This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

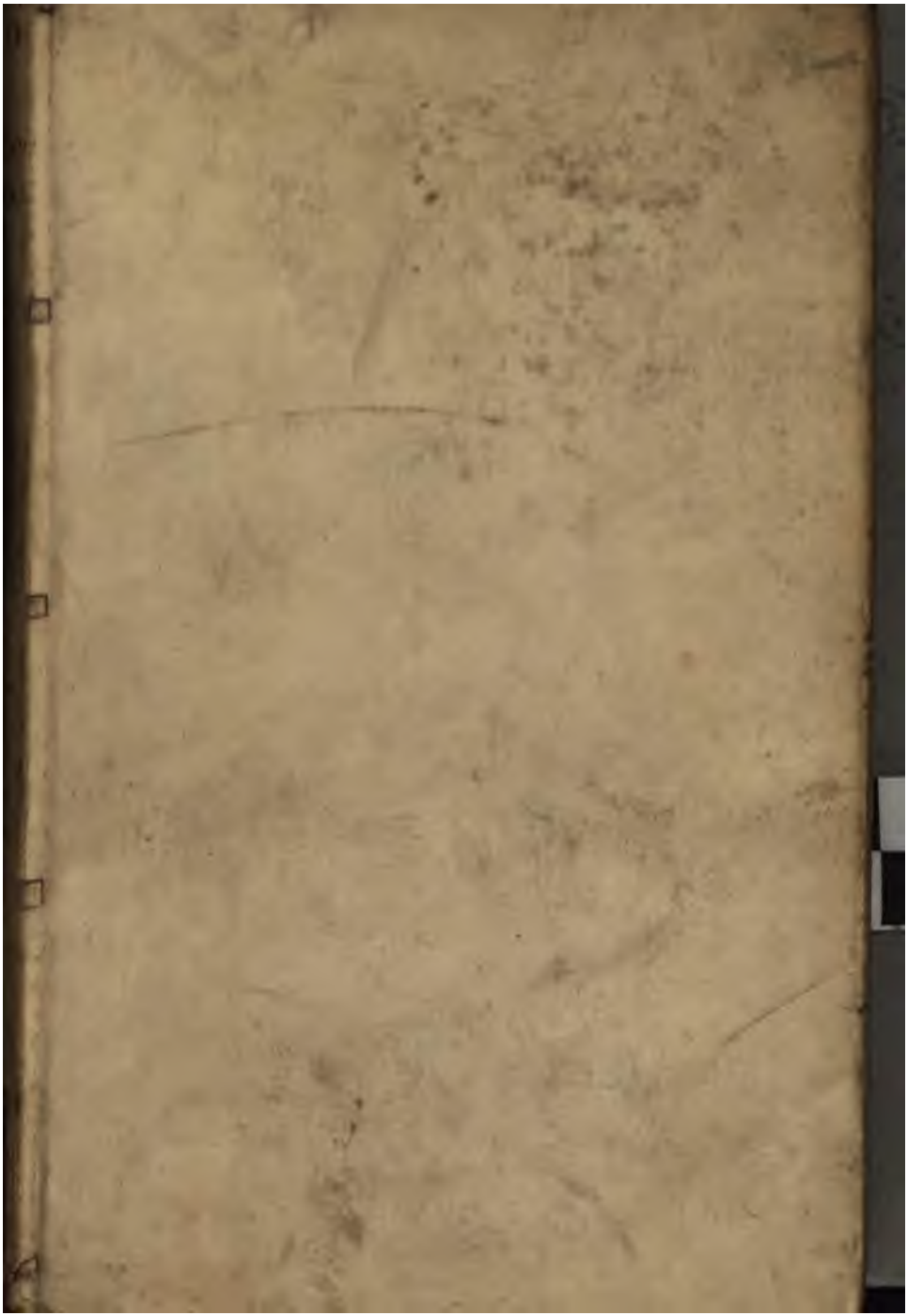

Catalogued through

19

NAAUKEURIGE VERSAMELING

DER

GEDENK-WAARDIGSTE

REYSEN

Na

19 19

OOST EN WEST-INDIËN,

Mitsgaders andere Geweſten gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1582 TOT 1586.

De namen der Reyſigers ſtaan agter de volgende Tijtel uytgedrukt.

19

NAAUKEURIGE VERSAMELING
DER GEDENK-WAARDIGSTE
ZEE EN LAND-REYSEN
NA
OOST EN WEST-INDIË

Mitsgaders andere Geweſten, ter eerſter Ontdekk
en ſoo vervolgens van verſcheyde Volkeren, meer
endeels door Vorſten, of Maatſchappyen
derwaarts geſonden, gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1582 TOT 1586.

Waar van eenige noyt gedrukt, andere nu eerſt uyt haar Oorſ
kelijke Taalen overgeſet, en ſommige merkelijk verbeterd zi
Zijnde een waaragtige en bondige Beſchrijving van veele vreema
ningrijken, Landſchappen en Steeden, der ſelver Benamingen,
legentheden, Sterktens, Stroomen, Zee-Havens, Goud- en Silv
Mijnen, Peerl-Viſſeryen, en menigvuldige Wonderen;
Benevens de Oorlogs-daden en Gedenk-waardige Bedrijven der Ontdé
in het op-doen deſer Landen voorgevallen; voorts hunne gevaarli
en ſeldſame Ontmoetingen, merk-waardige Geſchiedeniſſen,
grouwſame Verwoeſtingen, voorname Volk-Plantingen
en Veſtiging der Koopmanſchappen aldaar.
Alles doorgaans met nodige Land-Kaarten, menigte Konſt-Printe
en bequame Regiſters verrijkt.

In het ligt gegeven
TE LEYDEN,
Door PIETER VANDER A
Boekverkoper in de St. Pieters Koor-ſteeg, in PLATO. 170;
Alwaar deſelve te bekomen zijn.

Met Octroyen van de Heeren Staten van Holland, 's Lands van Utregt, en Staten Ger

203. g. 31.

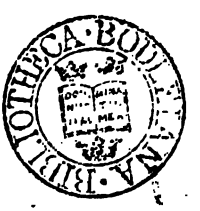
BIBLIOTHECA·BODLEIANA

De VOYAGIEN in dit Deel begrepen, zijn de volgende.

Anno

1582 Ongelukkige Voyagie van *Michiel Heberer*, van *Bretten:* door verſcheyde gedeeltens van *Aſia* en *Africa*, in het Jaar 1582 en vervolgens. Verhalende het gevangen nemen, mitsgaders de harde en Slaafſe Dienſtbaarheyd des Schrijver, onder het wreede Jok der *Turken* in *Egypten*, en hoe hy eyndelijk, na veele uytgeſtane ongemakken, in ſijn vryheyd is herſteld, Als mede een Beſchrijving van verſcheyde Eylanden, Steden, Zee-havens, Oudheden van *Egypten*, *Turkyen* en het *Heylige Land:* ook de Gewoontens, Zeden en Straf-oeffeningen deſer Volkeren.

1583 Aanmerkelijke Reys van *Ralph Fitch*, Koopman te *Londen*, gedaan van Anno 1583 tot 1591. Na *Ormus*, *Goa*, *Cambaya*, *Bacola*, *Chonderi*, *Pegu*, *Jamahay* in *Siam*, en weer na *Pegu*: van daar na *Malacca*, *Ceylon*, *Cochin*, en de geheele Kuſt van *Ooſt-Indiën*.

1586 Verſcheyde voorname Reyſen na *Weſt-Indiën* en andere Geweſten, gedaan door den Hoog-agtbaren *Georg*, Graaf van *Cumberland*, of op ſijn koſten, en onder ſijn beleyd, van het Jaar 1586 tot 1598. Waar in veele aanmerkenswaardige ſaken op die Voyagien voorgevallen, verhaald werden.

ONGELUKKIGE VOYAGIE

Van

MICHIEL HEBERER,

VAN BRETTEN:

Door verſcheyde gedeeltens van

ASIA en AFRICA,

In het Jaar 1582, *en vervolgens.*

Verhalende het gevangen nemen, mitſgaders de harde en Slaafſe Dienſtbaarheyd des Schrijvers, onder het wreede Jok der *Turken* in *Egypten*, en hoe hy eyndelijk, na veele uytgeſtane ongemakken, in ſijn vryheyd is herſteld.

Als mede

Een Beſchrijving van verſcheyde Eylanden, Steeden, Zee havens, Oudheeden van Egypten, Turkyen *en het* Heylige Land: *ook de Gewoontens, Zeden en Straf-oeffeningen deſer volkeren.*

Door den Reyſiger ſelfs beſchreeven.

Met een volkoomen *Regiſter* en *Konſt-Printen* verrijkt.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER Aa, Boekverkooper, 1706.

Met Privilegie.

(1)

ONGELUKKIGE VOYAGIE

Van

ICHIEL HEERER,

NAAR BREDTIJN:

Door verdwaylde Reden van

ASIA en AFRICA,

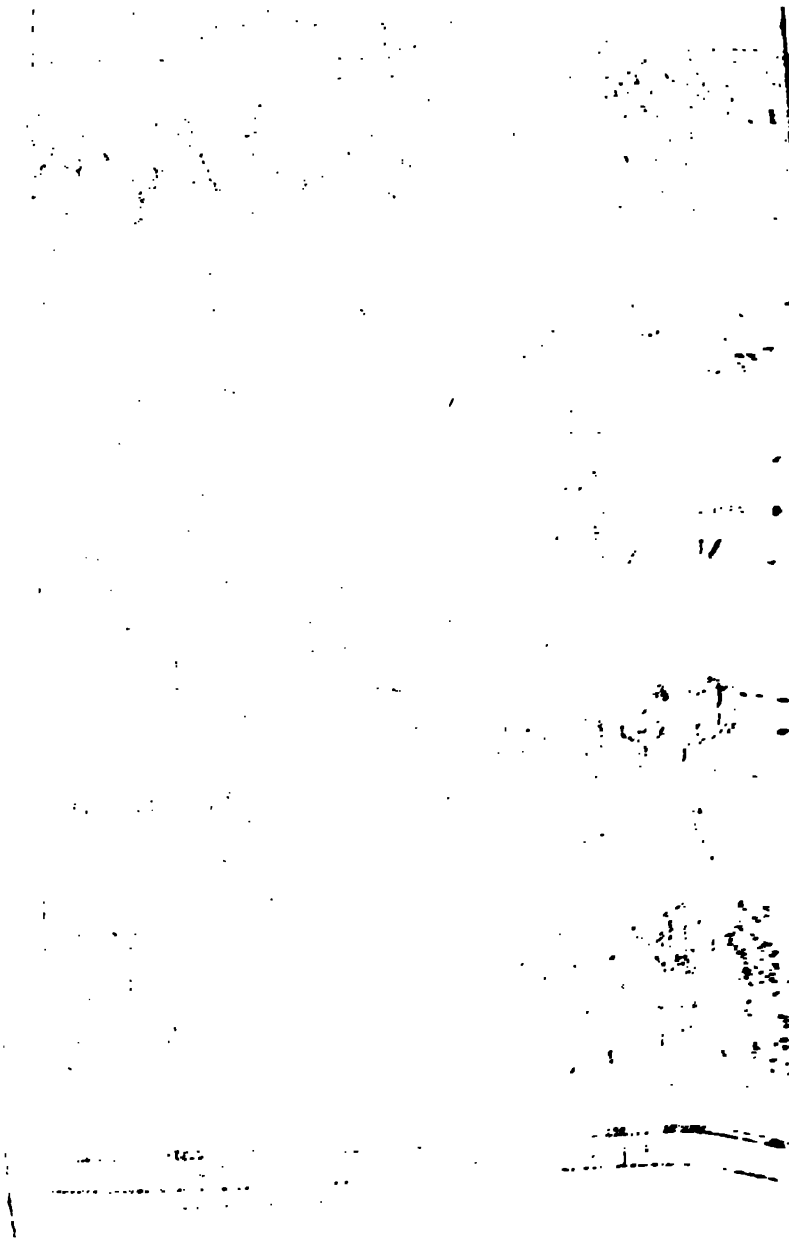

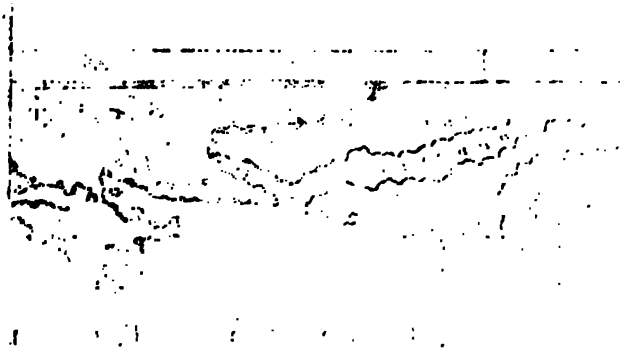

ONGELUKKIGE VOYAGIE
Van
MICHIEL HEBERER,
VAN BRETTEN.
Door verſcheyde gedeeltens van
ASIA en AFRICA.
In het Jaar 1582.

IN 't jaar 1582 / als den Sweedſen Graaf Erik Bielke (wiens Leer-meeſter ik omtrent 3 jaren tot Heydelberg ben geweeſt) weer na hups wierd ontboden / was ik doen-maals / om ſeekere redenen / niet geſint / eenige andere dienſt / of opſigt aan te nemen / maar had groote begeerte / om vreemde Landen te ſien: derhalven deed ik mijn beſt / om geleegenthepd tot een Reys na Vrankrijk te bekoomen / om de Franſſe taal / daar ik altijd luſt toe gehad had / aldaar te leeren / en was het moogelijk / verder mijn geluk te ſoeken. Des Schrijvers Reys-luſt. Reden daar van.

In deſe beeſighepd gebeurt het / dat een adelijke Juffer / geboortig upt Bourgondiën, met haar man tot Heydelberg quam / met de welke ik in kennis raakte / en daar door geleegenthepd kreeg / om met haar weer derwaards te repſen. Krijgt geleegenthepd, om na *Vrankrijk* te gaan.

Als ik my dan van een paard en reys-geld verſien had / nam ik afſcheyd van mijne vrinden en bekenden / en toog met voorgemelde Heer en Juffer op reys / de welk alſoo ſy vrinden omtrent Laudenburg hadden woonen / daar over het eerſt hunne weg namen / van Laudenburg voeren wy over den Nekker, en quamen voor-by het Dorp Nekker-huyſen, alwaar ik aan den Franſſen Edelman een ſteene Pylaar / in 't open veld ſtaande / toonde / aldaar eertijds geſtelt ter gedagtenis van de roem-rugtige overwinning / als upt het volgende daar in gehouwen om- en op-ſchrift / is te leeſen: In 't jaar 1462, op *St. Paulus* dag, zijn Komt tot *Laudenburg*. En *Nekker-huyſen*. Pylaar met een Gedenkſchrift.

op dit ſlag-veld door Hertog *Frederik Palts*-Graaf aan den *Rhijn* en Keurvorſt ter neer gelegt, Heer *Joris*, Biſſchop van *Metz*, Mark-graaf *Karel* van *Baden*, en Graaf *Ulrik* van *Wirtemberg*, nevens een goed deel van hunne Leen-mannen, ſoo wel Heeren, als Knegten. Welker Zielen der geener, die in deſen ſlag dood gebleeven zijn, God wil genadig zijn.

Deſe 3 Vorſten / met hunne banieren / (de welke ook nu nog ter gedagtenis in de Heylige Geeſt Kerk tot Heydelberg ophangen) en een goed aan-tal van gevangenen / waar onder over de 240 van adel / wierden na Heydelberg in het Vorſtelijk Slot gebragt.

Aardige vond van Keurvorſt *Frederik* van de *Palts*, tot overwyging en beſtraffing van ſijne vyanden.

Aldaar liet de Keurvorſt Frederik aan de 3 gevangene Vorſten ſtatelijk eeten en dzinken voorſetten / maar geen brood: deſe Heeren ſagen malkanderen aan / en konden / by gebrek van brood / niet eeten / ondertuſſen hield ſig de Keurvorſt / alſ of hy daar van niet en wiſt / haar ſeggende / dat ſy ſig ſouden vrolijk maken, en braaf eeten en drinken, waar op een van haar antwoorde / dat ſy geen brood hadden: alſ de Keurvorſt dit hoorde / ſepde hy tot haar: Hoe denkt gy-lieden, dat het met mijne arme onderdanen gaat, welker koorn en gewas gy altemaal verwoeſt en verbrant hebt, geevende haar daar door te verſtaan / wat ſchade en verlieſ ſy den armen Land-man hadden toe-gebragt; waar na hy haar evenwel Vorſtelijk liet onthalen. Welk voorbeeld aan alle Vorſten en Veld-heeren kan tot een ſpiegel verſtrekken / om hen van een onregtvaardigen Oorlog tegens hunne nabuuren te wagten / en de gaven Gods / de vrugten deſ velds / niet ſoo moedwillig te verderven.

Alſ wy nu deſen boven-gemelden Plaar genoegſaam hadden beſigtigt / gingen ſy hare dzinden beſoeken. Wijl wy nu Manheym ter zijde niet wijd van ons lieten leggen / vertelde ik aan den Franſſen Jonker / hoe dat de Keurvorſtelijke Palts aldaar een ſchoon Kaſteel en 2 Tollen had / d'een

d'een op den Nekker, en d'ander aan den Rhijn, op welk Kaſteel in 't jaar 1414. de Paus Johannes de XXIII. na dat hy tot Romen was afgeſet / door 's Keyſers laſt by de 2 jaaren van Paltsgraaf Lodewijk is gevangen gehouden / tot dat hy sig door heymelijke liſten en groote beteerningen weer heeft los gemaakt / waar van de gevangenis nog tot op den hupdigen dag den naam van / des Paus gemak, heeft behouden. Onder deſe ſamen-ſpraak quamen wy eyndelijk op den Roerhof: dit was de naam van het Land-goed / op het welke de vrinden van de Adelijke Juffer woonden / wijl sy nu aldaar wat te doen had / bleven wy 'er dien nagt over / en begaven ons des anderen daags 's morgens weer op weg / paſſeerden by 't Dorp Altrip (Alta ripa) alwaar eertijds een volk-planting (Colonia) van de Romeynen is geweeſt / over den Rhijn, en quamen nog op dien ſelven dag / ter regter tijd / in de Stad Spiers, die bupten voor alle Poorten / behalven voor de Rhijn-poort met wagt-toorenen is bewaart.

Gevangenis van Paus *Johannes de XXIII.*

Het Dorp *Altrip.*

Koomen tot *Spiers.*

Van Spiers namen wy onſen weg langs de gemeene Land-ſtraat na Straatsburg, op Rheynhuyſen, alwaar een Poſt-huys is / om van daar na Nederland, Spanjen, Vrankrijk, Italiën, na 't Keyſerlijke Hof en na meer andere Landen / af te rijden / of te ſchrijven. Hier boeren wy weer over den Rhijn, en reeden digt by Udenheym, de verblijf-plaats van den Biſſchop van Spiers, een klein Steedetje / heen / op Graben, alwaar het beneeden Mark-graafſchap Baden begint: van daar na Meulberg en Raſtad, en overmids deſe Stad maar een mijl weegs van de Stad Baden lag / die den Bourgondiſen Edelman / om de wijd-beroemde natuurlijke baden aldaar / geern ſien wilde / wandelden wy daar heenen / nemende ons intrek in de Herberg den Balderijk, alwaar ik door een goede bekende te weeg bragt / dat voor ons / door het af-weeſen van den Mark-graaf / het Kaſteel wierd geopent / alwaar wy de

Poſt-huys te *Rheyn-huyſen.*

Udenheym.

Graben.

Meulberg.

Raſtad.

Gaan na *Baden.*

Alwaar ſy het Vorſtelijk Slot, de natuurlijke Baden en Water-werken beſien.

voornaamſte zaalen en vertrekken / in de welke de Franſſe Oorlogen / waar in d'oude Marckgraven ten deele haar leven geeyndigt hebben / ſeer fraay geſchildert en afgebeeld waren / beſagen. Ook toonden ſy ons daar in een heerlijk Bad / geheel met tin bekleed / nevens konſtige Water-werken van heet en kout water. Na het middag-maal haaſteden wy ons / om noch dien ſelven dag weer tot Raſtad te koomen: onder-weegen verhaalde ik aan den Jonker / hoe men hier heen op veele plaatſen / uyt het Rhijn-zand goud konde maken / 't geen hy voor ongelooflijk hield; waarom ik 's anderen daags met hem over den Rhijn na Seltz ging / by ſommige / die daar in werkten / welke ik door een vereeringje bewoog / om daar van voor ons een proef te maken; dat op deſe wijſe by-kans in 't werk ging; namelijk / dat ſy 't zand / 't welk ſy aan den Rhijn uytgroeven / met water geduric af- en uyt-ſpoelden / alleen daar van het ſwaarſte / dat 't laatſt en na blijft bewaarende / 't geen ſy met een bequamen aarden pot in 't vuur ſtelden / waar na het goud / dat daar in was / ſig wel haaſt met kleyne korreltjens vertoonde: om het welke uyt- en van het zand af te ſchepden / mengen ſy daar quik-ſilver onder / aan welke al het goud / dat daar in is / vaſt kleeft en hangen blijft; dit werd dan / als een klompje / weer by een vergadert / en in een gloyende ſmelt-kroes / na dat de quik daar van door het vuur is weg gedreven / en tot een klomp ſuyver goud geſmolten. Dit alles wierd binnen 4 uuren in onſe tegenwoordigheyd verrigt / waar over ſig den Bourgondiſe Jonker / als over een voor hem te vooren ongelooffelijke ſaak / op 't hoogſt verwonderde / en dit gemaakte goud-koegeltje ſeer geern gehogt en duur genoeg betaalt had / maar deſe goud-makers / die deſe goudgronden alleen voor Keur-Palts mogen bearbeyden / doorſien aan niemand anders / als alleen den ſelven dit gemaakte goud laten toe-koomen. En dit is de wijſe / om uyt het Rhijn-zand goud

Op wat wijſe Goud uyt het *Rhijn*-zand wierd gemaakt.

De Goud-makers moogen dit Goud aan niemand, als *Keur-Palts* alleen leveren.

te

te maken / dat geen groote konſtenaars / maar alleen groove boeren en ſlegte biſſers verrigten. Anders is Seltz ook een fraap Steedetje onder de Keurvorſtelijke Palts hoorende / en een Tol op den Rhijn-ſtroom hebbende.

Na dat wp dit geſien hadden / trokken wp voort op Straatsburg, daar ik meer-gemelden Edelman in de heerlijke Hoofd-kerk / die men het Munſter noemt / bragt / aan de welke een Tooren ſtaat / die 575 voeten hoog is / en die doorgaans met ſeer konſtig gehouwene ſteenen fraap is verciert / zijnde geheel doorlugtig / aan de 4 hoeken met wentel-trappen tot aan het wagt-hupsje / hebbende daar-en-boven nog 8 wentel-trapjens tot aan de ſpits / die met een knop is verciert / in welks hol ſig 5 mannen konnen verbergen / 't welk alles niet / als met verwondering / kan werden beſchouwt / inſonderheyd ook het ſeer konſtige uur-werk in de Kerk / dat den loop des Hemels / en meer andere konſtige dingen aanwijſt en te kennen geeft / en wiens gelijk men in Duytſland, of andere Landen beſwaarlijk ſoude vinden. Het Wapen-hups / Hooge-ſchool / Gaſt-hups / Rhijn-brug / Wallen en Bolwerken / waar mede de Stad omringt en beveſtigt is / zijn alle wel dubbeld beſiens waardig / en wierden ook met veel verwondering en opmerking van den Bourgondiſen Edelman beſchouwt.

Koomen tot *Straatsburg.*

Beſchrijving van de Hoofd-Kerk.

Wat daar nog meer beſiens waardig is.

Van Straatsburg namen wp onſen weg over den Kochers-berg, nevens een Kaſteel / dat den ſelven naam voert / die 't daar van daan heeft gekreegen / om dat in oude tijden 2 Heeren van den bloede des Konings van Vrankrijk, die malkanderen om de Kroon vpandelijk hadden vervolgt / op deſen Berg weer zijn vereenigt / waar van hy Mons Concordiæ, dat is / Berg van Eendragt, is gedoopt / welken naam namaals is verbaſtert / ſoo dat hy onder de plompe ingeſeetene Kochers-berg, voor Concors-berg, genaamt werd.

Kochers-berg, waarom ſoo genaamt.

Elſas-Zabern. Van daar quamen wy tot Elſas-Zabern, welke Stad in ſijne muuren met ſoo veel toorens pronkt / als 'er weeken / en ook ſoo veel ſchietgaten / of inſnijdingen in de ſelve heeft / als 'er dagen in het jaar zijn / hoewel ſe niet ſeer groot is. In deſe Stad heeft den Biſſchop van Straatsburg ſijn verblijf: overmits wy nu nog dien ſelven avond tot *Paltsburg.* Paltsburg wilden weerſen / en aldaar niets bpſonders te ſien was / ſpoepden wy ſoodanig onſen weg / dat wy ook gelukkig dien ſelven avond aldaar aanquamen. Hier had de Paltsgraaf Hans Joris op die tijd nog ſijn Hof-houding.

Heberer beſoekt ſijn Swager. Wijl mijn geſelſchap ſig alhier tot afdoening van hare ſaken den volgenden dag ophield / ging ik ondertuſſen mijn ſwager Lucas Bathodius, doenmaals aldaar des Vorſten Lijf-Medicus en vermaard Wis-konſtenaar (Mathematicus) beſoeken / die my op 't Vorſtelijk Slot te gaſt noodigde. Op dees tijd had de Stad Paltsburg nog een ſlegt aanſien / zijnde de Kerk ſelf maar een

Kerk der vervolgde Chriſtenen. ſlegte Loots van planken op-geſlagen / in welke ſig in den beginne de vervolgde en verdreevene Chriſtenen haar ter nood behielpen / en met veel grooter pver en aandagt hun Gods-dienſt verrigteden / als veel andere in koſtelijke marmore Tempels.

Koomen op de Grenſen van Lotharingen. 'ſ Anderen daags quamen wy al vroeg op de Frontieren van Lottharingen, die vry berg-agtig / nogtans ſeer vrugtbaar van kooru / wijn / vee en pfer-mijnen zijn; maar overmits deſe Land-ſtreeken van beſmettelijke ſiekten niet vry waren / mijden wy de Steeden en maakten ſoo veel vaart / als wy immers konden / tot dat wy het Hertogdom Bourgondiën berepkten / dat een heerelijk en ſeer vrugtbaar Landſchap is / ſoo wel van kooru / als wijn / ook hout en pfer-berg-werken.

Chaſtilon in Bourgonje. Wanneer wy nu de Stad Chaſtilon, geleegen aande Seyne, naderden / wilde de Franſſe Dame, van Cormalion genaamt / daar niet plepſteren / maar ſepde ons / dat wy nog een kleyn uur weegs

met

met haar ſouden voort-reyſen, alwaar ſy goede kennis aan ſeekere Edellieden hadde, die ons alle van harten geern ſouden huys-veſten. Wy volgden ook deſen goeden raad / en quamen / na een klepne mijl wegs / in een Dorp / genaamt Chameſſon, mede aan de Seyne leggende. Aan den boven-kant van dit Dorp lag een ſchoon Kaſteel / waar in de Jonkers woonden / hier trokken wy in / en namen onſe nagt-ruſt aldaar. Deſe Edellieden waren 3 broeders / en 2 ſuſters / die nog alle ongetrouwt waren / en de welke onſen gemeynſchk Meſſieurs de Chameſſon, na de plaats van hare wooning / noemde / anderſins was haren ſtam- of geſlagt-naam de Foyſſy.

Dorp *Chameſſon.*

Daar ſy vernagten.

Wy wierden op onſe aankomſt van deſe Edellupden heel wel ontfangen / en vermits de 2 broeders / die als doen t' huys waren / beſpeurden / en ook mede aan mijne / en nog aan een ander Duytſer, mijn kameraads kleederen / afnamen / dat wy nog groentjes waren / en gants geen Frans en konden / ſoo ſpraken den oudſten Latijn, maar de jongſte Duyts met ons; en als ik my van geboorte uyt de Palts ſeyde te weeſen / was de jongſte broer daar over niet weynig verblijd / alſoo hy by de Palts-graaf Frederik de derde loflijker geheugenis / voor Pagie aan het Heydelbergſe Hof had geweeſt / waar van hy nog genoeg wiſt te vertellen.

En door de Jonkers daar van op haar Kaſteel wel onthaalt wierden.

Wyl nu deſen Jonker lang na geleegenthepd had getragt / om een Duytſer by hem te krijgen / met de welke hy bepde de Duytſe, en ook de Latijnſe ſpraak konde oeffenen / verſogt hy / dat ik my tog in ſijn dienſt wilde begeeven, 't welk ik (na overdenking / dat het deftige Edellupden waren / en de welke my nevens andere beloften / ook mede omtrent de Gods-dienſt alle ſeekerhepd toeſepden) aan-nam en toeſtond / egter ging ik met ſijn verlof / den Edelman met ſijn hups-vrouw / die my uyt Duytſland hadden mede-genoomen / tot haar wooning / Courſelle genaamt / begeleyden / welke maar 4 Duytſe mijlen daar van daan

Heberer beſeeft ſig in dienſt van een der ſelve.

was in de Land-ſtreek Alyſſe, alwaar eertijds Cæſar door een heerelijke overwinning heel Vrankrijk heeft bedwongen / waar van hy in ſijn 7. Boek van de Franſſe Oorlögen, ook luſtig opſwetſt / als of dit Alyſſe, van hem Alexia genaamt / een wonder ſterke Stad was geweeſt / langs de welke 2 groote Rivieren heen liepen / daar men thans in 't tegen-deel bevind / dat het niet boven 2 kleyne Beekjens zijn / waar van men de eene by Somer-tijd droogs voets kan over-ſtappen: ſoo dat hier uyt / gelijk uyt veel meer vertellingen van den gemelden Cæſar, ligt valt af te neemen / dat hy met van ſijne eygene daden te poechen / en ſeer hoog op te geeven / gants niet ſpaarſaam is geweeſt.

Ydele opſnoeveryen van *Julius Cæſar* wederſproken en beriſpt.

Nu is 'er niets / als alleen dit Dorp van over / in 't welke nog dagelijks onder 't graven / ſpitten en ploegen / al-oude Penningen en Wapenen worden gevonden.

Kerk ter eeren van *St. Regina.*

Digt by dit Dorp ſtaat een kleyn Kerkje / waar heen eenige menſchen ſeekere St. Regina ter eeren / haare Bede-baarden doen; zijnde in dit Kerkje een ſchoone Spring-bron / aldaar / ſoo men ſegt / op de plaats / daar deſe Regina om 't Geloof is onthooft / ſchielijk uyt der aarden ontſprongen / en waar van het water de kragt van geneeſing veeler ſiekten / inſonderheyd der Venus-ſiekteng / ſoude hebben.

Des Schrijvers wedervaren by deſen Heer.

Na dat ik nu weer by mijnen Heer (die ſig van ſeeker hem gehoorig Dorp / den Heer de Toyre noemde) tot Chameſſon was te rug gekoomen / heb ik in de 3 jaaren / die ik by hem geweeſt ben / met heen en weer repſen / de Heerlijkheeden en Rijkdommen des Koningrijks van Vrankrijk, benevens een goed deel van Italiën, voor 't meeren-deel beſigtigt / waar van ik egter niet van ſints ben te ſchryven / alſoo Italiën en Vrankrijk al-om genoeg bekend zijn. Tot Parijs vond ik doenmaals eenige Duytſers, en daar onder ook eenige van mijne Bloed-vrienden / als Daniel van Holthuyſen, Patricius van Francfort, die

die kort daar na door een Franſman, ſijn medegeſel / wierd doodt geſtooken; ook vond ik 'er mijn Lands-man de Heer Joannes Obſopæus, die namaals een voornaam Geneés-meeſter en Hoogleeraar (Profeſſor) tot Heydelberg is geworden / als mede Philip Burghard van Spiers, welke 2 laatſte kort hier aan / om den Gods-dienſt / groot gevaar en ſeer ſwaare gevangenis hebben uptgeſtaan / maar God heeft haar haaſt weer wonderlijk gered.

Om deeſe tijd verſogt ik van mijn Heer verlof / en nam mijn afſcheyd / om wat verders te gaan beſoeken / dat egter op mijn ſterk en veelvoudig aanhouden / my in een vreemde plaats buptens Lands zijnde / als een trouwen drie-jaarigen dienaar / niet ligt / of geern / maar eyndelijk evenwel nog is toegeſtaan; en heeft hy mijn noch daar-en-boven / op mijn begeeren / een bevorderings-brief aan ſijn broer den Heer de la Romagnie, Ridder tot Malta mede-gegeeven. Verſoekt ſijn afſcheyd; dat hy verkrijgt.

Ik vertrok dan van Dyon, en nam mijn weg na Beauſne, een fraay klein ſteedetje / dat om ſijn Wijn-gewas / en ſeer ſchoon Gaſthuys beroemt is: van daar quam ik over Chalons ſur Saone tot Lions, daar ik 3 dagen vertoefde / en ondertuſſen met de poſt op Parijs aan mijn goeden Vrind en Lands-man Joannes Obſopæus, mijn voorneemen bekend maakte / namelijk / dat ik voorneemens was / om met de eerſte geleegenheyd my upt Vrankrijk, na andere Landen te begeeven / hem biddende / ſulks by gelegentheyd aan mijne vrinden in *Duytſland* te willen bekend maken, dat hy ook namaals gedaan heeft. Sijn vertrek van *Dyon* op *Lions*. Daar hy geſelſchap bekomt na *Marſeille*.

Terwijl dat ik na geſelſchap tot Lions omhoorde / vond ik een Bourgondis Ridder van Malta, den Heer Maidle genaamt / nevens den Heer Carré, Geheym-ſchrijver van Duc d'Aumale van Parijs, aan de welke ik kennis hadde / na Marſeille reys-vaardig / in welker geſelſchap ik my begaf: wy voeren dan de Rhoſne af na Vienne, daar wy gelukkig aanquamen. Deſe Met de welke hy de *Rhoſne* afvaart na *Vienne*.

Stad is by de Geschiedenis-schrijvers / wegens de gevangenis / en schriklijken dood van Pilatus, en het bannissement van Herodes en Herodias, van ouds seer vermaard / gelijk ook heeden-daags wegens de goede klingen en wapenen / die aldaar seer konstig gemaakt werden; werdende aldaar de hamers / blaas-balken / slijp- en glad-steenen / seer aardig van het water beweegt en gaande gehouden.

Geboorte-plaats van *Pontius Pilatus.*

Wanneer wy nu daar van daan repsden / toonden my myne Reps-gesellen een klein Adelijk hups / geleegen in een groene Weyde / aan de linker-zijde van de Rhosne, alwaar Pontius Pilatus soude gebooren weesen / en dat daarom nog heeden-daags den naam van Pilato behoud; wijder seyden sy my / dat 'er nog een Boog ter regter-zijde lag / dat Pons genaamt wierd / en aan Pilatus had toegekoomen / waar van hy den naam van Pontius Pilatus had gekreegen.

Valence en *St. Esprit.*

Van hier quamen wy te Valence en te St. Esprit, dat om sijn heerelijke byzug over de Rhosne, wijd en byeed bekent is. Hier scheyden 't Dauphiné en Languedok van malkanderen: kort hier na kreegen wy de oude en heerelijke Stad Orangie, welke het heele Vorstendom sijn naam geeft / en van de welke nog heeden-daags de Vorstelijke Graven van Nassou, haaren naam dragen / in 't gesigt / welke wy aan de linker-hand lieten leggen. Hier ontrent sagen wy ook 2 Eylanden midden in de Rhosne, op de welke seer schoone en sterke Kasteelen lagen / die wy passeerden / en quamen wijders gelukkig tot Avignon aan.

Orangie.

Avignon.

Van Avignon zijn wy te Land over 't gebergte / dat met Rosmarijn en andere kostelijke kruyden / gelijk ons Land met distelen en dooznen / bedekt en bewassen is / na Marseille gereeden. Hier vernamen wy na scheepen / die op Sicilien, of Malta wilden varen / wy kreegen ook goede hoop / dat 'er in weynig dagen een na Malta, geladen en klaar sou weesen: ten dien einde reps-

Komt te *Marseille.*

de

de voor-gemelde Carré, met my na Aix tot den Gouverneur deser Provintie, die dat-maal ook groot Prior van Vrankrijk, genaamt wierd / en Generaal was over de Zee / om een vrye Paspoort tot onse voorgenoomen Reys te versoeken / en die wy ook verkreegen.

Gaat om een Paspoort na *Aix*.

Aldus reeden wy weer te rug na Marseille, daar ik naauwlijks binnen gekoomen / den Heer Houthuysen van Mentz geboortig / en den Factoor van de Koopluyden Wolf tot Straatsburg, ontmoete / met wien ik kennis maakte / en aan hem brieven aan mijn Neef Joris Stuch, Keur-Paltse Kamerling agter liet / ten eynde voor my een wissel na Marseille, aan hem Houthuysen mogt werden over-gemaakt / gelijk ook van mijne ter eere gemelde Neven / daar toe last is gegeeven: Maar God had mijn Reys geheel anders geschikt / als ik se wel had voorgenoomen / volgens 't Spreek-woord: Homo proponit, Deus disponit: dat is / de Mensch neemt het voor, maar God schikt het. Gelijk hier na sal volgen.

Keerd weder naar *Marseille*.

Wy vertrokken van Marseille, en quamen 's anderen-daags te Toulon; zijnde een Fransse Zeestad / alwaar onsen Schipper een party loot / pek / en nog meer andere dingen moeste laden: waar na wy den wind / op den avond tot ons voordeel krijgende / onse ankers ligteden / en den volgenden dag tussen Genua en 't Eyland Corsica, door-seylden / tot dat wy Sardiniën in 't gesigt kreegen / wanneer wy onvoorsiens soo swaren storm en tegen-winden kreegen / dat wy alle zeylen / behalven 't besaans-zeyl moesten laten vallen / en 't schip op Gods genade laten drijven / en aan 't geweld van wind en golven overgeeven.

Komt te *Toulon*.

Storm.

Wijl ons nu het Eyland Corsica het naaste was geleegen / wende het scheeps-volk alle moogelijke vlijt aan / om daar ergens in een verseekerde haven in te loopen / dat ook na veel moeyte / en gevaar / ons eyndelijk door Gods voorsienigheyd nog gelukte / alsoo wy by Golfo di

Koomen onder *Corsica* ten Anker.

Neb-

Nebbio, by een wagt-toorn / naast de Sterkte St. Floris, ten anker quamen.

Als wy nu tot op den derden dag in dese Haven hadden uyt-gerust / en op goeden wind gewagt / liet sig 's morgens met den dag het weer beter aansien / soo dat / na dat wy ons met vers water hadden versien / het weer Zee-waards in wenden. Tegens den nagt / als wy by Sardiniën heen voeren / haalden wy de top-zeylen in / en voeren maar met het agter-schips zeyl / op dat wy niet onverhoeds / door 't geweld des winds tegens de klippen / souden werden aangeworpen. 's Morgens hielden wy 't met volle zeylen op een Eyland aan / dat voormaals Pontia, maar nu ter tijd Monte Christo genaamt werd.

Het weer bedaart zijnde, steeken weer in Zee.

Als wy nu Sardiniën een weynig agter uyt hadden en in volle Zee quamen / verhief sig een soo gruuwsaam onweer van tegen-winden / dat wy tegens onsen wil door 't geweld der winden en golven digt by Barbaryen wierden geworpen / waar van wy ten uytersten verschrikten / eens-deels / om de Droogten en Zand-plaaten / die daar omtrent in Zee verborgen leggen / en ander-deels / om 't groot gevaar van de Zee-roovers / die dese Zee geduurig door kruyssen.

Raken door storm aan de *Barbaryse* kust.

Na dat wy nu dien selven dag / en de heele volgende nagt / de ysselijke onstuymigheyd van de Zee en Winden in grooten schrik en vrees hadden uyt-gestaan / sagen wy des anderen daags een vlak Land / dat de Matroosen egter terstond kenden; seggende / dat het een gedeelte van Africa was / en niet wijd van Tunis geleegen; als wy nu hoe langs hoe meer het Land naderden / kenden sy de puyn-hoopen van de eertijds geweldige en seer magtige stad Carthago, daar na moesten wy noods-halven by Biserta ankeren / zijnde een Sterkte / omtrent 10 mijlen van Tunis geleegen: soo ras ons anker hier in de grond was / en wy willens waren / om onse Boot over-boord te setten / om ons by den Kapiteyn deser Vesting aan te geeven / en on-

Sien de over-blijffselen van *Carthago*. *Biserta*.

onſe Paſpoorten te vertoonen; ſiet daar! ſtuurd hp ons te vooren een Fregat aan boozd / ons latende vzagen / wie wy waren, waar van daan wy quamen, en waar wy heen wilden? Daar op antwoozde onſe Schipper / hem / alſoo hp hunne taal verſtond / dat wy uyt *Vrankrijk* waren gekoomen, van meening zijnde, naar *Venetiën* te zeylen; maar dat ons de tegen-winden en het onweder daar in hadden belet, en tegen dank aan deſe kuſt gedreeven; maar dat wy van voorneemen waren, met de eerſte goede wind onſe Reys te hervatten; wp toonden ook met een goede Paſpoort voozſien te zijn / die wp / deg nood zijnde / ſouden laten ſien.

Krijgen een Fregat aan boord van den Kapiteyn van de Veſting.

Antwoord aan de *Venetiaanen* gegeeven.

Als de Mooren dit hadden gehoozd / gaven ſp het ſelve aan hunnen Overſten te kennen; koomende ten eerſten wederom met ons te gebieden / uyt deſe Haven niet te vertrekken, voor en aleer onſe Schipper ſig aan den *Baſſa*, (*Bey*) van *Tunis* hadde vertoond, en een *Vry-geley brief* van hem had ontfangen.

Moogen niet vertrekken.

Op deſe Boodſchap ontſtelde onſe Schipper niet weynig; wel denkende / dat / dooz derwaards te gaan / onſe Reys grootelijks ſoude vertragen / als mede ſonder groote geſchenken daar niet ſouden af-koomen / want het zijn greetige wolven / ſetteden derhalven onſe Chaloup upt / hier in voer de Schipper neffens een ander en mp naar de Veſting Biſerta; aan land gekoomen zijnde / vereerde onſe Schipper / den Kapitepn dier Veſting / eenige dukaten / met verſoek / ons als geboorne *Franſſen*, weegens het goed verſtand tuſſen den *Turkſen* Keyſer en onſe Koning, niet lang op te houden.

De Schipper vaart na de Veſting.

De Kapitepn nam het geſchenk aan / maar met eenen ſeggende / dat, om ons te laten vertrekken, in ſijne magt niet was; maar om dit upt te werken / beloofde hp ons / een ſijner Dienaars mede te ſenden, ten eynde wy de *Geley-brief* van den *Baſſa* mogten erlangen; hier mede moeſten wp ons vernoegen; dus keerden wp we-

Belofte van den Kapiteyn der Veſting.

weder aan boord / om het overige af te wagten.

Een wepnig daar na quam het Fregat van den Kapitepn der Veſting / met een Janitſer, die / om onſe Paſpoort te verkrygen / ordre hadde; deſe bood ſig aan / om alles uyt te werken, mids dat hy met een vereering ſoude beloond werden, hier op beloofde onſe Schipper hem 2 dukaten.

Janitſer komt aan boord.

Hier in ſammelde onſen Schipper ook niet / maar hy haalde een fraay ſtuk Hollands Linnen / met nog eenig ander goed / om aan den Koning te vereeren / voor den dag / dat hy my hepmelyk mede gaf.

Vereering voor den *Bey.*

Als wy met onſe Boot door de naauwte nevens de Veſting Goletta heen roeyden / beval de Janitſer, die by ons was / aan de Wagt / dat ſe ons niet ſoude op-houden, en dus quamen wy voeg te Tunis aan Land / alwaar onſe Paſpoorten van den Bey geſien en wel bevonden / en onſe Preſenten door ons over-gelevert zynde / voeg hy ons door ſiyn Volk / of wy geen Ridders van *Malta* op hadden, waar op onder eenige beteutering door den Schipper neen geantwoord zynde / hield hy de Paſpoort van den Schipper in / liet ons bupten ſtaan / ondervragende ondertuſſen den Janitſer na de gelegendheyd van ons Schip en de Kepſigers / die 'er op waren: kort daar aan riep hy ons weer binnen / ſommeerende den Schipper op 't hoogſt / om hem te ſeggen / of hy geen *Malteſer Ridders* binnen boord had: Maar de Schipper bleef ſtand-baſtig in 't neen ſeggen / en hield aan om ſpoedige afvaardiging / en een vrye Pas. Ons wierde bevoolen / wat te wagten / en kreegen eyndelyk een klepn brieſje in 't Arabiſch, met ſiyn teeken agter op beſtempelt / dat wy ook al weer met eenige dukaten genootſaakt waren goed te maken.

Verſchijnen voor den *Bey.*

Die hem ſeer ſcherp ondervraagt.

Daar op haaſteden wy ons weer na boord / verſaagen ons van verſſe Proviand en andere noodzuft / en quamen dien ſelven avond / hoewel laat / nog weer t' ſcheep / daar ons volk niet wepnig om verblyd was: In 't ſchip zynde / wil-

Koomen wederom aan boord.

wilde de Janitſer van den Bey, die met ons te rug was gekoomen / upt laſt van den ſelven alle de Kepſigers en ook hunne kleederen beſien / waar van wp alle verſchrikten / upt vrees / dat het Krups van Malta onſen Ridder mogt verraden: Maar den Ridder had ten allen geluk alleen ſijn reps-mantel om / alſoo hp wel wiſt / wat vooz groot gevaar hem daar upt ontſtaan konde. Nogtans was het den Janitſer maar om nog grooter geef-bzok te doen: derhalven vereerde hem de Schipper nog 2 dukaten / doen was alles wel / en hp wenſte ons geluk op onſe Keps / tot ſlot / dit bedelarptje nog daar bp voegende / dat hy van 't geſelſchap nog een drink-penningtje hoopte en verwagte: Daar op ſchoot elk ter beurs / en dus kreeg hp van 't geſamentlijke geſelſchap der Kepſigers / ook nog 2 dukaten / die hp in grooten dank aan-nam / en daar mede weer na Biſerta vertrok. Gierigheyd van een Janitſer.

Na dat wp nu van deſe knevelaars ontſlagen waren / waren wp alle verblijd / bpſonder onſen Ridder van Malta, die 'er ſlimſt ſoude zijn aan geweeſt / hoewel onſen Schipper om 't verſwijgen / mede in geen klepn gevaar ſoude geraakt zijn. Onder dit alles hadden onſe Matrooſen de zeplen gedzoogd en gekalefatert / en 't ſchip met verſ water verſien. Worden van den ſelven ontſlagen.

In de tweede Wagt verhief ſig een Tupden wind / die ons redelijk gunſtig was / om onſe voozgenoome Keps voozt te ſetten: wp moeſten ons / om d'ondiepten en barningen / van 't Land affonderen / en ons terſtont na de volle Zee begeeven / alwaar wp de wind / hoe langer / hoe ſterker / kreegen / en die vooz ons ſoo voozdeelig was / dat wp 's anderen daags / den Berg Æthna in Sicilien in 't geſigt kreegen / welken ons Scheeps-volk / bp ondervinding / aanſtonds kenden / en ons goede hoop gaven / om ons 's anderen daags 's mozgens / met Gods hulp / aan het Eplandt Malta te leveren / dat dooz ſijne genade ook geſchied is / alſoo wp al woeg 's mozgens Raken met een goeden wind voort. Krijgen den Berg Æthna in 't geſigt.

't ſel-

't ſelve niet alleen ſagen / maar binnen 2 uuren ſoo ſeer naderden / dat men de Sterkte kond bekennen / en wyp kozt daar aan met vliegende vlaggen en wimpels / onder 't gedonder van 't Geſchut / ſoo van ons Schip / als van de Veſting / de Haven in-liepen.

Loopen in de Haven van *Malta*.

Op onſe aankomſt ontmoete ik ten eerſten mijn Bzoeders knegten / die my alle in Vrankrijk wel waren bekent geweeſt / onder de welke ook een Duytſer was / genaamt Hans Joris van Gerſdorf upt Sileſien, waar over ik my / als over mijnen in Vrankrijk oude en goede bekenden / hooglijk verblijde / gelijk aan haar ook mijn komſt ſeer aangenaam was / en ſy / ſoo ras ik te Land ſtapte / my ſeer vziendlijk ontfingen / en by hunnen Heer bzagten / allwaar gekoomen zynde / wierd ik dooz den Heer de Chameſſon, Commander de la Romagnie & Bellecroix, eygen Bzoeder van mijnen Heer in Vrankrijk, met byſondere blijſchap ontfangen / en over-al na gevzaagt / ſo na ſijn Bzoeder / Suſters en Neven / als mede na den toeſtand van geheel Vrankrijk.

Vind eenige goede bekende.

Werd wel ontfangen.

Na dat ik hem de groetenis van ſijnen Bzoeder gedaan / de my toe-vertrouwde Bzieven ter gelevert / en haren toe-ſtand hem verhaalt had / en hoe ſwaare Beroerten en groote Krijgs toe-ruſtingen ſig in Vrankrijk begonden op te doen / ſoo moeſt ik hem ook nood-wendig vertellen den grouwſamen moozd / die tot Marſeille was geſchiet / en het oogſchijnelijk pzijkel / dat 't aldaar hadden geloopen: waar over hy ſig hoogelijk verwonderde / maar na leeſing van ſijn Bzoeders bzieven / was hy haaſt weer verblijd.

's Anderen daags bzagt my vooz-gemelde Hans Joris van Gerſdorf, een jongeling van Adel / de Nieuw-ſtad / (Citta nova) anders Valetta, den naam van den Groot-meeſter / die ſe na ſware uptgeſtane belegering van den grond weer op nieuw heeft doen op-bouwen.

Citta nova, of *Valetta* tot *Malta*.

Als ik nu weer in mijn 's Heeren huys was / ontmoete ik een Schipper / met welken ik

Aanbieding des Schippers.

Vr

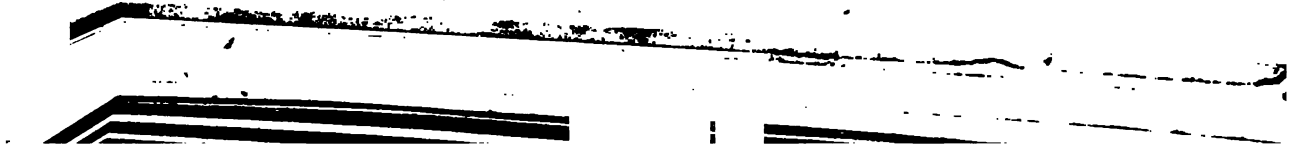

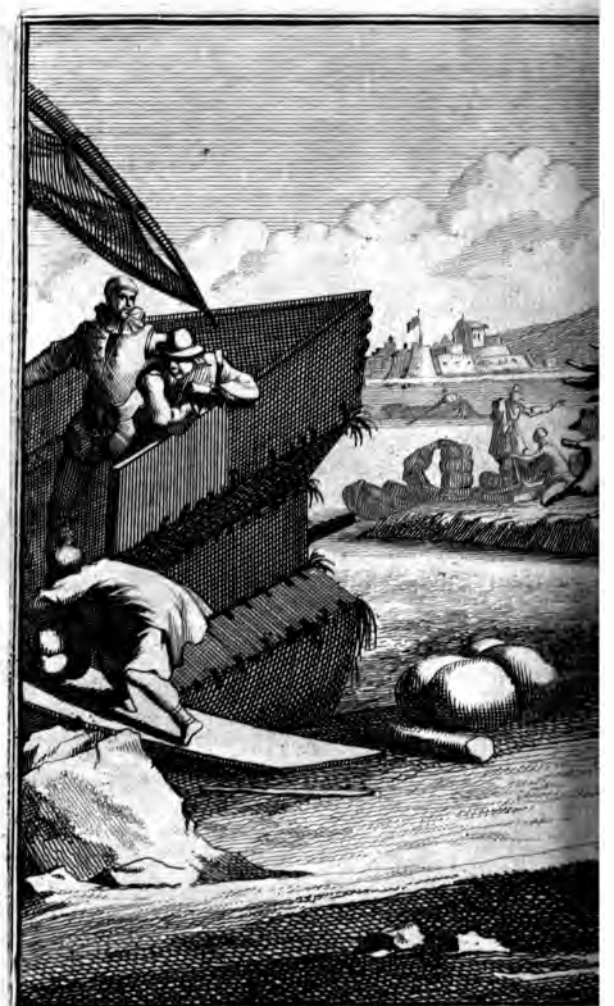

Vrankrijk was gekoomen / die ſepde my / hoe dat hy's anderen daags weer meende zeyl te maken na *Venetien*, en by aldien ik luſt tot de Reys had, beloofde hy my / ſonder vragt te betalen, derwaards te leveren, als ik deſe aanbieding hoorde / ſtond hy my wel aan / maar mijn Heer wilde my ſulks niet toe-laten / ſeggende / hy konde my ſoo ras niet laten vertrekken, ik moeſt eerſt een Reysje, of twee, met hem doen, want hy wiſt wel, dat ik luſt had, om vreemde Landen te beſien, vermeynende, dat ik in mijn te rug-reys nog altijd wel te *Venetiën* ſoude koomen; aldus bleef ik te Malta, om verder wat te beſoeken. Waarom agter bleef.

Op die tijd waren 'er 5 Malteſe Galeyen op den roof upt / die in de week na Paaſſchen, met een ſtatelijken buyt weer gelukkig upt de Levant t' huys quamen / en met opgeſteeken vlaggen en wimpels / onder 't gedonder van 't geſchut / en 't geſchal der trompetten de Haven inliepen / de vlaggen en baandels / die ſy op hare vpanden hadden verovert / op die wijs agter aan ſleepende / dat ſe met de voor-epnden in de Zee hingen. 5 *Malteſer* Galeyen op den roof uyt. Die met buyt weerom koomen.

Maar dewijl ſy upt d' Archipel, of Oſterſe Eplanden / die ſelden van beſmettelijke ziekten vry zijn / te rug quamen / doorſt niemand / ſoo wel Ridder / als gemeen Soldaat / in de Stad koomen / maar ſy moeſten een andere Haven in baaren / en haar op de klippen legeren / de Heeren onder tenten / en jan hagel ſoo ſe best konden / werwaarts men haar eeten en drinken naar nood-druft toevoerde en beſorgde. Moeten haar legtijd in een andere Haven houden.

Den buyt / dien ſy doen-maals mede bragten / beſtond in 400 Mooren, en 30 Janitzers, welke men aanſtonts na den Burg, (dus noemt men de Stad / die tegens Valetta over lept / alwaar geen Ridders woonden) in 't Gevangen-huys bragt. Buyt.

Onder andere was den Baron van Sternberg, mede op deſen togt geweeſt / en op de reys ziek

gewoꝛden / deſe moeſt boven alle bidden en ſmeeken / ſoo krank / als hy was / ook daar bupten blijven leggen / en wijl ſijn ſwakheyd ſeer groot was / moeſt hy aldaar in 't open veld ſijn leven opnden / dat jammerlijk was om te hooren : maar dit bevel wierd ſoo ſtreng onderhouden en uptgevoert / dat het ook aan een Vorſt, uyt het Oosten ziek weerom koomende / ſoude zijn ontſepte gewoꝛden / om binnen de Stad ſijn bed-leger te houden / en dit geſchied alles / op dat ſe ſig voor de Peſt ſouden hoeden en bewaren.

Strenge uytvoering der Wetten op de geſondheyd.

Voorbeeld daar van.

Den Schrijver gaat mede op een togt.

Niet lang hier na ontbood my mijn Heer / en voorſag my van een goed roer en verdere noodꝛuft tot ſijn voorgenoomene reys / waar na wy met de Galep van den Prins en Ridder d'Aumale, na de kuſt van Barbaryen liepen / die maar 40 Duytſe mijlen van Malta is geleegen / alwaar nog heerelijke Al-oudheeden / (Antiquiteyten) ſoo van Marmore bꝛokken / Water-bakken / Pylaaren / Wulffels / Boogen en vervallen Gebouwen te ſien zijn.

Nemen 2 *Turkſe* vaartuygen.

Terwijl wy ſoo langs deſe kuſt heen liepen / ontmoeten ons digt by 't Land 2 Karmoeſalen, zijnde Turkſe vaartupgen / met witte Mooren van Tunis, die wy aanſtonts aandeeden / en ongeagt haar tegen-weer / na dat wy 'er een met ons geſchut hadden in de grond gebooꝛd / veroverden / en 80 Mooren by ons over / en gevangen namen. Wy ſetten eenige van onſe Soldaten / en 2 Stuurlupden op het veroverde vaartupg / en ſleepten het ſelve agter onſe Galep mede na Malta, alwaar wy binnen weynig dagen wederom met vꝛeugden / over onſen veroverden bupt aanquamen.

Anderen togt onder den Prins d'*Aumale*.

Kort na dit vooꝛval / wierd den Prins en Ridder d'Aumale, van den Gꝛoot-meeſter en Raad der Oꝛdꝛe / tot Generaal over de Galeyen van Malta verkooren : maar overmits hy nog een jong Prins / en in de Krijgs-ſaaken te Water / nog weynig ervaren was / wierd hem mijnen Heer de Chameſſon, als een man / die boven alle

te andere Ridders / niet alleen van kinds-been aan / in dit ſlag van Oorlog was opgetrokken / maar nog daar en boven / in de gheleegenthepd der Zee en Havenen / van Kaart / Kompas en Winden / met een woord in 't Stuurmanſchap / ſeer geoeffent / en van veele des wegen ſeer beroemt was / tot een Overſte Luytenant toe-gevoegt.

Bequaamheyd van den Ridder *Chameſſon.*

Hier op ga ik weer met mijn Heer met 5 Galeyen op een togt / zijnde in Mey 1585. dat wp binnen boord ſtapten / en na dat wp met veel vreugde-ſchooten van de Sterkte / en onſe goede vrinden ons afſchepd hadden genoomen / ſakten wp nog dien avond na de Baap / welke van de Schip-breuk van den Apoſtel Paulus, alſ noch haar naam draagt / toe: digt hier bp verſagen wp ons upt een ſchoone Fontepn van water / en liepen 's anderen daags vroeg Zee-waarts in na 't Oosten / latende Africa, of Barbaryen aan de regter-hand leggen. Den tweeden dag ſagen wp Tripolis in Barbaryen, dat wp in den morgen-ſtond ver-bp zeylden / en na dat wp het upt het geſigt hadden verlooren / naderden wp wat meer het Land / op dat wp upt de ruyme Zee / niet in Candiën mogten verballen / wijl niet lang geleeden de Galeyen van Malta, met die van Venetiën, aldaar een ſeer bloedig en ſchadelijk gevegt hadden gehad / waarom ſp doen-maals noch met malkanderen in groote vpandſchap ſtonden.

Den Schrijver begeeft ſig op een togt.

Vermijdende *Candiën*; en waarom.

Terwijl wp alſoo tuſſen Candiën en Barbaryen heen voeren / ſagen wp van verre op de hoogten / een groote Caravaan, met veele Dromedariſſen, Kameelen en Eſelen / en ſeer veel volk / voortrekken / die / na wp van onſe verſogte Ridders en Boots-volk verſtonden / om deeſ tijd / in Bedevaart na Mecha, om aldaar het Graf van haren valſen Prophect Mahomet te beſoeken / gingen: maar deſe verlooren wp / mits den ſnellen voortgang van ons ſchip / niet ter haaſt upt het geſigt / en quamen omtrent Capo Bon Andreæ,

Sien een groote *Caravaan.*

Koomen aan den *Kaap van den goeden Andries.*

of Uytſtek van den goeden Andries, in Africa, alwaar een wild / woeſt en geheel naakt volk woonde / dat ſig nu en dan in 't gebergte aan ons vertoonde: hier voeren wy aan om verſ water / als mede om ons van verſſe voorraad en ſpijs te voorſien / 't geene ſoo ras van deſen woeſten hoop niet was gemerkt / of ſy verſtaaken ſig in hoolen en ſtruyken / ſoo dat ſe als in een oogenblik uyt ons geſigt verdweenen / daar op ſtaaken wy een wit baantje op / 't welk ſy nog naauwlijks ter deeg in 't oog hadden / of ſy quamen weer voor den dag ſpringen / ons gepten en ſchapen bzengende / die ſy om oude lappen en pluntje aan onſe Soldaten verreuplden / en daar na met bzeugde weer het gebergte in bzaafden. Daar quamen ook eenige naakte Kuypers met lange werp-ſpieſſen / en onder de ſelve des Konings Soon / aan den welken onſen Generaal / den Prins d'Aumale uyt mede-lijden een zijden rok ſchonk / die hy in dank aan-nam / en daar mede ſeer verblijd ook na 't gebergte reed. Als onſe Galeyen nu na behooren met water waren verſien / en onſe Soldaten / Matrooſen en Slaven / haar met voor-gemelde verſſe ſpijs verquikt hadden / quamen 'er nog 40 andere naakte Kuypers aanſtooten / en daar onder de Koning ſelf / die aan onſen Generaal tot dankbaarheyd 2 naakte Moorinnen bzogten / die hy nog aan-nam / nog begeerde / maar wel; dat hy Koning en de ſijne / by alle voorval / de Ridderſchap / als haare Scheepen en Galeyen aldaar mogten koomen / om water te haalen / ſoude gunſtig en geenſints hinderlijk weeſen / dat ſe den ouden / als jongen Koning by haar hoofd beloofden.

Die van wilde *Arabieren* bewoond werd.

Welke nevens haren Koning, dragt en zeden beſchreeven werden.

Hier na ligten wy onſe ankers / haalden de zeylen op / en voeren verder langs de wal heen / Oost-waarts aan. Na 3 dagen liepen wy in een Haven / van 't Scheeps-volk Port Solyman genaamt / zijnde in Lybiën, niet ver van Cyrene. Hier ſonden wy eenige met de booten om verſ wa-

Sy gaan te Land om vers water, maar vinden 't niet.

water aan Land / maar ſy vonden 't niet. Wy voeren dan weer voort / en beſogten het ſelve 's anderen daags in een blakte / daar ons volk een vierkant muur-werk ſagen / 't geene ſy een water-bak met water meenden te weeſen / maar het was mis / hier op begonden ſommige van ons in den grond te delven en te graven / maar ſy vonden niet als brak water. Alduſ moeſten wy ſonder verſch water gevonden te hebben / weer vertrekken. Waar na uyt laſt van den Generaal aan ons wierd bevoolen / om ſpaarſaam met het water om te gaan / ten eynde wy daar na geen gebrek mogten lijden. Terwijl wy alduſ voort zeylden / ſagen wy nog-maals eenen hoop Mooren ſoo te voet als te paard / digt by 't ſtrand / na de welke wy eenige van ons volk in Turks gewaad / en in de Turkſe en Moorſe ſpraak ervaren / met onſe boot afſonden / om van haar na ſcheepen / en waar omtrent dat wy waren / te verneemen / maar ſy vertrouwden ons niet / dewijl ons volk niet te Land begeerde te koomen / ſoo dat wy van haar niets konden te weeten koomen / als alleenlijk / dat wy niet wijt van Alexandriën in Egypten waren / dat den Kapitepn de Chameſſon / uyt de Zee-kaart ook konde af-neemen / hier op kreegen wy bevel / om ons verder van Land, en dieper Zee-waards in te begeeven, en goede wagt te houden.

De *Mooren* miſtrouwen hen.

Wijl 't nu in de Zee / die niet te onregt by een woeſt boſch werd vergeleeken / niet ſelden komt te gebeuren ; dat het eene ſchip 't andere overſneit / in-haalt / of voor-by loopt / ſoo hebben die van Malta , om dit voor te koomen / dit gebruyk / dat ſe om de Zee te ontdekken / een man aan de ſpriet vaſt binden / die ſy dan ſtepl om hoog aan de maſt op-haalen / en aldaar vaſt maken / ſoo dat hy van den top der ſelve / als van een hoogen toren / wel 40 Italiaanſe mijlen kan van hem ſien.

De Zee by een woeſt boſch vergeleeken.

Om deſe reden haalde men 's morgens vroeg / in de Hoofd-galey / een man om hoog / die naauw-

Haalen een verſpieder om hoog.

lijks na boven was gehijst / of schreeuwde aanstonds / scheepen, scheepen! gevraagt / van wat slag? antwoorde hy / ronde scheepen, of met ronde zeylen / daar op liet men hem ylinks na beneeden koomen / en voer den Luytenant Generaal met de boot aan alle de Galeyen / het volk daar van vermanende / en tot dapperheyd aanmoedigende.

Die scheepen ontdekt.

Na gedaan morgen-gebed / maakte men voor op en ter zijde van de Galeyen / schanssen en borst-weeringen van planken / en wierden de Ridders en voornaamste / in 't voorste deel tot den aanval geschikt / maar de Soldaten op haare banken / nevens 't grof geschut geplaatst: en op dat nog des te vinniger tegens de Turken mogt werden gevogten / maakte men ook de voorste / en beste slaven uyt de ketens los / en versag haar met geweer.

Maaken haar klaar tot den aanval.

Als wy de Turkse scheepen / die van malkanderen verstrooyt op Zee dobberden / en op den wind wagteden / in 't gesigt kreegen / gingen onse Galeyen daar met de riemen op los / begroetende onsen Generaal met 2 Galeyen / het alder-eerst het eene Turkse schip / met sijn grof geschut / 't welk mede aan sijn kant hem niet schuldig bleef / maar wakker van hem beet / maar onse Galeyen quamen het soo na op zijde / dat sy 't enterden / en de Soldaten daar gewapender-hand in sprongen / en alles / wat wederstand bood / ter neder hieuwen. Niet tegenstaande de Turken haar wel wakker weerden / wierden sy egter overmant / soo dat de nog over-gebleevene haar selven met haar schip / genoodsaakt waren over te geeven.

Begin van het gevegt.

Een schip verovert.

Ondertussen saten wy met onse Galey mede niet stil / maar terwijl de gevangene Turken uyt het veroverde schip vast in die 2 Galeyen wierden over-gesmeeten / greepen wy met de onse een ander schip / zijnde een groote Karmoesaal, aan / waar van wy met het eerste los-branden van ons kanon / tot een welkomst / de groote mast

Schieten de groote mast des Turks om ver.

om

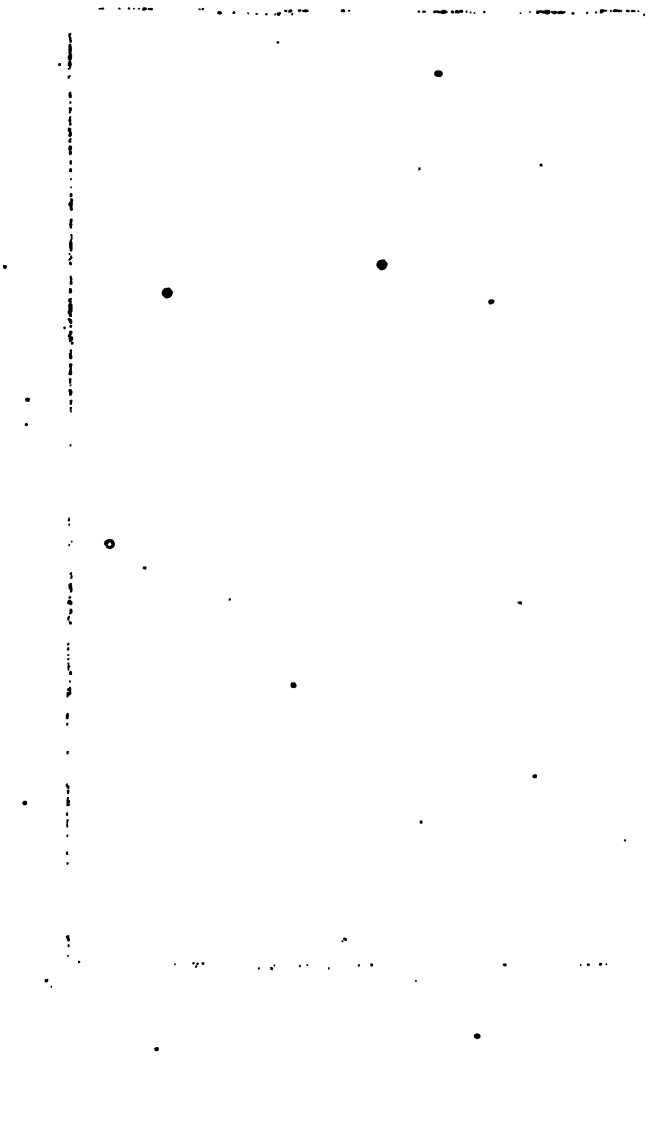

om ver ſchooten / en 't vaartuyg ſelf op 2 plaatſen vraaf door-boorden. Hier tegens deeden ook de Turken aan haare zijde haar uyterſte beſt.

Onder dit gevegt / quam ons nog een andere Galey te hulp / welke den Turk op de andere zijde mede aantaſtede / waar door wy dies te moediger op den vyand aan-drongen / en hem enterden : maar alſoo van ons volk te gelijk langs het galjoen / in het Turkſe ſchip meenden te dringen / brak het door de ſwaarte / waar door niet wepnige van de onſe / en daar onder ook den Ridder Maidle, die eerſt nieuwlijks met my uyt Vrankrijk was gekoomen / over boord ploften / en jammerlijk verdronken / alſoo men haar doenmaals / als in een vollen ſtrijd zijnde / niet konde helpen. Wanneer nu ook nog andere Galeyen nevens ons dapper op deſe Karmoeſaal aan-vielen / wilde elk om 't eerſt daar in ſpringen / om den prijs van 10 kroonen (hebbende de tweede en derde wat minder) die daar op / als mede op 't eerſt afſtrijken van 's vyands vlag geſtelt was / te verdienen : maar deſe begeerlijkheyd bekomt 'er meenig / als den hond den woorſt. In deſen ernſt en yver nogtans / wierp ik my nevens andere mede daar in over / dat ook uyt de andere Galeyen geſchiede / waar op haar de nog over-gebleevene Turken en Mooren aanſtonts over-gaven / met de welke uyt te ſchudden en te plonderen / voorts de gevangene en gemaakten bupt / met een boot na onſe Galey over te brengen / als wy nog op het alderdrukſt beſig waren / ſoo liet onſen Admiraal weer een man / om de Zee te ontdekken / om hoog hijſſen / ten eynde wy van de Turkſe Galeyen / en de wagt van Alexandriën (die na 't ſeggen der gevangenen haare ſcheepen moeſten begeleyden) niet mogten overrompelt werden / nog in gevaar koomen / als ook nog geſchiede. Want ſoo haaſt als den verſpieder wierd om hoog gehaalt / riep hy luyds-keels / ſcheepen met riemen! gevraagt / hoe veel? riep hy weerom / 10 / of 12.

Die ſy daar op enteren.

Prijſen op de eerſte overſpringers binnen 's vyands boord.

Hy komt mede over in 't *Turk ſe* ſchip.

Hijſſen weer een ſpion op, die *Galeyen* roept.

Malteſers kieſen de vlugt.

Straks liet men hem na beneeden / en ſchikten ſig plinks al de Galeyen over hals en hop met zeylen en riemen tot den aftogt / geenſints uyt bloodigheyd / maar alleen om des Generaals wil / den Ridder d'Aumale, die uyt een Voorſtelijk geſlagt in Vrankrijk gebooztig / aan den overſten Luytenant de Chammeſſon onder ſijn opſigt en voorſorge / als een jong aankoomend Heer ſeer duur was aanbevoolen / om welken te redden / moeſt men / hoewel niet ſonder ſchaa en verlies / voor den vyand wijken / hier over verſchrikten wy / die in 't Turkſe ſchip waren / heel ſeer / ſiende den getergden vyand regt op ons aankoomen / ſonder dat wy eenige hulp / of middel hadden / om ſoo ſchielijk en ter vlugt weer aan onſe Galey te komen koomen / eenige wierpen ſig wel in de booten / andere over boord om met ſwemmen de Galeyen in te halen / maar alles was te vergeefs / dewijl ſy niet alleen de Ridders en Knegten / de welke in het Turkſe ſchip waren overgeſprongen / maar ook hare eygene booten en ſloepen / met alle / die daar in waren in de pekel lieten / en het haſe-pad kooſen. Ons ſchoot geen de minſte hoop over / om ons / of met de vlugt / of anderſints / te konnen redden: want de Wind / de Zee / en den Vyand waren ons alle tegen. Men hoorde en ſag een naar en jammerlijk klagen / ſugten en kermen onder de moeder-naakt uyt-geſchudde wijven / die nog in 't ſchip waren / ſiende d'eene haren man dood voor haare voeten neer leggen / d'andere den ſelven levendig door de Malteſer Galeyen in een ellendige ſlavernij mede ſleepen: 't was een jammerlijke poos tijds / leggende het Schip en de Zee daar rond-om vol lijken / en zijnde het water geverft door het vergooten bloed: daar-en-boven hadden wy nog agter / nog voor eenige hulp / of trooſt te wagten / zijnde wy daar by / behalven onſe degens en pooken / ook gants weerloos.

En lieten haar in de pekel.

Jammerlijken ſtaat.

Daar verſoopen in deſen ſchrik meer / als 'er te

te vooren voor den vpand waren omgekoomen / 2 / of 3 / die seer wel swemmen konden / raakten nog weer aan ons schip / welke wp een touw toe wierpen / en haalden hen soo 2 binnen boord / waar van d' eenen een Duytser was / en d' ander een Swart van Malta.

Ondertusschen saten de Turkse Galeyen de vlugtende Malteses dapper agter de vodden: maar als sp bemerkten / dat sp de selve niet konden agterhaalen / quamen sp die geene / welke in de booten verlaaten omswerfden / opvangen.

Als wp in ons schip dit aansagen / en nog hulp / nog troost te wagten hadden / wierden wp terstont te raade / om de zeylen op te haalen / en 't schip aan Gods genade en aan 't geweld van de Winden over te geeven / die ons ook hoe langer / hoe dieper Turkyen in / na 't Eyland Cyprus dreeven. Wanneer nu de Turkse Galeyen in haren tooyn ons voor-bp liepen / lieten sp ons met vreeden / niet denkende / dat eenige Christenen daar op waren / maar als sp de andere Christenen in de booten inhaalden / en gevangen namen / verstonden sp upt de selve / dat wp bevoorens 2 Turkse scheepen hadden verovert / op de welke nog veele Christenen waren / daar op stuurden sp vliegens 3 Galeyen op ons af / om ons ook gevangen te neemen: maar de nagt quam ons te state / soo dat sp ons upt het gesigt verlooren / en als wp haar in den nagt gewaar wierden / soo laveerden wp op zijde / sulks dat sp onweetende met haare Galeyen ons voor-bp liepen. En bedroefde omswerving.

Doe wp nu van dese nagt-jagt ten deele bevrijt waren / soo dankten wp God / en smeekten hem om verdere hulp / en een goede wind / welke ons wederom in de Christenheyd mogte helpen / maar 't beliefde hem / ons nog niet te verhooren / want de wind bleef ons geheel en al tegen.

Wp waren nog 92 Christenen sterk op het schip / daar onder 12 Ridders en Edellupden / ne-

veng eenen Italiaanſen Graaf / en van Turken en Mooren, waren 'er nog / ſoo mannen / als vrouwen / 24 perſoonen. Wy hadden onder ons 11 / of 12 ſpraaken / en waren maar met ons 2 Duytſers, ik en een man uyt Pomeren, die wy / ſoo voor is gemeld / weer uyt de See in 't ſchip hadden geholpen / ſijn naam was Joris Kopke, en hy was van Buttauw geboortig / met den welken ik in dit mijn uyterſte gevaar / mijn eerſte kennis maakte / die wy namaals geſtadig en getrouwelijk te ſamen onderhouden hebben / al den tijd van onſe ſware gevangenis / tot ſijne gewenſte verloſſing toe / als hier na ſal verhaalt werden.

't Getal in het *Turkſ* ſchip.

Overmids wy nu om d' aanhoudende tegenwinden te dugten hadden / dat wy in lange niet ſouden te Land koomen / en dat wy ondertuſſen niet ſeer overvloedig met verſch water verſien waren / ſoo maakten de Ridders een wet / hoe veel elk in een etmaal tot ſijn nood-druft ſoude hebben / werdende eeder omtrent op een pintje voor dien tijd geſtelt: hier toe wierd een byſondere Bottelier aangeſtelt / die alle dagen aan elk ſijn deel gaf: maar og arme! dit was naauwlijks genoeg / om onſe drooge tong en boyſtige keel nat te maaken / ſoo dat wy pas een klepne verquikking daar door ontfingen. Voorts wierd / op lyf-ſtraf / verbooden / boven deſe geſtelde maat eenig water voor ſig ſelven te nemen.

Order op het water geſtelt.

In den derden nagt / ſagen wy de boven-gemelde Turkſe Galeyen / die ons na-jaagden / weer van verre / maar wy lieten aanſtonts de zeylen vallen / op dat ſy ons niet ſouden konnen ſien / en ſoo hebben ſy ons weer verlooren.

Sien de Galeyen, die haar vervolgen.

Terwyl wy aldus met verſchrikte herten omſwoyven / begon ons ſchip veel water in te krygen / wyl 't door ons geſchut / als vooren verhaalt is / ſeer doorboort en jammerlijk gehavent was: hier door quamen wy nog in grooter perykel / en ten ware eenige verſogte matroſen onder ons haar gewaagt / en buyten om het ſchip

met

met kabels en touwen gegort / en gebonden hadden / ſoude eyndelijk door 't geweld der golven 't ſchip heel van een zijn geſcheurt / en wy alle jammerlijk zijn om hals geraakt / waar voor ons God genadig behoed en gered heeft. Overmids even-wel het water door de lekken geduurig in 't ſchip dzong / moeſten wy nagt en dag aan de pompen ſtaan / om 't ſelve boven te houden. Ondertuſſen dat wy met ſoo veel angſten en gevaren hadden te worſtelen / hebbende den vpand op den rug / de woeſte Zee en d'onſtuymige winden / van alle zijden om en tegen ons / en wy door 't verſchzikkelijk ſlaan en ſtooten der baaren / niet als de dood voor oogen ſagen / ſoo wierd onder ons in deſen alder-upterſten nood nog een God-vergeeten Siciliaan van Cathanea, die aan een anderen jongen ſoldaat ondernam / de grouſame / meer als beeſtelijke / en ſeer afſchuuwelijke ſonde de Sodomie te bedzijven / betrapt.

't Schip in een ſlegte ſtaat.

Gruuwelſtuk van een *Siciliaan.*

Doen het verfoepelijk voornemen van deſen ſchand-boef / aan den Graaf / Ridders / en Edelluyden wierd bekend gemaakt / lieten ſy dat gedzogt voor haar bzengen / en na dat hy van ſijn boos voornemen was overtuygt / bond men hem terſtond handen en voeten / werdende beraadſlaagt / wat voor een wel-verdiende ſtraf / men deſen Godlooſen ſchelm ſoude aan-doen: ſommige ſtemden / dat men hem alſoo gebonden ſoude over boord in de Zee werpen / in betragting / dat God ons alle / om een ſoodanigen God-vergeeten / eerloſen en beeſtagtigen menſch / bupten twijffel tot nu toe had geſtraft / en nog verder ſoude ſtraffen. Andere ſloegen een ſagter weg in / en verweeſen hem tot een ſeeker getal ſlagen voor de maſt / vzeeſende / dat anders de ſtraf te hoog ging / hier door wierd den ſnooden gupt nog by 't leven behouden / zijnde beſooten / dat hem door een Ridder 200 ſlagen met een eynd touw op ſijn naakte ribben ſoude werden gegeeven / welke hem ook ſoodanig kittelden / dat hy ſelfs om Gods wil bad / dat men hem

Sijn ſtraf.

lie-

liever aldus levendig in de Zee ſoude werpen, op dat hy een eynde van ſijne ſmerten mogte hebben: maar hy moeſt alſoo gebonden de pijn en ſmert van deſe geeſſeling upt-ſtaan tot op den derden dag / doen maakte men hem los / en moeſt hy op ſijn knyen / om ſijn ſchendelijk voorneemen / eerſt God / en daar na het heele geſelſchap om vergiffenis bidden. Dit voor-val was op den ſeſden dag / na dat wy op Gods genade / en met het geweld des winds en der woeſte golven / in 't upterſte gevaar van den na-jagenden vpand / omſworven.

Groote dorſt.

In ſulken hoogen nood / en geduurende den ſwaren en harden arbeyd / die wy met zeyl en treyl op en neer te halen / te pompen / 't roer te regeeren / en dag en nagt te waaken / geduurig hadden / nam nog daar toe den dorſt by ons d'overhand / ſoo dat het by-na onmoogelijk was / dat een man / met ſoo weynig waters / als boven gemeld is / ſig konde onderhouden. Alduys wierd op den ſevenden dag / een oud grijs man / upt het Eyland Sicilien, van de wagt beſchuldigt / dat ſy hem des nagts by 't water-vat drinkende betrapt hadden. Niet tegenſtaande nu / (ſoo boven gemeld is) deſe overtreeding / op lijf-ſtraf / verbooden was / is hy egter upt mede-lijden / om ſijnen hoogen ouderdom en d' ondraagelijke hitte / maar tot 100 ſlagen verweeſen / die hy ook ſonder quyt-ſchelden bequam.

Straf om het ſteels-wijs water drinken.

Dit voorbeeld joeg 'en meenig een ſchrik aan / die daarom begonden in kleyne koppen en nappen ſupker onder 't Zee water te mengen / verhoopende het ſelve alſoo te konnen genieten / maar wy konden het niet drinken / ook wilden het de paarden niet ſuppen / die wy by ons t' ſcheep hadden / de welke ſig tot aan den tienden dag / waar over ik my ten hoogſten moeſt verwonderen / en 't welk ik ook anders ſwaarlijk ſoude gelooft hebben / ſonder drinken ophielden. Dus wierd de nood ſoo groot / dat ſommige (met verlof te melden) ook haar eygen water om den

Poogen Zee-water te drinken.

Ook haar eygen water.

dorſt

dorſt te ſtillen / onderſtonden te drinken: maar dit alles was te vergeefs / alſoo de hitte ſoo uytnemend was / dat het niet langer moogelijk was / om ſig van 't water t'onthouden / werdende op den agtſten dag / den grooten Duytſer upt Pomeren, van de wagt / om 't ſteelg-wijs water drinken / mede by nagt agterhaald en beklapt.

Pomers-man op 't ſluyps water drinken betrapt.

Nu had gemelde Pomers-man aan my ſulks te vooren in vertrouwen geklaagt / en ook gebeeden beyde de Ridderſchap / die 't meeren-deel Franſen waren (met de welke hy niet ſpreeken kon) en die my ook beter bekend waren / hem te verſchoonen / en voor hem te bidden / dat ik hem beloofde / en hem troofte / dat die ſaak ſoo quaad niet ſoude uytvallen / overmids meer andere tegens dit verbod geſondigt hadden / dat my niet onbekend was. Wanneer men nu het regts-geding tegens den voornoemden Pomers-man wilde in 't werk ſtellen / voegde ik my by den Graaf en Ridderen aan een zijde / en ſeyde tot haar; dat men op die wijſe niet verder konde voortgaan, uyt oorſaak, dat by-na niemand meer ſig van 't water konde onthouden, alſoo ſig alleen deſen *Pomers man* had vergreepen, maar daar had ook een *Frans-man* en meer andere dien ſelven nagt het ſelve gedaan, en als men den eenen wilde ſtraffen, moeſt men 't ook met d'andere doen. Ondertuſſen begon een bevaren Franſſe matroos te ſpreeken / ſeggende: dat het nu voortaan met dit verbod op 't water langer te vergeefs was, alſoo behalven datter weynig waters meer over was, ſoo was het met het lekke en geborſten ſchip alſoo geſchapen, dat wy daar in niet langer ſeeker waren, waarom wy ons veel meer dienden te bemoeyen en te bevlijtigen, dat wy aan Land mogten komen, als dat wy ons, om des waters wil, ſoo pijnigden en af-ſloofden, deſen viel noch een ander Engels verſogt parent-geſel by / die 'er hy voegde / dat wy ons beſt moeſten doen, om Land te bereyken, ſoo wy niet haaſt alle wilden om hals raaken, wijl het bouw-vallige, en van ons

Maar niet geſtraft, en om wat reden.

ons geſchut, door-nagelde ſchip, het geweld van de woeſte Zee niet langer konde uytſtaan. Als ſy ſulks van haar hadden aangehoort / en ook na allen oogſchijn den ſtaat van ons krank / en ontramponeerde ſchip / dit mede bragt / dat daar geen wijder uytſtel mede viel te nemen / wierd elk even klepn-moedig / en raakte daar mede de Ordonnantie, op 't dzinken beraamt / heel in duppen / en in 't vergeet-boek. Daar verhief ſig ook op die ſelve uur een ſoo grouwſamen ſtozm-wind / dat de baaren in ons ſchip ſloegen / ſoo dat wp alle niets anders / als een gevaarlijke ſchip-bzeuk / en een dzoevigen ondergang hadden te wagten /

Ligten het ſchip.

egter deed peder / ſoo met pompen / balpen / zeplen inhalen / en lekken te ſtoppen / nog ſijn uperſte beſt: en dewijl ook het ſchip / om ſijn diep gaan van de kragt der baaren meer te lijden had / gingen wp het ligten / werpende ſoo aan rijſt / ſuyker / ſpecerpen / en meer andere waaren / over de 10000 ponden ſwaarte over boozd.

In dusdanigen ſtozm / ſchzik en doods-nood / bzagten wp dien dag / en den geheelen nagt toe / en als 's mozgens dien verbaarlijke en onſtupmige wind wat ging leggen / klom een man in

Sien Land.

de maſt / om na Land te ſien / dat hp ook binnen wepnig uuren bekende / als een blakken lagen grond Zupd-waards van ons leggende / werwaarts men het ſchip te keeren / en te ſtuuren

Dog kenden het niet.

had. Niet tegenſtaande wp nog niet eygentlijk weeten konden / wat vooz Land het weeſen ſoude / ſoo konden wp om de gedurige tegen-winden wil / bp ons ſelven die ſtaat ligt maaken / dat wp niet wijt van Egypten zijn konden / gelijk dan ook de Mooren, die bp ons in 't ſchip waren / het daar vooz hielden / en of dit ſchoon bpands Land was / waren wp nogtans dooz den hoogſten nood gedzongen / aldaar aan te loopen.

Hier op liepen wp met het ſchip ſoo na onder Land / dat wp 't beſchepdentlijk ſien konden / doen wierp men 't diep-loot upt / om te peplen /

of

of het tijd was/ om de Ankers in de grond te werpen/ als wy nu op 40 vademen grond vonden/ lieten wy 2 Ankers vallen/ op dat het schip voor de slaande en bruyschende golven/ die noch heftig/ wegens den laatsten storm/ aan 't woeden waren/ soude staan en leggen blijven. Werpen 't Anker.

Als 'er nu gants geen ander middel voor handen was/ om 't groote perijkel der woeste Zee te ontgaan/ als sig na Land te begeeven/ hielden de Ridders noch eens raad/ en beslooten nogmaals haar heyl/ met het uyterste gevaar en nood/ te beproeven/ dat sy ons door den Graaf/ op dese wijs/ lieten voor-dragen: Gy brave Soldaten en Mede-gesellen! wy hebben nu niet sonder seer groot, en 't uyterste gevaar, van onsen vervolger, den grouwsamen vyand, den verdrietigen tegen-wind, en van de wilde woeste Zee, in groot gebrek van vers water, ons heyl 10 etmalen gesogt, maar eylaas! tot op dese uur toe ons alles tegen bevonden, dat wy aan onsen lieven Heer, die ons met soodanige straffen Vaderlijk belieft te besoeken, moeten overgeeven en bevoolen laten. Overmids nu geen redding te wagten, en ons niets seekerder voor oogen is, als de tegenwoordige dood, of een swaare gevangenis, en ellendige slaverny, aan welke wy ons nu moeten overgeeven, soo hebben wy van onsent wegen nog een middel, met Gods hulp, en u-lieder toe-stemming, voor-genoomen te beproeven, en dat niet alleen tot onsen, maar ook selfs tot uwen besten. Aan geen van u allen is onbekend, of verborgen, dat de Ridders van *Malta*, de geswoorene vyanden van de *Turken* en *Mooren* zijn, en dat dieshalven geen Ridder, die van de *Turken*, of *Mooren* gevangen werd, en ooyt, of ooyt eenige verlossing, 't zy door vry-kooping, of wisseling sijn levens dagen te hoopen, of te verwagten heeft, maar sig aan de eeuwige dienstbaarheyd moet over-geeven, daar in tegen-deel nog elk Soldaat, of Matroos sig nog met die hoop kan troosten, dat hy kan los gekogt, of uyt-gewisselt werden, Scheeps-raad. Door een Graaf uyt gesprooken, waar in bestond.

waar

waar van gy alle genoegſame voorbeelden weet. Wijl dan ons Ridders veel meer perijkel, als u-lieden boven 't hoofd hangt, hebben wy beſlooten, met de ſloep, die nog binnen ons boord ſtaat, nogmaals ons uyterſte heyl te verſoeken, in hoop, dat het tot onſer en uwer aller welvaart ſal dienen: want ſoo ons God genadelijk te regt helpt, konnen wy aan uwe vrienden en bekenden, uwe gevangenis, en waar die is, bekend maken, op dat ſy alſoo uwe ontlediging, 't zy met af-kooping, of wiſſeling, dies te ligter konnen bevorderen en uyt-voeren, zijnde wy met ſoo veel Ridders en Heeren bekend, dat een van ons tot verloſſing van 10 uyt u-lieden meer kan uyt-regten, als 10 van u-lieden voor een van ons. Gy-lieden behoeft u ook niet in te beelden, dat wy u-lieden begeeren in de pekel te laten en ons ſelven maar daar uyt te redden, wijl gy ſelfs voor uwe oogen ſiet, dat wy ons in nog meerder perijkel ſtaan te begeeven, als wy tot nog toe hebben uytgeſtaan, daar in, dat wy ons op de woeſte golven van de verbolgene Zee, in deſe kleyne ſloep onderſtaan te waagen, tegens welke egter dit groote ſchip niet is beſtand geweeſt. Maar op dat een yeder onder u-lieden te meer mogt verſeekert zijn, dat wy (indien God ons mogt te regt helpen) uwer niet ſullen vergeeten, neen, maar uwer aller vryheyd bevorderen en ſien uyt te werken, ſoo wil ik ſelf een yeders naam onder u, en wat voor Heer elk gedient heeft, vlijtig op-ſchrijven.

Die hare namen op-ſchrijft.

Daar op verſogt den Graaf een ſchrijf-tafeltje/ om onſer aller namen daar in op te teekenen: maar daar was 'er by niemand een / als alleen by my te vinden / dat ik hem ook aanſtondts ter hand ſtelde / in 't welke / na dat hy onſe namen had geboekt / ſetten wy met alle man onſe ſloep / die wy groot en ſwaar was / over boord in Zee / dat gedaan zijnde / verſagen ſy de ſelve met Water / Beſchuyt / Vlyſt / Specerijen en andere nood-druft / en verkooſen by haar de verſogt-

ſte

ſte Stuur-lupden en Matrooſen / die wp onder ons hadden / ſoo dat ſp 24 man ſterk wierden / die ſig in de ſloep wagen wilden / als den Graaf en 12 Ridders / of Edelmannen / zijnde alle d'overige bevaren lupden / vooz 't meeren-deel Malteſers, of Italianen. Treden 24 man ſterk in de ſloep.

Daar dzong ſig mede een looſen Spanjaard, dooz ſijn op-ſnijden en de haar aangebooren en gewoone trotsheyd / onder dit geſelſchap in / maar God wilde het niet toe-laten : want terwijl hp ſig upt het ſchip in de ſloep ſoude af-laten / ſoo viel hp / en bzak ſijn linker arm / alſoo moeſt hp 'er weer upt / en met ons een gelijk gevaar en lot verwagten / overmids ſp niemand in de ſloep lijden wilden / die niet mede roepen kon / gelijk ſulks ook haren hoogen nood verwozderde. Een *Spaanjaard* moeſt agter blijven.

Als ik nu ſag / dat het moeſt gewaagt zijn / nog anders niet weeſen konde / namen ik en een Pomerſman / eenige houten / die wp met ſterke touwen te ſamen bonden / en daar vooz en agter eenige leedige baten aan baſt maakten / op dat het ſoo veel te meer ſoude op-geeven en te ligter dzijven ; dit Vlotje wierpen wp over-boozd in de Zee / daar op zeegende ik het Ridderlijke geſelſchap / beval mp aan God en ſtapte d'eerſte na bupten op het Vlotje / met geen kleyne ſozg en kommer / haaſt volgde mp den Pomerſman, twee Franſſen en een Spanjaard ; doe wp nu op onſe knpen nog ander-maal ons laatſte afſcheyd van de Ridderſchap hadden genoomen / welke ons met de tranen in de oogen beweenden / gaven wp ons aan Gods genade / aan de woeſte Zee / en aan d'onſtupmige en grouwſame baren / dooz den ſtozm gaande gemaakt / geheel en al over. Den Schrijver begeeft ſig met noch eenige op een Vlotje na Land.

Fluks agterhaalden ons de woedende golven / en ſmakten ons om en t'om / nu ſtieten ſe ons ſchier in den afgrond / dan verhefften ſe ons weer na boven / ſoo dat die nog in 't ſchip waren gebleeven / niet anders dagten / dan dat ſp ons upter- Hun groot gevaar.

ſte verderf voor haar oogen ſagen / ſy riepen daarom ons het laatſte baar-wel toe / en beſchreyden en beweenden ons. Maar wy hielden ons vaſt / en 't was ons groot geluk / dat de wind na 't Land woep / dat God / om ons te behouden / alſoo had geſchikt.

Als wy nu met het uyterſte perykel in de ontſtelde Zee / op deſe ſamen-gebondene houten daar ſoo heen dobberden / ſiet ſoo komt 'er een afgrijſſelijke baar / die door haar geweld / het agter-deel van ons ſamen-gebonden Vlotje / zijnde een vat met de touwen daar-aan / weg-rukte / en ons alle ten onderſten boven ſmeet / ſulks dat wy nu niets anders meenden / of 't was met ons uyt en geheel gedaan / maar Gode zy dank / de voorſte ton en touwen hielden noch vaſt.

Met een gelukkige uytkomſt.

Doen wy nu wat nader by 't Land quamen / ſeyde de Pomerſman tot my / houd u vaſt, ik ga voor-uyt, op dat ik ſien mag, hoe ik uw ook aan Land help, daar op wierp hy ſig los in de Zee / en ſwom aan Land / met voorneemen / om my / by aldien ik door de barning der Zee / aan ſtrand mogte koomen noot te lijden / te hulp te koomen / gelijk hy ook trouwelijk deede / alſoo ik niet kon ſwemmen. Dus quamen wy eyndlijk met groot gevaar / vreeſe / ſchrikken en beeven aan Land / wy konden ook het Vlotje / daar wy op waren / ſoo ras niet verlaten / of daar quam vliegends weer een afgrijſſelijke Zeebaar / en rukte het ſelve weer in de diepte van de Zee / dat ons mede ſoude zijn weder-baren / ſoo wy niet aanſtonds ons daar van hadden begeeven. Daar op knielden wy in ſchrik en vreeſ weder in 't zand / en dankten God / dat hy ons uyt de diepten van de woeſte Zee, en alſoo uyt de kaaken des doods noch ſoo genadelijk geholpen, en ons in *Egypten*, het huys der dienſtbaarheyd gevoert had, en dewijl wy wiſten, dat onſe gevangenis na-by was, baden wy God verder, om ſijne genadige hulp en byſtand, gelijk als hy voor-maals in dit ſelve Land, aan ſijn volk

Koomen aan Land.

HaarGebed.

volk *Iſrael*, met een kragtigen arm en groote wonder-teekenen heeft beweeſen; dat hy ons ook niet wilde verlaten, maar ons verleenen, dat wy alles met *Chriſtelijke* lijdſaamheyd mogten verdragen en overwinnen.

Als nu d'andere / welke nog in 't ſchip gebleeben waren / ſagen / dat wy ſoo gelukkig / hoewel niet ſonder groot gevaar / te land waren gekoomen / waagden ſig ook nog meer andere / ſoo wel van Chriſtenen, als ook eenige Mooren, ſoo op Planken / Tonnen / Kiſten / en meer andere dingen / ſoo ſy beſt konden. Dus quamen wy tot 40 Chriſtenen toe geſond / in ſulken gevaar te Land / en daar verdronk ook maar een eenigen Franſman, wien de golven geheel overweldigden. d' Overige Chriſtenen en Mooren wilden / overmids ſy de groote barning van d'onſtuymige Zee / en 't upterſte perijkel voor oogen ſagen / het niet wagen / maar bleven in 't ſchip. Meer andere waagen 't mede om aan Land te koomen.

Dewijl wy geheel door-nat waren / ſpreyden wy onſe plunje op 't heete zand upt / en droogden de ſelve. Onder ons was een Franſman, genaamt de Heer de la Maiſon Neuve, die 'er maar in ſijn hembd was afgekoomen / deſe bad my (dewijl ik over myn onder-broek een katoene over-broek aan had) dat ik hem dat overtrekſel ſoude ſchenken / op dat hy niet heel en al in ſijn hembd ſoude loopen / welk ik hem ook upt mede-lijden aanſtonds mede-deelde / maar als hier na volgen ſal / tot myn eygen groot na-deel en ongerijf. Deeld aan een *Franſman* een broek mede.

Ondertuſſen ruſteden haar de Ridders met haar geſelſchap toe / om met de Sloep haar hepl door de vlugt over de woeſte Zee te ſoeken / varende in Gods naam daar heenen / die wy dan willen varen / en d' overige in 't Schip ſitten laten / en verder verhaalen / wat ons aan 't Land is bejegent. De Ridders vlugten met de Sloep.

Na dat wy ons nu gedroogt hadden / en de nagt op handen ſchoot / begaven wy ons een weynig van den Zee-kant in 't Land / agter eenige ſtruyken / om ons voor den wind wat te

bergen / en aldaar onſe nagt-ruſt te neemen.

De ontkoomene van de *Mooren* op-gevangen.

Doen wp pas in onſen eerſten ſlaap waren / ſiet / ſoo komt daar eenen hoop Mooren, met geweerder hand / welke ons gevaar deſ daags wel geſien hadden / en daarom nu bp nagt op ons loerden / en ons ook gevangen namen. Deſe verdeelden ons / ſoo dat 'er niet boven 3 / of 4 van ons bp malkanderen bleven / doen ſp ons dus hadden van een geſchepden / plonderden ſp ons ſchoon upt / nemende ons geld en kleeding /

Die hen van alles berooven.

hier wierden wp mijn Bzoek / Kouſſen en Schoenen upt-geſchut / en ik in 't hembd geſteld / ſoo dat ik naauwlijks een veeter behield / om 't hembd tuſſen de beenen ſamen te binden. Nu was wp de katoene over- of ſlodder-bzoek wel te pas gekoomen / die ik aan den Franſman kozt te vooren vereert had / want ſlegte en verſleetene kleederen begeerden ſp niet / gelijk ook geene doozſneedene. Ik had een dooz-ſneeden wit Wambays aan / dat ſp in 't minſte niet begeerden / nogtans bevoelden en betaſteden ſp het wel ter deegen / over-al ſoekende / of ik daar in ook niets genaapt hadde / ſp vonden ook bp wp eenige goude ringen en daar onder mijnen Zegelring / die ik haar met al mijn geld moeſt laten volgen / het Wambays wierpen ſp weg.

Heberer werd van den *Pomerſman* geſcheyden.

Hoewel het wp / als ook andere onſe Medegeſellen / ſeer ſmerte / dat wp ons op die wijſe van onſe vpanden / ſonder eenigen wederſtand / moeſten laten berooven / ſoo viel 't wp nog harder / dat ik van den Pomerſman, als den eenigen Duytſer onder 't heele geſelſchap / met wien ik eerſt was bekend gewozden / en met welken ik was aan Land gekoomen / wierd geſchepden: alſoo ſp hem een anderen weg op vervoerden / dat wp hem deede na-roepen / maar de Mooren deeden wp dooz ſlagen haaſt ſtil-ſwijgen / en jaagden wp nevens eenen Spanjaard en twee Franſſen dooz 't diepe zand / een tameliJke weg op / tot den dag aanbzak / doen verſtaken ſp ons in een kuyl / bp een hoogen Vplaar / niet wijd van de

En in een kuyl verſlooken.

Stad

Stad Alexandriën, die ſy Schandria noemen.

Doen wy nu in deſen kuyl lagen / ſagen ſy wel / dat wy heel moede / mat en kragteloos waren / waarom een van haar vooz ons bzood ging haalen / gelijk hy ook mede bzagt / zijnde ſchoone / witte ronde koeken (alſoo ſy op die wijs te Alexandriën 't bzood pleegen te bakken) doen aten wy een wepnig / maar om den grooten dozſt / konden wy 't naauwlijks dooz de keel krijgen: als ſy dit beſpeurden / bzagten ſy ons weer upt den kuyl / en dzeeven ons na een Turks Kerkjen / dat in 't open veld ſtond / aldaar gaf men ons water te dzinken / om Gods will / zijnde aldaar een oude Turk, die goet Italiaans ſpzak / welke bupten twijffel ſal een Renegaat zijn geweeſt / die ſeer groot mede-lijden met ons hadde / ons bzagende / hoe wy in dit ongeluk gekoomen waren? hy trooſte en vermaande ons mede tot lijdſaamheyd / op hoop van onſe verloſſing / die hy ons van herten toewenſchte.

Kriigen wat brood.

En water.

Ook trooſt van een Renegaat.

Hier na joegen ons de Mooren, die ons gevangen hielden / nog verder voozt / digt by de Stad Alexandriën, in een groot hol / 't welk egter ſulk een leegen ingang had / dat wy daar in kruppen moeſten / doen wy daar in quamen / vonden wy aldaar eenige van ons geſelſchap / die 'er al dooz ons in verſteeken waren. Hier ſaten wy / verwagtende verders ons geluk / of ongeluk / en wy riepen tot God om hulp en bpſtand.

Werden weer in een ander hol gedreeven.

Wepnig tijds hadden wy in deſen kuyl geſeeten / of wy hoozden een groot geraas en geſchzeeuw daar bupten. De Mooren bedzepgden ons / dat wy ons ſouden ſtil houden: het was den Overſten Stad-houder van Alexandriën, die dooz 2 gevangen Grieken, (welke mede in ons geſelſchap geweeſt hadden / en met haar beyden / (in hoop om dooz hare Geloofs-genooten gered te wozden) in de nagt langs ſtrand / haar na Alexandriën hadden willen begeeven / maar dooz de wagt waren ontdekt en opgehangen gewozden /) had na-rigt gekreegen van 't geene ons

Daar ſy een groot geruyt buyten hoorden.

was overgekoomen / waarom hy met eenige Ruyters en Soldaten was op weg geslagen / om ginds en herwaarts de kuylen en hoolen / by de Mooren te doorsoeken / die voorneemens waren / om ons heymelijk te steelen en te verkoopen. Als hy voor ons hol stil hield / riep hy eerst de Mooren, die seer verschrikt / ons daar op bevalen / weer daar uyt na buyten te kruypen. Soo ras kreeg voorgemelde Stad-houder ons niet in 't gesigt / of hy vroeg myne med-gesellen in 't Italiaans, of ik niet een *Duytser* was, en als hy dat verstaan had / vroeg hy my / of ik ook een *Luytherse* hond was, gelijk gemeynlijk alle de Duytsers zijn / ik hield my / of ik 't niet en verstond / en gaf hem geen antwoord / hoewel ik my op 't hoogst verwonderde / dat men in Egypten ook wist van Luther te spreeken: maar desen Stad-houder was een Spaanschen Renegaat / daarom wist hy van 't onderschepd / en Secten in de Christelijke Religie, waar van Turken en Heydenen onkundig zijn.

Waar 't van daan quam.

Werd gevraagt, of hy een *Duytser* is.

Luther in *Egypten* bekend.

Daar op wierden wy in de 30 sterk (onder welke myn vroome Pomersman sig ook weer bevond) als een kudde schapen / in 't bloote hemd / met stokken en pieken / door de Heerelijke en Koninglijke Stad Alexandriën gedreeven / terwijl ons onder-weegen veel Fransse, Italiaanse en Engelse Kooplupden met groote droefheyd en mede-lijden sagen / maar niet met ons dorsten spreeken / uyt vrees voor de Mooren, die ons met stokken door de Stad voort-dreeven / tot aan de andere zijde van de Zee / alwaar sy aan de agter-haven een gevangenis hadden / hier bragt men ons in den voor-hof / en liet ons daar wat neder-sitten en uytrusten / alsoo wy seer vermoept en afgemat waren / door de groote hitte en swaare vermoeydheeden / zijnde wy schier dag en nagt in 't veld om-gedreeven geweest. Doen wy nu in desen voor-hof saten / hoopten wy / dat men ons wat om te eeten en te drinken soude brengen / alsoo wy seer verhongert / seer dorstig

Werden als een troup Vee door *Alexandriën* gedreeven.

en

en bermoept waren. Omtrent een uur / of anderhalf daar na / quamen eenige Mooren met veel kettingen beladen / doen begon men ons 't eerſt in ketens en boepen te ſlaan / 't welk 'er menig de tranen deede over de wangen loopen: maar dewijl wp ſagen / dat het niet anders weeſen konde / ſo baden wp 2 *Duytſen*, dat wy te ſamen in eenen ketting mogten geſmeed werden, dat ook geſchiede. Daar na bragt men ons eenige leedere ſakken met Water / en gaf ons Beſchuyt / of twee-bak / waar mede wp ons verquikten. Als wp ons nu een wepnig verſterkt hadden / dreef men ons bp een / in een groote lange ſtal / dat de gebangenis was / die nergens eenig benſter had / als alleen om hoog in 't midden: want de hupſen in Alexandriën, als ook op andere plaatſen in Egypten en Syriën, hebben geene daken / maar zijn boven heel plat / ſoo dat men daar op kan gaan wandelen / van waar de hupſen door een gat van boven af / een inballend ligt krijgen. In dit gat wierden wp 10 dagen opgeſlooten / bp dag in de kettingen / en bp nagt daar en boven nog in ſtokken / of blokken. Doen bekende ik eerſt / waarom Moyſes, Egypten eenen Yſeren Oven, genaamt heeft Deuteronom. IV. wijl ik mede van deſen pſeren oven / dat is / van de pſere boepen en banden / helaas! maar al te veel ook mijn deel kreeg / waar in als in eenen oven geplaagt / in Egpteland in ſ'ware dienſtbaarheyd en droeve ſlavernp / elendig moeſt blijven ſteeken.

Werden in ketens geſlagen.

Krijgen wat Water en Beſchuyt.

Werden in een ſtal gedreeven.

Egypten een *Yſeren Oven* genaamt.

Ons overig geſelſchap / dat van de Mooren nog was agter gehouden / en ook nog in 't ſchip was gebleeven / wierden van dag tot dag onder de Mooren gevonden en ontdekt / en bp ons gebragt. Ondertuſſen quamen dagelijks veele Mannen en Wijven / ſoo van Turken, als Mooren, om ons te beſien en te beſpotten / maar men wilde geene Chriſtenen, bp ons laten koomen. Boven deſe harde gebangenis / ſchoer men ons het hapr van 't hoofd / en den baard / met

Krijgen de reſt van haar geſelſchap by haar.

Hun hayr, en baard afgeſchooren.

met een ſcheer-mes glad af / dat ons veel meer verdzoot / en ſeerder deede / als de gevangenis ſelf.

Ongeduld van ſommige.

In deſe uyterſte elende en beſpotting / begonden ſommige van ons uyt ongeduld / haar ſelf / haren geboozten-dag / ja ook haar ouders te vervloeken / als of ſy de oozſaak waren / van dit haar ongeval en ſware gevangenis. Van dit ſlag waren inſonderheyd eenige Franſſen, die ik daarom heftig beſtrafte / en haar tot lijdſaamheyd vermaande / en tot het gebed: ook dat wy alle van deſe onſe gevangenis / niemand anders moeſten de ſchuld geeven / als onſe ſonden / waarom ons God deſe ſtraf had opgelegt / indien wy nu de ſelve met lijdſaamheyd verdzoegen / ſoude hy ſe verſagten / of wel geheel van ons neemen / maar wilden wy ons wanhoopig / en ongelaten aanſtellen en murmureeren / ſoude hy ons geheel verderven en te grond brengen / gelijk hy ſijn volk Iſraël voozmaals ook gedaan had. Alſoo ſtilde ik haar Godloos gedzag / dat ſy wat geduldiger wierden.

Trooſt-redenen daar tegen.

Onwil van den *Pomerſman.*

Mijn bzoome Pomerſman, die een paar knevels had / welke hem tot agter de ooren repkten / wilde om hoog / of laag / daar niet aan / ſeggende tegens de andere / dat het Wijf- en Hoer-agtig was, ſig aldus te laten beſcheeren, maar daar hielp geen tegen-ſtribbeling / of weder-ſpzeeken: wanneer ik nu ſag / dat het dog weeſen moeſt / en niemand daar in verſchoont wierd / ſpzak ik tegens mijn kamerraad den Pomerſman, en vermaande hem tot geduld / en dat hy dog bedenken wilde, waar, en in wat ſtaat wy thans waren, en indien wy ons niet goedwillig daar toe over-gaven, ſoude men ons dog met bloedige ſlagen daar toe noodſaaken. Daar op ontſtak mijn goede Pomerſman in grooten toozn / nam ſelf de ſchaar / en ſneed ſijne beyde knevels ſelfs af / ſeggende / dat die ſchelmen niet waardig waren, dat ſe hem die ſouden af-neemen, waar na hy ſig gewillig van een Franſman, met een ſcheer-

Die hem laat overreeden.

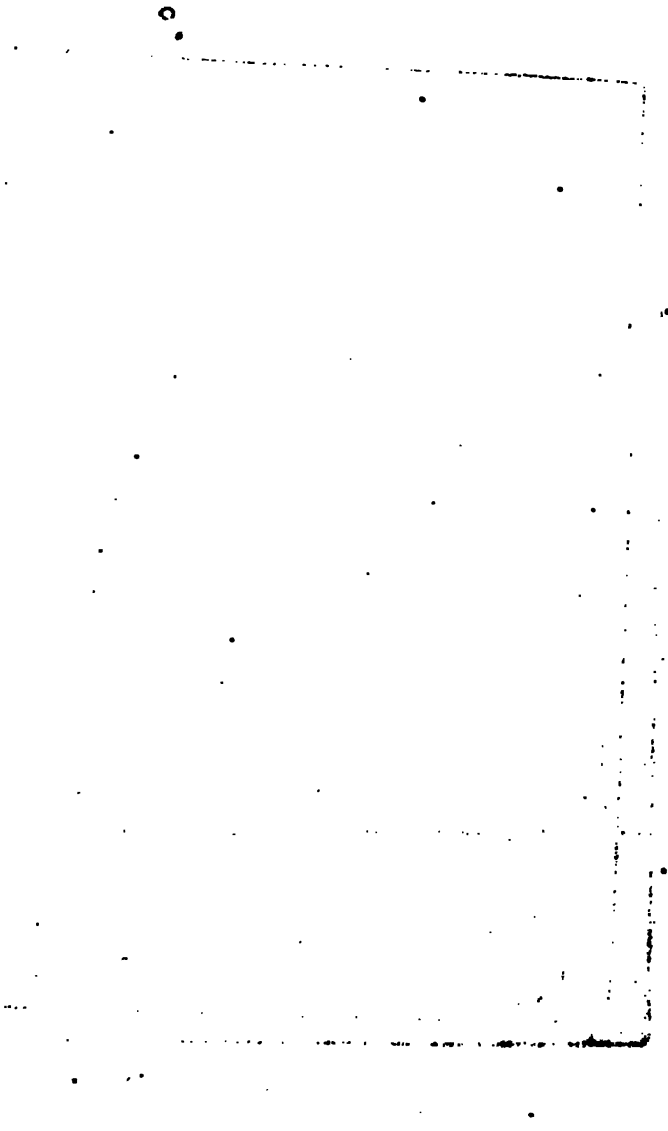

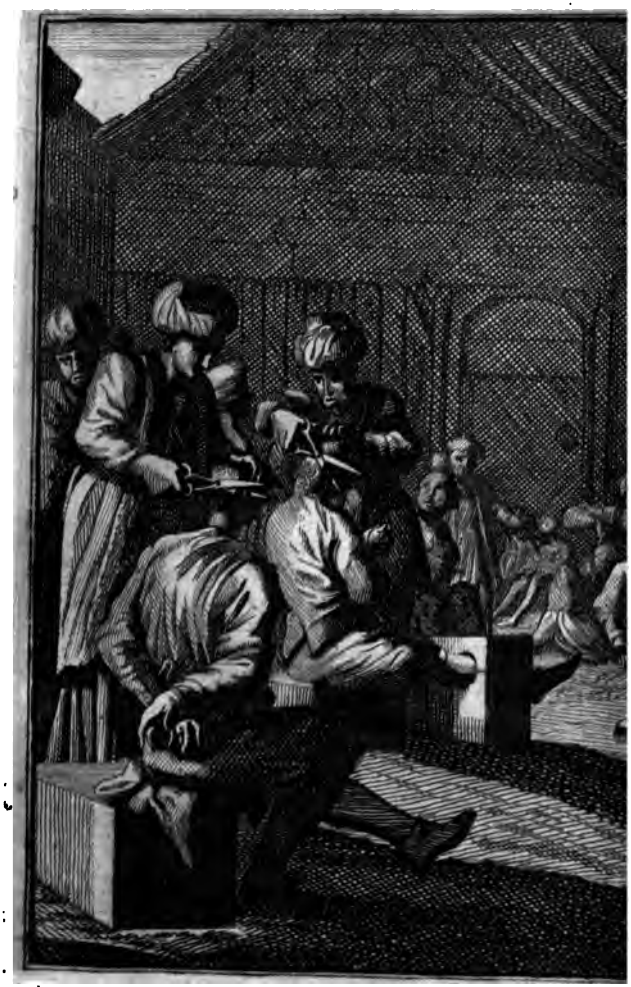

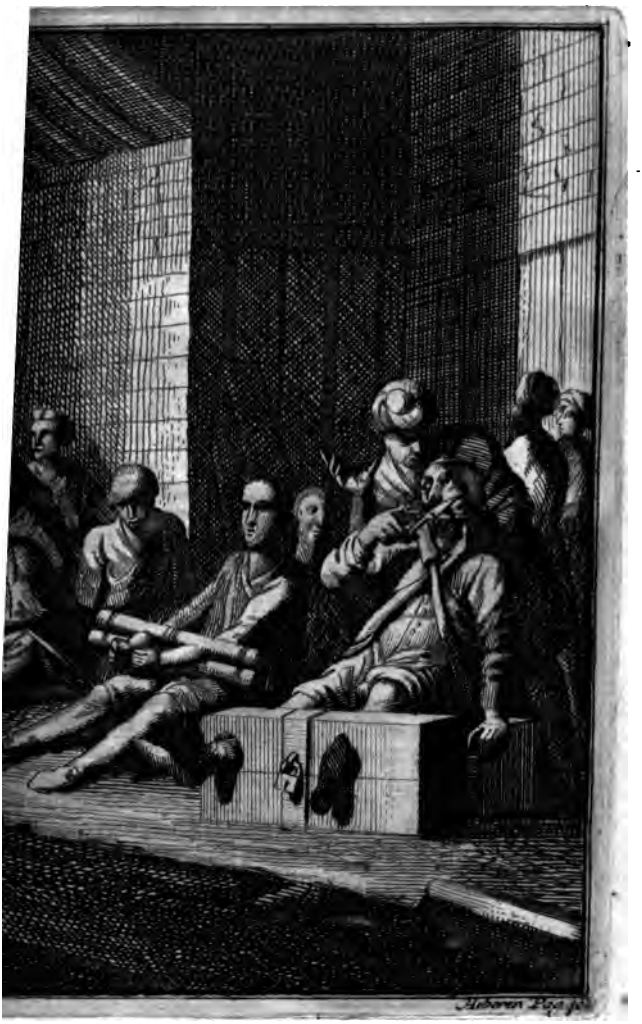

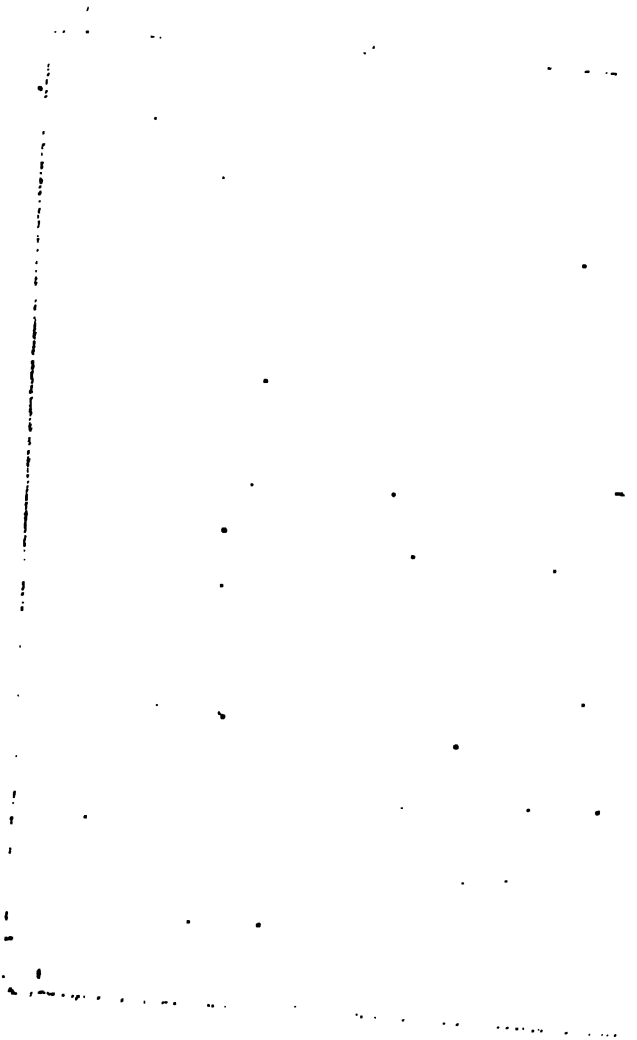

ſcheer-meſ liet ſchrappen / gelijk aan mijn ook geſchiede.

In deſe elende ſal ik ons een tijd lang laten ſitten / en wijders verhalen / hoe 't met de Ridders op hare vlugt vergaan is.

Jammer en elende door de Ridders uytgeſtaan.

Deſe hadden haar ſloep met wepnig water / tamelijk veel brood en eenige ſakken met rijſt beſorgt / maar van riemen waren ſy niet al te wel voorſien / alſoo ſy 'er meer van doen hadden / als ſy hadden / gebruykende daar toe planken / haar in den beginne behelpende / ſoo ſy beſt konden. Wy ſagen haar niet lang / weegen de hooge Zee-baaren / maar als ſy een tijd lang in de onſtuymige Zee / en 't geweld der golven hadden om-geſworven / braak den eenen ſijn deel / of plank / den anderen ſijn riem: ſoo dat ſy ook ten laatſten / na dat ſy 5 etmaal veel ſchrik / moeyten en arbeyd / jammer en kommer hadden uytgeſtaan / als ook om gebrek van ſoet water en 1000 perſijkelen van de onſtuymige Zee / haar moeſten te Land begeeven / dat omtrent 50 mijlen van Alexandriën, na 't Noorden / niet wijd van Cyrenen geſchiede. Maar ſoo haaſt als ſy te Land quamen / zijn ſe van de Mooren beſprongen. Wijl nu de goede Ridders en haar geſelſchap / geen ander geweer / als haar degen en pook / en gants geen ſchiet-geweer hadden / ſaten de Mooren met hare lange pieken over haar heen / ſulks dat 'er 2 van haar geſelſchap van de Mooren wierden doorſtooken. Als de andere dat ſagen / moeſten ſy haar eyndelijk gevangen geeven / hoe ongeerne ſy 't ook deeden.

Die mede gevangen na *Alexandrien* wierden geſleept.

Egter was den roof / die de Mooren daar van bragten / ſeer gering / als namelijk alleen het ſcheepje / en wat 'er ſoo van rijſt / ſuyker / of ſpecerpen nog in was: want de Ridders hadden alle lang haar / en hadden haar geld en juweelen met pek agter in een klit in het haar ingekleeft en gepekt / ſoo dat de Mooren, niet tegenſtaande al haar vlijtig ſoeken / geen geld by haar konden vinden.

Dese Mooren behoorden mede onder 't gebied van Alexandrien, waarom eenige van haar / soo te voet / als te paard / door hare Overheyd gelast wierden / om dese Ridders met haar gesel-schap naar Alexandrien te brengen.

Dus wierden sy / soo wel als wy / maar veel verder / over het heete gulle zand heen gedreeven; des daags in de grootste hitte / wierden sy in de kuylen gestooken / en des avonts en ook den heelen nagt door voort gejaagt / soo dat sy den tienden dag / ook tot Alexandrien zijn gelevert.

Maar in een ander gevangen-huys, als de andere opgeslooten.

Maar sy wierden niet by ons / in onse gevangenis gebragt / maar in de Stad bewaart / soo dat wy niet by een koomen / of met malkanderen spreeken konden: nogtans quamen sommige oude gevangenen uyt onse gevangenis by haar / door de welke sy aan ons al haar weder-varen lieten weeten / met verdere bekend-making / dat sy niet anders en wisten, als dat sy eerst-daags na *Cayro* aan den Oversten *Bassa* souden over-gegeeven werden, als ook geschied is. Maar wy hebben malkanderen niet koomen te sien koomen / dat ons aan weer-zijde niet weynig smertede.

Hyer geef ik den goed-gunstigen Leser / en aan yeder Christen mensch te bedenken / de onbestendigheyd van 't geluk / nevens de wonderbare en onverstene toevallen in dit tydelijke leven.

Bedenkingen van den Schrijver.

De gevangene Graaf en de Adelijke Ridders / waren nog voor weynig weeken / in volle eer en welstand / en in een seer groot aansien tot Malta, nu zijn se 'er stimmer aan / als doen-maals hare knegten / versmaat / veragt / ja arger als hare honden geagt / en dat van hare bitterste vyanden / ja van die geene / die Christus self honden heeft genaamt / of by de honden heeft vergeleeken Matth. xv. Dese seg ik / moesten sy en wy alle met ons lijf en leven onderworpen zijn. En op dat ik van my selfs spreeke / daar ik eerst voor 7 / of 8 weeken / nog in Vrankrijk, lustig / vrolijk / los en vry / vermeende tot Marseille de Christen gevangenis te ontgaan / wie sou hebben der-

deden droomen / dat ik in soo korten tijd niet alleen over de 2000 mijlen / over de woeste Zee soude werden gevoerpen / maar ook in Egypten, daar ik mijn levens-dagen geen gedagten na had gehad / in Turkse dienstbaarheyd geraken / en met het water des druks / upt het Paradijs van de Rivier de Nijl, gedrenkt werden? voor welken drank ik dien tijd menig-maal veel liever / upt de Fonteyn van St. Pieter tot Heydelberg, had gewenst te drinken: maar dit alles was te vergeefs.

Want het had God alsoo belieft / aan wiens genadigen wil / en onepndige barmhertigheyd ik mp des weegen / met een hert-grondig gebed / sonder ophouden / heb bevoolen / die mp ook genadelijk boven mijn blooden aard en krank vermoogen / heeft gesterkt / getroost / en wonderbaarlijk (als den Psalmist segt) gelept en onderhouden / ook eyndelijk verlost / fris en gesond / weder in mijn lieve Vaderland gebragt / waarom ik hem ook schuldig ben / al den tijd van mijn overige leven / te looven / te eeren en te prijsen.

Dewijl het God den Almagtigen alsoo heeft belieft / dat ik nevens andere Christenen, in sware dienstbaarheyd alsoo tot Alexandriën, en tot harden en daaglijksen arbeyd / soude gehouden worden / maakte ik 't mp / door gestadig sugten en bidden tot God / in Christelijke lijdsaamheyd alles ligt. De Kidders en haar geselschap wierden na Groot Cayro gevoert / tot den Bassa van heel Egypten en Arabiën. Ondertussen sagen wp dagelijks / en leerden de Stad Alexandriën kennen / die ik ook als de eerste Herberg van mijn dienstbaarheyd / geensints heb willen nalaten / alhier mede te beschrijven / dewijl het een al-oude / Koninglijke en wijt-beroemde Stad is. Des selfs godrag in sijne dienstbaarheyd.

Alexandriën legt op de hoogte van 60 graden 30 minuten / in de breedte op 31 graden 0 minuten / is een heerelijke / schoone / groote en wijtberoemde Stad / door Alexander de Groote, in Beschrijving van *Alexandrien.*

't jaar

't jaar der Wereld 4870 / en voor Chriſti geboorte 330 jaren gebouwt / en na hem Groot Alexandriën genaamt. Sy ligt 30 Stadiën in de langte en 10 in de breedte groot / en rijk van allerley koopmanſchap / die meeren-deel over den Nijl upt Egypten, en van andere na-buurige plaatſen / haar werden toe-gevoert. Sy lept digt aan de Zee / ſoo dat de Zee-baren in de voorſte Haven / tegens de Stads muuren aankabbelen. Sy heeft 2 heerelijke Havens / waar van de voorſte / die van natuure rondagtig / 30 Stadiën groot / en met 2 kaſteelen aan den ingang bewaart is / van de Schippers en kooplupden het meeſte gebruykt werd. Ter regter-hand der invaart van de ſelve / was eertijds / op een klepn Eylandje / een ſeer hoogen Tooren / welke onder de 7 Wereldts-wonderen getelt / en Pharos genaamt wierd / waar van ook de plaats nog heedens-daags dien naam heeft behouden / 't ligt van deſen Tooren / of Brandaris, konden de Schippers veel mijlen weegs in Zee ſien / waar na ſy ſig in 't binnenloopen / (dat anders op ſommige plaatſen / wegens de blinde en verborgene klippen / ſeer gevaarlijk is) konden gedragen. De voorſte Haven werd / als geſegt is / meeſt van de kooplupden gebruykt; in de andere / of de agterſte / houden gemeynelijk de Galeyen / die den Bey van Alexandriën toe-behooren / welke in 't gemeen 4 in getal zijn / ſoo om de Haven te bewaren / als om de ſcheepen te be-geleyden / de wagt.

Heeft 2 groote Havens.

De *Pharos*.

Havens beſchreeven.

Deſe Stad is niet ſoo ſeer door konſt / als upt de natuur ſterk / ten deele weegens de na-byheyd der Zee / en ook ten deele / om de naare woeſtheyd van 't daarom geleegen Land / en dan nog om de ſompige en moeraſſige plaatſen / die door den Nijl en de Zee werden veroorſaakt / nogtans is ſe na een agt-maandige Beleegering / ſoo te Water / als te Land / geweldelijk ingenoomen / en elendig verwoeſt gewordeu / door Diocletianus, in 't jaar na de geboorte Chriſti 293.

In

In de ſelve is noch een ſchoone Obeliſcus van Porphyr-ſteen / rood en wit gemarmerd met Egyptiſe Letters en Beelden / ſoo hoog / dat men hem ook bupten de Stad / aan de Zee-kant / over de Stads-muuren heen ſien kan. Men vind 'er ook water-bakken / die geheel van Marmor zijn / in de welke het water upt de Nijl met gooten gebragt en gelepd werd / tot gebruyk van d'Inwoonders / upt welke water-bakken (Ciſternæ) wp ook alle dagen het drink-water voor onſe gevangenis / in klepne baatjens / die ſy Bacillen noemden / moeſten halen / als mede voor onſes Patroons, of Meeſters huys-houden. *Obeliſcus.*

Onder anderen is hier ook noch een Chriſten-kerk / die Sinte Catharijn (welk in deſe Stad den Martel-dood heeft ondergaan) ter eeren gebouwt is / te ſien / de welke nevens meer andere / noch heedens-daags van den Patriarch van Alexandrien, en meer andere Grieken, tot haren Gods-dienſt gebruykt / en bewoond werd. *Kerk van St. Catharijn.*

Ook kan ik niet nalaten te verhalen / hoe dat de Mooren door moedwil (ſoo als my de Grieken ſelfs vertelt hebben) deſe Kerk eens verwoeſt hebben: maar haren Patriarch is daarom na Conſtantinopolen gerepſt / en heeft over deſen overlast en geweld der Mooren aan den Sultan geklaagt: waar na door deſ ſelfs laſt en bevel de gemelde Mooren gedwongen wierden / de ſelve Kerk op hare koſten weer op te bouwen / ſchooner als ſy te vooren geweeſt was / gelijk ſe ook noch huydens-daags te ſien is; dat van den Turkſen Keyſer wel is te verwonderen / alſoo men in de Chriſtenheyd niet ligt yets diergelijks ſiet / inſonderheyd omtrent Geeſtelijke gebouwen. *Door de Mooren verwoeſt en weer opgebouwt.*

Deſe Patriarch van Alexandrien, is de hoogſte en voornaamſte in de heele Chriſtenheyd, gaande in rang dien van Conſtantinopolen, als ook dien van Antiochien en van Jeruſalem voor. Hy voerd ook den hoogſten Tytel / alſoo hy ſig ſelf ook by myn tijd aldus heeft geſchreeven: Silveſter, d'alderheyligſte Paus en Patriarch van groot *Ale-* *Magt en aanſien van den Patriarch van Alexandrien.*

Alexandrien van *Lybien*, *Pentapolis*, *Mooren-land*, en van geheel *Egypten*; een Vader aller Vaderen, een Herder aller Herderen, een Hooge-prieſter over alle Hooge-prieſteren, de dertiende Apoſtel, en een Regter van den bewoonden Aard-kloot.

Die een ſlegt een-voudig man is.

Anderſints gaat hy heel ſlegt en eenvoudig gekleed / hy was een man van 70 jaren / en had wepnig geſtudeert / kon ook geen Latijn, want nog aldaar / nog in heel Turkyen, ſoo veel ik dooz-gereyſt heb / eenige Chriſten-ſchool is te vinden.

St. *Marcus* daar ont-hoofd.

Ook is den Euangeliſt Marcus in deſe Stad onthooft / in 't jaar Chriſti 64. tot wiens eere nog een klepn Kerkje aldaar werd gehouden. En valt inſonderhepd aan te merken / dat het heerelijke Boek van Jeſus Syrach, in 't jaar der Schepping 4970/ 230 jaren vooz Chriſti-geboozte in deſe Stad is geſchreeven. Ook is vooznaals een vooznaame School in deſe Stad geweeſt / als op Actor. VI. te ſien is. Aldaar zyn ook de vooztreffelijkſte Boeken te vinden geweeſt / meer als ergens in de gantſe Wereld / inſonderhepd by Ptolomæus Philadelphus, onder den welken de LXXII Overſetters het Oude Teſtament aldaar / upt de Hebreeuwſe in de Griekſe taal / hebben overgeſet.

't Boek van *Jeſus Syrach* daar geſchreeven.

De Boekery van *Ptolomæus* aldaar geweeſt.

Digt by de Stad is een redelijke hooge Berg / die met handen is gemaakt / daar op ſtaat een Wagt-tooren / van den welken men geſtadig 't zepn geeft / met op-ſteeking van Vaanen / na 't Ooſten / of Weſten / hoe veel in getal / en van waar de ſcheepen koomen. Wijders heeft men niet wijd van de Stad / een heerelijke / ronde / ſteene Pylaar / welkers voet vierkant / en 4 ellen hoog is / daar op ruſt de Zupl ſelfs / die / na mijn giſſing / wel 12 ellen hoog / en 3 ellen dik is / boven aan 't hoofd / of eynde is ſe weer vierkant / maar eenigſints klepnder / als de voet is. Deſe noemd men de Zupl van Pompejus (Columna Pompeji.) Sommige meynen; dat Julius Cæſar den ſelven Pompejus ter eeren / na dat

Zuyl van *Pompejus*.

dat hy ter deser plaatse / van die geene / by de welke hy heul en toe-vlugt had gesogt en genoomen / verraderlijk was om-gebragt / soude hebben opgeregt : maar men vind daar van niets aan-getekent.

Boven dit alles is uyt de puyn-hoopen van dese Stad / aan deuren en poorten / wulsten en boogen / schoone Marmore / met goud en andere verwen verciere Pylaren / en veel meer andere fraaysigheeden van d'al-oudheyd / die nog gints en herwaards in Alexandriën gevonden werden / genoegsaam te sien / dat eertijds aldaar seer heerelijke gebouwen van Marmor en andere kostelijke steenen geweest zijn : Maar sy zijn nu meesten-deels geheel verwoest en vervallen / en nog niet anders in 't aansien / als of de Stad eerst voor weynige jaren was verwoest : waarom ook het grootste deel der selve / onbewoond en verlaten legt. Fraaye overblijfsels van d'Aloudheyd.

Hier hebben ook eenige Afgesondene van Christen Vorsten / die men Consuls noemt / haar gewoon en vast verblijf / by welke de Koop-lupden van haren Land-aard / mitsgaders de door-reysende haren in-trek en toe-vlugt hebben / als die van de Koning van Vrankrijk, van de Koningin van Engeland, van den Gemeente-staat van Venetiën, en meer andere. Welke alle niet alleenlijk de vreemde Christen Koop-lupden / in haren handel en regten voort helpen en bevorderen / maar ook de door-reysende / om de Landen te besien / alle bystand doen / 't zy met verschot / of leening van Geld / of uytvoering van andere saken door hare Tolken ; gelijk sy mede aan d'arme gevangene groote hulp en trouw met rijke Almoessen bewijsen. 's Nagts werden sy in hare huysen / die men Fundica noemt / door de Mooren op-geslooten / welke de selve van buyten toe-slupten / soo datse 'er niet uyt konnen / tot dat de Mooren, die daar toe gestelt zijn / de selve 's morgens weer openen. Verblijfplaats voor verscheyde Consuls.

De Turken en Jooden woonen voort meeste Huysen van deel

brood onder ons upt / dat ſy op de Kameelen hadden mede-gevoerd / 't welk niet lang en ſtrekte. Tegens den nagt moeſten wy weer voort / alſoo de nagten in deſe Landen / dewijl 'er geen wolken aan den Hemel zijn / ſeer helder vallen: Ook legt dit Land ſeer hoog / ſoo dat haar de Sterren veel nader zijn / en dies te meer ligt van haar geeven / als ſy aan ons doen in deſe Landen.

Vaaren over een arm van de *Nijl*.

Wy quamen aan den Oever van een water / dat een arm was van den Nijl, hier ſette men ons met een ſchuyt over. Het was niet over de 40 ſchreeden breed. Van hier dragten ſy ons na een voorname Stad aan den Nijl geleegen / genaamt Ruſſetta, onderweegen vonden wy een

Drinken uyt een water-bak.

ſteenen water-bak / in 't open Veld / en daar in ſoet water / dat ſommige Heeren om Gods will daar in laten dragen / om een aalmoes aan den voor-by reyſende daar door te verdienen. Hier liepen wy alle ſeer dorſtig na toe / maar daar was aanſtonds ſulken gedrang / dat wy om onſe Kluyſters / daar niet wel konden by koomen / ſoo dat ik door den dorſt wierd geperſt / om myn hand upt het houte werk-tuyg te wringen / wijl mynen arm veel dunder en klepnder was / als die van mynen Pomerſman, weshalven ik het / ſonder myn ſelfs ſeer te doen / doen konde / ik drong dan mede by den water-bak / en paſte een kruyk te krijgen / drinkende ſoo veel als my luſte / en gaf myn kameraad ook te drinken.

De Kluyſters werden haar weer afgenomen.

Doe nu eenige van de Mooren ſagen / dat ik myn hand vry had / lieten ſy my toe / maar ik heb de hand ſoo geſwind weer tuſſen de houten ingeſtooken / dat ſig de Mooren verwonderden / alſoo ſe my voor hare oogen hadden los geſien / hier om dreygden ſy my met ſtok-ſlagen / ſoo ik dit aan haar niet goed-willig bekende / doen bekende ik haar / dat ik myn hand had digt in een gewrongen / waar door ik my ligtelijk / upt de t' ſamen genagelde blokken / konde los maken / hier-om lagten ſy en waren te vreeden / ſy lie-

ten

ten ook daar op dese blokken van ons allen tot Roussetta uyt medelijden weer af-slaan / dewijl se sommige heel seer deeden / en haar d'armen 't vel afgeschaaft en seer beseert hadden. Als men ons tot Russetta inbragt / stonden veele mannen / wijven en kinderen op de straaten / die God loofden / dat hy hare vyanden in hare handen had gevangen overgegeeven, spuuwende ons in de aangesigten / en ons noemende Nassarenos, meynende ons daar door een grooten smaad aan te doen / daar wy in tegen-deel ons over desen naam / om onsen Saligmaker Jesus Christus wil / veel meer te verheugen en te troosten hadden. In dese Stad bragt men ons digt by 't Koophuys in een groote stal / daar wy ons wat souden verkoelen: terwijl wy nu soo jammerlijk moede en mat daar in gebragt wierden / sagen ons eenige Fransse en Venetiaanse Kooplupden / die ons aanspraken / en een seer hertelijk medelijden met ons hadden. Onder alle dese Christelijke Kooplupden was eenen Venetiaan, die alleen / als eenen anderen barmhertigen Samaritaan, een regt Christelijk mededoogen en liefde aan ons met der daad bewees: dese liet ons / op sijne kosten / vers water / brood / konkommers / meloenen en gebakke vis brengen / dat hy onder ons uytdeelde / en ons troostede met een seer Christelijke vermaning tot lijdsaamheyd. Dese Christelijke aalmoessen van desen vroomen Venetiaan, maakten ons / die van wegen de seer groote hitte / honger en kommer half dood en by-na versmagt waren / wederom levendig / waarom wy met alle ootmoedigheyd / hem ten hoogsten en vriendelijk bedankten / God loovende / die ons nog sulke hulp en troost / midden onder onse vyanden / in de sware gevangenis / toeschikte. Aldus hadden wy in dese stal onse nagt-rust. 's Anderen daags sagen wy in den open voor-hof van 't koophuys eenen grooten hoop vijgen aan bind-garen gereegen / even als de wijven hier te lande / de kleyne knollen / die sy droogen willen / aan draden / of touwtjens rij-

Werden *Nassarenos* genaamt.

Van een barmhertigen *Venetiaan* gespijst.

Slaapen in een stal.

gen; deſe namen wy ſonder ſchroom na ons/ als mede dadelen en Sint Jans-brood, waar van een groote meenigte daar op den grond lag. Hier-en-tuſſen waren de 2 ſcheepen klaar gemaakt/ in de welke wy langs den Nijl ſouden na Groot Cayro varen. Terwijl men ons t' ſcheep bragt/ quamen weer eenige Franſſe Schippers en Koop-lupden by ons/ van de welke ik 'er een aanſprak en hem vraagde/ of ſy in haar te rug-reys niet tot *Malta* aanliepen? daar hy ja op ſeyde/ waar-om ik hem bad/ om aan mijn Heer den Ridder *de Chammeſſon*, (die/ ſoo voor-gemeld is/ onſe overſte Luytenant geweeſt was) mijn ſwaare dienſtbaarheyd en gevangenis, gelijk hy met ſijne eygen oogen aanſag, bekend te maaken, en van mijnent wegen te bidden, dat hy uyt *Chriſtelijk* medelijden, op middelen en wegen, om mijne verloſſing uyt te werken, dog wilde bedagt zijn. 't Welk deſen Franſman aan my beloofde/ alſoo te ſullen uytvoeren/ gelijk hy het ook getrouwe-lijk en neerſtiglijk gedaan heeft/ als ik nader-hand in der daad heb bevonden. Als nu de Ja-nitſers en Mooren ons aandrongen/ dat wy t' ſcheep gaan moeſten/ namen wy van de Chriſten Koop-lupden een treurig afſcheyd/ die ons met ſeer groot ſugten en medelijden Gode bevolen en lijdſaamheyd toe-wenſten.

Spreekt een Franſſen Schipper.

Verſoek aan deſe.

Gaan t' ſcheep na *Cayro*.

Beſchrijving van *Ruſſetta*.

Ruſſetta, of Roſſetta, dat van de Mooren, Ra-ſchit genaamt werd/ is een voornaame rijke koopſtad/ die egter nog poorten/ of muuren heeft/ leggende digt aan den Nijl, in de welke alle waa-ren van Cayro en heel Egypten ook upt Ara-bien en van de Roode-Zee aankoomen/ die daar na verder na Alexandrien, eens-deels te water/ ander-deels op Kameelen en Dromedariſſen over land gevoert werden. Om deſe Stad leg-gen ſchoone hofſchen van dadel-boomen/ en fraaye tuynen met allerhande ſchoone gewaſſen/ ſon-derling van ſuyker-riet/ Sint Jans-brood, vy-gen/ meloenen/ granaten/ oranje-appelen/ ſaf-fraan/ ſchoone bloemen en meer diergelijke/ daar wel-

welke de Stad den naam / quaſi Roſetum, dat is een Roſen-hof, ſoude hebben.

Maar hewijl wy op deſe wijd-beroemde Rivier de Nilus t' ſcheep gingen / heb ik de ſelve voor af- En van den Nijl.
alhier willen beſchrijven / zijnde dit eedele en heer-lijke water / een van die geene / welke eertijds uyt het Paradijs zijn gekoomen / en de welke van Moſes Geneſ. 2. Gihon, genaamt werd / niet die beperking en omſchrijving / dat ſe geheel Moo-ren-land om-liep. Van de ſelve ſchrijft Horatius, Gevoelen
gelijk ook Lucanus, dat de Natuur den verborgen van ſommi-
oorſprong van deſen Stroom aan niemand ge- ge ſchrij-
openbaart / maar veel meer gewilt heeft / dat de vers.
menſchen ſig daar over ſouden verwonderen / als dat ſe het ſouden te weeten koomen. En Virgi-lius IV. Georg. ſchrijft; dat ſe met haar ſwart zand / dat is vette ſlijm / het land bruygbaar maakt / en ſig eyndelijk in 7 armen verdeelt en uyt de Zee bloept / dat ook van veel meer andere Schrijvers getuygt werd / en men ook oog-ſchijne-lijk ſien kan. Nogtans zijnder van deſe 7 mon- Des ſelfs 7
den / of uyt-loopen / hedens-daags maar 2 bevaar- monden.
baar en beroemt / als by Roſſetta, en dan by Damiaten, waar onder deſe by Roſſetta de voor-naamſte is / die / daar hy in de Zee valt / omtrent een halve Duytſe myl breed is / en digt by de Zee met een Kaſteel voor de Zee-roovers be-weaart is / op het welke geſtadig goede wagt werd gehouden. Daar woont ook een Sangiak tot Roſſetta, welke den Bey van Alexandrien onderworpen is: deſe houd ſtreeks een toegeruſte Galey / om d'inkomſt te beſchermen / en de ſchee-pen na Alexandrien te gelepden / vaardig; hy moet den Bey van Alexandrien, op ſijn bevel / na Conſtantinopolen, of op andere repſen / met ſijn Galey oppaſſen en ten dienſt ſtaan. 't Wa- Des ſelfs
ter van deſe vermaarde Rivier is wat onklaar / water.
maar ſeer aangenaam om te drinken / en ſoo vet-rijk / byſonder in de Haven by Roſſetta, dat ik dergelijk nimmer geſien heb. Ik heb ſelfs met een houten nap / die men ons / om uyt te ee-

ten en te drinken / had gegeeven / dikwils vis upt den Nijl gevangen: in soo groote menigte swemt dit water vol vis / waar van ik dit door d' oorsaak houde / dat / overmits de vis aan het soete water gewend is / sig / daar de Rivier in de Zee / die alhier seer zout is / invalt / hoops-wijs te rug begeeft / waar door sy by menigte ontrent dese Stad / die 't alder-digst aan de mond der Zee legt / gevonden en gevangen werd.

Is seer Visrijk.

't Is mede den aard en eygenschap van desen vloed den Nijl, dat se door Gods bysondere schikking / eens 't jaars overdoopt / en d' omliggende Landen overstroomt / en dat gemeynelijk op den 19. Augusti, en dat upt navolgende oorsaaken. Men heeft tot Groot Cayro seekere schuerslupsen / waar door de Nijl eenigsints werd opgehouden / tot op den gemelden dag van Augustus, daar by staat een pylaar / aan den welken men sien kan / hoe hoog het water komt te rysen / en hoe hooger het stijgt / hoe beter hoop men van des lands vrugtbaarheyd heeft / dat den Nijl, hoe hy grooter werd / seeckerlijk mede brengt. Ik heb ook van eenige Jooden verstaan; dat gemeynlijk in de maanden Juny en July den Noorden wind / die sy Tramontana noemen / alhier regeert / welke den loop des Nijls tegen zijnde / de selve mede doed ophouden / in sijn loop vertragen en opswellen / waar in ik haar ten deele wel wil gelooven / alsoo eben die selve wind / ons op de Zee gants is tegen geweest / en ons door Gods sonderlinge schikking in de Egyptise gevangenis heeft gebragt / en de welke ook noch een geruyme tijd na onse aankomst aldaar geduurt en aangehouden heeft.

Overvloeying van de selve.

Sluysen daar toe dienende.

Als ook den Noorden wind.

Als wy nu tot Rossetta waren ingescheept / moesten wy de riemen in de handen nemen / en ons selven / nevens onse wagters / na Groot Cayro voeren / eenige liepen ook te land in 't lijntje; daar sagen wy aan beyde de zijden van 't water in Africa aan onse regter / en in Asia aan onse linker-hand / (alsoo de Nijl dese 2 Werelds-dee-

len

len van een scheyd) schoone hooven en tuynen / met allerhande vrugtbare boomen verciert; onderwegen quamen wy ook by verscheyde fraaye Steeden en Vlekken. Aldaar wassen boven andere vrugten / waar mede Egypten soo rijkelijk is begaaft / dat het andere Landschappen niet alleen ver overtreft / maar ook kan mede deelen en onderhouden / rijst / suyker / koorn / terw / linsen / erwten en boonen in groote meenigte. En dewijl het suyker-riet boven andere gewassen / gestadige vogtigheyd behoeft / sagen wy op veele plaatsen aan de oevers van den Nijl water-moolens / welke door buffels om-gedreeven / 't water in seekere gooten en buysen in-bragten / van waar het de akkers / die met suyker-riet beplant / of met rijst bezaayt waren / besproeyde. Dit Land brengt ook seer veel vee voort / soo van paarden / kameelen / drommedarissen / buffels / koeyen / ossen / hamelen en schapen / waar van het meesten-deel der Mooren, die op 't Land woonen / sig onderhouden moet.

Vrugtbaarheyd langs d'Oevers van den *Nijl*.

Water-moolens aldaar.

't Land is 'er ook Vee-rijk.

d'Inwoonders van dit Land gaan seer slegt gekleed / soo man / als wijf / gemeenlijk in linne hemden met groote / wijde mouwen / als het Mis-gewaat van de Priesters / die sy gemeenlijk blaauw laten verwen: boven dese hemden dragen sommige mannen wolle Tapijten / die somtijds van eenderley / somtijds weer van veelderley verw zijn / welke sy onder den eenen arm door / en om de schouder slaan / ten eynde sy den regter arm souden vry hebben. Op hare hoofden dragen sy tamelijke hooge hoeden van kameels hayr gemaakt / die onder knap om 't hooft sluyten / als een slaap-muts / maar boven in den grond breed uyt-loopen / gelijk onse hoeden in Duytsland onder brede randen hebben. Die in de Steeden woonen / dragen ten deele suyvere linne swagtels om 't hoofd / gelijk als de Turken, welke men Tulbanden noemt / eenige van wit linnen / andere van rood / blaauw / of ook van vermengde kouleuren / behalven groen / dat nie-

Kleeding van d'Inwoonders.

mand mag dragen / als ſeekere perſoonen / als hier na nog ſal geſegt werden. Wat de Turken aanbelangt / die dragen in Egypten geele Tulbanden, om haar t'onderſcheyden.

Van de boeren. De Boeren gaan voor 't meeren-deel barrevoets / ſommige dragen ſchoenen / maar ſelden vind men / dat ſe een broek aan hebben / anders zijn hare broeken maar van linnen / ſeer wijd en tot over de knyen af-hangende.

En van de wijven. De wijven gaan ook maar in blaauwe hemden met wijde mouwen / hebbende ſluyers om haar hoofd / en doeken voor haar aangeſigt / ſoo dat men ſe niet kan ſien / in deſe doeken zijn 2 gaatjens geſneeden / welke regt voor hare oogen koomen / waar door ſy ſien konnen: maar in de Steeden gaan ſy geheel in 't wit / met een ſuyveren witten doek omhangen / en het aanſigt met een hayren doek bedekt / waar door ſy alles ſien konnen. Daar-en-boven ſoo zijn de vrouwen van voornaame Heeren onder deſe witte doeken ook ſtatelijk gekleed.

Waar dit van daan komt. Dit gebruyk van het aangeſigt te bedekken / als mede die kleederen / hebben ſy van d'oude Hebreen overgenoomen / gelijk men van Rebecca en Suſanna kan leeſen / waarom ook Tertullianus ſchrijft: *Arabicas mulieres modeſtiores eſſe Chriſtianis, quod hoc modo adigantur, ut modeſte oculos demittant, ne vagabundum aſpectum habeant:* dat is: Dat d' *Arabiſche* vrouwen ſediger zijn, als de *Chriſtene*, wijl ſe daar toe konnen gebragt werden, dat ſe haare oogen voor haar neer-ſlaan, op dat ſy ſe niet over-al in 't wilde ſoude laten vliegen. De reden en oorſaak / dat dit gebruyk by haar alſoo is behouden / ſegt *Martyr*, *Facilius Ceremonias retineri, quam Religionem*: Om dat Kerk-gebaarden (*Ceremoniæ*) gemeenlijk beter, als den Gods-dienſt ſelfs onderhouden werden.

Beſchrijving der Landaard. Nogtans is ſoo wel man / als wijf gemeenelijk een ſwart / bruyn / geel en leelijk volk / dat ſeer gepl en hoeragtig is / hebbende meeſt alle ſeere oogen / van weegen de hitte en het ſtof / hierom zijn daar ook veele blinde menſchen / en heeft een mans-perſoon in deſe Landen bryphepd / om

om ſoo veel wijven te neemen / als hy voor de Overigheyd kan bewijſen / dat hy kan onderhouden / tot 6 / of 7 toe / ſy hebben ook wederom magt / de ſelve om een kleyne oorſaak weer van haar weg te jaagen / en andere te neemen. Sommige koopen van de Ouderen hare Dogters om geld / als voor 6 / 8 / 10 / 20 / of meer dukaten / en geſchieden alle Trouw-beloften en Houwelijken voor de Schouten / die ſy Cadi noemen. De arm- hals- en voet-banden en ringen / gelijk mede de kleynodien en juweelen aan de ooren / zijn aan 't vrouw-volk gemeyn / dog meer in de Steeden / als op 't platte Land. Haar veelwijvery.

Op den vierden dag van ons vertrek van Roſſetta, quamen wy tot Boulac, zijnde het benedenſte deel van Cayro, geleegen aan het Water / gelukkig aan. Aldaar liet men ons alle te Land gaan / en wierden wy nog dien ſelven dag tuſſen veele koop-huyſen en Winkels / die ſeer laag / en maar een verdieping hoog waren / in de ſeer groote en geweldige Stad Groot Cayro, door veele ſchoone luſt- en andere hoven en tuynen gelegen / alwaar men ons dien nagt in een gevangenis bewaarde / tot den anderen daags / wanneer wy nog tot den middag toe / te gaan hadden / eer dat wy in 't Kaſteel / dat boven op de hoogte aan een Berg in de Stad is geleegen / aan-quamen: aldaar wierden wy door eenige poorten met geheele ſtere deuren / ook door een donkere holle klip / als of 't een kelder was / heen gebragt / eer wy nog in den regten Voor-hof quamen / die redelijk groot / vierkant / en wel met kamers en gemakken rond-om omhouwt was. In deſen Hof waren allerhande dieren en gevogelte / inſonderheyd eenige ſchoone Vogel-ſtruyſen / Kapſanten en ſeer ſeldſame Hoenderen / en ook vreemde vier-voetige dieren. Boulac. Koomen te Cayro. Het Kaſteel.

Als nu aan den Baſſa onſe aankomſt was bekent gemaakt / liet hy ons nader aan ſijn Paleys brengen / latende eerſtelijk door een Tolk af-vragen / waar wy gevangen waren genoomen? hoe wy Koomen voor den Baſſa.

Wat haar aldaar gevraagt wierd.

genoemt wierden, als ook de namen van onſe Vaders en Moeders? wat yeders bedrijf, handwerk, of konſt was? werdende dit alles vlijtig op-geſchreeven / tot wat eynde kon ik niet weeten. Maar wijl den Baſſa wel ſag / dat wy wat vermoept waren / beval hy ons neder te ſitten / dat wy deeden / gaande plat op de grond neder-ſitten.

Werden van alderhande volkje beſogt.

Doe quam allerhande volkje ons om 't lijf loopen / om ons te begrijnſen: daar quamen 'er ook eenige / die ons de handen betaſteden / inſonderheyd van binnen / om daar uyt te verneemen / welke gearbeyd hadden / deſe bevraagden ons veel / ook of wy wilden Turks worden / als-dan ſouden wy goede dagen hebben: maar hier toe had doen-maals nog niemand van ons ooren; hoewel kort hier na een bakker en een ſnijder / zijnde beyde Franſſen, ſig ſchandelijk vergaten en Turks wierden.

Ook van een *Jood*.

In deſen toeloop quam ook onder anderen een Jood by ons: deſe quam by my en mijn kameraad / vragende / of wy geen *Duytſe* en waren? aan wien ik ja, antwoorde / daar op vroeg hy / uyt wat Landſchap? ik ſeyde / van den Rhijnſtroom, doen verwonderde hy ſig / en ſeyde / dat wy in 't kruys moeſten geduldig zijn, en daar mede vertrok hy.

Die haar elk een vers brood en waters geeft.

Na een klepne tijd quam hy weer by ons / en vragt ons peder een vers brood / alſoo hy gemerkt had / dat wy moede en hongerig waren / ſeggende / wy ſouden dat op ſijn geſondheyd op-eeten, waar over wy ons niet weynig verheugden en hem dankten / maar overmits wy ook ſeer dorſtig waren / bad ik hem ook om een dronk water / daar op vragt hy ons ook een kruyk vol / dus ſaten wy / en teerden na onſen luſt / alſoo wy ſeer hongerig en dorſtig waren.

Ook haar trooſt en moed geeft.

Gemelde Jood ſeyde ons verder / dat hy een Borger van Conſtantinopolen was / die Gzanen in-kogt tot Cayro, om de ſelve derwaarts te brengen / ons beloovende / wanneer wy tot Conſtantinopolen quamen (gelijk hy dan verhoopte / dat het haaſt geſchieden mogt) alles goeds

goeds en bevoordering tot onse vryheyd te doen / soo wy anders maar geleegenheyd souden hebben / om ons met geld te verlossen / voor welke aanbieding / en sijne aan ons beweesene vrindschap en goedhertigheyd / wy hem hooglijk bedankten.

Doe nu den Bassa ons na sijn genoegen besigtigt en uytgevraagd had / kreegen wy van onse wagters bevel / om te vertrekken / die ons door 11 verscheydene poorten en deuren heen dragten / tot dat wy eyndelijk by eenen grooten hoogen Tooren quamen / in den welken onse gevangenis zijn soude / alhier moesten wy een hooge wentel-trap op-klimmen / maar boven was desen Tooren heel ruym en breed / soo dat 'er plaats genoeg overig was / daar leyden wy ons by malkanderen / die geern by malkanderen waren / den Pomersman en ik bleeven ook by malkanderen / in een afgesonderden hoek / op dat wy ons gebed en samen-spraak mogten alleen hebben. Op desen Tooren was een tamelijke steenen water-bak / die men ons aanstonts liet vol water dragen / om voor ons te drinken / aan ons broed mede man voor man beschuyt / meloenen en ajum / tot onse verquikking uytgedeelt. Wy hadden aldus tot op den vierden dag in desen Tooren ons verblijf / doen dragt men ons na beneden in 't Magazijn, 't welk sy 't Groot Arsenaal noemen. Hier in werden jaarlijks eenige Galeyen en andere scheepen gemaakt / die daar na stuks-gewijs na Soez, aan de Roode-Zee, op Kameelen vervoert / alwaar sy weer in een / en samen-geset / en tot de Zee-vaart klaar gemaakt werden: aldaar moesten wy eenig hout- en touw-werk dragen / en op de Kameelen laden / mitsgaders het selve na de Roode-Zee helpen brengen / om 't aldaar weer af te laden / en ter bequamer plaatse te dragen en te leveren.

Werden op een gevangen-tooren gebragt.

Van daar in 't Arsenaal.

Digt om de Stad Cayro zijn veele Dorpen / en schoone vrugtbare Tuynen / in de welke ook den Balzem wast / maar wy dorsten / och arme!

De

de ſelve niet gaan beſien / maar wy moeſten by de Kameelen blijven. Eyndelijk quamen wy op een ſeer groote / onbuygtbare / en zand-agtige hey / daar wy nog eeten / of drinken vonden / als dat de Mooren op de Kameelen mede voerden / en ons mede deelden / tot dat wy eyndelijk op den derden dag aan de Roode-Zee, ſeer vermoept tot Soez aan-quamen / alwaar wy een pakhuys vonden / in 't welke wy onſe lading bergden.

Komſt tot Soez aan de Roode-Zee.

Beſchrijving van Soez.

Sues, of Soez is dooy-maals een geweldige Koopſtad geweeſt / maar thans ſeer gering / zijnde het werk-huys / in 't welke de ſcheepen werden opgeſtelt en klaar gemaakt / het dooynaamſte gebouw. Wy vernagten aldaar / nevens onſe Kameelen en wagters / onder den blooten Hemel / en ſieten onſe Kameelen uptruſten. Aldaar waren weynige wooningen / als alleen eenige barakken dooy de Soldaten / die de Haven bewaren / en dan eenige viſſers hutjens / waar in eenig arm volk / die dooy 't meeren-deel Chriſtenen zijn / en men Chriſtianos de cinctura noemt / om haar Overgeloof / dat ſy aan den Gordel van de Maagt Maria hebben / welke ſy na haar Hemel-vaart ſoude hebben nagelaten. 't Is helaas! een arm / blind en verdwaald volk / welke al haren noodduyft upt Cayro moeten halen / behalven vis / in de welke haare grootſte neering en onderhoud beſtaat. 's Moygens moeſten wy weer te rug / beladende onſe Kameelen met ſpeceryen / als Kaneel / Peper / Nooten-muſchaat / Zijde-ſtoffen / en meer andere koopmanſchappen / die ſoo in dit ſelve pak-huys / als in een koop-huys / waren op- en in-gelegt.

Chriſtenen van den Gordel.

Brengen ſpeceryen te rug.

Deſe plaats / daar wy aanquamen / was een ſlegte Haven van de Roode-Zee, maar de kleyne bootjens en ſchupten voeren aan de groote ſcheepen af en aan / om de waaren en koopmanſchappen heen en weer te bzengen. Van verre wierd ons de plaats / alwaar het volk Iſraël dooy de Roode-Zee is gegaan / aangeweeſen / aldaar was

Waar Iſraël door de Roode-Zee is gegaan.

was het seer berg-agtig / dat wy met verwondering aansagen / en God loofden en aanriepen / dat hy ons sijne barmhertigheyd ook wilde deelagtig maken, gelijk hy voormaals aan sijn volk *Israël* ter deser plaatse beweesen had. Onder anderen wierd ons mede door een steenegaat een plaats getoond / alwaar eertijds een koning van Egypten, de Roode-Zee had willen dwingen in den Nijl, dat ook wel had konnen geschieden / hoewel niet sonder groote kosten / ten eynde hy alsoo de scheep-vaart van den Oceaan, tot in de Middelandse Zee, ook in de Pontus Euxinus, van 't Oosten tot aan 't Westen / heen en weder hebben konde / maar het was hem van verstandige lupden af-geraden / alsoo sy vermeynden / dat de bitterheyd der Zee / den Nijl sijn soetigheyd soude beneemen / waar door het Land en de Inwoonders aan vrugtbaarheyd en welvaart / onverbeterlijke schade en verlies souden over-koomen. Anders was dese Zee / of Meyr / niet bijster breed / en langs het strand / daar wy aanquamen / seer berg-agtig.

Waar men de *Roode-Zee* had tragten in den *Nijl* te brengen.

In de grond van dit Roode-Meyr, of Zee, vind men allerhande seer schoon en cierlijk loofwerk / van soo van selfs gewassen steenen / en soo fraay / als geen beeld-houwer soude konnen verbeteren / welke ook van de Kooplupden na Italiën, en andere plaatsen vervoerd werden / om Fonteynen daar mede te vercieren en op te schikken. Gelijk ik ook de selve niet alleen aan dese plaats / maar ook daar na aan de Fonteynen te Malta, en in Italiën in de Lust-hoven heb gesien. Wy hadden wel geern dese geleegenthepd beter en nader besien en besogt / maar onse wagters haastten haar / met de Kameelen / weer te rug na hupg op Cayro.

Cierlijk loof-werk uyt de natuur.

Als wy den derden dag nog redelijk vroeg / (wijl wy over nagt sterk gerepst hadden) weer na-by Cayro quamen / toonden ons de Mooren en Steenegaten / een plaats / daar men de Mumiën, of onvergaane doode gebalzemde lighamen

Plaats van de *Mumiën*.

men

men vind: ook ſepden ſy ons; dat niet ver daar van daan/ noch een andere plaats was/ alwaar op Vrydag voor Paaſſen eenige dooden/ uyt hare Graven/ hare leden buyten het Aardrijk uytſtaken/ en ſien lieten/ de een een hand/ de ander een geheelen arm/ de derde een voet/ ſeggende/ dat men geloofde/ dat de Sadduceers aldaar begraven lagen/ welke geen opſtanding der dooden geloofd hadden/ voor de welke tot ſtraf/ en aan andere tot waarſchouwing/ ſoodanige wonder-werken van God geſchikt waren. Ik heb diergelijk van Chriſtenen tot Cayro en Conſtantinopolen mede gehoort/ maar die 't gelooven wil/ die mag.

Graf-ſteeden der *Sadduceen.*

Des volgenden daags/ doen wy in de Stad Cayro quamen/ konden wy egter onſe gevangenis/ of het Kaſteel niet betreden/ alſoo de Stad magtig groot is/ wy moeſten derhalven dien nagt onder-weegen in een ſtal/ ons verblijf nemen/ tot 's anderen daags; wanneer wy evenwel tot aan den middag werk hadden/ om weer in onſen Tooren by ons geſelſchap te koomen/ deſe waren ondertuſſen tot anderen arbeyd/ en wel inſonderheyd/ om eenige oude gebouwen op te ruymen en af te breeken/ aangeſtelt geworden/ die wy namaals helpen moeſten/ alſoo 't doen Vrydag was/ welken de Mooren en Turken voor haren Sabbath vieren/ ſoo dat ons geſelſchap deſen dag niet aan den arbeyd was.

De Slaven tot opperluyden gebruykt.

's Anderen daags bragt men ons/ nevens andere van ons geſelſchap/ aan den arbeyd/ welke een goede Duytſe myl weegs/ in de Stad van het Slot af was/ aldaar moeſten wy oude hupſen af-breeken/ en ſteen en hout van malkanderen affonderen/ daar waren by ons/ behalven onſe wagters/ eenige werk-baſen met hare knegten/ die alle witte Mooren waren/ de ſelve ſouden een hooge muur af-breeken/ die voor 't meeren-deel van gebakken ſteenen was; ſy klopten met hare hamertjens 't eene ſteentje na 't andere uyt/ ſoo dat ſe op die wyſe wel een half jaar met

het

het af-breeken van die muur ſouden hebben moeten toe-brengen / ſoo niet mijn maat / de Pomerſman, een beter vond had uptgedagt. Deſe nam een grooten pſeren hamer / en begon midden in de muur / een gat door te breeken / daar na nam hy een ſtarken balk / ſtak hem in dat gat / en bond een lang ſterck touw aan 't eynd van den balk / waar aan 40 van ons met alle magt trokken / hier op ſchudde en bewoegde de muur / vallende het bovenſte gedeelte der ſelve / op een-maal van boven neer / dat om ſijn ſwaren val en ſeer groote ſtof / in 't eerſt een groot ſchricken veroorſaakte / tot dat men ſag / dat het geen ſchade had gedaan. Aan dit gebouw hadden wy 18 dagen te arbeyden / van waar men ons alle avonden / weer na onſe gevangenis toe bragt. Nutte vond van den *Pomerſman.*

De dagen zijn tot Cayro veel korter / als hier te Lande / alwaar de verheffing des Pools in de langte 61 graden / 50 minuten / in de breedte 29 graden en 50 minuten is / ſoo dat wy niet boven 8 uuren behoefden te werken / alſoo men ons alſ 't ſchoft-tijd was / een uur ruſt gaf / daar en boven hadden wy ander-half uur werk / om op de plaats van den arbeyd te koomen / en ook weer ſoo veel om na onſen Tooren te rug te gaan. De Mooren waren over onſe neerſtigheyd heel wel te vreeden / en lieten ons toe / kleyne plankjens en houten / ſoo veel als men onder den arm dragen konde / van de werk-plaats mede te neemen / dat wy onderweegen verkoften: want de Grieken en Jooden liepen ons daar-om na / alſo dus konden wy / ſomtijts wat meer / ſomtijds wat min / hier van nog een ſtuyverije verdienen / alſoo het hout ſeer duur is in Egypten, en noch ſeer ſchaars / ja geheel niet te krijgen / waarom ſy ook de gedroogde kameel-mist branden / gelijk in ſommige plaatſen van Duytſland de ſteen-koolen: voor dit geld koft elk na ſijn gelegentheyd kaas / ajuyn / knof-look / brood en vleys. Korte dagen tot *Cayro.* Het hout ſeer ſchaars en duur in *Egypten.*

Deſe onſe dienſtbaarheyd maakte ons indagtig / de dienſtbaarheyd van het volk Iſraels, als

de

de welke by gebrek van hout en ſtroo / jupſt in deſe ſelve Stad / ten laatſten met ſtoppelen hare Tichelen maken moeſten. Want dit Cayro eertijds de Koninglijke Sit-plaats van de Pharaonen geweeſt is / gelijk hare Graf-ſteeden / van de welke hier na ſal gehandelt werden / nog uytwijſen / en ook de Heylige Schrift en andere Geſchiedenis-ſchrijvers getuygen. Wy maakten ons aldus onſe dienſtbaarheyd dies te ligter / en vertroofteden ons met de ballingſchappen en gevangenis van Abraham, Joſeph, Moyſes, ja veel meer met de blugt en ballingſchap van onſen Saligmaker de Heere Chriſtus ſelf / die hy pas na ſijn geboorte / op 't bevel van den Engel Gods / in deſe Landen heeft uytgeſtaan en ondergaan / en wy leefden in die ſeekere hoop en verwagting / dat die God / die ſijn volk Iſraël ſoo wonderbaarlijk uyt de handen van den Tyran Pharao verloſt en gered had / ons ook niet in de dienſtbaarheyd ſoude laten ſteeken / of vergaan / maar te ſijner tijd ons weer ſoude verloſſen en vry maken.

Stigtelijke overdenkingen van den Autheur.

En trooſt.

Werden van eenige Renegaten beſogt.

Als wy nu ſoo een tijd lang tot Cayro hadden geweeſt / quamen t' elkens op den Vrydag, die den Sabbath der Turken is / eenige Renegaten by ons / denkende eenige bekende / of Landslupden onder ons te vinden / onder anderen was 'er een Duytſer, een gebooren Augsburger, die al ſoo oud was / dat hy begon te grijſen: daar quamen ook andere Natiën, maar ik en myn maat vraagden maar na Duytſers. Daar was nog een Duytſe Renegaat van Francfort aan de Mayn tot Cayro, als ik dat hoorde / ſoo gaf ik voor / dat ik van Francfort was / alſoo ik in die Stad tamelijk bekend was / en vrienden hadde / verhoopende op die wijs / door dit ſeggen / hem by ons te brengen / maar hy wilde ſig van ons niet laten ſien / doende ons egter door een ander groeten / en eyndelijk ook beloovende / dat hy tot Alexandriën ſoude by ons koomen / maar ſulks is noopt geſchiet. Of hy ſig geſchaamt en gevreeſt

vreest heeft / of wat daar van de oorsaak anderſints mag geweest zijn / heb ik niet konnen te weeten koomen / soo dat mp en sijn naam / en sijn geslagt / zijn onbekend gebleeven.

Veel gaarkeukens tot *Cayro*.

Men vind in dit Groot Cayro seer veel gaarkeukens / die gesooden en gebraaden verkoopen / ten deele in hare hupsen / en ten deele ook / dat sp het gints en herwaarts door de straten op klepne pstere haardetjens / of konfooren te koop om-dragen / hier op leggen klepne speetjens / die vol stukjens gebraaden vleesch zijn / van de welke mijne makkers / dikwils in 't voor-hp gaan / als men ons na den arbeyd / of weer daar van daan voerde / eenige stukken van 't spit / of ook upt den eet-winkel self stalen : want aldaar geld het spreek-woord / Cibum ex igne petere : dat is / sijn kost uyt het vuur halen.

Daar van sy in 't voorby gaan somtijds wat kaapren.

Als ook van de bakkers.

Ook hebben de bakkers in dese Stad / haar brood niet alleen in hare winkels en op hare vensters / maar ook hier en daar op de straten en markten / op daar toe gestelde tafels en banken vepl / daar mp dan in 't voor-hp gaan / mede nog nalatig / nog ook vies van vielen / om toe te tasten.

Voorval daar van.

Op een tijd / als een van onse gesellen seekeren bakker een brood had ontloerd / liep de selve hem na / om hem den bupt weer te ontjagen : ondertusschen quamen mp andere daar mede bp / plonderden al sijn brood / en wierpen sijn tafel het onderste boven : daar op begon den bakker ons met een stok te keer te gaan / maar dit bequam hem heel slegt / alsoo onse wagters / die men Guardianen noemt / den bakker op 't lijf quamen / hem onder de voet smeeten / en hem 50 lustige stok-slagen gaven / met bedrepging en waarschouwing / dat nog hy, nog yemand anders magt had, om de gevangene van den *Turksen* Keyser te slaan. Dus moest hp ons met onsen bupt laten loopen / en nog spot en slagen / boven 't verlies van sijn brood / op den hoop toe hebben.

Dit voorbeeld diende aan de bakkers / en an-

dere tot een waarſchouwing / dat ſe ons met vreeden lieten: maar ſoo ras ſy ons met onſe hoepen en ketens naderhand maar van verre hoorden / of ſagen aankoomen / ſoo ruymden / kramers / koks en bakkers vliegends alles uyt den weg / op dat wy haar geen ſchade ſouden toe-brengen. Overmits het niet alleen daar / maar geheel Turkyen door / aan de gevangene en ſlaven is toe-gelaten / inſonderheyd waar eet-waaren veyl zijn / toe te grijpen: kan yemand daar en boven nog een beeter buyt maken / dat hy 'er niet op betrapt werd / is tot ſijnen beſten / de Guardianen moogen het heel geern ſien / alſoo ſy mede haar deel van den dief-ſtal hebben.

Verkoopers kramen haar goed op, als ſy hen ſien aankoomen.

Bekoomen eenen Buffel om te eeten.

Het gebeurde ook eens op een dag / dat wy van den arbeyd weer in 't Slot quamen / dat een Buffel op de klippen agter 't ſelve ſig te berſten viel. Wyl nu de Turken en Mooren, diergelijk vee / dat dood is gevallen / of verdronken / of anders verſtikt is / volgens hare Wet niet derven eeten / ſoo baden wy ſlaven daarom / en wierd ons ook gegeeven; daar op gingen wy 't villen / ſlagten en ſchoon maken / verteerende deſen Buffel in geſooden en gebraden in weynig dagen / die ons mede niet qualijk bequam / alſoo dit het eerſte vleys was / dat wy in Egypten geproeft hadden. Aan den Guardiaan vereerden wy de huyt / tot dankſegging / om dat hy ons aan dit ſtatelijk geregt en onthaal geholpen had.

Uytnemend groot getal van water-verkoopers tot *Cayro*.

Overmids (als geſegt is) deſe Stad uyt der maten groot is / ſoo dat de Inwoonders / ten deele wijt / ten deele na-by den Nijl woonen / ſoo zijnder by mijn tijd over de 18000 Kameelen en Drommedariſſen getelt gewordeu / die het water daar uyt heen en weer door de Stad te koop dragen / ſonder dat door Menſchen / of Eſels nog werd om-gedragen. Dit water werd eensdeels tot de noodſaaklijkheeden in 't dagelijks huys-houden / ander-deels om de ſtraten en weegen / om de ſwarte hitte en ſtof / daar mede te be-

beſproepen / gelijk ook mede om aan arme / ſieke en gevangene menſchen / om Gods wil / mede te deelen / dagelijks van de lupden gekogt: ſoo dat veele Mooren en Arabieren, by dit dagelijks water om te brengen / haar onderhoud vinden. Hier en daar by de Kerken en op de hoeken van de ſtraten / ſtaan groote aarde krupken vol water / waar upt men met een bakje / of napje kan ſcheppen / alles om Gods wil / dat alſoo van groote Heeren is geſtigt / en beſtelt. Daar zijn ook 2 water-moolens / die het water door 2 overwelfde water-leydingen / ten deele in het Kaſteel / meer als een halve Duytſe mijl ver / en ten deele in andere voornaame lupden hupſen / brengen.

Waterkruyken by de ſtraten.

Ook waterleydingen.

Daar is mede een Pylaar / aan den welken men ſien kan / hoe veel de Nijl-ſtroom wast / of valt; in Juny begint hy te waſſen / als de Son in 't teeken van de Kreeft komt / 't welk duurt tot op den 19. Auguſti. Als hy ſeer hoog is gereeſen geweeſt / zijn de Inwooners ſeer verblijd / en hebben groote hoop op een vrugtbaar jaar: want hoe verder deſe Rivier over-loopt / hoe vrugtbaarder dat het Land werd. Op deſen 19. Auguſti, pleegen ſy de ſluyſen wijd open te doen / waar op ſig de Nijl aanſtonts over de gantſche Stad en het omleggende Land uytſpreyd / waar door dan het geheele Land bevogtigt en vrugtbaar werd / als boven geſegt is.

Peyl-paal van de *Nijl*.

Na dat wy nu met onſe Guardianen wat beter kennis gemaakt hadden / lieten wy een van haar / zijnde een Italiaanſen Renegaat van Genua, door den Augsburgſe Renegaat / of verlooghende / verſoeken / dat hy ſommige van ons op eenen *Vrydag*, wanneer wy niet arbeydeden, na de *Pharaoniſſe* Graven (alſoo noemen ſy de Pyramiden) wilde brengen, om de ſelve te beſien; dat hy ons toeſtond. Hy bragt ons dies-halven over den Nijl, upt Cayro in Memphis, of Nieuw-Babel, daar na door het zand by de Pyramiden, die omtrent een halve Duytſe mijl ver van de

Verſoek der ſlaven, om de *Pyramiden* te ſien.

Stad / digt by den Nijl leggen. De grootſte was van den eenen vier-kanten hoek / tot den anderen 324 ſchreeden breed / 250 trappen hoog / en liep boven aan vier-kant ſpits toe / hoewel daar op nog een ruym plat van eenige ſchreeden breed is.

Die beſchreven werden.

In de eene Pyramide kan men in-kruppen / alſoo ſe van binnen hol is / maar niemand waagt ſig daar in ſonder brandende fakkelen: daar in ſiet men een Tombe, of Graf-ſteede van ſwart marmor / over de 9 voeten lang / en 5 hoog en breed. De andere Pyramiden zijn klepnder / egter 't zijn ſulke gebouwen / en van ſoo geweldige ſteenen op-gemaakt / dat ſy met regt in de Wereld geroemt werden / en alle wonderen der ſelve overtreffen en te boven gaan / zijnde ook alle de andere thans verwoeſt en t' onder gegaan.

Gedrogtlijk beeld.

Digt by deſe Pyramiden ſiet men een beeld / dat men Androſphinga, of beeld van een menſchelijke en gedrogtelijke gedaante / noemd / dat de Egyptenaars ter eeren van de 2 Hemel-teekenen / de welke haar allen rijkdom door den Nijl jaarlijks mede brengen / hebben opgeregt / volgens hare wijſe / op welke ſy hare meeningen door Sinne-beelden uytdrukken / als namelijk / boven een Jonk vrouw en onder een Leeuw / waar door ſy hebben te verſtaan gegeeven / dat als de Son in deſe beyde teekenen is / als in de maanden July en Auguſtus, wanneer de Rivier op 't hoogſte was ſt en toe-neemt / tot aan ſijn overſtrooming toe / dat ſig dan haar grootſte rijkdom en welvaart aan haar komt vertoonen / 't geene ſy op die wijſe door Teekens en Sinne-beelden willen uytdrukken.

Groote van Cayro, en des ſelfs naamen.

Van de groote deſer Stad / en de meenigte des volks / is niet wel te ſchrijven / wijl ſy niet alleen Romen en Parijs, maar ook Conſtantinopolen in de groote en uytgeſtrektheyd verre overtreft / waar van daan ſy ook den naam van Groot Cayro heeft gekreegen. Sy werd ook van ſommige Memphis, van andere Babylon, en van de Inwoonders Meſſer genaamt / 't is een ſeer groo-

te

te Stad en werd door den Nijl onderscheyden. Haren eersten bouwer was Cambyses, Koning van Persiën, in 't jaar der Schepping 3696/ sy is daar na van de Turk Selim ingenoomen/ in 't jaar Christi 1517. In dese Stad heeft den Apostel Petrus sijnen eersten Brief geschreeven/ gelijk op 't laatst van 't vijfde Hoofd-stuk is te leesen. Eersten bouwer.

Dese Stad legt niet boven 3/ of 4 dag-reysens ver van Jerusalem, zijnde alleen het gebergte/ dat men Arabia Petrosa, dat is/ Steenagtig Arabiën noemt/ tussen beyden/ maar men reyst desen weg niet ligt te Land/ om de onveyligheyd van weegen de moordadige Arabise roovers/ die sig daar in op-houden/ en gestadig op den roof loopen; om welke te weeren en af te keeren/ send den Bassa van Cayro dagelijks eenige Ruyters uyt/ die wy meenig-malen van dese togten hebben sien weder-keeren/ dragende de hoofden van de door haar verslagene Arabieren op hare spiessen/ ook wierd aan elk/ die 'er een om-bragt/ en des selfs kop tot getuygenis mede-bragt/ dagelijks een Asper meer soldy gegeeven/ waarom sy dan ook dese bloed-dorstige Arabieren onophoudentlijk vervolgen. Om dese redenen neemen de Reysigers van hier na Jerusalem, meest haren weg langs den Nijl op Damiaten, en van daar over de Zee na Joppe, of Japhetta, eyndelijk van daar te Land na Jerusalem, en dit met meer seekerheyd/ niet tegenstaande het wijt om is. Hier hebben ook eenige Consuls van Christen Magten/ welkers Onderdanen alhier handel drijven/ haar gewoon verblijf: als die van Venetiën, des Konings van Vrankrijk, en der Koninginne van Engeland, welke hare Lands-luyden/ en ook andere Christen Natien, die sig in hare bescherming geeven/ te regt helpen/ gelijk tot Alexandriën, en in andere voorname Turkse Koop-steeden mede geschied. Is 3, of 4 dag-reysens van *Jerusalem*. *Christen Consuls* aldaar.

Daar zijn veele en verscheydene open plaatsen en Markten/ insonderheyd beneden aan de reg-

ter-hand / by den opgang van 't Kaſteel / ook by een ſeer groote / ſchoone vierkante Kerk / ſonder dak / welkers gelijk ik in geheel Turkyen niet geſien heb. Daar is ook een uytnemend loop-beld / in 't welke veel-maals menigerley Ridder-ſpeelen gehouden werden / ſoo te voet / als te paard / de welke wy boven van den tooren onſer gevangenis ſien konden : alſoo 't gebeurde / dat even op deeſe tijd den Baſſa ſijne Ruyters en Soldaten monſterde / en ſy tot eenige dupſenden toe / met koſtelijke kleederen en ſchoone monteering der paarden op-trokken / waar van een deel met hare flits-boogen / die ſy in een vollen galop tot drie-maal toe / op verſchepdene op-gerechte doelen / of merk-palen / met hare pijlen loſten : andere meer met bysondere behendigheyd / en onder het ſtiel rennen met 2 / en nog meer andere met 3 pijlen te gelijk na 't gemelde wit ſchietende. Andere ſprongen in vollen loop van hare paarden en weer daar op / doende even-wel nog hare ſchooten met de flits-boogen. Eenige ſtonden ſtepl over-eynd boven op de rennende paarden / en ſchooten mede na 't wit. Eenige regteden andere kortſ-wijlen aan / die wy niet altemaal ſien konden. Deſe Ridder-ſpeelen hielden ſy den Baſſa ter eeren / en gemeenelijk altijd / als ſy gemonſterd werden. Het voet-volk queet ſig mede / om met de boog en met het roer te ſchieten : elk op ſijn wijſe.

Schoone vierkante Kerk.

Loop-veld.

Daar de *Turken* ſig drillen, en Ridderlijke oeffeningen houden.

Op deſe en andere plaatſen / en markten heeft men allerhande dingen te koop : als gevangene menſchen van d' aangrenſende Landen / welke de Turken niet onderwozpen zijn / ten deele witte / maar vooz't meerendeel ſwarte Mooren, werdende in deſe Stad ſeer wepnig ſlaven van de Chriſtenen verkoft / alſoo ſe ſelden daar gebzagt werden / die niet te vooren hare Heeren hebben : deſe arme menſchen werden aan de koop-lupden moeder-naakt vooz-geſtelt / op dat ſy ſe ter deegen beſien en betaſten ſouden / of ſe ook geſond / en ſonder gebzek / aan haar lijf en leden zijn.

Slaven-markt.

Daar

Daar zijn mede bysondere plaatsen / alwaar men linden / blas / leder / hout / olp / hoorn / ooft en alderhande wapenen en geweer te koop heeft / meer als ik noemen kan. Men vind 'er ook groote aarde potten en kannen / die wel 5 voeten hoog zijn / in de welke sp niet alleen in de hupsen / maar ook in de scheepen / water / boter / kaas / melk / wep / olp en andere dingen bewaren / en met haar nemen / sommige daar van houden wel 2 / of anderhalf Aam nat / d' eene meer d'ander min. Andere Markten. Seer groote aarde Potten.

Van vier-voetige dieren siet men 'er ook seer veel te koop: als schoone Paarden / Olpfanten / Leeuwen / Krokodillen / (die sommige by de Lind-woormen vergelijken / dese hebben geen tongen / en doen groote schade soo te water / als te land / aan Vee en menschen) Meer-katten / Kameelen / Drommedarissen, Ichneumons, die sommige een Pharaonise Rat / of Mups noemen / Apen / Zivet-katten / om daar van Zivet te vergaderen / en meer andere seldsame dieren / welker namen ik niet weet / en nog veel minder heb konnen onthouden. Markten van allerley Dieren.

Van gevogelte / Vogel-strupsen nevens hare Eyeren / Arenden en Arendsteen / die alhier en bysonder by Alexandriën seer veel in 't zand gevonden werden / Papegaapen / Onocrotali, of Sneeuw-ganzen met groote kroppen / welke alle in dese Land-streeken gevangen werden / ook schoone Indiaanse Hoenderen en meer diergelijke / welke van de Christen koopluyden opgekoft / en in Italiën en Vrankrijk verboerd / en van daar verder na Duytsland gebragt werden. Gevogelte.

Hoe rijk ook dat dese Stad van Paarlen / Balsem / Specerpen en andere gewassen en meer diergelijke kostelijkheeden is / die se aan andere Landen komt mede te deelen / is onnoodig hier wijdloopig te verhalen / alsoo 't d' ondervinding genoegsaam uyt-wijst: want uyt Persiën in 't Gelukkig Arabiën, werden alle schatten en rijkdommen herwaards gebragt. Specerysen en kostelijke Gesteenten.

De Neurenburger Waaren van allerhande geringe snupsterpen / Spiegels / Ook *Neurenburger* Snuysterinnen.

gels / Flupten en diergelijke / zijn 'er overvloedig / waar van daan niet t'onregt het spreekwoord komt; de Neurenburger hand, gaat door al het Land.

Na dat wy nu over de 6 weeken tot Cayro hadden geweest / wierden wy weer na Alexandriën opontbooden / waar over wy egter niet blijde waren / dewijl ons / door een Joode, die den Tol in de Stad Cayro en aan de Rivier den Nijl had / (welke soo goed Swaabs-Hoogduyts sprak / als of hy te Augsburg in de Stad gebooren was) wierd bekent gemaakt / dat men ons op de Galepen soude setten / nogtans vertrooste hy ons daar by / dat wy ons hier over niet moesten ontsetten / of verschrikken / overmits wy in de Galepen na Constantinopolen moesten varen / alwaar wy by den Hoogduytsen Afgesant / of ook by andere geleegenthepd / dies te ligter tot onse vryheyd souden konnen geraken: hy vereerde ook aan ons beyde Duytsers, aan elk een Medin, zijnde een silvere munt / van groote als een halve schelling / maar veel dikker / met Arabise letters bestempelt / zijnde van waarde omtrent 4 stuyvers / waar voor wy hem hertelijk bedankten / en overmits onsen Guardiaan, nevens de by-gevoegde Soldaten haar spoeyden / traden wy by 't Voyr Boulac, alwaar wy in den beginne ook 't eerst voet aan Land hadden geset / zijnde digt aan den Nijl geleegen / weer t'scheep / en voeren af na Rossetta. In dit af-varen sagen wy nog-maals de ongemeene vrugtbaarheyd des Lands van Egypten, aan beyde zijden van den Oever / soo van Suyker / Rijs / Dadelen / en bysonder van deftig en veel Vee / als Kameelen / Buffels / Schapen en Hamelen.

Spreeken een *Jood*, die goed *Hoogduyts* sprak.

Gaan te *Boulac* t' scheep.

Eenige *Fransse* slaven steelen 2 Hamels.

Daar waren onder ons eenige moed-willige Fransen, aan de welke onse Wagters en Soldaten toe-lieten / dat se te Land gingen / en van de Mooren 2 Hamelen stalen / en niet tegen-staande dat de Herders met hare lange pieken / haar tot tegen-weer gereet maakten / soo dreygden de Sol-

Soldaten met hare roers op haar vuur te geeven / waar op sy moesten te rug wijken / en de Hamelen agter laten / die nogtans de Soldaten daar na voor haar selfs behielden / en tot Russetta verkoften.

Wy sagen ook de Dorpen en Steeden langs den Nijl seer wel bewoond / en bysonder rijk van gevogelte / alsoo sy de End-vogels (gelijk ons menig-malen getoond is) Hoenders / Eenden en Ganssen / die sy in bak-ovens / op een sonderlinge wijs toe-bereyd / uytbroepen / tot eenige dupsenden op een-maal te gelijk; dat hier te Lande ongelooflijk is. Dorpen langs den Nijl wel bewoond en vrugtbaar.

Als wy tot Rossetta weer aanquamen / koft mijn Pomersman en ik voor een Medin vers brood / gebakken vis / en eenige bollen knoflook. Van hier moesten wy straks weer voort over Land na Alexandriën reysen / na onse voorige gevangenis. Ons nagt-leger namen wy onderweegen in een dadel-bos / naast een kleyn watertje van den Nijl, door 't welke de water-bakken tot Alexandriën gevult / en alsoo vee en menschen gedrenkt werden. In dese nagt wilde mijn maker den Pomersman los breeken / want hy gruuwde voor de Galeyen / en hy verliet hem op sijn swemmen / denkende / als hy over den Nijl was / dat hy dan wel verder voort soude koomen: maar ik wederried het hem heftig / met aanwijsing van 't groot gevaar / waar in hy sig soude steeken / weegens de Mooren, die over-al in 't veld woonden / en hem ten eersten weer vangen souden / aldus begaf hy sig weer tot lijdsaamheyd. Koomen te Rossetta. Den Pomersman sijn voornemen, om uyt te breecken, ontraaden.

Wanneer wy nu des anderen daags weer in onse gevangenis tot Alexandriën waren aan-gekoomen / nam mijn mede-gesel en ik / upt bysondere insigt / een hoek in 't agterste van 't gevangenhuys in / alwaar wy voor hadden ons hepl / was 't moogelijk / te versoeken / of wy konden los raaken / daar op begonden wy met spitse en scherpe houten de steenen upt de muur upt te

Breecken door de muur van 't gevangenhuys.

breeken / en niet tegenſtaande de ſelve al vyp dik was / braken wp 'er nogtans in wepnig nagten ſoo diep in / dat wp van de andere zijde het ligt al ſien konden: als wp tegens den dag ſcherp toe-ſagen / waar heen dat wp braken / onderbonden wp / dat wp regt op de plaats van een Jood uptquamen / derhalven was alle onſe moepte en hoop te vergeefs / wp ſtieten dan de ſteenen weer in 't gat / ſoo goed / als wp konden / want wp waren in geen klepne vreeſe / alſoo 't ligt had konnen uptkoomen tot onſe groote ſchade.

Maar te vergeefs om los te raaken.

Verſien de Galey van voorraad.

Hier en tuſſen quam een Galep van onſe Patroon upt Syriën, om eenige dingen / inſonderhepd Oorlogs-behoeften / mond-voorraad en andere noodſakelijkheeden af te halen / deſe moeſten wp 't ſcheep dragen / en de Galep helpen toe-ruſten / en na dat wp alles geladen en geſchikt hadden / quam een voornaam Heer upt Sataliën, een deftige Stad in Aſiën, waar van het omgelegen Land ook ſijn naam ontfangt; dien hadden wp bevel / om derwaarts in Aſiën te brengen / alſoo hp Kadi, dat is / Regter / of Schout / in het ſelve Landſchap was.

Koomen het eerſt op de Galey.

Na dat deſe nu ſijn verblijf-plaats in de Kajupt had ingenoomen / wierden wp aanſtonts na malkanderen in de Galep gebragt / en vaſt geſmeed: doen had men een droevig geween / en naar gehupl bp ſommige konnen ſien / ſoo dat het jammerlijk en erbarmelijk was / ook ſoodanig / dat onſen Guardiaan ſelf / die een Renegaat / en van Napels gebooртig was / mede ſchrepde / de welke ook met barmhertighepd beweegt / weetende dat het tegens den winter-tijd ſeer koud op 't water is / aan ons arme / verlatene / naakte gevangene Chriſtenen, voor twee en twee / een nieuwe wolle deeken ſchonk / op dat wp daar mede des nagts / of anders op ruſt-tijd ons ſouden konnen dekken en verwarmen / bevoelende aan ons met diepe ſugten daar bp / om God voor hem trouwlijk te bidden en aan te roepen. In dit vaſt-maken verſogten wp beyde Duytſers, om

Barmhertigheyd van een Renegaat.

Verſoek des Schrijvers.

aan bp een te mogen blijven / als ook geſchiede / werdende wp aanſtonts neveng 2 witte Mooren, die als ſtrupk-roovers gevangen waren / naaſt bp de maſt / op de linker-zijde aangeſmeed / alſoo dat wp met ons vieren aan eenen riem moeſten roeyen.

Dewijl nu de Galep van alles klaar was / en dat ook de Turkſe Soldaten ſig op hare banken geplaatſt hadden / wierd aanſtondts door 't gewoone fluptje bevoolen / het anker te ligten / 't welk ik en mijn Pomerſman nog ongewoon waren. Soo haaſt het anker opgewonden / en weer op ſijn plaats was / moeſt men de riemen in de hand neemen / dog met voor-afgaande laſt en bevel / om onſe kleederen en hemden tot aan de middel, tot op de bloote huyd uyt te ſchudden; 't welk ons in den beginne ſeer hart en beſwaarlijk voor-quam. Want als wp met ernſt aan de riemen trekken ſouden / waren 'er eenige onder ons / gelijk ook ik / om mijne ſwakke leeden / in dit hand-werk geheel onervaren / en de riemen niet magtig / waarom ik al vroeg van den Commandeur ſlagen over mijnen rug kreeg. Als-doen begon onſe elende eerſt ter deegen / doen ſugteden en ſchreyden wp tot God / denkende op ons lieve Vaderland / maar helaas! alles te vergeefs.

Moeſten haar tot de middel toe naakt uyt-ſchudden.

Werd van den Commandeur geſlagen.

Als wp buyten de Baay van Alexandriën, op de ruyme Zee waren gekoomen / en goede wind hadden / gaf men ons weer een teeken met een fluptje / om de riemen in te halen / de ſpriet neer te laten / de zeylen aan te ſlaan en op te halen / 't welk alles met der haaſt en vaart / in ſoo korten tijd geſchiede / dat het pemand ongelooffelijk ſchijnd / die het niet geſien heeft. Doe nu de zeylen den wind gevat / en de Galep braaf vaart maakte / beval men ons wederom / onſe kleederen en hemden / of wat wp hadden aan te trekken / alſoo de wind op 't water koud is / en als men ſtil is / aan het beſweette en verhitte naakte lijf ſeer ſchadelijk is. Wp woeren niet lang /

Worden gelaſt ſig wederom te kleeden.

maar

maar met ſoo goeden wind / dat wy Alexandriën, en 't geheele Land haaſt uyt het geſigt verlooren / en dat wy niet als hemel en water ſagen.

Kryigen beſchuyt met het gewigt.

Terwyl wy nu alſoo aan de ruſt waren / gaf men ons t' eeten / dat wy dien dag nog niet gehad hadden / gaande den Guardiaan met een ſak vol beſchuyt van bank tot bank / die hy met de ſchaal in de hand / aan peder bank 2 pond / om onder ons vieren te verdeelen / uytreykte. Hier van namen beyde de Mooren het beſte / en gaven my en mynen Pomerſman, dat de muyſen en de wormen hadden uytgeknaagt / en over gelaten / daar wy ons in moeſten te vreeden ſtellen / alſoo wy dit leven en de ſpraak nog ongewent en onervaren waren.

Slegt water om te drinken.

Wat ons drinken aangaat / daar toe hadden wy 2 vaatjens met water onder onſe bank ſtaan / daar ſchepte d' eene Moor met een houte nap uyt / en na dat ſy beyde genoeg geſoopen en hare ſwarte bakkuſſen daar in gewaſſen hadden / gaven ſy voor ons beyden het grond-ſop / waar mede wy ook al moeſten te vreeden zyn / zynde alſoo ons gewoon onthaal / bedorven brood / en dat nog weynig genoeg / ſtinkend water / en ſlagen in overvloed.

Na dat wy rupm 3 etmaal met tamelyke goede wind alſoo waren voortgevaren / kregen wy land in 't geſigt / dat de Turken en Mooren aanſtonds kenden / en met een by geroep Natolien, dat is Aſien, noemden.

Sien *Aſien.*

Maar alſoo 't den Stuurman wat te hoog had genoomen / moeſten wy de zeylen laten vallen / en de riemen weer in de handen neemen / en langs het land / dat wy ter linker zyde hadden / heen roeyen / tot dat wy eyndelyk in een Haven / Porto Veneto genaamt / niet wyd van Satalien in-liepen / van waar wy in weynig uuren / de Stad Satalien in 't Koningryk Pamphilien verreykten.

Koomen tot *Satalien.*

Dit Land was by berg-agtig en ſeer vrugtbaar / byſonder om de Stad / die niet heel groot en digt aan de Zee is geleegen / zynde met alderhande vermaaklyke hoven en tuynen / fraaye boomen en gewaſſen ryke-

rijkelijk verciert. De Haven legt pas beneeden aan de Stad / die op eenige heuvels legt / en een Kasteel op een berg heeft / dat over de Haven en de Stad gebied. Het is een tamelijke koop- en handel-stad / alwaar veele Christenen en ook Jooden woonen / onder de Turken, die haren handel en Negotie op Africa en Europa dryven. Des selfs Haven en Kasteel.

Als wy den Kadi hadden aan land geleevert / verſagen wy ons met verg water / haalden het anker op / en namen onſen weg na 't Eyland Cyprus. Wy lieten aan onſe linker-hand Tarſus, die heerlijke Stad / welke door de geboorte van den Apoſtel Paulus beroemt is / en quamen 's anderen-daags gelukkig in Cypren, in de Haven la Fontaine Amoureuſe, of de Liefde Fonteyn, aan. Van de welke d' Inwoonders en Schippers dit vertellingje hebben: „ dat eertijds „ een Konings Dogter uyt Engeland, welke in „ beede-baart na 't Heylige Graf repſde / alhier is „ aangekoomen / en van den Koning van dit Eylant is verkragt geworden / waar van deſe Haven en Fonteyn de naam heeft behouden / op dat een ſoo ſchendelijke daad nimmer ſoude vergeeten werden / andere Heeren en Vorſten tot waarſchouwing / op dat ſy het jus hoſpitii, of 't regt der herbergſaamheyd niet mogten ſchenden / als ſtrijdende met alle Geeſtelijke en Wereldlijke regten. Vertrekken na *Cyprus*. *Tarſus*. *Fontaine Amoureuſe*.

Dit Eyland is het ſchoonſte en grootſte in de heele Middelandſe Zee, 't is een ſeer magtig Koningrijk / vol van allerley koſtelijke vrugten en gewaſſen / hebbende ſijn naam van 't kooper bekoomen / waar van het / als mede van andere metalen / treffelijke Mijnen en Berg-groeven heeft / 't ſelve hebben de Venetianen een ruymen tijd onder haar geweld gehad; maar 't is over korte jaren / namelijk in 't jaar 1572. onder de tyrannye der Turken gekoomen / onder welkers jok het helaas! nog blijft ſugten. Want na dat Famaguſta, 't welk de voornaamſte Haven en Koop-ſtad van dit Eyland is / 11 maanden lang door Lof van 't Eyland *Cyprus*.

Beleegering van *Famagusta.*

door een ſware beleegering en onophoudelijk ſtormen / dier-maten verſwakt / benaauwt / en van alle hulp / of ontſet 't eenemaal berooft was / hebben ſy tot behouding van haar leven / Gods-dienſt / goed en vryheyd / op toeſegging van den Turkſen Generaal Muſtafa, haar eyndelijk over-gegeeven. Maar den bloed-hond hield haar geen geloof / doende het maeſten-deel jammerlijk vermoorden / en Marcus Antonius Bragadenus, die als Gouverneur de Stad ridderlijk en dapper beſchermt had / niet alleen neus en ooren af-ſnijden / maar ook daar na levendig villen. D'overige Chriſtenen, ſmeet hy voort meeren-deel op de Galeyen / van de welke ik 'er noch eenige in deſe ſware dienſtbaarheyd ſoo te Conſtantinopolen, als te Rhodus ontmoet heb.

Wreedheyd der *Turken.*

Als wy nu 's morgens vroeg by den dagher / digt langs het Eyland heen voeren / ſag onſe voorwaght / 2 tamelijke groote / egter eenigſints lage klippen in de Zee leggen / meenende / dat het Chriſten Zee-roovers / of Courſairen waren / waar van ſy aan den Hoofd-man aanſtonts kennis gaven / die heel ontſtelt yeder beval in 't geweer te koomen: maar als den dag door-brak / en wy 'er nader by quamen / ſag men / dat het maar klippen waren / daar op quelden en verweerden de Turken en Mooren malkanderen haare pdele en vergeeſſe vrees / hoewel wy wel gewenſt hadden / dat het Chriſten Galeyen mogten geweeſt zijn / alſoo ſy onſe Galey / die met ſoldaten niet ſeer voorſien was / ligt hadden konnen veroveren / waar toe wy haar trouwelijk ſouden hebben de hand gebooden / maar als hare vrees / ſoo is ook onſe hoop en trooſt te vergeefs geweeſt.

Hunne vrees-agtigheyd.

De Haven *Salina.*

Wy quamen nog-maals aan een ſchoone valley en een haven / die van 't zout / den naam van Salina, of Zout-keet heeft gekreegen / alſoo men daar het zout upt de klippen haalt / en met ſcheepen na andere benabuurde plaatſen vervoert. Deſe Haven / gelijk ook d'andere / heeft geen / of wey-

weynig besetting aan de Zee / maar soo ras men eenig schip van verre verneemt / koomen plinks eenige Turkse ruyters daar na toe-schieten / ten eynde dat niet ergens heymelijk yemant uyt-geset / en alsoo het Eyland mogt overvallen werden. Alhier namen wy vers water in / en koften onse soldaten allerley spijse / daar na voeren wy met een mooye koelte van Cypren na Syrien over / waar van wy 's anderen daags 't gebergte / om sijn hoogte / haast in 't gesigt kreegen. In Syrien quamen wy tussen Sidon en Baruti, dat eenige Cappadocien noemen / welke 2 steeden ongevaar 4 / of 5 mijlen van een leggen aan den berg Libanon. Onsen Kapiteyn had last / om na Baruti te varen / daar wy dan ook eyndelijk met goed geluk en voorspoed aanquamen / hoewel seer moede en mat / wijl wy ons met de riemen van Sidon na Baruti wakker weeren moesten / alsoo ons den wind meer tegen / als mede was. In welken arbeyd ik soo vermoeyd en dorstig wierd / dat het my onmoogelijk was / om my langer van drinken t' onthouden / waarom ik een weynig waters uyt ons vaatjen schepte / om eens te drinken / en my een weynig te laven en te verquikken; maar 't bequam my heel slegt / wijl een van de Mooren, die by my aan de ketting stond / my den nap met water in mijn aansigt stiet / dat 'er my den mond van aan 't bloeden raakte / dit moest ik alsoo met gedult verdragen / en had nog daar toe niet eens gedronken. Ik greep derhalven de riemen weer aan / soo sterk als ik kon / hoewel ik seer flaauw van honger en van dorst was. Eyndelijk quam my in den sin / dat onder de sit-bank van de soldaten een vaatje met water voor de selve lag / daar ik / in schijn dat ik 'er yets anders te doen had / onder de bank na toe sloop / en begon uyt het vaatjen te drinken: maar terwijl ik aldus neer-gekroopen lag / om te drinken / siet soo komt 'er een golf / die my overstroomde / en met den slag my mijn rood mutsje van mijn hoofd weg-nam / alsoo dat my dese geringen

Komt in *Syrien.*

De Schrijver lijd grooten dorst.

Wordt slegt van een *Moor* gehavent.

Ongelukkig drinken.

dronk

dronk seer duur quam te staan. Alsoo ik namaals niets en hadde / om mijn blood beschooren hoofd dag / of nagt voor hitte en koude te bewaren.

Koomen in de Haven van *Baruti.*

Wanneer wy nu by Baruri aanquamen / (wiens langte is van 67 graden 30 minuten / en breedte 33 graden 40 minuten /) zijnde een fraaye Stad / geleegen aan den voet van den berg Libanon by de See / met een fraay Kasteel op een hoogte / en hebbende 2 schoone Havens / waar van de naaste aan de Stad de grootste; en seekerste is / die al berepds met Galeyen beset en vol was / alsoo dat wy / na dat onse Kapiteyn de uyt Egypten mede-gebragte mond-voorraad en Oorlogs behoeften had over-gelevert / met onse Galey in de andere Haven moesten gaan ankeren / by de welke naast aan veele schoone wijn-bergen en granaat-boomen stonden / die ons wel te pas quamen / alsoo wy daar van door de soldaten / en anderssints onder 't houd en water halen / ook wat bequamen.

Alwaar eenige vrugten krijgen.

Vreugd door de *Turken* bedreeven.

Daar waren nevens den Oschiali, zijnde den Kapiteyn Bassa de voornaamste Bewinds- en Hoofd-lieden / welke onder de Turken te water te gebieden hebben / met hare toegeruste Galeyen by malkanderen / en hielden haar Feest / brandende dien gantschen nagt ligt en op de Kerktoorens / en de lantaarens / op de Galeyen / en vertoonden met het laten waayen van blaggen en wimpels / trommels / trompetten / schalmeyen en fluyten / op haar manier / groote vreugde.

Vertrek na *Tripoli.*

Kort hier na vertrokken wy weer / en voeren langs het gebergte Libanon Oost-waards aan na Tripoli, met de gantsche Vloot: maar de Krijgsoversten / als ook het meeste krijgs-volk / repsden te land / sommige te paard / maar het meesten-deel te voet. Wy Christenen dagten / gelijk ons dan ook de Turken hadden te verstaan gegeeven / dat dit maar alleen upt vermaak geschiede / dat se haar te Land / om d' onlust van de See

maar

maar wat begeerden te ververſſen: maar 't quam wel anders upt / alſoo die bloed-honden van voornemen waren / om d'arme Chriſtenen van 't gebergte Libanon, die Maroniten, van ſommige ook Truſci, genaamt werden / t'overvallen / te berooven / en upt te delgen / als ook geſchied is / want ſy hadden hepmelijk nog veel volk in dit gebergte verſteeken / met welkers bpſtand ſy gewapender hand in hare wooningen / hier en daar in 't gebergte verſpreyd / vielen; ſoo dat deſe arme menſchen / om deſen onverſienen over-val / hare huyſen en alles moeſten agter-laten / en genoeg te doen hadden / om haar leven van 't geweld der onbarmhertige en bloed-doorſtige Turken te redden / en haar in de hoolen en kuylen / heggen en ſtruyken van 't gebergte te verſteeken / niet anders / als wanneer een verlaten kudde ſchapen door verwoede wolven verſtroopt / verſcheurt en vernielt werd.

De *Turken* overvallen de *Maroniten* en *Truſci*.

Tot dit bloed-bad en vervolging der arme hulpeloſe Chriſtenen, moeſten wy mannen en wapenen aanvoeren / ook mede aan land koomen / om deſe jammer en elende / God weet het / met wat bekommerde en ſchreyende oogen / aan te ſien / en den roof / die ſy d'arme Chriſtenen op een moordadige wijſe hadden afgeperſt / in de ſchepen laden en bewaren / hebbende de ſoldaten haar de geringſten huys-raad niet laten houden / en niet alleen hare kleederen / maar ook hare pſere potten en ketels / blekke ſchootels / en meer andere diergelijke dingen (op dat ik van goud en ſilver ſwijge) alles na de Galeyen geſleept / dat ſy daar na om half geld tot Tripoli weer verkoft hebben.

De Roof daar van in de Galeyen gebragt.

Na my van een Griek is te verſtaan gegeeven / ſoo is d'oorſaak van dit over-val / plondering en verderf geweeſt eenen Ibraim Baſſa, doenmaals Baſſa van Egypten, de welke ſijne ſoldaten in langen tijd niet betaalt had / en haar daarom deſen togt / ten koſten van deſe arme lupden haar goed en welvaart / toe-liet / om haar alſoo te be-

Oorſaak van deſen vyandlijken inval.

vreedigen en ook hem ſelven met ſweet en bloed van deſe verdruckte Chriſtenen te verrijken / hierom heeft hy aan ſijn krijgs-volk / en ook aan ander / dat 'er mede quam by-vallen / deſen vpandelijken in-val toe-geſtaan / en ook den ſelven nevens andere Baſſas en Beys met ſulken luſt aangeſien en vpgewoont / als of 'er een jagt tot vermaak wierd gehouden.

Nader redenen dien aangaande.

De voornaamſte oorſaak egter van deſen in-val / is de gierighepd en roof-ſugt van deſen Ibraim Baſſa geweeſt / overmids hy doen-maals de oudſte dogter van den Turkſen Keyſer Amurath vrijde / waar toe hy groot geld en goed / dat hy upt deſe plondering onnoemelijk veel heeft behoomen / wel van doen had / gelijk hy dan ook aan ſijnen Schoon-vader Amurath, een geheelen Koninglijken Troon van ſuyver gould gegooten / ter waarde van 600000 kroonen / daar van heeft vereert / buyten meer andere ſchenkagien / de welke hy aan ſijn Bruyds Vader en aan andere gedaan heeft.

Doe nu dit woedend krijgs-volk in haar roofgierighepd / tot ſchade en ondergang van de Chriſtenen des gebergte Libanons verſadigt was / trad elk weer t' ſcheep / en wy voeren met geſtadig roepen / alſoo wy geen wind hadden / na Tripoli, de Hoofd-ſtad van Syrien. Op deſe reys wierd ik eenige malen / om het roepen met geeſſels en

Den Schrijver ellendig geſlagen.

touwen / op mijn naakte lijf / ſwaarlijk geſlagen / dat mijnen gerrouwen en vromen med-geſel / die ook ſomtijds mede wat van hy-ſtaan kreeg / ſoo ſeer deede / dat hy tegens den Turk in 't Italiaans ſepde / en ik ſulks ook ſelfs verſogte / dat ſy my maar in de Zee wilden ſmijten, op dat ik van dit martelaarſchap mogt af-koomen: want het my wegens dorſt honger en kommer onmoogelijk was / pets meerders te doen. Nogtans volherde ik / door Gods hulp en bystand / nog tot in de Haven van Tripoli, als wanneer ik ſoo vermoept was / dat ik van dorſt / honger / en ondraaglijken arbeyd daar heen viel / en ook my

niet

niet mogelijk was / om weer op te staan / alsoo ik geen laaffenis / noch ook niet het alder-geringste hadde / om t'eeten / of te drinken.

Als doen sugte ik tot God den Almagtigen / dat hy my door sijne grondelooſe barmhertigheyd dog niet wilde verlaten, en my van deſe onverdraaglijke jammer en elende, of door beſchikking van den tijdlijken dood (die ik meenigmaal begeerde) verloſſen, of als het evenwel sijnen Goddelijke wille bleef, my nog langer met een ſoo harde en beeſtelijke ſlaverny te kaſtijden, (hoewel ik de ſelve nog ſwaarder om mijne ſonden wel verdient hadde) dat hy my dan dog wilde verleenen den byſtand van ſijnen Heyligen Geeſt, die my met lijdſaamheyd en trooſt mogt ondersteunen, tot dat het aan ſijne Godlijke Almagt ſoude behagen, om my van deſe dienſtbaarheyd te verloſſen. Daar op ondervond ik door Godts hulp in my ſoodanige kragten / dat ik geheelijk te vreeden was / niet alleen / om d' uptgeſtane elenden te verdragen / maar ook het toekoomende met Chriſtelijke lijdſaamheyd aan te nemen / en ik ook my ſelven in mijn innig en yverig gebed met deſe Heylige ſpreuk vertrooſtede: dat God niemand boven ſijn vermogen beſoekt. Sijne klagten en ſugten tot God.

Onder anderen valt alhier aan te merken / dat tuſſen Tripoli en Baruten in Syrien, het gebied van den Patriarch van Jeruſalem eyndigt / by een water / Paſſus Canis genaamt / alwaar 't geſag van die van Antiochien begint / wiens kerkelijk gebied ſig door Kleyn Aſien en een gedeelte van Groot Aſien uptſtrekt. Soo dat 'er 4 Patriarchaten, of Pauſſchappen in geheel Turkyen zijn: als dat van Alexandrien, Conſtantinopolen, Antiochien, en van Jeruſalem, als vooren geſegt is. De Stad Tripoli in Syrien, welkers langte 67 Graden en 30 Minuten / breette 34 Graden 20 Minuten / is de heerelijkſte koop-ſtad aan de Zee / die in geheel Syrien is te vinden / ſp'legt ongevaar een half uur weegs van de Zeehaven / daar de ſchepen aan-koomen / aan 't 4 Patriarchaten in Turkyen. *Tripoli* in *Syrien.*

Gebergte en in een ſchoone vermaakelijke Valley/ de welke met Hoven en Tuynen / vol van allerhande vrugten en gewaſſen / vervult en omringt iſ. De Haven / daar wy in-liepen / iſ niet al te bequaam / en om ſijn lage Rotſen en klippen gevaarlijk en ſorglijk / ſoo dat men by nagt daar niet wel in kan loopen / leggende mede de ſcheepen / by onſtuymig weer / ſeekerder van verre in de ruyme Zee / als na-by Land / of in de Haven / inſonderheyd Koopvaardy ſcheepen / alſoo den Baay / of Haven weynig / of niet vooz den wind beſchut iſ.

Geleegenheyd der Haven.

Vaaſt by de Haven iſ een vierkanten tooren ſonder dak / waar op geduurig wagt werd gehouden / en ook eenig geſchut legt tot beſcherming van de Haven. Een weynig van ſtrand op 't land / ſtaat een ſchoon ſteene huys / in 't welke de Kooplupden hare vertrekken en pakhupſen hebben / daar ſy alderhande Waaren uyt- en inladen / waar toe wy mede al ten deele gebruykt wierden. Van dit koop-huys / by welke geen andere wooning gebouwt ſtaat / gaat men tuſſen ſchoone Tuynen / lieflijke Dadel / Granaat / Vijgen / Oranjen en Appel-boomen / als mede Wijngaarden / die dooz het afvlietende water van den Berg Libanon, dat omtrent 2 mijlen daar van daan ſijn oorſprong heeft / werden beſproeyd en bevogtigt / tot in de geweldige en hoog-beroemde Koop-ſtad Tripoli, die wel tamelijk groot / maar niet ſterk iſ. In de ſelve iſ een oud Kaſteel / dat met Janitſers beſet iſ / de hupſen zijn 'er laag / ſonder dak / en boven heel plat / ſoo dat men daar op kan gaan wandelen. Anders zijnder geen byſondere fraaye hupſen / behalven de Turkſe Moſqueen, en dan hare Bad-ſtooven / die van Marmor-ſteen zijn opgebouwt / gelijk mede in andere plaatſen.

Tooren.

Koop-huys aldaar.

Na dat wy hier nu 2 / of 3 dagen hadden ſtil gelegen / ook eenige kozven met koſtelijke Confituuren hadden in-geladen / verſagen wy ons met verſ water / (alſoo ter dier plaatſe heerelijke Fon-

Laden Confituuren.

tepnen

tepnen zijn / die van 't Gebergte Libanon af koomen) en wp keerden met onſe Galep alleen / op 't bevel van onſen Geſag-boerder / weer na Cypren, na de heerelijke en wijd-beroemde Stad Famaguſta, die eertijds Salamine van den Koning Teucer is genaamt gewozden / zijnde een ſchoone ſtapel van allerlep goederen / upt de Oosterſe en Zupderlijke Landen. Sp is 80 mijlen weegs van Syrien gelegen / alwaar wp dan 's anderen daags 's avonds aan-quamen. Deſe Stad legt onder het Gebergte Oost-waards / digt aan de Zee / ſp is nog ſraap en rijk / maar over kozten tijd veel magtiger geweeſt / eer ſp in 't jaar 1572 onder den Turk quam.

Famaguſta de Hoofdſtad van Cypren.

Des ſelfs gelegenheyd.

Van deſe Stad boeren wp digt bp 't Epland heen / alwaar wp ons met verſ water / en de Soldaten haar met ſpijs verſagen. Hier na keerden wp weer na Egypten, alwaar wp niet wijd van Damiaten, en dus wel 40 Duytſe mijlen weegs te hoog aan-quamen / alſoo ſig de Turken en Mooren op verre na ſoo wel niet op 't Kompas en de Navigatie verſtaan / nog ſoo ſeeker giſſen en mikken konnen / als de Chriſtenen.

Koomen te Damiaten.

Onkunde der Turken in de Zeevaart.

De Stad Damiaten is mede een voozname Koop-ſtad in Egypten, egter van de Chriſtenen niet ſeer tot de koopmanſchap gebzupkt / om dat ſe wat ongelegen legt / en een gevaarlijke Haven heeft / om dat de Nijl daar in de Zee vloept / ſoo dat de ſcheepen meenigmaal daar bupten een tijd lang moeten op anker leggen / alſoo 'er de Haven niet heel ſeeker is. Om deſe redenen boeren wp 'er ook niet aan / maar lieten ſe aan de linker-hand / en ſcheepten over na Alexandriën, alwaar wp met vzeugden / hoewel niet alle / aanquamen / alſoo onderweegen dooz den grooten en ſwaren arbeyd / als ook dooz honger en dozſt ſommige krank wierden en ſtozven. Onder andere ſtozf ook een Malteſer Soldaat / op den ſelven dag / dat wp weer tot Alexandriën aanquamen / die ſp ons / op ons bidden en aanhouden / toe-lieten / om aan Land in 't zand te moogen begraven.

Damiaten een voornáme Koopſtad.

Koomen weer tot Alexandriën.

Doen wy nu weer tot Alexandriën waren aangekoomen / in 't eynde van September, wierden wy binnen weynig dagen van onſe Galey-boeyen los gemaakt / en ons andere kettingen / die wat ligter waren / en de welke wy in de gevangenis / en in onſen arbeyd op 't Land droegen / aangedaan. Men ſchikte ſig ook om 't Winterleeger te houden / en moeſten wy de Oorlogsbehoeften / kruyt / kogels / ook het kleyn geſchut / riemen / zeylen / touw-werk / roer / &c. in 't magaſijn draagen / voorts wierden wy in onſe oude herberg / de gevangenis gedreeven / uyt de welke men dagelijks eenige van ons / tot allerley voorvallenden arbeyd gebruykte / en dus in- en uytvoerde.

En aldaar in hun gewoon gevangenhuys.

Des Schrijvers *Patroon* was een verloochent *Chriſten.*

In October quam onſe Patroon, Mahometh Bey van Alexandriën mede aan / met nog 3 andere Galeyen. Hy was een verlooochende / of Renegaat / uyt het Eyland Pantalariën geboortig / zynde in ſijn jonkheyd door de Turken gerooft / en in Egypten van kinds-been af / in 't Turks geloof opgevoedt / en naderhand tot ſoo grooten eer opgeſteegen / dat ſijn eygen Heer / die mede Bey tot Alexandriën is geweeſt / hem ſijn Dogter en Ampt door groote geſchenken en voorbeden naliet / zynde anders de Ampten en Heerlykheeden hier geenſints erffelyk.

Die een verdeeling maakt van de ſlaven.

Na dat nu de Galeyen leedig gemaakt en ontwapent waren / liet hy in de maand November, de nieuwe gevangene voor hem koomen / en koos voor ſijne lyf-eygene onder ons uyt / alle jonge en geſonde manſchap / de oude en ſwakke gaf hy over aan den Sultan, om op de Galeyen van Rhodus, die doen mede aldaar waren / te dienen: want de helft van ons was aan den Sultan, of Keyſer / en de overige helft aan hem / als Bey van Alexandriën vervallen.

Daar *Hebrer* ſeer om ontſtelt is.

Terwyl men met deſe verkieſing beſig was / was niemand meer verſchrikt / als ik / weegens mijne ſwakke ligchaams kragten / wyl ik merkte / dat den Tyran maar de ſterkſte begeerde / en

en vreesde ik niet alleen mijnen getrouwen gesel/ en Landsman Joris Kopke te verlieſen / maar ook des Turkſen Kepſers Lijf-eygen te werden / die veel minder aan hare vryheyd konnen koomen / als andere gevangene onder Baſſaas, of Beys, waar van ik al over-lang genoegſaam onderrigt was; ik ſtond aldus in groote ſorg / op welke zijde my den Tyran ſtellen ſoude. Ondertuſſen gaf God het geluk (ſoo anders ſoo een ongeluk en druk / een geluk mag genaamt werden) dat wy beyde Duytſen, tot ſijne Lijf-eygene genaast en aangenoomen wierden / waar over wy ons in al ons leet niet weynig verheugden. Reden daar van.

Als wy nu na ſijn wel-gevallen alſoo verdeelt waren / wierden onſe mede-gevangene / die den Sultan waren aan-bedeelt / aanſtonts van ons op de Galeyen van Rhodus, met groot geween en naare klagten / gevoert en vaſt geklonken / maar wy in ons voorig gevangen-huys ingeſlooten. Droevig ſcheyden.

Kort na deſen onderſtond een oude gevangen / die 't Land en de ſpraak ten deele bekend was / met een Chriſten jongen / welken onſen Tyran tot ſijn Turks geloof genoodigt had / de vlugt te neemen / en ſig met den jongen weer in de Chriſtenheyd te begeeven: maar hy wierd in ſijn voornemen verraden / betrapt / en weer by ons in ſware gevangenis gebragt / in de welke hy hier om onmenſchelijke ſtraffen / tot aan ſijn dood toe / heeft moeten uytſtaan: alſoo hem alle dagen op ſijn naakte lijf / met een gevlogte touw 100 ſlagen wierden gegeeven / daar op men hem dan liet leggen / en maar met weynig water en brood laafde / tot dat hy eyndelijk van de groote ſmert der geeſſels / des geronnen bloeds / ook van honger en kommer (na dat hy deſe elende en martelarye / tot op den tienden dag had uytgeſtaan) met groote begeerte en verlangen aan God / in dupſtere angſt en quelling / ſijnen Geeſt opgaf. Wreede ſtraf van een ſlaaf, die getragt had om weg te loopen.

Welk afgrijſelijk voorbeeld aan ons andere ge-

vangene / ſoodanigen ſchrik aanbragt / dat wy alle van vreeſe ſidderden en beefden : deſe jammerlijke mishandeling moeſt den jongen / die met hem op de vlugt was geweeſt / dagelijks aanſien / en met weenende oogen by-woonen / om hem daar door af te ſchrikken / en tot omhelſing van 't Turks geloof te noodigen : anders geſchiede hem doen-maals geen leet / maar hy wierd weer onder de Hof-houding van onſen Tyran aangenoomen / en ſoude in 't uyterſte verderf van lijf en ziel / door verloochening onſes Saligmakers / zijn gebragt geweeſt / ten ware hem God niet wonderbaarlijk door ſijn voorſienigheyd had behouden.

Dat hun alle deed ſidderen en beeven.

De *Patroon* vertrekt na *Cayro*.

Doe nu onſen Patroon den Tyran / een tijd lang tot Alexandriën had uytgeruſt / wierd hy van ſints / om ſijn Winter-verblijf tot Cayro te houden / eens-deels den Baſſa ter eeren / en ook ander-deels / wijl het tot Cayro by Winter-dag vermaaklijker is / en dat 'er wel meer kortſs-wijl in ſoo een groote en geweldige Stad te ſien is. Hy nam derhalven eenige van de gevangene Chriſtenen met hem / en liet ons andere in 't gevangen-huys / alwaar wy ſoo nu en dan / tot allerhande arbeyd / van onſe wagters / ſoo in de Stad / als ook buyten de ſelve / op veelderley plaatſen / wierden gebruykt. Alle morgen quam een groote Moor by ons in 't gevangen-huys / brengende warme geſooden / en met zout beſtroode boonen / ook wel gebraadene en gebroogde te koop / die wy ſlaven van hem koften / ten deele door geld / die 't had / ten deele ook om oud yſer / koot / hout / oude lappen / wat wy maar hadden / alſoo de Moor in alles gading had en aannam / waar door wy genood-druykt wierden / om onſe handen te gebruyken / en daar wy aan den arbeyd gebragt wierden / te kapen en te ſteelen / wat wy maar konden / 't zy in ſcheepen / of in huyſen.

Moor, die warme boonen verkoopt.

Geſtoolen goed in betaling genoomen.

Wy hadden in onſen herberg een lang blok-hout / waar in men wel ſo van ons te gelijk kon inſlup-

ſlupten / daar wp ook in den beginne / ten deele / bpſonder over nagt wierden ingeſlooten / daar dooz ging een groote / ſterke / ronde / pſeren bout / die bp-na een el lang was / die nam mijn medegeſel / de Pomerſman, en verkoft hem aan een Jood. Dooz dit geld hadden wp een goede wijl geſooden boonen te eeten / maar de gebzaden luſten ons niet / om dat ſe al te hard waren. Soo onſen Guardiaan daar was agter gekoomen / hp ſoude ons die boonen wel uptgepepert hebben. Wat ongedierte wp aldaar vergaderden / wat ongemak en verdziet wp daar dag en nagt moeſten uptſtaan / kan elk ligt afneemen / wijl wp altijd met ons tween / of dzien aan een geſlooten waren / en waar den eenen (met verlof) de nood-dzuft dzeef / moeſt den ander ook volgen / 't was dan bp dag / of bp nagt / daar dan menig ſijn kameraad om in den ſlaap moeſt ſtooren / en meer vloekens en ſcheldens / als danken verdiende / maar in der waarheyd niemand behoefde een ander te beſchelden / want alles wierd op ſijn tijd al weer vergolden en vereffent.

Staaltje hier van door den *Pomerſman*.

Ongemakken van de boeyen en 't gevangenhuys.

Als wp nu in dit gevangen-hups / (dat ter geener zijde nog venſter nog ligt / maar alleen van boven in 't midden / een invallend ligt dooz een groot blind had) alſoo digt op malkanderen geſtompelt waren / wierden wp dooz de muffe ſtank van deſe dompige plaats / ſlegt onthaal / honger en kommer / en ook weegen de meenigte van 't ongedierte / bp-na alle / hoewel niet op een-maal te gelijk / maar op bpſondere tijden en bp beurten krank; maar God ſterkte ons wonderbaarlijk / want wp och arm! nog gerak / nog gemak / of eenig ander onderhoud hadden / als water en bzood: in deſe elenden beweeſen wp 2 Duytſers malkanderen bzoederlijke trouw / ſoo dat ons God / welken wp ſonder ophouden met ſugten / bidden en Pſalmen loofden en aanriepen / ons wonderlijk ſterkte en weer ophielp / 't welk ook de grootſte en laatſte ongelegentheyd is geweeſt / die wp in 't gevangen-hups van Egy-

Van de welke ſy meeſt alle ſiek werden.

Hare Godvrugtigheyd.

pten hebben uptgeſtaan. Alſoo in de repſen op Zee (de Heere zy gelooft en gedankt) geen van ons beyden oopt een uur is ſiek geweeſt / daar wy in tegen-deel veele van onſe geſellen hebben moeten over boord werpen.

Getal der dooden onder hen.

Geduurende dit Winter-leeger / ſtorven 'er van de Chriſtenen niet boven 8 / of 10 / maar van de witte en ſwarte Mooren ſtorven 'er over de 40. In 't midden van de Winter was tot Alexandriën wepnig koude / om Kers-tijd regende het / als of het hier te Land in April ſoo een koelen regen geeft.

Een *Saracens*, of *Turks* Propheet komt in den Voor-hof van de gevangenis.

Daar quam eens op een tijd / op een Turkſen Feeſt-dag een Saraceens Propheet / in den Voor-hof van onſe gevangenis / deſe ging gantſ naakt / zijnde alleen met oude lappen om ſijn teel-deelen bedekt / hy was over-al beſchooren / en ſtelde ſig wonderbaarlijk aan in ſijne gebeerden. Wy Chriſtenen hielden hem voor een gehooren en volſlagen gek / of anders voor een ſinloos menſch: maar de Mooren hielden hem voor een Propheet / en beweeſen hem Goddelijke eer / buygende haare hoofden voor hem / en agteden haar zalig / dat ſy ſijne oude lappen kuſſen mogten. Van dit ſoort van Propheeten hebben ſy onder haar onderſchepdene Ordens. Van deſen ſepden ons onſe Guardianen, dat hy ſteets in de wildernis leefde / en naauwlijks dzie / of viermaal in 't jaar by menſchen quam en hem ſien liet / om haar van haren Mahometh te predikken / en na ſy meenden / aan haar te voorſeggen.

Des ſelfs ſpijs en drank.

Syn ſpijs waren wortels en krupden / hy at noch brood / noch vleys / noch vis / noch ook eenige andere ſpijs / die de menſchen plagten te nuttigen. Hy bleef niet boven 2 / of 3 uuren by ons / nam ſijn afſcheyd van de Mooren en Turken, en ging weer in de wildernis.

Doe nu in 't jaar 1586. de voortijd weer op hand ſchoot / moeſten wy dagelijks / ſoo wel de Galey van onſen Heer / als ook andere ſchepen helpen roe-ruſten. Om deeſe tijd quam 'er een Gal-

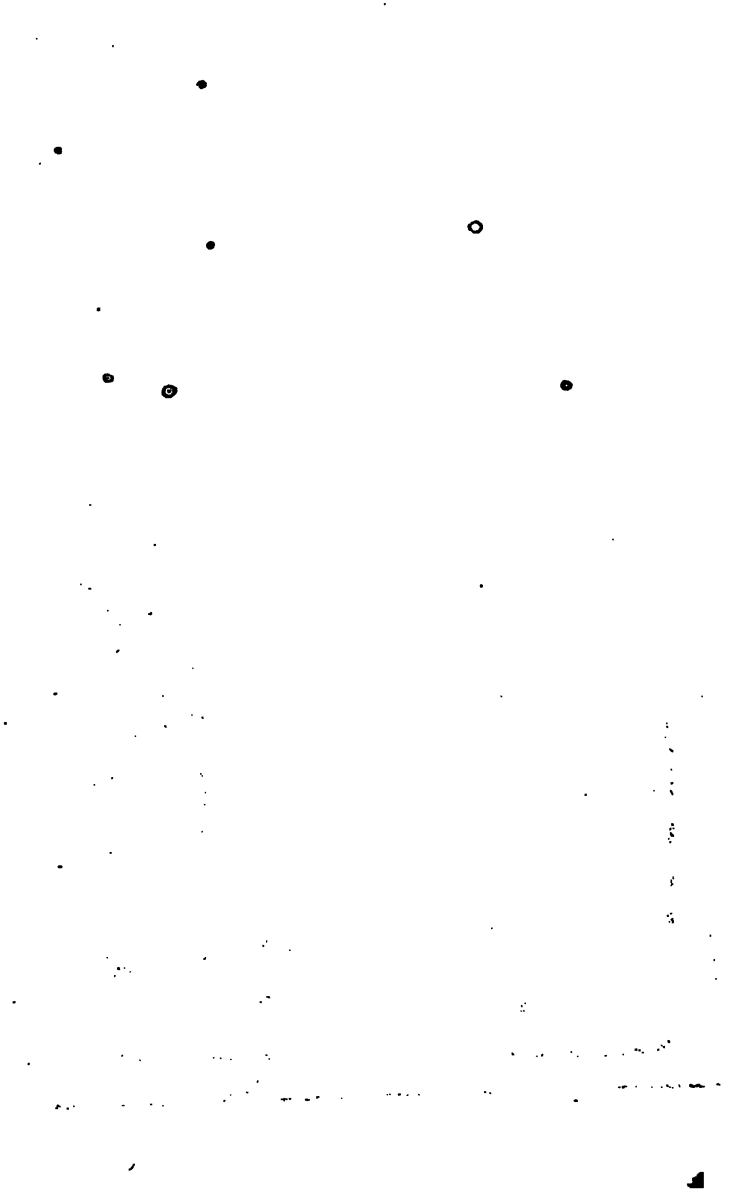

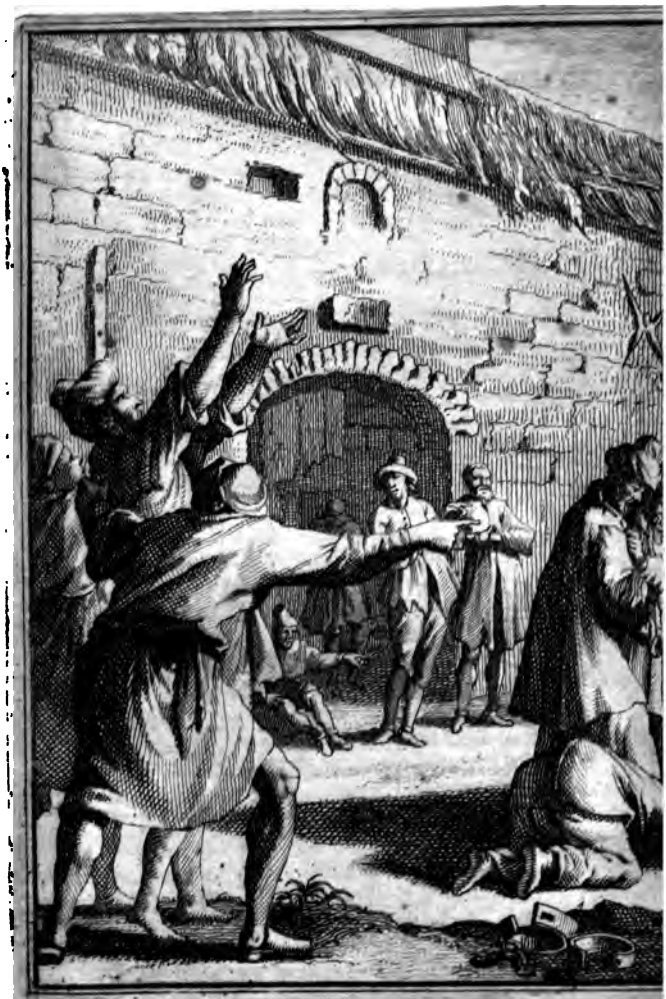

Galjoen van Conſtantinopolen na Alexandriën, in 't welke eenige Duytſe Heeren / Graven en van Adel waren / die na Jeruſalem, en op den Berg Sinaï voor hadden te reyſen / met namen: Graaf Hendrik van Thurn uyt Moravien; Hector Arnauwer, uyt Ooſtenrijk; Ambroſius Teſmar, uyt Pomeren van Kolberg; Karel Nutzel van Neurenburg, en dan Chriſtoffel Wexius van Jena, uyt Thuringen: en dan nog eene uyt Saxen, of Weſtphalen, welkers naam ik niet gekent heb.

Duytſe Reyſigers koomen tot *Alexandriën.*

Deſe hadden geen kleyn ongeluk / alſoo tuſſen Rhodus en Alexandriën, van haar een valies wierd opgeſneeden / waar uyt haar over de 1000 dukaten / nevens hare Paſpoorten en Wiſſel-brieven / mitsgaders nog eenige ringen en juweelen waren ontſtoolen. Van dit ongeluk wiſten ſy niets / voor dat ſy tot Alexandriën de Haven inboeren / als wanneer elk na ſijn goed liep / en het te ſamen ſogt / om 't eerſt uyt te treeden: want als Chriſtoffel Wexius, die de voor-gemelde Heeren diende / en mede ten deele haar Volk was / hare Bagagie mede te ſamen bragt / vond hy dit valies geopent / in 't welke ſy haar grootſte wiſſel / ſchat en Paſpoorten hadden / waar over hy bupten maten ſeer verſchrikte.

Die op 't ſchip ſeer beſtoolen waren.

Als dit de Heeren gewaar wierden / wierden ſy mede ſeer ontſtelt en verſlagen / en wiſten noch raad / of daad / hoe ſy weer aan 't hare ſouden koomen / en voegen na den Patroon / of Schipper van 't ſchip / dat een Turk was / en maakten hem haar ongeluk / dat haar in ſijn ſchip was overgekoomen / bekend / biddende hem / om dog ſijn beſt te willen doen, dat ſy dog weer aan haar geld en goed mogten koomen, anders ſouden ſy genoodſaakt werden, ſulks aan den *Grooten Heer* té klagen, in wiens vry-geleyde ſy tot nog toe gereyſt hadden. Den ſchipper gaf haar ſlegt beſcheyd / ſeggende / ſoo ſy hem yets hadden te bewaren gegeeven, ſoo ſoude hy het haar ook weder leveren, maar overmits ſy haar

En daar over in geen kleyne bekommering geraakt.

Middelen tot ontdekking der dievery aangewend.

goed

goed ſelfs in hare bewaring hadden genoomen, moeſten ſy aan haar ſelven de ſchuld geeven, dat haar eenige ſchade en verlies was over-gekoomen, nogtans wilde hy haar ten gevalle, elk een, die met haar gevaren quam, eer hy aan Land trad, laten betaſten, of men ſoo den dader mogt vinden, gelijk 't ook geſchiede / maar men heeft nog den dader / nog pets van 't geſtoolen goed konnen ontdekken. Waarom deſe goede eerlijke Duytſen met een bedrukt gemoed hier hare voeten aan Land ſetteden / en by den Venetiaanſen Conſul haar herberg namen / aan wien ſy haar ontfangen en ſeer beſwaarlijk ongeval / heel bedroeft klaagden.

De *Joden* ontdekken den dief.

Wijl nu tot Alexandriën haar veele Jooden ophouden / die ten deele met Koopmanſchap / ten deele ook met andere ſaken handelen ; ſommige ook haar voor Tolken latende gebruyken (alſoo ſy gemeynelijk verſcheydene ſpraken konnen) ſoo heeft de Conſul terſtond eenige Jooden ontbooden / aan de welke hy in 't by-zijn van deſe Duytſe Heeren / onder beloften van een goede vereering / belaſt heeft / goede navorſſing te doen, of geen *Jooden*, Goud-ſmeeden, of andere, deſe geſtoolen goederen, als goude ketens, en andere kleynodien ſouden te koop aangebooden, of het geld, om te wiſſelen, gebragt werden, daar op wierd haar de jupſte gedaante / waarde en ſoort van deſe goederen en penningen beſchreeven / en ook niet lang daar na / of den dief was ontdekt en bekend / alſoo hy aan een Goud-ſmid eenig goud / om te wiſſelen / had gebragt : het was de knegt van den Patroon / of Schipper / een gebooren Turk : dit alles wierd door den Conſul van Venetien aan den Kadi, of Regter van Alexandrien bekend gemaakt / met ernſtig verſoek / om den dief by de kop te vatten, en ook te noodſaken, om het geſtoolene weerom te geeven, gelijk ook ten deele geſchiede. Maar boven alle naauwe ondervraging en bezpgementen / beleed den dief / niet meer als 600 dukaten

Dat den knegt van den Schipper was.

Krijgen 600 dukaten weerom.

ten

ten te hebben / voorgeevende / dat hy alle d'andere dingen / als Paspoorten, Wissel-brieven / en onder de selve ook een Borst-lap / in den welken niet weynig gouds was in-genaapt geweest / had over boord in de Zee geworpen / op dat hy daar door niet mogte verraden werden.

Op 't vlytig aanhouden van den Consul, kreegen de Duytse Heeren by de 600 dukaten wederom / wyl men van den dief niets wyders krygen kon / van het welke sy aan den Kadi een statelijke vereering deeden / met versoek / om den dief-stal verder, soo 't moogelijk was, na te speuren, waar op den Kadi aan haar den dief tot lyf-eygen over-gaf / om met hem na haar goed vinden te handelen: maar de Duytsen betuygden / daar niet mede gedient te weesen / nog ook hem te begeeren / op dat haar daar door niet eenigsints verder ongeluk / of ongemak mogt bejegenen. Het overige was verloo-ren.

Terwyl haar dit ongeluk tot Alexandrien wat heeft opgehouden / is haar ter ooren gekoomen / dat 2 Duytsen aldaar gevangen lagen. Op dat sy nu eygentlijk weeten mogten / wie dat se waren / is uyt haar Christoffel Wexius by ons in 't gevangen-huys gekoomen / die men evenwel niet geern by ons liet koomen: maar hy wist van 't soon / geevende aan den Guardiaan een vereering / op dat hy hem soude in den boor-hof in-laten / alwaar wy ook met ons beyden aan eenen ketting gesmeed / half naakt en kaal geschooren / uyt de gevangenis quamen. En of wel geen van ons beyden aan hem dat maal bekend was / liepen hem egter de traanen over d' oogen / om dat hy ons in soo een jammerlijken toestand vond. Hooren dat 2 *Duytse* slaven tot *Alexandrien* zijn. De welke *Christoffel Wexius* gaat besoecken. Des selfs medelijden en weemoedigheyd.

Overmids hy onse geleegenthevd / en hoe wy in dese elende gekoomen waren / begeerde te weeten / maakte hem voor eerst myn Pomersman sijnen naam en vaderland bekend / gelijk ik daar na ook deede. En na dat hy een wyl tyds met ons had gesproken / en vernam / dat ik gestudeert had / en ook ervarenthevd in vreemde Landen

Sy helpen een nieuw *Turks* vaartuyg van de werf in 't water brengen.

was / dat men ſe nu van de ſtapel in Zee ſoude laten loopen / ſpraken deſe Kooplupden onſen Guardiaan, om de hulp van de Chriſten-ſlaven daar toe te moogen gebruyken / waar toe wy op 't bevel van den Guardiaan ook willig waren: als men nu dit vaartuyg / met opgeſteeken vlaggen / ſoude laten af / en in 't water loopen / wierd 'er een koe door de Mooren by-gebragt / die ſy aan de Zee / volgens een Heydens gebruyk / wilden op-offeren / op dat dit ſchip deſe te meer geluk op 't water mogt hebben.

Steelen een Koe.

Terwyl nu ſoo Mooren, als Chriſtenen haar uyterſte beſt deeden / om 't ſchip van de werf in 't water te brengen / ſtoolen 3 van ons de koe / en bragten ſe in ons gevangen-huys / daar na nevens d'andere toe-loopende / om 't ſchip te helpen af-ſtooten / als ook geſchiede. De Mooren lagten ſelfs om deſe gaauwheyd / en 't mishaagde haar niet / dat wy alſoo ons voordeel ſogten / latende het ſonder eenig tegen-ſpreeken daar by blyven; en aldus kreegen wy ook eens vleys om te eeten.

2 Slaven loopen weg.

Deſen Winter / ſoo ver heeft onſen Patroon Mahometh Bey, als boven gemeld is / tot Cayro ſyn Hof gehouden / aldaar zyn 2 oude ſlaven van hem upt-gebrooken / die de ſpraak tamelyk verſtonden / overmids men nu de ſelve niet weer heeft konnen agter-halen / is men te weeten gekoomen / dat ſy by een Italiaan, die aldaar brandewyn en andere wynen verkogt / dikwils waren upt en in gegaan / waarom onſen Patroon oorſaak heeft genoomen / om gedagten Italiaan by de kop te vatten / ſeggende / dat hy ſyne ſlaven had doen ontkoomen. Ongeagt nu deſen Italiaan ſig op 't hoogſt ontſchuldigde / en ook ſyn onſchuld aanbood te bewyſen / mogt het geenſints helpen / maar hy wierd by ons in ons kot tot Alexandrien gebragt / en daar na nevens ons op de Galey vaſt geklonken. Of hem regt / of overlaſt is geſchied / kan ik niet ſeggen / maar wel dat hy een dertele en moed-willige onverlaat was /

Een *Italiaan* in haar plaats geſet.

was / die hem ſelven over ſijn ongeluk wepnig bekommerde / waarom wp ook dieſ te minder mede-lijden met hem hadden.

Overmids dat Paaſſchen op de hand ſchoot / ſoo maakte ik een Gedigt (Carmen) op d' Opſtanding van onſen Heyland / de Heere Chriſtus Jeſus, in hoop / om een goede vereering daar voor te krijgen. Ik ging dieſhalven op Paas-dag / met verlof van den Guardiaan, nevens andere Franſſe ſlaven / na de wooning van den Franſſen Conſul, daar ontmoete ik 2 Italiaanſche Monnikken / die doenmaals de bediening van de Miſ / gelijk ſy dat noemen / hielden. Aan deſe gaf ik mijn vaars over / met verſoek / dat ſy 't aan den Heer *Conſul*, en aan andere Koopluyden van mijnentwegen dog wilden aan-bieden, en voor my om eenig onderhoud, of een penningjen ten goede ſpreeken; alſoo ik naakt en blood was, en my ſchaamde, om ſelfs voor de Heeren te verſchijnen. Maar ik quam hier qualijk te pas / mids die beyde Heeren botterikken (Fratres ignorantiæ) geen een woord Latijn konden / en daarom ſwaarigheyd maakten / het Digt over te geeven / dus was al mijn hoop in rook verdweenen.

Den Schrijver maakt een *Latijns* Gedigt op *Paaſſchen*.

Dat de Monnikken niet verſtaan, en daarom niet willen overgeeven.

Doe ik nu heel treurig met mijn geſelſchap weer te rug ging / ontmoete ik op de ſtraat een Frans Koopman / aan wien ik het ſelve aanbood / deſe nam 't ook in dank aan / en ſchonk my 2 Medins, daar ik my ten hoogſten over verheugde / en eyeren / boter / en brood voor koſt / dat hier alles heel goed koop is / hebbende wel 30 eyeren om eenen ſtuyver / en ſoo quam ik wel beladen / weer by mijn kameraad in ons hot / alwaar wp ons Paas-feeſt hielden / onſe eyeren kookten en bakten / en een teugje wijn daar toe dronken / noodende de 2 Engelſſe na de geleegenthepd van onſen toeſtand by ons te gaſt / want wp hadden in lang 't ſoo vol op niet gehad / wp danksten derhalven eerſt God en ook den broomen Heer / die deſe barmhertigheyd aan my had beweeſen.

Vereert het aan een *Frans* Koopman.

Die hem 'er 2 Schellingen voor geeft.

Met de welke hy ſijn *Paaſſchen* houd.

De *Duytſe* Heeren koomen wederom van *Jeruſalem* na *Alexandrien.*

Niet lang na Paaſſchen, quamen de boven-gemelde Duytſe Heeren weer van Jeruſalem na Alexandrien, willens om met d'eerſte geleegenthepd na Conſtantinopolen te varen / en quam Chriſtoffel Wexius weer in 't gevangen-huys by ons / vindende my in myn hand-werk van kouſſen bzeyen beeſig / waarom hy begon te lagchen / maar ik ſeyde hem / dat het was om brood te verdienen (de pane lucrando) hier-om had hy te meer mede-lijden met my / en vertrooſte ons / met te ſeggen / dat hy tot bekooming van onſe vryheyd by de *Hungariſſe* Geſanten tot *Conſtantinopolen*, de Heer *Paulus* van *Eitzingen*, en de Heer *Betz*, ſijn beſt ſoude doen: Ook ſeyde hy ons van een Goud-ſmid / die tot Conſtantinopolen woonde / genaamt Hans Rattich, welke van Stolp uyt Pomeren van geboozte was / en myn kameraad wel kende / waar over wy ons hooglijk verheugden / nemende alſoo afſcheyd van malkanderen om in 't kozten / als 't God ſoude behagen / malkanderen tot Conſtantinopolen weer te ſien.

Worden door *Wexius* met ſeer goede hoop vertrooſt.

Reys na *Conſtantinopolen.*

Als nu alles tot onſe reys na Conſtantinopolen gereet was / quam onſen Patroon weer na Alexandrien met ſijne Hof-houding / en maakte hem klaar / om aan boozd te koomen. Ook ſeyde men ons aan / dat wy ons vaardig ſouden houden, alſoo wy op de Hoofd-galey / die den lantaarn agter op had / in de welke onſen Patroon was / ſouden aangeſlagen werden.

Werden een voor een betaſt, en waarom.

Doe wy aan boozd ſouden gaan / moeſten wy een booz een over een lange ſmalle plank gaan / terwijl elk van ons bevoelt en betaſt wierd / of hy geen mes / ſpijker / of naald met hem in de Galey bzagt: daar op wierd ik en myn medegeſel niet wepnig verleegen / weegens de vijl / die wy gekreegen hadden / en by ons bzoegen. Maar wijl ik kleyn en ſchzaal / ook naakt en onſienlijk was / ſoo dat men my niets quaads toe-vertrouwde / nam ik de vijl by my / en bond ſe boven aan 't dik van myn been / verbergende de ſelve

ſelve alſoo onder mijn bzoek: alſ nu ſoo d'een na d'ander bevoelt / en beſogt wierd / wierd ook mijn mede-geſel de Pomerſman geroepen en naauw beſogt / welken ik aanſtonts volgde / en alſ ik mede mijn knap-ſakje wilde gaan upt-ſchudden / ſepde de Guardiaan tegens mp: ſcheerje maar voort, jou dorre Schild-pad, je hebt genoeg aan jou magere huyd te dragen, en hp beſogt mp gantſ niet / waar over ik om de vijſ wil (die mp anderſ wel in een groot ongeluk ſoude gebzagt hebben) ſeer wel te bzeeden was. Den Auteur werd uyt veragting over-geſlagen.

Wp nu alle aan boozd zijnde / wierden verdeelt / en de grootſte en ſterkſte in 't agter-ſchip / maar de kleynſte en ſwakſte in 't booz-ſchip geplaatſt / waar booz ik tegens mijn wil / van mijn mede-geſel den Pomerſman, met geen kleyne bekommering / van mp booz hem / gelijk ook met geen minder van hem booz mp / wierd verdeelt en afgeſondert / alſoo hp booz aan de derde bank / om ſijne groote en ſterkte / tot een booz-aanſitter wierd bevozdert. Verdeeling der ſlaven in de Galey.

Maar ik wierd in de bank naaſt de maſt / neveng 2 Franſſen, eenen Napolitaan, en eenen dief-agtigen Turk, die paarden had geſtoolen / met ons vijven aan een geſlooten. Sijn naaſte buuren en geſelſchap op de ſelve.

Deſe 2 Franſſen konden heel wel kouſſen bzeyen / van de welke ik ook te vooren in 't gevangen-hups dit hand-werk had geleert. Wijl ik nu de Franſſe taal heel wel kende / kon ik het affſchepd van mijnen Duytſer nog dieg te ligter verſetten. Leert breyen van de *Franſſe*.

Ondertuſſen dat wp hier nog in de Haven lagen / wierden wp Chriſtenen meeſt-tijd / om allerlep noodſaakelijkheeden te verrigten / alg mede om den hupg-raad van den Patroon in de Galep te bzagen / van onſe boepen en ketens log gemaakt / daar men de Turken en Mooren daar ter plaatſe / alg ook ander-waarts in Aſien, of Africa niet ligt upt den ketting ontſloeg / om dat ſp eens-deelg aldaar t' hups / en ook van wegen de ſpzaak en hare vzinden / ligtelijk hulp tot haar ontvlugten krijgen konnen / welk boozdeel de Wanneer men de *Turken* en *Mooren*, en wanneer men weer de *Chriſtenen* de meeſte vryheyd gaf.

Chriſtenen niet en hebben / daar-en-tegen wanneer wy met de Galepen na-by de Chriſtenheyd quamen / wierden wy niet alleen niet los gemaakt / maar moeſten nog dikwils / boven onſe gewoone boet-boepen / ook arm-boepen draagen / alles ſtrekkende / om daar door het ontvlugten te beletten.

Moorſe ſlaaf verdrinkt ſig ſelven.

Nogtans is 't gebeurt / dat een witte Moor, die 4 Chriſtenen aan ſijn bank tot geſellen had / alleen in de bank aan den ketting was gebleeven / welke den ring los braak / aan den welken alle 5 de kettingen waren vaſt geſmeed / en dus onvermerkt met al de kettingen / ſig upt wanhoop / over boord in de Zee ſtorte / daar hy ook in verſoop.

Ik had kort te vooren / nog in ons kot aan Land den 137. Pſalm Sapphico Carmine, dat is / op digt en rijm van de Poëteſſe Sappho, beſchreeven / en door een van mijn mede-geſellen aan den Prieſter / of Hof-prediker van den Franſſen Conſul toe-geſonden / die mijne geſellen in 't upt- en in-gaan der Stad ook hadden ontmoet / en die daar op door eenen Spanjaard, mijn mede-gevangen / welke hem bekend was / aan my een halve Rijksdaalder tot danksegging vereerde / welke / om ons op onſe reys met kaas en brood / ajuyn en knof-look / te voorſien / ſeer wel te pas quam.

Krijgt een halve Rijksdaalder voor een *Latijns* Vaars.

Terwijl wy nog in de Haven / om allerhande dingen / nog dagelijks met de ſloep af en aan voeren / ſagen wy een Schild-pad / die door d'onſtuymigheyd van de Zee in de Haven was gevorpen / daar heen ſwemmen / deſe peurden wy digt agter-aan / dryvende de ſelve met onſe riemen tegens het land / ſoo dat wy ſe met onſe handen gevangen namen / daar op maakten wy ſe kapot en ſchoon / kookten ſe / en deelden ſe onder ons upt / en ſy was wel heerelijk goed / en ſoo blank / als hoender-vleys / maar 't vet / dat 'er aan was / was eenigſints ſwart-agtig. Ik heb van mijn leven geen grooter Schild-pad geſien:

Vangen een ſeer groote Schild-pad, die ſe opeeten.

ſien: het ſchild / of ſchaal / die ſe droeg / was rupm ander-half el lang / en wel een el breed / die een Jood van ons kogt voor 3 Aſpers, daar wp 't brood voor kogten / om het vleeſ mede te eeten.

Doe nu alles klaar en vaardig was / moeſten wp ons upt de agter-haven in de voorſte begeeven / om aldaar nog eenige lieden in te neemen / en wel inſonderheyd den gevangen Graaf / Ridders en Edelluyden / welke den Patroon heymelijk van Cayro had laten brengen / om de ſelve tot Conſtantinopolen aan den Grooten Heer over te leveren. Sp wierden niet in de kettingen geſlagen / maar gingen met hare boeyen op de Galey / waar ſp wilden / zijnde wel gemoed; alſoo ſp verhoopten door den Franſſen Geſant / en andere voorſchryvens aldaar hare vryheyd te bekoomen: maar 't liep heel anders af / als hier na nog ſal verhaalt werden. Krijgen de Graaf en Ridders aan boord.

Wanneer nog voor ons vertrek / de matroſen de maſt aan alle zijden met touwen / om tegens 't geweld van den wind de ſeylen te konnen voeren / na behooren / verſien moeſten / als mede de katrollen / waar door de touwen / die de maſt op-houden / met ſterk aanhalen onderſogten / brak een dubbeld katrol / die heel ſwaar / en wel 2 voeten lang was / de ſelve viel van boven neer / en trof een Franſman, genaamt Francoys, ſlaande hem ſijn been digt by de knye aan ſtukken. Deſe Franſman was mede te gelijk met ons gevangen / en had ook al ſijn heyl tot Cayro, als geſegt is / met upt-breeken verſogt / alſoo hy in de Turkſe ſpraak al tamelijk ervaren was. Een vallend katrol breekt een been van een *Franſman.*

Als hem dit ongeluk over-quam / meenden ſommige / dat dit tot ſijn groot ongeluk was / maar het viel upt tot ſijn groot voordeel / ſoo dat hy ook eyndelijk daar door ſijn vryheyd verkreeg: want overmids hy aldus gequetſt zijnde t' ſcheep onbequaam was / liet men hem weer aan land in 't gevangen-huys brengen / op dat hy aldaar / neffens nog een ander Franſman, die aan de Tot ſijn geluk.

hoorts doodelijk krank lag / genaamt de la Maiſon neuve, ſoude waar genoomen en weer geholpen werden / alſoo hy een ſeer bevaren Seeman was.

Steeken in Zee.

Na deſen liet de Patroon, tot een teeken van ons vertrek / de vlag van de ſteng waayen / en nam ſijn afſcheyd / met eenige Kanon-ſchooten / uyt de Haven van Alexandrien, aldus ſtaken wy een Duytſe mijl weegs Zee-waarts in / en wijl ons den wind diende / haalden wy de riemen in / en trokken de zeylen op / waar mede wy goede vaart maakten / en op den vierden dag voorſpoedig tot Rhodus aanquamen.

Koomen tot *Rhodus*.

Maar overmits onſen Patroon haaſt maakte / mogt niemand aan Land gaan / uytgenoomen alleen eenige ſlaven / om vers water en hout te halen / derhalven voeren wy in weynig uuren weer van dit Eylant weg / nemende den goeden wind waar / met welken wy aan den derden dag tuſſen 't Eylant Samos en 't vaſte Land quamen / alwaar wy op 't onvoorſienſt door onweer en tegen-wind wierden opgehouden / en te rug gedreeven. Hier lieten wy de zeylen weer vallen / en greepen de riemen aan / daar wy nagt en dag genoeg mede te doen hadden / op dat wy de Galeyen / voor 't geweld van de woedende golven / eenigſints regt en van malkanderen hielden; want wy vreesden / dat wy malkanderen ſouden voor den boeg loopen / en in de grond ſtooten.

Waar van ſy wederom vertrekken.

Sware Storm.

Deſen ſtorm en tegen-wind namen / met den invallenden donkeren nagt / met geweld de overhand / ſoo dat naauwlijks pemand weeten konde / waar hy was: doen ſchreeuwden ons de Turken uyt wanhoop toe / dat wy *Chriſtenen* onſen God dog ſouden om hulp aanroepen. Maar 't was eyndelijk alles te vergeefs / want de kragt van de wind en van de ontſtelde Zee was ſoo groot / dat onſe Galey / tegens alle onſe tegenpoogingen / na Land tegens de klippen / met ſoodanige onſtuymigheyd / wierd aangeworpen / dat een goed deel der riemen aan ſpaanderen ſprong /

Worden tegen de klippen geworpen.

ſpzong / welk gekraak elk ſoo grooten ſchzik aanjoeg / dat ſp niet anders mepnden / of de Galep ging geheel na de Kelder / en dat wp alle moeſten verdzinken / waar dooz ook veele van de Turkſe Soldaten oozſaak namen / om met ſeer groot gevaar op 't Land te ſpzingen / en haar leven te redden / waar over egter de Patroon heel qualijk te vzeede was. Doen wierden wp gedwongen / om het anker upt te werpen / en aldaar te blijven leggen / tot dat de onſtupmigheyd des winds en der vzeeſlijke golven wat bedaart waren. De Soldaten begeeven ſig met gevaar te Land.

Den volgenden dag wierden de Galepen / dooz ſoo veel men ter dier plaatſe konde / weer wat gekalefatert / wp hadden ook eenige riemen op dooztaad onder in de Galep / (gelijk men altijd dooz allen doozval mede neemt) waar mede men ons weer dooztag: daar op ligten wp 't anker / en wp ſtaken weer Zee-waart in / houdende den ſelven ſtreek / die wp te vooren hadden moeten verlaten / wp liepen Samos dooz-bp / en raakten met een fraaye koelte aan 't Epland Mytilena, alwaar wp in de dooztſte Haven / bp de Stad aanboeren / en 't anker vallen lieten / en de andere Galepen ſig met de riemen / die haar nog ontbzaken / en andere behoeften / als ook met verſ water verſagen. Kieſen weederom Zeewaart in. Koomen te Mytilena.

Onſe Patroon was weegens den uptgeſtanen ſtozm / ſchzik en ſchade / heel onluſtig / en haaſtede hem / upt enkele miſnoegtheyd en hertſeer / weer op de reys na Conſtantinopolen. Hier toe hadden wp geen wind / ſoo dat het op de riemen moeſt aankoomen / tot dat wp bp de Capo Trojano quamen / daar wp een Land-wind kreegen / welke ons tot 't zeplen dienſtig was / en ook gelukkig bp de bepde Kaſteelen / genaamt Dardanelli, aan den ingang van den Helleſpont levede / alwaar wp op de zijde van Aſiën, bp 't Slot Abydos, 't anker wierpen / en een tijd lang uptrufteden. Capo Trojano. Slot Abydos.

Ondertuſſen quamen de 2 gevangene Adelijke

Franssen, de Heeren de Thenisse, en de Heer de Villerseaux, dikwils by my / my vertroostende / en alle bevordernis tot mijne vryheyd beloovende / en dat om mijn Heer 's wil / die sy seer wel kenden / gelijk ook my het geslagt van Thenisse wel bekend was / alsoo sy aan mijn Heer vermaagschapt waren / waar van daan hy dan ook dies te meer toegenegentheyd voor my had / als voor andere Franssen.

Beloften van de *Fransse* Edellieden aan den Schrijver.

Na dat de Patroon sijne saken hier beschikt had / voeren wy weder na Constantinopolen, en quamen eerstelijk in den Hellespont by de Stad Gallipoli, van daar voeren wy weer voort / en quamen uyt de engte des Hellesponts weer in een ruyme Zee / alwaar wy / om 't gevaar van den wind / digt onder Asiën by-hielden / en aldaar de al-oude puyn-hoopen van de heerelijke / en voor-maals wijd-beroemde Steeden Nicomedia en Nycea sagen / latende 't Eyland Marmora aan de linker-hand leggen / voeren wy / sonder eenig vertoeven / regt toe op Constantinopolen, dat wy na gewoonte met ons geschut begroetteden. Nogtans leyden wy aan Constantinopolen self niet aan / maar daar tegens over / ter zijden de Stad Pera, dat men ook Galata noemd / wierpen wy ons anker in de grond.

Koomen voor *Constantinopolen.*

Pera.
Galata.

Maar overmits onse Patroon een eygen huys / boven op het gebergte / buyten Pera had / ging hy daar heen / na dat hy bestelt had / dat men den Graaf, Ridders en Edelluyden, die nagt tot des anderen daags, in een verseekerde plaats dog wel soude bewaren. Als-doen namen de Heeren de Thenisse en Villerseaux, haar afscheyd van my / met goede vertroosting / van my niet te verlaten / maar ik heb se doen-maals / gelijk ook sy my / het laaste-maal gesien / als hier na sal gehoord werden. Na dat nu ook nog andere Reysigers / die met ons quamen gevaren / waren aan Land getreeden / moesten wy de Galey weer van Land stooten / en omtrent 80 schreeden van strand de ankers werpen / en aldaar midden in

Afscheyd van de *Fransse* Jonkers.

de

de Haven / tuſſen Hemel en Water ons nagt-leger houden.

Den anderen dag wierden 'er van ons over de 150 los geſlagen / een deel om water in de Galey te halen / 't ander deel om 't brood ſcheep te dragen / het derde en meeſte deel / wierd door de Guardianen by des Patroons hups gebragt / waar in hy liet bouwen / om te opperen / ſteen te dragen en anderen arbeyd te doen / onder welken hoop mede de 2 Engelſſe waren / die nevens my / als boven geſegt is / gevangen wierden. Werden gebruykt om 't' opperen.

Deſe troffen tot haar geluk / in 't door-by gaan / een knegt van den Engelſſen Geſant aan / dien ſy aanſpraken / en hem baden / haar ongeluk en ſware dienſtbaarheyd aan ſijnen Heer te willen bekend maken, met die trooſtelijke hoop en verwagting, dat hy haar als *Chriſtenen* en ſijne *Landslieden* in ſoodanige elendige ſlaverny niet ſoude laten ſteeken, dat hy haar ook beloofde / trouwelijk te ſullen doen. Verſoek van 2 *Engelſſe* aan een knegt.

Na gedanen arbeyd / wierden wy 's avonds alle weer aan den ketting geſlagen / moetende op ſtroom / als geſegt is / tuſſen Water en Lugt onſe nagt-ruſt nemen.

Op den volgenden dag wierden 'er weer in de 50 van ons los geſlagen / en in 't hups van den Patroon aan den arbeyd gevoerd: ik bleef in de Galey / en dewyl ik nog in verſſe geheugenis had / de trooſtelijke toeſegging van Chriſtoffel Wexius, die hy aan my en myn mede-geſel tot Alexandrien, als hy met ſijn Heer en geſelſchap weer van Jeruſalem was gekoomen / had gedaan / liet ik niet na om een bryef aan Doctor Bartholomeus Betz, die op dien tyd Secretaris van den Graaf Paulus van Eytzingen, Ambaſſadeur van den Keyſer aan 't Turkſe Hof tot Conſtantinopolen, was / af te vaardigen / om daar door aan hem / als aan een gelettert Heer / myne en myn kameraads ſware dienſtbaarheyd bekend te maken / en om trouwe hulp en bystand gedienſtig te bidden / gelyk ik ook niet minder een bryef / weegens myn kameraad liet beſtellen Schrift aan Doctor *Betz.*

Den *Pomerſman* ſchrijft mede aan den Goud-ſmid *Hans Rattich.*

aan ſeeheren Goud-ſmid / genaamt Hans Rattich, die ſijn naaſte Lands-man / van Stolp uyt Pomeren geboortig / en ook hem bekend was. Deſe beyde bzieven beſtelde ik door den ſchrijver van onſen Patroon, die een Italiaan van Napels, onſen mede-gevangen / en ook een byſonder vertrouwt vrind van ons 2 Duytſen was.

Een *Griek* breekt los en ontvlugt.

Op den avond / als men de uytgeſlagene ſlaven / onſe geſellen / weer aan boord bzagt / om ſe den nagt over / na gewoonte / weer vaſt te ſluyten / ſoo ontbzak 'er een uyt den hoop / die een Griek was / en ſeer lang was gevangen geweeſt. Deſe heeft doen-maals ſijn heyl door de vlugt geſogt / en ſig onder de Grieken, die tot Galata allent-halven veel woonen / verſchuylt / en dus ſijn vrybeyd behouden. Want of men wel ſcherpe navorſſing deede / heeft men hem egter niet konnen ontdekken / of agter-halen / waar over den Guardiaan niet ſijne helpers ſeer verſchrikten / alſoo ſy de grouwſamen tooren en tyrannij van den Patroon ſeer wel kenden.

Waarom de *Patroon* den *Guardiaan* dreygt.

Soo haaſt als den volgenden dag aan den Patroon, de vlugt van den Griek was bekend gemaakt / is hy aanſtonts ſelfs in de Galey verſcheenen / en liet den Guardiaan ſelf in den ketting ſlaan / met bedreyging / of dat hy hem den uytgebrooken *Griek* betalen, of een ander *Chriſten* in ſijn plaats koopen, of ſtellen ſoude moeten, of dat hy anders ſelf in den keten ſoude moeten ſterven en vergaan.

2 *Engelſſen* ontſlagen en op vrye voeten geſtelt.

Ondertuſſen quam 'er een Afgeſondene van den Turkſen Keyſer / met eenige Janitſers, hebbende den Hof-meeſter van den Engelſſen Ambaſſadeur by haar / met laſt en bevel van den Sultan, om de 2 gevangene Engelſſen van onſen Patroon te eyſchen / de ſelve aanſtonts uyt hare ketens en boeyen te ontſlaan / en de ſelve op vrye voeten / en aan den Engelſſen Hof-meeſter in handen te ſtellen en over te leveren. Waar over (ſijnde nog daar boven op het verlies van den Griek verſtoort) onſen Patroon ſoo van gramſchap opvloog /

vloog / en in toorn ontſtak / dat hy als dol en onſinnig ſig de kleederen van 't lijf ſcheurde: maar daar ſtoorde ſig des Keyſers Afgeſondene niet eens aan / laſtende ſijne Janitſers de Engelſſe los te maken / en de ſelve vry en los aan den Hof-meeſter van den Engelſſen Ambaſſadeur over te leveren; dat ook aanſtonts geſchiede.

Onſe Patroon was hier over boven maten qualijk te vreeden / en had liever van nu / of mijns gelijke ſwakke maatjens / een half dousijn willen geeven / als deſe bepde jonge / geſonde / ſterke Engelſſe mannen / waar van den eenen een bevaren Schipper / en den anderen een braaf Soldaat en ook een Trompetter was. Dit paar brave en vroome Engelſſen, verheugden ſig ſeer over hare byſtand / aan de welke wy overige Chriſtenen, geluk / heyl en alle voorſpoed daar nevens toe-wenſten.

Daar den *Patroon* ſeer om miſnoegt is.

Na dit voorgevallene / quam een bootje by onſe Galey / in 't welke Chriſtenen waren / van 't Duyts Keyſerlijk Geſantſchap / die met ons bepde Duytſen begeerden te ſpreeken: maar onſe Patroon was nog ſoo gram-ſtoorig en onhandelbaar / niet alleen om 't verlies van den Griek, maar nog veel meer / wegens de 2 Engelſſen, hy wilde derhalven geenſints toeſtaan / dat de gemelde Duytſen by ons / of wy by haar koomen mogten / om malkanderen te ſien / of aan te ſpreeken / waar over wy 2 Duytſen niet weynig bedroeft waren / en aldus wierden die in 't bootje met beſchimping afgeweeſen. In dit ſchuytje waren doen-maals de Heer Betz en den Rattich, aan wien ik 2 dagen te vooren had geſchreeven / dat wy egter als-doen niet en wiſten / maar niet lang daar na verſtonden.

Den Schrijver mag daarom met D. *Betz* nog *Rattich* niet ſpreeken.

Eyndelijk wierd onſen Patroon uyt moedelijk hepd en onluſt bedagt / om te vertrekken en weer na Alexandriën te varen / gelijk wy dan nog dien ſelven avond / de ankers opwonden / en by voorraad van de voorgenoome reys / de Galeyen aan de andere zyde van Pera, Dopona genaamt / digt

De *Patroon* wil na *Alexandriën*.

by

by den mond van de Haven van Conſtantinopolen voor anker lepden / alwaar wy tuſſen Water en Lugt / onder ſterke wagt der Turken, onſe nagt-ruſt hadden : maar onſen Patroon begaf ſig / om ſijne dingen te beſtellen / tegens den avond naar ſijn huys.

De Slaven gaan weer aan 't werk.

's Morgens quam 'er laſt van den Patroon, om in de 60 Chriſtenen van ons uyt de de keteng te ontſlaan / en aan den Patroon by ſijn werk met een ſterke wagt te ſtuuren / met uytdruklelijk bevel / om de 2 *Duytſe* honden aan de ketting te laten blijven ; waar over ik en mijn maat niet wepnig verſchrikten. Alduys wierden 60 Chriſtenen, onder de welke een van de Franſſen was / die by my aan mijn bank ſtond / en Thomas genaamt was / los gemaakt / en om ſteenen te dragen gebruykt.

Maar ſy moeten aan den ketting blijven.

Ondertuſſen dat ſy in deſen arbeyd beeſig waren / quam Hans Rattich de Goud-ſmid hier omtrent / meenende onder haar eenig Duytſer te vinden / maar als hy 'er geen en ſag / ſpraak hy te allen geluk Thomas den Franſman, mijnen ketting-geſel aan / en vroeg hem na ons beyde Duytſen. De Franſman, aan welken wy beyde / byſonder ik / wel bekend waren / gaf hem goed beſcheyd / en verder berigt / dat de Patroon uytdruklelijk had belaſt / om ons t' ſcheep te houden, uyt oorſaak, dat daags te vooren 2 by onſe Galey waren koomen varen, en met ons hadden begeert te ſpreeken. Waar op hem dan de Goudſmid antwoorde / dat hy ſelfs met de Heer *Betz* dat geweeſt was, en dat onſe ſlaverny en ſware dienſtbaarheyd hem onſent wegen van herten leet was, en tot betuyging van ſijn mede-lijden / dat hy met ons had / ſond hy ons met gedagten Franſman 2 dukaten / ons vermanende tot lijdſaamheyd / en tot gebeeden.

Rattich ſend aan haar door een *Franſſ* ſlaaf 2 dukaten.

De Franſman bedankte hem van onſent weegen / en beloofde hem aan ons de vereering trouwelijk over te leeveren / en 't verſogte naauwkeurigljk te verrigten / als hy ook trouwelijk deed /

Die ſe ook getrouwelijk overlevert.

deed / en my terſtond / ſoo als hy aan booyd quam / ſulks te kennen gaf / begeerende aan my ook de dukaten te geeven / maar ik wilde die niet aanneemen / maar bad hem / terwijl hy nog niet was vaſt-geſlooten / de ſelve aan mijn makker den Pomerſman, met aanbieding van mijn dienſt / gelijk hy ook deede / over te leveren.

Dien ſelven avond / quamen 6 / of 8 vreemde ſlaven / met de onſe van het werk op onſe Galey / daar ſy op ſliepen / ten eynde ſy 's morgens weer met de onſe mogten aan den arbeyd gaan; het waren metſelaars / en van andere Turkſe Heeren door onſen Patroon tot dit werk verſogt. Onder deſe vreemde was een kreupelen Duytſer, die terſtond dien ſelven avond met den Pomerſman kennis maakte / en aan den welken onſen Pomerſman, als aan eenen redelijken Duytſer, veel toe-vertrouwde. 's Morgens gingen de 60 Chriſten ſlaven met de vreemde weer aan door-gemelde arbeyd.

6, of 8 vreemde ſlaven koomen op hun Galey.

Myn maat voede dag en nagt geen andere gedagten / als hoe hy uyt deſe onlijdelijke ſlavernij mogte ontſlagen werden / en nam door / de aanſtaande nagt ſijn hepl te verſoeken / tot welken eynde hy my een oud hemd / in een bondel gerolt / en een kleyn briefje daar aan / dat den eenen Chriſten aan den anderen / van bank tot bank overgaf / tot dat het my in handen quam / als ik dit ontfangen had / las ik het briefje / waar in hy begeerde / dat ik hem de vijl onvermerkt, in 't oude hemd ingepakt, ſoude laten toekoomen, alſoo hy in *Gods Naam* wilde beſoeken, of hy konde uytbreeken. Tegens den avond / eer ons geſelſchap weer t' ſcheep quam / ſond ik hem de vijl (die ik ſoo langen tijd in mijn broek had verborgen) in 't oude hemd gerold en ingepakt / en ik ſchreef hem een kleyn briefje daar by / hem van God veel zegen en geluk wenſchende, tot ſijn voornemen, met trouwhertige waarſchouwing, dat hy dog voorſigtig wilde handelen, om het groote gevaar aan allen zijden.

Pomerſman overleyd geduurig. om los te raken.

Waar toe hy de vijl verſoekt.

Dien hy verkrijgt.

Doe

Doe nu met de nagt / na gewoonte / onſe maats weer aan booꝛd quamen / bꝛagten ſp die 8 vꝛeemde ſlaven weer met haar. Na dat nu elk weer in de ketting was geſlagen / en ook na 't gebꝛuyk / de boepen en ketenen aan de voeten / dooꝛ den Guardiaan, waren beſigtigt / bedagt mijn Pomerſman een liſt / hoe hp ſig ondermeckt ſoude konnen los vijlen. Hp had nog de 2 Rijksdaalders / die ons de Duytſe Heeren / als boven gemeld is / in Egypten vereert hadden. Deſe waagde hp daar aan (maar de 2 dukaten had hp / om hem van daar op de vlugt te bedienen / in ſijn muts ingenaapt) booꝛ de ſelve koſt hp vol op wijn / waar van hp niet alleen ſijne mede-geſellen / maar inſonderheyd ook den Guardiaan ſelfs / en de 2 Turkſe Soldaten / die in ſijn bank de wagt hielden / haar tot overloopens toe liet vol ſuppen / tot dat ſe alle dꝛonken en ſat waren / en daar dooꝛ in een diepen ſlaap raakten. Als-doen nam hp ſijn kans waar / maakte ſig los en begaf hem ſelven te water / eer hp egter de Galep nog verliet / ſag hp een ſterke wagt aan Land (alſoo 't klaare Maane-ſchijn was) waarom hp genoodſaakt wierd weer in de Galep te ſluppen / zijnde heel naakt en vol ſchꝛik / hp maakte ſijne boepen nevens de keten weer aan ſijne voeten vaſt / ſoo goet als hp konde / wat pek daar aan klevende / op dat de Guardiaan dieſ te minder het ſoude merken.

Onderneemt het werk.

En maakt de *Turken* dronken.

Begeeft hem te water.

Keert weder.

'ſ Mogens met den dag / wanneer men weer eenige Chriſtenen tot den arbeyd los maakte / riep hp den vꝛeemden Duytſer bp hem / en openbaarde hem heymelijk ſijn voogneemen / ook hoe het hem miſlukt was / hem in goed vertrouwen ſijn muts / om de ſelve aan mp te bꝛengen / geevende / die ik / om te minder quaad vermoeden te verwekken / aan mijn bank wederom dꝛoogen ſoude. Maar deſen Duytſer was een dief in ſijn hart / die onderweeg de 2 dukaten daar heymelijk inpt tonde / en mp de leege muts bꝛagt / haaſt merkte ik het bedꝛog / en gaf daar van met een klepn

Openbaart ſijn voorneemen aan een *Duytſer*.

Die een guyt en dief was.

Hem beſteelende.

klepn brieſje aan mijn maat kennis / die daar over ſeer verſchrikte / maar niets doꝛſt ſeggen / alſoo hp aan deſen gupt van ſijn vooꝛneemen / om upt te breeken / al te veel ontdekt had / derhalven moeſt hp / of hp wilde / of niet / wel alles verſwijgen / en met gedult verkroppen / wilde hp ſijn leven / of ten minſten ſijn neus en ooren behouden. Want dit was de gemepne ſtraf / welke onſen Tyran den Chriſtenen liet aandoen / welke in 't uptbreeken betrapt / of daar van overtupgt wierden / gelijk wp ook daar van 16 Chriſtenen, ſonder neus en ooren / tot een ſchriklijk vooꝛbeeld en waarſchouwing / dagelijks bp ons hadden. Aldus bleef alles verſweegen / en waren wp bepde van ons geld jammerlijk ontſet en berooft.

't Verlies van neus en ooren, de ſtraf van de betrapte weg-geloopene.

In wepnig dagen vielen 'er ſaken vooꝛ / waarom onſe Patroon weer na Egypten en Alexandrien amptg-halven moeſt vertrekken / wegshalven men ſig van dag tot dag toe-ruſtede / ſoo wel met Oꝛlogs-behoeften / als ook touwen en andere dingen / die tot de vaart noodig zjn.

Te rug-reys na *Alexandriën.*

Maar overmits in 't vooꝛgaande jaar 1585. den Veld-overſte van den Sultan, genaamt Oſman Cigalogli Baſſa, dooꝛ de Perſianen was geklopt / en over de 90000 Turken waren verſlagen / wierd 'er weer verg volk aangenoomen / de welke met hoopen dagelijks tot Conſtantinopolen na Natoliën, of klepn Aſiën wierden overgevoert / en aan de welke men bꝛood en andere mond-koſt mede gaf / en ook na-ſtuurde / ſoo quam 'er gebꝛek in de leef-togt / en wierd daar dooꝛ ſoodanigen duurte tot Conſtantinopolen veroꝛſaakt / dat dikwilg van 200 menſchen / die vooꝛ een bakkerg hupg ſtonden / geen 20 bꝛood konden krjgen / al hadden ſp 't geld in hare handen / zjnde dan het bꝛood ook nog ſoo warm / dat men het niet eeten konde.

Duurte tot *Conſtantinopolen.*

Egter leed de repg van onſen Patroon nu geen uptſtel / wp ſouden en moeſten vooꝛt / hoewel wp van bꝛood gantg onvooꝛſien waren: want / of ſchoon

Kieſen met weynig voorraad Zee.

ſchoon de Guardianen, met hulp van onſe ſoldaten / eenige ſakken met brood hadden weeten te krijgen / hielp het egter weynig / als 't onder ons uytgedeelt wierd: daar-en-boven was 't ook ſoo gaauw verteert / als wy 't kreegen / om dat het nog geheel warm en verſ was. Als nu alles klaar was / quamen ook eenige Turken aan ons boord / om mede na Egypten te varen / wijl ſy een belofte gedaan hadden / om haren Afgod *Mahomet* ter eeren een Bee-vaart na *Mecha* te doen, waar toe haar onſe Scheeps-togt heel wel diende / eyndelijk trad ook onſen Patroon met ſijn Hof-geſin t' ſcheep / en beval den Commandeur der Galeyen / nergens meer na te wagten, maar aanſtonts vaart te maaken. Wy wonden derhalven onſe ankers op / en wenden 't Zee-waart in / by Conſtantinopolen in 't Eyland Marmora. Wy verdroot niets meer / als dat ik op die tijd / noch in Conſtantinopolen, noch in Pera, welke beyde Steeden ik daaglijks voor mijn oogen aanſag / niet konde koomen / en wel by uytnementheyd / dat ik ook noch den Doctor Betz, noch Rattich veel minder Wexius (met welken ik / als boven verhaalt is / in Egypten had kennis gemaakt) mogt aan-ſpreeken.

Krijgen eenige Bede-vaart-gangers aan boord.

Wat den Schrijver het meeſt verdroot.

Wy voeren alſoo in Gods naam wederom / by Marmora en Gallipoli, langs de zijden van Thracien, 't naaſte heenen / door den Helleſpont, tot aan de 2 Kaſteelen / genaamt Dardanelli, waar van hier voor is gewaagt / welke den in- en upt-gang van den Helleſpont op beyde zijden / ſoo van Aſien, als Europa beſchermen / en aan de welke alle ſcheepen / of ſy upt / of in vaaren / moeten aanleggen / en nevens de vertolling onderſogt werden: alwaar wy ons evenwel niet lang ophielden / alſoo onſe Patroon wel bekend was.

Dardanelli, of de Kaſteelen.

Als wy voor-by de Kaſteelen op de ruyme Zee quamen / hadden wy geen wind / derhalven moeſten wy weer aan de riemen / gelijk geſchiede / maar overmids het grootſte deel van ons / door hon-

honger en kommer / was afgemat / ging het seer langsaam in sijn werk / waar over den Patroon ongeduldig wierd / roepende den Commandeur van de Galey op hem / sprak hem hard aan / en belaste hem / de slaven met slagen daar toe te drijven, dat sy met grooter ernst en meer magt roeyden. De Commandeur verontschuldigde de slaven / met te seggen / dat sy soo veel deeden, als sy konden, en haar moogelijk was, en wijl sy geen eeten hadden, kon hy se niet sterker aandrijven, alsoo haar het brood meer van nooden was, als slagen, die se te vooren maar te veel verswelgen moesten. Doe ontstak de Patroon in tooren / en hy sepde; dat hy 'er maar soude op-kloppen; wy waren sijne lijf-eygene, en welke onder de honden niet voort konde, soude hy maar vliegends in Zee smijten; wy waren sijn goed; hy had magt, om met ons om te springen, soo als hy wilde en 't verstond. Diergelijke harde en onmenschelijke redenen gingen den Commandeur (die nogtans een gebooren Turk was) dier-maten ter herten / dat hy aan den Patroon antwoorde: d'arme slaven zijn menschen, ik ben ook een mensch, en begeer menschelijk met menschen te handelen, en niet beestagtig, hy mogt na een ander omsien, die hem op dese wijse wilde dienen, hy begeerde het niet te doen, en wierp de stok / waar mede hy ons anders gebood / voor de voeten van den Patroon op den over-loop neer.

Lijden Honger.

Wreede woorden van den Patroon.

Die den Commandeur tegenspreekt, en bestraft.

Den Tyran brandede wel van tooren / maar doorst egter tegens den Commandeur niet dadelijks bestaan / want de Turkse soldaten / gelijk ook de passagiers / of repsigers / souden den Commandeur alle hebben by-gestaan / dus moest sijn gal over ons arme gevangene werden upt-geschut / alsoo hy een touw by de kop vatte / en liep selfs van bank tot bank / slaande op onse arme / naakte slaven sonder eenige barmhertigheyd / nogtans kon 't niets helpen / tot dat eyndelijk de lieve God onse droeve sugten verhoorde /

Dat de slaven met hun rug en schouders moeten betalen.

en ons een goeden wind beſchikte / waar op plinks laſt quam / om de zeylen klaar te maken, gelijk ook met groote moepte geſchiede / alſoo wy arme ſlaven ſoo mat waren / dat wy ſonder hulp van de ſoldaten (welke uyt mede-lijden ſelf toegreepen) de zeylen beſwaarlijk hadden konnen optrekken. Wy voeren aldus met tamelijken goeden wind tot by Chio, zijnde 400 mijlen weegs / ſonder te eeten.

Egter had ik door hulp van de Turken, die op mijn bank ſaten / nog redelijk onderhoud / alſoo haar brood / dat ſy van Conſtantinopolen, ganſs nieuw-bakken / hadden mede genoomen / ſeer beſchimmelde: overmids ſy nu het beſchimmelde daar af-ſneeden / en weg wierpen / hield ik mijnen nap by / en bad haar daarom / dat ſy my ook ſeer gaarn gunden: het was my op die tijd liever en aangenamer / als tegenwoordig Neurenburger Peper-koek, alſoo ik door dit beſchimmeld brood mijn leven behield / doch ik had anderſints / gelijk 't ook met andere vergaan is / by deſen ſwaren arbeyd / dag en nagt / het niet konnen uytſtaan / maar had ſeekerlijk mede moeten beſwijken.

Beſchimmelde korſtjens alsdoen aangenamer als Peperkoek.

Doe wy tot Chio aanquamen / liet de Patroon den Bey aldaar aanſpreeken / en hem verſoeken / dat hy ons eenige 100 ponden beſchuyt wilde leenen, dat hy ook goed-willig deede. Ondertuſſen ſloeg de Guardiaan ook eenige ſlaven los / om verſs water te halen / welke / ſoo haaſt ſy aan land waren / ſig met gras en kruyden / als het vee / wegens grooten honger verſadigden / waar over haar d'Eylanders ſeer verwonderden / tot dat ſy onſen grooten hongers-nood verſtonden / en uyt een Chriſtelijk mede-lijden aan ons eenige brooden mede-deelden.

Aten gras en kruyden.

Terwijl de Galeyen met water verſien wierden / begaven haar de repſigers en ſoldaten aan land / om haar met brood en andere levens-middelen te voorſien / daar na deelde men onder ons / na gewoonte / de beſchuyt met het gewigt uyt / doen

Krijgen weer hunne gewoone beſchuyt.

doen aten wp en ruſteden een wepnig upt. Maar als de wind tegens den avond begon op te ſteeken / en ons tot onſe reps diende / gaf men het gewoon teeken / om d'ankers op te winden / en de riemen in de hand te nemen / tot dat wp wat verder van 't land geweeken / den wind beeter mogten vatten. In de ruyme Zee gekoomen zynde / deed men ons weer een teeken / om de riemen in te halen / en de zeylen op te halen. Wp voeren aldus eenige etmalen / ſonder ergens aan te leggen / ver-bp veele Eylanden heenen / waar van wp de namen doen-maals nog onbekend waren / en wp quamen den 12 dag / na ons vertrek van Conſtantinopolen, gelukkig weer tot Alexandrien, alwaar wp in de agter-haven naaſt onſe gevangenis ankerden / en den Patroon, nevens 't andere geſelſchap / aan land ſetteden. Gaan wederom in Zee. Komſt tot *Alexandrien.*

Soo haaſt als wp te land quamen / moeſten wp terſtond / alle de riemen upt het ſchip / na 't magaſijn dragen / daar na de zeylen op-halen / om de ſelve te droogen. Daar na wierd een deel van ons belaſt / om de Galey met vers water te verſien, weer aan een ander deel / om de ſelve tuſſen hare banken uyt te ſpoelen en ſchoon te maken, ook mede / om ons ſelven van ongedierte te ſuyveren, en onſe kleertjens te waſſen en te reynigen. Aldus vertoefden wp een gerupmen tijd tot Alexandriën, tot dat onſe Patroon ſijne ſaken tot Cayro had af-gedaan / en weder bp ons quam. Maken hunne Galey ſchoon.

Hier en tuſſen wierden wp tot alderhande werk gebruykt / ſommige aan Land / andere in de ſcheepen / alwaar wp de zeylen moeſten lappen / oude kabels ſpliſſen / de Galeyen kalefateren / de ſcheuren met werk ſtoppen / en die dan bepekken / en van buyten over met heet ſmeer beſtrijken en beſmeeren / op dat ſe te gladder dooz het water ſouden konnen ſnijden / dit moeſten wp gemeynelijk elke reps doen / op dat het Zee-water dies te minder na-deel aan het ſchip ſoude toebrengen / nog wp in onſen loop dooz het vupl Doen Scheepswerk.

ſouden vertraagt werden / maar te ſnelder baart ſouden konnen maken. Wy ſlaven verborgen elke reys een klomp vets / om over onſe ſoppen te doen / hier toe klopten wy onſe beſchuyt klein / als meel / ſneeden ajuyn daar in / en kookten het met dit ſmeer / als een haveren gorten bry / dit ſmaakte ons beter / als voor deſen in onſe vryheyd het beſte geregt: want volgens het gemeene ſpreek-woord / ſoo was den honger onſen beſten kok.

Smaakelijk ſlaven-gerecht.

Boven is verhaalt / dat / doen wy deſe reys na Conſtantinopolen voornemens waren / een Franſman, genaamt Francoys, in de Haven van Alexandrien ſijn been brak / waarom hy tot Alexandrien moeſt agter blijven. Na dat hy nu in ons afweeſen weer geneeſen was / heeft men hem tot allerhande arbeyd in des Patroons huys gebruykt / inſonderheyd dewijl hy de ſpraak eenigſints verſtont / welk voordeel hy / tot verkrijging van ſijn vryheyd / niet beeter had konnen wenſchen / alſoo hy met Schippers en Kooplupden dagelijks konde ſpreeken / en daar door bequame gelegentheyd had / om met de ſelve alles tot ſijn vlugt te beramen / en af te ſpreeken / gelijk hy dan ook heymelijk op een Frans ſchip is ontkoomen / en alſoo ſijn vryheyd heeft verkreegen / ſoo dat het ongeluk / van ſijn been te breeken / hem ſijn groot geluk / tot ſijn verloſſing en welvaart / is geweeſt. D'Andere Franſman, die doenmaals krank wierd agter-gelaten / genaamt de la Maiſon neuve was onderuſſen geſtorven. Dit verlies nog / boven dat hy tot Conſtantinopolen had geleeden / ſmertede onſen Tyran boven maten ſeer / want deſe Francoys was een ervaren Zee-man / en nog een kloek jong karel.

Francoys een Franſſe ſlaaf ontkomt.

Een ander Franſman ſterft.

In deeſ tijd / dat wy hier ſoo lagen / verſogt een Engelſſe Schipper / wiens ſchip vol-laden / en tot na-huys-reys klaar was / aan onſen Patroon; dat wy hem, mids daar voor betalende, met onſe Galey wilden uyt de Haven helpen, tot dat hy in de ruyme Zee ſoude den wind in ſijne zey-

Helpen een Engelſman uyt de Haven.

zoylen konnen vatten, 't welk aan den Commandeur van onse Galey ook aanstonds door den Patroon belast wierd. Maar den Engelsman moest voor-af eenige dukaten / soo wel aan den Patroon, als ook aan den Commandeur vereeren / dat hy ook gaarne deede / om sijn reys te bevorderen / geevende ook nog met eenen een vereeringje voor ons arme gevangenen / hoewel wy 'er geen penning van sagen / niet tegenstaande wy den arbeyd doen moesten / 't welk ons in gelijke gevallen meer-maal gebeurt is / maar wy moesten stil swijgen / en alles met geduld verkroppen / en met Virgilius klagen: Sic vos non vobis fortis aratra boves, dat is: Gy ossen moet voor een ander ploegen.

't Gebeurde ook / dat 2 Jooden op dees tijd upt Vrankrijk, van Avignon na Alexandrien, quamen gerepst / om met eenige van hare Stam-genooten aldaar het Feest der Loof-hutten te helpen houden. Terwijl sy hier dan upt- en in-gingen / en geen swaarigheyd maakten / om hier en daar te gaan wandelen / ook alles bupten en om de Stad te gaan besien / wierden sy aan de Mooren verdagt / als of sy verraders waren / waar op sy se ook by den kop batteden / en met kragt en geweld by ons in 't gevangen-huys stieten: maar hare vrienden beweesen aan haar groote trouw / brengende door geschenken / en hulp van den Franssen Consul, in korte dagen wederom hare ontslaging te weeg. Was dit niet een fraape Kermis-reys, sijne vrienden over de 2000 Italiaanse mijlen ver te gaan besoeken? dat vermaakje is haar suur op-gebrooken / en ik geloof voor 't naast / dat se niet heel schielijk zijn wederom gekoomen. Poets van de *Turken* aan eenige *Jooden.*

Op dees tijd wierden ook 2 Italianen van onse Galey verlost / welke door hulp van den Consul van Venetien, en van eenige kooplupden wierden vry gekogt / de welke / na dat sy van de Galey / en hare boeyen en ketenen ontslagen waren / seer verheugt en verblijd zijnde / weer-

warme ſpijs / die ſy nu eenige jaren aan een / op de Galeyen ontwent waren / begonden te eeten / en met te veel daar van / en ook te ſchielijk hare magen over-ladeden / wierden ſy beyde ſiek / en ſtorven binnen 8 dagen daar aan / ſoo dat ſy een korte vreugd van hare ontfangene vryheyd genooten.

Korte vreugd van 2 *Italiaanſe* Slaven.

Hier en tuſſen quam 'er van Cayro een Sultane, of Wijf van den grooten Heer na Alexandriën, op een groote Karmoeſaal, waar in ſy haar Bagagie hadde / deſe quam van Mecha van een Beevaart / die ſy haren vermeynden voor-bidder Mahometh ter eeren had belooft te doen / in hoop / om meer kinderen te krijgen / begeerende haren weg weer na Conſtantinopolen te nemen / weshalven wy onſe Galey weer wapenen / van alles toeruſten / en met water / brood en andere nood-druft klaar maken en verſien / mitſgaders ons ook in de voorſte Haven van Alexandriën begeeven moeſten. Alwaar de Sultane, nevens haar Jufferſchap en Gelubde / welke enkelde ſwarte Mooren waren / heel bedekt en gemaſkert / aan boord quamen.

Moeten een *Sultane* na *Conſtantinopolen* brengen.

Die met haar ſleep aan boord komt.

'ſ Morgens vroeg wierd de Hoofd-vlag / gelijk ook d' andere kleyndere Vanen en Wimpels in onſe / zijnde de Hoofd-galey / tot een teeken van 't vertrek / opgeſtooken: daar op geſchieden veel vreugde-ſchooten / en lieten de Turken hare Trompetten / Schalmeyen en ketel-trommen / op hare wijſe / waklier hooren / daar geſchieden ook van de Chriſtenen-ſchеepen / die hier in de Haven lagen / veele eer-ſchooten / tot betuyging / van geluk op de reys-wenſching aan de Sultane.

Eerſchooten en vreugde bedrijf.

Als wy d' ankers hadden opgehaalt / en op het teeken met het fluytje / bloots-hoofds en naakt de riemen in de handen namen / ſoo bonden de Matrooſen de Karmoeſaal van de Sultane, met touwen / agter aan onſe Galey vaſt / die wy dus moeſten agter aan ſleepen / tot dat 'er op de ruyme See goede wind ontſtond / en het ſelf ſijnen loop na Conſtantinopolen konde neemen.

En ſleepen een Karmoeſaal agter aan.

In

In dit upt-baren begroeten ons niet minder de beyde Kasteelen met haar geschut / de welke aan het eynde van de Haven van Alexandriën, tot wagt / beschermingh en seekerheyd der plaats / onderhouden werden.

Dus voeren wy in Gods naam voort / tot dat wy Alexandriën upt het gesigt hadden verlooren / en in de volle Zee quamen / hier kregen wy tegen-wind / soo dat wy het boven-maten swaar en quaad hadden met roeyen / overmidts wy de Karmoesaal, die ons seer te rug hield / moesten na-sleepen. Raken in volle Zee.

Daar vertoonden sig doenmaals veel Dolphijnen op de Zee / die al springende boven water quamen / en ons hoops-wijs te gemoet swommen / waar over het Scheepsvolk niet weynig verschrikte / alsoo 't een voorboode van een swaren storm en tegen-winden werd gehouden / gelijk ook sulks d' uytkomst leerd: want waar dese vis upt het water wil / daar komt hem de wind altijd tegen / en als sy haar by heele hoopen en springende vertoonen / soo is gewis een seer onstuymig weer / dat sy Fortuna, of geval / noemen / aanstaande en voor de deur / weshalven men op dusdanige teekenen wel mag voor hem sien / gelijk ons ook dat maal d' onderwindingh geleerd heeft: want hoe ons dese Dolphijnen meer volgden / hoe meer dat het onweer d' overhand nam / soo dat wind en golven als tegens malkanderen streeden. Sien veel Dolphijnen. Wat die beduyden.

Geduurende desen storm-wind / schoot de nagt op hand / en wy verlooren het ligt / soo dat wy d' andere Galepen van ons Esquader niet meer sien konden / waarom wy in geen kleyn gevaar waren / dat het eene schip het ander mogt in den grond loopen: hierom wierd aanstonts last gegeeven, om op onse, als de Hoofd-galey, den lantaarn aan te steeken, ten eynde d' andere Galepen ons mogten sien en niet te na koomen: om de selve redenen was men ook eyndelijk hoogelijk verpligt / om de Karmoesaal van de Sultane, welke wy nog agter aan sleepten / van Daar op volgt een swaar onweer.

de Galep los te maken / ten beſten van de Sultane ſelf / en ook tot meerder ſeekerheyd van de Galep / alſoo de ronde ſcheepen tegens 't geweld der golven / in diergelijken ſtorm haar beter redden konnen / als de Galepen / dat lage / platte / en lange vaartuygen zijn / aan welke de Zee / met in-ſlaan der baren / meer ſchade en nadeel kan toe-brengen.

Na dat wy nu 6 etmaal dit onſtuymig weer hadden uyt-geſtaan / verhief ſig een Zuyden wind / waar over ſig 't Scheeps-volk / en ook byſonder wy ſlaven ons niet weynig in verheugden / alſoo wy in al deeg tijd / by dag en nagt / de riemen niet doorſden uyt de handen leggen / dat een onuytſprekelijken arbeyd was / en geen laſt-dier ſoude konnen uyt-ſtaan. Nogtans behield my God nevens myne mede-geſellen nog genadelijk. Nu gaf ons de Commandeur met ſijn fluytje het gewoone teeken / om de riemen in te neemen, de zeylen klaar te maken, de ſpriet neer te laten, de zeylen daar aan vaſt te binden en op te halen, en den voor de wind dog waar te neemen; waar toe wy alle ons uyterſte beſt deeden.

Ondraaglijken arbeyd.

Terwijl wy ons alſoo van den goeden wind bedienden / wierd aan ons ſlaven bevoolen (wijl wy nu ſoo langen tijd in tegen en wind / dag en nagt heel naakt en bloot ons handen afgemat) om onſe kleederen aan te doen, en wat uyt te ruſten, ook ons met water en brood wat te verquikken. Maar overmids ik de laatſte aan myne riem / en een touw / dat men gemeynelijk op de Galepen Hoofd-touwen noemt / tot ſtijving van de Maſt onder myn opſigt had / op de welke wy van 10 banken ter weder-zijden hadden te paſſen / ſoo had ik en myns gelijken / wegens deſe maſt-touwen / wederom weynig ruſt. Want op 't fluyten van de Commandeur moeſten wy / of de zeylen ſtijver aan-halen / of haaſt weer wat ſchot geeven / nu eens in een paſere haak binnen boord aan een bank vaſt maken /

Doen hunne kleedegen aan.

En ſchier nooyt ruſt voor den Ameur.

ken / dan eens weer bupten ſcheeps-booꝛd op de gewoone plaats vaſt maken / welk bevel ſoo ſchielijk en als in een oogen-blik moeſt weeſen uptgeboert / en die hier in maar het minſte traag / of na-latig was / die had niets ſeekerders / als de ſlagen op ſijn rug. Weshalven ik met ſchꝛik en vꝛees ruſte / ſchielijk ſchꝛikte en bloog ik op / upt den ſlaap / mepnende dat ik de ſlagen al op mijn rug voelde / kooꝛt daar na / als ik weer van den ſlaap wierd bevangen / ſtoof ik weer verbaaſt op / van het ſluptje / ſoo dat ik in geſtadige vꝛees was : daar en boven hadden mijne mede-geſellen boven en onder de bank in-genoomen / ſoo dat ik maar een klepn plaatsje / om te ſitten / tot mijn ruſt kon hebben / aan de voeten van de Soldaten / die naaſt ons geplaatſt waren / nogtans had ik met dit klepne plaatsje en mijn ſitten wel te vꝛeeden geweeſt / ſoo ik maar ſeeker had moogen ruſten en dooꝛven ſlapen. d'Andere ſlaven hadden 't beeter / die niet bp de touwen geſchikt waren / want ſp ſliepen ſonder ſoꝛg / tot dat men haar wekte.

Maar dewijl de wind wat begon te ſlappen / moeſt een gedeelte der ſlaven / dooꝛ d'andere afgewiſſelt / wederom roepen / ſoo dat eerſt die van 't agter-ſchip tot aan de maſt 2 uuren roepden / waar na deſe haar ruſt hadden / en die van de maſt tot aan het booꝛ-ſchip weer haar beurt hadden / en doen peder deel ſoo eens geruſt had / dat / helaas ! een geringe en kooꝛte ruſt was (alſoo wp geen dꝛoogen dꝛaad aan 't lijf hadden) riep en ſlupte men weer : Avanti butti : dat is / over-al ! over-al ! daar op moeſten wp alle weer aan de rieme / ſoo dat ik op die wijs meenig-maal rieme en touwen te gelijk moeſt waar-neemen. Hunne Roey-beurten.

Dus voeren wp in dit onſtupnige weer met tamelijken booꝛſpoed / tot dat wp op den agtſten dag klepn Aſien, dat de Turken Natolien hieten / in 't geſigt kreegen / daar ober ſig meenig verblijde : maar aan wat kant / dat wp waren / konden wp nog eygentlijk niet weeten / tot dat

Een kleyn Asien.

ons God na-by 't land hielp / doen kende het Turkſe Boots-volk de geleegendheyd des Lands; en noemden die plaats Capo del aqua freſqua, dat is / de plaats van 't vers water, dat een fraay Dal was / onder aan een Gebergte / alwaar men uyt de oude muragien genoegſaam konde beſpeuren / dat het eertijds was bewoond geweeſt. Deſe plaats was nader aan Cypren, als by Rhodus, dus ver had ons d'onſtuymigheyd der Zee en de tegen-winden / van onſen regten weg gedreeven / maar van ons geſelſchap konden wy 'er geen te ſien krijgen / en nog minder wiſten wy / waar de Karmoeſaal van de Sultane was gebleeven. Wy konden egter / wegens den wind en groote barning / ter dier plaatſe niet aan Land koomen; wy roeyden dieshalven wat verder / tot dat wy een andere Haven kreegen / genaamt Caco.

Capo del aqua freſqua.

De Haven Caco.

Deſe plaats draagt den naam van een Stad / die door een Aard-beving in de Zee is verſonken / zijnde genaamt Cacava, gelijk wy dan ook / in 't invaren / de hupſen in 't water onder ons ſagen ſtaan / daar wy over heen voeren / tot dat wy in de verſeekerde Haven quamen. Deſe verſonken Stad moet billijk aan alle menſchen / ſy zijn dan Chriſtenen, of Heydenen, een waarſchouwing zijn / tot een boetvaardig en Godvrugtig leven / alſoo niet alleen deſe Stad / maar ook meer andere van dit Landſchap / welke voor-maals Coloſſi wierden genaamt / aan de welke ook den Apoſtel Paulus ſijnen Brief aan de Coloſſenſen heeft geſchreeven / alle door Aard-bevingen jammerlijk zijn verſonken / en van God oogen-ſchijnelijk zijn geſtraft / om dat ſy het Woord Gods / dat haar van den Heyligen Paulus, met grooten yver en een getrouw hert / was geprediкt / niet hebben aangenoomen / maar met ondankbaarheyd veragt hebben. Waarom wy God ook wel moogen bidden / dat hy ons ſijnen Heyligen Geeſt niet onttrekke / maar dat wy met dankbaarheyd / in alle ootmoed en gehoorſaamheyd / ſijn Salig-

Cacava, een verſonken Stad door Aard-beving.

Stigtelijke bedenking des Schrijvers.

ma-

makend Woord / dat hy aan ons in ons lieve Vaderland / nog dagelijks laat voordragen / van heeren en met vreugde moogen aannemen / leeren / onderhouden en behouden.

Wy verhoopten in dese Haven een weynig uyt te rusten / maar overmids wy van ons gelepde niets vernamen / moesten wy eenige mijlen verder roeyen / tot dat wy een andere Haven / of Baay bereykten / alwaar een sterk Kasteel was / genaamt Castel Rosso, van een roode klip / op de welke het gebouwt was / alsoo genaamt. Op de invaart van dese Haven lieten wy onse vlaggen en wimpels vliegen / begroetteden het Kasteel na gewoonte met een schoot / dat ons / tot teeken van vreede / weer soo wierd beantwoord / daar op lieten wy 't anker vallen / en lieten aanstonts met onse sloep eenige Soldaten en Slaven na Land gaan / om vers water te halen / alsoo aldaar schoone Fonteynen aan dit gebergte waren / ook hadden wy het vers water wel van nooden / alsoo wy weynig meer / en daar toe noch vyp stinkend water overig hadden.

Castel Rosso.

Begroeten het Kasteel.

Onse Patroon sond 2 Soldaten aan 't Kasteel / om te verneemen / of sy geen Galeyen, of Scheepen van onse Vloot, of ook de *Karmoesaal* van de *Sultane* gesien hadden, maar sy antwoordden aan de selve / dat se noch Galeyen, noch ook andere Scheepen, in eenige dagen gesien, of ook vernoomen hadden.

Daar sy na de andere Galeyen en de Karmoesaal verneemen.

Doe nu onse Galey weer met vers water was versien / wierd ons aanstonts belast / om ons weer op reys na *Rhodus* te begeeven, dus haalden wy plingx de ankers weer op / en spoeyden ons met onse riemen voort. Egter voeren wy niet boven de 20 mijlen weegs / of de wind wierd ons ander-maal soodanig tegen / dat wy genoodsaakt wierden / om ons by Land agter eenige klippen te begeeven / alwaar vertoefden wy den nagt over / tot aan den ligten morgen. Als nu de Patroon dagt / door geweld van roeyen / evenwel voort te koomen / beval hy / sonder eenige

Begeeven sig weder op Reys.

harm-

dat de Sultane, terwijl ſy over den overloop / de Galey langs ging / ons niet ſien ſoude / noch ook op haar niet / hoewel ſy / na de Turkſe manier / evenwel te vooren / om haar aanſigt vermomt en bedekt was. In 't uytgaan / vroeg ſy / waar de arme *Chriſtenen* waren, en men gaf haar tot antwoord / dat ſy lagen te ruſten, daar op belaſte ſy / dat men haar ſoude laten ruſten, alſoo ſy ſig geheelijk hadden afgemat. Maar ſoo ras als de Sultane uyt de Galey in haar tent was / had onſe ruſt ook een eynde / want aanſtonts moeſten wy de zeylen ophalen / om ſe in de Son te droogen / daar na door de gantſe Galey de banken uytſpoelen / en af-waſſen / gelijk ook het ſchip met verſ water voorſien. Eenige van ons moeſten met Guardianen by haar na 't gebergte om hout gaan / weer andere moeſten de touwen aan Land brengen / om te droogen / ſommige de zeylen kalefateren / of de ſtroppen aan de riemen vernieuwen / of ander werk doen / ſoo dat niemand van ons ruſt had. Als dat werk nu gedaan was / moeſten wy onſe ſchabbetjens ſchoon maken / en ons van 't ongedierte reynigen / ſoo dat men 'er nooyt vry was van geſtadig ſweet en arbeyd / dat nagt en dag duurde.

Na de welke ſy vraagt.

Kunnen geduurigen arbeyd.

Sultane wil niet in de Stad koomen.

Ondertuſſen quam den Geſag-hebber van 't Eyland met een ſtatelijken ſleep / om de Sultane te ontfangen / met aanbieding van allerhande vrugten van den nieuwen tijd / deſe bad haar / om in de Stad haar verblijf te willen neemen, op dat hy haar meer eer / met op te paſſen en te onthalen / ſoude konnen aandoen: maar ſy ſloeg het beleefdelijk / en met dankſegging af / begeerende / dat men haar in 't open veld, midden in de groente, ſoude toelaten haar vermaak te neemen. En wijl onſe Patroon aan gemelden Geſag-hebber na de andere Galeyen van ons geſelſchap vernam / of ſy daar omtrent niet geſien / of vernoomen waren / gaf hy tot antwoord / dat hy van de ſelve niets en wiſte, maar een *Karmoeſaal* was voor-by 't Eyland gepaſſeert, gelijk hem

Berigt van de *Karmoeſaal.*

hem de wagt had aangedient, en verder na-rigting kon hy niet geeven. Doe was de Sultane weer verblijd / als sy hoorde / dat haar Karmoesaal nog gelukkig was voort-gekoomen. Daar op ging den Gouverneur weer na de Stad / en droeg aanstonts sorg / dat voor de Sultane eenige Buffels / vette Hamelen / allerley specerpen en vers brood besorgt / en aan haar vereert wierd. Verversing voor de Sultane.

Ondertussen vergat die barmhertige vrouw ook ons niet / maar belaste nogmaals / om ons met boom-oly, azijn en brood te verquikken, boven dat beval sy / aan ons *Christenen* 2 Buffels te vereeren, en onder ons uyt te deelen, 't welk wy alles met groote onderdanigheyd en d' uyterste dankbaarheyd aannamen / daar op hielden wy by onsen Patroon sterk aan met bidden / dat hy eenige van ons wilde toelaten, aan land te gaan, om dese Buffels te slagten en te kooken, dat hy ons doen ook niet dorst af-slaan / waarom dese onse gesellen het met kooken en braden seer druk hadden / en 't daar na onder ons uytdeelden / en of wel de Guardianen ook haar deel daar van kreegen / vereerden wy nog daar-en-boven aan den oppersten Guardiaan de beyde hupden / aldus aten en dronken wy na onsen lust; alsoo wy niet alleen seer verhongert waren / maar ook het vleys eeten voor ons als wat seldsaams was. Nu sullen wy de Sultane haar vermaak in hare tent laten nemen / met haar Jufferschap / en ondertussen het Eyland Rhodus en sijne geleegenthey d eenigsints beschrijven. Vereert 2 Buffels aan de slaven. Die se slagten en kooken.

Voor eerst wat de naam van dit wijd-beroemde Eyland aan-belangt / niet tegen-staande het selve by de Geschiedenis-schrijvers veele onderscheydene namen werden gegeeven / soo ben ik doch met sommige van die meening / dat desen naam van Dodanim, den neef van Japhet, die het selve eerst heeft bewoont / sijn oorsprong heeft / door wiens nakomelingen de D, in een R, is verandert / soo dat het nu in plaats van Dodanos, het Eyland Rhodanos genaamt werd. *Rhodus* van *Dodanim.*

Dese

Deſe mepning werd ook door de H. Schrift op Gen. x. beveſtigt / alwaar geſegt werd / dat onder Japhets kinds-kinderen ook Dodanim is geweeſt / en dat van deſen zijn verdeylt d'Eylanden der volkeren in hare Landſchappen, elk na ſijn ſpraak.

Lof van 't Eyland *Rhodus.*

Dit Eyland is het eerſte van de Cycladen na het Oſten / maar 2 mijlen weegs geleegen van klepn Aſien, na by 't 't Koningrijk van Lycien, 't is in ſijn omkring omtrent 30 Duytſe mijlen weegs groot / en ſeer vrugtbaar / in goede wijn / koorn / en vee-fokking / 't is vol berg-agtig / in welke bergen veel wilde gepten werden gevonden / 't heeft een ſeer geſonde lugt en ſeer goed water / 't was voor-maals / inſonderheyd ten tijde der Romeynen, ſeer vermaart / niet alleen om de groote Scheeps-vaart / maar ook om ſijn Hooge-ſchool / uyt de welke veele geleerde luyden zijn voort-gekoomen / onder andere Cleobolus, een van de 7 Wijſen uyt Griekenland, zijnde die Academie alſ-doen ſoo vermaart / dat ook de Romeynen derwaarts hare kinderen ſonden. Maar hoe het in 't jaar Chriſti 77. onder de magt der Romeynen is gekoomen / en daar na in 't jaar 632. door de Saracenen is ingenoomen / en ſeer is verwoeſt gewoorden / en ſeer in afgang is gekoomen / tot dat het in 't jaar 1308 door de Ridders van Sint Jans order met de wapenen / onder den Groot-meeſter Folkert de Villaret, de Saracenen weer is afgenoomen en in der Chriſtenen geweld gekoomen / daar van geeven d'Antiquiteyten, die nog tot Malta te ſien zijn / getuygenis / met deſe navolgende woorden: *Magiſter de Provincia, primus Rhodiorum Expugnator, Fr. Folcetus de Villareto, vir præſtans & magnanimus. Hic relicta Cypro, Rhodam ingreſſus eſt, & urbem, Inſulam, ac nonnullas alias vicinas Inſulas, cum ſua claſſe in ditionem accepit. Anno Domini MCCCVIII.* dat is / den voortreffelijken en groot-moedigen Broeder *Folkert* van *Villaret*, uyt *Provence*, Groot-ordens-meeſter, *Cyprus* verlaatende, is tot *Rhodus*

Heeft veel wijſe luyden voortgebragt.

Des ſelfs wiſſelvalligheeden.

Ingenoomen van de *Johanniter* Ridders.

dus gekoomen, en heeft de Stad, 't Eyland, als ook eenige nabuurige Eylanden met ſijn Vloot ingenoomen, in 't jaar onſes Heeren 1308.

Gedagte Ridderſchap heeft dit Epland 212 jaar beſeeten en dapper beſchermt / tot dat ſy eyndelijk in 't jaar 1522 / by gebrek van onderſtand / en na dat ſy 6 volle maanden ſwaarlijk waren beleegert geweeſt / en door dagelijkſe en grouwſaame ſtormen 't eene-maal afgemat ſig aan den Sultan Solyman, moeſten overgeeven / gelijk dan gemelde Solyman, op den Chriſt-dag deſ jaars 1522, de Stad Rhodus met 30000 man ſig ingetrokken / en den Groot-meeſter / op dien tijd Philips de Villiers de l'Iſle Adam genaamt / nevens ſijne Ridderſchap / en volk / volgens ſijn gegeven woord / onbeſchadigt heeft laten heen varen. Daar na door *Solyman.* Die ſijn woord hield aan de Belegerde.

In dit Epland waren voor-maals eenige voornaame Steeden en Veſtingen / gelijk als men noch upt de puyn-hoopen kan af-neemen: maar heedens-daags is noch maar alleen de Hoofd-ſtad / die met den naam van 't heele Epland pronkt / daar van overig. Deſe legt digt aan de See / hebbende 2 Havenen / als boven is geſegt / waar van de voorſte voor-aan ter linker-zijde / 13 wind-moolens op een rij heeft. Ook vind men in de Gedenk-ſchriften / dat aan den ingang van de Hoofd-poort / eertijds een metale Coloſſus, of Mang-beeld / over de Haven ter weer-zijden met eenen voet / geſtaan heeft / zijnde 70 ellen hoog / tuſſen de beenen van het welke de ſcheepen / met volle zeylen / konden upt- en in-varen / welke Coloſſus door een Aardbeving is ter neer gewoorpen / hoewel hy noch huydens-daags onder de 7 wonderen der Wereld geteelt werd. Hier werd ook het Graf van den Koning Mauſeolus, dat hem ſijne Gemalinne Arthemiſia, met ongelooflijke koſten / had laten bouwen / digt by de puyn-hoopen van de vervallene Stad Halycarnaſſus getoond: dat mede onder de 7 wonderen geteld wierd / gelijk ſullks Strabo en Plinius getuygen. Heeft maar een eenige Stad. Aldaar was voormaals de *Coloſſus.* Graf van *Mauſolus.*

By deſe 2 Wereld-wonderen kan ik niet na-

laten / een wonderlijke geſchiedenis / ter eeren van de ſtrijdbare Ridderſchap / hier aan te laſſen. God Almagtig had over 200 jaren dit Eyland met een afgrijſſelijk monſter / of vergiftigen Draak tot ſtraf beſogt / die aan Vee en Menſchen groote ſchade deede / alſoo het niemand konde weder-ſtaan / tot dat ſig eyndelijk een man-haftig en ſtrijdbaar Ridder der hoog-gemelde order / een Provenciaal uyt Vrankrijk van geboorte / het doorſt wagen. Deſe trok dien grouwſamen en vergiftigen Draak te gemoet in ſijn volle harnas / wel gewapent / op ſijn moedig paard / nevens noch 2 wel afgerigte honden / en na langen / gevaarlijken en twijffelagtigen ſtrijd / en de betoonde dapperheyd van ſijn paard / mitsgaders den grimmigen en fellen aanval van de half woedende honden / doode hy eyndelijk den grouwſamen Draak / en bevrijde daar door het Eyland en de Eylanders van het uyterſte gevaar / verkrijgende daar door een eeuwigen lof en ontſierffelijken naam / alſoo hy na-maals door deſe Ridderlijke daad Tuë Serpent, dat is / Slangen-dooder, is genaamt geworden. Ook is deſen dapperen held / na-maals met regt in 't jaar 1344. tot Groot-meeſter verkooren / waar van men dit tot Malta vind aan-geteekend: *Magiſter, de Provincia tertius, Draconе extincto, antequam Magiſtraret, Fr. Theodatus de Coſſano. Hic anguem immenſæ molis, ac magnis orbibus terribilem, miſeros Rhódi incolas vorantem ſtremè peremit: deinceps Magiſter creatus eſt*: 't welk luyd / Broer *Theodaan de Coſſano*, den derden *Groot-meeſter* uyt *Provence*, heeft, eer hy daar toe was verkooren, een Slang van een on-afmetelijke groote, en voor al de Wereld verſchriklijk, welke de elendige inwoonders van *Rhodus* verſlond, manhaftig dood geſlagen, daar na is hy tot *Groot-meeſter* verkooren. Tot gedagtenis van deſe Ridderlijke daad / is den afgrijſſelijken kop van dit gedoode monſter / onder de Stads-poort tot Rhodus, na de Zee-haven opgehangen / den welken ik met groo-

Manhaftigen *Provenciaal* dood een grouwſamen Draak.

Gedenkſchrift hier ter eeren.

Waar van de Schrijver den kop ſiet.

te

te verwondering heb geſien / en daar ook nog heedens-daags te ſien is.

Anderg is dit Epland / wegens ſijn vrugtbaarheyd / en overvloedig tarw-gewas / van de Grieken ſterk bewoont. Deſe brengen dagelijks allerhande vrugten en gewaſſen / als ook goede kaas / wat kleynder / als de Hollandſe, die ſy van ſchapen-melk maken / ter markt. Maar de Stad werd van Turken, Grieken en Jooden, die aldaar groote koopmanſchap drijven / bewoont. Boven de voor-gemelde heeft dit Epland nog een Haven / na het Noorden / beneden een oud Kaſteel / genaamt Zaliſco, alwaar een koele beek / met ſoet water / na beneden af-loopt / in de welke wy ook op andere tijden zijn in-gevaren / en verſ water voor onſe Galeyen hebben ingenoomen.

Is een vrugtbaar Eyland.

Inwoonders van *Rhodus*.

Beek met ſoet water.

De Boeren / of Land-bewoonders / van dit Epland zijn / als geſegt is / 't meeren-deel Grieken, die genoeg te doen hebben / om met de Landbouwery en Vee-queeking aan den koſt te raken. De Jooden hebben de grootſte Tollen en koopmanſchappen / en de Turken voeren het Geſag en hebben de Regeering. Ook heeft den Sultan in dit Epland een Baſſa, die over't heele Epland / als ook over de naaſt om-leggende / het gebied voert; deſe heeft vier Galeyen onder hem / met de welke hy de Eplanden en de geheele nabuurſchap / voor den inval der Zee-roovers / moet bewaren en beſchermen.

Baſſa aldaar.

Wat de Stad Rhodus ſelf aanbelangt / deſe is na de Water- en Land-zijde alſoo beveſtigt / dat haar niet / als met de uyterſte magt en geweld / eenige ſchade kan toe-gevoegt werden / alſoo ſe niet alleen na de Zee / wegens de beſluyting van de Haven / en hare geweldige Tooren en Bolwerken / welke eertijds de Ridderſchap tot verſterking heeft gebouwt / maar ook na de Landſtant / met dubbelde Graften / Wallen en Muuren / ook Graf-geſchut / alſoo is verſien / dat ſy my on-overwinnelijk toe-ſchijnt. De gebouwen en

Sterkte der Stad.

De huyſen daar beeter, als in *Syrien.*

huyſen zijn 'er niet ſoo gebrooken / of verwoeſt / als ik wel in veele Steeden van Syrien, of tot Alexandrien heb geſien / maar zijn nog ſterk en ongeſchonden / gelijk ſy van de Chriſtenen eertijds zijn bewoont geworden / welker Wapens en Merken noch heedens-daags / als ook in 't Eyland Chio, en tot Pera, of Galata over Conſtantinopolen, of veele plaatſen met verwondering geſien werden.

Na dat de Sultane haar / na haar genoegen / had verquikt en uytgeruſt / wilde ſy haar reys na Conſtantinopolen voort-ſetten. Maar alhoewel wy de Galey na nood-druft verſien hadden / ontbrak het onſen Patroon noch aan buskruyt en loode koegels tot de hand-roers / waarom eenige uyt ons met den Guardiaan wierden af-gevaardigt / om het ſelve by den Commandant van de Stad af te halen. Het kruyt was in ledere ſakken / tamelijk bewaart / ook een gedeelte al in kardoeſen geladen : maar de koegels in kleyne vier-kante doosjens ingepakt / aan my en myne kameraads te dragen gegeeven / die wy ligtelijk konden open doen / en daar uyt heymelijk een goed deel na ons nemen. Myn deel verkoft ik aan een Jood voor 2 Aſpers, met de welke ik my / daar voor kaas / knoflook en ajuyn koopende / op de reys verſorgde.

Nemen kruyt en koegels in.

Waayen van de vlag, een teeken van vertrek.

Doe wy nu met alles klaar waren / liet men de vlag waayen / tot een teeken van vertrek / als de gewoonte is / op dat ſoo Soldaat / als Matroos / en al die mede moeten / ſonder vertoeven / of ſammelen aan boord ſouden koomen. Terwijl dat van ons ſlaven een deel in de Stad beſchuyt af-haalde / en weer een ander deel / met de Galey van vers water te verſien / beeſig was / quam de Sultane met haare Jufferſchap en Geſiedene weer t' ſcheep : na haar plaatſten ſig de Krypſigers en Soldaten ook weer op haare banken / en verwagteden alle uuren een goeden wind / die ſig ook op den vierden dag / na onſe aan boord-komſt / omtrent midder-nagt verhief / waar-

De *Sultane* komt weer aan boord.

om

om ons in de derde wagt bevoolen wierd / de ankers te ligten / en sagtjens upt de Haven te roeyen / tot de zeylen den wind konden vatten.

Aldus voeren wy met goeden wind langs het Land van Asien, en dat om 't gevaar van de Zee-roovers / alsoo de Galeyen van Malta, Florencen en Genua, dikwils tot in Asien, door de Archipel, tussen de Cycladische Eylanden / op den roof upt-varen. Vrees voor Christen-Zee-roovers.

Omtrent den middag quamen wy digt by 't Eyland Lango anders ook Choo genaamt / omtrent 60 mijlen van Rhodus geleegen. Dit is een laag Eyland / gants niet berg-agtig / maar niet min vermaart / om dat den voornaamsten Stigter der Geneesk-konst Hippocrates, gelijk ook den konstigen Schilder Apelles, aldaar beyde zijn gebooren. Het is ook seer vrugtbaar van Oranje-appelen / Granaten / Vijgen / Kastijnen / en meer andere schoone gewassen / welke aldaar in Hoven en Tuynen overvloedig wassen. De Hoofd-stad wierd Arangia genaamt / dese had een schoone Haven / en daar by veel wind-mooleng / de selve lieten wy aan de linker-hand leggen / en wy voeren nevens een ander klein Eyland / dat digt by 't vaste Land lag / voor-by / genaamt Spongia, van de menigte der Sponsgien / die aldaar in de Zee wassen / en gevonden werden. Eyland Lango. 't Vaderland van Hippocrates en Apelles. Arangia. Spongia.

Wy zeylden onder Pathmos heenen / na 't Eyland Samos, dat wy ter linker-zijde lieten leggen. Dit Pathmos is beroemt wegens de ballingschap van den Euangelist Johannes, hier heeft hy sijn Apocalypsis, of Openbaring geschreeven / en het selve op dien tijd aan de 7 na-buurige wijd-beroemde Steeden van Asien, als in het selve Boek is te leesen / op-gedragen en toe-geeygent / waar van hier na wijder werd gesprooken. Pathmos. Samos.

Samos is naast aan Caria, een Koningrijk in klein Asien, hebbende in de lengte 40 / in de rondte 100 mijlen weegs / het is seer berg-agtig / en daarom slegt bewoont geweest / gelijk het Beschrijving van Samos.

Bellonius ſelf op ſijn tijd heeft onderwonden: maar/ na ik verſtaan heb/ heeft Oſchali, na dat hy Kapiteyn Baſſa was gewoorden/ weer menſchen daar op gebragt/ en het haar laten bewoonen/ op dat hy de Zee weet mogte bevejligen/ alſoo anders de Zee-roovers daar in neſtelden. Dit Eyland is eertijds ſeer vermaard geweeſt van de Sybilla Samia, als ook niet minder van Pythagoras: ſommige zijn ook van gevoelen/ dat Æſopus in dit Eyland is gebooren. Overmids ook uyt de aarde van dit Eyland fraaye aarde vaten/potten en ſchootels en diergelijke gemaakt werden/ is mede den roep ontſtaan/ als of de potte-bakkery aldaar het eerſt was uytgevonden; daar zijn ook koele Fonteynen van goed en ſoet water/ waarom wy in 't voor-by varen/ ook eenige malen aldaar water haalden/ wanneer wy ons met eenen/uyt de Tuynen/van de Boeren met ajuyn en knoflook mede verſagen.

Vermaard om de Sybilla Samia, Pythagoras en Æſopus.

Schoone Fonteynen.

Wy hielden ons hier niet lang op/ maar dagten onſen weg na Chio te nemen/ daar op troffen wy eenige Turkſe ſcheepen aan/die wy prejden/ latende onſen Patroon na alle gelegenthee-den vragen: ſy ſeyden ons; dat het tot *Chio* gevaarlijk was, wegens de Peſt. Waarom wy ons na-by 't vaſte Land hielden/en quamen niet wijt van Smyrna, een voorname Stad in Aſien, niet verre van de Land-ſtreek/ alwaar eertijds de heerelijke Stad Epheſen geſtaan heeft/dat wy uyt der Zee op 't Land wel ſien konden; hier bejeegende ons weer een klepne Fuſt/ van de welke wy mede berigt kreegen; dat het tot *Chio* om de ſterfte niet ſecker was.

Chio.

Smyrna.

Epheſen.

Wy wenden het dan na 't Eyland Mytilena, ſoo genaamt van de Stad Mytilena, hoewel het voor-maals Lesbos wierd geheeten/ dat wy ook gelukkig bereyhten. Wy voeren egter niet in de Haven by de Stad/ maar in een andere/ die ons bequamer dagt/ om in te koomen/ aldaar wierpen wy 't anker/ en ruſteden een weynig uyt/ doende de Sultane ons niet alleen weet met Be-

't Eyland Mytilena eertijds Lesbos.

Beſchupt / Olp en Wijn verſien / maar ook met goed Hamelen-vleeſ / dat ſy onder ons liet om-deelen / om ons in onſen ſwaren arbeyd te verquikken. Dit Eyland draagt van ouds af den roem / over de geboorte van Pittacus, een van de 7 Wijſen uyt Grieken-land, mitſgaders van den Geneeſ-meeſter Theophraſtus, en meer andere vermaarde mannen / die aldaar zijn gebooren. 't Is digt by Phrygia, en maar 16 mijlen van Chio geleegen; 't is in den omtreek 130 / in de langte 70 / en in de breedte 14 mijlen groot / ſeer vruchtbaar / byſonder van Wijn / die boven al de andere / welke in de Cycladiſche Eylanden waſt / geagt en gehouden werd / waarom hy ook al eertijds van Virgilius 2. Georgic. ſeer hoog is geroemt geworden.

Weder-mildadigheyd der *Sultane*.

Geboorte-plaats van *Pittacus* en *Theophraſtus*.

Van hier quamen wy by 't Eyland Tenedo, en voeren tuſſen 't Eyland en 't uytſteekende hoofd Sigæum, dat niet boven een Duytſe mijl van een is / heen / naaſt langs het Trojaanſe ſtrand / alwaar voor-maals het magtige Trojen geſtaan heeft / van welker tien-jarige Beleegeringen en eyndelijke verovering Homerus en Virgilius wijdloopiger verhalen: maar nu ſiet men 't als Virgilius daar van ſingt: *Nunc ſeges ubi Troja fuit, Ilium & ingens Pergama*: 't welk luyd / Nu zaayt men, daar eertijds *Trojen* was, en nu is 't Bouw-land, daar voor-maals de Paleyſen ſtonden.

Tenedo.

Trojen.

Terwijl wy nu de kaap van Trojen ſoo ſagtjens langs voeren / kreegen wy 3 Galeyen in 't geſigt / die aldaar ſtil voor anker lagen / by de welke / als wy genaderd waren / ſagen wy / dat ſe van 't Convoy, of By-gelepde waren / dat met ons van Alexandrien was vertrokken / en door den laatſten ſtorm van ons was verſtroopt / hier mede waren wy ter weer-zijden verblijd / dat wy ſoo gelukkig wederom waren te ſamen gekoomen / alſoo wy nu al 12 dagen malkanderen voor verlooren hadden gehouden: wy riepen malkanderen met vreugden-geſchrey toe / ook voer de

Vinden de overige ſcheepen van hun geſelſchap.

Bey van Roſſetta aanſtondſ met ſijn boot aan ons ſchip / groettende onſen Patroon en hem vertellende / wat perijkel en gevaar ſy al hadden uytgeſtaan / 't geene ſy ook nog niet geheel ontkoomen waren / alſoo ſijn Galey / door 't geweld van dien wind / ſoo ver aan lager-wal was vervallen / en aan de grond geraakt / dat ſe onbeweeglijk ſtond / waarom hy bad / om hem daar uyt te helpen / alſoo de andere Galeyen heel ſiegt bemant zijnde / te ſwak waren / om malkanderen te helpen: deſ weegen moeſten wy hier goede beſt doen / en haar met dikke kabel-touwen / agter ons aan gebonden zijnde / met groote moeyte en ſeer ſwaren arbeyd / uyt het zand ſleepen / tot dat ſe weer vlot wierden. Aldus voeren wy tot aan de engte der Zee / die men Helleſpont noemd / welke / aan ſijn inkomſt / van 2 ſterke Kaſteelen bewaart werd / waar van 't een aan de kant van Europa, Seſtus werd genaamt / en aan een Berg drie-hoekig gebouwt is. Langſ de Zee is het met 27 ſtukken groſ geſchut / alle op een ry en water-pas leggende vooꝛſien / om de in- en uyt-vaart van deſe Zee te verhoeden / of te beſchermen / behalven nog al het geſchut / dat op de Toorens en Muuren legt. In 't midden ſtaat een vier-kante Tooren / die rondom met 3 halve ronde Toorenen / als een klaver-blad / omringt is / uyt den welken mede groote tegenweer met het geſchut kan geſchieden.

Waar van'er een aan de grond ſat.

Die ſy 'er moeſten afſleepen.

Koomen in den *Helleſpont.*

By de Kaſteelen *Seſtus* en *Abydos.*

Liegt tegens dit over / aan de kant van Aſien, dat men ook Natolien noemt / ſtaat nog een ſeer ſterk Kaſteel / Abydos genaamt / dat geheel vlak legt / en met graften omringt is. Dit legt in 't vier-kant / ſtrekkende ſig Land-waarts met 3 ſterke ronde Toorenen aan elke zijde: in 't midden is een ſware vier-kante rupmen Tooren / van veel tegen-weer; na de Zee kan men tuſſen de Muuren en Graften in ſien / als in een Vooꝛhof / tot aan een dwarſ-muur van gehouwe ſteenen / agter de welke Vooꝛſt-weeringen en Batteryen zijn / die met groſ Kanon rijkelijk zijn vooꝛſien /

't Kaſteel *Abydos* ſeer ſterk.

ſien / en de welke even eens / als de over-gelegene ſterkte / de in- en upt-vaart deſer Zee beſchermen / en beletten konnen. Aan de Landzijde legt daar digt by een Dorp / waar in voor 't meeren-deel Grieken woonen / by de welke men allerhande noodſaaklijkheeden te koop vind. Alhier heeft eertijds den Perſiaan Xerxes, een brug over de Zee gemaakt / en daar over 3317920 menſchen in Grieken-land gevoerd / om het ſelve te onder te brengen / nogtans wierd hy ſelf geſlagen / waar van den Geſchiedenis-ſchrijver Herodotus verhaalt: *Quem Exercitum Abydi ex ſublimi conſpiciens, lachrymavit, quod ex toto illo numero, poſt centum annos, nemo ſuperſtes futurus eſſet*: dat is / Welk Heyr-leger hy van een hoogte t' *Abydos* beſchouwende, weende hy, om dat van deſe groote meenigte over 100 jaren niemand niet meer ſoude overig zijn. Gedenkwaardige woorden van *Xerxes*.

Beyde deſe Slooten noemt men gemeenlijk Dardanelli, en op 't Turks Bogazaffer, by de welke alle de ſcheepen moeten aanleggen / 't zy dat ſe upt- of in-varen / inſonderheyd op dat die / welke koopmanſchappen voeren / aldaar ſouden vertollen. By deſe Kasteelen moeten alle ſcheepen aan-leggen en vertollen.

Van deſe 2 ſterkten voeren wy na Gallipoli, een voorname Stad aan de zijde van Europa in Thracia geleegen / die haar naam draagt van de oude Gaulen, die de ſelve gebouwt hebben / het is de eerſte Stad / die den Turk in Europa heeft verovert / in 't jaar 1363. door den bystand van eenige Genueeſen, welke ſig door het al-verleydende geld hadden laten beſteeken. *Gallipoli.*

Het is een open Stad / ſonder muuren / hebbende ſlegte huysſens / en die nog voor 't meeſte-deel vervallen en bouw-vallig / ſoo dat 'er niets aanmerkens-waardig te ſien is. Daar is nog een Kasteel / en daar op een beſetting van Janitſers, maar het is ook al ſeer bouw-vallig / anders is de Stad al wyd groot / ook zijn aldaar veel windmoolens en fraaye aangename Hoven en Tuynen: aan de welke wy weer aan-ſeyden / en de Sultane aan Land ging / beſoekende de warme Nu een ſeer ſlegte Stad.

Baden / die aan den kant van Asien daar tegen over leggen / ondertussen liet sy aan ons weer Hamelen vlees om-deelen / en eenige korven met kerssen / die aldaar wassen / dat ook d'eerste waren / welke ik in Turkyen had gesien / of gegeeten ; hier mede verquikten wy ons / en rusteden ons uyt tot op den tweeden dag.

Werden met vlees en ververssingen door de *Sultane* verquikt en beschonken.

Als de Sultane weer aan boord was / voeren wy in de Propontis, tot meerder Zee-ruymte voort / tot aan een andere Stad / Rodosto genaamt / die mede in een schoone en vrugtbare Lands-douw in Europa legt / hier hielden wy weer stil / en wierden door de Sultane nogmaals met vlees / wijn / brood en kerssen wel onthaalt. Ter regter zijde lieten wy 2 Eylanden Proconesus en Marmora in desen Zee-boesem omtrent 30 mijlen van ons leggen. De Stad Rodosto legt 100 Italiaanse mijlen van Constantinopolen, verwijderende sig alhier de Zee / die men daarom Propontis noemt / 100 Italiaanse mijlen na Asien toe / waar in verscheydene Eylanden leggen / waar van in 't toekoomende mede sal gesprooken werden. Van hier liet de Sultane een Boode over Land af-gaan / om aan den Turksen Keyser hare aan-komst bekend te maken.

Koomen by *Rodosto*.

Proconesus en *Marmora*.

Propontis.

Eer wy van Rodosto vertrokken / liet de Sultane aan yeder Christen op onse Galey een dukaat / die de Turken Sickin noemen / vereeren / en daar by ons aan-seggen ; dat wy dog onsen God voor haar wilden bidden : maar wy kreegen niet meer als elk een halve dukaat / het overige behield den Commandeur en den Guardiaan, waar mede wy / of wy wilden / of niet / nogtans moesten te vreeden zijn. Waar na wy met vreugden d' Ankers op-haalden / en digt langs het land / aan de zijde van Europa, heen roeyden / tot aan een Vlek / Ponto Picolo genaamt / dat omtrent 12 mijlen van Constantinopolen is geleegen. Hier bleven wy weer leggen / en vercierden de Galey met opsteeking van Vlaggen / Vaandels en Wimpels op alle de banken / voor-

Sultane laat elken *Christen*-Slaaf een Dukaat vereeren.

Met versoek om hunnen God voor haar te bidden.

Ponto Picolo.

voornamentlijk op de Kajupt en de groote Maſt/ en aldus voeren wy na Conſtantinopolen.

Doe wy nu op een Duytſe mijl weegs daar by quamen / ontmoeten ons 4 andere Galeyen / mede met Vlaggen wel verciert / op de welke was een voornaam Baſſa, die / om de Sultane t' ontfangen / ons was tegen-geſonden / daar op groeteden wy malkanderen ter weder-zijden met groot en klein geſchut / als ook met vroolijk gejuyg / roepende de ſelve 4 Galeyen voor ons heen / ons alſoo begeleydende tot aan het Paleys van den Grooten Heer, dat ſy Seraglio noemen / het welke wy met het ſwaar geſchut / en een blijd gejool en vroolijk gejuyg Saluëerden, en digt daar by / niet ver van de vis-markt / onſe Ankers uyt-wierpen. De *Sultane* door een *Baſſa* met 4 Galeyen ontfangen.

Als wy digt aan Land waren gelegen / quamen eenige karoſſen / met ſwart fluweel overtrokken / digt by 't Strand / nevens veel Turken, ſoo te voet / als te paard / die op-paſten / om de Sultane af te halen / de welke over een ſteygher / van twee Geſneedene gelept / uyt de Galey ging / en terſtond / eer ſy nog haar voeten op Strand ſette / in een vergulden / en met Zijde gordijnen om-hangen draag-zeetel / ging zitten / met den welken ſy door de Geſneedene in haar karos wierd gedragen / op dat ſy geen voet ſoude op de aarde ſetten / nog ook van niemand geſien worden. Word uyt de Galey in een karos gedragen.

Na dat het vrouw-volk van haar ſleep ook was te Land gegaan / en al haar goed en bagagie door haar knegten was uyt-gedragen / beval men ons / om de Ankers in te halen, en van daar te wijken. Daar op roepden wy / omtrent een Duytſe mijl weegs / dieper deſen Zee-boeſem in / en wierpen het Anker regt over Conſtantinopolen, aan de zijde van Pera, of Galata, alwaar de Galeyen van den Sultan leggen / naaſt het Magazijn en de Werf / alwaar de Galeyen werden gemaakt / dat ſy gemeynelijk het Arſenaal, of het Wapen-huys noemen / aldaar ruſten wy dien nagt over.

's Moy-

Gaan met haar Galey weer op haar gewoone plaats leggen.

'ſ Morgens maakten wy de Galey ſchoon / en haalden de zeylen op / om de ſelve weer in de lugt te droogen / wy verſagen ons ook van verſ water / dat wy in de Stad Pera haalden. De naam Pera, is ſoo veel te ſeggen / als een Veer, of Over-vaart, waar van deſe Stad haar naam heeft: maar dat ſy mede Galata heet / daar van willen ſommige / dat ſy van de Gaulen, die men nu Franſſen noemt / ſoude zijn gebouwt / of het eerſt ſoude zijn bewoont / dat ik aan de gedagten van anderen geerne wil over-laten.

Pera en Galata, dier namen oorſprunk.

Maar dewijl onſen Patroon een eygen huys op 't Gebergte by Pera hadde / ſoo begaf hy ſig nog dien ſelven avond in ſijn eygen huys / op dat hy ſig van den onluſt der Zee en de lange reys ook wat mogt upt-ruſten / alſoo wy over de 40 dagen / van Alexandrien tot aan Conſtantinopolen, wegens de geduurige tegen-winden / waren onder-weeg geweeſt / daar wy anders met goeden wind / onder Gods hulp / in 10 dagen deſe reys hadden konnen volvoeren / alſoo 't van Alexandrien tot Conſtantinopolen, niet boven de 300 Duytſe miſlen weegs ver is.

Langduurige Reys.

Moeten ſteen en aarde dragen.

Hebbende alhier 3 / of 4 dagen ſtil geleegen / onſe zeylen en touw-werk gedroogt / wat verſteit en gekalefatert / en onſe Galey ſchoon gemaakt / wierden wy tot den arbeyd op het Land gedrupkt / inſonderheyd moeſten wy nog ſteen en aarde / in het huys van de Patroon dragen / doen ſagen wy aan de hupſen / in 't op- en afgaan / heele ſtokken met gedroogt vleeſ in de lugt hangen / wy deeden derhalven ons beſt / om een lange lat te krijgen / waar mede wy dat gedroogde vleeſ konden van boven neder-ſtooten / gelijk wy deeden / en daar van een goed gedeelte bequamen. Sy droogen het vleeſ meeſten-deel in de Son / alſoo aldaar ſoo veel ongedierte van muggen / of vliegen niet en zijn / als in deſe Landen / wegens de koele en drakke Zeelugt / die het ongedierte niet en kan verdragen.

Middel om gedroogd vleeſ te krijgen.

Myn kameraad / den Pomerſman, heeft eyn-

delijk

delijk een vaſt voorneemen genoomen / om ſijn vaſt voor-
vrijheyd door de vlugt te ſoeken / hoewel 't al nemen van
diep in den winter was / alſoo wy in November den Pomerſ-
eerſt tot Conſtantinopolen aanquamen / wan- man, om
neer 't al ſeer koud was / en overmidts wy bey- los te bree-
de niet konden by-een koomen / verſogt hy my ken.
door den Schrijver van de Galey / die een oude
gevangen / van Napels geboortig / was / en de
Turkſe ſpraak verſtond / dat ik met een brief
aan onſen vrient Hans Rattich, den Goud-ſmid/
gelijk mede aan Chriſtoffel Wexius, onſe weder-
komſt tot Conſtantinopelen wilde bekend maken/
dat ik deede: maar den 10. November / ſchreef
hy ſelfs aan my ſijn voornemen / overmidts wy
niet met malkander ſpreeken konden / op deſe
wijs: Weet lieve *Michiel*; dat ik met nog een goed Sijn Brief
Geſel, die naaſt my ſit, voornemens ben, om aan den
uyt te breeken, ik kan my, als't God behaagt, in *Autem.*
ſoo korten tijd los maken, als men de Galey kan
ten eynde gaan, gelijk ook den anderen, ik ben
met nieuwe kleederen, een vuur-ſlag en alle din-
gen, tot de Reys, toe-geruſt, het gat op zijde is
bereyds ſoo groot gemaakt, dat ik ruym daar
door kan. Ik heb een brief aan *Rattich* geſchree-
ven, en daar in heel weynig van mijn vlugt ge-
meld; ik heb u op 't hoogſt aan hem gerecom-
mandeert. Ik kom aan wat eynd, of plaats,
daar 't de lieve God ſal believen, ſoo ſal ik u-
wer altijd gedenken, en nimmer vergeeten. Den
brief aan *Rattich* heb ik aan den Schrijver *Swaan*,
ter hand geſteld. Leeft gelukkig, geſond daar-
door in Gods naam. U Broeder en mede-geſel,
Joris Kopke.

Op deſen brief heb ik hem weer hort geantwoord/
en gewaarſchouwt; dat hy dog wel ſoude voor
hem ſien, ook hem geluk op de reys gewenſt,
mijn Brief met dit baarkje beſluptende: *Vade be-* Antwoord
nis avibus: Chriſtus te reddere Matri triſtanti in- daar op.
columem, ſunt mea vota, valet. Vade, vive, vale
feliciſſime. Tuus per ſaxa per ignes. M. Hebererus
Brettanus. dat is: Ga met goed geluk, ik hoop dat

Chri-

Chriſtus u aan uwe bedroefde Moeder behouden ſal weerom geeven. Gaa, leef, vaar wel, in volle voorſpoed. Uw Vriend tot der dood M. H. van Bretten.

Breekt uyt met een *Italiaan* van *Florence*.

In den ſelven nagt / een weynig na middernagt / in de tweede ſchild-wagt / zijn deſe 2 manhafte en dappere Soldaten / door 't af-bijlen van haare hoopen / die ſy nevens de bijl in de Zee lieten ſinken / uyt de Galey uyt-gedrooken / alwaar ſy omtrent 80 ſchreeden tot aan 't Land toe hadden te ſwemmen / en heeft God haar daar ſoo gelukkig afgeholpen / dat niemand van de Wagters / 't zy Soldaten / Guardiaan, of Matrooſen / haar uytbreeken is gewaar geworden. Den eenen / die met den Pomerſman ſig ſalveerde / was een Italiaan van Florence, genaamt Jan de la Porta. Maar ſy zijn alle beyde in dat ſelve oogenblik / in 't water van malkanderen geraakt / het weder-waren van den Florentijn, heb ik daar na tot Malta, alwaar ik hem met vreugde in onſe wyphuys ontmoete / wijd en breed verſtaan: maar den Pomerſman is het op deſe wijſe vergaan / gelijk als hy my ſelfs daar na heeft geſchreeven.

Daar hy in 't water af raakt.

Soo ras / als hy uyt de Galey in 't water quam / is hy na 't Arſenaal, of Wapen-huys toe geſwommen / alwaar de Turken, inſonderheyd ook met groote honden / ſeer ſterke wagt houden / ſoo dat hy over de 3 uuren in ſeer groote noode ſig in 't water moeſt ophouden / tot dat de honden waren weg gelooven / doen is hy eerſt half dood in een oude Galey / die op 't Land ſtond / gekroopen / niet wijt van onſe Galey / maar ſagt daar tegens over / ook ſoo na / dat hy in onſe Galey ſien konde. Tegens den dag aenſtte hy / dat men niet alleen van onſe Galey / maar ook van de andere Alexandrinſche Galeyen veel Mooren en Turken, om hem en ſijn medegeſel weer op te ſoeken / af-ſond.

Waar hy ſig verborg.

Den volgenden nagt quam den goeden Pomerſman met het uyterſte gevaar voor den dag / en klom over de hup-

hupſen in 't Arſenaal, latende ſig by een ſeer hooge muur neer op het Turkſe Kerk-hof / dat aan een berg agter Galata legt / daar op ging hy dit Kerk-hof over / en door de Wyn-bergen agter Galata; tot aan den dag / doen verhoog hy ſig in een kuyl / of hol / tuſſen 2 bergen. Op den derden dag quam hy by nagt in een open Veld en agterhaalde een Os / dien hy vaſt hou / en leyde hem met ſig in een hoog / daar voornemen / om den ſelven aldaar te ſlagten / uyt te ruſten en wat te eeten / want hy had een mes en een vuur-ſlag by hem / ſoo dat / indien hy plaats had gehad / daar van wel had konnen ſieden en braden. Maar hy wierd geſien en verklikt / ſelfs dagten de Turken, dat 'er een gruwſchen hoop Chriſtenen was uytgebrooken / dewyl hy een geheelen Os hadden mede genoomen / waarom ſy over de 300 ſterk na hem togten / maar de lieve God redde hem wonderbaarlyk / ſoo dat hy niet in hare handen quam / nogtans verloor hy in deſe vlugt ſijn vuur-ſlag en andere dingen / die hy noch by hem had / waar door hy wel de helft verſet was in ſijn voornemen / alſoo hy meende / wyl hy in de Slavoniſche en Poolſche taal eenigſints ervaren was / dat hy dies te ligter te Land ſoude voort-raken. Hy waagde ſig dies wegen op eenen anderen nagt weer in een Dorp / en klopte aan de deur van een Turk, dien hy wekte en bad hem op 't Turks om ſchoon / als hy honde / of hy hem wilde na *Conſtantinopolen* geleyden, ſoo ſoude hy hem daar voor eenige dukaten vereeren. Den Turk maakt daar op een geſchreeuw en allarm in 't Dorp / ſoo dat het volk met hoopen op de been raakte / en hem agter na liep / om hem te vangen / dat hy ook ſeer bewaarlyk ſoude zijn ontkoomen / ſoo hy niet een Rivier had ontmoet / waar door hy met ſwemmen het nog ontquam.

Dwaalt elendig om.

En raakt in groote verlegentheyd.

Wat hy in gevangen.

Overmids hem nu / om op deſe wyſe voort te raaken / alle hoop was benoomen / ſpoede hy hem weer te rug na Galata, met voorneemen / om

Komt te Galata.

om ſijnen Lands-man Hans Rattich, den Goudſmid / op te ſoeken / en ſoo quam hy eyndelijk voor Galata op het plein / alwaar den Sultan ſoo veel geſchut heeft leggen / by't welke wy ook eenige malen hadden moeten ſteenen dragen / aldaar verborg hy ſig / tot dat tegens den dag de Stads poort wierd geopent / doen ging hy in de Stad / door de agter-ſtraatjens en ſteegjens / nogtans konde hy Rattich niet bekragen / maar eyndelijk en ten laatſten ontmoete hy 2 Engelſen, die namen hem met haar / en gaven hem te eeten en te drinken / en hielpen hem ook daar na by ſijnen Lands-man Rattich, die over ſijne aankomſt ſeer herteliik was verblijd / hoewel met ſchrik en vreeſ / alſoo hy vreesde / dat hy mogt verraden werden. De vroome Rattich betoonde hem alle eer en vrindſchap / hield hem binnens huys en verſorgde hem / tot dat hem het hayr op ſijn hoofd en aan ſijn baard weer was gewaſſen / doen liet hy hem kleeden / en bragt hem mede in Kerken / of Bruyloften en Gaſterijen / tot op den 14 February, als doen hielp hy hem op een Grieks ſchip / dat na Candien wilde varen / met het welke hy ook daar na / hoewel niet ſonder groot gevaar en ſchrikkelijk onweer / eyndelijk weer tot Malta by de Duytſe Ridderſchap gelukkig is aangekoomen.

Raakt te regt door 2 *Engelſſen.*

Raakt op een *Grieks* ſchip weer na *Malta.*

Van waar ik hem in Gods naam wil na ſijn Vaderland laten reyſen / en ik ſal my weer keeren na mijn Galey / met te vertellen / wat ſig aldaar na het los-breeken van deſe 2 Chriſtenen al heeft toe-gedragen.

's Morgens miſte men haar eerſt op de Galey.

's Morgens met het krieken van den dag / wierd men eerſt gewaar / dat deſe 2 weg waren / dit verwekte aanſtonds een groot geroep door de Galey / en liep daar op den overſte Guardiaan vliegens na mijn bank toe / om te ſien / of den kleynen Duytſer ook nog daar was / overmids den grooten Duytſer was uytgebrooken; ik hield my / als of ik nergens van wiſt / en vraagde eerſt / wie dat dog uytgebrooken waren, doen ſy

my

mp nu ſepden / dat den grooten *Duyt/er* daar eenen van was, ſtelde ik mp gants klaaglijk aan / met ſchzepen en dzoef gebaar te maken / mp beklagende / dat ik mijnen vertrouwden vrind en goede Landſman had verlooren, en geheel was verlaten. De Guardianen waren op 't hoogſt verſchzikt en verleegen / dat 2 ſoo ſterke mannen op een-maal waren weg geraakt / alſoo ſp wel begreepen / wat ongemak en gevaar haar daar over ſtond te wagten. De *Guardianen* daar over ſeer verſchrikt.

De Patroon was in ſijn hupg / en wiſt van dit voozval niets / tot dat den Schzijver het hem deg mozgens bekend maakte / over welk nieuwg hp ſig diermaten vergramde / dat hp ſijne kleederen van ſijn lijf ſcheurde / om dit verlieg van deſe 2 kloeke en ſterke mannen. Hp belaſte aanſtondg / op alle plaatſen ſoo wel in, als buyten *Conſtantinopolen* en *Pera*, neerſtige na-vraging te doen, en alles te doorſoeken, om deſe 2 uytgebrookene ſlaven te agterhaalen, met belofte / van 20 dukaten aan die geene, welke een daar van konde weerom leeveren: maar 't was alleg te vergeefs. En de *Patroon* ſeer boos en dol.

Omtrent den middag quam de Patroon op de Galep / en liet eerſtelijk den Guardiaan, die de ketens en boepen 'g avondg te vooren aan ong ſlaven moet koomen beſigtigen / vooz eerſt 100 ſtok-ſlagen geeven / daar na op de Galep in deg Pomerſmans plaatg / aan de ketting ſlaan / daar na liet hp aan alle de ſlaven / ſoo veele / alg wp waren / pſere arm-banden aan-ſlaan; de Chriſtenen, die hp de 2 log-gebzookene in hare bank / ook die daar naaſt agter en vooz haar geſtaan / of geleegen hadden / wierden alle en een peder van haar tot 50 diergelijke ſlagen verweeſen; de Soldaten / welke aan de bank daar ſe uptgebzookken waren / hadden de wagt gehad / wierden ook in de ketting geſlagen / tot op den agtſten dag / doen liet hp de Soldaten weer log / en deed ong ook de arm-boepen weer afdoen: maar den Guardiaan moeſt de plaatg van den Pomerſ- Hoe hy hierom met den *Guardiaan* en andere handeld.

man aan den ketting blijven bekleeden / in den welken ik hem ook nog / ten tijde van mijn verloſſing / heb gelaten / zijnde het niet alleen op de Galeyen / maar ook elders het gebruyk / dat de Guardiaan alle avond de boeyen en kettingen van de gevangens / met vlijt en opmerking / moet beſigtigen / en ook met een meſ daar over ſtrijken / op dat hy kan verſeekert zijn / dat 'er aan de keetens en boeyens niets ontbraak / dat van deſen Guardiaan op dien avond niet gedaan was / evenwel ſoude hy aan de boeyen van deſe 2 niets gevonden hebben / alſoo ſy in ſeer korten tijd / gelijk als uyt den boven-gemelden brief van den Pomerſman blijkt / raad wiſten / om haar van hare banden en keetens t'ontſlaan.

Pligt der *Guardianen.*

Harde ſtraf van naalatigheyd.

Na dat men nu / boven alle aangewende vlijt en navorſching van deſe 2 uytgebrookene ſlaven / niets kon vernemen / heeft onſen Patroon ons andere Chriſtenen, niet alſoo leedig in de Galey willen laten ſitten / en op dat hy ons niet om niet behoefde de koſt te geeven / liet hy ons by andere Heeren / weegens ſijne overmaatige gierigheyd / om brood arbeyden / hierom wierden wy / op verſoek van een Turks Heer / aan den volgenden arbeyd gebragt.

Van d'uytgebrookene werd niet vernoomen.

Gemelde Heer had / op 't gebergte agter de Stad Pera, 2 diepe kuylen laten graeven / die hy met ſneeuw wilde vullen / waar van peder over de 18 vademen diep / en 6 wijd was / deſe werden onder eerſt met ſtroo belegt / daar in moeſten wy de ſneeuw met manden dragen / en als wy de ſelve daar in een vadem hoog hadden gedragen / lepde men weder een laag ſtroo / en dus droegen wy d'eene laag op de andere / tot dat eyndelijk deſe putten gevult waren.

Werden gebruykt om ſneeuw te draagen.

De reden / waarom deſe ſneeuw aldus by-een gedragen werd / is deſe ; dat / terwijlen de ſelve den Winter over alſoo toegedekt in de putten legt / de ſelve tot ys werd / als nu tegens de Somer de hitte aankomt / ſoo maken ſy deſe gaten open / en dit ys d'eene laag na d'andere / daar upt houwen /

wen / en op paarden / ter weer-zijden in kozven hangende / na Conſtantinopolen en Galata bzengen / alwaar ſy het in eenige winkels en kraimen met de pond verkoopen. Daar mede maken de Turken, bpſonder de grobte Heeren onder haar / haren bzank koel. Aldus weeten ſe van deſen ſneeuw bzaaf geld te maken / waar toe het ook is uptgevonden / alſoo het naauwlijks is te geloben / hoe geld-gierig dat de Turken zijn / bpſonder de Groote onder haar. Waar toe die gebruykt werd.

Ons dag-loon was 's daags een klepn bolletje bzoods / dat omtrent een ooztje waard was / 's avonds moeſten wp heel nat / en dooz-wepkt van 't ſneeuw-bzagen / weer na de Galep / in onſe kettingen geſlooten / tuſſen hemel en water / in de grootſte koude / den nagt over-bzengen / en onſe ruſt neemen. Waarom veele van ons ſoodanig bevzooren / dat ſommige dooz de koude ſtierven / andere de teenen van de voeten bzooren / ſoo dat men ſe genoodſaakt was af te ſetten / alſoo wp helaas! in ons bloote hemden en bzoekjens ons tegens de felle koude niet beſchermen konden. 's Mozgens moeſten wp evenwel al weer boozt / en aan 't werk / werdende ook die geene / welkers teenen waren afgeſneeden / niet verſchoont. Gering loon en groot ongemak.

God / dien ik om bpſtand en genade / ſonder ophouden / aan-riep / behield mp wonderbaarlijk / dat aan mp ſwak en weeklijk menſch / de grouwſame en felle koude geen ſchade deede / waar dooz ik hem alle de dagen mijnes levens / gelijk ook dooz ſijne andere onuptſpzeekelijke weldaden / verpligt ben / altijd te looven en te danken. Want al-hoe-wel mp mijne armen den nagt over wel ſoo koud wierden en verſtijfden / als of ſy dood en ongevoelig waren / ſoo dat ik ook vzeeſde / dat ik eyndelijk ſam aan armen en beenen ſoude werden / ſoo hoozde ik egter 's mozgens vzoeg ſoo raas het fluytje niet / waar mede wp dooz den Guardiaan tot den arbeyd wierden op-gewekt / of deſe vzerſ en ſchzik verwekte weer de natuur- Wreedheyd der *Turken*.

By den Schrijver verdeeft het eene quaad het ander.

lijke hitte en warmte in mijn bloed en geesten / weshalven ik / upt vrees voor de slagen / aan de koude niet eens meer en dagte.

Schrijft aan den Goudsmid Rattich.

Nogtans noodsaakte my dese bittere en strenge koude / een aan mynen nog onbekenden vrind Hans Rattich te schrijven / hem voor eerst het gelukkig los-breeken van mijn mede-gesel Kopke bekend maakende / en voorts hem om eenigen bystand te bidden / op dat ik tegens de koude mogte konnen bestaan / welken brief ik hem door den Schrijver van onse Galep / die mijn vertrouwde vrind was / in de Stad Pera het toekoomen.

Zaagt Marmor-steenen.

Immiddels wierden wy van 't sneeuw-dragen verlost / maar daar-en-tegen wierden wy terstond in ander werk tot Constantinopolen gebruykt. Aldaar wierden wy diep in de Stad in 't huys van een groot Heer gebragt / alwaar men een nieuw gebouw stond te maken. Aldaar moesten wy een deel kalk / een ander deel steen dragen / sommige van ons moesten marmor-steenen tot bladen zagen / waar toe ik my ook het liefste liet gebruyken / alsoo ik daar nog de meeste rust by had. Wy moesten de marmor-steenen over-eynde setten / en op de zijden vast onderstutten / daar toe. gaf men ons groote zagen / aan de welke daar altijd 2 aan peder zijde moesten trekken : maar dewijl de steen hard en de zagen te heet wierden / moesten wy water daar op gieten / waar toe wy eyndelijk tot gemak upt-vonden een grooten pot met water / als de slijpers by ons hebben / met een kraantje daar in / op dat 'er gestadig water op soude druppen. Maar overmids dit zagen een swaar werk is / en 't niet wel moogelijk is / om den geheelen dag daar aan te blijven / soo mogten wy na een zand-looper alle 2 uuren malhanderen af-losten / soo dat d'eene party na d'ander by beurte 2 uuren rust had / dat nog een fraaye tussen-poos tot verligting was.

En breyd, als 't schoftijd was, koussen.

Dese schoft / of rust-tijd bragt ik somwijlen met kousen-breyen / somwijlen met schrijven toe / alsoo ik had

had voorgenoomen / om voor den Kepſerlijken Ambaſſadeur pets op het Nieuwe Jaar te maken. Op dit werk kreegen wp een ſes pennings broodtje daags / en wp wierden alle nagten / op onſe Galep weer in de ketting geſlagen.

Daar was een Tupn aan de plaats / daar wp arbepdden / in de welke eenige witte moerbepeboomen waren / die wp haaſt bernamen / daar klommen wp in en aten van de moerbepen ſoo veel / als wp wilden / want de Turken, die bp ons waren / verhinderden ons niet / waar over ik mp niet wepnig verwonderde / dewijl upt deſen Hof / of Tupn heel ligtelijk pemand over de muuren had konnen weg raken / eer het pemand van de Guardianen had konnen gewaar werden. Ik had het ſelf wel geern gewaagt / maar dewijl ik geen verſeekerden toevlugt wiſt / derfde ik het niet onderſtaan. Steelen eenige Moerbeyen.

Sloffigheyd van de Turken.

De knegten en bedienden van den Turkſen Heer / die met ons in dit hups waren / hadden ſteets hare bp-ſitten bp haar / deſe bragten ſp somtijts na beneden / om ons in onſen arbepd te ſien / ſp waren niet bedekt / (als wel anders het vrouwvolk langs de ſtraat is) fraap en ſchoon van aanſigt en wel gemaakt van leeden / ſp droegen maar kozte aardige onder-rokjens zijnde haar boven-lijf met ſchoone / fijne witte hemden bedekt / die om den hals ſeer wijd waren upt-geſneeden / leggende den boeſem geheel blood / behalven daar hp met hals-cieraaden en klepnodien verciert en opgeſchikt was. Sp ſpraken ons vriendelijk toe / en vereerden ons upt mede-lijden eenige Aſpers, ook ſonden ſp ons van 't eeten / dat haar was overgeſchooten / van voor-af-ſpijs / vleeſ en brood / ſoo veel / dat wp wel gewenſt hadden / om langer op deſe plaats te moogen arbepden / alſoo wp (terwijl dit verſſe brood op-aten) ons dagelijks brood ſpaarden / en in de Son tot beſchupt droogden / om ons daar van in de Galep / tot een toevlugt in den nood / te bedienen. Maar dit duurde niet boven 4 weeken / dewijl onſe Patroon weer Schoone Turkinnen.

Bewiſſen de ſlaven veel beleefdheyd.

een andere reys voor had.

Barmhertigheyd van een *Turks* Heer, en sijn versoek.

Doe wy de laatste maal van dit werk weer na de Galey gevaagt wierden / ontmoette ons een voornaam Turks Heer / met eenen langen grijsen baard / seer statig gekleed / sittende te paard / met veel knegten te voet by hem. Dese / als hy ons sag / hield hy stil / tot dat wy digt by hem quamen / doen beweesen wy hem / met alle onderdanigheyd en voor-over-bugging / van ons hoofd en geheele lighaam / een diepe eerbiedigheyd / aanstonds taste desen Heer in sijn sak / en vereerde ons 2 dukaten / met dat versoek / dat wy onsen God ook voor hem bidden souden. Wy namen de vereering met schuldige dankbaarheyd aan / en beloofden hem / God trouwelijk voor hem te bidden.

Nog een blijk van mee-lijdentheyd in een *Turk*.

Maar overmids wy nog een goed eynd weegs te gaan hadden / tot aan de Haven / dreeven ons de Guardianen aan / dat wy voor-loopen moesten / terwijl ik nu dus ellendig en barbaers door de Stad liep / quam my een borger / die mede een Turk tot Constantinopolen was / op de straat agter na loopen / en vereerde my / uyt mede-lijden / een paar schoenen / die ik in grooten dank aan-nam / alsoo ik se op de harde en ongelijke straten wel van doen had. Dus quamen wy weer in onse Galey / die wy tot onse toekomende reys met alle noodsaakelijkheeden moesten voorsien / versorgen en toerusten. Maar alsoo ik te vooren aan Hans Rattich, gelijk ook aan mijn vrind Christoffel Wexius had geschreeven / vond ik op mijn weerom-komst / by onsen Schrijver / haar-lieder beyder antwoord / zijnde van desen inhoud. Die van Rattich hield in; dat hy seer verheugt was over 't uytbreeken van *Kopke*, en aan my mede mijn vryheyd toe-wenste; dat hy my 2 goude kroonen sond; dat *Doctor Betz* met de Post na *Weenen* was; en eyndelijk, dat 'er alle daag een anderen Ambassadeur van den Keyser verwagt wierd. Wexius schreef; dathy van mijne brieven aan den Keyserlijken Gesant de

Antwoord van *Rattich* en *Wexius*.

Pa-

Baron van *Eitzingen*, nog van *Doctor Betz* niets en wiſt, maar mijn laatſten aan hem had gekreegen; hoe dat ſijn hart wel goed was; maar dat het hem aan magt ontbrak, om my te helpen, waar toe hy egter by alle en een yegelijk ſijn uyterſte beſt ſoude aanwenden, my belaſtende, dies-wegen mede aan den Hof-prediker *Sturmius* te ſchrijven; voorts dat hy na *Paaſſchen* van *Conſtantinopolen* ſtond te vertrekken; dat hy verblijd was over het ontkoomen van *Kopke*; mijnen brief na *Spiers* ſoude beſtellen; dat ſijnen Heer my een Rijksdaalder toeſond, en dan ten laatſten, dat hy en den Prediker, by alle voorvallen, om my ſouden denken, my recommanderende, aan hem weerom te ſchrijven, of ik den Rijksdaalder ook had ontfangen, en dat hy aan my een boek ſoude laten toekoomen.

Op bepde deſe bzieben heb ik dien ſelben dag nog weer geantwoozd / en eerſtelijk den Heer Rattich booz ſijne bereering van herten bedankt / en om berderen bpſtand gebeeden: maar wijl Wexius mijnen bzief aan den Ambaſſadeur / en aan Doctor Betz niet had ontfangen / en hp mp nogtans ernſtelijk bleef vermanen / om dog niet na te laten, nog voor *Nieuwe-Jaar* aan boven-gemelden Hof-prediker te ſchrijven, heb ik ſulks ook in 't werk geſtelt / en eerſt aan Wexius geantwoozd / dat ik ſijnen brief, nevens de vereering, van den Ambaſſadeur wel had ontfangen, hem verſoekende / om voor my den ſelven daar voor te bedanken, en om verderen byſtand te ſmeeken. Waar nebens ik hem ook eenige / ſoo Latijnſe, als Duytſe (Carmina) Baarſen / of Gedigten / ſond / om de ſelve aan den Geſant / als mede aan den Hofprediker / tot een Geluk-ſalig Nieuwe-Jaar-wenſch (zijnde het den ingang van 't jaar 1587.) van mijnent weegen aan te bieden. Bp de ſelve boegde ik ook een bzief aan den Ambaſſadeur ſelf / wenſchende hem een gelukkige weerom-komſt in de Chriſtenheyd, met ootmoedige beede / dat hy dog mijne ſoo ſeer gewenſte verloſſing wilde indagtig zijn.

Die den Schrijver weer beantwoord, daar eenige Gedigten byvoegende.

Hy ſchrijft ook aan den Ambaſſadeur.

En aan *Sturmius.*

Ik volgde ook den goeden raad van Wexius, en ſchreef mede aan den Hof-prediker Sturmius, hem voor-af een Geluk-ſalig Nieuwe-Jaar toe-wenſchende / en verders biddende; dat hy by den Heer Ambaſſadeur en andere Heeren, dog mijnen uyterſten nood wilde bekend maken, en voor my ootmoedig om hulp, byſtand en redding aanhouden; en alhoewel ik deſe brieven al op den 23. December had laten afgaan / zijn ſe nogtans / na dat ik naderhand upt Wexius heb verſtaan / eerſt op den 18. January te regt gekoomen.

Ondertuſſen had my Wexius, op mijn voorig ſchrijven / met eenen Duytſen Renegaat / die een Bont-werker was geweeſt / en die anderſints een goed en vroom man was / geantwoord / en dewijl ik hem had gebeeden / om tot mijn trooſt / en om 't verdriet eenigſints te verſetten / aan my een boek te ſenden / had hy my 2 boeken toe-geſonden / in 't Latijn, Polydorus Virgilius, van de vinding der Konſten, en een Duyts Pſalm-boek / waar mede hy my niet weynig heeft verblijd / ondertuſſen was ik om deſe boeken ſeer verleegen / als wy na den arbeyd gingen / om dat ik ſe moeſt in de Galey laten / alſoo ik vreeſde / dat ſe my ſouden ontſtoolen werden / maar wijl ik wiſt / dat niemand op onſe Galey deſe ſpraken verſtond / was ik dies te geruſter / die verbergende en bewarende ſoo goed / als ik konde / ſoo dat ik ſe evenwel noy heb behouden.

Krijgt 2 boeken van *Wexius.*

Overmids dat nu Kers-tijd op de hand ſchoot / ſoo waren 'er eenige Spanjaarden en Italianen onder ons / die haar by de Capucyner Monniken / welke op deeg tijd tot Galata waren / aangaven / om na haar wijſe te biegten / en op den Feeſt-dag te Communiceren, dat haar van de onbeſonne en onverſtandige Monniken wierd afgeſlagen / om dat ſy ſlaven zijnde, welke op de *Turkſe* Galeyen roeyden, het Heylige *Sacrament* niet waardig waren, overmids ſy de *Chriſtenheyd* met aan- en toe-voering van den Vyand, en des ſelfs Wapenen, Geſchut en Krijgs-behoeften, ſelfs hiel-

Domme en onbeſonne Monniken.

hielpen bekrijgen, en God ten hoogſten vertoornden, waarom men aan haar, ſoo lang, als ſy in deſen ſtand waren, het *Sacrament* niet mogte geeven. **Als de arme ſlaven haar antwoordeden** / dat ſy 't doen moeſten, en daar toe met bloedige ſlagen wierden gedwongen, **ſoo ſepden haar de Monniken daar op** / dat ſy ſig eer geheelijk moeſten laten dooden, wanneer ſy ſouden ſterven, als vroome *Chriſtenen*. Antwoord der ſlaven.

Na ſoo harde redenen en bloedige Predikatie / **quamen deſe arme ſlaven weer aan hoord** / **zijnde gants klepn-moedig en verſlagen** / **om dat ſe van God en ſijne** Sacramenten **wierden verſtooten. Doen ik nu hare klagten had aangehoort** / **ſepde ik haar**; dat ſe niet moeſten treuren, alſoo God by ons was, en dat wy waren in dat beroep, waar toe ons God op deſen tijd, na ſijnen wil had geſchikt; dat ſe daarom niet moeſten bedroeft zijn, alſoo deſe *Capucynen* Gods dienaars niet en waren, want anders ſouden ſy niet tegens God en ſijn Woord ſoo *Onchriſtelijk* leeren, handelen en wandelen: God, **ſepde ik** / heeft ons arme ſlaven daarom in deſe *Heydenſe* gevangenis overgegeeven, op dat wy de tyranny der *Turken* ſouden en moeſten onderdanig zijn, en haar dienen, niet anders, als hy eertijds het volk *Iſraëls* in *Egypten*, onder *Pharao*, en daar na in *Babylon* onder het geweld des Konings van *Perſien* had overgegeeven, en door den Propheet *Jeremias* heeft laten vermanen *Jerem.* XXVII. met deſe woorden: *Brengt uwe halſen onder het jok des Konings van* Babel, *ende die met hen ende ſijnen volke, ſoo ſullet gy leven.* **Merkt wel** / **hp ſegt niet** / *Gy ſult u laten dooden, maar ſoo ſullet gy leven.* **Noch ſept hp verder**: *En hoord dan niet na de woorden der Propheten, die tot u ſpreeken, ſeggende: Gy en ſult den Koning van* Babel *niet dienen: want ſy Propheteren u valsheyd. Want ik en heb ſe niet geſonden, ſpreekt de Heere.* Hierom ſoo zijn deſe *Capucyner*-Monniken valſche Propheten, en niet van God geſonden, en ook derhalven niet waardig, dat ſy de *Sacramen-* Hunne bloedige Predikatie. Door den ſchrijver weerlegt, en de klagende ſlaven verſtroost.

ten Gods ſouden uytdeelen. Op deſe wijſe bragt ik deſe arme en och arm! in Gods Woord ſeer on-ervaren en ongegronde menſchen / nog weer een wepnigje te regt / en dat ſy eenigſints begreepen / dat God ons daar had geſonden / en daarom niet had verſtooten / of verlaten / maar ter ſijner tijd ons weer in genaden aan-nemen / en verloſſen ſoude.

Sijn neerſtigheyd, om wat te winnen.

'ſ Anderen daags wierden wy door Galata gevoert / om voor den Patroon in ſijn hups water te dragen / wy moeſten voor-by een ſlagt-hups gaan / daar kogten wy een ſchaaps af-val / die wy dies tijds 4 / of 5 / tot 6 toe / om eenen ſtuyver koſten / deſe verkoften wy weer aan andere op de Galepen / en kreegen voor elken af-val een ſtuyver / ſoo dat wy daar een redelijke winſt aan hadden / alſoo wy 't onſe om niet hadden / en van de winſt nog een dronk toe konden doen.

Seer handgaauwe *Franſſen.*

Daar waren ook eenige Franſſen onder ons / ſoo hand-gaauw / dat ſe in 't voor-by dragen / dan den eenen eens een half Schaap / dan weer den anderen eens een vieren-deel / upt den haak mede namen / ſoo 't haar niet ontjaagt wierd / maar de vlees-houwers kreegen ſelver ſin en gevallen in hare hand-gaauwigheyd: want alhoewel ſy het ten deele al ſagen / waarſchonwden ſy malkanderen niet / maar hielden in tegen-deel malkanderen met een praatje op / tot dat wy den bupt weg hadden / daar na lagten en ſpotten ſy daarom met malkanderen / het geſchiede ook ſelden / en 't was een kleyn verlies / om dat het vleeſ aldaar ſoo goed koop is / alſoo 't beſte

Goed-koop vlees.

Oſſen-vleeſ maar eenen Aſper het pond geld / zynde het Schapen-vleeſ nog veel beter koop.

Beknopte wijs van Vagte-plooten, wol-waſſen, ſpinnen en breyen.

Een Schaaps-vagt koft ik om twee Aſpers, en kon gemeynelijk 3 paar kouſſen van eene vagt krijgen / wanneer ſy goede wol op had / de wol ſneed ik 'er met een meſ af / en wiesch de ſelve eerſt in 't Zee-water upt / en daar na in ſchoon Fonteyn-water / ſoo ſuyver / als ik kon / daar na ſpon ik de ſelve ſoo ſindelijk / als my mooge-

lijk

lijk was; mijn ſpil was een langagtig houtjen / wat langer als een ſpan / met een houten ring / van groote / als een dobbel-ſteen omvangen / in welkers midden een kromagtigen klos ſtak / waar aan ik de wol hing / en aldus met draapen en upthalen voort ſpon. De kouſſen waren / na dat den draad viel / ongelijk / het eene paar netter en fijnder / als 't andere / een paar van de groffſte gold gemeenlijk 10 Aſpers, d'andere van 15 tot 20 Aſpers, ook wel tot 40 toe; als ſy fijn en van vier-draad waren.

Gelijk den arbeyd was / ſoo was ook den arbeyder / helaas! ſlegt genoeg / nogtans dragt het my nog meenig ſoet ſtupbertje aan / tot verbetering van mijn onderhoud: daar in tegen-deel andere van mijne kameraden nog te bijten / nog te kaauwen hadden / ja ſchier van honger ſtorven / daar had ik nog altijd een goeden voorraad / van brood / knof-look / ajuyn en kaas / ook kon ik ſomtijds in mijnen grooten en ſwaren arbeyd en vermoeydheyd / tot mijn verquikking en verſterking / een dronkje wijn doen / daar andere haar met ſtinkend water moeſten behelpen / overmids ſy geſtadig buyten het werk / dat op de Galey te doen was / leedig ſaten / dat my gants onmoogelijk was. Groot voordeel van de naarſtigheyd.

Hier en tuſſen quam de Verloochende / den Duytſen Bont-werker weer by my / en bragt my 2 trooſtelijke Latijnſe brieven / den eenen van Chriſtoffel Wexius, en den anderen van den Hof-predikker Zacharias Sturmius, die my ontbood / om hem een middel voor te ſlaan, waar door ik dagt mijn verloſſing te konnen krijgen. Deſe brieven waren 5 weeken / door Hans Rattich de Goudſmid / opgehouden geweeſt / om alle vermoeden en agter-dogt te vermijden / van wegen mijnen uytgebrooken mede-geſel / dat ik ook uyt den brief van Wexius verſtaan had. Hier op heb ik kort weer geantwoord / inſonderheyd aan Sturmius; dat ik, och arm! geen ander middel, tot mijne ontſlaging, wiſt voor te ſlaan, als dat ik Bekome weer Brieven.

door

door den *Duytſen* Afgeſant mogt werden vry-gekogt, waar voor ik ſoude belooven, en ook mijn hand ſetten, dat ik in den dienſt van den Heer Afgeſant ſoude blijven, en getrouwelijk volharden, tot dat ik het verſchoote geld voor mijn verloſſing, met hert-grondige dankbaarheyd, hem ſoude weerom geeven: want Borg (waar van ook eenige ſpraak was geweeſt) alhier ter plaatſe te ſtellen, was my onmoogelijk, ook was ik bedugt en maakte ſwarigheyd, om aan mijne Vrienden mijnen bedroefden toeſtand te laten weeten, zijnde de weg ſoo ver, en daar by d'onſeekerheyd, van dat mijne brieven wel ſouden beſteld werden, en ſchoon dat nog al wel was, had ik evenwel beſwaarlijk, eer, als in een half jaar, een brief weerom konnen krijgen, in opſigt, dat de gelegendheeden en omſtandigheeden van deſe Landen aan mijne Vrienden weynig bekend zijn, derhalven bad ik nog-maals den wel-gemelden Sturmius, om by ſijn Genade, om mijne verloſſing, nog wijder te willen aanhouden. Te meer, wijl ſijn Genade nu op ſijn vertrek na huys ſtaande, in ſijn afſcheyd van den *Sultan*, ligtelijk d'ontſlaging van een armen *Chriſten*-ſlaaf ſoude verkrijgen. Ik maakte ook aan Wexius bekend; dat wy nu aan een ander werk, in't huys van den Schatmeeſter, of *Theſaurier* van den *Sultan*, gelegen aan 't eynde van de Stad, by de 7 Torenen, dat met een ſtatelijk nieuw gebouw vergroot en verbeterd wierd, ſouden gebragt werden. Dit was ſeer wijd van de Haven en van onſe Galey / ſoo dat wy hier over dag en nagt by malkanderen moeſten blijven.

Sijn antwoord daar op.

Met aanwijſing van een gemaklijken weg tot ſijn verloſſing.

Gaan in't huys van den *Theſaurier* van den *Sultan* werken.

Op een Vrydag, op den welken wy ſonder dat geen werk deeden / om dat die haren hyer-dag is / wierd ons belaſt / om uyt het huys van gemelden Schatmeeſter, of *Theſaurier* eenig Silver-mineraal, na onſen *Patroon* te brengen. Dit waren ronde koeken / als een groot tafel-bord / en een hand-breed dik / daar by ſeer ſwaar / ſoo dat ik aan een daar van genoeg te dragen had. De ka-

kamer / waar upt men ons deſe Silver-koeken gaf / ſtond in den Booz-hof / en was maar met een ſlegt hang-ſlot bewaart / deſe gelegenthepd nam een van onſe maats / zynde een Franſman waar / hy opende / ſonder veel moepten / dit ſlegte ſlot / en ſtal 2 van deſe Silver-koeken / die hy aan een Jood verkoft. Daar een Franſe ſlaaf ſteelt.

Dit Silver-ertz / of metaal was aan een ouden / vzoomen Chriſten-gebangen toe-vertrouwt / en in bewaring gegeeven. Deſe wierd wel haaſt gewaar / dat dit gemak was open geweeſt / en dat 'er 2 koeken vermiſt wierden / hy maakte het aan onſen Guardiaan bekend / daar op wierden wp alle te ſamen geroepen / om op de hoogſte ſtraf te klappen, en bekend te maken, wie dit gedaan had, of daar over verdagt wierd: eyndelijk wierd te kennen gegeeven; dat de *Franſman* by de deur van dit gemak, aan het ſlot futſelende, geſien was, waar op men hem aanſtondts ter aarden wierp / en met ſlagen bedzepgde / om de waarheyd te ſeggen: toen bekende hy rond upt / dat hy de kamer had weeten open te krijgen, en 2 ſtukken daar uyt genoomen, welke hy aan een *Jood* had verkogt. Daar op wierden 2 Guardianen nevens hem afgeſonden / om den Jood op te ſoeken / die ſy ook vonden / en mede pakten / en ook de Silver-koeken weerom kreegen / werdende den Franſman booz ſijne handgaauwheyd ſoo wel met ſtok-ſlagen beloont / dat hem wepnig luſt meer tot diergelijke Silver-koeken over-bleef / en met den Jood ging 't niet veel beeter. Navorſching hier over gedaan. Werd door den dief bekend. En ſijn loon krijgt.

Gemelde Franſman was een looſen ſchalk / die / terwijl wy hier nog eenige dagen bleeven arbeyden / en 's nagts opgeſlooten wierden / nogtans heymelijk by nagt een tamelijke dikke houte traap wiſt booz te bzeeken / waar booz hy upt de plaats van onſe gevangenis / tot boven in 't huys ſloop / waar van hy by den dag de geſteltenis had afgeſien / hier van daan liet hy ſig tot op de ſtraat afglyen / en liep weg / ſoo dat men niets Waar na hy uytbreekt.

niets verder van hem heeft vernoomen. Ik hèb hem egter / na mijn verkreegen vryheyd / voor mijn vertrek van Conſtantinopolen, nog weer ontmoet.

Snijder van *Malta*, die laſt had, om den Auteur te verloſſen.

Terwijl wy nog in des Schat-meeſters werk waren / quam 'er een ſnijder van Malta te Pera, die aldaar een broer had / die een Renegaat / of Verloochende was / deſe ſnijder kende my / en hy had laſt van mijnen Heer / om, ſoo 't moogelijk was, my te verloſſen; ik wiſt och arm! niets / of van ſijn komſt / of van ſijn boodſchap / wijl ik in de Galey van hem niet gevonden wierd / hy wilde mede niet verder na my vragen / om in geen gevaar te koomen.

Maar hier is mijn getrouwen vrind Wexius agter gekoomen / en na dat hy allerhande redenen en voorſlagen / ſoo wel met Marcus den ſnijder / als ook met ſijn broer Aly Reys, over mijn verloſſing had gehad / quam hy my ſulks op de plaats / daar wy arbeydeden / en ik doen-maals ſteenen droeg / bekend maken.

Van wiens komſt hy kennis krijgt door *Wexius*.

De goede Wexius had ſig in 't gewaad van een Hungariſch koetſier verkleed / toen hy my in 't voor-by gaan aanſprak / en ik hem eerſt wierd kennende / begon ik om ſijn verkleeding te lagchen / ſoo dat my daar door mijnen ſteen / die ik droeg / van de ſchouder viel / dat een Guardiaan haaſt gewaar wierd / die my met eenige ſtok-ſlagen het lagchen deede over-gaan / ik ſammelde niet lang / maar nam mijnen ſteen weer op / en ſeyde in 't Latijn tot Wexius, dat hy nog een weynig ſoude wagten. In 't weerom koomen ſeyde ik tegens hem in 't voor-by gaan / dat hy maar ſtout toe ſoude in 't huys treeden, en wat met de andere ſlaven praten, dat ik terſtond weer ſoude by hem zijn, want ik moeſt nog een poos ſteenen dragen / op dat de Guardiaan geen quaad agter-dogt op ons ſoude hebben.

Overmids my / door Gods zeegen / van den Heer Rattich, van de knegten van de Ridders van Malta, als mede van den Heer van Eyt-

zin-

zingen, tamelijk veel geld was vereert / soo leefde ik met mijn ketting-gesel / zijnde een Fransman (die my het kousse-bzepen geleert had) in goede over-een-komst en vertrouwelijkheyd / soo dat wy niet alleen den wol-handel in 't gemeen deeden / maar ook te samen een wijn-kroegje hielden / dat men aan ons niet alleen op de Galey / maar ook over-al te Land op ons werk toe-liet / alsoo de Guardiaan daar goet profijt van trok. Ik bzagt dan mijnen vzind Wexius in ons kitje / alwaar och arm! niet als een dzonk wijn met knoflook / kaas en bzood te vinden was: maar 't was den goeden Wexius, nog ook my / dat pas / nog om eeten / of dzinken te doen / maar veel meer / om dat wy te samen van mijn bzyheyd en verlossing te bzyer souden konnen spzeeken. Daar op vertelde my Wexius de aankomst van Marcus de snijder van Malta, en dat hy bevel had / om my te verlossen, maar dat sijn broer *Aly Reys* het sogt te beletten, dit quam hy my in vertrouwen bekend maken / en mijn bedenken daar over aanhooren. Ik bedankte hem voor de getrouwe boodschap / en seyde hem daar nevens; dat het my als-doen onmoogelijk was, om uyt dit werk te scheyden, om dat het te ver afgeleegen was, waarom ook geen *Guardiaan* yemand van ons dorst uyt dit werk brengen, sonder verlof van den *Patroon*, dat ik niet verkrijgen kon. Hierom versogt ik Wexius; dat hy van mijnent weegen Meester *Marcus* wilde groeten, en hem bidden, om dog by my het beste te doen, om de wil van mijnen Heer *de Chameſſon*, en als hy my verloste, dat ik hem dan daar voor alle dankbaarheyd soude betoonen; 't welk de goede Wexius aan-nam / met alle blijt en neerstigheyd uyt te voeren / en na dat wy een dzonkje / of 2 te samen gedaan hadden / haaste hy hem weer weg / hebbende seer groot mede-lijden met my / niet alleen over den swaren arbeyd / maar-voornamentlijk om de ongenadige stok-slagen / die hy aan my / op sijn aankomst / sag geeven. Maar ik vertrooste hem / dat

Drijft met sijn makker wol- wijn- en kousse-handel.

Spreekt met *Wexius* over sijn verlossing.

Die seer groot mede-lijden met hem heeft.

dat hy ſig daarom niet moeſt bedroeven, alſoo my van Gode deſe dienſtbaarheyd was opgelegt, die my ook de ſelve (als tot nog toe was geſchiet) genadelijk ſoude helpen dragen en overwinnen, verſoekende / dat hy nevens my by God in den gebeede wilde aanhouden, en mijne vryheyd bevorderen, ſoo veel als hy konde; dat hy my beloofde / en ſoo ſchepde hy heel treurig van my. Daar op trad ik weer aan mijn werk / ſoo dat niemand wiſt / wat Wexius gedaan / of wie hy geweeſt was.

Alle mijne mede-geſellen wiſten wel / dat ik wat geſtudeert had / en dat ik beeter wiſt te ſchrijven / als pemand van haar allen / alſoo ik tot Alexandrien voor eenige Grieken in haar ſpraak / als ook wel Italiaanſe brieven met Griekſe letters had geſchreeven. Hierom ſpraak my een armen Griek aan / welke ook met my was gevangen / om voor hem een *Italiaanſen* brief, maar met *Griekſe* letters, in groote vertrouwelijkheyd te ſchrijven, alſoo daar ſeer veel aan geleegen was, dit ſtond ik hem toe / en daar mede gaf hy my den inhoud op / die deſe was: Gunſtige Heer! ik heb u onlangs te verſtaan gegeeven, in wat elende en ſware dienſtbaarheyd ik ſteek, wanneer gy uyt mede-lijden my beloofde, om, als 't moogelijk was, my weer aan mijn vryheyd te helpen, 't is nu ſulks, dat ik vertrouw ſeeker te konnen uytbreeken, ik bid derhalven; dat gy als een *Chriſten*, volgens uwe belofte, barmhertigheyd aan my wilt bewijſen, en my een tijd lang in 't verborgen by u herbergen, tot dat God my verder geluk komt te verleenen, op wien ik mijn hoop en trooſt ſtel, en in wiens naam ik het ſal wagen, en met lijdſaamheyd afwagten, wat 'er van komt. Waar mede God bevoolen. Uw goede bekende Vriend. *I. Græco.* Als ik deſen brief voor hem had geſchreeven / bedankte hy my ten hoogſten / en wy gingen beyde met vreugde weer aan onſen arbeyd.

Schrijft een brief voor een *Griekſe* ſlaaf.

'ſ Anderen-daags 'ſ morgens / doen onſen Guar-

Guardiaan ons weer na gewoonte aan het werk bragt / ging de goede Griek ter zijden af / sonder dat den Guardiaan, of yemand van onse maats / het merkten / ondertussen voeren wy met ons werken voort / de een in 't huys / de ander daar buyten / na dat aan elk was aangeweesen. Omtrent den middag sag den Guardiaan 't eerst / dat de Griek weg was / daar hy plings na vroeg / maar niemand wilde van hem weeten / waar over hy niet weynig verschrikte / alsoo hy seer wel wist / wat voor een Tyran dat onse Patroon was; dat hy / of den slaaf betalen / of selver in sijn boepen gaan moest. Weshalven hy met allen ernst op 't vlijtigst / soo wel onder ons / als onder de andere Christenen en Guardianen navroeg / maar hy kon niets anders te weeten koomen / als dat een van de andere Guardianen my had sien schrijven / dat hem verdagt was.

Die daar op weg loopt.

Ontsteldheyd dies wegen van den *Guardiaan*.

Terstond liet my de Guardiaan roepen / my vragende / wat ik dien dag had geschreeven? ik antwoorde / dat ik aan het *Duytse* Gesandschap, om een aalmoes had geschreeven: maar hy wilde my niet gelooven / en liet my over-al betasten / nogtans vond hy niets by my / als mijn schrijftuyg en wit papier / doe seyde hy / waar is dan jou schrift? Ik antwoorde / ik heb 't immers voor-af gesegt, dat ik het aan de *Duytse* Ambassade door een *Jood* heb afgesonden. Straks nam hy my mijn schrijf-gereedschap af / wierp my ter aarden / en gaf my 50 slagen. Alle de slaven / soo wel die van ons geselschap / als van andere Heeren / hadden groot mede-lijden met my / dat hy soo gantsch onbarmhartig met my omsprong / en dat tot mijn onschuld: want sy seyden / dat se my alle konden getuygenis geeven (gelijk als 'er dan ook nog Grieken onder haar waren) dat ik geen *Grieks* konde spreeken, veel minder behoorde. hy eenig vermoeden van brieven-schrijven, om den uytgebrooken *Griek* op my te hebben. Maar in dien toorn luysterde den Guardiaan nergens na / scheldende my voor

Die daarom den schrijver mishandeld.

een ongeloovigen hond, en my met eenen eggenen Turk weer op de Galey ſtuurende: waar over ik niet weynig verſchrikte / ſoo veel niet om d'ontfangene ſlagen / maar om meer gevaar en perijkel / dat hier van koomen konde. Maar d'almagtige en goede God keerde alles ten beſten. Want binnen weynig dagen wierd ook ons gantſche geſelſchap weer van dit werk afgenoomen.

Hy doed het huys-werk by een *Turk*.

Den Turk, die my na de Galey ging brengen / woonde in Conſtantinopolen, deſe bragt my eerſt in ſijn huys / alwaar ik voor ſijn wijf het huys moeſt uytveegen en water dragen / waarom ik wel te vreeden was; ik had ook dat maal wel konnen weg loopen / maar ik wiſt helaas! geen toe-vlugt / gelijk de Griek wiſt / en daarom bleef ik. Als ik mijn werk af en gedaan had / gaf my 't wijf van den Turk een weynig ſtijſt / (die ſy had over-gehouden) en wat brood om te eeten / hebbende nevens haar Moeder groot mede-lijden met my / ſy bad ook haren man / dat hy mede-lijden met my wilde hebben, en dat hy my meer wilde helpen beſchermen, als onder-drukken. Dus wierd ik weer op de Galey by mijnen Moor aan den ketting gekloncken / die my welkom hiette / maar het lagchen was my vergaan / om den verlooren Griek, hoewel ik my ſijnen 't wegen verheugde / om ſijne vryheyd / verlangende mijn geluk / of ongeluk / alſoo / als 't de Heere ſoude ſchikken / af te wagten. Ik had nog heymelijk in de Galey op mijn bank onder het leer / pen / inkt en papier verborgen / dat ſogt ik op / en ſchreef al het voor-gevallene nevens mijnen toeſtand aan mijnen goeden vriend Wexius, hem biddende / dog om my ten beſten te gedenken, met bekentmaking; dat ik weer in de Galey was, op dat hy weeten mogt, werwaarts hy ſijn antwoord konde ſenden, dat ik hem dan door onſen Schrijver weer verſeckert konde beantwoorden.

Mede-lijden van de *Turkijn*.

Komt weer op de Galey.

Dat hy aan *Wexius* bekend maakt.

Hier en tuſſen bragt my de Schrijver / die 't heel

heel wel niet my meende / eenige dagen na malkanderen met hem in des Patroons hups / in de Stad Galata, aldaar moest ik eenige gemakken upt-veegen / de plaats upt-wieden / en hout en water dragen / dat ik nog liever deede / als alleen in de Galey onder de Turken en Mooren te sitten. Ik had 'er ook geen scha by / want de Kok sette my steeds wat van 't over-gebleevene eeten voor / soo dat ik doen-maals aan pottagie / vleesch / en andere kost / geen gebrek leed. Dit alles dragt my mijn goede vriend de Schrijver te weeg. Egter moest ik nog alle nagt weer met hem op de Galey gaan slapen. Doet het huys-werk in des *Patroons* huys.

Om deese tijd is een droevig voorval tot Constantinopolen gebeurt / dat ik niet heb willen nalaten / om hier te vertellen: Een jonge Turkse weduwe had hare genegendheyd en liefde op een Griekschen jongman geset / hem heymelijk by haar ontbooden / en hem hare liefde ontdekt / waar door sy eyndelijk soo ver geraakten / dat sy in ontugt met malkanderen leefden. Aan beyde kanten waren hare Ouderen nog in 't leven / welke / doen sy dit gewaar wierden / heel qualijk te vreeden waren / insonderheyd de Vader der Turkin, die een voornaam rijk man was. De weduwe wilde den Griek trouwen / dat tegens hare wet streed / ten ware dan / dat de Griek te vooren Turks wierd / dat hy niet in sijn sin had te doen. Daar op wierde de saak nog eerst / in opsigt van den Vader der weduwe / door de Overigheyd / tot een geld-boete gemiddeld / en aan de weduwe / als mede aan den jongeling / op de hoogste straf / verbooden / malkanderen in 't toekoomende te mijden. Droevige geschiedenis van een *Griek* en een *Turkin*.

Maar 't was aan 't wijf onmoogelijk / om haar van den Griek af te houden / en dus wierden sy eyndelijk / tegens alle waarschouwing / by malkanderen op de daad betrapt / en gevangen. De Vader van de weduw wilde sig met sijn dogter niet meer moeyen / ook was de Griek, wegens d' armoede van sijne Ouderen / ook hulpeloos / Werden op Hoerery betrapt en gevangen.

peloos / en overmids hy niet Turks wilde worden / om haar te kunnen trouwen / moest d' Overigheyd haar ampt en pligt betragten / dat ook de Vader der weduwe selfs begeerde.

Wreede straf-oefening.

Sy wierden dan alle beyde uyt het Gevangenhuys gehaalt / 't wijf voorwaards uyt / en den Griek agterwaards / op eenen Esel gebonden / aan het wijf den toom / en aan den Griek den staart van den Esel in de hand gegeeven / werdende alsoo door de voornaamste straten van de geheele Stad Constantinopolen, peder tot hoon en spot / om-gevoerd / tot dat sy eyndelijk over de vis-markt buyten de poort aan de Zee / daar een Schavot was opgeregt / wierden gebragt: aldaar wierden sy beyde los gemaakt / en men nam eerst den Griek, trok hem naakt uyt / blijvende alleen de schaam-deelen met een doek bedekt / daar op bond men hem de handen en voeten op den rug by een / en hong hem soo levendig aan een Galg in een yseren haak / die hem op zijde door de ribben ging / soo dat hy nog alles sien kon / wat men met sijn Woelin deede.

De eerste aan den Griek.

Doen de Turkin dese schrikkelijke straf aan-sag / riep sy hem toe / en vermaande hem tot lijdsaamheyd: maar men liet 'er niet veel spreeken / maar ging mede met haar voort / blindende haar de oogen / en men liet haar in de Zee verstooten / geevende daar na haar dood ligchaam aan haare vrienden. De Griek moest dit alles met groote smert aansien / hy was mede wel geern dood geweest / maar hy kon nog niet sterven / alsoo sijn hert nog gesond was. De plaats van 't Geregt wierd van eenige bestelde Wagters bewaakt / op dat de Griek niet mogt vergeeven werden / ten eynde hy dies te eer van dese martelaryp mogt verlost werden.

Daar na aan de Turkin.

Smertelijke dood van den Griek.

Doen hy nu over den derden dag in dese schrikkelijke pijn en smert / half dood / half levendig nog hing / liet sig eyndelijk een van de Wagters / door geschenken / van sijne vrienden beweegen / om hem heymelijk met een Spongie / in schijn / dat

Heberer. Pag. 164.

dat hy hem met Azijn een weynig wilde laven / vergift in te geven / waar door hy op den vierden dag van sijn groote smerten wierd verlost / de geest gaf / en stierf.

Dit voorbeeld verhaal ik om die reden / op dat men sien mogt / dat ook de Turken d' ontugt straffen / overmids veele van die meening zijn / dat by haar alles is toe-gelaten Egt-breuk / Hoererp / en dat nog schendelijker is / om te noemen / d' onnatuurlijke sonde. Egter werd de Hoererp onder hare Turkse Persoonen eenigsints ligter gestraft / als wanneer de Turken, of Turkinnen haar met Christenen misgrijpen. Evenwel kan ik met de waarheyd verklaren / dat ik niet alleen d' Egtbreuk en Hoererp / maar ook wel bysonder de Sodomie swaarlijk met verbanning op de Galeyen / en ook met verbeurte van 't leven heb sien straffen / en ook niet minder Moordery / Roovery / of Dievery / welke misdaden en grouwelen / in der waarheyd / swaarder van de Turken, als by ons Christenen gestraft werden / waarom ook dies te weyniger van sulke sonden / en lasteren onder haar gehoord werd. De Turken straffen ook d' ontugt. En d'andere groove misdaden swaarder als de Christenen.

Wijl de voortijd weer op hand schoot / en dat 'er een nieuwen Bassa na Cayro moest gebragt werden / soo wierden mijne mede-gesellen onversiens van haar werk weer op de Galey gebragt / om alles te verbaardigen tot weer een nieuwe Reys / na Alexandrien in Egypten; en doe nu alles klaar was / wierd onsen Patroon belast / buyten de Haven / agter het Serrail, of Paleys van den Keyser / by 't Arsenaal, of Wapen-huys digt aan de Stad Constantinopolen op te passen / en sig gereet te houden. Alhier wierd het meeren-deel der slaven weer uyt den ketting geslagen / en in gemelde Serrail voor eenige dagen te werk gestelt / koomende altijd 's nagts weer in de Galey. Maken alles klaar tot een Togt na Alexandriën.

In 't gaan en koomen wierden wy over een groote open plaats gebragt / waar op 2 Obelisken stonden in Egyptische gedaantenis / maar sy 2 Obelisken.

waren niet heel groot. Digt by 't Serrail moe-
St. Sophia. sten wy by de heerelijke Kerk St. Sophia langs gaan / dat een uytnemend groot en pragtig ge-bouw is / en seyden ons de Grieken, dat aan dese Kerk een deur / of poort was / die van 't
Over-geloof. hout van Noachs Ark soude gemaakt zijn. Die 't gelooven wil / die mag. Aan den ingang van 't Serrail is een groote sware poort / en daar by een sterke wagt / daar na komt men op een seer groot en lang pleyn / dat ongestraat / of ongevloert
Serrail. is. Het Serrail is van sig selven geen sonderling schoon gebouw in 't aansien / zijnde van seer la-ge verdiepingen / en hebbende enge kamers en gemakken / die van binnen met loof-werk zijn beschildert. Ons werk was hier steen te dragen.

Toen wy op den derden dag in ons werk waren / siet! soo bragten de Turken 4 Griekse
Ongelukkige Griek-se Priesters. Priesters / gevangen en geboeyt / by ons / dese moesten in hare lange rokken ons helpen dra-gen / d' oorsaak hier van was ons onbekend / maar sy wierden seer qualijk gehandelt en gesla-gen / waarom wy seer groot mede-lijden met haar hadden. Tegen den avond / als men ons weer na de Galey bragt / wierden sy / nevens andere slaven / in een andere Gevangenis ge-bragt.

Op dit werk vernamen wy van eenige Kne-
De Patroon in ongunst van den Keyser. gaten / dat onse Patroon, by den Turksen Key-ser in groote ongunst was / soo dat het gesche-yen stond / dat hy Mansur, dat is / van sijn ampt soude af-geset werden. Waar over wy ten deele bly waren / op dat wy van sijn ty-rannij ontslagen wierden / ten deele ook verlee-gen waren / dewijle wy niet wisten / wat ons dan in dien gevalle stond over te komen / en of wy dan niet wel des Keysers eygen slaven mog-ten werden / en dus in noch swaarder last raken / als te vooren / om eens aan onse vryheyd te ge-raken.

Op een Vrydag, zijnde der Turken Rust-dag / bleven wy stil op de Galey / als doen maakten

eeni-

eenige Soldaten haar geweer en wapenen ſchoon/ en liet 'er een onverſiens ſijn Roer/ upt de hand/ in de Zee vallen/ waar over hy ſeer verſchrikte/ haaſt bood ſig een witte Moor, die in ons Patroons dienſt was/ aan/ om 't ſelve voor hem weer op te halen, by aldien hy hem voor een ſtuyver Brandewijn wilde geeven/ waar mede de Soldaat heel wel te vreeden was: daar op ſchudde deſe Moor ſijne kleederen upt/ en ſprong in de Zee/ begaf ſig na de grond/ en quam haaſt weer boven/ brengende in d'eene hand het Roer/ en in d'ander een ſchoen/ die daags te voren/ van een Soldaten-jongen/ was in de Zee gevallen/ waar over wy ons niet weynig verwonderden/ alſoo de Zee aldaar over de 80 vademen diep was. Wonderlijken Moorſchen Duyker.

Dien avond quamen noch eenige Galeyen by ons/ waar van wy niets en wiſten/ op de welke den nieuwen Baſſa met ſijn geheel hups-geſin en ſleep was/ die men na Groot Cayro moeſt brengen. Alſus moeſten wy onverſiens aanſtonts tegens den nagt op en baardig zijn/ wijl de wind ſeer goed was. Dus voeren wy 15 Galeyen ſterk met malkanderen na Marmora, en quamen met deſen voorſpoedigen wind 's morgens vroeg by de Kaſtreelen aan. Na dat wy ons aan hadden gegeven/ gingen wy ſtraks weer voort/ latende alle de Eylanden op de zijde leggen/ tot dat wy tot Pathmos, thans Palmoſa genaamt/ quamen: hier namen wy verſ water in/ en lieten de Heeren verſ vleeſ/ en andere dingen/ tot haar verquikking/ t' ſcheep brengen. Krijgen noch eenige Galeyen by haar. Koomen aan Pathmos.

Dit Eyland is mede een van de Cycladen, niet boven 50 mijlen/ in ſijn gantſchen omtrek/ groot/ heeft een goede haven/ is tamelijk vrugtbaar; maar daar is niets gedenk-waardigs in te ſien. Onder de Chriſtenen is het beroemt en bekend weegens den Heyligen Johannes, die daar op van den Keyſer Domitiaan wierd gebannen/ en aldaar ſijn Boek de Openbaring heeft geſchree- Beſchrijving daar van

7 Kerken van *Aſien.*

ſchreeven / dat hy aan de 7 naburige Kerken van Aſien, als Epheſen, Smyrna, Pergamus, Tyatiren, Sardus, Philadelphia en Laodicea heeft opgedragen / als uyt het begin van dit Boek genoegſaam kan geſien werden / als ook boven geſegt is.

Van hier ſpoepden wy ons weer voort / en quamen tot Rhodus, alwaar kreeg onſen Patroon bevel / om nevens den Bey van Rhodus, een nieuwen Sangiak na Joppe en Jeruſalem te brengen / dat hem niet weynig verdroot; maar hy dorſt 'er niet tegens kikken / hy wiſt helaas! beter hoe ſijne ſaken ſtonden / als een ander / wy moeſten ons dan van de andere affonderen / die wy hare reys na Alexandrien lieten voort-ſetten / en wy namen den naaſten weg ter linker-hand na Cyprus, daar wy ook gelukkig aanquamen / verſ water in-namen / en over-ſtaken na Joppe, daar gemeynlijk alle / die na Jeruſalem willen / te land ſtygen. Soo haaſt als wy op de ruyme Zee quamen / kreegen wy in de wind / ſoo dat wy tot aan 't gebergte Libanon te rug wierden gedreeven / digt by Baruti omtrent Tyrus en Sidon, dat wy voor onſe oogen ſagen.

Moeten een nieuwen Sangiak na Joppe en Jeruſalem brengen.

Tyrus.

Tyrus, thans Sur genaamt / is noch tamelijk groot / hoewel 't door Aard-bevingen en Oorlogs-beroerten / verſchepdene verwoeſtingen heeft uyt-geſtaan / ſoo dat de voorſegging aan haar is vervult / waar van Jeſaias in ſyn 23. Hoofdſtuk ſchryft: De laſt van *Tyrus*. Huylt gy ſcheepen van *Tharſis*, want ſy is verwoeſt, dat 'er geen huys meer en is: wie heeft dit beraadſlaagt over *Tyrus* die kroonende Stad? de Heere der Heyrſcharen heeft het beraadſlaagt, op dat hy ontheylige de hoovaardye alles cieraads deſer Stad.

Voorſegging dien aangaande.

Sidon.

Sidon, nu Seida, legt aan 't eynde van den Berg Libanon, en vertoont ſig hoog en met 2 Kaſteelen aan de Zee-kant / maar hier gaat / als ook tot Tyrus, weynig / of geen handel / of Koopmanſchap meer om / alſoo meeſt alle waaren en Koopmanſchappen van geheel Syrien nu

ter

ter tijd tot Tripoli ingeladen en ontſcheept werden / waar heen ook de Caravanen van Alexandrien op haar tijd aankoomen / en allerhande waaren upt Perſien en 't Gelukkig Arabien mede brengen. Wy hadden nagt en dag werk / eer wy weer te regt quamen / kreegen eyndelijk de Haven van Joppe, die / om hare verborgene klippen / al bzy gevaarlijk is.

Joppe, of Japhetta is ter deſer tijd een geringe plaats / upt wepnige viſſers hutjens beſtaande / hebbende naaſt aan de Haven 2 toorens / om de ſelve te beſchermen. Het was voor-maals een brave Stad / en al in 't Oude Teſtament bekend / gelijk ons de geſchiedenis van Jonas aanwijſt / die hier t' ſcheep gegaan / daar na over boord geworpen / en door Gods beſtiering van een Walvis opgeſlokt is / van den welken hy in de Pontus Euxinus in Aſien weer is upt en op 't land gewozpen / om aan de Stad Ninive haren aanſtaanden ondergang te verkondigen / en haar tot bekeering te vermanen. Van Joppe vind men ook op eenige plaatſen in 't Nieuwe Teſtament; ook kan men upt de puyn-hoopen en vervallene muuren nog wel ſien / dat 'er een Stad geſtaan heeft. Wat men van Andromeda (die hier ter plaatſe aan een Rotz by de See ſoude zijn vaſt geſlooten geweeſt / en door Perſeus wederom verloſt zijnde) verdigt / vind men by de Poëten, zijnde het onnoodig / om alhier fabelen in te laſſen. Al-hoe-wel andere deſe vertelling op den Ridder Sint Joris toe-paſſen. Maar ik geloof van 't een / ſoo veel / als van 't ander.

Joppe.

Geval van de Propheet Jonas.

Fabelen van Andromeda, als ook van den Ridder, Sint Joris.

Soo haaſt / als wy geankert waren / voeren beyde de Beys met den Sangiak na land / latende voor haar vermaakelijke tenten op-ſlaan / in de welke ſy van den ontluſt / die ſy in het quade weer gegaan hadden / wat konden uptruſten: maar aanſtonds wierd 'er ook zorg gedragen en beſtelt / dat 's anderen daags 's morgens vroeg eenige Kaſteelen / Paarden en Eſelen / van Rama tot Joppe, quamen / om den nieuwen Sangiak, mits-

De Beys en Sangiak gaan te land.

Reys na *Jeruſalem.*

gaders ſijn bagagie / na Jeruſalem te brengen. Daar op liet men de Galeyen digt by land koomen / en lepde een lange brug / om daar over de goederen aan land te brengen. En als wy de Kameelen daar mede hadden beladen / wierden by peder Kameel 4 ſlaven beſtelt / om die te begeleyden / en de ſelve onder wegen / als ook tot Jeruſalem, nevens de Mooren, op en af te laaden. Al-hoe-wel ik nu een van de kleynſte was / ſoo wierd ik nogtans / door bevorderinge en voorſpraak van onſen Schrijver / ook daar toe geſchikt / wijl ik de geleegenthepd van dit Land ook geerne geſien had.

Komſt voor *Rama.*

Wy ſtaegen dan heel vroeg met 12 wel beladen Kameelen op weg na Rama, dat een blak land / maar ſeer zandig was. Rama is een groot open Vleck / heel ſlegt bebouwt / daar ververſten wy ons met koel water. Van hier repſden wy weer voort over een plat / effen en vrugtbaar

Vrugtbaar Veld.

veld / vol koorn / boom-wol / meloenen / vijgen / en oranje-appelen / tot over de 2 mijlen van Rama, doen quamen wy weer in een rouw gebergte / dat heel ſteen-agtig was / en aan ons ſlaven ſuur genoeg viel / om te beklimmen / alſoo wy barrevoets waren. Haaſt hier na quamen wy in een diep dal / en ſagen onderweegen veel

Oude vervallene muuren.

vijge-boomen / met oude vervallene muuren / waar uyt men ligtelijk kon afnemen / dat deſe Landen voormaals ſeer wel waren bewoont geweeſt / maar overmids haar tegenvoordig den Tegen-Gods was ontrokken / dat ſy nu in verre na niet meer ſoo vrugtbaar zijn: om dat ook

Rooſſugtige *Arabiers.*

d' Arabieren uyt het gebergte / dat 'er na-by is / door geſtadige invallen en rooven / ſoo wel aan de Turken, als aan de Chriſtenen en Mooren, groote ſchade doen / is 't nog dees te minder bewoont en bebouwt. Alſus quamen wy met den avond aan het eynde van dit gebergte / ſoo dat wy niet heel ver meer van Jeruſalem af waren: maar de Mooren wilden niet verder trekken / maar legerden haar met de Kameelen digt

aan

aan den weg in een dal / by een Tuyn / in den welken veele vijge-boomen en berg water was / alwaar wy den nagt over-bragten. Houden hun nagt-leger by een Tuyn.

's Morgens bragt men ons in het aardsche Jeruſalem, dat helaas! met den Propheet Jeremias, ja met de Heere Chriſtus ſelf / meer verdient beweend / als beſchreeven te werden. Op de hoogte van de Stad ontloeden wy de kameelen / en droegen al het goed in een groot hups / gelijk het ons de knegten van den Sangiak bevoolen. Op deſe hoogte konden wy alleg overſien. Wy vonden aldaar eenige Chriſtenen, die ons ten deele de gelegentheyd aantoonden / op de welke het regte Jeruſalem geſtaan had / alſoo de beſte na-rigt van deſe Stad / van de namen der bergen / dalleyen / en wateren han afgehaalt werden. Uyt de gebouwen der Stad / die och arm! ſeer gering / en allereerſt in 't jaar 1545 van den Turkſen Keyſer Solyman opgehaalt zijn / kan men van het al-oude Jeruſalem geen / of weynig kennis krijgen; ook moeſt anders de H. Schrift hals zijn / die daar ſegt / Matth. XXIV. Dat 'er geen ſteen ſoude op den anderen gelaten werden; gelijk ook ſulks de gedenk-ſchriften van verſcheydene herwoestingen genoegſaam betuygen / alleg tot onſe onderregting en waarſchouwing / dat / dewijl d'almagtige goede God / ſijn eygen volk / nog ſijn Stad / van welke en in de welke hy alleen wilde ge-eert zijn / niet had verſchoont / wat hy ons dan doen ſoude / indien wy op ſijne genadige hups-beſoekingen geen agt en gaven. Dat maar een ſchaduw is van dat het geweeſt is.

Den Berg Zion, op den welken eertijds de Koning David ſijn wooning en kaſteel had / legt nu buyten de Stad / en is met een Monnikken kloofter beſet. Den Berg Calvarich, op den welken onſen Verloſſer en Saligmaker is gekruyſt / ſtaat nu in de Stad / en is daar op ook een kloofter gebouwt / werdende aldaar het Heylige Graft / met ſoo veel Heyligdoommen / getoont / dat het ongelooffelijk is / gelijk het dan myneg eer-agtens Berg Zion. Calvarien. 't Heylige Graft.

voort meeren-deel verdigtſels van de Papen en Monnikken zijn. Alhier wierd ons getoont de Beeke Cedron, als ook het Dal Joſaphats, en van deſe hoogte der Stad Oost-waards aan / de Jordaan, die niet heel ver van de Stad loopt: ook weeg men ons van verre de Doode Zee, alwaar Sodoma en Gomorra eertijds geſtaan hebben / dat ſoo omtrent een goede dag-reys van Jeruſalem is.

Beeke Cedron.
Dal Joſaphats.
Jordaan.
Sodoma.
Gomorra.

De Monnikken verſoeken hen in haar Klooſter.

Daar quamen eenige Monnikken by ons / die ons geerne met haar in haar Klooſter gebragt hadden / alſoo ſeer ſelden gevangene ſlaven derwaarts koomen; maar wy dorſten niet mede gaan / ſy vereerden ons eenige Heyligdommen en Kooſen van Jericho, waar van ik 'er 3 kreeg / die my aangenamer waren / als alle hare ſoo genaamde Heyligdommen. Wy hadden 'er geern wat langer gebleeven / om nog meer te ſien / en t'onderzagen / maar ſoo ras / als men ons wat had te eeten gegeeven / moeſten wy nog tegens den avond weer te rug / den weg op / dien wy gekoomen waren na Joppe toe / alwaar den Sangiak nog by onſen Patroon was / om hem geſelſchap te houden. Onderwegen ſagen wy in 't gebergte en in de dalen veel 100 Arabiers, ſoo te paard / als te voet / maar ſy hadden geen begeerte / om ons aan te doen / alſoo ſy wel wiſten / dat 'er by ons niet te vinden / of te halen was.

't Arabiſch Gebergte.

Ik moet evenwel ſeggen / dat dit Arabiſche gebergte onder aan de Middelandſe Zee begint / en by-na tot aan de Roode-Zee toereykt / in 't welke ſig de Arabieren, die voor 't meeren-deel aan geenen Heer onderworpen zijn / met roven en ſteelen ophouden. Dit gebergte is boven 3 / of 4 dag-reyſen niet breed / en deelt Egypten van 't Beloofde Land, in 't welke eertijds de Philiſtijnen hebben gewoont / die aan 't volk Iſraëls groote ſchade hebben toe-gevoegt / gelijk als in de boeken der Rigteren, en van Samuël is te leſen. Hier moet men ſig met regt over Gods raad ten hoogſten verwonderen / dat als hy het

volk

volk Iſraël uyt Egypten uyt-voerde / de ſelve dooꝛ het Roode Meyr gelepde / en 40 jaren in de Woeſtijnen ophield / met veele Wonder-werken / Dooꝛlogen en Slagtingen / daar hy ſe dog hadde in 4 / of 5 dagen in 't Land van Beloften konnen bꝛengen / gelijk hy gewiſſelijk dooꝛ ſijnen Engel / Joſeph met Maria en onſen Saligmaker / het Kindeken Jeſus, van Nazareth, over dit gebergte / in weynig dagen na Cayro in Egypten heeft laten bꝛengen. Maar dit is alles geſchied / op dat God ſijne Almagt en Heerlijkheyd aan de gantſche Wereld bekend maakte en openbaarde.

Bedenking op de omwerwing van *Iſraël* in de *Woeſtijnen*, en op de vlugt van *Joſeph* en *Maria* na *Egypten*.

Toen wy nu te Joppe weer aanquamen / hadden onſe mede-geſellen ondertuſſen / de Galepen met verſ water verſien / daarom moeſten wy ons na booꝛd haaſten / en de repꝛs na Egypten aan-neemen en booꝛt-ſetten. Aldus voeren wy in Gods naam weerom na Alexandrien, digt by Damiaten booꝛ-by / en quamen binnen 2 dagen / met redelijk goed weer / tot Alexandrien aan / en roepden in de agter-haven / daar onſe Patroon ſijn woon-plaats digt by was.

Wederkomſt te *Joppe*.

Te rugkomſt tot *Alexandrien*.

Soo haaſt als wy waren aangekoomen / voer onſe Patroon na Land / en liet eenige ſlaven uyt de ketting ſlaan / de welke in ſijn huys tot noodwendigen arbeyd gebꝛuykt wierden / ondertuſſen maakten wy de Galep ſchoon / en ſogten de leedige vaatjens op / om verſ water op de Galep te halen. Doe wy nu mede uytgeſlagen wierden / om water te helpen halen / ſoo hooꝛden wy / dat het de gantſche Stad dooꝛ al rugtbaar was / dat onſe Patroon ſtond van ſijn ampt en dienſt afgeſet te werden / wijl 'er ſware klagten van eenigen Chriſten, Moor, Turk en Jood, en wel bꝛſonder van de Soldaten op de Kaſteelen / en aan de Booꝛten / over hem gedaan waren / ſoo over de ſlegte betaling / als over ſijn andere booſe ſtukken.

Eenige ſlaven tot huys-werk gebruykt.

Klagten over den *Patroon*.

De Patroon hield ſig ſtil in ſijn huys / en hy wierd terſtond van den Bey tot Rhodus gewaarſchouwt /

ſig

Die doet den *Bey* van *Rhodus* werd gewaar-ſchouwt.

ſig wel te voorſien, en op ſijn hoede te weeſen, alſoo om de veelvuldige klagten den nieuwen *Baſſa* heel qualijk met hem te vreeden was. Ondertuſſen maakte hy ſig heymelijk en onder de hand / als een / die ſig over al ſchuldig aan hende / tot ſijn vertrek klaar / hierom moeſten wy plinks de Galey weer toe-ruſten / zeylen / riemen en alles klaar leggen / en ons met beſchuyt en water verſien. Daar op trad hy met ſijn wijf en geheel huys-geſin t' ſcheep / alſoo hy ſig te Land daar niet langer dorſt vertrouwen. Wy hadden den geheelen nagt over genoeg te doen / eer wy al ſijn huys-raad en bagagie op de Galey bragten. Onder anderen bragt men 'er een Lantaarn / als men pleegt op de Galey te voeren / die uytermaten ſchoon was / van ſuyver kriſtallijne Glas / heel konſtig in 't Silver ingeſet / en die ſoo groot / dat ik over eynde daar in ſtaan konde. Deſe vereerde hy daar na aan den Bey van Rhodus, wegens de trouwe waarſchouwing / die hy hem deſe maal gedaan had.

Waar op hy de vlugt kieſt met Vrouw en Kinderen.

Varen de Haven uyt.

Doen wy nu alle aan boord waren / wond men de ankers op / en wy ſtaken met het krieken van den dag de haven uyt ter linker-hand af / agter een kleyn Eylandje / niet heel wijt van Land / daar men ons uyt de Stad van Alexandrien niet ſien konde. Hier wierpen wy 't anker. Maar den Bey van Rhodus wiſt dit ons heymelijk vertrek / en waar wy te vinden waren / heel wel / daarom liet hy ook / ſonder ophouden / van tijd tot tijd / door rijdende poſten onſen Patroon weeten / hoe dat de ſaken ſtonden / wy ſagen en beſpeurden altemaal / des Patroons groote yver en kleyn-moedigheyd / eyndelijk quamen 'er 2 / of 3 poſten op malkander / dat men hem tragte by de kop te batten / en na Cayro te brengen / om hem aldaar te regt te ſtellen. Daar op hadden wy hier geen duur meer / maar kraamden wel haaſt op / nemende vliegens de vlugt over Zee / ons dier-maten met zeylen en riemen haaſtende / dat wy op den tweeden dag / geheel door den ſwa-

Trouw-hertigheyd van den *Bey* van *Rhodus*.

Komſt tot *Rhodus*.

ten

ren arbeyd afgemat / tot Rhodus aanquamen. Daar liet hy ons eenen dag uptrusten / of liever hy ruste self / soo hy anders / wegens sijn knagend gemoed / eenige rust kon hebben. Dien selven dag liet hy dien over-schoonen Phanal, of Lantaarn / die wy tot Alexandrien hadden ingenoomen / aan den Bey van Rhodus in sijn huys brengen. Wy namen weer vers water in / ook liet hy aan ons tot meer verquikking vers brood upt de Stad Rhodus brengen / dat ons egter niet ten beſten bequam / alsoo 't wat gezuurt was / en ons alle het hoofd soo swymelig en slaperig maakte; dat / indien wy aanstondts hadden moeten voortvaren / het ons soude zijn onmoogelijk geweest. Ik heb mijn leven dagen diergelijk brood niet gegeeten / nog ik kan ook niet weeten / wat daar mag zijn in gebakken geweest.

Vereert een Lantaarn aan den *Bey* van *Rhodus*.

Wonderlijk brood.

Terwijl wy tot Rhodus stil lagen / hoorde men alderhande praatjens onder ons / wegens de vlugt van den Patroon; want wy wisten niet hoe de saken geschapen stonden. Onder andere redenen / seyde ons de Guardiaan, dat de *Patroon* by *Ochiali* in groote ongenade was, die hem, om al de klagten, die over hem gedaan wierden, niet alleen van sijn eer en ampt tot *Alexandrien* had afgeset, maar ook gereedschap had gemaakt, indien hy tot *Cayro* was gekoomen, werwaarts hy van desen nieuwe *Bassa* heel ernstelijk was ontbooden, om hem den kop voor de voeten te leggen, waar voor hem den *Bey* van *Rhodus* trouwelijk had gewaarschouwt. Wijl nu onse Patroon nog de goede vrind van Ibraim Bassa, die doen-maals des dogters man van den Turksen Keyser was / en die pas te vooren tot Cayro, Bassa, of Begler-bey was geweest / had desen nog by 't Hof voor hem te weeg gebragt / op dat hy niet geheel sonder dienst soude weesen / dat hy te Chio soude worden / gelijk wy in 't hoft selfs sien en vernemen souden / 't welk ook soo geschiede. Want als wy 's anderen-daags weer onsen weg na Constantinopolen namen / voeren wy

Hooren den toeſtand der ſaken van hunnen *Patroon*.

Die *Bey* van *Chio* wierd.

wp met een fraaye koelte verby Choo en Samos heen/ ſoo dat wp op den derden dag gelukkig tot Chio aan-quamen. In 't invaren/ begroeten wp/ na gewoonte/ de Haven/ en wierden daar-en-tegen met geweldig ſchieten der ſcheepen en van de Stad ſtatelijk ontfangen/ maar wp lieten het ſagtjens heen glyden/ alſoo 'er wepnig vreugde by onſe Patroon was.

Komſt tot Chio.

Soo haaſt als het anker in de grond was/ ſette men aanſtonds 20 man van ons aan Land/ en bragt ons in de Stad/ om het woon-huys van onſen Patroon ſchoon te maken/ en te beeſen. Waar na ſijn Wijf met haar Vrouw-volk daar in trok/ en wp den huys-raad en al de overige bagagie en pakken/ die wp mede hadden gebragt/ alle daar in droegen/ daar dan dit wijf/ na haar ſinlijkheyd/ ons beval/ om het goed in de byſondere kamers en gemakken te brengen: wp konden egter nog haar/ nog eenige van al dit vrouw-volk/ onder de oogen te ſien koomen/ als alleen een paar oude Moorinnen, wijl hare aangeſigten bedekt waren/ anderſints waren ſe wel koſtelijk en net gekleed en opgeſchikt. Evenwel ſpraak ſy met ons/ terwijl dat ſe ons belaſte/ om 't een op deſe/ 't ander weer op een andere plaats te dragen/ verſ water in huys te brengen/ en voorts wat 'er meer van nooden was/ te verrigten. Doe nu alles was op ſijn plaats geſet/ en het huys na nood-druft met water was voorſien/ bragt men ons weer in de Galey/ die wp ook moeſten ſchoon maken/ en onſe vaatjens met verſ water vullen/ dat wp hier niet ver te halen hadden/ alſoo 'er ſchoone Fonteynen digt by de Haven zijn.

Daar ſy ſijn Wijfs huysgeſin en huys-raad in een huys bragten.

Des Patroons Wijf ſpreekt bedekt zijnde, met haar.

Overmids wp nu een tijd lang in dit Eyland Chio ſtil lagen/ en dikwils uytgingen/ om de Stad en andere gelegentheden te beſien/ kan ik niet nalaten/ om dit Eyland/ ſoo veel ik weet en geſien heb/ te beſchrijven. Het ſoude de naam van een ſchoone Juffrouw hebben/ die de Grieken, Chione noemen. 't Heeft in ſijn omtrek

Beſchrijving van 't Eyland Chio.

124 mijlen / zijnde veel langer / als 't breed is / 't legt 10 mijlen van Iönia, een Landſchap / in klepn Aſien, 't is ſeer berg-agtig en rijk van ſoete Fonteynen / ook vrugtbaar / inſonderheyd van Lentiſcus-boomen / van de welke de Maſtix werd verſameit / waar van de Inwoonders 's jaars gemeenlijk 20000 dukaten inkomſt hebben / wijl men deſe boomen op andere plaatſen niet en vind. Voorts heeft men in dit Epland den beſten Wijn en Malveſey / die 'er in geheel Griekenland is / ook werden de Vijgen daar van ſoo hoog geagt / dat men ſe eertijds ingepakt na Romen vervoerde.

Jaarlijkſe inkomſt van de *Maſtix*.

Het Epland is wel bewoont / hebbende veele Dorpen en Steeden: maar de Hooſd-ſtad / die ook Chio hiet / legt aan 't gebergte / digt by de See-haven na het Ooſten / zijnde ſeer wel bebouwt. Sy is nog vooz wepnig jaren onder 't gebied der Genueſen geweeſt / aan de welke den Griekſen Keyſer Andronicus Paleologus dit Epland / vooz hare getrouwe aan hem beweeſene krijgs-dienſten / in eygendom had vereert en overgegeeven / de welke / tot meerder ſeekerheyd / jaarlijks aan den Turkſen Keyſer 12000 dukaten tot Tribuyt, of Schatting betaalden / maar eyndelijk / als den Turk, dooz de belegering van 't Epland Malta, groote ſchade had geleden / heeft ſijn Overſte / in de na hups-reys na Conſtantinopolen, 't Epland met bedzog verovert / als vooz een ſpeeltje / als ik hoztelijk ſal verhaalen.

't Was nog voor weynig jaren onder de *Genueſen*.

Want als Piali Baſſa, in ſijn weerom-komſt van d' ongelukkige belegering van 't Epland Malta, met ſijne Galeyen en ſcheepen (alſoo hy het Leeger had geſchepden en afgedankt / en elken Baſſa weer na ſijne Koningrijken / of Vorſtendommen in Europa, Africa en Aſien, daar ſy dan 't beſter hadden / verſonden) tot Chio aan-quam / ontfing hem een Geſag-hebber van 't Epland / nevens den Raad / heel vrindelijk / noodende hem binnen de Stad / op dat hy van het uytgeſtane krijgs-gevaar / moepte en arbeyd / als ook van

Lift van *Piali Baſſa*.

Die ſeer beleeft te *Chio* ontfangen wierd.

de moeyelijke ſteps over de Zee / aan 't Land dies te beeter mogt verquikken / gelijk het dan in dit Eyland byſonder bzindelijke lupden zijn / en 't ook bupten dat de manier der Grieken is / om de bzeemdelingen eer aan te doen / en wel aldermeeſt / die haar gebieden konnen. Dit verſoek wierd van den Piali ligtelijk ingewilligt / en na dat hy nu eenige dagen by haar had uptgeruſt / en van haar treffelijk onthaalt en beſchonken was / ſtelde hy daar en tegen mede een ſtatelijk banket aan / op ſijne hoofd-galey / latende / onder den ſchijn / van ſijne ſchuldige dankbaarheyd aan haar af te leggen / den Overſten Bevel-hebber / nevens den geheelen Raad / aldaar by hem te gaſt nooden.

Deſe goede Heeren (die op geen bedzog of valſheyd dagten) verſcheenen: na dat hy ſe nu ſeer treffelijk en heerelijk onthaalt had / begon hy haar dit te ſeggen: Hy had niet konnen nalaten, tot dankbaarheyd voor d' eer en 't vermaak, dat ſy hem hadden aangedaan, haar weer te gaſt te nooden, en na ſijn vermogen t' onthaalen. Maar overmids hem ook een ſaak van ſijnen Keyſer op 't hoogſt was aan-bevolen, die hy haar moeſt bekend maken, dorſt hy, pligts-halven, ſulks niet uytſtellen. Sy konden ſig wel te binnen brengen, op wat wijſe ſy, onder de beſchutting, en beſcherming van ſijnen Keyſer, het Eyland *Chio* beſaten, maar ook te water en te Land gants ſeeker haren handel en Koopmanſchap dreeven; hoe dat ſy den ſchuldigen *Tribuyt*, of ſchatting in eenige jaren niet betaalt hadden, waarom ſy dan ook buyten ſijne beſchutting en beſcherming geſlooten, en nu voortaan, om hare nalatigheyd en ongehoorſaamheyd, aan ſijnen Keyſer geheel in eygendom vervallen waren. Hierom moeſten ſy ook ſijne gevangene blyven, tot dat ſe de ſaak met ſijnen Heer bemiddelt en vereffent hadden. Gelijk hy ſe dan ook met wijf en kind na Conſtantinopolen voerde / het Eyland in-nam / en met Turkſe Overheeden beſtelde / onder welkers jok ſy nog

Sijn looſe en harde Redenvoering.

he-

hedens-daags leven en ſugten. Op die wijs is dit Eyland met liſt en bedrog ingenoomen.

Daar is een ſchoone Haven even voor de Stad/ daar ſeer veel woon-huyſen en ſeer vermakelijke Tuynen zijn/ met ſoo ſchoone en groote Oranje-appel-boomen/ als ik nergens elders geſien heb/ ook granaten/ vijgen en andere fraape vrugten. Schoone Haven te *Chio.*

Terwijl wy nog in de Haven vertoefden/ quam 'er een Engels ſchip in gevaren/ dat de Stad en de Galeyen/ na 't gebruyk/ met geweldig ſchieten begroette; na dat ſy geankert/ en ook haar aan de Overigheyd hadden aangegeeven/ ontſtond 'er plinks een groot geſuyg onder de Turken, ſoo te water als te Land/ waar van wy ook de reden haaſt wiſten. Want dit Engels ſchip had onderweegen pas voor 't naauw van Gibralter tegens 3 Spaanſche Galeyen geſlagen/ over de ſelve gezeege-praalt/ en daar van 12 Turken, die daar op ſlaven waren geweeſt/ verloſt/ welke ſy mede bragten tot een vereering voor den Sultan, hierom maakten de Turken ſoo veel vreugd/ en wierden daarom d'Engelſſe treffelijk ontfangen/ van de Turken hoog-geprees/ en haar allerley vrindſchap met toegenegenthejd bewees. *Engels* Schip ſeer welkom, en waarom.

Weynig dagen hier na/ liet ons de Patroon weeten/ dat wy weer na *Conſtantinopolen* moeſten; daarom maakten wy de Galey weer klaar/ en doen de Patroon aan boord was/ namen wy onſen weg weer na Conſtantinopolen, waar over ik niet weynig verblijd was/ in hoop/ dat ik den Heer van Eitzingen met ſijn hof-houding/ en daar onder den vroome Wexius en den Hof-Predikar Zacharias Sturmius, nog aldaar ſoude vinden/ als ook geſchiede. Te rugkomſt tot *Conſtantinopolen.*

Op deſe reys van Chio na Conſtantinopolen, hielden wy ons nergens op/ tot aan de Kaſteelen toe/ daar wy ons aangaven/ en tot agter Gallipoli roeyden/ al-waar ſig de Zee ſeer verwijd/ hier kreegen wy de wind/ die ons ſoo digt na de kant van Aſien dreef/ dat wy de Puyn-

Nicomedia. hoopen van d' eertijds geweldige Stad Nicomedia, de welke op den 9. September van 't jaar 358. door een grouwſamen Aard-beeving is ter neer geſtort / heel wel en beſchepdentlijk ſien konden / wp
Marmora. moeſten 't Eyland Marmora aan de linker-hand laten leggen / eyndelijk quamen wp / hoewel met groote moeyte / om d'aanhoudende tegen-winden /
Papa. aan een kleyn Eylandje / Papa genaamt / dat maar 40 mijlen van Conſtantinopolen lag / daar wp / om dat wp geduurig in de wind hadden / moeſten aanleggen / en eenige dagen blijven / hier namen wp weer verſ water in / en ik met mijn kameraad kogten aldaar wijn / heel goed koop / maar ſlegt / en niet te vergelijken met de Griekſe wijnen.

Dit Eylandje is kleyn en van weynige Grieken bewoont / alſoo 'er buyten den wijn en het ooft niets valt / zijnde van granen geheel ontblood en onvruchtbaar / d' oorſaak van deſe onvruchtbaarheyd ſoude / volgens de vertelling van
Grieks vertellingie, van een Paus en Patriarch. de Grieken, deſe zijn: dat de Paus van Romen en den Patriarch van Conſtantinopolen eens op een tijd ſeer grooten twiſt met malkander hadden / over de Kerken en hare Ceremonien, waar over ſy ſig niet en konden vergelijken; maar / op dat ſy dies te eerder mogten over-een koomen / is den Paus ten gevalle van den Patriarch / hem tot in dit Eyland te gemoet gegaan / latende den Patriarch aldaar by hem ontbieden / om alles t' ſamen te vereffenen; maar de Patriarch wilde gants niet koomen / waar over den Paus hem ſoo verroornde / dat hy dit Eyland verdoemt en vervloekt heeft / dat het nog tarw, nog koorn, of eenige granen ooyt ſoude voortbrengen. Deſe vloek ſoude daar op zijn gebleven / hebbende het Eyland ook daar af den naam van Paus behouden / tot op deſen dag toe.

De Grieken ſeer overgeloovig. Diergelijke fabelen en ſotte verdigtſels geloven de overgeloovige Grieken, ook had ik waarlijk nimmer geloofd / dat ſy ſoo een overgeloovig volk waren / ſy zijn nog veel erger / als onſe

Pa-

Papiſten, dragende briefjens op haar / die haar voor vuur en water ſullen bewaren. Hierom hebben ſy mede deſen leugen geloof gegeeven / als of de Paus een Land zeegenen / of vloeken konde / daar het den Schepper van alle dingen alleen toe-behoort / die 't ook alleen doen kan / en geen Menſch / nog eenig Schepſel.

Terwijl wy hier 8 dagen na den wind moeſten wagten / breyden ik en mijn maat hier eenige paar kouſſen af / die wy onderweegen al hadden opgeſet. Eyndelijk begon ons de wind wat te dienen / daar op liepen wy eens-klaps in de Haven voor Conſtantinopolen, het welke wy nu 8 dagen aan een / maar 8 Duytſe mijlen van ons zagen voor onſe oogen leggen / en 'er nogtans niet koomen konden. Wy gingen weer op onſe gewoone plaats leggen / daar op ging de Patroon te Land / latende hem na ſijne wooning tot Galata begeleyden. Haaſt wierdender ook eenige van ons los geſlagen / die voor de Patroon water in ſijn huys droegen / dat wy geerne deeden / alſoo 't ſelden ſonder een voordeeltje voor ons af-liep. Koomen weer tot *Conſtantinopolen.*

't Gebeurde op deeſe tijd / dat 'er een Capucijnder Monnik tot Pera ſtorf / welke ſijne broeders en andere geeſtelijke niet in d' aarde wilden laten begraven / voorgeevende; dat de ſelve onheylig en niet gewyet was, en daarom niet waardig, om ſoo een heylig man te bedekken en t' ontfangen, ſy metſelden derhalven de kiſt / met het doode lighaam / in een muur van een Kerk tot Pera, maar overmids het heet weer was / begon den dooden / in wepnig dagen / ſoo te ſtinken / dat niemand in / of by de Kerk harden / of duuren kon / ſoo dat ſe wel gedwongen wierden / om 'er 't doode lijk weer upt te halen / en by andere gemeene Chriſtenen op 't Kerk-hof te leggen; dat hy in 't eerſt niet weerd was geweeſt / en nu nog alſoo wepnig was. Voor-val van een *Monnik.*

Alſoo wy dagelijks upt-gingen / om water en brood te halen / kreeg ik kennis / dat de Heer

van Eitzingen, nog tot Conſtantinopolen was / derhalven tragte ik na gelegenthepd / om daar eens by te gaan / biddende den Guardiaan op eenen Vrydag, wanneer wy tog niet te doen hadden; dat hy my wilde verlof geeven, om eenige kouſſen te verkoopen, waar van ik hem geern ſijn profijt en vereering wilde geeven, dus liet hy 't my toe / en ging ik nevens mijnen bewaarder na Pera, van waar ik my na Conſtantinopolen liet over-ſetten / gaande alſoo regt door na de hoender-markt / daar den Duytſen geſant woonde. Doen ik over de markt op het hups aanging / ſtonden op de ſlinker-zijde van my eenige witte Moerbeye-boomen / aan mijn regter-hand oude hupsjens / en een half verballen Pylaar van Porphyr-ſteen / die met ſyere ringen was vaſt gemaakt / en met planken bewaart wierd / om dat hy niet neer ſoude ſtorten; hier regt tegen over was de ingang na den Duytſen Ambaſſadeur / hebbende een groote poort / onder de welke eenige Janitſers met een Chiaux de wagt hielden / ſonder welkers wil / of weeten / niemand mogte uyt / of in gaan.

Begeeft ſig na Huys van den *Duytſen* Ambaſſadeur.

Pylaar van Porphyr-ſteen.

Ik ſag eenige van des Ambaſſadeurs knegten onder de poort ſtaan / die ik aan haar livrey kende / ik ſprak 'er een aan / en bad hem; dat hy aan *Wexius* mijn komſt wilde bekend maaken, met welken ik noodſaakelijk moeſt ſpreeken 't welk hy geern en gewillig deede. Myn goede Vrind Wexius vertoefde niet lang / maar quam terſtond / en bragt my digt aan ſijn verblijf-plaats in een kleyn kraamtje / daar men anders pys / en meer andere dingen te koop had / hy liet daar een paar goede geſellen by my / en ging heen / om voor ons wat t'eeten en te drinken te beſorgen / latende niet alleen goed houd gebraad / en heerelijk brood en wijn opdragen / maar bragt nog den Heer Hof-predikel Sturmius met hem / die my / gelijk ook ik hem / nog niet geſien had. De vroome Sturmius ontfing my vriendelijk / en met ſulk mede-lijden / dat hem d' oogen overlie-

Sijn verſoek aan des Ambaſſadeurs knegts.

Dien hy ſpreekt, nevens den Hof-preeker *Sturmius*.

pen /

pen / van my in deſen elendigen ſtaat te ſien: maar op dat wy dies te ſeekerder met malkanderen ſouden konnen ſpreeken / gaf ik aan andere mijne kouſſen te beſien / op dat mijnen wagter denken ſoude / dat ik daarom gekoomen was / om de ſelve alhier te verkoopen. Wexius was verwondert / dat ik hem in ſoo lang niet geſchreeven had / alſoo hy niet eygentlijk wiſt / dat wy op een togt geweeſt hadden / tot dat ik 't hem vertelde / en daar by bekend maakte / dat onſe Patroon tot Alexandrien was afgeſet / en nu Bey tot Chio was / alwaar hy nogtans geen luſt had om te woonen. Ondertuſſen ſpraak ik met Sturmius en Wexius in 't Latijn wijtloopig omtrent mijne verloſſing: eyndelijk quam ook nog by ons den eerlijke en trouw-hartige man Rattich, hy was ſtatelijk op 't Hongaris gekleed / in een langen roode zijden rok / voor met goude litſen en knoopen / hebbende een ſwarte fluweele hooge muts / met een goud lint daarom / op 't hooft; over wiens aankomſt ik niet wepnig verblijd was. Na dat hy my gegroet had / bedankte ik hem over ſijne ſoo veele aan my beweeſene weldaden. Als ook Rattich.

En overmits ik mijne doen-maals 3 beſte en vertrouwſte vrinden hier by een had / ſpraak ik dies te hartiger met haar / wegens mijn verloſſing / geevende haar ook te kennen; dat ik wel geleegentheyd had, om uyt te breeken, als ik maar een ſeekeren toevlugt en ſchuyl-plaats wiſt; maar Rattich en ook d'andere rieden my dit af / ſegende / dat ik dog daar mede my ſelven en andere goede luyden wilde verſchoonen, in betragting, dat dit werk ſeer hachelijk is, en vol groot gevaar ſteekt, waar in ik my ſelven en andere ſeer ligt brengen kon, ſy troofteden en vermaanden my tot lijdſaamheyd / tot den geheede / en tot een ſeekere en vaſte hoop op God / die my niet ſoude verlaten. Wat ſe hem raaden.

Wijl 't nu wat laat wierd / en wy nog ver te gaan hadden / vermaande my mijnen Guardiaan,

Moet weer na de Galey.

dat ik my moeſt haaſten. Aldus nam ik myn afſcheyd van deſe lieve / waarde mannen / na dat ik (de Heer zy gedankt) wel gegeeten en gedronken had. De Heer Sturmius vereerde my heymelijk een Rijksdaalder met ſugten / ſeggende; dat hy my niet ſoude vergeeten, ook nam ik myn afſchepd van Wexius en Rattich, en doen ik gaan ſoude / en myn houſſen weer t'ſamen pakte / quam des Ambaſſadeurs kok daar by / die 'er een paar vooz 16 Aſpers van my hoft / op dat ik niet / ſonder pets verkoft te hebben / weer ſoude heen gaan. Dus vertrok ik met myn en lepdsman weer na de Galey toe / half verheugt / om de goede Heeren / daar ik by geweeſt was / half treurig / om dat ik weer van haar ſchepden / en na myn dzoevig gevangen-hups en ſware dienſtbaarheyd toe moeſt. Aan myne bewaarder vereerde ik 2 Aſpers, en doen wy weer op de Galey quamen / gaf ik ook aan den Guardiaan, vooz 't verlof / dat hy my gegeeven had / en om in ſyn gunſt te blijven / 4 Aſpers.

Kriigt een Rijksdaalder van *Sturmius*.

Vereert wat aan de *Guardiaan*.

Beſchaard wat buyt.

's Anderen daags wierden wy op een werf / daar men nieuwe Galeyen timmerde / gebzuykt: wy moeſten de werk-baaſen hout / ſpijkers / pferdeſlag en meer andere dingen aanlangen; ik kreeg doen-maals een bzaven buyt van ſpijkers / die ik in een hoek van de Galey vond / daar ſe nog niet verlooren waren geweeſt / maar ik riep het niet ſterk / alſoo ik 'er daar na 8 Aſpers van maakte / ſy waren graap lang en groot.

Op deſen tijd wierd my / dooz eenige Duytſe ſlaven van den Sultan, bekend gemaakt / dat den nieuwen Ambaſſadeur van den Keyſer / en van 't Koningrijk Hongaryen Doctor Betz tot Conſtantinopolen was aangekoomen / waar op ik ook niet na-liet aanſtonts aan Wexius te ſchzijven / en ook hem eenige (Carmina) gedigten toe te ſenden / met de welke ik deſen nieuwen Geſant geluk wenſte: waar op ik na weynig dagen een ſeer vertroofiend ſchzijven in 't Latijn van de Heer Wexius ontfing / daar ik ten eerſten weer op

op antwoorde / en hem voor ſijn hertelijk mede-lijden / dat hy met my had / vrindelijk bedankte / hem ook biddende / om onſen vrind Rattich, die reys-vaardig ſtond na Jeruſalem, een voorſpoedige reys en blijde weer-komſt toe te wenſchen.

't Antwoord van den ouden Geſant / de Heer van Eitzingen, aan Wexius my aangaande gegeeven / en waar van hy in ſijn brief meld / kon ik / als wat donker en dubbelſinnig / niet regt verſtaan / daar-en-boven gaf my ſijn vertrek / gelijk mede dat van Wexius, ſware bekommering / alſoo ik my na haar vertrek gants hulpeloos en verlaten ſag: want niet tegenſtaande hy my wegens den nieuwen Geſant (dien ik voor een geleert en aanſienelijk Heer agte en aan-ſag) ſeer groote trooſt gaf / had ik altijt die ſorg / dat / als eens de Heer van Eitzingen, Wexius en andere ſouden weg weeſen / dat dan hy Doctor Betz my ſoude laten dryven / en geen werk meer van my maaken. Want eerſtelijk ſoude hy de voor heen upt-geloofde 100 Hongariſſe guldens tot myn vry-koop / die hy aan Wexius had toegeſegt / wel aanſtonds geeven / als 't hem regt ernſt was: ten anderen wiſt ik / dat hy Doctor Betz een Papiſt, en alſoo niet alleen myn Religie, maar ook myn geheel geſlagt (wijl ik my by den Heer van Eitzingen voor een nabeſtaande van Philippus Melanchton, gelijk de waarheyd was / had aangegeeven) tegen / en vyand zijnde / wepnig om myn verloſſing ſoude geeven: ten derden ſoo ſoude ik nu aan Wexius een vertrouwden Sollicitant en voorſtetter van myne ſaaken verlieſen / die by Doctor Betz voor my konde aanhouden. Aldus moeſt ik myn ſaak God bevoelen / en in hoop leven / dat hy my niet altijd in deſe elende ſoude laten ſteeken en vergaan. Nogtans / dewijl 't Wexius voor raadſaam hield / ſchreef ik een brief aan den nieuwen Ambaſſadeur / als mede eenen aan hem / waar op hy / door eenen Duytſen Barbier / die ons beyde bekend en een ſlaaf van den

Regtvaardige bekommering van de Schrijver.

Krijgt kennis van de komſt van D. Betz.

Brief van *Wexius* aan *Heberer.*

Sultan was / weder antwoord liet toe-koomen / daar in beſtaande: dat den nu weg-gaande Geſant nooyt geweygert, maar na geleegentheyd had geſogt, om my te helpen; dat hy vaſt vertrouwde, dat *Doctor Betz* ſijne beloften ſoude houden; dat *Marcus* de ſnijder al weer na *Malta* was vertrokken, maar dat hy by ſijn broer een Renegaat nog voor my ſijn beſt deede; dat hy eenige Rijksdaalders voor my had ingeſamelt, maar den brenger niet en vertrouwde: voorts eenige kleyne byſonderheeden en betuygingen van opregte vrindſchap 't my-waarts / en eyndelijk dat ſy in 8 dagen ſtonden te vertrekken.

Met deſen brief ſogt de vrome Wexius my het mistrouwen op Doctor Betz uyt het hoofd te praten / alſoo hy gantſlijk meynde / dat hy ſijn woord ſoude houden. De my geſonden goude kroon / die my Rattich voor een ſoop had gelaten / heeft den looſen lekker / den Duytſen Barbier / my ontloert / hebbende den brief geopent / en vervalſt / en in plaats van Coronatus, of een Kroon, Talerus, dat is een Rijksdaalder geſchreeven / en ook een Rijksdaalder in de plaats van de Kroon / die hy na hem nam / in den brief gelegt / 't welk ik ook eenigſints merkte / maar evenwel niet ter deeg kon weeten. Eer ik Wexius nog weer had geantwoord / kreeg ik nog daar op een anderen brief van hem / waar in hy my / ſijn vertrek binnen 4 dagen bekend maakte, en dat hy wenſte, dat ik voor-af nog eens kon by hem koomen, dat hy by den Geſant *Betz* voor my ſijn uyterſte beſt bleef doen, en my een Kroon had geſonden.

Bedrog en guytery van een *Duytſen* Barbier.

Op deſe 2 brieven heb ik kortelijk weer geantwoord / daar by voegende een brief aan den nieuwen Ambaſſadeur Doctor Betz, ik gaf hem ook te kennen het looſe ſchelm-ſtuk van den Duytſen baard-ſcheerder / en dat ik niet by hem kon koomen, hoe geern dat ik anders wel wilde, om nog eens by hem en de Heer *Sturmius* te weeſen, en aangaande ſijn begeeren, dat ik aan hem een

Dat uyt-komt.

Brief van *Heberer* aan *Wexius.*

ver-

vertrouwt Perſoon (die ik helaas! weynig kende/) ſoude ſenden, om 't overige geld, dat de Heer *Sturmius* voor my van de af-reyſende Heeren, tot onderſtand, vergaart had, af te halen, Hier toe ſloeg ik hem een anderen Duytſer voor/ die mede een Barbier was/ maar nu om ſijn hoogen ouderdom en lighaamelijke ſwakheyd in verheyd was/ Michiel genaamt/ dat hy 't my met deſen ſoude ſenden, haar wijders allerley heyl en voorſpoed op hare na huys-reys toe-wenſchende.

Aanſtonds kreeg ik hier op door hem weer antwoord/ ſeggende; dat hy dien ſelven avond, of 's morgens vroeg daar aan, na *Galata* gaan ſoude, en aldaar met Meeſter *Michiel* den Barbier handelen, en hem het geld met den brief vertrouwen, en dat den diefagtigen Baard-ſcheerder *Joris*, die de geſondene Kroon in een Rijksdaalder had verwiſſelt, ſeekerlijk ſijn verdiend loon ſou ontfangen, ſoo haaſt als hy haar huys maar ſoude koomen betreeden. Brief van *Wexius*.

'ſ Anderen daags/ eer ik noch had geantwoord/ quam meeſter Michiel in een kleyn bootje by onſe Galey/ tot aan mijn bank/ en ſtelde my ter handen het laatſte ſchrijven van Wexius, nevens het over-geſonden geld/ aan wien ik tot dankbaarheyd/ voor ſijn moeyte/ en trouw/ 3 Seckinen vereerde/ hem biddende/ ſoo hy kon, om over een paar uuren weer by my te koomen, om 't antwoord af te haalen, of door eenige andere goede bekende te laten af-halen. *Michiel* komt aan de Galey.

In dit laatſte ſchrijven/ ſegt hy/ dat hy aan my 7 Rijksdaalders ſtuurt, waar voor hy, om van den ontfangſt daar van, door my verſeekert te zijn, maar een paar regeltjens ſchrift van my weerom wenſt, en dat hy mijne brieven aan mijne vrinden in *Duytſland*, getrouwelijk ſal beſtellen, met recommandatie, om ernſtig en onophoudentlijk by God in den gebede aan te houden: want daar menſchen hulp uyt is, daar begint Gods hulp eerſt ter deeg. Des ſelfs laatſten brief met 7 Rijksdaalders. Sijn heerlijke vertroo-ſting.

Als ik dit had geleſen/ ſchrepde my mijn hert in 't lijf/ om dat ik van mijnen getrouwſten vrient/

vriend / in mijn hoogſten nood / nu voortaan ſoude berooft weeſen: Ik wiſt van miſnoedigheyd en bekommering niet / wat ik beginnen ſou / nogtans maakte ik op dit nood-val / een *Carmen ſatis triſte in mera triſtitia*; een droevig Vaars uyt louteren Druk. Want ik was ſoo verlegen / dat ik my niet kan te binnen bringen / wat voor een ſoort van digt / veel min de woorden / of den inhoud ik daar toe gebruykt heb. In 't gemeyn is 't een ſchuldige dank-ſegging geweeſt / aan al de geene / die my hadden goed gedaan / met een geluk-wenſſing op de Reys / en een treurig (Valete,) waar-wel / te vereeren. Want om menſchelijker wijs daar van te ſpreeken / dewijl ſulke trouwe vrienden van my weeken / en my in d'elende / ja genoegſaam in de dood / verlaten moeſten / en ſteeken lieten / ging my dit vertrek ſoo ſeer ter herten / dat het my al meer ſmerte / als den eerſten dag van mijn gevangenis; egter trooſteden my de laatſte woorden van den vroomen Wexius: daar menſchen hulp ten eynde is, daar begint de Goddelijke.

Bittere droefheyd van den Schrijver, over dit ſmertelijk afſcheyd.

Doen meeſter Michiel weer quam / gaf ik hem mijn antwoord aan Wexius weer mede / en wenſte hem / nevens alle d'andere / veel geluk en wel-vaart op de Reys. Nu ſal ik haar in de hoede en beſcherming Godes laten heen repſen / en wederom tot mijnen elendigen toe-ſtand koomen.

't Vrouwen-huys van den *Sultan*.

Tot Conſtantinopolen is een beſlooten huys / of Paleys / voor de wijven van den grooten Heer / dat wel ander-half Italiaanſe mijl weegs in ſijn omtrek beſlaat / en met ſeer veel en meenigerley kamers en vertrekken is verſien / in de welke de kinderen van den Keyſer / nevens hare Moeders / elk hare afgeſonderde woon-plaatſen hebben / met een groot aantal Geſneedene / tot hare dienſt en bewaring. Daar woond ook des Sultans Moeder en by de 300 jonge dogters / die voort meeren-deel Chriſten kinderen zijn / die daar veelderley fraaye hand-werken / byſonder ſilken

Beſtiering en onderhoud der ſelve.

en

en bozduuren leeren / hebbende elk haar dag-geld / bedragende van 10 / tot 20 Aſpers 's daags / en werden ſy noch daar toe twee-maal 's jaars in een nieuw zijden kleed geſtooken / te weeten op hare twee Bayrams, zijnde ſoo veel als Paaſſchen. Als 'er den Sultan hier van een behaagt / ſoo gebruykt hy ſe na ſijn wil / en als hy ſe beſlapen heeft / vereert hy haar een Gouden hoofd-cieraad en 24000 Aſpers, dat is / 200 dukaten en laat ſe daar na alleen woonen / verhoogende ook hare gagie / en ook die van hare dienſtmaagt. Den Hoofd-man en Geſag-boerder over dit beſlooten vrouw-volk is een Aga, die krijgt 120 Aſpers 's daags / dat 364 dukaten in 't jaar is.

Haren Hoofd-man en ſijn inkoomen.

De jonge maagden moeten leeren tot haar 25 jaren toe / als ſy aan den Keyſer niet meer en behagen / trouwt hy ſe aan ſijn jonge Ruyters (Spacoglanen) of andere / uyt / en neemt weer andere in hare plaats aan / want als 'er eenige gevangene jonge dogters na Conſtantinopolen gevoert werden / ſoo 'er fraape onder zijn / moet men ſe voor-af den Sultan aanbieden / die dan de voor-keur heeft / d' overige verkoopen ſe aan andere.

Waar die geene blijven, welke aan den *Sultan* niet meer behagen.

In dit Serrail wierden wy / nevens andere ſlaven / aan den arbeyd gebragt / alſoo in 't agterwerk een deftig nieuw huys wierd op-gebouwt / waar toe wy opperden / met kalk en ſteen aan te dragen. Dit Serrail heeft aan den ingank een groote poort / die met een Wagt van Janitſers en Capigis wel bewaard is / ſoo dat niemand / ſonder toe-lating / daar kan uyt- of in-koomen / met een groote geplepſierde Voor-hof / of Plaats: 't huys / daar de Sultane in woond / is van ſteen / doch geenſints koſtelijk / en maar twee verdiepingen hoog / in 't welke 300 Geſnedene / zijnde ſwarte Mooren, mede haar verblijf hebben / die de Sultane en 't andere vrouw-volk moeten dienen en op-paſſen.

Arbeyd der ſlaven aan 't *Serrail*.

Wagt aan de poort van dit *Serrail*.

300 Geſnedene *Mooren*, om 't vrouw-volk te dienen.

Deſe Geſnedene Mooren zijn heel koſtelijk in 't gewaad / en hadden met ons Chriſten-ſlaven groot

Hunne barmhertigheyd.

groot mede-lijden / deelende ons geduurig van haar eeten / als van rijst / vleeſ en brood / mede / dat ons heel wel quam / wijl wp anders maar ons gemeen brood hadden. Daar waren

Stomme jongens.

ook nog andere jongens van 18/19/of 20 jaren/ nog gantſch baardeloos / onder deſe oppaſſers / die blank waren / en heel in 't rood gekleed / deſe wilden niet ſpreeken / maar d' andere ſepden ons / datſe niet ſpreeken konden / zijnde haar de tong wel met broodagt a geſneden / op dat ſp niet ſouden klappen / wat ſe al hoorden en ſágen.

Doen de Sultane bp den Sultan wierd geroepen / quam 'er een bedekten vergulden wagen in den Hooz-hof / digt booz haar wooning / daar op bzoegen ſp haar met 'er vieren na bupten / in een vergulden bzaag-zetel / met gozdijnen omhangen / tot aan den wagen / ſoo dat haar niemand ſien konde / bp dien wagen ſtonden de Geſnedene / die haar bedekten / tot datſe op den wagen was / op dat ſe nog in 't bzagen / nog in 't rijden mogt geſien werden / hoewel ſe evenwel nog haar aangeſigt bedekt had. Op deſen wagen ſaten twee Geſnedene bp haar / werdende de ſelve van eenige te voet en te paard gevolgt / tot bp den Sultan in ſijn Serrail.

Op wat wijs de *Sultane* by den *Sultan* gebragt wierd.

Anders was dit bzouwen Serrail met geweldige hooge muuren omringt / diergelijke ik in Conſtantinopolen nergens heb geſien / 't had ook fraaye Hoven en Tupnen / vol van allerhande boomen en bloem-gewaſſen / over den bouw / daar wp aan arbepdeden / was Ochiali, den Kapitepn Baſſa, overſte Bouw-meeſter geſtelt / die aan elk ſijn werk aanweeſ / een grijs man / van een hoogen ouderdom / en geen minder aanſien.

Ochiali Kapiteyn *Baſſa.*

Terwijl wp nu op ſeekeren dag aan deſe plaats werkten / ging 'er een vlam op onder de ſcheepen / die naaſt bp Galata, of Pera lagen / en doen men liet onderſtaan / wat het booz een bzand was / quam de bedzoefde tijding ; dat het de Galjoen van Ochiali was. Daar op riep

men

men ons ſlaven toe; dat wy alle ons beſt ſouden toe-loopen, om den brand te helpen bluſſen, wp waren blp toe / dat wp dus van den arbeyd berloſt wierden / en liepen na den Zee-kant / daar wp aanſtonds wierden over-gevoert / op de plaats / daar 't ſchip in den brand ſtond / maar overmidts het vuur door het pek d'overhand had gekreegen / was 't onmoogelijk / om het ſchip te redden / zynde nog een groot geluk / dat het geſchut / dat 'er op was / niet geladen was / alſoo 'er anders nog meer ſchade en ongemak van had konnen koomen. Terwyl men dit Galjoen aldus moeſt laten verbranden / redde men d'andere ſchee-pen en vaartuygen / die daar naaſt by lagen / om dat ſe mede niet ſouden beſchadigt werden / alſoo 't pek en de vonken daar heftig upt-ſprongen en om-vloogen. Sijn Galjoen verbrand.

Wp andere / op dat wp niet te vergeefs ſouden zyn over-gevaren / keeken ook na ons voordeel / met toe te taſten en te ſteelen / want het was aan de kaap van Pera, daar gemeynelijk alles te koop is / ten deele in kleyne kraamtjens / ten deele op tafels / banken en ſtoelen / ſoo van kaas / boter / brood / ajuyn / knoflook / en al-derhande frupt / ſoo dat 'er wakker wat te buyt-ten viel / na dat yemand hand-gaauw was / en wat paſte te raken / ſoo dat de luyden meer te doen hadden / met ons af te keeren / als wp be-geerte / of luſt / om 't vuur upt te bluſſen. De ſlaven maken buyt in deſe ver-werring.

Op dien tyd en in ſulken verwerring / had men wel konnen weg-loopen / als men maar van een verſeekerde toe-vlugt had geweeten / of die er-gendts konnen vinden / want de Guardianen wiſ-ten niet eygentlijk / waar wp waren / en wp broegen nog minder na haar / maar wp moe-ſten eyndelijk weer in onſe Galey koomen. Kans om weg te loo-pen.

Aldus moeſt Ochiali met een bedroeft hert / en met bekommerde oogen / ſyn groote ſchade en 't verlies van ſyn Galjoen aanſien / en ging hem na 't gemeyne ſpreek-woord; ſelden komt een ongeluk alleen, (*Nulla calamitas ſola.*) Alſoo de-

ſen

Verhaal van 't leven, bedrijf en elendig eynde van den *Ochiali.*

ſen Ochiali, hoe grooten Heer hy ook was / beele vpanden hadde / zijnde hem deſen hzand een vooz-boode van ſijn hoogſte ongeluk en rampſaligen dood. Wijl nu dit vooz-val by mijn tijd is geſchied / en ik ook den Ochiali ſeer wel gekend heb / en hy bupten twijffel ook nog aan veele / in haar geheugen / of upt de verhalen en geſchiedeniſſe van dien tijd / bekend is / ſal ik ſijn leven en bedzijf hier kozтjens in-laſſen / tot een trouwhertige les en waarſchouwing vooz alle vzoome Chriſtenen.

Was van geboorte uyt *Calabrien.*

Ochiali was van geboozte upt Calabrien, van arme Ouderen / ſoo dat hy de Varkens hoede / hy wierd in een ſtroop van de Barbaryſe Rooſſcheepen (die hier dikwils geſchied zijn / en ook nog dagelijks geſchieden) nevens andere gevangen; maar als hy / na gewoonte / op de Galep wierd aan de ketting gelegt / om te roepen / is hy van een Renegaat / die doen-maals aldaar eenig gebied had / om een geringe oozſaak / ſeer ſwaarlijk met ſtok-ſlagen migshandelt / waar over ſig ſoo ſeer vertoozende / dat hy ſig upt loſſighepd vermat en upt-voer / dat hy hem deſen ſtok-vis nog eens ſoude betaalt ſetten / vallende / tot voldoening van ſijn wzaak-gierighepd / van 't Chriſten-geloof af / en nemende vzywillig en ſeer ligtvaardig het Turkſe geloof aan.

Sijn wraakgierigheyd doet hem *Turk* worden.

Overmids hy nu een friſ / jong en dapper man was / heeft hem den Baſſa boven andere / tot het ſtroopen en rooven / op de Chriſtenen gezupkt / in opſigt / dat hem de Landen en gelegentheeden van Calabrien, Apulien, Sicilien, en van 't Eyland Malta vzy wel bekend waren. Doen hy ſig nu met allen ernſt / ook tegens ſijn eygen Vaderland liet gebzupken / heeft hem den Baſſa tot een Admiraal / of Zee-voogt over eenige roof-ſcheepen geſtelt / onder de welke den Renegaat / die hem d'eerſte aanlepding tot de verloochening had gegeeven / mede was / wanneer hy nu op den togt ging / en aan den gemelden Renegaat belaſte / dat hy met ſijn Galjoot

Word Admiraal van *Barbaryen.*

moe-

moeſte mede varen, wilde hy hem niet gehoorſamen / dit waren de kooten / die Ochiali ſogt / hebbende nu oorſaak / om ſig aan hem te wreeken / en ſijnen moed te koelen / hem geevende niet alleen eenige honderd ſtok-ſlagen / maar hem nog van alle ſijne dienſten ontſettende / dit was een *Vindicta cum periculo animæ*, dat is / een wraak met gevaar van de ziel, daar God elk menſch wil voor bewaren. Neeme wraak.

Deſen Ochiali is naderhand tot grooter eeren / hoe langs / hoe hooger / gekloimmen / gelijk hy dan ook in den ſlag / als de Turken in 't jaar 1572. onder Don Jan van Ooſtenrijk, te water ſoo grooten verlies leeden / met 40 Galeyen is ontkoomen / en daar door groote eer heeft in-gelepd / ſoo dat hy eyndelijk tot Kapiteyn Baſſa, dat is / Opper-admiraal is verkooren / en ſijn woonplaats / niet wijt van Pera tot Dopana hadde / en tot ſulken rijkdom is geſteegen / dat hy ſijne eygen ſcheepen hadde / en op een daar van wel 1000 eygen ſlaven onderhield / blijvende tot in ſijn hoogen ouderdom ongetrouwt. Hy was van perſoon / een kort / dik man / die op 't laatſt met een ſtok ging en daar op leende / en die ſeer hoog van de Turken wierd geagt. Maar als hy nu op ſijn hoogſt was / ſiet! ſoo komt des Sultans dogters man Ibraim Baſſa (den welken Ochiali te vooren aan groot goed / door hem de Regeering over Egypten te doen verkrijgen / ſelfs had geholpen) deſe ſtaat hem na ſijn ampt / en op dat hy hem by 't Hof in ongenade bragt / ſende hy aan ſijn vrouw / dat *Ochiali* haar had een Hoeren-kind genaamt, waar over ſy ſeer te onvreeden was / en daar over aan haar vader den Sultan klaagde / die ſig daar over niet weynig vertoornde / en ſijn dogters man ontbood / om hem te hooren / als de ſelve het bleef ſtaande houden / gaf hy hem volmagt / om den *Ochiali* heymelijk aan kant te helpen, dat Ibraim Baſſa ook ſoo in 't werk ſtelde. Werd Kapiteyn-*Baſſa*, of Opper-admiraal. Sijn grooten rijkdom. Waarom hy beniid; belaagt en o k met liſt gedood werd.

Wanneer nu Ochiali in de Duana, dat is / in

de Raad-vergadering / (die drie-maal 's weeks in 't gewoone Regt-huys by Pera werd gehouden) verscheen / en na dat de saken waren afgedaan / weer na huys wilde varen / booden sig Ibraim, en nog een voornaam Turks Beamptenaar aan / om hem Ochiali, als haren ouden Heer / en goeden vrind te be-gelepden / sy gingen dan met hem in sijn jagtje / en voeren onder een soet praatje / tot aan het huys van Ochiali, daar sy te samen uytstapten / onder voorwending / om van hem in sijn huys te willen afscheyd neemen. Ondertussen dat Ibraim Bassa dit gebeynsde afscheyd / met veele Ceremonien, van hem neemt / had hy een van sijn lijf-knegten bestelt / om Ochiali een langen das om sijn hals te werpen / en hem te verwurgen / als ook geschiede. Daar op lieten sy hem heymelijk in een kamer te bed dragen / en verspreyden het gerugt; dat den *Ochiali*, als een oud man, dien nagt een swaar overval gehad, waar van hy 's morgens dood in sijn bed was gevonden.

Aanbieding van *Ibraim* aan *Ochiali*.

Last aan een lijf-knegt, om *Ochiali* te wurgen.

Doen dit gerugt voor den Sultan quam / verklaarde hy aanstonds al sijn goed verbeurd / daar toe aanstellende sijn dogters man / den Ibraim Bassa, dien hy ook het huys van den Ochiali met al / dat daar in was / nevens 1000 van sijne slaven in eygendom schonk / behoudende voor sig selfs sijnen schat / soo van geld / als kostelijke klepnodien en juweelen. Dit was het schrikkelijke uyt-eynde / en den bedroefden dood van soo een grooten Bassa, het welk sig by inlyn tijd in 't jaar 1587. heeft toe-gedragen. Te regt spreekt daarom David in sijnen 37. Psalm van de soodanige: Ik heb gesien eenen geweld-drijvenden Godlooser: die sig uytbreyde, als een groenen inlandschen Boom. Maar hy ging door, en siet hy en was 'er niet meer: en ik sogte hem, maar hy en werd niet gevonden. Dit heb ik hoog willen verhalen / van des Grooten Bassaas Ochiali Hooghepd / en rampsaligen en erbarmelijken val en ondergang / andere tot een baak.

En daar na sijn nalatenschap verdeeld.

Rampsalig uyt-eynde der Godlooser.

Doen

Doen nu ons werk in 't Serrail af was / moeſten wy weer op de Galey / als wy eens op een dag niet te doen hadden / bad ik om verlof / om eens by den Engelſſen Ambaſſadeur te moogen gaan / om myne kouſſen te gaan wepen / dat my den Guardiaan toeſtont. Dus ging ik met mynen hoeder regt toe door Pera, alſoo den Engelſſen Afgeſant buyten de Stad / op de plaats / die men Dopana noemt / digt aan de Zee / woonde. Soo haaſt als ik my had laten aangeeven / quam den Hof-meeſter by my / een fraay beſchepden man / genaamt Jan Franckelijn, deſe ſpraak goed Duyts, en ontfing my vrindelijk / ik ſepde hem in vertrouwen; dat ik voornamentlijk gekoomen was (indien het weeſen kon) om den Heer Ambaſſadeur ſelfs aan te ſpreeken. Den Hofmeeſter ging ſulks terſtond aan den Ambaſſadeur aandienen / quam weder / en bragt my in een zy-kamer / beveelende mynen bewaarder / daar buyten te wagten, doen ſepde my den Hof-meeſter; dat ſijn Genade nog over tafel was, maar haaſt ſoude opſtaan, dat ik maar een weynig geduld ſoude neemen. Na dat ik een wepnig gewagt had / ſiet! ſoo quam den Heer Ambaſſadeur in eygen perſoon. Ik deed aan hem myn behoorelijke eer-biedinge / en ſpraak hem in 't Latijn aan op deſe wijſe / ſeggende: Genadig Heer! Uw Genade ſal ſig ſonder twijfel konnen te binnen brengen, van 2 *Engelſſen*, die Uw Genade het verleeden jaar van de Galeyen heeft verloſt, waar aan Uw Genade een loflijk en *Chriſtelijk* werk van barmhertigheyd heeft gedaan, nu was ik met de gemelde *Engelſſen*, door een even-gelijk noods-val, in deſe gevangenis en dienſtbaarheyd gekoomen; maar dewijl ik geheel vreemd, en alhier aan de *Chriſtenen* onbekend was, bad ik ſijn Genade, om de onderlinge, vertrouwlijkheyd, verwandſchap en verbond, 't welk de Kroon van *Engeland* met de Keurvorſtelijke *Paltz* had, ſeer onderdanig en ootmoedig, om my, als een Kind uyt de *Paltz*,

Den Autheur gaat by den *Engelſſen* Ambaſſadeur.

Werd in een kamer gebragt.

Dien hy ſijn nood klaagt, en om hulp ſmeekt.

genadig aan te neemen, en, was 't mogelijk, my weer aan mijne vryheyd te helpen. Den Heer Ambaſſadeur ſag my met verwondering aan / en vraagde; of ik dan een *Palts* Kind was, ik antwoorde / ja Genadig Heer! en overmids mijn Genadigſte Heer, Hertog *Jan Caſimier*, de Ridderordre van haar Koninglijke Majeſteyt. draagt, die ik hem ſelfs eenige malen heb ſien aan-hebben, wil ik nog-maals als onderdanig gebeeden hebben, dat hy ſig over my armen onſchuldigen gevangenen *Paltſer*, en ook Geloofs-genoot wil ontfermen, en ſoo veel, als 't mogelijk is, tot myn verloſſing helpen.

Waar op hy my ſeer vrindelijk en beſchepden antwoorde / ſeggende / dat het tuſſen het Rijk van *Engeland* en het Huys van de *Palts* ſoodanig was, als ik ſeyde, en dat hy in 't toekomende my ook hierom ſoude gunſtig weeſen, en de ſaak in gedagten neemen, voor als nu konde ik met ſijne bedienden de maaltijd houden, daar op vragt my den Hof-meeſter ter tafel / en ſette my nevens hem / ik ſchaamde my ſoo naakt en elendig met ſyere banden en ketthingen by Edellieden aan te ſitten / biddende om verſchooning / en ik had het gaarn met een ſtuk vleeſ en brood / in een hoek agter de deur / voor lief genoomen; maar hy ſepde my / dat ſulks het bevel en wil van ſijn Heer was. Aan mijnen Guardiaan liet hy / om dat hy wel te vreeden bleef / en niet quaad ſchiks mogt werden / en ook wy te vyer ſouden konnen praten / bupten ook genoeg / om te eeten / en te drinken brengen.

Werd wel ontfangen en onthaalt.

Doen wy met eeten haaſt gedaan hadden / deede my den Ambaſſadeur door ſijnen Hof-meeſter aanſeggen; dat hy op middelen en wegen wilde bedagt zijn, om my te helpen, dat ik ondertuſſen God ernſtelijk ſoude aanroepen, en liet my een kroon vereeren / met aanſegging; dat ik weer ſoude koomen. Alſoo nam ik myn afſchepd van den Hof-meeſter / met verſoek / om mijne ſchuldige dankſegging voor de vereering,

En met goede beloften vertrooſt.

Neemt ſijn afſcheyd.

en

en 't onthaal aan ſijne Genade, na behooren, voor my af te leggen, ik dankte hem ook voor alle beweeſene eer / en ging met mijnen Guardiaan ook weer na de Galey; God loovende en dankende / dat ik ſulke genade in de oogen van deſen Heer had gevonden. Deſ ſelfs naam heb ik upt den Hof-meeſter aldus opgeteekend: Willem Harborn, Ambaſſadeur van hare Koninglijke Majeſteyt van *Engeland* tot *Conſtantinopolen*.

Overmidſ dat nu den Heer van Eitzingen; mitſgaders mijne vertrouwde vrinden de Heeren Sturmius en Wexius weg / en ook Kattich na Jeruſalem vertrokken was / had ik geen eenig vertrouwt Duytſer meer / nogtans trooſte ik my met den brief van Wexius, in den welken hy my den nieuwen Afgeſant / den Heer Doctor Betz ſoo hoog roemde / als de welke my alles goeds beloofde / ik liet derhalven niet na / met verſcheyde brieven / by gemelden Betz aan te houden / en om hem ſijne beloften aan my t' erinneren / met ootmoedige beede; dat hy my dog in deſe elende niet wilde laten ſteeken, maar ſijn woord wilde houden en na-koomen, *ne afflicto afflictionem adderet*; dat is / op dat hy my bedroefden ellendigen, niet noch ſwaarder ramp en ellende daar by op den hals ſchoof: maar overmidſ ik voor een doofmans deur klopte en geen de minſte antwoord weerom kreeg / wierd ik beweegt / om felder by den Heer Betz te gaan / om ſijn eyndelijke en regte meening te verneemen / en ſoo ſinnen inboyſt te ontdekken / ten eynde ik mogt weeten; wat ſtaat dat ik op hem in 't toekoomende ſoude maken. Ik verkreeg dan van mijnen Guardiaan verlof / en ging tot voor ſijn wooning / verſoekende; indien 't weeſen kon, om den Heer Ambaſſadeur ſelfs te moogen ſpreeken; maar hy wilde my niet voor hem hebben / noch ook ſelfs niet in ſijn huys laten koomen / maar ſond ſijn Jeſuït by my buyten / om te hooren; wat ik begeerde. Doen verhaalde ik aan den Jeſuït in 't breede mijnen toeſtand / en hoe ik in

Schrijft verſcheyde brieven aan *Doctor Betz*.

Maar krijgt geen antwoord.

Gaat om *Doctor Betz* ſelfs te ſpreeken.

Die hem laat voor deur ſtaan, maar ſijn *Jeſuït* by hem ſtuurt.

Reden-voering met den *Jeſuït*.

waar van het eene in Asien, Chisar, maar het andere in Europa onderscheydene namen heeft: de Turken noemen het Caradonis, de Grieken Neocastrum, en den gemeenen Man den Swarten Tooren, neemende dien naam van de Swarte-Zee, waar uyt dese naauwte der Zee haren oorsprong neemt. Dit Kasteel is van Mahomet de II, gebouwt / eer hy Constantinopolen had ingenoomen. In dit Slot aan de kant van Europa werden gemeynelijk groote Heeren gevangen gehouden / gelijk dan ook op dees tijd de Ridders van Malta, nevens den gevangen Graaf / die met my gevangen waren / daar in opgeslooten en bewaart wierden / en dat wel soo streng / dat sy Son / nog Maan sien konden / en daar toe maar met Water en droog Brood gespijst wierden / ten ware haar soo nu en dan van elders eenige verquikking toe-quam.

Swarten Tooren, swarte gevangenis voor de Groote.

Desen engen Zee-boesem is eenige malen toegevrooren geweest / soo dat men van Constantinopolen, tot daar den Donauw in de Swarte-Zee valt / had konnen over 't Ys gaan / gelijk my dan ook gesegt is / dat in 't jaar 1571. (dog alleen maar in de naauwte) het mede geheelijk is toe-gevrooren geweest. Over dese Zee-engte vliegen ook de Oyevaars / als sy uyt Europa na Asien vertrekken / want se is niet boven 4 Stadien, dat is / een halve Italiaanse mijl breed. Waarom ook voor-maals den Magtigen Persiaan Darius alhier een brug liet slaan / om sijn Krijgs-magt uyt Asien in Europa over te brengen / en na de Scythen te voeren.

Ys en Vorst in de Swarte-Zee.

't Vliegen van de Oyevaars.

Brug van Darius.

Uyt dit naauw / dat omtrent 12 Italiaansche mijlen in de lengte duurt / quamen wy in de ruymte van de Swarte-Zee, latende Europa aan de linker-hand leggen. Dese Zee heeft veelderley en onderscheydentlijke namen: alsoo het voormaals Pontus Axenus, dat is / een Ongastbaar Meyr genoemt wierd / om sijn geduurige onstuymigheyd / gelijk Plinius schrijft / of om de ongastbare wilde woeste menschen / die eertijds al-

Verscheyde namen van dese Zee.

daar

daar ſouden gewoont hebben / de welke de vreemde aankoomende gaſten gedood en opgegeeten hebben / als Strabo daar van ſchrijft. Maar doen deſe lieden hier na van Jaſon en ſijn geſelſchap zijn uptgeroept / is 't daar na / als ook nog / Pontus Euxinus, dat is / een Gaſtbaar, of Gaſtvry-Meyr genaamt. Het werd ook gemeenelijk op 't Italiaanſch Mare Magior genaamt / en van de ingeſetene de Swarte-Zee, misſchien om dat het na het Noorden legt / of van de ſwarte vrugten / die in deſe Land-ſtreeken waſſen / gelijk ſommige meenen. Deſe Zee grenſt na 't Oosten aan 't Koningrijk Colchis, tegen 't Zuyden is Aſia Minor, West-waarts heeft het Wallachien en Noord-waarts de Mæotiſche-Zee, daar ſig Aſien en Europa aldernaaſt van een ſchepden / dit Meyr is in de langte 1000 / in de breedte 300 mijlen groot. Hare beperking.

Wy hielden ons na-by Land op de linker-zijde / welk Landſchap de Amaſonen voor-maals ſouden bewoont hebben / en wy begaven ons niet op de ruyme Zee / om 't gevaar van de onſtuymigheyd / die op deſe Zee ſeer gemeyn is. Wy hadden tamelijken wind / tot dat wy by een Stad quamen / die Tripolis genaamt wierd / daar wy 't anker in den grond ſmeeten / om verſ water te halen. Evenwel begaven haar de Heeren niet te Land / maar ſy lieten haar allerhande ververſſing in de Galey brengen / om haar te verquikken / latende ook eenige Hamelen ſlagten / en hielden dus een ſtatelijk Feſtin, of gaſt-maal op de Galey. Maar ik / nog onſen hoop / hadden daar weynig van te bet / alleenlijk dat die van de naaſte bank aan de Kajuyt / voor 't meerendeel het overſchot kreegen. Koomen by *Tripolis*. De Heeren houden een Scheeps gaſt-maal.

In deſe Zee-haven vonden wy eenige Hooplupden / die naaſt de Caſpiſche-Zee in Colchis woonen / en Georgianen genoemt werden / wijl ſy Chriſtenen zijn / en den Ridder St. Joris hooger agten / als alle de andere Heyligen / wiens beeldenis ſy ook op hare munt ſlaan / waar van *Georgianen*, waar van ſoo genaamt.

ſik 'er nog een (dat een Turkſen Aſper waerd is/ en op de eene zyde den Ridder St. Joris, en op de andere zyde eenig Grieks ſchrift heeft / dat niet wel te leeſen is / en van een Georgiaans koopman aldaar ter pleaſe vereert wierd) tot een gedagtenis bewaart / en met my mede-gebragt heb.

Komſt tot Trapezunt.

Alſoo ruſtaden ſy dien ſelven avond in de Haven uyt / en wy namen 's morgens vroeg onſen weg regt toe op Trapezunt, welke Keyſerlijke Stad wy noch dien dag bereikten / want wy hadden goeden wind. Deſe Stad en 't gantſche Keyſerrijk / heeft den Turkſen Sultan in 't jaar 1460 met geweld ingenoomen / en den Keyſer / die David Comnenus genaamt wierd / den kop doen af-ſlaan. De Stad Trapezunt heeft in de lengte 70 graden 45 minuten / en in de breedte 43 graden 5 minuten. 't Is een groote / geweldige en ſeer ſterke Stad / ſy legt aan de Zee aan den voet van 't gebergte / alwaar werd grooten handel gedreven / van Tarters, Turken, Moſcoviten, Armeniers, en Perſianen. En ſoude ook wy deſe Stad de Walvis den Propheet Jonas op 't land hebben geſpoogen / van waar wy na de groote Stad Ninive, om te predikken / is vertrokken.

Des Stads gelegenheyd en Koophandel.

Halen daar eenige nieuwe Galeyen van daan.

Alhier waren eenige nieuwe Galeyen vervaardigt / die na Conſtantinopolen moeſten gebragt werden / waar toe onſen Patroon uytdrukkelijken laſt en bevel had van den Kapiteyn Baſſa. Na dat de Turkſe Heeren waren aan land gegaan / haaſteden wy ons weer te rug / om het perijkel van deſe ongeſtuymne Zee / by den Winter-tijd. Sy verdeelden deſe nieuwe Galeyen onder malkanderen / waar van 'er onſe Kapiteyn 12 nam / en d'andere 3 van ons geſelſchap / elk 4 / wy hadden ſeer groote moeyte en ſwaren arbeyd / en moeſten meenigen ſtok-ſlag uytſtaan en verdouwen / eer wy weer aan den Boſphorus quamen / die van ſig ſelven een drift en loop na Conſtantinopolen heeft / doen bond men alle de 24 nieuwe Galeyen / agter aan onſe Hoofd-galey / alſ

Waar van ſy 'er 12 naſleepten, of voortbragten.

als de welke het meeſt met roepers verſien was. Ondertuſſen wierd het den Sultan door den Kapitepn Baſſa (aan wien het onſen Patroon had bekend gemaakt) aangedient / dat upt de Swarte-Zee, eenige nieuwe Galeyen ſtonden te koomen / waar op den Sultan aanſtonts belaſte / ſijn jagtje beneeden aan den Tupn klaar te leggen / op dat hp 'er de nieuwe Galeyen ſonde konnen opnemen en beſigtigen. Dat den *Sultan* werd bekend gemaakt.

Inmiddels quamen wp upt d' engte van den Boſphorus na Conſtantinopolen toe / doe wierd den Patroon door een Fregat van den Kapitepn Baſſa bevoolen / om de Galeyen digt langs het Keyſerlijk *Serrail* heen te brengen, als ook geſchiede / wanneer wp nu bupten 't naauw waren / ſulks dat de drift en perſſing upt de Swarte-Zee ophield / wierd ons de laſt ſeer ſwaar / om 24 Galeyen na te ſleepen / en wilde onſe Patroon nogh daar-en-boven / dat wp op d' inwaart in de Haven / die hp 't Serrail is ſouden op de banken ſpringen / en ons niet het rammelen van onſe kettingen hooren laten / tot dat wp na hp den Keyſer quamen / om hem met ſtil-houding van onſe riemen / en vreugde gejupg te begroeten. Maar wijl de laſt ſoo groot was / deeden wp ſobere ſprongen / waarom de Patroon heel t' onvreden was / en laſt gaf; om ons met ſlagen daar toe te dwingen. Wijl den Sultan wel ſag / dat onſen Commandeur, Commether en Subcommether, met de ſtokken in de hand / langs den overloop om-liepen / ſond hp vliegende aan onſen Patroon, en liet hem aanſeggen / om de ſtokken en rouw-geeſſels neer te leggen en d' arme *Chriſtenen* ongeſlagen te laten, waar over wp ons niet weynig verheugden / wp deeden dog ons beſt ongeſlagen. Dolce laſt viel ſeer ſwaar. Barmhertigheyd en medelijden van den *Turk* ſen Keyſer ſelf.

Als wp nu in 't voor-hp voren / met het ſtil houden van onſe riemen / en het gewoontlijſt vreugde geſchiep / den Keyſer gegroet hadden / wierd bevoolen / de nieuwe Galeyen van onſe Galeyos te maaken, en voor haar ankers naaſt het *Ser-* De nieuwe Galeyen los gemaakt.

Serrail te laten leggen, op dat de Keyſer de ſelve op ſijn gemak ſoude konnen beſchouwen: wp roepden weer agter Galata, op onſe gewoone leg-plaatſ/ bp 't wapen-hupſ/en/na de Patroon was aan land gegaan/ gingen wp weer aan onſen gewoonelijken arbeyd/ in 't ſchoon maaken van de Galep/ met de zeplen en touwen te droogen en te kalefateren/en ook ons ſelven te ſupveren en te verſchoonen.

Gaan weer aan haren gewoonen arbeyd.

Thans begon de Peſt niet alleen in Conſtantinopolen, maar ook in Galata d'overhand te neemen/ ſoo dat ſe mede op onſe Galep/ gelijk ook in d'andere Galepen en ſcheepen begon door te dreeken/ dat gantſ geen wonder is/ alſoo de gemeene Turken ſeer vupl en morſſig leeven: ook zijn tot Conſtantinopolen ſulke ſtinkende en vuple ſtraten/ dat het in ſoo een deftige Hoofd-ſtad te verwonderen is/ want ik heb ſelf meenigmaalen doode paarden/ honden en katten op de gemeene ſtraaten ſien leggen/ ſoo dat het afſchouwelijk om te ſien was/ maar upt ligtelijk ſulke vergiftige en beſmettelijke ſiekten werden veroorſaakt. Niet te min ſoo wierden wp weer na Conſtantinopolen, in 't hupſ van een voornamen Baſſa, aan 't werk geſet/ niet wijt van de wooning des Ambaſſadeurs van Raguſa, alwaar wp over dag kalk/ ſteen en puyn droegen/ maar 's nagts weer aan boord moeſten. Daar wierd op dien tijd een ſoldaten jongen op onſe Galep krank/ deſen liet die geene/ die over de touw- en zepl-kamer het opſigt had/ in de ſelve op de zeplen plaatſen/ op dat hp voor de lugt en houde wat beter ſoude bewaart weeſen; maar als deſen jongen ſtorf/ en de Patroon daar agter quam/ dat hp op de zeplen geſtorven was/ belaſte hy, den armen ſlaaf, die deſe kamer had in bewaring gehad (die nogtans een ſwak en ſiek oud man van 70 jaren/ en heel grijs/ en om ſijn hoogen ouderdom en ſwakheyd van den ketting ontſlagen was) 200 ſlagen te geeven, en hem weer aan den ketting te ſlaan, waar over meenigen Turk en Chriſten ſeer groot mede-lijden hadde.

De Peſt neemt tot *Conſtantinopolen* de overhand.

Een ſoldaten jongen ſterft op de zeylen.

Tyranny van den *Patroon*.

Na dusdanige tprannp en onbarmhertig bedrijf van den Patroon; vertoornde sig God nog meer / latende de besmettelijke krankheyd / hoe langer / hoe meer toenemen / den Patroon, tot straf en waarschouwing / soo dat de Pest in dier-voegen door-brak en de overhand nam / dat ook de sterkste onder ons van de besmetting wierden aangetast / en dat 'er binnen eene maand 40 van ons weg storven / die het meeren-deel hand-werken konden / als Timmer-lieden / Schrijn-werkers / Smits en onse Barbier self / die ons anders veel goeds deede. De Pest ruks 40 man van haar weg.

Dit verlies smerte onsen Tyran upt der maten seer / alsoo hem 10 sulke mannen nutter waren / als 30 van mijns gelijken / soo wel t' scheep / als op 't land. Eyndelijk wierd onsen Schrijver mede krank / zijnde mijn seer goede en vertrouwde vrind / dese versogt mp in sijn krankheyd / om hem te troosten, daar op sloeg men mp los / op dat ik mogte by hem koomen / om met hem te spreeken / en om hem te vertroosten; maar het vergift had al by hem d' overhand genoomen / soo dat hy al begon te raas-kallen / dog ik spraak hem goede moed toe / hem met God troostende / op wien hy sijn hoop moeste stellen / met dat vertrouwen / dat alles wel gaan soude, daar op roept hy om den Duytsen Barbier / Meester Michiel, de welke om sijn lang-duurige diensten en hoogen ouderdom weer in sijn vrijheyd was / als boven gesegt is / hierom versogt ik aan den Guardiaan, om verlof / om den Barbier te mogen haalen, dat hy mp nevens eenen hoeder veroorloofde / en daar op ging ik heen. Ook den Vriend des Schrijvers.

Maar / eer ik nog weer quam / was de goede man al overleeden / dat mp niet wepnig seer deede / want hy was mijn vertrouwste vrind / maar 't was Gods wil / en overmids hy ook den Patroon langen tijd voor Schrijver gedient had / liet men ons toe / dat wp hem op een eerlijke wijs begroeven / gaande wp met ons 20 met sijn lijk te begraven / hem op het Christen Kerk-hof ter aarden brengende. Die sy op 't (*christen-*) Kerk-hof ter aarden brengen.

Ter

Ter deſer tijd wierd mijn Patroon, die ſonder ampt / of dienſt niet beſtaan kon / na beeſtuldig aanhouden en geſchenken geeven / eyndelijk het Koningrijk Tripoli in Barbaryen, door den Sinan Kapitein Baſſa, des Sultans dogters man / toegeſegt. Overmids hy nu tot den optogt en aantreeding van ſijnen nieuwen dienſt geld van doen had / liet hy ons openlijk in de Galey aanſeggen; dat, wie onder ons *Chriſtenen* ſig wilde los koopen, hem ſoude aan-geeven, waar over ik ten deele verſchrikte / alſoo my Barbaryen genoegſaam bekend was / en dat de gevangene aldaar ſeer hard gehandelt werden / ook dat 'er nog meer gevaar en arbeyd is / om 't gedurig uytvaren / niet tegenſtaande het veel digter by Malta was / alſoo Tripoli niet boven de 40 Duytſe mijlen van Malta gelegen is.

De *Patroon* word *Bey* van *Tripoli* in *Barbaryen.*

Daar quamen op deeſe tijd eenige Duytſe gevangene uyt Hongaryen, die oulangs waren gevangen genoomen / maar waar ſy eygentlijk t' huys hoorden / dat kan ik niet ſeggen / men bleef ſe by-na alle dagen ter markt / om te verkoopen / maar niemand wilde ſe hebben / waar over ſig deſe arme Duytſen niet weynig beklaagden / eyndelijk wijl onſe Patroon, tot bemanning van ſijne Galeyen / in plaats van de geſtorvene / andere ſlaven moeſt hebben / en deſe Duytſen niemand begeerde / koft hy ſe met haar ſeventen / alle 7 voor 120 dukaten / dat wel ſchande koop was / alſoo 't brave jonge mannen van 20 tot 30 jaren waren.

En koopt ſchande koop weer 7 *Duytſers.*

Daar op ſloot men deſe goede / vroome Duytſers by ons op de Galey / welke ik hartlijk toe-ſprak en moed gaf / want ſy hadden helaas! geenen Landsman meer op de Galey / als alleen my / en ſy konden geen andere / als haar moeders ſpraak / dat haar heel ſwaar viel / alſoo alle de Commandoos, of Beveelen op de Galeyen in 't Italiaans geſchieden / dat ſy niet verſtonden / waarom ſy menigen harden ſlag moeſten uytſtaan. Ik vermaande haar tot geduld / maar 't hielp weynig / want

Die uyt onkunde veel moeten uytſtaan.

want sy waren dit woeste leven / de spijs / den arbeyd / de luyden en spraak geheel ongewent / en daar storvender / uyt mismoedigheyd en droefheyd / binnen 14 dagen / 3 van / dat my seer smerte / ik sprak ook d' andere aan / dat se dog soo weekmoedig en sagtvoerig niet souden weesen; maar op God vertrouwen, die my arme elendige, nu een geruymen tijd, in sulk een elende genadelijk had behouden en ondersteunt, die soude ook haar versterken.

3 Der selve, binnen 14 dagen, uyt mismoedigheyd gestorven. *Heberer* vertroost d' andere.

Ondertussen kreeg ik een brief van Jonker Cambout, een van mijn mede-gevangene Franssen van Adel / uyt het Slaven-huys van den Turksen Keyser / waar in hy my liet weeten; dat mijn *Patroon* in 't kort sou vertrekken, en onder andere my sijnen dienst aanbood, indien ik aan de Heer *de Chamesson* mijn meester na *Malta* wilde schrijven, dat hy aannam te besorgen, dat mijn brief aan hem wel soude werden ter handen gestelt, my wijders versoekende / dat ik aan seekeren *Thomas*, en eenen *l' Espine* wilde seggen, dat hy haar bad, soo sy een *St. Helena* hadden, dat se hem de selve souden toe-stuuren, na de selve had hy in sijn gevangen-huys na-vraagen gehad; maar had 'er geen konnen bekoomen, dat hem was gesegt, dat men se veel vond op die plaats, daar ik op dien tijd arbeyde, en dat, die 't hem gesegt had, geloof verdiende; dat ik wilde letten, of *Michiel Espalier* ook niet een brief aan den *Bey* gaf, die hy aan hem geschreeven had, en dat ik hem dat soude laaten weeten, &c.

Krijgt een Brief van Jonker *Cambout*.

Dit schrijven heeft my in den beginne eenigsints verschrikt / om dat het van 't vertrek mijnes Patroons melde / dat ik dagt / dat het na Barbaryen soude zijn / maar 't was maar een andere kleyne Reys / als hier na nog sal volgen. Dese goeden Edelman meende het van herten met my / hy wierd ook met my gevangen / nevens de Ridders van Malta, en doen men d' andere in den Swarten Tooren bragt / wierd hy / tot sijn groot geluk / soo krank / dat men hem in 't

Waar over *Heberer* ontstelt is.

Wie de selve was.

groot

groot Gevangen-huys der Chriſtenen naaſt aan 't (Arſenaal) 't wapen-huys liet leggen / alwaar hy dan ook daar na uyt onagtſaamheyd is vergeeten gebleeven. Deſe deed aan de Ridders veel goeds / met beſtelling en overſending van hare brieven / aan den Franſſen Ambaſſadeur / als mede na de Chriſtenheyd, overmids hy onder de gevangene veel vyphepd had / en ſig ſeer onderdanig en gedienſtig aan peder een betoonde / gelijk hy dan ook tegens my deede / om de Heer de Chameſſons wil / dien hy heel wel kende.

Waarom hy dikwils by hem ging.

Hierom deed ik meenig-maal myn beſt / om hy hem te koomen / dat ik ook van onſen Guardiaan ligtelijk kon verkrijgen / want het was niet ver van onſe Galey / ik had daarom reden / om in goed vertrouwen / allerhande ſaken met hem / omtrent myn verloſſing / te verhandelen en te ſpreeken / en ook nu en dan / na de gelegenthepd voorviel / een briefje met hem te wiſſelen. Hy had ſijn vaſte Boode aan de Ridders en Edelluyden in den Swarten Tooren, die my alle / tot verkrijging van myn vyphepd / ſeer geneegen waren / en dat alles om myn Heer de Chameſſons wil / door wien / als een ſeer vooraam Heer zynde / ſy ook nog eens hoopten / om weer aan haar vyphepd te koomen / gelijk hy dan ook ſoo veel / als in hem is geweeſt / gedaan heeft / inſonderhepd met omtrent de Heer de Theniſſe en de Villerſeaux te handelen / maar helaas! te vergeefs.

Wat deſe St. Helena aangaat / daar deſen Franſſen Edelman in ſijn ſchrijven van gewaagt / daar mede is het dus geleegen. Men vind op veele en verſchepde plaatſen tot Conſtantinopolen, als men in kelders / of elders komt te graven / ſeekere koopere munt in d' aarde / omtrent van grootte / als een gemeyne Reeken-penning ſeer ongelijk / ten deele rond / ten deele lang-werpig / daar op ſtaat een vrouwen-beeld / maar ſonder om- of by-ſchrift / de penning is ook wat kroom geboogen / als of 't met den duym ſoo gedrukt

Koopere munt van *St. Helena.*

dzukt was. Deſe munt ſeggen d' overgeloovige Grieken, dat dooz St. Helena, in een groote duurte en hongers nood / upt loutere aarde gemaakt is / om haren vader Conſtantijn upt den nood te helpen / en overmids een vzouwen-beeldenis daar op te ſien is / houden ſy die vooz 't af-beeldſel van St. Helena, en daarom deſe penningen vooz een groot heyligdom en een verſeekert hulpmiddel / tegens de heete-koozts / en andere krankheeden / wanneer men die op ſig dzaagt. Waar die al goed voor is.

Met dit overgeloof was deſen Franſſen Edelman mede aangedaan / hier om verſogt hy 'er een van mijn kameraad / die ſe hem ook liet toekoomen / want wy vonden ſe tamelijk veel / daar wy doen-maals arbeydden; maar ik agte ſe niet een boon waardig / alſoo wepnig / als ik ſe ook nu nog doe / nogtans op ſijn verſoek beſchikte ik hem 'er twee / die ik hem toe-ſond / met mijn antwoozd op ſijnen bzief / hem biddende / om mijner ten beſten te gedenken, hem wijders bekend makende, dat het niet mis was, dat wy in 't korten weer moeſten vertrekken, maar alleenlijk na *Theſſalonien*, om voor den Kapiteyn *Baſſa* winter laken te halen, verhoopende nogtans door Gods hulp in 3 weeken weer tot *Conſtantinopolen* te ſullen weeſen. Verſcheyde van deſe Penningen gevonden.

Onſen Patroon dozſt den Kapitepn Baſſa Ibraim, die hem weer had begenadigt / en tot Baſſa van Tripoli in Barbaryen had gemaakt / nietg weygeren / of af-ſtaan / daarom moeſten wy deſe Reyg na Theſſalonien, dat de Turken, Salonica noemen / gaan verrigten / maar de Patroon ging ſelfs niet mede / alſoo hy ſig van dag tot dag toe-ruſte / en in ſtaat ſtelde / om ſijn nieuw / hem aan-vertrouwt Koningrijk / te gaan in beſit nemen / nogtans ſond hy ſijne vooznaamſte bediende derwaarts / om deſe Reyg upt te voeren. Varen om laken na *Salonica*.

Wy voeren dan weer van vooz Conſtantinopolen weg / en quamen voozſpoedig dooz den Helleſpont, ſoo dat wy met goede wind op den derden dag het Eyland Lemnos, van de Turken, Koomen aan 't Eyland *Lemnos*.

Stalimene genaamt / bereykten / hier ankerden wy en namen vers water in.

Dit Eyland is lang-werpig / omtrent 100 mijlen van 't Oosten na 't Westen / hebbende veele Baayen en Havens / die tamelijk seeker en bewaart zijn; het is vrugtbaar van koorn / wijn en vee / maar 't heeft gebrek aan hout.

Is vrugtbaar in koorn en wijn.

Hier vind men de gesegelde aarde Terra Sigillata, of Lemnia, die men goed voor 't Vergift en de Pest houd. De selve werd alleenelijk op den 6. Augusti met seekere Kerk-gebaaren (Ceremonien) uytgegraven / en met Turkse letters geteekend / waar van sy den naam van Terra Sigillata, heeft gekreegen. Dus heb ik 'er een / alsoo geteekend / van glas gevonden / welke ik nog mede in Duytsland heb gebragt / maar daar na aan mijnen gunstigen Heer / en seer goeden wind Wexius, op sijn versoek / vereert. d' Inwoonders zijn Grieken, maar staan onder de Turken, het legt van de Kasteelen Dardanelli 76 mijlen.

Daar de *Terra Sigillata* van daan komt.

Van dit Eyland zeylden wy / met goeden wind / in den Golf van Thessalonien, en quamen gelukkig tot Thessalonien aan / dat een van de voornaamste steeden in Griekenland is / zijnde ook nog wel bebouwt en bewoont. Aldaar woonen veele Jooden, die ook den grootsten Koophandel drijven / gelijk wy dan ook de lakenen / die wy moesten in-nemen / van de Jooden ontfingen. Sy waren ongelijk van waarde en van verf / gelijk se den Kapiteyn Bassa tot sijn hofhouding had bestelt / hoewel voort meesten-deel rood.

Hunne komst tot *Thessalonien.*

Daar sy de Lakens inneemen.

Na dat wy onse vragt en lading in hadden / en met vers water versien waren / namen wy onsen weg weer regt toe op Constantinopolen, alwaar wy ook binnen 14 dagen / na ons vertrek / weer voorspoedig aanquamen. Soo haast wy nu de lakens geleevert / en weer op onse oude plaats geankert waren / had ik weynig rust / wijl ik wegens mijn Patroon gants onseeker was / wan-

En daar mede weer na *Constantinopolen* koomen.

wanneer hy sijn Reys na Tripoli in Barbaryen soude beginnen / waarom my thans / om mijn vryheyd te verkrijgen / daar niet weynig aangeleegen was / ik ging daarom nog eens weer na den Duytsen Gesant / Doctor Betz, om hem onderdanig te bidden / my volgens sijn gegeevene troost dog by te staan, en aan mijne vryheyd te helpen.

Klopt weer aan by *Doctor Betz.*

Daar op sond hy weer sijnen Jesuït by my / en liet my aanseggen; dat ik in den dienst van den Keyser niet gevangen was, en hy daarom niet verpligt, nog schuldig, om my eenige hulp, of by-stand te doen: waar op ik antwoorde; dat alle die geene, welke voor 't *Roomse* Rijk en 't *Christelijk* geloof tegens de *Turken* vegten, ook in hare Keyserlijke Majesteyts dienst zjn, nu was ik in den altijd duurenden Oorlog, welken de Ridders van *Malta*, altijd en gestadig tegens de *Turken* voeren, gevangen geworden, die haar Eyland van Keyser *Karel* de V. hebben gekreegen en nog beschermen, en aldus, in dien verstande, was ik ook in 's Keysers dienst gevangen geworden. 't Dogt my ook nog meer vreemd, dat sijn Genade my met een diergelijk af-slanend antwoord meende af te wijsen, alsoo veele *Christenen* op hare Reysen, of andersints op de Frontieren gevangen werden, die in sijn Keyserlijke Majesteyts dienst nooyt zijn geweest, sonde men daarom de selve in de *Heydensche* Slaverny laten steeken en verderven? overmids ook voor 't vertrek van den Heer van *Eitzingen*, sijn Genade aan my eenen *Duytsen* Renegaat op de Galey had gestuurt, om my te laten vragen, voor hoe veel dat ik was te lossen, had ik hem gesegt, dat ik onder de 100 dukaten niet soude los raken, waar op den Renegaat my van wegen zijn Genade heeft bevoolen, om met mijn *Patroon* hier over te laten handelen, sijn Genade, sal my nu daar in niet laten steeken. Dit alles maakte ik aan den Jesuït bekend / daar by voegende; dat sijn Genade d' oorsaak was; dat ik my, om my vry te koo-

Bescheyd door den *Jesuït* aan hem gedaan.

Daar *Heberer* op antwoord.

pen, by mijn *Patroon* had aangegeeven, hy kon nu ligt af nemen, in wat uyterſte nood ik was gekoomen, by aldien ik nu door ſijn Genade niet ſoude geholpen werden. Ik vermaande daarom den Jeſuït, alſ ſijn Genade ziel-ſorger / dat hy hem dog dit alles wilde te gemoet voeren, en hem ſijne beloften, die hy aan den Heer van *Eitzingen* gedaan had, te binnen brengen, en my armen gevangen man niet alſoo ſchandelijk laten ſteeken. Den Jeſuït droeg hem dit alles voor / en quam in 't kort weerom / ſeggende / dat ſijn Genade in't korte veel had uytgegeeven, en dat het heel ſijne geleegentheyd niet was, om my te verloſſen, op dat ik egter ſien mogt, dat ſijn Genade my niet geheel trooſt- en hulpeloos wilde weg ſenden, had hy beſlooten, om my tot bevordering van mijn vryheyd, 40 Rijkſdaalders te ſchenken, ik mogt dan ſien, waar ik de reſt kreeg.

Daar op hem den Geſant *Betz* 40 Rijksdaalders belooft.

Hoewel dit bod met de 100 Hongariſſe guldens (alſ 't ſchrijven van Wexius upt-wijſt) niet over-een-quam / ſoo bedankte ik nogtans door den Jeſuït ſijn Genade daar voor op 't alderhoogſte / en ging weer t' ſcheep / om verderen raad en hulp te ſoeken / waar ik het overige ſoude konnen krijgen.

En wijl ik van den Engelſſen Ambaſſadeur goede vertroofting had gekreegen / ging ik 's anderen daags weer by hem / en maakte hem mijnen toeſtand bekend / met ootmoedige beede / om my dog niet te verlaten. Waar op my den Hofmeeſter een ſeer weder-waardig antwoord te rug bragt / met te ſeggen / dat ſijn Genade verlooft had, wegens den ſmaad, die hem *Doctor Betz* had aangedaan, geen eenen *Duytſer* meer te helpen, deſwegen hy ook verder om mijn verloſſing niet eens meer wilde denken. Ik bad / dat ſijn Genade, my eens anders doen, dog niet wilde laten ontgelden, maar veel liever 't verbond, dat de Kroon *Engeland*, met de *Palts* had, wilde gedagtig weeſen, en my als een gelooft-genoot,

Gaat weer by den *Engelſſen* Geſant.

Krijgt daar een ſeer weder-waardig antwoord.

niet

niet verlaten. Maar 't was voor een doof-mans deur en alleg te vergeefs.

Doen was ik in grooten angſt en benaauwtheyd / wijl my ook deſe hulp miſte / en ik beklaagde by my ſelven de groote onbarmhertigheyd / die Doctor Betz aan my betoonde / en my ook nog daar en boven by andere Chriſten Geſanten hinderde. Want ſoo ras de Heer van Eitzingen vertrokken was / is Doctor Betz, als nieuwen Keyſerlijken Ambaſſadeur / gelijk hy ſig noemt / hoogmoedig geworden / en heeft ſig niet alleen aan d'arme lupden niet meer laten gelegen leggen / maar ook de Geſanten van andere Magten veragt / en ſig boven de ſelve willen verheffen / dat in hem / als een geleerden / ervaren / en verſtandigen man / die van ſeer geringen en ſlegten ſtaat alſoo verhoogt was / ten hoogſten te verſoepen was / en meer tot ſijn ſchande en veragting / als tot ſijn lof en roem / heeft geſtreft.

Groote benaauwtheyd des Schrijvers.

Beſpottelijken hoogmoed van *Doctor Betz*.

Want onder anderen heeft hy in de Hoofdkerk van St. Franciſcus, in de Stad Galata, tegen over Conſtantinopolen, ſig onderſtaan / de ſit-plaats in de kerk / boven den Geſant van Vrankrijk te hebben en ſig toe te eygenen / waar tegens hem den Franſſen Ambaſſadeur ſtelde / en hem ook ten hoogſten verongelijkt agte / onder en met deſe billijke en aanneemelijke voorwending / en goede wel-gegronde redenen: dat hy als een Ambaſſadeur van den Koning van *Vrankrijk*, die alle Koningen en Vorſten in *Chriſtenrijk*, behalven den Keyſer, in hoogheyd en waardigheyd voor-gaat, dit aan hem geenſints ſoude toe-ſtaan, in opſigt, dat hy *Doctor Betz*, wegens den Koning van *Hongaryen*, deſe Ambaſſade waar-nam, voor den welken den Koning van *Vrankrijk* altijd de voor-rang gehad had. Hier tegens heeft *D. Betz* tot voorſtand van ſijn hooghepd op-gegeeven / dat hy niet alleen wegens den Koning van *Hongaryen*, maar ook wegens ſijne *Roomſ*-Keyſerlijke Majeſteyt, alhier aan de

Sijn onnoodigen twiſt, met den *Franſſen* Ambaſſadeur, om den rang.

Onder ſeer ſlegte voorwending.

Ottomanniſe Porte was, waarom hem van wegen den Keyſer de (*Præeminentie*) Voor-rang toe-quam. Waar op den Franſſen Ambaſſadeur weer antwoorde; dat hy geenen *Roomſen* Keyſer en kende, die een *Tributaris* van den *Turkſen* was, maar den Koning van *Hongaryen* was (*Tributaris*) ſchat- of cijnsbaar aan den *Sultan*, wiens Geſant hy *Betz* was: Daar en tegen gaf de Kroon *Vrankrijk* niets aan den *Turk*, nog was hem ook anders yets verpligt, of verſchuldigt, als goede vriend- en Nabuurſchap, waar uyt ligtlijk viel af te neemen, welken Koning den voor-rang toe-quam, of niet een vryen den *Tributaris* voor-ging, waarom hy *D. Betz* in 't minſt niet dagt te wijken, maar ſijnes Konings eer, hoogheyd en aanſien te bewaren, waar aan hy het uyterſte ſoude wagen. Gelijk dan ook op den naaſt-volgenden Sondag den Franſſen Ambaſſadeur met die van ſijne Natie en aanhangers / ſterk met geweerder-hand / en geladen Roers voor den dag quamen / om ſijn ſit-plaats / indien 't 'er mogt op aan-koomen / met geweld te helpen beſchermen en te behouden. Maar *D. Betz* is doen-maals niet verſcheenen / latende voor-geeven en upt-ſtroopen / dat hy een genees-middel had ingenoomen.

Die van den *Franſſin* Geſant met goede redenen werden wederlegt.

Maar overmids deſen twiſt openbaar en aan yeder een bekend wierd / is ſulks opnieuws / om allerhande gevaar en dadelijkheeden voor te koomen / aan den *Sultan* ſelfs aangedient / welke / ten eynde hy nog des eenen / nog des anderen Voorſten onwil / daarom op ſijnen hals haalde / aan niemand wilde gelijk geeven / maar / om deſen twee-dragt weg te nemen / den ſagtſten weg in-ſloeg / latende deſe Kerk van St. Franciſcus gantſlijk toe-ſlupten / ſoo dat 'er nog d' een / nog d' ander konde in-koomen; maar dat ſy haar in haar hups / met haren Miſ-prieſter / voortaan moeſten behelpen.

Vond van den *Sultan*, tot vermijding van daadlijkheyd tuſſen de 2 Geſanten.

Deſe Kerk is ook ſoo lang / als ik tot Conſtantinopolen heb geweeſt / alſoo geſlooten gebleeven. Ik heb ook ſints gehoort / dat ſe voor-

voor-

voor-heede van de *Chriſtenen*, en opbrenging van eenige 1000 dukaten weer is geopend / en door den *Sultan* tot haar voorig gebruyk is toe-gelaten. Sulk een onruſt heeft D. Betz op een onregtmatige wijs / tot hoon en ſpot van de Chriſtenheyd, onder de Heydenen en Turken aangeſteld / niet uyt yver voor den Gods-dienſt (die hy ſeer weynig agt) maar uyt louter eer-gierigheyd en hoogmoed. Door deſe hoogmoedige en dertele handeling heeft hy / (als ligt valt af te nemen) den Franſſen Ambaſſadeur ten hoogſten vertoornt / waaruyt ik ſeer beangſt en verleegen was / ook in groot na-denken ſtond / of ik hem wel ſoude derven aanſpreeken / egter ging ik by myſnen goeden vriend Cambout, en pleegde raad met hem. Ik verhaalde hem al den toe-ſtand van ſaken / en wel inſonderheyd / wat voor ſlegt beſchepd ik by den *Duytſen* Geſant had gekreegen / begeerende van hem ſijnen getrouwen raad / en wat my nu te doen ſtond, alſoo mijn Patroon in 't korte meynde, na ſijn over-gegeeven Koningrijk *Tripoli* in *Barbaryen*, de reys aan te nemen, by aldien ik dan mijn vryheyd niet voor-af verkreeg, was alles te vergeefs, en wiſt ik dan daar-na, nog hulp, nog raad meer.

Deſe Kerk door groot geld weer geopent.

Pleegt nogmaal raad met *Cambout* hem verhalende den toeſtand van ſaken.

Den vroomen Heer van Cambout ried my / by den Franſſen Ambaſſadeur te gaan / en den ſelven onderdanig om hulp aan te ſpreeken / met die belofte en toe-segging / dat hy by den Heer *de Theniſſe* (die onlangs 1000 kroonen uyt *Vrankrijk* tot ſijn verloſſing had gekreegen, en welke hem daar toe weynig te pas quamen, alſoo den *Turkſen* Keyſer 20000 dukaten voor hem begeerde te hebben) met voor-ſchryving het beſt voor my doen ſoude. Ik bedankte hem voor ſijnen goeden raad en goede bevordering / en beval my in ſijn goede gunſt.

Die hem belaſt by den *Franſſen* Geſant aan te houden.

Op deſen voor-ſlag van den Heer van Cambout, greep ik weer moed / en ging by den Franſſen Ambaſſadeur / aldaar vond ik een Juwelier / deſe was een gebooren Duytſer, uyt het

Alwaar hy een *Duytſch* Juwelier vind.

Land van Bronſwijk, welke ſig lang in Vrankrijk had op-gehouden / ſoo dat hy een Borger van Parijs was gewoorden / hy was met eenige eedele geſteenten herwaarts gekoomen / en wel byſonder met 2 diamanten / waar van hy d'een aan den Turkſen Keyſer ſelf / voor 60000 Rijks-daalders / d'andere aan eenen Baſſa, voor 40000 Rijks-daalders verhoft had.

Die ſijn geſlagt en vrinden kende.

Als my deſen Juwelier ſag / vraagde hy my / wie, en waar ik van daan was? Ik antwoorde hem; dat ik een *Duytſer* was, geboortig van *Heydelberg*, daar op voeg hy my weer; wat voor vrienden ik tot *Heydelberg* had? Doe ſeyde ik hem / onder anderen ook van mijn Heer Joris Stuchs, Keurvorſtelijke Palts Kamer-meeſter / als ik dien noemde / ſeyde hy; dat hy hem ſeer wel kende, weetende my ook ſijn woon-huys / op de markt / op een hoek / tegens over het hart / tot een ken-teeken / aan te dupden. Wijl ik nu merkte / dat hy mijn maagſchap kende / ſchepte ik noch te meer moed / om met hem te ſpreeken /

Dat hem eenigſints moed gaf.

en klaagde aan hem mijnen noot / hoe dat ik helaas! een arme ſlaaf was, die noch hulp, noch raad tot mijn verloſſing wiſt; dat den *Duytſen* Geſant, ſeer weynig by my begeerde te doen, en dat ik daarom gedwongen en genoodſaakt was, om andere Heeren, om hulp te ſmeeken; dat ik daarom was gekoomen, om van den *Franſſen* Afgeſant byſtand te verſoeken, en wijl hy by den ſelven Heer Ambaſſadeur bekend was, bad ik hem vrindelijk, om mijner by hem ten beſten te gedenken, dat hy my niet alleen beloofde / maar ook in der daad deed. Alſoo hy my / om mijner vrinden will / dier-maten by wel-gemelden Geſant recommandeerde / dat ik merkelijk hon beſpeuren / dat hy my vrindſchap gedaan had: ook liet my den Ambaſſadeur ſelfs voor hem koomen / en gaf my in 't lange gehoor / doen vertelde ik hem d'ontrouw / die D. Betz aan my had bewees / en dat het my niet weynig ſmertede en ſeer deede, dat my ſulke on-

Soo dat hy aan hem ſijn noot klaagde.

En door ſijn voorſpraak te meer in-

trouw

trouw van een *Duytſer* en Landſman was weder-varen. Hier op antwoorde my den Koninglijke Geſant ſeer vriendelijk / en vertrooſte my / met te ſeggen; ik ſoude goeden moed hebben, hy ſoude my niet verlaten, en dat ik my om d'ontrouw van *D. Betz* niet moeſt bekommeren, want hy en was geen *Duytſer*, want by-aldien hy een *Duytſer* was, ſoude hy redelijker met my handelen, hierom had hem ook God geſtraft, en hem de Peſt in ſijn huys geſonden, als ook de waarheyd was / alſoo 'er ſommige daar van in ſijn huys geſtorven waren / onder welke ook een *Neurenburger* was / na mijn onthoud eenen *Fubrer* van geſlagt / die evenwel / na ik verſtaan heb / voor 't meeren-deel is verwaarloost geweeſt; ook heeft ſijn Jeſuït aan de Peſt gelegen / maar is nog weer op-gekoomen.

gang by den *Franſſen* Ambaſſadeur vond.

Die hem vrindelijk antwoord en goede moed geeft.

Na dat ik van den Geſant mijn afſcheyd had genoomen / en my in ſijn gunſt had bevoolen / quam de Juwelier weer by my / en gaf my goede troost / dat den Franſſen Ambaſſadeur my niet ſoude verlaten / en hy vereerde my 8 Aſpers. Ik bedankte hem niet alleen voor de vereering / maar wel byſonder voor ſijn gunſtige bevordering en voorſpraak / die hy voor my by den Geſant gedaan had. Dus ging ik wat blijder weer in de Galey / en dankte God / dat hy nog goed-hertige lieden daar toe beweegde / om my hulp en bystand toe te brengen.

Gelijk ook den *Duytſen* Juwelier.

In weynig dagen kreeg ik weer een brief van den Heer van Cambout, waar in hy my de genegenthepd van de Heeren de Theniſſe en Villeroy ſeaux, om my te helpen / liet weeten / my ontbiedende / om by hem te koomen, overmids hy my te ſeggen had, 't geene hy aan de pen niet dorſt toe-vertrouwen; dat ik hem ſoude laten weeten, of ik by *Doctor Betz* geweeſt was, en hoe ik daar gevaren was; dat ik geen vlijt ſou ſparen, om het laatſt beloofde geld van hem te krijgen, alſoo dan het overige mijne goede vrinden ſouden beſchikken, en daar voor ſorg dra-

Krijgt weer een brief van den Heer van *Cambout*.

gen; ja dat 'er al doende waren, om voor my te handelen; dat hy my ook een brief van den Jonker *de Theniſſe* ſond, en nog meer andere dingen, die wy tot bekorting ſullen voor-by ſlaan. De Theniſſe ſchreef my; dat hy op 't hoogſt was verwondert geweeſt, als hy uyt den brief van den Heer *Cambout*, het middel en den weg tot mijn verloſſing had vernoomen, dat ik vaſt mogt vertrouwen, dat hy my om de Heer *de Chameſſons* wil, ſoude helpen na al ſijn vermoogen; dat ik ſoude ſien om geld, dat my belooſt was, te krijgen, als wanneer de goede vrinden daar de reſt ſouden by doen; dat ik *Cambout* dikwils ſoude gaan beſoeken, en hem alle mijne ſaken bekend maken; dat hy voor ſijn perſoon my niet ſoude verlaten, en heel te onvreeden was, dat hy deſen mijnen toeſtand niet eer had geweeten, als alder-eerſt dien dag: dat hy ſeer bekommert was, dat mijn *Patroon* ſoude gaan de Reys aanneemen; dat ik goede moed moeſt hebben, God bidden, en haaſt met der daad ſoude ſien en bevinden, wat hy my belooſt had, my tot beſluyt biddende; dat als de Almagtige God my mijne vryheyd verleende, ik als-dan by mijnen Heer *de Chameſſon* ſoude weder-keeren, alſoo hy ter eeren Gods, en om die reden, my uyt den nood hielp.

Als mede van den Jonker *de Theniſſe.*

Met groote belofte en vertroo-ſting.

Na dat ik deſen brief had geleſen / verſogt ik van den Guardiaan verlof; om na Conſtantinopolen by den Keyſerlijken Geſant te moogen gaan / en de belooſde 40 Rijks-daalders te halen / die hy my hadde toe-geſegt. Doen ik voor 't huys quam / liet men my ſeer lang wagten / tot dat eyndelijk de Jeſuït weer quam / wien ik mijn verſoek bekend maakte / dat ik nu om de laaſt-belooſde 40 Rijksdaalders daar was, om de ſelve, tot mijn verloſſing, van ſijn Genade te ontfangen en af te halen, alſoo ik by andere goede Heeren ook had mijn beſt gedaan, en goede trooſt had gekreegen, om mijne vryheyd te verkrijgen; waarom ik hem nogmaals ſeer vrindelijk bad, om my aan ſijn Genade voor te dragen, en daar nevens door

Begeeft ſig weer na *De-Eir Batz.*

door ſijn voor-beede ook ſijn beſt te willen doen, ten eynde my niet alleen de beloofde en toe-geſeyde 40 Rijksdaalders, maar, was 't moogelijk, wat meer van ſijn Genade mogt gegeeven werden.

Om de beloofde 40 Rijksdaalders af te halen.

De Jeſuït beloofde my; dat het aan ſijn vlijt en neerſtigheyd niet ſoude ontbreeken, hy bleef een goeden tijd uyt / doen hy weer quam / ſag hy ſuur / dat my ſlegten trooſt gaf. Daar op ſepde hy my aan; hoe hy van mijnent weegen, van de 40 Rijksdaalders by ſijn Genade had vermaning gedaan, en ook voor my gebeeden had, om my, als eenen armen verlaten *Duytſer*, met noch wat meerder te bedenken: maar ſijn Genade had hem tot antwoord gegeeven; had ik dat overige konnen krijgen, ſoo ſoude ik de 40 Rijksdaalders ook wel weeten te halen, hy dagt my niets in 't alder-minſte te geeven.

Die hem geweygert werden.

Daar op bad ik den Jeſuït; dat hy dog, als Ziel-ſorger van ſijn Genade, den ſelven ſijn gedane belofte en toeſegging, met meerder ernſt, wilde te binnen brengen, dat hy my dog als een armen, elendigen, verlaten, en gevangen *Chriſten*, uyt *Chriſtelijke* liefde, en een *Duyts* hart, als mede uyt genegentheyd, tot de Geleerdheyd en de vrye Konſten, aan ſware boeyen en kettingen geſlooten, in een onmenſchelijke dienſtbaarheyd en ſlaverny niet wilde laten ſteeken, nog ſterven en vergaan laten: *Cum ſatis ſciat, afflicto afflictionem addendam non eſſe*; dat is / wijl hy genoegſaam wiſt, dat men een armen ſwaar beſogten man, niet meer moeſt beſwaren. Nu bragt my de gedane vertroofting van ſijn Genade in grooter aanvegting en engte, als ik te vooren niet geweeſt was, overmids ik daar op heb gehandelt, en tegens andere luyden daar van heb geſprooken, die my nu op leugens ſullen bevinden. 't Was voor my beeter geweeſt, dat ſijn Genade dan niet om my gedagt, veel min eenige vertroofting gedaan had, als my in ſulken laſt te laten ſteeken. Want ſoo ik dit-maal mijn vryheyd niet verkrijg, ſal ik

Dat hem ſeer ſmert, en daarom ſterk blijft aanhouden.

Met goede en ſeer kragtige beweegredenen.

ik tien-maal erger van den *Patroon*, *Commandeur* en *Guardiaan* gehandelt werden, als te vooren. Ik beweegde ſelfs den Jeſuït, door dit ſeggen / tot ſoo grooten mede-lijden / dat hy nog eens by den Geſant ging / maar hy bragt het voorig afſlaanende antwoord weer te rug / en verſoepde ſelf ſijne onbarmhertigheyd / die hy aan my arm gevangen Man beweeſ.

Maar alles te vergeefs.

Doe ſeyde ik tot den Jeſuït, toonende hem mijne boeyen en ketting / ik ben voorſeeker een armen gevangen, gelijk gy helaas! voor uwe oogen ſiet, nogtans ſal my daarom God niet verlaten, die ook mijn verloſſer van d'eeuwige verdoemenis is geweeſt, maar ſulk een ontrouw, als my van *Doctor Betz* is weder-varen, ſal ik God beveelen, en in 't toekoomende tegens alle menſchen van hoogen en lagen ſtand roemen. Alſoo nam ik mijn afſcheyd met een beklemt hert / om dat ik ſulken onbarmhertigheyd / ja veel meer ontrouw en valſheyd / tegens ſijn eer / wooyd / en ſoo dikwils aan my gedane beloften / by een ſoodanigen hoogen / vooznamen en geleerden Heer en Vooyſtander van de Chriſtenheyd, en die nog een Duytſer was / quam te ſien en te vinden.

Sijn regtmatige klagten over Doctor Betz.

Als ik weer op de Galey quam / hooyde ik nog bedroefder boodſchap / alſoo de Patroon had belaſt; om de Galey tot de Reys na *Barbaryen* klaar te maken, en daar toe de touwen, zeylen, tenten en ſtroppen te vernieuwen, of te kaleſateren, voor 't meeren-deel ook nieuwe riemen reede te maken, te bepekken, en de ſelve op nieuw met groene en andere verw een ſtreek te geeven, en hier en daar te beſchilderen. Wanneer ik deſen ernſt ſag / wierd ik ſeer klepn-moedig / en ging weer by den Heer van Cambout, en gaf hem te kennen / wat ik voor een afflagend antwoord van *Doctor Betz* had gekreegen, en hoe dat wy nu al onſe Galey, tot ons vertrek na *Barbaryen*, moeſten vervaardigen, hierom was ik ten eynde raads, en wiſt nu niet meer wat te beginnen,

Moeten de Galey tot haar vertrek na Barbaryen klaar maken.

Waar over hy ſchier hoel moed- en radeloos werd.

nen, op dit verhaal verſchrikte den Heer Cambout, nogtans troofte hy my / my vermanende; dat ik aan ſoude houden, alſoo den Heer *de Theniſſe* al by den *Franſſen* Ambaſſadeur beſorgt en beſteld had; dat men my niet ſoude verlaten, en dat 'er ook al met eenen *Aly Reyz*, den Broeder van *Marcus* van *Malta*, wegens mijn verloſſing, was gehandeld. Hierom moeſt ik niet lang vertoeven, maar aanſtonds by den *Franſſen* Ambaſſadeur gaan, en hem dan weer beſcheyd daar van daan brengen, hoe ik daar gevaren was.

Maar van den Heer van *Cambout* weer vertroost werd.

Ik volgde ſijnen raad / en ging ook aanſtonds na gemelden Geſant. Deſen vroomen Heer liet my voor hem koomen / aan wien ik verhaalde de groote ontrouw / die Doctor Betz aan my tegens ſijne beloften had beweeſen: den goeden Heer lagte daarom / en ſeyde; dat hy 'er geenſints over verwondert was, alſoo hy wel wiſt, dat hy niet te betrouwen was, egter vertroofte hy my; dat ik daarom den moed niet moeſt verlooren geeven, alſoo men my evenwel ſoude helpen, ook ſoude hy ſelfs my niet verlaten. Ik maakte hem met een bekend; hoe dat wy bereyts de Galey, tot ons af-reys na *Barbaryen*, klaar maakten, en ik dies-halven onſeeker was, hoe haaſt den *Patroon* ſtond te vertrekken. Daar was een Edelman / onder ſijne Hof-jonkers genaamt / de Heer de la Planche, deſe nam my in ſijn kamer alleen / en ſeyde my in vertrouwen; dat ik ſoude goeds moeds zijn, alſoo ik ſoude af- en vrygekoft werden door *Aly Reyz*, den Broeder van *Marcus* van *Malta*, aan wien hy't ook al uyt laſt en bevel van den Heer *de Theniſſe* had bekend gemaakt, my belaſtende daar van tegens niemand yets te ſeggen. Ik bedankte deſen Edelman hert-grondig voor deſe blijde tijding / hem nogmaals biddende; om mijner ten goede te gedenken. Na dat ik nu van den Heer Ambaſſadeur / en al den Adel mijn behoorlijke afſcheyd had genoomen / vertrok ik met een vroolijk hert weer na mijn Galey.

Als ook door den *Franſſen* Ambaſſadeur.

En noch ruym ſoo veel door de Heer *de la Planche*.

Des

Des anderen daags verkreeg ik weer verlof/ om by den Heer van Cambout te moogen gaan/ om hem te seggen; hoe ik by den Franssen Gesant was gevaren. Daar op gaf hy my nog meer troost/ en overmids ik aldaar verstaan had; dat de Heer Cambout, voor my seer veel by den Heer de Thenisse had gedaan/ bedankte ik hem daar over op 't onderdanigst/ dat den goeden Heer/ als mijnen mede-gevangene/ alsoo aan 't hart gong/ dat hem de oogen over-liepen/ seggende; hy wenste niets meer, als mijne vryheyd, in hoop en verwagting, dat ik hem, den Heer *de Thenisse*, en de heele Ridderschap, op mijn aankomst tot *Malta* ook dog niet wilde vergeeten. En dewijl hy wist/ dat wy geen verseekerden tijd hadden/ maar ons vertrek heel schielijk kon opkoomen/ vermaande hy my/ soo veel als 't my moogelijk was/ om den Franssen Ambassadeur dog vlijtig te gaan besoeken/ en mijn vryheyd voort te setten/ met by-voeging van 't spreek-woord; men moet het yser smeeden, terwijl het heet is. Hier op nam ik mijn afscheyd van hem/ en beval my in sijn gunst.

Gaat weer by den Heer van *Cambout*.

Die hem met veel teederheyd ontfangt en gerust steld.

Doe ik weer aan boord quam/ wierd ons aangesegt; alles klaar te maken, alsoo wy 's anderen daags souden buyten de Haven steeken/ en over Galata, ons tot de af-vaart na Barbaryen, gereed houden. Dit nieuws joeg my een schrik en ysing op 't lijf/ zijnde het een vast teeken van geen langer vertoef/ gelijk wy dan ook 's anderen daags uyt de Haven voeren/ en over de Stad Galata, niet ver van de Moschea van Ochiali, op anker gingen leggen: ook wierd nog dien selven dag de vlag van vertrek/ op de mast gestooken/ op dat de Soldaten en elk weeten mag/ dat het tijd is/ om aan boord te koomen/ en alle dingen gereet te hebben. Alsoo met de eerste goede wind de Patroon selfs ook stond scheep te koomen/ en tot de bestiering van 't Koningrijk Tripoli na Barbaryen over te steeken.

Sy krijgen de laatste order tot haar vertrek.

Dat hem weer een groote vrees aanjaagt.

Doen ik desen ernst sag/ en dat wy geen uur

van

van ons vertrek meer verſeekert waren / bad ik den Guardiaan, om my nog een-maal by den Franſſen Ambaſſadeur te laten gaan / maar hy ſloeg my dit rond uyt af / ſeggende / dat hy 't niet dorfde beſtaan, dat hy ſelfs geen uur verſeekert was, waarom ik mijne ſaken niet eer klaar gemaakt had? ik hield hy hem met geſchenken en vereeringen aan / maar 't was alles om niet en te vergeefs. Doen was ik eerſt in 't alder-grootſte gevaar / en wiſt raad noch daad / ik had hier van geern aan den Franſſen Geſant kennis gegeeven / maar men wilde aan niemand verlof geeven / of uyt den ketting ſlaan. Ik ſtond in grooten angſt / wegens de hoop der byphepd / en in groote vreeſ / over 't ſchielijk vertrek / onder-tuſſen riep ik God hert-grondig aan / dat hy my doch niet en wilde begeeven / of verlaten.

Verſoekt om nog eens by den *Franſſen* Ambaſſadeur te moogen gaan. Maar 't wierd hem afgeſlagen. Was heel radeloos.

In deſen mijnen angſt en uyterſte benaauwt-hepd / ſiet! ſoo komt den Hof-meeſter van mijn Heer / of Patroon en bragt 2 Turken met hem / onder de welke den Aly Reyz was / dien ik even-wel in den beginne niet en kende. Den Hof-meeſter broeg aan den Guardiaan, waar het kley-ne *Duyſertje* ſtond, daar op bragt haar den Guar-diaan by mijn bank / digt aan de maſt / en riep my / ik ſtond op naakt en bloot in mijn broek-je / zijnde half verſchrikt en half bly / alſoo ik ge-heel onkundig was / wat dit beduyde.

Sijn verlof-ſing voor de deur.

Doe ſpraken ſy met een in 't Turks, waar door my de Patroon wilde los laten / den Hof-meeſter ſepde / om 100 dukaten / daar op antwoorde Aly Reyz, wie dog ſoo veel, om ſoo een arm ellen-dig ſchepſel ſoude willen geeven? die ſommige te laſtig ſoude vallen, om in 't water te onder-houden, mids hy wegens ſijne lighamelijke ſwak-heyd tot geenen arbeyd bequaam was. De Guar-diaan (die daar toe voor-af ook al met eenige du-katen beſtooken was) ſepde mede / ik waar niet bequaam, en dat de *Patroon* ligt ſoo veel voor my ſoude krijgen, dat hy 'er 3 andere voor ſou-de konnen koopen, die alle beeter tot den arbeyd ſouden weeſen, als ik.

Aly Reyz komt voor hem te lof en te bod.

Als

Als ſy my nu genoeg beſien en veragt hadden/ gingen ſe weer weg. Was ik te vooren in angſt geweeſt/ ik was 't nu niet minder/ want ik vreesde; dat wijl ik ſoo geheel veragt wierd/ dat ik ſoude moeten ſtaan blijven. Ik riep en ſugte tot God dag en nagt/ en bad hem ſonder eenig ophouden getrouwelijk/ om my uyt de magt en 't geweld der Tyrannen, en uyt het geſelſchap der Godlooſen dog te willen verloſſen, willende ſeer gaarne, als 't ſijnen Godlijken wil was, anders liever alles uytſtaan, jaa ook den dood ſelfs, als in ſulken jammer te blijven ſteeken, die veel erger als de dood was.

My blijft in bekommering.

Terwijl ik nu in den gebeede/ ſugten/ ſchrikken en beeven/ den ganſchen nagt had doorgebragt/ ſiet! ſoo komt 's anderen daags 's morgens vroeg den Guardiaan, en ſeyde my; dat ik my ſoude gereed maken, alſoo ik met hem na den *Patroon* toe moeſt gaan. Daar op wenſten my alle de Chriſtenen geluk met mijne vryheyd/ want ſy hadden al ſoo veel van den Commandeur en andere verſtaan. Ik wiſt van blijdſchap niet/ hoe ik 't had/ deed met der haaſt een wit hemdtje en vroekje aan/ zijnde beyde van grof zeyl-doek gemaakt/ want alles was van een ſtof/ ſoo wel 't hemd/ als de vroek/ en dat waren ook te gelijk onſe Sondaagſe en Werkendaagſe kleederen.

Moet voor den Patroon koomen.

Was ſeer verblijd.

En wijl my ook den Guardiaan goede hoop gaf; dat het weegens mijn vryheyd was/ ſoo deelde ik van vreugde mijn armoedje om/ vererende aan een Duytſer, die onlangs eerſt op de Galey gekoomen was/ en leeſen en ſchrijven kon/ mijn kapot/ of overtrek-rok/ en dan het Duyts Pſalm-boek/ 't welk my Wexius te vooren vereerd had/ aan een anderen ſchonk ik een hemd/ mijn maat Thomas de Franſman, die my veel goeds had gedaan/ en ook het houſevryepen had geleert/ ſchonk ik mijn wol en houſſen/ den wijn/ waar van ik nog ter waarde wel van 2 rijksdaalders hadde/ gaf ik aan het gan-

Deeld van vreugde ſijn geheele armoedje, aan ſijne medegevangene om.

ſche

ſehe geſelſchap van de Chriſtenen ten beſten / mijn geld verteerde ik aan den Guardiaan, want ik had ſijn hulp nog het meeſt van doen / nu het 'er eerſt ter deeg op aan ſtond te koomen.

Werd uyt den ketting geſlagen.

Daar na ſloeg my den Guardiaan upt den ketting / en liet my maar d' pſere boepen aan de boeten; en aldus nam ik / met vreugde en angſt / van mijne mede-gevangene mijn affchepd / haar aan God beveelende, en haar ook hare vryheyd toe-wenſchende. Sy alle / wenſten my daar-en-tegen met ſchreyende oogen, alle geluk en wel-vaart. De Guardiaan ſeyde my onderweegen; dat *Aly Reyz* my wilde af-koopen, maar dat de *Patroon* my eerſt voor hem wilde ſien, en dat hy my daarom by hem moeſt brengen.

En neemt ſijn laatſte affcheyd van de Galey.

Doen ik in des Patroons huys quam / nam my ſijn Hof-meeſter / en bragt my voor hem in ſijn kamer / aldaar ſat hy op een ſchoon Turks Tapijt / en beſag my van alle kanten / daar na liet hy my door den Hof-meeſter (met wien hy Turks ſpraak) vragen; hoe ik was gevangen geworden, wat mijn handteering was geweeſt, en wat voor een Lands-man dat ik was? Waar op ik kortelijk antwoorde; dat ik een *Duytſer* was, dat ik by een *Frans* Edelman had gedient, die ſig by die van *Malta* had in den Oorlog laten gebruyken, in welkers dienſt ik over 3 jaren, digt by *Alexandrien*, was gevangen geworden. So haaſt als hem den Hof-meeſter dit weer op 't Turks geſegt had / ſeyde hy tot hem; hy ſoude den hond maar weg brengen.

Komt voor den Iaroon.

Die hem na verſcheydene dingen vraagt.

Sijn vileyn bevel.

Daar op bragt my den Hof-meeſter weer te rug na buyten / en ging / nevens den Guardiaan, met my in 't huys van den Kadi, dat is van den Schout, tot Galata. In dit huys wagte ons Aly Reyz met eenige getuygen / die hy verſogt had / om van mijn voorheyd getuygenis te dragen / als ſy nu allerhande dingen met malkanderen geſproken hadden / vroeg my den Kadi, of ik niet eenig teeken aan mijn lighaam had, 't zy aan 't hoofd, of aan 't lijf? (alſoo ſy diergelijke

Gaan voor den *Kadi*.

Wat den *Kadi* hem al vroeg.

dingen in de Vry-brieven pleegen in te laſſen / op dat ſe niemand anders ſoude konnen misbruiken) ik antwoorde / neen, dat ik nergens eenig teeken had. Daar op wierd mijn Vryheyds-brief door den Kadi geteekent / en gezegelt / en van de getuygen onderteekent. Soo haast Aly Reyz de 100 duikaten had getelt en betaalt / gaf men hem den ſelven over / waar voor hy ook noch eenig geld moeſt uyt-ſchieten / ſoo voor den ſchrijver / als anders.

Dat ſijn Vryheyd-brief toekend.

Ik wierd doen aan den ſelven Aly Reyz overgegeeven / en ter hand geſtelt. Ik betoonde aan den Kadi, den Hof-meeſter / en d'andere Turken groote eerbiedigheyd / kuſſende haar den zoom van hare kleederen / en ik ging met den Aly Reyz en den Guardiaan heenen. Maar overmids ik mijne boepen noch aan de beenen had / bragten ſy my in een ſmids-winkel / en wilden my de ſelve laten af-ſlaan / dat niemand doen wilde / alſoo ſy vreesden; dat ik geſtoolen was. Alſoo nam den Guardiaan een hamer en een beytel / en ſloeg my de boepen ſelfs van de beenen af: doen hy ſe my af-gedaan had / bad ik hem; dat hy my de ſelve, tot een gedagtenis, wilde laten houden: maar hy ſloeg 't my af / ſeggende: dat daar noch meer honden moeſten aan leggen en lijden. Daar na gaf Aly Reyz aan den Guardiaan noch een vereering / waar mede hy wel te vreeden was / en met geluk-wenſſing van ons ſcheyde.

Werd aan Aly Reyz overgegeeven.

Slaan hem de boeyen van de beenen.

Als ik nu geheel los en vry was / lepde my Aly Reyz met hem / digt by ſijn kraam / daar bragt hy my in een winkel / met bevel / om na hem daar te wagten, alſoo hy aanſtonds wilde weer koomen: maar hy bleef ſeer lang uyt / weshalven my ſeer vreemde en ſeldſame gedagten te binnen ſchooten / zijnde gants twijffelmoedig / alſoo de Renegaten meenigmaalen veel minder / als de Turken ſelf / zijn te betrouwen / ik bleef egter 't beſte hoopen / en ſugte onophoudentlijk tot God. Ondertuſſen dat ik nog alſoo in vroe-

Waar hem Aly Reyz bragt.

vige

bige gedagten / en ſwaar-moedige overleggingen / als bedwelmt ſat / quam Aly Reyz weerom / en bragt een knegt van den Franſſen Ambaſſadeur mede / over wiens aankomſt ik my weer verheugde. Sijn verlegentheyd.

Daar op gingen ſy beyde met my door de Stad Pera, boven by den hoogen Tooren / na bupten / by den Franſſen Ambaſſadeur / voor den welken ik aanſtonds / van groote vreugde / een voet-val deede. Maar den Koningklyken Geſant beſegende my met ſijne mede-lijdende hand / hief my terſtond weer op / en wenſte my geluk, met mijne ontfangene vryheyd, beloovende my ook alle Vaderlijke trouw, hulp en by-ſtand te bewijſen, ſoo lang als ik by hem wilde verblijven. Komt by den *Franſſen* Ambaſſadeur.

Ik bedankte ſijne Genade onderdanigſt / niet alleen / om de bereyds ontfangene hulp / maar ook / om de noch verdere my aangeboodene genade. Die hy bedankt.

Wat Aly Reyz aangaat / na dat hy my op ſoo een verſeekerde plaats geleevert had / en my mijnen Vryheyds-brief had ter hand geſtelt / nam hy ſijn affſchepd van den Heer Ambaſſadeur / en wenſte my geluk met mijne verloſſing. Den Turkſen Vryheyds-brief was van deſen inhoud. Den Almagtigen God zy onſen byſtand in al ons voorneemen. Alle die geene, welke deſen Brief ſullen ſien, doen wy weeten, en maken wy bekend; dat wy dit geſchreeven en geleeſen hebben, en wat daar in geſchreeven is, dat dat niet van ons, maar van onſe Over-heeren ons is bevoolen geworden, om het ſelve openbaar en bekend te maken aan een yeder, dat *Michaël Frank*, 3 jaren lang in onſe dienſtbaarheyd is gevangen gehouden, wijl hy op de Zee, in den Oorlog, tegens ons ſtrijdende, als onſen Vyand is gevangen geworden: maar dat hy na deſen verloopen tijd, ſig met onſen Overſten alſoo heeft vergeleeken, dat hy waardig is geagt geweeſt, om ſijne *Vryheyd* weer te moogen hebben, gelijk uyt d'onder-geſchreevene getuygeniſſen, ſulks genoeglaam kan vernoomen werden. Den *Turkſen Vryheyds-brief.*

Tot beveſting van deſe getuygenis. *Aly Chaouus. Ibraim Baſſa. Arnaout. Jeniſſarii. Mahometh Bey.* God wil ons alle helpen. **Met deſe woorden was mijn** Vry-brief **aan 't eynde beſlooten. Doe ik nu deſen mijnen** Vry-brief **had / en ik my uyt de boeyen en banden van de** Turken, **weer by onder de** Chriſtenen **bevond / was ik als in een** Paradijs, **en dewijl ik my van den dood weer levendig / van de banden verloſt / en van de ſwaare gevangenis weer by en verloſt vond / trooſte ik my / met het levendige woord Gods /** 1 Samuel 2. ſeggende: De Heere doodet ende maakt levendig: Hy doet ter Helle neder-dalen, en hy doet weder op-koomen. De Heere maakt arm ende maakt rijk, hy vernedert, ook verhoogt hy. Hy verheft den geringen uyt den ſtof, en den nooddruſtigen verhoogt hy uyt den drek. Ik dankte den Heere, dat hy over my was toornig geweeſt, maar ſijnen toorn van my af-gewend, en my weer vertrooſt had, dat hy my in mijnen druk nog brood, en in mijnen angſt water had gegeeven, hy die den ſwakken kragt, den armen een hulp, en den bedroefden een trooſt en toeverlaat is, in den ſtorm een toe-vlugt, en in de hitte een ſchaduw is; want ſtil te zijn, en op den Heere te hoopen en te wagten, geeft genoegſame kragten en ſterkte aan den ſwakken en onvermogende. Daarom heeft de Heere het jok van mijn dienſtbaarheyd, de roede van mijne ſchuld-eyſchers, en den ſtok mijnes drijvers verbrooken, die my ſloeg ſonder op-houden, en met woeden over my heerſte, en my vervolgde ſonder barmhertigheyd. Hierom heeft de Heere my aangenoomen, en my uyt den yſeren Oven, namelijk uyt *Egypten* gevoert. Gy ô! Heere, hebt mijn jok en ketting verbrooken, en wild my voortaan vry laten wandelen, op dat ik niet meer haar knegt zy, maar u diene met ſchuldige dankbaarheyd, om uwe goedheyd, en om uwe wonderen, die gy aan my arme ſondaar, en ellendig menſch beweeſen hebt, op dat ik de wer-

Dank-ſegging van den Auteur tot God.

werken van uwe barmhertigheyd ſoude vertellen en verkondigen, by de Gemeyntens prijſen, en by ouden en jongen alle de dagen mijnes levens roemen. Amen.

Als nu de Almagtige en goede God / door ſijne oneyndige barmhertigheyd / my weder in mijn voorige vryheyd had herſtelt / wierd ik in het Hof van den Franſſen Ambaſſadeur opgenoomen / deſe was een aanſienelijk en deftig Heer; zijnde in veele ſpraken wel ervaren / hebbende ook naarſtig geſtudeert / zijnde daar en boven vriendlijk en liefftallig / tegen yeder een. In dit Hof wierden veele Edellupden gevonden / die van voornaame geſlagten uyt Vrankrijk waren. Werd in des Ambaſſadeurs Hof opgenoomen. Hoedanigheyd van den Ambaſſadeur.

Doe ik nu in des Ambaſſadeurs Hof quam / in mijn ſlaafs-gewaad / met bloote voeten / aan hayr en baard geſchooren / en heel naakt gekleed / ging dit den Ambaſſadeur en ſijn Adel geweldig aan het herte: deſwegen ſchreef de Heer de Breves (mede aan dat Hof zijnde) aan den Heer de Theniſſe; hoe dat ik wederom in vryheyd was gekoomen, en my nu verder hulp mogt werden beweeſen. Sobere ſtaat des Schrijvers. Sorg van *Breves* hier voor.

Op dat ik nu mijn tijd niet ledig mogte doorbrengen / hield ik my in het huys-werk beeſig / bragt hout en water in de keuken aan / inſonderheyd beneerſtigde ik my / om alle morgen de eet-zaal van den Ambaſſadeur ſchoon te houden / daar ſijne bedienders groot genoegen in hadden / en of ſchoon de Hof-meeſter ſeyde; dat daar andere Dienaars toe waren, bad ik hem; dat hy my wilde laten begaan, alſoo ik op die tijd dog niet anders konde uytvoeren; wanneer wy over tafel ſaten / belaſte my de Hof-meeſter / de zij van den Secretaris te bekleeden / 't welk ik weygerde / wegens mijn ſlegte kleeding / en onſienelijke geſtalte; dog my wierd geſegt / dat het alſoo het believen van den Ambaſſadeur was. Naarſtigheyd van den Schrijver. Des Schrijvers plaats aan de Tafel.

Den derden dag na mijn ontſlaging / als ik met andere Dienaars / voor het huys / op een hooge plaats in de Tuyn ſtond / hoorden wy eenige Kanon-ſchooten / die door mijn geweeſene

Patroon, tot een afſcheyd / met ſijn Vloot / na Barbaryen gaande / gedaan wierden. Doe behende ik eerſt / in wat vyphey ik my bevond / en in wat elende mijne mede-geſellen waren / die ſig vaſt in hoe langer / en harder gevangenis ſpoeyden; ik beweende haar nood-lot / en dankte God / uyt grond des herten / voor ſijne onverdiende goedheyd / aan my beweeſen; dat hy my uyt ſulke onmenſchelijke ſlaverny / daar ik my voor 4 dagen noch in bevond / had uytgeholpen / en in de ruymte gebragt. Doen-maals quamen my de woorden van mijn vriend Wexius te binnen / waar mede hy my eenlangs getroost had; dat ik God vlijtig ſoude aanroepen; dat, wanneer des menſchen hulp ten eynde is, de Goddelijke het aldernaaſt is. 't Welk ik alſoo heb ondervonden.

Gedagten des Schrijvers wegens ſijn vryheyd.

Met de Woorden van Wexius over-een-koomende.

Den volgenden dag ſchreef de Heer Cambout deſe brief aan my: Goede Vriend *Michiel*! ik heb verſtaan; dat gy eyndelijk uw vryheyd hebt bekoomen, waar over ik verblijt ben, dat ik het middel ben geweeſt, waar door ſulks ten goede is uytgevallen, dat dit nu langer heeft geduurt, als ik verwagt heb, verſoek ik; dat gy ſulks aan de nalatigheyd van mijn goede wille niet wilt toeſchrijven; want u is genoegſaam bekent, wat ongeleegenheyd de ſlaafſe dienſtbaarheyd mede brengt; vorders heb ik verſtaan, dat gy in het kort op uw vertrek ſtaat, ik verſoek, my ſulks te willen bekent maken; want mijn begeerte is, dat gy eenige brieven, aan mijne goede vrienden te *Malta*, wilt behandigen, indien gy ſelfs by my koud koomen, ſult gy my een ſonderlinge dienſt doen, want het is tegenwoordig veylig by ons, alſoo 'er niemant, met eenige beſmettelijke ziekte, beladen is. Dewijl u God wederom in vryheyd geſtelt heeft, ſoo gedenkt ook mijner, en aan uwe goede vrienden, die hun beſt daar toe gedaan hebben, wegens den Heer *de Chameſſon*, hier mede Gode bevoolen, die u alles wil geeven, wat gy begeert. Schoon ik den Heer *de la*

Brief van Cambout aan Haberer.

Plan-

Planche niet ken, ſoo verſoek ik egter, dat gy mijn Perſoon hem aanbied, met vergelding, dat hy my voor ſijnen Dienaar erkenne.

Op deſen brief heb ik den Heer Cambout ſchrijftelijk geantwoord; hem ootmoedig bedankende voor ſijn getrouwe hulp, wegens mijne vryheyd, aan my beweeſen; en dewijl ik nog naakt en ongekleet was, was my van den Ambaſſadeur belaſt, niet uyt te gaan, maar ſoo haaſt als ik in 't nieuw geſtooken ſoude zijn, ſoude ik niet nalaten, hem te beſoeken, wat mijn Reys na *Malta* aan-belangde, ſoude nog wel eenige tijd uytgeſtelt blijven. Antwoord door *Heberer* hier op gedaan.

Ter-wijl dit voorviel / en ik nu niet veel om handen had / gaf my de Heer de la Planche, eenige brieven te ſchrijven / ſoo wel in de Franſſe, als Italiaanſche ſpraak. Met dit ſchrijven behaalde ik groote lof / en wierd daar over niet alleen / van hem / maar ook ſelfs van den Ambaſſadeur hertelijk bemind / want ons dagelijks t'ſamen-ſpreeken geſchiede meſt in de Latijnſche taal. Schrijft eenige brieven voor de Heer *de la Planche*. Werd van den Ambaſſadeur bemint.

Ondertuſſen wierd my een brief van den Heer de Theniſſe behandigt / daar ik my niet weynig over verblijdde; luydende aldus: Ik ben grootelijks verblijt geweeſt, dat het God belieft heeft, u in uw voorige vryheyd te herſtellen, op dat gy wederom tot uwen Heer moogt weder-keeren, ik heb geſchreeven, dat men u met de eerſte geleegenheyd veylig voort helpe, neemt een hand-ſchrift van de Heer *de la Planche* van het geld, dat hy voor u heeft verſchooten, en houd goede reekening, en neemt ſulks met u. *Aly Reyz* wil de 5000 *Aſpers* wederom hebben, die hy heeft uytgeſchooten: ik heb hem geſchreeven, dat hy ſoude gerust zijn, want ik hem ſulks te *Malta* ſal laten toekoomen, gelieft gy ook ſelfs ſulks te werk ſtellen; want ſijn broeder heeft bevel gehad, u te loſſen. De Heer *de Brewes* heeft my geſchreeven, dat gy naakt en bloot zijt, men ſal u derhalven kleederen beſorgen: hier mede Go- Krijgt een brief van de *Theniſſe*.

de bevoolen, uyt de Tooren by de *Swarte-Zee* den 7. *January* 1588.

Waar mede hy by *Breves* gaat.

Als ik deſe brief ontfing / was ik ſeer verheugt / ging tot den Heer de Breves, toonde hem dit ſchrift / en bedankte hem voor de goede voorſorge / die ſijn Edelheyd voor my had: ik ging ook

Ook by *de la Planche.*

mede by de la Planche, hem mede bedankende / deſe bragt ſoo veel te weeg; dat aanſtonds des Ambaſſadeurs kleer-maker wierd belaſt / my te kleeden; de ſelfder vraagde my / hoe ik wilde gekleet zijn? ik gaf tot antwoord / dat, dewijl den Ambaſſadeur, ſijn Adel en het gantſche Hofgeſin in het rood was, hy my op gelijke wijſe

Werd van nieuwe kleederen voorſien.

wilde kleeden. 't Welk ook door de Heer de la Planche alſoo beſorgt wierd / en dus wierd ik als een Franſman gekleet.

Getrouwigheyd van *de Theniſſe.*

Hier geef ik alle Chriſtenen te bedenken / hoe de trouw van den Heer de Theniſſe is te prijſen / die hy aan my betoonde; want / daar hy ſelfs elendig gevangen lag / en nog harder / als ik oopt geweeſt was / en egter beweeg hy my ſijne hulp / en verloſte my met ſijn geld / niet met

Grootelijks door den Schrijver geroemt.

voorg te ſtellen / of eenige hand-teekening / maar op goed geloof aan / daar en boven verſorgde hy my nog van kleeding en geld / om weder in de Chriſtenheyd te konnen koomen / ſulke trouw heb ik noopt op eenig Duytſer gevonden / ik derfde ook ſulks by niemant ſoeken / want de woorden van Heer heugden my nog al te wel. Hier vond ik nu de woorden van Wexius bewaarheyd / als menſchen hulp uyt is, begint de Goddelijke hulp het aldereerſt.

Des Schrijvers werk by den Ambaſſadeur.

Als ik nu dus traap in den dos was / droeg ik my heel beſchepdelijk / dragende het eeten van den Ambaſſadeur op de tafel / en hem oppaſſende / waar in die Heer groot genoegen nam / en hield ſomtijds alderhande ſpraak met my / ſoo wel in het Latijn, als in het Frans, om hem ſelven te vermaaken.

Raakt by *Franſſe* Edelluyden.

't Gebeurde op een tijd / dat ik eenige Franſſe Edelluyden aantrof / die my baden / het morgen ont-

ontbijt by hen te houden / daar ik ook in bewilligde. Wy hielden daar eenige t' samen-spraken onder malkanderen / voornamelijk aangaande mijn Reys / die ik voor had wederom na Malta te doen / 3 onder haar hadden groote lust / sulks met my te doen / maar eenige Duytsers riedden het hen af.

Na den eeten quam aldaar een Renegaat / zijnde een Duytser, die een goud-smid van sijn handwerk was / die uyt enkel moed-wil was Turks gewoorden / zijnde anderstints een braaf Kaarl / ik ried hem; dat hy sig weder in de *Christenheyd* soude begeeven; maar hy had 'er geen ooren na. *Duytse* Renegaat komt by den Schrijver.

Inmiddels quam 'er een Frans schip / uyt de Swarte-Zee, te Pera aan te landen / dat sig gereet maakte / om met de eerste goede wind te vertrekken. Komst van een *Frans* schip te *Pera*.

Dit had ik niet soo haast vernoomen / of ik maakte sulks den Heer de la Planche bekent / dat hy sulks by den Ambassadeur wilde te kennen geeven; ook gaf sig den schipper / pligts-halven / by den Hof-meester aan. Terstont liet de Ambassadeur sijn Taals-man met my gaan / om van de Turken een Vry-geley-brief te versoeken / op dat ik niet aan de Tollen / of andere plaatsen mogt werden opgehouden. Versoek des Schrijvers om daar mede te vertrekken.

De Taals-man / zijnde een Griek, ging goedwillig met my na Constantinopolen, aan het huys van een Turks Heer / die de schriftelijke beveelen van den Grooten Heer uptdeelde / aan dese toonde hy mijn Vryheyds-brief, en versogt / upt naam van den Franssen Ambassadeur; dat my een *Vry-geley-brief* mogt werden gegeeven, 't welk hy niet soo bra had verstaan / of beval sulks aan sijnen schryver / aanstondts upt te voeren / de welke van desen inhoud was. Taals-man gaat met *Heberer* om een *Vry-geley-brief*. Die hy verkrijgt.

God zy by ons in alle ons voornemen, Godt beware ons voor den Duyvel in de Hel: laat vry en onverhindert soo wel sijn Persoon, als goederen passeeren, te water en te land, van *Michiel* den *Christen*, die eertijds van ons is gevangen en opge- Des selfs Inhoud.

houden geweeſt; maar eyndelijk door onſe Overſten wederom los gelaten, en in vryheyd gebragt, om deſes Hoogheyds wille, ſoo laat hem vry en als een *Moſſorman*, dat is, als een *Turk*, gaan en wandelen, ſonder eenige hinderniſſe, gelijk ons is bevoolen: gegeeven in ons jaar 996.

ISMAEL

heeft dit geſchreeven.

BEYCON SUBASSA.

Als dit nu agter op de rug met het Zegel bekragtigt was / vraagde de Taals-man / wat hy daar voor hebben moeſt? hier op vraagde hy wederom? of ik een *Franſman* was, en als ik ja had geſegt / eyſchte hy 2 duhaten / om de agting voor de Franſe natie / anderſints had hy de gewoonte van wel twee-maal ſoo veel te nemen / en dan nog eenige dagen te moeten wagten / ik gaf het geld / hoog op en kuſte deſ Baſſaas rok / gaande alſoo met vreugde na huys.

Waar voor 2 duhaten betaalt wierden.

Dewijl ik nu niet een oogenblik / om te vertrekken / verſeekert was / ging ik by den Heer Cambout in ſijne gevangenis / en ſeyde; dat ik op mijn vertrek ſtond, en daarom verſogt ik hem; dat hy ſijne brieven wilde gereet maaken, als mede die van den Heer *de Theniſſe*.

Gaat weder by *Cambout*.

Deſe goede Jonker was verblijt over myn komſt / belaſte my / ſijne brieven, als ook van den Heer *de Theniſſe*, *Villerſeaux* en andere, die bereyds gereet lagen, met alle opregtigheyd over te brengen, wenſchende my, met ſchreyende oogen, een gelukkige Reys. Ik bedankte hem niet alleen voor deſe wenſch / maar ook voor alle ſijne trouw-hertige bevorderingen / wegens myne vryheyd / met toeſegging; dat ik dit aan hem, den Heer *de Theniſſe* en alle, die my hier in behulpſaam waren geweeſt, den gantſchen tijd mijnes levens, met alle dankbaarheyd ſoude erkennen. Ik wenſchte hem ook gedult in ſijne gevangenis en een gelukkige vryheyd; nemende alſoo / met groet mede-ſijden / myn affſcheyd van deſen vroomen Heer.

Die ſees daar over verblijt was.

Dien hy bedankt en ſijn affſcheyt neemt.

De

De Franſſe Ambaſſadeur deed my inſgelijks een Vry-geley-brief, door ſijnen Secretaris / verwaardigen met deſ ſelfs Zegel daar aan gehegt / die van volgende inhoud was: Wy *Jacob Savary*, Heer van *Lancome*, Ridder des Koninglijken Ordens, geheyme Raad, Afgeſant van ſijn Koninglijke Majeſteyt aan de *Ottomanniſche Porte*: doen een yegelijk, die het mag aangaan, hier mede weeten; dat Toonder deſes, met name *Michiel Heberer, Hoogduytſer*, van onſe wooning, die door Gods genade fris en geſont is, vertrokken is na *Vrankrijk*, of na een ander plaats, werwaards het hem ſal gelieven, ſig te vervoegen, of na toe te begeeven. Derhalven bidden wy alle Vorſten en Potentaten, Vrienden, Buuren en Bondgenooten, van de Kroon *Vrankrijk*, hem te willen laten vry en veylig wandelen, door-reyſen, en ſig laten ophouden in alle Heerlijkheeden en Staten, en hem geen verhindering doen, nog laten doen. Maar hem alle gunſt en bevordering te willen bewijſen, ook aan hare onderdanen beveelen, hem alle gunſt en trouw, daar hy de ſelve van nooden mogt hebben, te betoonen, op die wijſe, als gy begeert; dat die geene gedaan worden, die gy aan andere aanbeveelt. Tot ware getuygenis en geloof, hebben wy dit tegenwoordige ſchrift met eygen hand onderteekend en ons gewoonlijk Zegel met hare Wapenen laten opdrukken, gegeeven, in de *Wijnbergen* van *Pera*, onſe gewoone verblijf-plaats, den 8 *April*, 1588.

Krijgt ook een *Vry-geley-brief.* van den Ambaſſadeur. Des ſelfs Inhoud.

SAVARY.

lager ſtond

DE COQUERREL.

Als ik nu deſen Vry-geley-brief had / ging ik wederom by de Franſſe Edelluyden / en toonde hen de ſelve / ſeggende; dat ik my alle oogenblikken tot de Reys moeſt gereet houden, ſoo dra als de Schipper my maar aanſprak, derhalven, wijl ſy ſulks begeert hadden, quam ik, volgens belofte, hen nogmaals vermanen, of ſy de Reys mede wilden aanneemen, om te water na *Malta* te

Die hy de *Franſſe* Edelluyden vertoont.

Antwoord van deſe. te varen. Sy bedankten my hertelijk / onder voorgeeven; dat het hen van veele wierd afgeraden, ten deele om de ongemakken der Zee, als om de Zee-roovers, ſy wenſchten my derhalven een behouden Reys.

Bevordert ſijn bagagie gereet te maken. Ik bedankte hen / nam mijn afſcheyd en keerde na huys / terwijl maakte ik my van alles klaar / wat my op deſe reys dienſtig was. De Ambaſſadeur belaſte; dat my een vaatje wijn ſoude gegeeven worden, dat ook geſchiede / als mede levens-middelen in ſoodanigen overvloed / dat 'er nog wel een beeg upt de pan voor een matroosje over was; want ſy waren my alle ſeer geneegen.

Sorgvuldigheyd van de Heer *de Breves*. Als ik nu alles klaar had / en gereet / om t' ſcheep te gaan / was / bragt my de Heer de Breves nog een brief / die my konde dienſtig zijn / wanneer ik te Meſſina mogt aankoomen; want hy was ſeer ſorgvuldig voor mijn perſoon / dewijl het ligtelijk gebeurt; dat de ſcheepen / door tegen-winden / aan onbekende plaatſen worden gedreeven; op dat ik alſoo in het Eyland Sicilien hulp en bystand mogte erlangen / de ſelve was van deſe inhoud / Erntfeſte en Hoog-Agtbare Heer *Bianco*, Factoor van ſijn Koninglijke Majeſteyt van *Vrankrijk* in *Meſſina*; of ik ſchoon de eer niet heb, van by ſijn Ed: bekent te zijn, wil ik egter u gebeeden hebben, Toonder deſes, eertijds dienaar van den Heer *de Chameſſon*, de goede bevordering te doen, dat hy veylig weder by ſijn Heer te *Malta* moge koomen, hy is een gevangene ſlaaf van de *Turken* alhier geweeſt, ik heb hem tot ſijne vryheyd geholpen, ik verſoek; dat u Agtbaarheyd my hier in te wille wil zijn, wil u derhalven niet ophouden, u beveelende in de beſcherminge Godes. Uyt *Conſtantinopolen* den 9. *April* 1588.

Voorſchrijving aan *Bianco* voor *Heberer*.

BREVES.

Terwijl ik vaſt des Schippers aanſegging verwagte / ſiet! ſoo ſonden de Franſſe Edelluyden / om my nog eens te moogen ſpreeken / 't welk

ik

ik terſtond deede. Als ik daar quam / ſeyde de Heer van Munſter; dat hy de Togt met my na *Malta* wilde doen, derhalven verſogt hy; dat de Schipper mogt belaſt worden van den Ambaſſadeur, hem mede te nemen; ik was hier ſeer over verblijd. *Van Munſter verſoekt mede na Malta te varen.*

Terwijl wy dus ſtonden te praten / quam de Schipper by ons / en beloofde van Munſter en my alle trouw en hulp te bewijſen / dien ſelven dag lieten wy alle onſe bagagie aan boord bzengen / in een byſonder kamertje / dat ons van den Schipper vergunt wierd. *Bagagie aan boord gebragt.*

Den volgenden dag / dewijl de wind begon gunſtig te waayen / quam de Schipper / verſoekende / dat wy ons wilden t'ſcheep begeeven, dus nam ik myn affſcheyd van den Ambaſſadeur / de Heeren de Breves, de la Planche en andere / hen alle bedankende / voor ſoo veel genootene weldaden; desgelijks deed ook van Munſter, ſy wenſchten ons alle heyl en een gelukkige reys; alſoo ſchepden wy van het huys des Ambaſſadeurs / en gingen in de Haven t'ſcheep / daar ons de Schipper vaſt ſtond te wagten / doe namen wy nogmaals affſcheyd / en traden t'ſcheep. Wy waren naauwlijks binnen boord / of de Schipper gaf aanſtonds order / om te vertrekken / dat ook ſoo ſchielijk in ſijn werk ging / dat wy onſe vrienden in een oogenblik upt het geſigt verlooren / en alſoo Zee-waard inliepen. *Heberer neemt affſcheyd van den Ambaſſadeur en andere.* *Gaat met van Munſter t'ſcheep.*

Als wy de geweldige Stad Conſtantinopolen upt het geſigt verlooren en het Eyland Marmora op de regter / gelijk ook de Landſchappen van Aſia op de linker-hand lieten leggen / toonde ik aan van Munſter de puyn-hoopen van de Stad Nicomedia, zijnde eertijds de Hoofd-ſtad van het Koningrijk Bithynia geweeſt / als mede Nicea, die voor eenige 100 jaren / door een aard-beving zijn verſonken / zijnde de laatſte bekent / door het aldaar gehouden Concilium. Wy voeren alſoo gelukkig door de Propontis, en quamen eyndelijk aan de Dardanelli, en ſmeeten het anker by 't ſlot *Marmora.* *Puyn-hoopen van Nicomedia.* *Nicea.* *Dardanelli.*

Abydos. ſlot Abydos in de grond / alhier ging ik aan land / om het ſelve te beſien / digt by dit Kaſteel legt een Dorp / meeſt door Grieken bewoont / hunne huyſen zijn maar van een verdieping: wy vonden hier allerley ooſt / verſch vleeſch / wijn en brood te koop / waar van wy ons nood-druft op-deeden / het is een ſchoon / luſtig en effen Landſchap / heel vrugtbaar.

Schoone ververſſingen.

Als de Schipper alhier ſijn tol had betaalt / wierden de ankers op-gewonden / en voeren tuſſen de Kaſteelen door in de Ægeiſche Zee, lieten Aſia op de linker-hand en begaven ons in de Archipel, lieten het Eyland Tenedos op de linker-hand leggen / en zeylden tuſſen Terra Firma en de Eylanden / die wy van verre ſagen / met een voorſpoedige wind door / dat wy het Eyland Lemnos voor ons ſagen liggen: hier ſouden wy by hangs door tegen-wind zijn te rug gedreeven / maar de Schipper liet de zeylen vallen / en laveerde omtrent een halve dag / tot dat wy by een Dorp / van dit Eyland / in een veylige Haven voor anker quamen.

Koomen in de *Archipel Tenedos.*

Lemnos.

Koomen in een Haven.

Hier lagen wy een nagt en dag ſtil / eyndelijk wierd het anker gewonden / de zeylen aangeſtooken / en wy voeren alſoo door de Archipel, lieten Athenen, als ook Corinthen op de regter-hand leggen / en quamen omtrent Morea, hier kreegen wy in de wind / en wierden gedwongen / aan het Eyland Milo te loopen. Naauwlijks lagen wy voor anker / of de inwoonders quamen by ons / om een ſtuk brood / beedelen; want daar was doen-maals een groote duurte / wy deelden hen ook / uyt een Chriſtelijk mede-lijden / gaarn wat mede.

Athenen. Corinthen.

Doen *Milo* aan.

Armoede der Inwoonders.

Soo dra de wind tot ons voordeel waayde / vertrokken wy wederom / als het land-volk ſag / dat wy de reys aannamen / baden onſe eenige jonge dogters; dat wy haar wilden mede nemen, op dat ſy den honger mogten ontgaan, maar ſloegen haar ſulks af.

Vertrekken wederom.

Als wy dus onſen weg vervoorderden / ontmoe-

teden

teden ons veele verborgene klippen / doch wy raakten / met de hulpe Gods / daar over / en quamen eyndelijk in de Adriatiſche Zee-boeſem / tuſſen Cerigo en 't Eyland Candia, deſe Zee is ſeer gevaarlijk / ſoo wel wegens ongeſtuymigheyd des waters / als der Zee-roovers. Omtrent 30 mijlen van Cerigo overviel ons een gewelddige ſtorm-wind / die ons niet weynig ter zijden affette / doch eyndelijk / na veel moeyte / quamen wy digt by 't gemelde Eyland: onſe Schipper belaſte de matrooſen / alle moogelijke vliyt aan te wenden / om aldaar aan te koomen / dat wy met groot gevaar derepten / en quamen in een Haven / digt by een Kaſteel / Capſali genaamt / waar by een redelijke groote Stad is geleegen / hier gingen wy ons een weynig verquikken.

Verborgene klippen.

Storm-wind.

Koomen aan 't Eyland *Cerigo.*

Alhier moeſten wy 3 dagen vertoeven / wy namen derhalven verſch water in uyt een ſchoone Fontein / niet wijt van de Haven geleegen / doe vervoerden wy wederom onſe Keys / en raakten / met een redelijke wind / Cerigo uyt het geſigt: ſagen eyndelijk Modon en Coron, aan de linker-hand het Eyland Zanten, hupdens-daags Zacynthen, behoorende onder de Venetianen. Hier kreegen wy ſeer ſtercke winden en ſware regens / vermengt met donder en blixem / geduurende omtrent 3 etmalen / en quamen door dit onweder eyndelijk aan 't Eyland Candia, of Creta; zijnde alſoo 200 mijlen op zijde verzeylt; hier quamen wy aan la Freſchea ten anker.

Verſch water ingenoomen.

Modon.

Coron.

Zanten.

Candia.

Als het weer nu wat bedaart was / en de wind ons begon te dienen / ligteden wy het anker / en verlieten Creta, voeren met ſulk een voorſpoed / dat wy den derden dag / na ons vertrek / het Eyland Malta in het geſigt kreegen / de matrooſen deeden alle hun beſt / dat wy onder het Kaſteel St. Angelo ten anker quamen.

Sien *Malta.*

Alwaar ten anker koomen.

Als wy hier geankert lagen / lieten wy ons door den Schipper by den Groot-meeſter aangeeven / verſoekende; dat wy mogten te land koo-

koomen. Aanſtonds quamen 2 Duytſe Ridders by ons / welker eene Bellersheym genoemt was / deſe vraagde ons / van waar wy quamen, en of wy *geſondheyds-brieven* hadden, van de plaats, waar van wy afgevaren waren? want niemant mag aan land koomen / ten zy hy de ſelve vertoone / anders moet hy 40 dagen op een open plaatz in 't veld vertoeven. Derhalven gaf van Munſter ſijn brief over / die hy van den Keyſerlijken Ambaſſadeur had ontfangen / als de ſelve den Gzoot-meeſter wierd vertoont / ſtond 'er niet eens in / of hy geſond / of ongeſond was / derhalven doorſten wy dien avond niet in de Stad koomen / maar vernagten in 't open veld / en deſe 2 Ridders hielden van Munſter den geheelen nagt geſelſchap.

Geſondheyds brieven afgevorderd.

Vernagten in 't open veld.

Des anderen daags gaf ik myn Vry-geleybrief aan de Ridders over / ſoo haaſt als de Gzoot-meeſter de ſelve geleeſen had / wierd my verlof gegeven / om in de Stad te koomen / van Munſter nam ſijn verblijf in de oude Stad / den Burg genaamt / en ik in de nieuwe by myn voorige Heer: hoewel nu myn Heer in Sicilien was / wierd ik ten eerſten van ſijn Hofmeeſter / Secretaris / en andere Dienaars bekent / die my alle met ſonderlinge blijdſchap ontfingen.

Koomen in de Stad.

Word van ſijn Heers Dienaars wel ontfangen.

Als ik my hier eenige tijd had opgehouden / wierd 'er een Schip van den Gzoot-meeſter / met eenige Spaanſe en andere Ridders / na Valencien in Spanjen afgevaardigt / om eenig geld van daar te halen / dewijl ik nu geneegen was dit Togtje te doen / bad ik verlof / 't welk myn Heer my toeſtond; ik begaf my dan / nevens andere / aan boord; zynde het ſchip met goede tegen-weer voorſien / dat wy voor geen 4 / of 5 Turkſe ſcheepen bevreeſt waren.

Schip om geld te halen toegetakelt.

Wy gingen dan met een goede wind onder zeyl / en quamen gelukkig te Pantalarien. Wy lieten alle Eylanden op de regter-hand leggen / en hielden ons aan de Africaanſe kuſt / wy ſoepden

Waar mede Heberer na Spanjen vaart.

den ons nagt en dag met goede wind / wp ſagen nog 3 / of 4 Fuſten omtrent Barbaryen, maar wp kreunden ons daar wepnig aan / overmidts wp met wapens wel tegen hen beſtand waren / quamen aldus met een voorſpoedige wind bp de Baleariſe Eplanden / en bp een der ſelve / Majorca genoemt / ten anker. Komt by *Majorca.*

Hier bleven wp des nagts / namen verſch water in / en vertrokken 's morgens / en quamen 's avonds bp Valencia ten anker / hier mogt niemant / op lijf-ſtraf / te land gaan / om van geen beſmettelijke ziekte over-vallen te worden / dus moeſten wp hier alſoo op anker blijven leggen. Vertrekt van daar en komt te *Valencia.*

Dewijl wp hier niet mogten te land koomen / haaſteden wp ons / om wederom na Malta te keeren / na dat alles / 't geen te verrigten ſtond / beſtelt was / en ververſſing van wijn / vleeſ / brood en vrugten in-genoomen / wonden wp het anker op en vertrokken: als wp tuſſen Sardinien en Tunis over-voeren / vervolgden ons 2 Barbaryſe Kooverſ na / maar wp waren niet eens voor haar bekommert. Ververſſing in-genoomen.

Den vijfden dag / na ons vertrek / quamen wp te Pantalarien aan; dit Epland behoort onder 't Koningrijk Sicilien, en is vrugtbaar in boom-wol / kappers / vijgen / dadelen en wijndruyven. 't Eyland *Pantalarien.*

Den volgenden dag vervorderden wp wederom onſe Kepſ / en quamen met alle teekenen van vreugde wederom te Malta, lieten vlaggen en wimpels van de ſtengen afwaayen / en begroeteden / na gewoon gebruyk / de ſtad. Soo haaſt als de Groot-meeſter onſe aan-komſt had vernoomen / was hp ſeer verblijd / ontbood den Kapitepn / die hem van alles verſlag deed. Weder-komſt te *Malta.*

Als nu de Winter op handen quam / en dat de Malteſer Galeyen / op oordre des Groot-meeſters / reps-baardig na Sicilien lagen / om aldaar / na gewoonte / het Winter-leger te houden / op dat Malta niet van levens-middelen mogt uptgeteert worden; wilde van Munſter bp deſe gele- *Van Munſter verſoekt He-*

berer, om na *Italien* te gaan.

gendheyd met nog 2 andere weder na Italien keeren: dewijl ik nu reeds met van Munster van Constantinopolen na Malta had gevaren / sprak hy my aan / of ik met hen die Reys wilde doen, ik was hier seer toe geneegen / dog vreesde geen ontslaging van mijn Heer de Chamesson te sullen erlangen / overmids mijn uytgeschooten randsoen / wegens mijne vryheyd / nog niet betaalt was; egter onderstond ik / om het selve te begeeren / en deed een seer demoedig en beleefde aanspraak aan hem / erkennende alle genoote weldaden en beleeftheeden / door hem aan my betoont / my van een armen slaaf / tot een vryen man gemaakt / hebbende. Hier op heeft dese Genadige Heer my vriendelijk toegesprooken / my niet alleen mijn verlof vergunnende / maar daar en boven schonk hy my nog het geld / dat voor verkrijging van mijn vryheyd was uyt-geschooten; seggende / dat het hem leet was, dat ik soo lang had moeten sukkelen: gaf ook last aan sijn Hof-meester / my 30 kroonen, tot mijn Reys, te tellen, die hy my neffens de voor-gemelde 300 kroonen vereerde / en wenste my verder geluk en voorspoed.

Versoekt daar op sijn ontslaging van sijn Heer.

Dat hy verkrijgt; en een vereering daar boven.

Over dit beleefd bescheyd kon ik den Heer niet genoegsaam bedanken / ik deed dan mijn behoorlijke eer-bewijsing / wenschende hem alle tijdelijke en eeuwige zegeningen / nemende op dusdanige wijse mijn afscheyd.

Dien hy bedankt en sijn afscheyd neemt.

De Heer de Chamesson gaf order aan sijnen Secretaris / een Vry-geley-brief voor my gereet te maken / die hy met eygener hand onder-teekende / luydende aldus. Ik *Philibert de Foyssy*, Heer *de Chamesson*, Commandeur der *Johanniter* Order *de Romagnie*, *Nancy* en het *Schoone Kruys &c.* des Doorlugtigen en Hoog-weerdigen Vorst en Heer, de Heer *d' Aumale*, tegenwoordig Generaal der Galeyen van *Malta*, Overste Kapiteyn Luytenant, doe kond en getuyge aan alle en een yeder, van wat stand, of geboorte hy mag zijn; dat Toonder deses, met namen *Michiel Heberer*

Vry-geley-brief van *de Chamesson*.

berer van *Bretten*, *Hoogduytſer*, in voor-gemelde Galeyen my gedient, ook ſig maphaftig en dapper heeft gedragen, en tegen de *Ongeloovige* heeft geſtreeden, eyndelijk door Gods byſondere voorſienigheyd en beſtiering, nevens andere Graaflijke en Adelijke ſtands-perſoonen in des Vyands handen is gevallen; onder welke hy 3 jaren, een ſware en onmenſchelijke dienſtbaarheyd, met groot gedult heeft uyt-geſtaan, tot dat hy, door geld te geeven, ſijn vryheyd heeft bekoomen. Deſen, als hy ſig by my vervoegde, begeerig zijnde, om na ſijn vaderland te reyſen, hebbe ik het getuygenis van ſijn leven en Gods-dienſt, niet willen weygeren, maar veel meer hem, als een dapperen krijgs-man, en geleerd en Godvrugtig menſch, aan alle en een yegelijk willen aan-beveelen, ook alle de geene, die deſe ſullen ſien en leeſen, hertelijk bidden, hem alle hulp en byſtand te willen bewijſen, aan wien ik ook mijn dienſt aan-biede, ſoo ſulks van my door hen-lieden wierd begeert. Tot meerder getuygenis deſes, heb ik mijn Hand en Zegel onder het ſelve geſet. *de Chameſſon.*

Deſe Vry-geley-brief ontfangen / en mijn afſcheyd van den Hof-meeſter / Secretaris en andere genoomen hebbende / wierd het zeyn / om aan boord te koomen / gegeeven / en wierd het Geſchut ſoodanig los gebrant / dat 'er het Eylandt van weergalmde. Soo haaſt als het anker voor de boeg was / wierd de Trompet aangeſtooken / en na dat wy de veſting met het gedonder van 't kanon hadden begroet / en wy met gelijke munt betaalt wierden / boeren wy de Galeyen uyt / met noch 3 Galeyen onder ons geſelſchap / nemende anſen weg na Sicilien. Als wy nu de Haven van Sicilien genaakten / wierden de Zeylen ingenoomen / en de ſlaven een teeken gegeeven / om de riemen in de handen te neemen / doen nam ik nog-maals de riem in mijn handen / en hielp de ſlaven roepen / tot dat het anker wierd in de grond geſmeeten / 't welk het

Neemt ſijn afſcheyd en gaat aan boord.

Vaart de Haven uyt.

Komt in de Haven van *Sicilien.*

laatſt was / dat ik op de Galeyen ben geweeſt. In 't invaren begroeteden wy de Haven en de ſtad Siraguſa, met ons geſchut / en wierden van de ſtad / als mede van de daar leggende ſcheepen / op gelijke wijſe / beantwoord.

Schoone Kaſteelen.

Als wy dit Eyland hadden beſigtigt / traden wy des anderen daags wederom t' ſcheep / en ſagen ſchoone Kaſteelen / als Bellamonte, St. Lucido, Belvedere en Diamante, quamen eyndelijk omtrent Scaglia, of Scaria, de Geboorte-plaats van Judas Iſcarioth, alwaar wy ons nagt-leger te land namen.

Geboorte plaats van *Judas.*

Den volgenden dag vervorderden wy / neffens een Fuſt / onſen weg na Napels, wy maakten goede ſpoed / met een Zuydelijke wind. Wanneer wy omtrent Salerna quamen / kreegen wy een verbaarlijk onweder / dog quamen eyndelijk gelukkig aan de ſtad Napels, daar wy te land traden / en God in een Kerk / digt by de Haven ſtaande / dankten voor ſijne genade / aan ons beweeſen.

Salerna.

Komſt te *Napels.*

Hier gingen wy in een Herberg / daar de Swarte Arend uything / ons verblijf nemen / de weerd was een gebooren Duytſer, genaamt Dirk, geboortig van Coblentz aan de Rhijn, zijnde een Guardiaan van den Koning / anderſints een Baard-ſcheerder van ſijn hand-werk; maar hy oeffende ſijn hand-werk niet. Hier verquikten wy ons / wegens het uytgeſtane gevaar / en ongemak van de Zee; onderwijlen beſagen wy de ſtad / en des ſelfs gebouwen / met des ſelfs Veſting en Tooreng.

Neemt ſijn verblijf in de *Swarte Arend.*

Als ik hier nu alles had geſien / reed ik daar van daan / in 't geſelſchap van verſcheyde Reyſigers / hier reeden wy digt by een herberg over een water / dat den naam van Volturnus hadde / wy raakten verdwaalt op den weg / dog quamen eyndelijk aan een Dorp in een Herberg / daar wy onſe nagt-ruſt namen / dog ſliepen den geheelen nagt niet / uyt vreeſe voor de ſtruyk-roovers.

Rijd uyt *Napels.*

Volturnus.

's Morgens ſloegen wy weer op weg / en quamen

men nog dien ſelven dag te Capua, alwaar wp ons geſelſchap weder aantroffen / daar wp het ontbijt hielden / reeden van daar met malkanderen op Mola, alwaar wp het middag-maal hielden; na den eeten vertrokken wp / en quamen te Fundi, alwaar wp den nagt over-bleeven / hier epndigt het gebied van Napels en neemt het gebied van den Paus ſijn begin. Wp quamen ten laatſten ook gelukkig te Romen. Hier namen wp ons verblijf in de Herberg de 2 Swaarden, neffens andere Edellupden.

Capua.

Mola.

Fundi.

Komt te Romen.

Als ik nu eenige aanmerkens-waardige ſaken aldaar geſien had / kreeg ik een verſch paard / en begaf mp op weg na Venetien, ik ſag onderweegen een meenigte ſneeuw / ik verwonderde mijn weg over het Appeniniſche Gebergte / en raakte epndelijk te Loretto aan. Van daar quam ik te Ancona, een ſchoone ſtad aan de Adriatiſche-Zee geleegen. Van hier vertrok ik over Senogallia, Fanum, Piſaurus, op Bononia, dit is een ſchoone en heerelijke ſtad met een Hooge-ſchool verſien. Als ik deſe ſtad verliet / quam ik te Ferrara, alwaar ik mp op de Po inſcheepte en gelukkig te Venetien aanquam.

Vertrekt na Venetien.

Loretto.

Ancona.

Ferrara.

Komt te Venetien.

Na dat ik deſe ſchoone ſtad genoeg had beſeeken / vertrok ik / en quam te Padua aan / deſe ſtad verlatende / quam ik over Vincent te Verona. Van daar te Milanen en epndelijk te water te Clavenna. Als ik Clavenna verliet / trok ik over de Alpes, door een menigte ſneeuw / gelijk als of wp tuſſen 2 muuren in waren / dog quam epndelijk te Chur, van daar door Zurich, Baden Baſel, Briſak en landde te Straats-burg aan.

Padua.

Verona.

Straats-burg.

Deſ anderen daags ging ik te voet van Straats-burg, nemende den weg na Hagenauw, en van daar te Wirtemberg, en na nog eenige plaatſen aangedaan te hebben / quam ik gelukkig te Heydelberg, alwaar ik hertelijk van alle mijne vrienden werd verwelkomt.

Komt te Heydelberg.

EYNDE.

REGISTER

Der voornaamſte Saken, vervat in de Ongelukkige Voyagie van MICHIEL HEBERER, door verſcheyde gedeeltens van *Aſia* en *Africa*.

A.

Aangeſigt, door de Vrouwen van *Egypten* gedekt, waar ſijn oorſprong van daan heeft, 56

Aanſpraak van een Graaf aan het ſcheeps-volk gedaan, 31, 32

——— (*Latijnſe*) door *Heberer*, aan den *Engelſſen* Ambaſſadeur gedaan, 195

Abydos, een ſterk Kaſteel, by den *Helleſpont* geleegen, 136

Adriatiſche Zee, door wat reden onveylig te bevaren, 239

Affſcheyd, tuſſen de *Franſſe* Edelluyden en *Heberer* genoomen, 104

Alexandrien, een Stad, hoe en waar geleegen, 43, 44

——— waarom ſoo genoemt, 44

——— door *Diocletianus* ingenoomen en verwoeſt, ibid

——— *St. Marcus* aldaar onthooft, 46

Altrip, een Dorp, eertijds een volk-planting der *Romeynen*, 3

Aly Reyz komt op de Galey, om *Heberer* los te koopen, 225

——— brengt hem in des *Franſſen* Ambaſſadeurs huys en vertrekt, 227

Alyſſe, een Land-ſtreek, hoe beroemt geworden, 8

Amaſonen, wat Land eertijds hebben bewoont, 201

Ambaſſadeur (*Engelſſe*) onthaalt *Heberer* heel beleeft, 196

Ambaſſadeur van *Vrankrijk* geeft een goede moed aan *Heberen*, 217, 221

——— ontfangt *Heberer* in ſijn huys, 227

——— des ſelfs Perſoon en hoedanigheyd beſchreeven, 229

——— geeft een *Vry-geley-brief* aan *Heberer*, 235

Androſphinga, in *Egypten* te ſien, 68

——— tot wat eynde opgerigt, ibid.

Arabieren doen groote ſchade aan allerley menſchen, 170

——— zijn aan geen Heer onderworpen, 172

Arangia, Hoofd-ſtad van *Choo*, heeft een ſchoone Haven, 133

Arbeyd (ondraaglijke) door de ſlaven op de Galeyen gedaan, 120

Arbeyd (geduurige) den ſlaven opgelegt, 126

Armoede van de Inwooners van *Milo*, 238

Artheniſia (Koninginne) had een graft ter eeren van haar man opgerigt, 129

Aſien, by de *Turken*, *Natolien* genaamt, 76

Avanti butti, wat te ſeggen is, 125

d'*Aumale* (den Ridder) tot Generaal van de Galeyen van *Malta* aan-geſtelt, 18

——— gaat met eenige Galeyen in Zee, 19

——— Vereert een Zijden-rok aan een *Arabu* Prins, 20

——— raakt

—— raakt met eenige *Turkſe* Galeyen in gevegt, 22
—— neemt de vlugt voor andere *Turkſe* Galeyen, 24

B.

Baard en *Huyr* van de gevangene *Chriſtenen* afgeſchooren, 49
—— toornigheyd van *Joris Kopke* hier over uytgeſtort, ibid.
Bad, met tin bekleed, waar te ſien, 4
Baden, een Stad, heeft ſchoone Baden, 3
Bakker, word ſlegt van de *Guardianen* gehavent te *Cayro*, 65
Baron van *Sternberg*, ſterft by *Malta* in het open veld, 17, 18
Bartholomeus Betz, als Ambaſſadeur van *Hongaryen*, komt te *Conſtantinopolen*, 184
—— doet een verfoeylijke áhntwoord aan *Heberer* weeten, 198
—— neemt de rang voor den *Franſſen* Ambaſſadeur, 215
—— weygert de beloofde 40 Rijksdaalders aan *Heberer* te geeven, 219
Baruti, een ſchoone Stad, met een Kaſteel en 2 Havens, 80
Baſſa van *Cayro*, doet de gevangene *Chriſtenen* neder-ſitten, 58
Bedenkingen van *Heberer*, over het gevangen neemen van de Ridders van *Malta*, 42
—— als mede over ſijn eygen perſoon, 43
Bede-vaart-gangers van *Mecha* koomen aan boord van de Galey, 112
Bedrog van een *Duyſſe* Barbier aan *Heberer* gepleegt, 186
Beek, met ſoet water, op 't Eyland *Rhodus*, gevonden, 131
Beloſten, van 2 *Franſſe* Edelluyden aan *Heberer* gedaan, 104
Bermhertigheyd, van een Kerſtenaar aan de ſlaven betoont, 74
—— van een *Turks* Heer, aan eenige ſlaven gedaan, 150
—— van den *Turkſen* Keyſer over de *Chriſten*-ſlaven, 203
Beſchimmelde Korſten, van *Heberer* voor een lekker-beetje gegeeten, 114
Beſchuyt, den ſlaven, by het gewigt, toegedeelt, 76
Bey van *Alexandrien* houd 4 Galeyen, 44
Bey van *Roſſetta*, komt aan boord van den *Patroon* van *Heberer*, 136
Bey van *Rhodus*, toont veel trouwhertigheyd, aan *Mahometh Bey*, 174
—— werd daar voor een ſchoone Lantaarn vereert, 175
Biſerta, een Sterkte 10 mijlen van *Tunis*, 12
Boeken (2) van *Wexius* aan *Heberer* geſonden, 152
Boekery van *Ptolomeus* te *Alexandrien* geplaatſt geweeſt, 46
Boeren, hoe ni *Egypten* gekleed gaan, 56
Boeyen van de Beenen van *Heberer* geſlagen, 226
Bononia, een ſchoone Stad, heeft een Hooge-ſchool, 244
Bodmen (warme) door een *Moor* aan de ſlaven verkoft, 88
Bosphorus, een Engte, waarom ſoo genoemt, 199
Bourgondien, een vrugtbaar Landſchap,

ſchap, 6
Brief, van *Kopke* aan *Heberer* geſonden, 141
——— antwoord daar weder op gedaan, ibid.
——— voor een *Griekſe* ſlaaf door *Heberer* geſchreeven, 160
——— door *Rattich* aan *Heberer* geſchreeven, 150
——— van *Wexius* aan *Heberer* geſchreeven, 150, 151
——— van *Heberer* aan *Sturmius* geſchreeven, 152
——— van *Cambout* aan *Heberer* geſchreeven, 207, 217
——— door *Cambout* aan *Heberer* geſchreeven, over ſijne vryheyd, 230
——— antwoord hier op geſchreeven, 231
——— van de Heer *de Themiſſe* aan *Heberer* geſchreeven, 231
Brieven (2) van *Wexius* en *Sturmius* aan *Heberer* geſonden, 155
——— door *Heberer* daar wederom antwoord op geſchreeven, 155, 156
——— tuſſen *Wexius* en *Heberer* verwiſſelt, 186, 187
Bſaek, door *Heberer* aan een *Franſman* mede gedeelt, 35
Broeken ſelden van de Boeren in *Egypten* gedragen, 56
Brood, om wat reden van een deftige maaltijd te rug gehouden, 2
——— te *Cayro* langs de ſtraten te koop geveylt, 65
——— (ongeſuurt) maakt veele ſlaven ziek, 175
Brug, van planken gemaakt, om uyt de Galey op 't Land te koomen, 125
Buffel, door de ſlaven bekoomen te *Cayro*, 66
Buffels (2) door de *Sultane* aan de ſlaven vereert, 127
Buyt, door de ſlaven te *Pera* gemaakt, 191

C.

Cacava, een verſonken Stad, des ſelfs huyſen konnen in 't invaren, in 't water geſien worden, 122
——— ſtrekt tot een voorbeeld voor alle menſchen, ibid.
Calvarien, een Berg, waar geleegen, 171
Cambyſes (Koning) eerſte bouwer van *Cayro*, 69
Capo del aqua Freſqua, een fraaye plaats, 122
Caſtel Roſſo, een ſchoon Kaſteel, 123
St. Catharijn, tot harer eere een Kerk te *Alexandrien* gebouwt, 45
Cayro, een groote Stad, heeft verſcheyde namen, 68
——— door wie eerſt gebouwt, 69
——— des ſelfs gelegenheyd, ibid.
Chameſſon, een Dorp, waar na eenige Heeren Broeders haar naam voerden, 7
——— (de Ridder) tot Overſte-Luytenant van de Galeyen van *Malta* aangeſtelt, 18, 19
Chio, een Eyland, waarom ſoo genoemt, 176
——— is een vrugtbare plaats, alwaar veel *Maſtix* valt, 177
——— brengt de beſte Wijn en Malveſey van gheel *Griekenland* voort, 177
——— is door bedrog van *Piali Baſſa*

Baſſa verovert, ibid.
—— een Stad, op een Eyland van de ſelve naam, geleegen, ibid.
—— heeft een ſchoone Haven, 179
Choo, een Eyland, geboorte-plaats van *Hippocrates* en *Apelles*, 133
Chriſtoffel Wexius, een Tolk van reyſende *Duytſe* Heeren, komt by *Heberer* in de gevangenis, 93
—— verſoekt hem, in het huys van den *Venetiaanſchen Conſul* te koomen, 94
—— komt wederom in de gevangenis, en vertrooſt *Heberer* en *Kopke*, 98
—— komt, in een *Hungaris* gewaat *Heberer* beſoeken, 158
—— ſchrijft een brief aan *Heberer*, 186
Coloſſus, een beeld van 70 ellen, eertijds op 't Eyland *Rhodus* gevonden, 129
Conſtuuren te *Tripoli* in *Syriën* ingenoomen, 84
Conſuls van verſcheyde Vorſten, hebben hun verblijf-plaats te *Alexandrien*, 47
—— wat deſe al betragten, omtrent de Vreemdelingen en Reyſigers, ibid.
—— der *Chriſtenen* hebben hun verblijf te *Cayro*, 69
Chriſtenen (40) raken met eenige vlotten aan Land, 35
—— worden van de *Mooren* opgevangen, 36
—— worden in een kuyl van de *Mooren* verſtooken, ibid.
—— worden met brood en water verquikt, 37
—— werden na *Alexandrien* gedreeven, 38
—— worden van de *Mooren* in ketenen geſlagen, 39
—— werden in een ſtal gedreeven, ibid.
—— werden na den *Baſſa* van *Cayro* gevoert, 49
—— ſlaan veel ongemak van het heete zand uyt, 49
—— werden van de Inwoonders van *Rouſſetta* beſpoogen, en *Naſſarenos* genoemt, 51
—— gaan t' ſcheep te *Rouſſetta*, 52
—— koomen te *Boulac* en eyndelijk te *Cayro*, 57
—— verſchijnen voor den *Baſſa*, ibid.
—— werden op een gevangentooren gebragt, 59
—— moeten eenig hout en touw-werk na de *Roode-Zee* brengen, ibid.
—— koomen met de Kameelen te *Soez*, 60
—— worden gebruykt, om oude huyſen af te breeken, 62
—— worden van eenige Renegaten beſogt, 64
—— (60) gebruykt om ſteenen te dragen, 108
—— over 't uytbreeken van 2 ſlaven, met 50 ſtok-ſlagen afgeroſt, 154
Chriſtenen van den *Gordel*, waar gevonden, 60
Chriſten-ſchool werd in gantſch *Turkyen* niet gevonden, 46
Cyprus, een ſchoon Eyland, 97
—— veranderingen op dit ſelve voorgevallen, ibid.

D.

Dagen zijn tot *Cayro* korter, als in *Europa*, 63
Damiaten, een voorname Koopſtad, 85
——— heeft een gevaarlijke Haven, ibid.
Dankſegging aan God door *Heberer* gedaan, 228
Dardanelli, 2 Kaſteelen, tot wat eynde gebouwt, 112
Darius, op wat plaats, ſijn leger over een brug uyt *Aſien* in *Europa*, na *Schytien* heeft gevoert, 200
Deeken, door een Renegaat aan de ſlaven geſchonken, 74
Dekkleeden, over de ſlaven geworpen, wanneer de *Sultane* uyt de Galey ging, 125
Dief, door de *Jooden* ontdekt, 92
——— werd tot lijf-eygen van den *Kadi* aan de Reyſigers overgegeeven, 93
Dienſtbaarheyd der gevangene *Chriſtenen*, by die van de Kinderen *Iſraëls* vergeleeken, 63, 64
Dieten (alderhande) te *Cayro* op de markt verkoft, 71
Dogters (300 *Chriſten*) te *Conſtantinopolen* in ſeeker huys opgevoed, 188, 189
——— op wat wijſe worden uytgeſtuwt, ibid.
Dolphynen, in Zee ſwemmende, geſien, wat dat beduyd, 119
Dood, ſeer ſmertelijk, van een opgehangene *Griek*, 164
Doode Zee; waar geleegen, 172
Dorpen, langs de *Nijl* vrugtbaar en wel bewoont, 73
Dorſt, ſeer ſwaar onder de *Maltheſers* ontſtaan, 28
Draak heeft het Eyland *Rhodus* vreeſlijk geplaagt, 130
——— werd door den Ridder *de Coſſano* gedoot, ibid.
Dukaten (2) door *Rattich*, aan *Kopke* vereert, 108
Duurte, waar over te *Conſtantinopolen* ontſtond, 111
Duyker (*Moorſe*) haalt een geſonken Roer, 80 vadem diep, uyt het water, 167
Duyſer beſteelt *Kopke* en *Heberer*, 110

E.

Eer-ſchooten, over het aan boord koomen van een *Sultane* gedaan, 118
Eeten, door de *Turkmnen* aan de *Chriſten* ſlaven ver-eert, 149
Egypten, waarom een Yſeren Oven genaamt, 39
——— brengt veel Vee en Vrugten voort, 55
——— des ſelfs Land-aard beſchreeven, 56
Elende, door de Ridders van *Malta*, in hun ſloep, op Zee uytgeſtaan, 41
Engelſſen (2) worden van de ketting ontſlagen, en in vryheyd geſtelt, 106
——— waar over den *Patroon* ſeer ontſtelt was, 107
Epheſen, een ſtad, heeft eertijds op *Smyrna* geſtaan, 134
Elſas-Zabern, een ſtad met veele tooren's, 6
——— is de verblijf-plaats, van den Biſſchop van *Straatsburg*, 6

F.

Fabelen, van *Perſeus* en *Andromeda*, waar voorgevallen ſouden zijn, 169

Fa-

Famagusta, een Haven op het Eyland *Cyprus*, 77
—— des selfs inwoonders wreedelijk van de *Turken* gehandelt, 78
—— des selfs geleegenheyd nader beschreeven, 85
Feest, met veel vreugde onder de *Turken* te *Baruti* gehouden, 80
Fluytje, by de *Turken* gebruyklijk, om de ankers te ligten, 75
Francoys, werd sijn been, door een vallend katrol gebrooken, 101
—— werd daarom aan land in het gevangen-huys gebragt, ib.
—— ontkomt, na 't geneesen van sijn been, uyt sijn slaverny, 116
Fransen (2) worden *Turks*, 58
—— steelen geduurig eenig vlees van de Slagters, 154
Fransen slaaf steelt 2 silvere koecken, 157
—— werd ontdekt en daar over gestraft, ibid.
—— breekt ten laatsten uyt en ontkomt het, ibid. 158
Frederik, *Palts-graaf*, doed op een aardige wijse, het verwoesten van kooren, bestraffen, 2

G.

Gaar-keukens, seer veel binnen *Cayro* gevonden, 65
Galey (*Turkse*) door de *Maltesers* verovert, 22
—— van alles voorsien, om een togt na *Constantinopolen* te doen, 74
—— door de slaven schoon gemaakt, 115
Galeyen (5 *Maltese*) koomen met veel pragt en roof binnen, 17
—— (afgedwaalde) koomen wederom by malkander, 133
—— (nieuwe) van de *Trapezunt* afgehaalt, 202
Galjoen van *Ochiali Bassa* verbrandt, 191
Gallipoli, een stad, door de *Gaulen* gebouwt, 137
—— heeft veele Wind-moolens en aangename Tuynen, ibid.
Gebed, door *Heberer* met de sijne gedaan, over het aan land koomen met een vlorje, 34, 35
Gebergte met Rosmarijn, waar gevonden. 10
—— van *Arabien*, hoe gelegen, 172
Geboorte-plaats van *Pilatus*, waar gevonden, 10
Gebouwen, seer schoon te *Straatsburg*, 5
Gedenk-schrift, op een Pylaar by *Nekker-huysen* te sien, 1, 2
—— ter eeren van *Villaret*, op 't Eyland *Rhodus*, gevonden, 128
—— ter eeren van *Cossano* op *Malta* opgerigt, 130
Gedigt (*Latijns*) van *Heberer* op den *Paas*-dag gemaakt, 97
—— dat met 2 *Medins* van een *Frans* Koopman belooht wierd, ibid.
Gedrag van *Heberer* in sijn dienstbaarheyd in *Egypten*, 43
Geklag, seer bedroeft, op een *Turks* schip, door de *Maltesers* verovert, 24
Geld, by de Ridders van *Malta* in het hayr verborgen, 41
Georgianen, een soort van *Christenen*, waarom soo genoemt, 201
Geschenk, door den Schipper aan de Kapiteyn van *Biserta* gegeeven, 13

Ge-

Geschiedenis, van een *Turkin* en een *Griek*, te *Constantinopolen*, seer droevig, 163, 164
Gesprek, tussen *Heberer* en *Wexius*, over sijn vryheyd gehouden, 159
Getrouwheyd (groote) van *de Thenisse* aan *Heberer* beweesen, 232
Gevangenis van Paus *Johannes* de XXIII, waar te sien, 3
Gevegt tussen de *Malteser* en *Turkse* Galeyen voorgevallen, 22
Geyten (wilde) veel op het Eyland *Rhodus* gevonden, 128
God-vrugtigheyd, van *Heberer* en *Kopke*, in de gevangenis geoeffent, 89
Gordel, door *Maria* nagelaten, 60
Goud, op wat wijse uyt het *Rhijnzand* werd gemaakt, 4
—— mag aan niemand, als *Keur-Palts*, gelevert worden, ibid.
Graaf doet een aanspraak aan sijn scheeps-volk, 31, 32
—— schrijft de namen van al het scheeps-volk op, 132
Graf-steeden der *Sadduceen*, waar gevonden, 62
—— vertellingen hier over van sommige, ibid.
Graft (heylige) door *Heberer* gesien, 171
Gras, voor den honger, door de slaven gegeeten, 114
Griek breekt los en ontvlugt het, 106
—— ontkomt het met de vlugt, 161
—— waar over *Heberer* wierd mishandelt, ibid.
Grieken zijn een seer overgeloovig volk, 180, 181
Grieks Jongman werd met een *Turkin* op hoerery betrapt, 163
—— sware straf hem daar over aangedaan, 164
Gruuwel-stuk van een *Siciliaan* gepleegt, 27
Guardiaan, om een los-gebrooken *Griek*, selfs in de ketting geslagen, 106
—— seer ontsteld over het uytbreeken van *Joru Kopke*, 144
—— word in des selfs plaats in de boeyen geslagen, 145
—— moest des selfs plaats bekleeden, 146

H.

Hamels (2) door de *Fransse* slaven gestoolen, 72
Hans Ratlich bewijst veel vriendschap aan *Kopke*, 144
—— send door een *Fransman* 2 dukaten aan *Kopke*, 108
—— op wat wijse by *Heberer* verschijnt, 183
Havens (2) by *Alexandrien* beschreeven, 44
—— (2) van het Eyland *Rhodus* beschreeven, 125
Heberer, sie *Michiel Heberer*,
St. Helena, een koopere munt, van eenige hoog geagt, 208
—— is goed tegen de koorts, 209
—— waar dese Penningen in meenigte gevonden, ibid.
Hellespont, een engte der Zee, met 2 Kasteelen voorsien, 136
Heyligdommen, van de Monniken aan de slaven vereert, 172
Hippocrates, geboortig van 't Eyland *Choo*, 133
Hoerery, seer swaar van de *Turken* gestraft, 164

Hon-

Hongaren (7) op de markt te koop geveylt, 206
—— worden op de Galeyen gebragt, ibid.
—— 3 der ſelver geſtorven, 207
Honger, door de ſlaven in de Galey geleeden, 113
—— doet hen gras en kruyden eeten, 114
Hooſden, der verſlagene Rovers, door de *Turken* op de ſpieſſen gedragen, 69
Hoogmoed, van *Doctor Betz*, veroorſaakt veel twiſt, 213
Hout, ſeer ſchaars in *Egypten*, 63

I.

Jan de la Porta, een *Italiaan*, ontkomt het met *Joris Kopke* uyt de Galey, 142
Jan Franckelijn, Hof-meeſter van de *Engelſſe* Ambaſſadeur, ontfangt *Heberer* heel beleeft, 195
Janiſſer doorſoekt het ſchip van *Heberer*, of 'er geen Ridders van *Malta* in waren, 15
Ibraim Baſſa, een gierig en roofſugtig menſch, 82
—— doet den *Ochiali* ombrengen, 194
Jeruſalem, een Stad, tegenwoordig, en waar eertijds geleegen, 171
Jeſuit doet, uyt de naam van *Betz*, een verfoeyelijk antwoord aan *Heberer*, 198
Jeſus Syrach, wanneer ſijn boek te *Alexandrien* heeft geſchreeven, 46
Johannes (Paus) de XXIII, waar gevangen heeft geſeeten, 3
Jonas, de Propheet, waar ingeſlokt, en waar aan Land geſpoogen, 169, 202
Jood, brengt de gevangene *Chriſtenen* brood en water, 58
Jooden (2) als verraders in de gevangenis by de ſlaven opgeſloo-ten, 117
—— dog worden wederom ontſlagen, ibid.
Joppe, of *Japhetta*, een Stad, 169
Joris Kopke, een *Pomerſman*, maakt kennis met *Heberer*, 26
—— werd op 't ſluypen waterdrinken betrapt, 29
—— hoe daar over, tegens de order, de ſtraf ontging, ibid.
—— ſnijt, uyt toornigheyd, ſijn eygen knevels af, 40
—— bedenkt een vond, om met 'er haaſt oude muuren af te breeken, 63
—— ſoekt te ontvlugten, dog werd hem ontraden, 73
—— word op de Galey geſet, 78
—— ſchrijft een brief aan *Hans Ratticb*, 106
—— verſoekt de vijl van *Heberer*, om los te breeken, 109
—— maakt de *Turken* dronken, raakt los en begeeft ſig te water, 110
—— moet wederom nat en koud in de Galey koomen, ibid.
—— ſchrijft een brief aan *Heberer*, om uyt te breeken, 141
—— dat hy met een *Italiaan* in 't werk ſtelt, 142
—— moet ſig een lange tijd in 't water ophouden, ibid.
—— dwaalt ellendig om, en raakt in verlegendheyd, 143
—— raakt eyndelijk door 2 *Engelſſen* by *Rattich* te regt, 144

——— raakt met een *Grieks* ſchip na *Malta*, 144
——— werd over-al te vergeefs geſocht, 145
St. Joris (Ridder) van eenige *Chriſtenen*, hooger als andere Heyligen, geagt, 201
Galeyen, word in plaats van 2 weg-geloopene ſlaven op de Galey geſet, 96
Galleyen (2) worden van den *Conſul* van *Venetiën* vry-gekoft, 117
——— ſterven eenige dagen daar na, 118
Judas Iſcarioth, waar geboren, 244
Juweelen, veel by de *Egyptiſche* Vrouwen gebruykelijk, 57
Juwelier brengt veel goede dienſten voor *Heberer* te weeg, 216
——— geeft een verëering aan *Heberer*, 217

K.

Kadi teekent den *Vry-brief* van *Heberer*, 226
Kameel-miſt te *Cayro*, in plaats van ſteen-kooien, gebrant, 63
Kapiteyn van *Biſerta* ſend een Fregat aan boord van *Heberer*, 13
Karöl (vallend) breekt liet been van een *Franſman*, 101
Karel Nutzel, ondervraagt *Heberer* van alles, 94
Karmöeſaal werd ſijn maſt over boord geſchooten, en doorna gekt, 22, 23
——— werd overmeeſtert en geplondert, 23
——— krijgt veel water in, 26
——— raakt door ſtorm ſeer ontredderd, 30
——— werd met al, wat er in was, verbeurt verklaart, 48
——— van de *Sultane* agter aan de Galey geſleept, 118
——— werd, wegens Storm, van de Galey los gemaakt, 119, 120
Karmöeſalen (2 *Turkſe*) door de Ridders van *Malta* genoomen, 18
Kaſteel van *Cayro*, beſchreeven, 57
Kerk van *St. Catharijn*, door de *Mooren* verwoeſt en weer opgebouwt, 45
——— (vierkante) ſeer ſchoon te *Cayro* te ſien, 70
——— van *St. Franciſcus*, waarom door den *Grooten Heer* geſlooten, 214
Klagten, door *Heberer* gedaan, over het ſlaan, hem door de *Turken* aangedaan, 82, 83
——— over *Mahometh Bey*, van alderhande Volkeren, gedaan, 173
——— van *Heberer* over *Doctor Betz* gedaan, 220
Kleeding, ſeer elendig voor de *Chriſten*-ſlaven in *Egypten*, 48
——— der *Egyptenaren* beſchreeven, 55
Knevels, uyt ongedult, van een *Pomerſman* ſelfs afgeſneeden, 40
Kochers berg, waarom ſoo genoemt, 5
Koe, door de ſlaven geſtooſen, 96
Koegels, aan boord gebragt, een gedeelte daar van door de ſlaven geſtoolen, 132
Koop-huys (ſchoon) te *Tripoli* in *Syrien*, 84
Kouſſen, door *Heberer* aan een Kok

Kok verkoft, 184

Kruyd, te *Rhodus* aan boord genoomen, 132

L.

Lakenen te *Thessalonien* ingenoomen, 210

Lantaarn, seer kostelijk, door *Mahometh Bey*, aan den *Bey* van *Rhodus* vereert, 175

Leg-tijd, hoe op vreemde schee pen, te *Malta* koomende, waargenoomen, 17

Lemnos, een Eyland, vrugtbaar in Koorn en Wijn, 209, 210

Liefde-Fonteyn, een Haven van *Cyprus*, waarom soo genoemt, 77

Loof-werk, seer cierlijk op de grond van de *Roode-Zee* gevonden, 61

Loop-veld, seer fraay te *Cayro* te sien, 70

Lotharingen, een vrugtbaar Landschap, 6

Luther in *Egypten* by de *Turken* bekent, 38

M.

Mahometh Bey, *Patroon* van *Heberer* is een verloochent *Christen*, 86

—— op wat wijse tot sijne waardigheyd gesteygert was, ibid.

—— vertrekt na *Cayro*, 88

—— komt wederom te *Alexandrien*, om na *Constantinopolen* te gaan, 98

—— vertrekt uyt de Haven van *Alexandrien*, 102

—— komt te *Constantinopolen*, 104

—— gaat wederom na *Alexandrien*, 112

—— slaat de slaven samenschelijk met een touw, 113

—— komt wederom te *Alexandrien*, [illegible]

—— vaart met een *Sultans* greder na *Constantinopolen*, [illegible]

—— komt te *Rhodus*, en begroet de Stad, [illegible]

—— komt aan het Paleys van den *Grooten Heer* te *Constantinopolen*, [illegible]

—— scheurt sijne kleederen van 't lijf, over 't uytbreeken van 2 slaven, [illegible]

—— raakt in ongunst van den *Turksen* Keyser, 166

—— word van den *Bey* van *Rhodus* gewaarschouwt, 173

—— neemt met Vrouw en Kinderen de vlugt, 174

—— is in groot ongenade, en in gevaar, om onthoofd te worden, 175

—— werd, door voorspraak, *Bey* van *Chio* gemaakt, 175

—— werd *Bey* van *Tripoli* in *Barbaryen* gemaakt, 206

—— ondervraagt verscheyde dingen aan *Heberer*, 225

—— vertrekt met sijn Vloot na *Barbaryen*, 230

Maille (Ridder) valt met eenige over boord en verdrinkt, 123

Mansur, des selfs beduydenis, 166

Markten, van allerhande Koopmanschappen, te *Cayro* gehouden, 71

Marcus, een Snijder van *Malta*, komt, om *Heberer* te verlossen, 168

St. Marcus (*Euangelist*) te *Alexandrien* onthoofd, 46

Marcus Antonius Bragadenus, Gou-

Gouverneur van *Famagusta*, levendig van de *Turken* gevilt, 78
Mark-graven van *Baden*, waar seer kostelijk geschildert, te sien, 4
Marmor-steenen, door de *Turkse* slaven gezaagt, 148
Maroniten, een soort van *Christenen*, worden van de *Turken* overvallen en geplondert, 81
Mastik valt veel op *Chio*, 177
Matusselom, des selfs graft op 't Eyland *Rhodus* gevonden, 129
Medin, een silvere munt, in *Turkyen* gangbaar, 72
Michiel Heberer krijgt lust, om te reysen, 1
—— reyst na *Vrankrijk*, ibid.
—— wat plaatsen hy onderweegen besiet, 2, 3, 4, 5
—— besoekt sijn swager te *Paltsburg*, 6
—— komt op het Kasteel by de Heeren *de Chamesson*, 7
—— begeeft sig in dienst by een deser Heeren, ibid.
—— vind eenige van sijne vrienden te *Parijs*, 8
—— neemt afscheyd van sijn Heer, en vertrekt na *Marseille*, 9
—— passeerd *Valence*, *St. Espervit*, *Orangie* en *Avignon*, 10
—— vertrekt van *Toulon* en siet *Sardinien*, 11
—— komt by *Biserta* ten anker, 12
—— alwaar met sijn schip word aangehouden, 13
—— verschijnt met sijn schipper voor den *Bey* van *Tunis*, 14
—— gaat wederom onder Zeyl, 15
—— komt in de Haven van *Malta*, 16
—— siet eenige bekende, en word wel ontfangen, ibid.
—— gaat op een togt in een Galey, 18
—— begeeft sig wederom op een togt, 19
—— werpt sig in een *Turkse Karmoesaal* over, 23
—— word van sijne scheepen verlaten, 24
—— swerft elendig met de sijne in dit schip op Zee om, 25
—— raakt in groot gevaar en verlegendheyd, 27
—— bevrijt een *Pomersman* van seekere straf, 29
—— siet een onbekend Land, 30
—— begeeft sig met eenige op vlotten te land, 33
—— raakt in het uyterste gevaar aan land, 34
—— word met sijn geselschap van de *Mooren* gevangen en geplundert, 36
—— word met de sijne met brood en water verquikt, 37
—— werd gevraagt van sijn Land, 38
—— werd met de sijne het haye en den baard afgesneeden, 40
—— moet met andere na *Cayro* by den *Bassa* sig begeeven, 49
—— weet op een aardige wijse aan water te koomen, 50
—— komt met sijn geselschap te *Rousetta*, 51
—— geeft eenige boodschappen aan een schipper, op *Malta* varende, 54
—— verschijnt met de sijne voor den *Bassa* van *Cayro*, 57

—— komt, met hout en planken op de Kameelen, te *Soez*, 60
—— siet de *Egyptische Pyramiden*, 68
—— gaat te *Boulac* t' scheep, 72
—— komt weder in de gevangenis te *Alexandriën*, 73
—— breekt een gat in de muur, dog te vergeefs, om te ontvlieden, 74
—— word met sijne mede-slaven op de Galey gebragt, 74
—— word van de Commandeur op sijn naakte lijf geslagen, 75
—— komt te *Satalien*, 76
—— komt in de Haven van *Cyprus*, 77
—— komt in *Syriën*, 79
—— word slegt van een *Moor*, over het water-drinken; gehavent, ibid.
—— komt in de Haven van *Baruti*, 80
—— werd seer elendig met touwen geslagen, 82
—— komt te *Damiaten*, en van daar te *Alexandrien*, 85
—— word weer in sijn voorige gevangenis gebragt, 86
—— komt in het huys van den *Venetiaansche Consul*, by eenige *Duytsers*, 94
—— werd van sijn mede-gesel *Kopke* binnen de Galey gescheyden, 99
—— vertrekt uyt de Haven van *Alexandrien*, 102
—— komt tot *Rhodus*, ibid.
—— komt in de Haven van *Mytilena* ten anker, 103
—— komt te *Constantinopolen*, 104
—— schrijft een brief aan *Doctor Betz*, 105
—— komt te *Chio*, 114
—— komt wederom te *Alexandrien*, 115
—— vaart na *Constantinopolen*, om een *Sultane* der waarts te roeyen, 118
—— moet een ondraaglijken arbeyd uytstaan, 120, 121
—— komt aan het Eyland *Rhodus*, 125
—— waar van daan hy wederom vertrekt, 133
—— komt in de *Propontis*, 138
—— komt te *Constantinopolen*, 139
—— ontfangt een brief van *Kopke*, daar hy weder op antwoord, 141
—— moet sneeuw dragen, waar door hy veel ongemak uytstaat, 146, 147
—— schrijft een brief aan *Rattich*, om eenig onderstand, 148
—— word, om marmor-steenen te zagen, gebruykt, 148
—— krijgt een paar schoenen van een *Turk*, 150
—— krijgt brieven van *Rattich* en *Wexius*, 150
—— waar op hy wederom antwoord schrijft, 151
—— schrijft een brief aan *Sturmius*, 152
—— doet een deftige Reden-voering aan eenige slaven, 153
—— bereyt wol, spint garen, en breyd koussen, 154, 155
—— word over het lagchen van een *Guardiaan* geslagen, 158
—— drijft wol-handel, en houd met sijn maat een wijn-kroegje, 159

Heberer. R —— schrijft

—— ſchrijft een brief voor een *Griekſe* ſlaaf, 160
—— waar over hy ſeer ſlegt van de *Guardiaan* wierd miſhandelt, 161
—— doet eenig huys-werk by een *Turk*, 162
—— ſchrijft ſijn voorval aan *Wexius*, ibid.
—— vertrekt van *Rhodus* na *Jeruſalem*, 168
—— vertrekt te Lande der waarts, 170
—— komt binnen *Jeruſalem*, 171
—— krijgt eenige Heyligdommen van de Mouniken, 172
—— komt weder te *Alexandrien*, 173
—— vertrekt van daar en komt omtrent *Rhodus*, 174, 175
—— komt aan 't Eyland *Chio*, 176
—— vertrekt van *Chio* na *Conſtantinopolen*, 179
—— komt te *Papa*, 180
—— vertrekt van daar, en komt in de Haven van *Conſtantinopolen*, 181
—— ſpreekt *Wexius* en *Sturmius*, 182
—— word daar wel met ververſſingen onthaalt, ibid.
—— wat hem, wegens het weg loopen, wierd geraden, 183
—— krijgt een Rijks-daalder en heert weer in de Galey, 184
—— is ſeer treurig, over het vertrek van ſijn goede Vrinden, 185
—— ſchrijft een brief aan *Doctor Betz*, 185
—— ſchrijft een brief aan *Wexium*, 186
—— doet een aanſpraak aan de *Engelſſe* Ambaſſadeur, 195
—— werd wel ontfangen, en met beloften vertrooſt. 96
—— gaat, om *Doctor Betz* te ſpreecken, 197
—— doet een verhaal aan ſijn *Jeſuit*, 198
—— keert met ſijn *Guardiaan* wederom op de Galey, 199
—— vertrekt na de *Swarte-Zee*, 199
—— komt by *Tripolis*, 201
—— bereykt de ſtad *Trapezunt*, 202
—— vertrekt wederom van daar, ibid.
—— komt weder te *Conſtantinopolen*, 203
—— krijgt een brief van *Cambout*, 207
—— waarom hy dik wils by hem gaat, 208
—— vaart na *Theſſalonien*, 209
—— begeeft ſig na *Betz*, dog ſpreekt niemant, als den *Jeſuit*, 211, 212
—— gaat by den *Engelſſen* Geſant, dog word ſlegt ontfangen, 212
—— pleegt raad met *Cambout*, en wat hem geraden wierd, 215
—— klaagt ſijn nood aan een *Duytſen* Juwelier, 216
—— Verſoekt by den *Jeſuit*, om de 40 Rijksdaalders, hem door *Betz* belooft, 218
—— waar van hy onverrigter ſaak vertrekt, 220
—— raakt in een groote benaauwtheyd, 223
—— ſtort ſijne ſugtingen tot God

God uyt, 224
—— moet voor den *Patroon* verſchijnen, deelt daarom ſijn armoedje om, 224
—— werd uyt de ketting geſlagen, en neemt ſijn afſcheyd uyt de Galey, 225
—— krijgt een *Vry-brief* en ſijn boeyen van de beenen geſlagen, 226
—— komt voor den *Franſſen* Ambaſſadeur en doet een voetval, 227
—— doet een dankſegging tot God, 228
—— werd in 't Hof van den *Franſſen* Ambaſſadeur opgenoomen, 229
—— wat hem alhier ontmoete, ibid.
—— des ſelfs gedagten, over het vertrek van ſijn geweſene *Patroon*, 230
—— werd met nieuwe kleederen voorſien, 232
—— verſoekt, om met een *Frans* ſchip na *Malta* te moogen trekken, 233
—— neemt ſijn afſcheyd van den Heer *Cambout*, 234
—— neemt afſcheyd van den *Franſſen* Ambaſſadeur en gaat aan boord, 237
—— komt in een Haven aan 't Eyland *Lemnos*, 238
—— komt aan 't Eyland *Cerigo*, vertrekt en komt te *Malta*, 239
—— vernagt in 't open veld op 't Eyland *Malta*, 240
—— word van ſijn Heers Dienaars wel ontfangen, ibid.
—— vaart met een Schip na *Spanjen*, ibid.
—— komt te *Majorca* en *Valencia*, 241
—— vertrekt van daar en komt wederom te *Malta*, ibid.
—— verſoekt ontſlaging van ſijn Heer, die hy verkrijgt, 242
—— neemt ſijn af-ſcheyd en gaat aan boord, 243
—— komt in de Haven van *Sicilien*, 244
—— komt te *Napels*, en paſſeerd verſcheyde ſteeden, 244
—— word van ſijn vrienden te *Heydelberg* wel ontfangen, 245
Miſſladen, ſwaerder by de *Turken*, als *Chriſtenen* geſtraft, 165
Moer-beyen, door de ſlaven geſtoolen, 149
Monden, van de Rivier de *Nijl* beſchreeven, 53
Monniken begeeren de biegt der ſlaven niet aan te neemen, 152
—— doen een ſcherpe vermaning aan eenige ſlaven, 153
Moor verkoopt warme boonen aan de ſlaven in hun gevangenhuys, 88
—— neemt geſtoolen goed in betaling, ibid.
Mooren (400) door Galeyen van *Malta* gevangen genoomen, 17
—— vangen de gevlugte *Chriſtenen* en berooven hen van alles, 36
—— handelen ſlegt met hunne mede-ſlaven, 76
—— (300 geſnedene) ten dienſt van de *Sultane* te *Conſtantinopolen*, 189
—— betoonen groote barmhertigheyd aan de ſlaven, 190
Mumien, op wat plaats in *Egypten* gevonden, 61

Munſter, de Hoofd-kerk te *Straatsburg*, ſeer koſtelijk, 5
—— heeft een ſchoone Tooren, ibid.
Mytilena, een Eyland, geboorteplaats van *Pittacus* en *Theophraſtus*, 135

N.

Naalden, voor vijlen by de ſlaven, tot haar ontkooming gebruykt, 48, 49
Naarſtigheyd van *Heberer*, brengt hem veel voordeel aan, 155
Nagten vallen ſeer helder in *Egypten*, 50
Naſſarenos, deſe naam, tot verwijt, aan de *Chriſten* ſlaven gegeeven, 51
Neurenburger Waaren, te *Cayro* op de markt verkoft, 71
Nicea, een ſtad, door een aardbeeving verſonken, 237
Nicomedia, een ſtad, door een aard beeving ter neder geſtort, 180
Nijl, een Rivier, van *Moſes*, *Gihon* genoemt, 53
—— gevoelen van ſommige ſchrijvers hier over, ibid.
—— des ſelfs water onklaar, maar ſeer vis-rijk, ibid.
—— op wat wijſe en wanneer overſtroomt, 54
—— ſcheyd *Africa* en *Aſia* van malkander, ibid.
—— heeft ſeer vrugtbare Oevers, 55
—— vloeyt by *Damiaten* in Zee, 85
Noorden-Wind doet de *Nijl* opſwellen en overvloeyen, 54

O.

Obeliſcus van *Porphyr* ſteen te *Alexandrien* te ſien, 45
Obeliſken (2) op een plaats by 't *Serrail* te ſien, 165
Ochiali, een Varken-hoeder word *Turks*, en eyndelijk een Admiraal, 192, 193
—— neemt wraak aan een *Guardiaan*, over eenig ongelijk, 193
—— werd van de *Turken* ſeer bemint, maar van *Ibraim Baſſa* belaagt, ibid.
—— word van een knegt verwurgt, en des ſelfs goederen verdeelt, 194
Oeffeningen (Ridderlijke) te *Cayro*, op een loop-veld, ſeer aardig gedaan, 70
Oevers van de *Nijl*, zijn ſeer vrugtbaar, 55
Onbeleefdheyd, van en *Weſtphalinger*, aan *Heberer* getoont, 95
Onderſoek, over de ſlaven gedaan, of ook gereedſchap hadden, om los te raken, 98
Ongemakken, door de ſlaven, wegens de Boeyen, geleeden, 89
Oogen, (ſeere) waarom veel in *Egypten* gevonden, 56
Ongeduld, van ſommige gevangene *Chriſtenen* in *Egypten*, 40
—— Trooſt-redenen hier tegen van *Heberer* by-gebragt, ibid.
Ongemak, voor de Slaven, door het heete zand geleeden, 49
Ontkleeding, den Slaven op de Galeyen belaſt, 75
Onweder, brengt het ſchip van *Heberer*, by de *Barbaryſe* kuſt, 12
Orangie, een Stad, waar van de Prin-

Princen haar naam voeren, 10
Orangie-appelen, ſeer ſchoon op 't Eyland *Chio* gevonden, 179
Os, door *Kopke* agter-haalt, en in een boſch gevoert, 143
Overblijfſels van ſchoone gebouwen, te *Alexandriën* te ſien, 47
——— van *Carthago* op de *Africaanſe* kuſt te ſien, 12
Overvloeying van de *Nijl*, wanneer en op wat wijſe geſchied, 54
Oyevaars, over wat plaats uyt *Europa* in *Aſien* vliegen, 200

P.

Papa, een Eylandje, waar geleegen, 180
——— waarom dit Eylandje geen vrugten voortbrengt, ibid.
Pantalarien, een vrugtbaar Eyland, 241
Pathmos, een Eyland, met een goede Haven, 167
——— is de plaats, daar *Johannes* ſijn *Openbaring* heeft geſchreeven, ibid.
Patriarch van *Alexandrien* de voornaamſte van de gantſe *Chriſtenheyd*, 45
——— des ſelfs Tijtel beſchreeven. ibid.
Patriarchaten (4) in *Turkyen* gevonden, 83
Patroon, ſie *Mahometh Bey*,
Paſpoort, door *Heberer* te *Aix* verkreegen, 11
Pera, oorſprong des naams, 140
Peſt rukt veele menſchen, te *Conſtantinopolen*, uyt het leven, 204
——— oorſaak, waar uyt ontſtaan, ibid.
——— doet 40 man op de Galey ſterven met de vriend van *Hebe-*
rer, 205
Pharos, een Tooren by *Alexandrien*, een der 7 wonderen, 44
Piah Baſſa word van dit van *Chio* beleeft ontfangen, 177, 178
——— doet een harde Reden-voering, en verovert het Eyland, door liſt, 178
Pligt der *Guardianen*, waar in beſtaat, 146
Pons, een Dorp, waar van *Pontius Pilatus* ſijn naam droeg, 10
Pontius Pilatus, waar gebooren, ibid.
Ponto Picolo, waar geleegen, 138
Poſt-huys, te *Rheyn-huyſen* geſtelt, 3
Patten, van een ſeldſame groote, te *Cayro* gevonden, 71
Prieſters (4 *Griekſe*) elendig van de *Turken* mishandelt, 166
Propheet (*Turks*) van een wonderlijk leven, komt in de gevangenis van de ſlaven, 90
——— des ſelfs ſpijs en drank, ibid.
Pruſſen, geſtelt, op het over-ſpringen op 's vyands ſcheepen, 23
Puyn-hoopen van *Nicodemia*, waar te ſien, 239
Pylaar, met een gedenk-ſchrift, by *Nekker-huyſen*, te ſien, 1
——— tot een teeken van het waſſen der *Nijl* te *Cayro* gevonden, 67
——— van Porphyr-ſteen te *Conſtantinopolen*, 182
Pyramiden van *Egypten* beſchreeven, 68

R.

Rama, een Vlek, in een vrugtbare plaats geleegen, 170
St. Regina, een Kerk t' harer eere ge-

gebouwt, 8
Renegaten koomen de gevangene *Chriſtenen* beſoeken, 64
Reyſigers (*Duytſe*) koomen tot *Alexandrien*, 91
—— wierden ſchrikkelijk op het ſchip beſtooten, ibid.
—— vereeren 2 Rijksdaalders aan *Heberer* en *Kopke*, 95
—— reyſen na *Jeruſalem*, ibid.
—— koomen van daar weder te *Alexandrien*, 98
Rhodus, een Stad, heeft 2 ſchoone Havens, 125
—— oorſaak van des ſelfs naam, 127
—— des ſelfs lof en wiſſel-valligheeden, 128
—— moeſt ſig aan *Sultan Soly man* overgeeven, 129
—— is een ſterke ſtad met veele bolwerken en tooréns, 131
—— een Eyland, eertijds van een Draak ſchriklijk geplaagt, 130
—— is een vrugtbaar Eyland, 131
—— door wat volkeren bewoont, ibid.
Ridders begeeven ſig met een ſloep op Zee, 35
—— werden gevangen en na *Alexandrien* geſleept, 41, 42
—— werden in een gevangenis opgeſlooten, 42
—— werden na den *Baſſa* van *Groot Cayro* gevoert, 43
—— (gevangene) van *Malta* koomen aan boord, 101
Ridder-ſpeelen, ter eeren van den *Baſſa*, door de *Turken*, te *Cayro* aangeregt, 70
Riemen van de Galey door ſtorm tegen de klippen verbrijſelt, 102
Rijdom van *Octhiali* verdeelt, 194
Rijks-daalder (halve) aan *Heberer* vereert voor een *Latijns* vaars, 100
Rijks-daalders (40) door *Betz* aan *Heberer* belooft, 212
Rodoſto, een ſtad, in een vrugtbare Lands-douw gelegen, 138
Roey-beurten, op wat wijſe aan de ſlaven belaſt, 121
Roode-Zee, op wat plaats de *Iſraëliten* de ſelve hebben doorgegaan, 60
—— op wat plaats een *Egyptiſch* Koning de ſelve had getragt in de *Nijl* te brengen, 61
—— in des ſelfs grond ſeer eierlijk loof werk gevonden, ibid.
Roof, door de *Turken*, den *Maromiten* ontnoomen, in de Galeyen gebragt, 81
Rovers (*Arabiſe*) op wat plaatſen ſig onthouden, 69
—— (2 *Barbaryſche*) vervolgen *Heberer* te vergeefs, 241
Ruſſena, een ſtad, aan de *Nijl* leggende, 52
—— heeft veel ſchoone boſſchen en tuynen, ibid.
Ruyters (naakte) koomen by de *Malteſer* Galeyen aan de waterplaats, 20

S.

Salina, een Haven, waar *pe* leegen, 78
Samen-ſpraak, tuſſen *Heberer* en den *Jeſuit* van *Doctor Betz*, 218, 219, 220
Samos, een Eyland, hoe en waar gelegen, 133
—— is om verſcheyde Perſoonen ſeer vermaart geweeſt, 134
—— heeft

—— heeft ſchoone Fonteynen en traay-aarde-werk, ibid.
Sangiak van *Roſſetta* is den *Bey* van *Alexandrien* onderworpen, 53
Satalien, een deftige ſtad in *Aſien*, 74, 76
Scheeps-raad, op een *Turkſe Karmoeſaal*, door de Ridders van *Malta* gehouden, 31
Scheyding, tuſſen *Dauphine* en *Languedok*, waar gevonden, 10
Schikking der Ridders en Soldaten op wat wijſe op de Galeyen beſtelt, 22
Schild-pad, van een geweldige groote, door de ſlaven, in de Haven van *Alexandrien* gevangen, 100
Schip (*Engels*) word met groote eer te *Chio* ontfangen, 179
Schipper vaart aan Land, om ſijn Paſpoort te toonen, 13
Schoenen, van een *Turk*, uyt mede-lijden, aan *Heberer* vereert, 150
Schrijver van de Galey geſtorven, en op 't *Chriſten* Kerk-hof begraven, 205
Schut-ſluyſen te *Cayro*, om de *Nijl* op te houden, 54
Seſtus, een Kaſteel, aan den *Helleſpont* geleegen, 136
Siciliaan begaat een ſchendig gruwel-ſtuk, 27
—— ſtraf hem hier over aangedaan, ibid. 28
Sidon, een ſtad, met 2 kaſteelen aan den Berg *Libanon*, geleegen, 168
Silver-kueken (2) door een *Franſſe* ſlaaf geſtoolen, 157
Slaaf (*Moorſe*) verdrinkt ſig ſelven, uyt wanhoop, in Zee, 100
Slaaf (oude) ſeer wreed geſtraft, over het weg-loopen, 87
Slaven, ſteelen vlees en brood te *Cayro*, 65
—— op wat wijſe te *Cayro* verkoft worden, 70
—— (*Chriſten*) werden op de Galey geſet, 74
—— (2 oude) ontkoomen het met de vlugt, 96
—— waar voor een *Italiaan* in haar plaats wierd geſet, ibid.
—— tot allerley werk te *Conſtantinopolen* gebruykt, 105
—— worden tot Scheeps-werk gebruykt, 115
—— helpen een *Engels* ſchip uyt de Haven, 116, 117
—— werden wredelijk geſlagen, 124
—— moeten een geduurige arbeyd uyt-ſtaan, 126
—— werden gebruykt, om ſteen en aarde te dragen, 140
—— moeten ſneeuw dragen, 146
—— waar van veele elendig worden gehandelt, 147
—— moeten Marmor-ſteenen zagen, 148
—— worden veel vriendſchap van de *Turkinnen* beweeſen, 149
—— doen eenig werk in het *Serrail*, 165
Slaven-markt, te *Cayro* gehouden, 70
Sloep buyten boord geſet en met nood-druft voorſien, 32
—— waar in ſig veele Ridders en Edelluyden in begeeven, 33
Sneeuw, door de ſlaven in diepe kuylen gedragen, 146

——— waar toe deſelve word gebruykt, 147
Sodomie, by de *Turken* geſtraft, 165
Soez, eertijds een ſchoone Koopſtad, 60
Soldaten (*Turkſe*) ſpringen met gevaar te lande, 103
Soldaten Jongen ſterft op de zeylen, waar over een ſlaaf hard gehandelt word, 204
S. Saphia, een ſchoone Kerk t' haarer eere gebouwt, 166
——— een der ſelfs deuren van 't hout van *Noachs* Arke getimmert, ibid.
Spaniaard breekt ſijn arm in het over-ſpringen uyt het ſchip, 33
Sparta, een Eyland, waarom ſoo genoemt, 133
Stadhouder van *Alexandrien*, ſoekt met eenige Ruyters de gevangene *Chriſtenen* op, 37, 38
Stok van geſag, door den Commandeur, voor de voeten van den *Patroon* geſmeeten, 113
Stomme Jongens, in het *Serrail* te *Conſtantinopolen* gevonden, 190
Storm, brengt het ſchip van *Hebreyer* in groot gevaar, 11
——— (ſware) ſmijt het ſchip tegen de Klippen aan, 102
Storm-wind doet de Galeyen van malkander ſcheyden, 119
Straf, over het ſteels-wijs waterſtuyken geoeffent, 28
——— ſeer wreed over een oude ſlaaf geoeffent, 87
——— van neus en ooren af te ſnijden, geſtelt op het weg loopen der ſlaven, 111
Straf-oeffening, aan de ſlaven gedaan, over 't uytbreeken van 2 hunner mede-geſellen, 145
——— (wreede) aan een *Griek* en *Turk* gepleegt, 164
Sultane komt van *Mecha* uyt Bedevaart te *Alexandrien*, 118
——— gaat aan boord van de Galey, ibid.
——— verbied, de ſlaven meer te ſlaan, 124
——— doet eenige verquikking aan de ſlaven uyt-deelen, ibid.
——— gaat op het Eyland *Rhodus* aan Land, om haar te ververſſchen, 125
——— weygert, om in de ſtad *Rhodus* te komen, 126
——— gaat wederom aan boord, 132
——— doet eenige verquikking aan de ſlaven geeven, 135
——— geeft een dukaat aan yeder ſlaaf, met beding, om God voor haar te bidden, 138
——— werd uyt de Galey in haar Karos gedragen, 139
——— op wat wijſe by den *Sultan* gebragt werd, 190
Swarten Tooren, een gevangenis voor Groote Heeren, 200
Swarte-Zee heeft verſcheyde namen, 200, 201
——— des ſelfs beperking, 201

T.

Teenen, van de voeten der ſlaven gevrooren, 147
Tent, op het Eyland *Rhodus*, voor de *Sultane* opgerigt, 125
Tenten, om te ververſſchen, aan land opgeſlagen, 169
Terra Lemnia, waar gevonden, 210
Teſtament (*oude*) van de 72 Overſetters te *Alexandrien* overgeſet, 46

de

de Theniſſe bewijſt groote getrouwigheyd aan *Heberer*, 232
Theodatus de Coſſano, een *Frans* Ridder, dood een Draak op 't Eyland *Rhodus*, 130
——— waar over hy Groot-meeſter werd en een gedenk-ſchrift, ter ſijner eere, werd opgerigt, ibid.
Theſſalonien, een der voornaamſte ſteeden van *Grieken-land*, 210
Tijtel van den *Patriarch* van *Alexandrien*, 45, 46
Tooren, ſeer ſchoon te *Straatsburg*, 5
Toulon, een *Franſſe* Zee-haven, 11
Trapezunt, een ſtad, des ſelfs gelegendheyd en grootte, 202
——— de Propheet *Jonas* albier aan land geſpoogen, 202
Tripoli in *Syrien*, een heerelijke koop-ſtad, 83
——— heeft een ſlegte Haven, 84
Trojen, op wat plaats eertijds geſtaan heeft, 135
Troon (Koninglijke) van ſuyver goud, door *Ibraim Baſſa*, aan *Amurath* vereert, 82
Tuë Serpent, deſe naam aan een Ridder gegeeven, 130
Tulbanden der *Egyptenaren* beſchreeven, 55
Turk ſoekt *Kopke* te vangen, 143
——— vereert 2 dukaten aan eenige *Chriſten* ſlaven, 150
Turken verſoeken de *Chriſtenen*, om God voor haar te bidden, 102
Turkin heeft groot mede-lijden met *Heberer*, 162
Turkinnen (ſchoone) in hun gewaad beſchreeven, 149
——— bewijſen veel vriendſchap aan de *Chriſten* ſlaven, 149
Tuynen (ſchoone) rondom *Cayro* gevonden, 59
——— met allerley vrugten by *Tripoli* in *Syrien* gevonden, 84
Twiſt van *Doctor Betz*, met den *Franſſen* Ambaſſadeur om de rang, 213
——— veel moeylijkheyd hier uyt ontſtaan, 214
Tyrus, een ſtad, wat daar van voorſegt was, 168

V.

Valetta, een ſtad op *Malta*, 16
Udenheym, verblijf-plaats van den Biſſchop van *Spiers*, 3
Vee van allerhande ſoort in *Egypten* gevonden, 55
Veel-Wijvery, by de *Egyptenaren* toegelaten, 57
Venetiaan doet, uyt bermhertigheyd, ververſſingen aan de ſlaven uyt-deelen, 51
Verdeeling, door *Mahometh Bey* van ſijne ſlaven gemaakt, 86
——— waarom *Heberer* hier over ſeer ontſtelt was, 87
——— der ſlaven, op wat wijſe binnen de Galey gedaan, 99
Vereering door *de Chameſſon* aan *Heberer*, boven ſijn vryheyd, gegeeven, 242
Vereetingen van *Heberer* aan den *Guardiaan* en ſijn bewaarder gegeeven, 184
——— van *Heberer*, aan ſijne mede-ſlaven, op 't uytgaan van de Galey gedaan, 224
Verhaal, van het leven, bedrijf, en elendig eynde van *Ochiali Baſſa*, 192
Verſoek der ſlaven, om de *Egyptiſche Pyramiden* te ſien, toegeſtaan, 67

——— van *Heberer* en *Kopke*, om by malkaar op de Galey te blijven, 74, 75
——— van *Heberer* aan *Wexius* gedaan, 159
——— van eenige dogters van *Mitilo* aan *Heberer*, 238
——— door *Heberer* gedaan, om vryheyd van ſijn Heer te krijgen, 242
Verſpieder, op wat wijſe aan de Maſt der Galeyen word opgehaalt, 21
Verwoeſting, ſeer heerelijk van *Wexius*, aan *Heberer* gedaan, 187
Verweeſſing van de Gouverneur van *Rhodus* aan de *Sultane* geſtuurt, 127
——— te *Valencia* ingenoomen, 241
Ververſſingen, voor oude lappen verruylt, 20
——— door de *Sultane* aan de *Chriſten* ſlaven geſonden, 138
——— aan 't Eyland *Pathmos* aan boord gebragt, 167
——— by 't flot *Abydos* aan boord gebragt, 238
Vet, by de ſlaven verburgen, om onder hun eeten te doen, 116
Vienne, een ſtad, waar door vermaart geworden, 9, 10
Vijgen, aan bind-garen gereegen, te *Rouſſatta* gedroogt, 51
Vijl, door *Heberer* van een *Bremer* konſtápel gekreegen, 95
——— op wat wijſe door hem verborgen, 98
——— werd heel behendig aan *Kopke* ter hand geſtelt, 109
Vis, waarom ſeer overvloedig in de *Nijl* gevonden, 54
Vlag (opgeſtooken) een teeken van vertrek, 222
Vlees (gedroogt) door de ſlaven geſtoolen, 140
——— op wat wijſe het te *Conſtantinopolen* gedroogt word, ibid.
——— ſeer goed koop in *Conſtantinopolen*, 154
Vlugt der *Malteſers* voor de *Turkje* Galeyen genoomen, 24
Vogels (alderhande) te *Cayro* op de markt verkoft, 71
——— by de *Egyptenaren* by duyſenden op ovens uytgebroeyt, 73
Voorſchrijving, door den Heer *de Breves* voor *Heberer*, by *Bianco* te *Meſſina* gedaan. 236
Voörval tuſſen de ſlaven en een bakker, over het ſteelen van brood, te *Cayro*, 65
——— over het begraven van een *Capuciyner* Monnik, 181
Vrees der *Turken* over 2 klippen ontſtaan, 78
Vrydag, by de *Mooren* en *Turken* voor *Sabbath* gevyert, 62
Vry geley-brief, van *Heberer* van een *Turk* verkreegen, 233
——— des ſelfs inhoud, ibid.
——— van den *Franſſen* Ambaſſadeur verkreegen, 235
——— van *de Chameſſon* aan *Heberer* gegeeven, 242
Vryheyd, om eet-waaren te ſteelen, den ſlaven in *Turkyen* toegelaten, 66
——— wanneer het meeſt aan de *Chriſtenen*; en wanneer het meeſt aan de *Turken* en *Mooren* gegeeven, 99
Vryheyds-brief van *Heberer*, op wat wijſe door de *Turken* geſchreeven, 227

Vrouwen-huys, te *Conſtantinopolen*, waar in, eenige dogters worden opgevoed, 188
Vrugten, van wat ſoort in *Egypten* gevonden, 55
Uur-werk, ſeer ſchoon te *Straatsburg*. 5
Uytſtek van den gorden Andries, waar geleegen, 20

W.

Waayen van de Vlag, een teeken van vertrek, 132
Wagt-tooren, op een Berg by *Alexandrien* geſtelt, 46
Wapenen, ſeer fraay te *Vienne* gemaakt, 10
Water (vers) te vergeefs van het Scheeps-volk geſogt, 21
——— op ſeekere order uytgedeelt, 26
——— overtreders hier tegen geſtraft, 28
Water-buk in het open veld, tot wat eynde van ſommige Heeren gemaakt, 50
——— op een gevangen-tooren te *Cayro*, 59
Water-bakken van marmor te *Alexandrien*, om het water uyt de *Nijl* te ontfangen, 45
Water-kruyken by de Kerken en op de hoecken der ſtraten te *Cayro* geſtelt, 67
Water-leydingen te *Cayro* gevonden, 67
Water-moolens, tot wat eynde aan de *Nijl* geplaatſt, 55
Water-verkoopers werden veel te *Cayro* gevonden, 66
Weduwe (*Turkſe*) werd op hoerery met een *Griek* betrapt, 163
——— werd daar over in het water geſmoort, 164
Weg, van *Cayro* na *Jeruſalem* op wat wijſe door de Reyſigers genoomen, 69
Werk-huygen (houte) voor de *Chriſten* ſlaven gemaakt, om de handen door te ſteeken, 49
Wexius, ſie *Chriſtoffel Wexius*.
Wijn-kroegje, door *Heberer* met ſijn maat gehouden, 159
Wijven, op wat wijſe in *Egypten* gekleed gaan, 56
Wol (ſchaape) op wat wijſe van *Heberer* bereyt, en tot kouſſen gebreyt, 154, 155
Woon-plaatſen der *Jooden* en *Turken* te *Alexandrien* beſchreeven, 47, 48
Woorden (wreede) van den *Patroon* over de ſlaven uytgeſprooken, 113
——— (gedenk-waardige) van *Xerxes* over ſijn leger uytgeſprooken, 137
Woorden-wiſſeling tuſſen *Heberer* en den *Jeſuit* van *Doctor Betz*, 211
Wraak-gierigheyd doet een *Chriſten Turk* worden, 192

X.

Xerxes, een *Perſiaan*, wat woorden eertijds over ſijn leger uytſprak, 137

Y.

Ys en *Vorſt* wanneer in de *Swarte-Zee* is gevonden, 200

Z.

Zee, by een woeſt boſch verleeken, 21
Zee-vaart, werd van de *Turken* en *Mooren* ſoo wel niet verſtaan, als van de *Chriſtenen*, 85
Zee-water, op wat wijſe, door het ſoet maken niet ſuyker, ge-

gedronken, 28
Zion, een Berg, waar geleegen, 171
Zijden-rok, aan een Prins der *Arabieren*, door d' *Aumale* verëert, 20
Zuyl van *Pompejus* by *Alexandrien* te ſien, 46
——— gedagten van ſommige hier over, ibid. 47

EYNDE.

AANMERKLYKE
REYS
van
RALPH FITCH,
Koopman te Londen,
Gedaan van Anno 1583 tot 1591.

Na Ormus, Goa, Cambaya, Bacola, Chonderi, **Pegu,** Jamahay *in* Siam, *en weer na* Pegu: *van daar na* Malacca, Ceylon, Cochin, *en de geheele Kuſt van* Ooſt-Indien.

Nu aldereerſt uyt het Engelſch vertaald.

Met ſchoone Figueren, en een volkomen **Regiſter.**

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER Aa, Boekverkoper / 1706.

Met Privilegie.

(2)

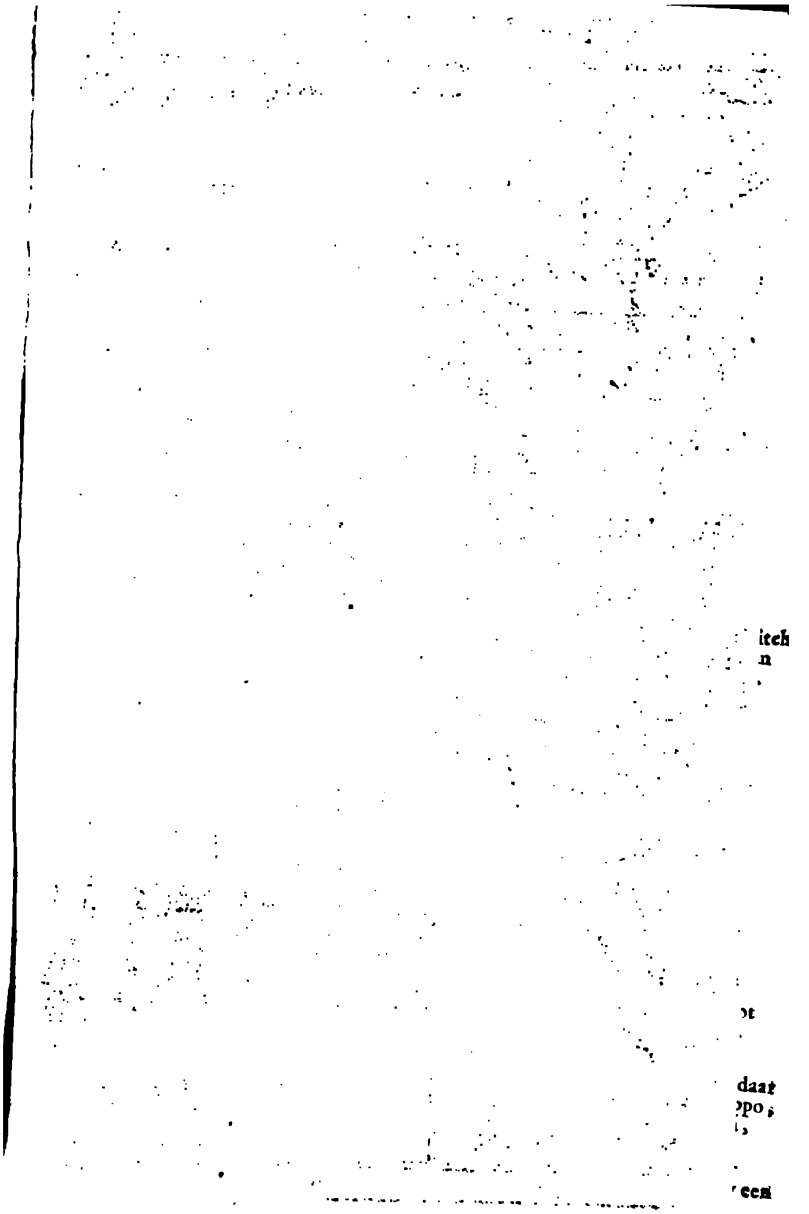

AANMERKLYKE

REYS

VAN

RALPH FITCH,

Koopman te Londen,

Gedaan van Anno 1583 tot 1591.

na *Ormus*, *Goa*, *Cambaya*, *Bacola*, *Chondery*, *Pegu*, *Jamahay* in *Siam*, en weer na *Pegu*, van daar na *Malacca*, *Ceylon*, *Cochin*, en de geheele Kuſt van

OOST-INDIEN.

IN 't Jaar onſes Heeren 1583 was ik Ralph Fitch van Londen, Koopman / begeerigh de Landen van Ooſt-Indien te ſien. Ik had Johan Newberie Koopman (die reeds tot Ormus geweeſt was) / William Leedes, Juwelier / en James Storie, Schilder / tot mijn makkers. Wy wierden voornamentlijk uptgeruſt door den aghtbaren Heer Edward Osborne, Ridder / en Mr. Richard Staper, beyde Burgers en Kooplieden van Londen. Wy gingen dan t'ſcheep in een Schip van Londen, de Tyger genaamd / daar wy onſe reys meede deeden na Tripoli in Syrien. Hier van daan namen wy onſe togt na Aleppo, daar wy met een reys-geſelſchap (Caravan) in de tijd van ſeven dagen aanquamen. Tot Aleppo goed geſelſchap gevonden hebbende / repſden wy voort na Birra, welke reys men met Kameelen doed in derdehalven dagh.

Ralph Fitch vaard van Londen.

Komt tot Tripoli.

En van daar tot Aleppo, en Birra,

Birra is een klepne Stad / daar de Rivier Euphra- daar by een

Vaartuyg moeſt kopen; reden waarom.

tes voorby loopt / en heeft overvloed van levens-middelen. Hier koghten wy een Vaartuygh / en huerden een Schipper / of Schupte-voerder / om ons te brengen tot Babilon; maar die Schupt is niet meer als voor eene reys goed / alsoo de stroom soo sterk afloopt / dat men met deselve niet weder kan te rug keeren.

Vaart daar mede tot Felugia.

Met die Schupt word men gebracht tot Felugia, en daar verkooptmense weder / dogh voor wepnigh geld; want 't geen u / by voorbeeld / vijftig tot Birra kost / verkooptmen hier voor seven of aght. Van Birra tot Felugia is een reys van sesthien dagen / dogh het is niet raadsaam / dat een Schupt deese reys doet; want indien deselve reddeloos wierd / of aan stukken raakte / men soude wy wat te doen vinden / om sijne Goederen upt de handen der Arabiers, die gedurigh daar ontrent op den Kooſ loopen / te houden / en men moet selfs des nagts / als de Schupten aan Land leggen / goede wagt houden / alsoo de Arabiers op den Kooſ levende / wel aan Boord komen swemmen / en 't geen hen behaaghd genomen hebbende / Landwaarts in vlugten; waar tegens seer goed is / sig met Roers te voorsien / door dien sy daar ongemeen bevreesd voor sijn.

Onderwegen moet voor Rovers gewaakt,

en Tol betaalt worden voor Aborises Soonen.

Onderwegen moet men op eenige Plaatsen vertollen / voor elke Kameels-lading met eenige Rosijnen en Seep / en een deel Medines (een soort van geld): welke Tol getrokken word van de Soonen van Aborise, die Heer over de Arabiers, en over dat geheele woeste Land is / en eenige Dorpen aan de kant van deese Rivier heeft.

Van Felugia quam hy op eenen dag tot Babilon.

Felugia is maar een klepn Dorpje. Hier ontscheeptmen sijne Goederen / en repst dinen na Babilon op eenen dagh.

Babilon word beschreven.

Babilon is wel geen heel groote / maar een volkrijke Stad. Hier word van vreemde grooten Koophandel gedreven / alsoo het op de wegh na Persien, Turkyen, en Arabien legh / en hier van daan verre Caravanen na die en andere Gewesten gaan. Hier is een groote voorraad van levens-middelen / die upt Armenien den Tigris af derwaards gebracht worden.

Vlotten op Geyten-

Tot dien eynde heghten sy eenige Geyten-vellen met wind opgeblaſt aan malkander / beleggen de-

deſelve met Plankken / en leggen daar op de Waren / die ſy te Water na Babilon willen afvoeren. De Hupden / ſoo dra de Vlaght aan Land is / worden geopend / en met Kanneelen weder te rugh gevlaght / om ſigh daar meer van te bedienen. In oude tijden was Babilon onder het Koninghrijk van Perſien, maar thans ſtaat het onder den Turk. Aan de overzijde der Rivier leghd een ſeer ſchoon Voorp / en daar van daan gaat men over een lange Schip-brugh na de Stad. Als nu eenigh Vaartuygh de Rivier op of af komt / laten ſy eenige Schupten van de Brugh ſakken / op dat'er de Scheepen konnen door varen.

vellen uyt Armenien, brengen de Waren na Babilon.

Welk onder den Turk ſtaat.

Een Schip-brug.

De Thoorn van Babel ſtaat ſeven Mijlen van de Stad / na de kant van Arabien, dighr by de Rivier Tigris, maar is aan alle kanten afgevallen / waar door ſigh thans / het fatſoen van een Thoorn verlooren hebbende / vertoond als een kleyne Bergh. Sy was gemaakt van Tigchel-ſteenen / die in de Son gedrooghd waren / tuſſchen Riet en Bladeren van Palmbomen waren geleghd. Men ſiet'er geen openingh om binnen deſelve te komen. Sy ſtaat op een groote Vlakte tuſſchen de Rivieren de Euphrates en Tigris.

De Toorn van Babel waar die ſtaat,

hoe ſig vertoont, en hoe gebouwd was.

Twee dagen reyſens van Babilon by den Euphrat, aan een Plaats / Ait genaamd / ſietmen een vreemde ſaak. Daar is een openingh / uyt welke geduerigh kookend Pek met duyle ſtinkende rook opgewolpen word / welk ſigh dan in een groot Veld / dat'er vol van is / verſpreyd. Dit is / ſeggen de Mooren, de Mond van de Hel. De Inwooners van dat Land / om dat ſy de ruymte van dit Pek hebben / by hen Darrek genoemd / bepleghen daar mede de buytenzijde van hunne Vaartuygen / twee of drie duym dik / ſoo datſe wel ter degen waterdighr ſijn.

Kookend Peck komt uyt de grond op.

Waar toe gebruykt.

Als'er overvloed van water in de Rivier Tigris is / kan men van Babilon tot Balſora in aght of negen dagen met de ſtroom afvaren: maar met laag water heeft men meer tijd van doen. Dit Balſora was by ouds onder het Gebied van de Arabiers, maar thans ſtaat het onder den Turk. Echter ſijn'er noch ſommige Arabiers op eenige Eylanden in den Euphrates,

Hy komt tot Balſora.

Arabiſche Rovers hier ontreat.

Derſelver levens-wijs. phrates, die de Turk niet kan bedwingen. Deeſe leven alle op den Hoof/ en hebben geen vaſte woonplaats/ maar vertrekken gedurigh met hunne Kameelen/ Geyten/ Paarden/ Vrouwen en Kinderen/ en alſoo met al 't geen ſy hebben/ van de eene Plaats na de andere. Sy dragen wijde blauwe Rokken; de Vrouwen ſijn in de Neus en Ooren/ en om de Beenen geringhd/ met goudene en ſilvere Ringen.

Beſchrijving van den Handel tot Balſora. Deeſe Stad leyd niet ver van de Golf van Perſien, en is een Stad van grooten Handel met Specerijen en Drogiſterijen/ die'er van Ormus gebraght worden. Hier is ſeer veel Wept/ Rijs en Dadels/ die hier rondom waſſen/ waar mede sy Babilon en het geheele Land/ als ook Ormus, en de Kuſten van Indien konnen voorſien.

Onnoſele Vaartuygen. Van Balſora voeren wy de Perſiaanſche Golf af na Ormus met een Schip/ welkers Planken aan malkander gehegt/ of met Cayro, een ſoort van draat of touw/ welk men van de baſt der Cocos-bomen maakt/ genaapd/ en tuſſchen de voegen met een ſoort van riet of plat ſtroo beſet waren/ welk dan de reden is/ dat deſelve veel lek ſijn. In het varen hadden wy Perſien doorgaans aan de linker-hand/ en aan de reghter-hand de Kuſt van Arabien, daar wy dan voor by verſcheydene Eylanden voeren/ onder andere ook het vermaarde Eyland Baharim, daar de beſte Paarlen die rond ſijn/ en Orient genoemd worden/ van daar komen.

Baharim, daar de beſte Paarlen gevist werden.

Hy komt tot Ormus. Ormus is een Eyland van 25 of 30 Mijlen in den omtrek/ en het ſchraalſte dat'er in de Weereld is. Want niets groeyd daar als Sout/ en sy moeten Water/ Hout/ Eetwaren/ en alles wat hen noodigh is/ hebben uyt Perſien, welk daar ontrent twaalf Mijlen van daan leghd/ ſeer vruchtbaar is/ en alle ſoort van levens-middelen voor Ormus uytleverd. De Portugyſen hebben hier/ te weten/ Anno 1583/ een Fort dight aan de Zee-kant/ waar in een Kapiteyn uyt naam van den Koningh van Portugal Commandeerd/ met een redelijk getal Soldaten/ die ten deele op het Fort/ en ten deelen in de Stad leggen.

Is een onvrugtbaar Eyland, en word uyt Perſien geſpijſd.

Een Portugeeſch Fort aldaar.

ggen. In deese Stad sijn Kooplieden van alle Na- Desselfs
en / en bysonder veele Mooren en Heydenen. Groo- Koophan-
Koophandel wozd hier gedreven met allerlep soozt del.
an Specerijen / Drogisterp / Sijde / Sijde-stoffen /
hoone Persiaansche Tapijten; met Paarlen / die
er van Baharim komen / en beter als alle andere
n; en Persiaansche Paarden / die na alle de Ge-
esten van Indien versonden wozden. Sy hebben Een Moors
n Moor tot hun Koningh / die echter van de Por- Koning.
gysen gekoren en geregeerd wozd. De Drouwen Dragt der
hikken sigh hier wonderlijk op / want sy hebben in Vrouwen
are neusen / ooren / nek / armen / en beenen / ver- alhier.
hepden ringen met Juweelen beset / en bysonder
ch een langhwerpige plaat van gould aan de zij-
van haar neus / en goudene of silvere klompen
in hare ooren hangen / waar dooz dan deselve soo
jd wozden / datmen wel drie vingeren teffens daar
steken kan. Wy waren niet langh hier geweest / of Fitch word
p wierden gebangen geset / en dooz den Gouver- hier gevan-
ur van het Fozt / Don Matthias de Albuquerque, gen geset
n een gedeelte onser Goederen beroofd. Doozts met sijne
ed hy ons den 11 October 't Scheep gaan / om na Makkers, en
oa aan den Onder-Koningh / thans sijnde Don worden na
anciseo de Mascarenhas, gesonden te wozden. Het Goa ge-
chip quam den Gouverneur toe / en was met 124 voerd.
ogelijk twintigh / segd Purchas) Paarden bezagt.
lle Koopmanschappen / die tot Goa met een Schip /
ar Paarden in sijn / gebzaght wozden / sijn tot
oa Tolbzp / doch booz de Paarden moet betaald
ozden; maar in een ander Schip overkomende /
oet'er aght ten honderd van gegeven wozden.
De Kust van Sindi boozby sijnde / quamen wy op En komen
1 5 November by de eerste Stad in Indien, ge- onderweegen
aand Diu, leggende in het Rijk van Cambaya, op tot Diu.
1 Epland. Het is de sterkste Plaats die de Portu-
sen in deese Gewesten hebben. De Stad selfs is Welk be-
t groot / maar wel boozsien met Koopmanschap- schreven
n; want hier wozden veele groote Schepen met word,
erlep Waren bezaght na de Straat van Mecca,
Ormus, en elders heen. Deese Scheepen komen
1 deele Mooren, en ten deele Christenen toe. Maar

gelijk ook Cambaietta.

de Mooren mogen niet vertrekken / als met een Portugyſch Paspoort.

Cambaietta is de Hoofdſtad van dit Landſchap / die groot en ſeer volkrijk / ook voor een Heydenſche Stad wel gebouwd is / maar indien'er een Hongersnood ſoude ontſtaan / ſouden de Menſchen hier hunne Kinderen om een kleynigheyd verkopen.

Vrouwen met yvore ringen.

De laatſte Koningh van Cambaya was Sultan Bada, die in de Belegeringh van Diu omquam. Niet langh daar na wierd de Stad ingenomen van den Grooten Mogol, Koningh van Agra en Delli, welke Plaatſen veertigh dagen reyſens van Cambaya leggen. De Vrouwen hebben hier om hare armen een menighte p'voore Ringen / daar ſy ſoo op verſlingerd ſijn / datſe liever haar eeten als deeſe Bracelletten miſſen ſouden.

Komen tot Daman,

Van Diu quamen wy tot Daman, de tweede Stad der Portugyſen, in het Landſchap van Cambaya, veertigh mijlen van Diu. Hier is geen Handel als van Kooren en Rijs. Sy hebben veele Dorpen onder hen / die ſy in Vreedens-tijd ongeſtoord beſitten / maar ſoo'er Oorlogh is / is'er de vyand meeſter van. Van Daman voeren wy voorby Baſaim, en vervolgens voorby Tana, in welke Plaatſen wepnigh andere Handel / als met Kooren en Rijs omgaat.

en vervolgens tot Chaul,

welk beſchreven word.

Den 10 November quamen wy te Chaul, dat op het vaſte Land is / en uyt twee Steeden beſtaat / de eene behorende aan de Portugyſen, en de andere aan de Mooren. De Portugyſche Stad leghd naaſt de Zee; is met een Wal omringhd / en commandeerd over de Baay. Die van de Mooren leghd wat binnenwaards / en word geregeerd van een Moors Koning / Xa-Maluco genaamd. Hier word een groote Koophandel gedreven met allerley Specerijen / Zijde / Zijde-ſtoffen / Sandel-hout / Elephants-tanden / Chineeſch Werk / en Supker / die van de Noot Gagara gemaakt word. De Boom daar de Noot aan waſt / word de Palm- of Cocos-boom genoemd / de voordeeligſte Boom die'er in de Weereld is. Sy draagd altijd vrugten / en leverd Wijn / Olij / Supker / Aſijn / Touw en Kooken uyt. Van de Bladeren maakt-

Cocos-boom leverd alles uyt,

en op wat wijſe.

men

men de Daken voor de Huysen / Zeylen voor de Scheepen / en Matten om op te sitten of te leggen. Van de Takken maken sy hunne Huysen / en Besems / om mede te beegen. Van de Stam maken sy Scheepen. De Wijn halen sy uyt het bovenste van den Boom / op deese wijs. Sy maken een openingh in een Tak / en binden daar een aarde Pot aan vast / die sy alle morgen en avond ledig maken. Dit Nat gieten sy op eenige drooge Rosijnen / en laten het soo distilleeren / 't welk binnen korten tijd seer sterke Wijn word.

Hier komen veele Scheepen uyt alle Gewesten van Indien, als ook van Ormus en Mecca. Hier sijn veele Mooren en Heydenen; deese laatste hebben een vreemde manier van doen onder hen. Sy eeren een Koe / en agten 't een loffelijke saak / de Huysen met Koe-drek te smeeren. Sy willen niets dat leeft dooden / selfs niet een Luys / alsoo sy pets te dooden sonde rekenen. Sy eeten geen vleesch / maar worteten / Rijs en Melk. Als een Man sterft / word de Vrouw met hem verbrand; maar indien sy dat wegerd / word haar het haar afgeschooren / en sy van niemand meer geacht. Sy geven voor reden / van haare dooden niet te begraven / dat uyt de lighamen veele wormen en andere ongedierten groepen / die dan / als de lighamen verteert sijn / geen voedsel souden hebben / 't welk een sonde soude sijn / en daarom is het / dat sy de dooden verbranden. In Cambaya willen sy insgelijks geen Schepsels dooden / noch pets hebben dat gedood is. Men heeft'er selfs Gasthuysen voor Honden / Katten en Vogelen / die eenig gebrek hebben / en men geeft de Mieren de kost.

Koeyen worden daar geeert.

Sy besmeeren de Huysen met Koe-drek.

Willen niet, dat leefd dooden.

Dooden, en de Vrouwen met de Mans verbrand, en waarom.

Gasthuysen voor Beesten.

Goa is de voornaamste Stad der Portugysen in Indien, daar de Onder-Koningh sijn Hof houd. Sy leghd op een Eyland / dat ontrent 25 of 30 Mijlen groot is. Het is een seer sterke Stad / en voor een Indische vry staap. Het geheele Eyland is vol Thuynen en Boomgaarden / en op het selve sijn Cocosboomen / en eenige Dorpen. Hier sijn veele Kooplieden van allerley Natien. De Vloot / die Jaarlijks uyt Portugal komt / en uyt vier / vijf / of ses groote

Goa word beschreven.

Biſapor, de Hoofdſtad van Hidalcan.

Scheepen beſtaat / komt hier eerſt aan / welk gemeenlyk is in September, en blyft hier veertigh of vyftigh dagen / waar na sy vertrekken na Cochin, om Peper voor Portugal te laden doch meenigmaal blyft'er een tot Goa, om daar bevraght te worden / en de overige gaan / gelyk geſeghd is na Cochin, 't welk honderd mylen van Goa Zuydwaards legh. Goa leghd in 't Land van Hidalcan, welk ſes of ſeven dagen reyſens Landwaards in leghd / daar Biſapor, of Viſapor, de Hoofdſtad van is.

Hier word Pitch gevangen,

Den 20 November tot Goa gekomen ſynde / wierden wy ten eerſten gevangen geſet / en van de Juſtitie onderſoght / en na een Paspoort gevraaghd. Men beſchuldigden ons van Spionnen te ſyn doch konden het niet bewyſen. Echter bleven wy tot den 22 December gevangen wanneer wy op vyve voeten geſtelt wierden; mids dat wy voor twee duyſend Ducaten borgh ſtelden / dat wy niet ſouden uyt de Stad gaan. Dit had Vader Stevens, een Engelſch Jeſuit, en een ander Religieus, een vriend van hem / voor ons verkregen. Onſe Borgh was Andreas Taborer, dien wy twee duyſend een honderd en vyftigh Ducaten telden / en echter wilde hy geduerigh noch al meer hebben. Dit bewoogh ons / by den Vice-Roy en het Gerecht te verſoeken / dat wy ons geld mogten weder hebben / door dien sy het ontrent vyf Maanden in hunne handen hadden gehad / ſonder datmen eenigh bewyſ tot ons nadeel had weten in te brengen. Doch de Vice-Roy antwoorde ons met vyy ſcharpe woorden / dat wy eerlangh beeter ſouden getoetſt worden / en hy noch wat anders tegens ons had.

en op borgtogt ontſlagen,

en op nieuws bedreygd.

By ontvlugten het.

Hier op beſlooten wy ten eerſten liever onſe vryheyd te ſoeken / dan langer in vyfkel te ſyn / om daar voor ons geheele leven als Slaven te moeten blyven; want hier wierd reeds van gemompelt: en namen op den 5 April 1585 in den morgenſtond de vlugt. Over de Rivier geſet ſynde / gingen wy twee dagen te voet / doch in geduerige vreeſ van aghterhaald te worden; te meer / om dat wy geen wegh wiſten / en niemand vertrouwende / geen weghwyſer by ons had-

hadden. De eerſte Stad daar wy aanquamen / was Bellargan, daar een grooten Handel met Diamanten, Rubijnen, Saphyren, en verſcheydene andere Eedele Geſteenten gedreven word. Hier van daan quamen wy tot Biſapor, een groote Stad / daar de Koningh ſijn Hof houd; daar veele Heydenen, en die alle groote Afgoden dienaars / ſijn. Hunne Afgods-beelden ſtaan in de Boſſchen / die ſy de naam van Pagoden geven / en hebben de gedaante / ſommige van een Hoe / andere van een Meerkat / andere van een Buffel / en ſommige van een Pauw / en andere wederom van een Duyvel. Hier ſijn ſeer veel Elephanten / die in den Oorlogh gebruykt worden. Men heeft hier veel Goud en Silver / en Huyſen van Steen / fraay en hoogh opgebouwd.

En komen tot Bellargan, en van daar tot Biſapor. Heydenſche Afgoden-dienaars en Beelden.

Hier van daan quamen wy tot Golconda, daar Cutup de Lashach Koningh is. Hier en in 't Rijk van Hidalcan, en in de Landſtreek des Koninghs van Decan, worden de Diamanten van het Oude Water gevonden. Het is een wy groote en ſchoone Stad / met fraaye Huyſen van Tigchel-ſteenen en Hout gebouwd. Hier is ſchoon varſch Water; overvloed van allerley vruchten en gewaſſen. De Mannen en Vrouwen hebben tot haar kleedingh een kleedje / gebonden om haar middel / ſonder ander toeſtel. Het was hier wy heet / doch de Winter begint'er in 't laatſte van May.

Golconda, daar ontrent de Diamanten gevonden worden. Beſchrijving van die Stad.

In deeſe Gewesten / doch aght dagen hier van daan / na de Golf van Bengala, is de Haven Maſulipatan, werwaarts uyt Indien, Pegu, en Sumatra veele Scheepen / rijkelijk geladen met Peper / Foely / en andere Specerijen en Koopmanſchappen / komen. Het Land is'er ſeer goed en vruchtbaar. Hier van daan reyſden wy na Servidore, een ſchoone Landſtreek / waar van de Koningh de Brood-Koningh genoemd word. De Huyſen ſijn'er alle met Leem gebouwd en gedekt; hier ſijn veele Mooren en Heydenen, doch men merkt'er niet veel Godsdienſt.

Maſulipatan. Servidore.

Hier van daan vertrok ik na Bellapore, en van daar na Barrampore, of Brampore, in het Landſchap van Zelabdim Echebar. Hier hadmen ſilver-geld / dat

Hy komt te Bellapore.

Des Mogols kleeding.

ſonder met Rubynen, Diamanten, en Paarlen. De Koningh heeft een kleed aan / dat gelijk als een Hemd is / en is aan de eene zijde met een band opgebonden / en op ſijn Hooft een linnen Tulleband / die veeltijds met geel of rood gecouleurd is. In ſijn Vertrek magh niemand komen / als de geſneedene / die op ſijne Vrouwen paſſen.

Fitchs Geſelſchap verlaat hem.

Wy bleven tot den 28 September 1585 alle drie tot Fatepore; maar op dien dagh nam Mr. Johan Newberie de kleyne aan na Lahor, om van daar door Perſien te gaan na Aleppo, of Conſtantinopolen; ſoo als het hem beſt ſoude voorkomen / en raade my / om na Bengale en Pegu te gaan / met belofte / om / indien het God beliefde / met een Schip upt Engelland my binnen twee Jaren tot Bengale te komen vinden. William Leedes de Juwelier bleef hier in dienſt van den Koningh Zelabdim Echebar, die hem ſeer wel handelde / want hy gaf hem een Huys / vijf Slaven / een Paard / en dagelijks vijf S. S. aan geld.

Fitch vaard na Satagam.

Ik reyſde van Agra na Satagam in Bengale, met een Geſelſchap van 180 Vaartuygen / geladen met Sout / Opium, Loot / Behangſels / Tafelkleeden / en verſcheyde andere Koopmanſchappen / de Rivier Jemena af. Hier ſijn de voornaamſte Kooplieden Mooren en Heydenen.

Vreemde pleghtigheden der Bramines.

In die Geweſten gebruykt men vreemde Ceremonien. De Bramines, hunne Prieſters / komen aan de waterkant / hebbende een band / die met groote pleghtigheden is gemaakt / om hun hals; ſteken beyde de handen te gelijk in 't water / doch halen d'een voor / d'ander na daar upt; hebbende gemelde band met bey de handen in het water ingedompelt. Hoe koud het is / waſſen ſy ſigh dus

Levenswijs der Heydenen.

met kout of warm water. Deeſe Heydenen eeten geen vleeſ / en dooden geen levendigh Schepſel. Sy gebruyken geen andere ſpijs en dranck als Rijs / Boter / Melk / en Aardvruchten. Naakt doen ſy hun Gebed in 't water / en kooken hun ſpijs / en eeten deſelve inſgelijks naakt. Als ſy boete / of pœnitentie doen / gaan ſy plat op de aarde nederleggen / en opſtaande / loopen ſy dertigh of veertigh maal rondom. Sy heffen hunne handen op na de Son / en

kuſſen

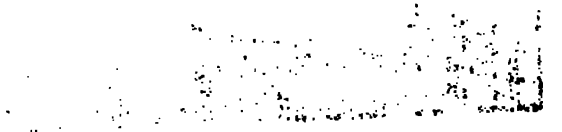

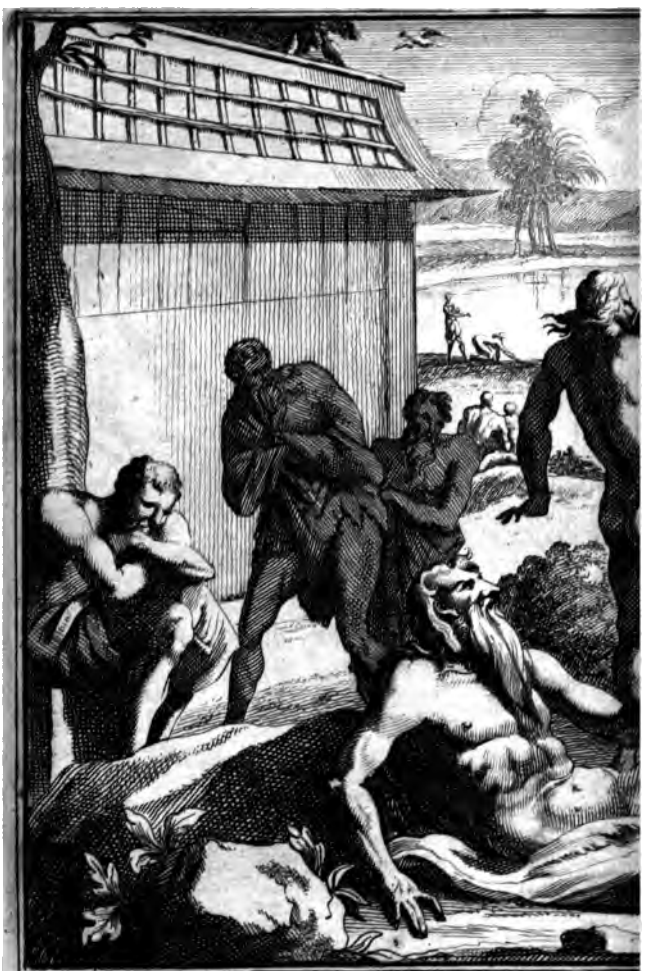

kuſſen de aarde met uytgeſtrekte armen en beenen. T'elkens als ſy op de aarde gaan leggen / maken ſy met de vinger een teken in de grond / daar by ſy dan weeten / wanneer hun devotie voldaan is. Deese Bramines maken alle morgen met een geele ſtoffe / die ſy daar toe hebben / een teken aan hunne voorhoofden / ooren en keel. Ook ſijn'er eenige oude Mannen / die met een doos vol geele ſtof de Straten op en neder gaan / en elk een die hen te gemoed komt / daar upt aan ſijn hoofd en nek een teken maken. De Vrouwen komen met thien / twintigh / of dertigh na de waterkant al ſingende / daar ſy haar ſelven waſſen; en na veele pleghtigheden een teken op hare voorhoofden en aangeſighten maken / waar na ſy al ſingende weder vertrekken. De Doghters trouwen hier op haar thiende Jaar / en wel vroeger. De Mannen hebben ſeven Vrouwen; het is een ſnood volk / ſlimmer als de Jooden. Als ſy elkander groeten / heffen ſy hunne handen op na het hoofd / en ſeggen / Rame, Rame. en byſondere plegtigheden.

Van Agra quam ik tot Prague, daar de Rivier Jemena in de groote Rivier Ganges loopt / en ſijn naam verlieſt. De Rivier Ganges komt upt het Noordweſten / en loopt Ooſtwaards aan in de Golf van Bengale. In deſe Landſtreek ſijn veele Tygers / Patrijſen / Torteldupven / en verſcheyden andere Vogels. Hier ſijn veele Bedelaars / by hen genoemd Scheſche, die naakt gaan / daarmen groote agting voor heeft. Ik heb'er een geſien / die een Monſter onder de andere was; hy was geheel naakt / had een ſeer langen baard / en bedekte ſijn ſchamelheyd met het haar van ſijn hoofd. Aan ſommige vingers had hy nagels twee duymen langh die hy nopt wilde affſnijden; ook wilde hy niet ſpreken / maar had aght of thien andere by hem / die het woord voor hem deeden. Als yemand yets tot hem ſeyde / lepde hy ſijn hand op de borſt / boogh ſigh / doch ſprak niets; ſelfs wilde hy den Koningh geen antwoord geven. Prague. De Rivier Ganges. Miſſelijke vertooning van een Bedelaar.

Van Prague voeren wy de Rivier Ganges, die hier wyd breed is / af. Hier is een meenighte van allerley

Viſſen /

Vissen / en veele wilde Swanen / Gansen / Kranen / en ander Gevogelte. Het Land is seer vrughtbaar en volkrijk. De Mannen scheeren meest alle hunne baarden glad af / maar hebben langh hayr; edog / sommige sijn op het hoofd insgelijks kaal geschooren / uytgenomen dat sy een ronde kroon boven op hun hoofd hebben. In deese Rivier sijn veele Eylanden / en het water daar van is heel soet en aangenaam.

't Water in de Ganges seer soet.

Bannaras, een groote Stad, bewoond van Heydenen.

Dus quamen wy tot Bannaras, een groote Stad / daar veel Cottoen / en Shashes voor de Mooren gemaakt word. Hier woonen niet als Heydenen, die de grootste Afgoden-dienaars sijn / die ik ooyt gesien heb. Uyt ver-afgelegene Gewesten komen selfs Heydenen herwaards in een Beevaart / of Pelgrimmagie. Langhs de waterkant sijn seer veel fraaye Huysen / in welke alle / of de meeste der selve / steene of houte Afgods-beelden / doch van een leelijke en mismaakte gestalte / sijn. Sommige der selve sijn gelijk als Leeuwen / Luyparden / en Meerkatten / andere hebben de gedaante van Mannen en Vrouwen; sommige gelijken wel een Pauw / en andere den Duyvel / hebbende vier armen en vier handen. Sy sitten met de beenen kruyslings over malkander / en hebben de eene dit / en de ander yets anders in de hand. Als nu de dagh aanbreekt / of wel vroeger / komen soo Mans als Vrouws-persoonen uyt de Stad herwaarts / om sigh in de Ganges te wasschen / daar dan verscheyde oude Luyden op een daar toe geordineerde plaats sitten bidden / die de aankomende drie of vier strooytjens geven / welke sy sigh wassende tusschen de vingers houden; en andere sitten hier om de aankomende een teken aan het hoofd te geven / waar voor aan de oude Lieden straks na het wassen een weynigh Rijs / Gerst / of Geld / welk sy in een doekjen by sig hebben / gegeven word. Hier gaan sy / d'een na het een / en d'ander na een ander Beeld / daar sy yets komen offeren / by welk offeren die oude Mannen eenige gebedekens uytspreken / en dan is het alles geheylighd. Op verscheyden plaatsen staat een Beeld / dat in hun Taal Ada ge-

Beevaard herwaards gedaan van alle Gewesten,

die nauwkeurigh beschreven word.

Die'er sitten bidden.

Ada, een wanschapen Beeld.

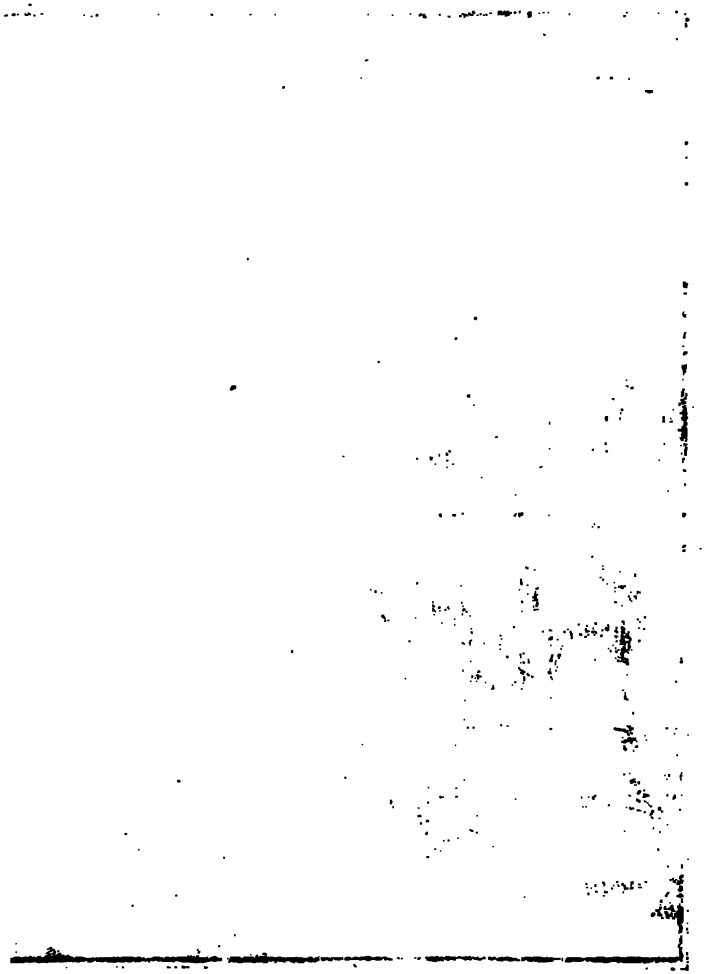

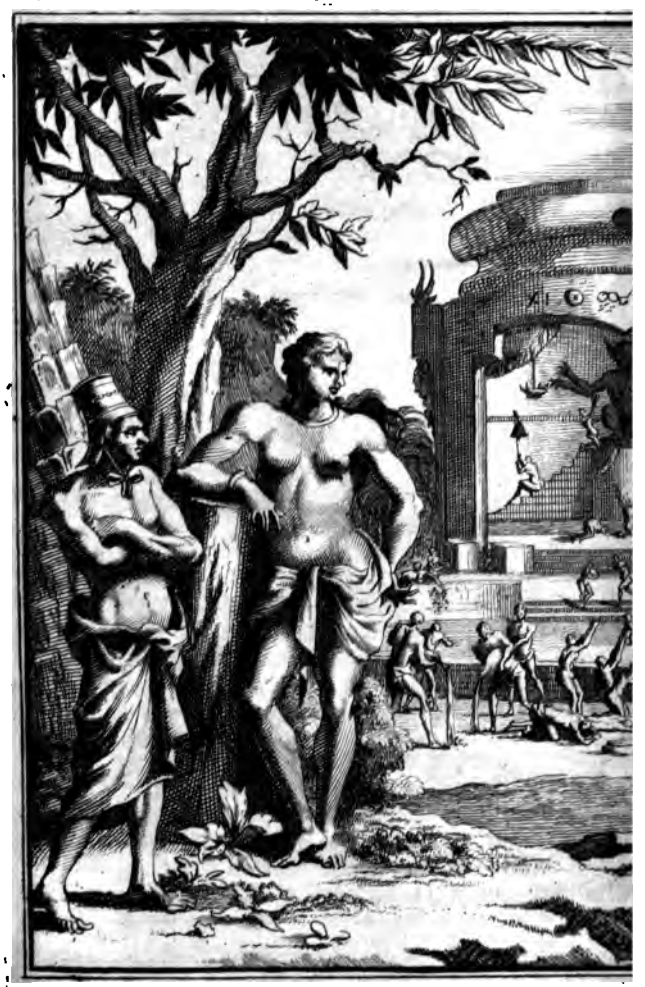

woȝd. Om ſig in deeſe Put te waſſen / en aan hunne Goden te offeren / komen hier de Menſchen met vijftigen / ſomtijds met honderden te gelijk aan. In ſommige van gemelte Hupſen ſit pemand by warm weder by de Beelden / met een Waper in de hand / om deſelve te verkoelen. Als ſy eenig Geſelſchap daar ſien na toe komen / trekken ſy aan een Bel / die daar hangd / waar op dan van veele / bpſonder van die upt het Land komen / een Aalmoes gegeven woȝd. Met een woȝd / veele deeſer Beelden ſijn ſwart / met lange nagels / en ſommige ſitten op Pauwen en andere Vogelen / van een miſlijk maakſel / met lange Havikſ-bekken; dog onder andere igs'er een / daar ſy veel werk van maken; want dat geeft hen / na hun ſeggen / alleȝ ſoo tot voedſel als tot kleeding / en by het ſelve ſit geduertig pemand met een Waper / om hem te bewaapen.

Een wanſchapen Afgodsbeeld word met een Wayer verkoeld.

Hoe de dooden gehandeld worden.

Hunne dooden woȝden / of tot Aſ verbȝand / of in het Vper wat geſengd / of gebȝaden / en dan in het water gewoȝpen / die dan van de Honden en Voſſen ten eerſten opgegeten woȝden. De Vȝouwen verbȝanden ſy met de overledene Mannen; en indien ſy daar toe onwillig ſijn / woȝd haar het haȝr afgeſchooren / en ſy naderhand met de nek aangeſien. De Mannen en Vȝouwen gaan hier geheel naakt / uptgenomen dat ſy een kleyn kleedjen om haar middel gebonden hebben. De Vȝouwen ſijn met ſilvere / koopere / of tinne ringen / en met pvoire banden / die met Agaten en Amber-ſteenen beſet ſijn / om haar hals / armen en ooren opgeſchikt / en op hare vooȝhoofden met een roode ſtreep / en een dȝiedubbelde roode band om hare hoofden getekend. De Mannen dȝagen deȝ winterȝ / by ons de May, gebroederde Cottoene Rokken / die geſtikt ſijn gelijk onſe Matraſſen / en op hunne hoofden Mutſen van deſelve ſoȝt / niet qualijk de Vijſels van onſe Krupdeniers gelijkende / die vooȝ een opening hebben om te konnen ſien; maar vooȝts tot beneden de ooren toe getrokken / en vaſt gemaakt woȝden.

Kleeding der Vrouwen,

en Mannen aldaar.

Als hier een Man of Vȝouw ſiek igs / en ſchijnd te ſullen ſterven / leggen ſy den ſelven een geheele nagt

Godlooſe behande-

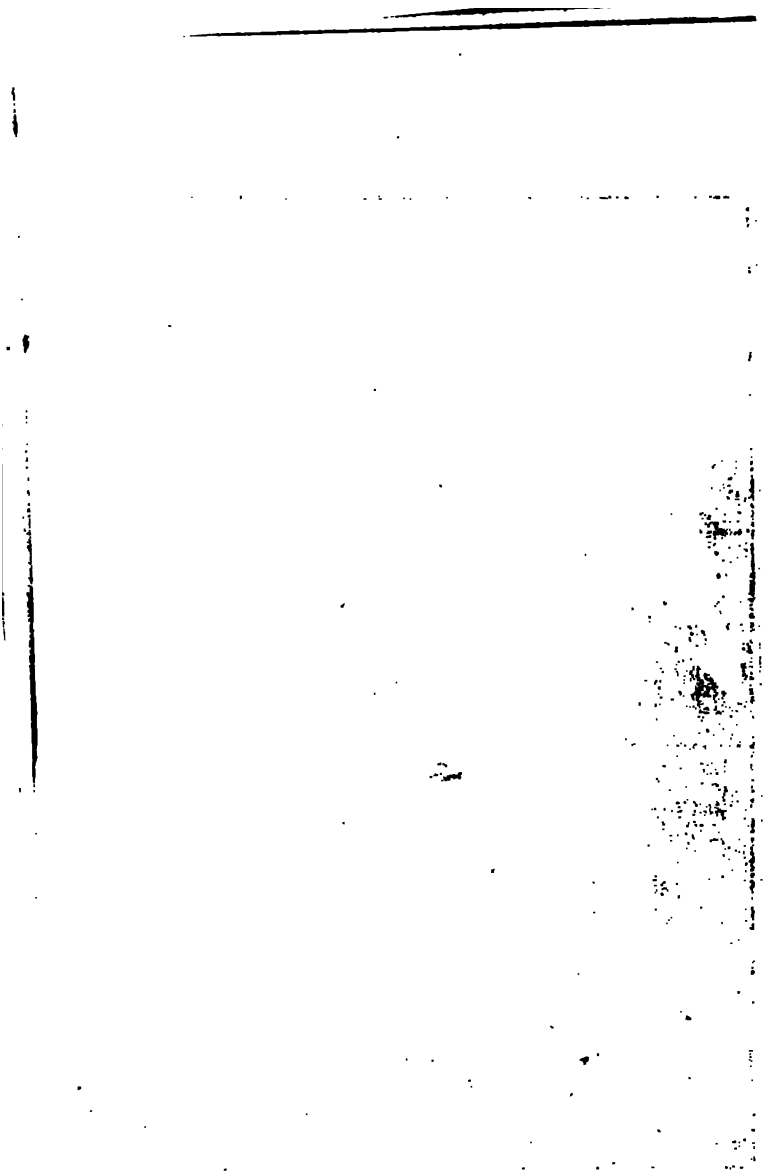

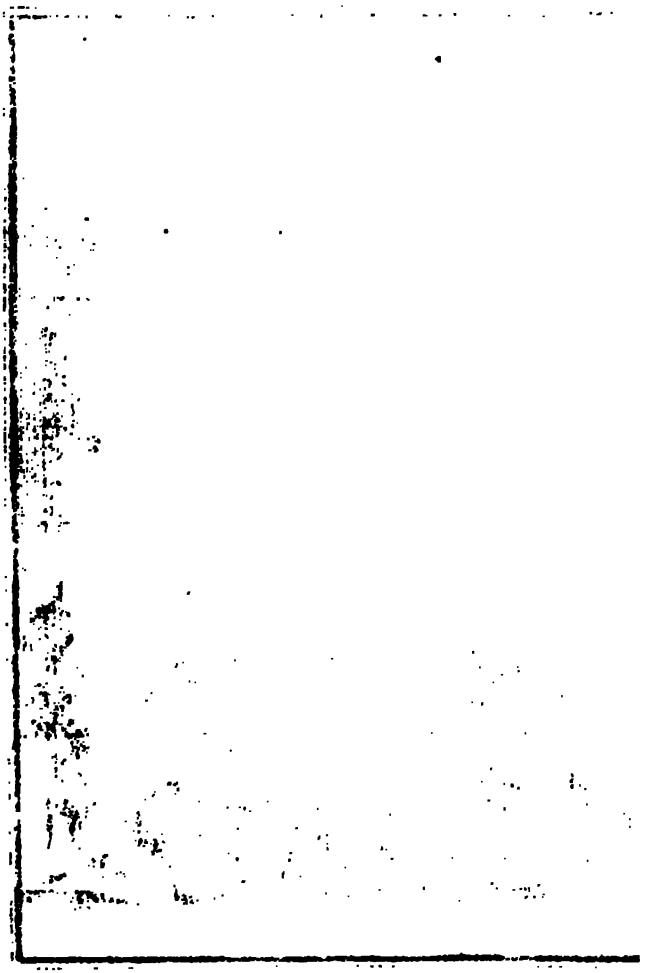

genoemd wordt. Ook hebben sy verschepden uptgehouwen Steenen ontrent dat Beeld / waar op sy eerst water gieten / en daar na wat Rijs / Tarwe Gerst / en diergelijke stropen. Dit Beeld Ada heeft vier handen / en klauwen aan deselve. Sy hebben hier ontrent een groote plaats / met steenen opgemaakt gelijk als een Put / waar in men met trappen afklimt ; het water daar in beslooten is seer vupl en stinkend / 't welk door de meenigte van Bloemen / die'er geduerigh in geworpen worden / veroorsaakt word. In deese Bak of Put is altijd veel volk / alsoo sy gelooven / dat die sig hier in wast / vergeving sijner sonden ontfangt / door dien God / na hun seggen / sig aldaar gewassen heeft. Sy versamelen selfs wel eenig sand van desselfs grond / welk sy mede nemen / en voorgeven / heylig te sijn. Hoe sy vergeving der sonden meenen te bekomen.

Sy bidden noopt als in het water ; als sy sig hier wassen / doen sy sulks over hun geheele hoofd / vervolgens scheppen sy water in hunne beyde handen / keeren sy sig daar dienmaal mede rondom / drinken 'er dan dienmaal wat van / en gaan daar op na de Hupsen daar de gemelde Goden staan. Sommige van deese Pelgrims wassen of begieten een plaats op de aarde / die van hunne lengte is / waar op sy dan gaan leggen bidden met uptgestrekte armen en beenen / dog staan twintig of dertig maal tusschen beyden op / gaan t'elkens weder leggen / en kussen de aarde / dog willen hun regter-voet niet het minste bewegen. Hoe dese Pelgrims sig wassen,

Andere wederom gebruyken vreemde Ceremonien met 15 of 16 groote en kleyne Krupken ; want als sy die by malkander setten / klinken sy thien of twaalf maal met een kleyn schelletjen ; daar op maken sy rondom die Krupken een kring vol water om te bidden ; vervolgens gaan andere daar by neder sitten / en een derselve geeft hen de Krupken over / daar sy dan meermaals verschepde dingen over prevelen / en dat gedaan hebbende / na hunne Goden gaan / en hunne offerhanden / die sy gelooven wonder heylig te sijn / neder stroopen / en veele van de daar neder-sittende een teken aan het voorhoofd maken / 't welk voor een groote weldaad gehouden en andere grillen bedrijven.

word.

nagt voor een hunne Afgods-beelden neder / waar door hy of beterd / of sterft ; maar indien hy in die nagt niet beterd / komen de naaste Vrienden by den sieken sitten / en maken voor een korten tijd een groot geschreeuw ; dat niet helpende / brengen sy hem aan de kant van het water / setten hem op een Mat van riet / en laten hem soo in de Rivier sakken. ling van een siek Menſch.

Als'er een paar Volks getrouwd is / komen de nieuw-getrouwde aan de kant van het water / daar sy een oud Man / sijnde een Bramine, of Priester / een Koe / een Kalf / en een Kalf-dragende Koe vinden. De getrouwde / de Koe / het Kalf / en de oude Man gaan alle in het water / en men geeft den ouden Man een witten doek van vier ellen lang in de handen / en met eenen een mand / die krupslings toegebonden is / en daar verschepden saken in sijn. De Priester legd de doek op de rug van de Koe / die hy dan aanstonds by de Steert vat / en eenige woorden spreekt. De nieuw-getrouwde Vrouw heeft een kopere Krupk vol water / de Man houd den ouden Man by de hand / en de Vrouw haar Man / en alle houden sy de Koe by de Steert. Hier op word het water uyt de Krupk over de Steert van de Koe gegoten / welk dan over en door hunner aller handen loopt ; vervolgens scheppen sy water met hunne handen / en de oude Man bind hen beyde aan malkander vast. Dit gedaan sijnde / gaan sy rond-om de Koe / en het Kalf / en geven yets aan de Arme / die'er altijd by de hand sijn / en aan den Priester die Koe / en het Kalf ; en voorts na 't een en 't ander Beeld / daar sy geld offeren / plat op de grond gaan leggen / deselve meermaals kussen / en daar na weder vertrekken. Misselijke manier van trouwen, en het vatten van een Koe by de steert.

Hunne voornaamste Beelden sijn / gelijk reeds geseyd is / swart en leelijk / hebbende een ongemeen grooten mond / vergulde ooren die vol Juweelen hangen / goudene / silvere / of glasene tanden / en d'eene heeft dit / en d'andere wat anders in de hand. In de Huysen daar sy staan / mag niemand met schoenen aan sijne voeten komen / en altijd worden 'er Lampen voor deselve gebrand. Uytbeelding der Beelden. Derselver Huysen heylig gehouden, en verligt.

Van Bannaras voeren wy de Rivier Ganges af na Patenaw; onderwegen voeren wy voorby veele fraaye Plaatsen / en een seer vrugtbare Landstreek. Tusschen beyden quamen verscheyde groote Rivieren in de Ganges, sommige soo groot als de Ganges selfs / waar door deselve soo breed word / dat men / wanneer het veel regend / van de eene zijde niet tot de andere kan sien. Deese Indianen, wanneerse de dooden schroeyen / en in 't water werpen / merken aan / dat de Manspersoonen met hunne aangesigten om laag / en de Vrouwen met de aangesigten om hoog drijven. Ik dagt dat sy tot dien eynde aan de ligchamen yets bonden / maar sy seyden my van neen. In dit Gewest sijn veel Dieven en Struykrovers / even als de Arabiers; want deese Menschen hebben geen vaste woonplaats / maar sijn nu hier dan daar. De Vrouwen sijn hier soo met silver en koper opgepronkt / dat het een wonder om te sien is. Sy hebben geen schoenen aan de voeten / op datmen de silvere en kopere ringen aan hare Teenen soude konnen sien.

Groote breedte van de Ganges.

Wonderlijk opgepronkte Vrouwen.

Tot Patenaw weet men goud te vinden; want men graaft'er diepe Putten in de aard / die sy met Tigchelsteenen in het rond opsetten / op dat de aard niet invalle; de aard / die sy hier uytgraven / wassen sy in groote Bekkens / en dan vinden sy het goud op de grond. Patenaw is een seer lange en groote Stad / en is wel eer een Koningrijk geweest / maar staat onder den grooten Mogol Zelabdim Echebar. De Menschen sijn hier doorgaans lang en dun / en worden vry oud. De Huysen sijn hier onnosel van aard opgeset / en met stroo gedekt / maar de Straten vry ruym. Hier word grooten Koophandel gedreven met Cottoen / Cottoene stoffen / en Suyker / welk sy hier van daan na Bengale en Indien brengen / als ook met Opium en andere Waren. Die het Oppergesag onder den Koning alhier heeft / word Tipperdas genaamd / en is van een groot aansien. Ik sag tot Patenaw een gewaanden Propheet / die op een Paard sat / midden op de Markt / en sig geliet te slapen / by welken veele Menschen quamen / die sijn

Sy komen tot Patenaw, daar men goud vind.

Beschrijving van die Stad, Menschen, Koophandel, en regeering.

Een ge-

voet

voet aanraakten/ en dan hunne handen kuſten. Men hield hem voor een groot Man / maar hy was in der daad een onnoſelen bloed. Ik liet hem ſoo ſlapende blijven ; ondertuſſchen is deeſe Landaard wygeſet op ſulke praat-baars en gevepnſde ſchijnheyligе. waande Propheet hoog geagt.

Van Patenaw repſde ik na Tanda, in 't Land van Gouron. Wy ondg is Tanda een koningrijk geweeſt / maar is thans t'ondergebragt door Zelabdim Echebar. Hier word grooten Handel met Cottoen en Cottoene-webben gedreven. De Menſchen gaan hier naakt / hebbende niet anders als een ſlepn kleedjen om haar middel. Hier ſijn veel Tygers / wilde Buffels / en een meenigte van wild Gevogelt. De Inwooners ſijn groote Afgoden-dienaars. Deſe Stad legd een mijl van de Rivier Ganges, daar van de reden gegeven word / dat / als eens in voorige tijden de Rivier door den regen overliep / die Landſtreek en veele Dorpen verdronken / en onder water gebleven ſijn / waar door de paſſagie / daar de Ganges wel eer ſijn loop had / droog wierd / en dus is het / dat thans deeſe Stad ſoo verre van het water legd. Hy komt tot Tanda. Die Landaard Beſchreven. Legd een mijl van de Ganges, en om wat reden.

Van Agra langs de Rivier Jemena, en vervolgens de Ganges af / was ik vijf Maanden onderwegen eer ik tot Bengale quam ; maar men kan het wel in korter tijd overzeilen. Van Bengale repſde ik na het Land van Couche, dat vijf-en-twintig dagen repſens ten Noorden van Tanda legd. De Koning van dit Land / Sukkel Counſe, is een Heyden. Sijn Rijk is groot / en komt tot niet verre van Calſchin (Cochin)-China, daar van ſy ſeggen de Peper te krijgen. De Haven van dit Rijk is Cacchegate. Het Land is afgeſet met Bamboeſen / of Rieten / die aan beyde ſijden geſcharpt ſijn / en diep in de grond ſtaan. Wy komen ten tijde van Oorlog het water een linie diep over het Land laten loopen / ſoo dat geen Menſch of Paard de weg gebruyken kan ; ſelfs vergiftigen ſy wel in ſulken geval al het water. Hier is veel Tijde / en een overvloed van Cottoene-ſtoffen. De Menſchen hebben hier wonderlijk lange Van Agra tot Bengale was Fitch 5 maanden onderwegen. En reyſd na Couche, dat een wijduytgeſtrekt Land is, welk onder water geſet kan worden. Lange

oorige. Ooren / wel tot een ſpan lang / die ſy in hare jonge jaren ſoo weeten upt te rekken. Sy ſijn alle Heydenen, en willen niets het leven benemen; en hebben Dooden niet dat leven heeft. Gaſthuyſen voor Schapen / Geyten / Honden / Katten / Vogelen / en voor allerley levendige Schepſels; die oud en kreupel geworden ſijn / bewarenſe tot datſe ſterven. Als yemand yets levendig gevangen of elders gekogt heeft / geeft men hem daar geld / of anders eetwaar voor / en men bewaard het Amandelen gebruykt voor kleyn geld. in het gemeen Beeſten-Gaſthuys / of laat het loopen. Sy voeden ſelfs wel de Mieren. Amandelen gebruyken ſy voor kleyn geld / en ſelfs wel tot hun Spijs.

Hy komt tot Hugeli, (Porto Piqueno), Hier van daan keerde ik weder na Hugeli, een Plaats der Portugeezen, in 't Land van Bengale, leggende op 23 Graden Noorder breedte / een mijl van Satagan, die van hen Porto Piqueno genoemd word. Wy namen onſe weg door de Woeſtijn / alſoo de regte weg vol Struykroverys was. Wy quamen door het Land van Gouren, daar maar eenige Dorpjens waren / en was meeſt woeſt Land. Wy ſagen onderwegen veele wilde Oſſen / Swijnen / Herten / meenigte van Tygers / en Gras dat langer was als een Man. Niet verre van Porto Piqueno, in het Zuydweſten / is een Haven / Porto Angeli genoemd / in het Land van Orixa. Dit is een Koningrijk op ſijn ſelven geweeſt / welkers Koning een groot vriend van alle Vreemdelingen was / doch is naderhand ingenoomen door den Koning van Patan, die'er naaſt aan gelegen was; maar die was'er niet lang meeſter van / en wierd overwonnen door Zelabdim Echebar, den Koning van Agra, Delli, en Cambaja. Dit Orixa legd ſes dagen reyſens van Satagan, in het Weſten. Tot Angeli is ſeer veel Rijs / Cottoen / en Lijnwaat van Gras / welk sy Terua noemen; en gelijk als Sijde is gemaakt / welk na Indien, en elders heenen verſonden word / en ſeer goed is. Hier komen jaarlijks veele Scheepen upt Indien, Negapatan, Sumatra, Malacca, en andere Plaatſen / die'er met Rijs / Cottoen / Zuyker / lange Peper / Boter / en andere Eetwaren bevragt worden.

door een woeſt Land, en Porto Angeli. Lijnwaad van gras gemaakt. Koophandel aldaar.

Tot

Tot Satagan komende / vond ik dat het voor een Moorſche Stad / een fraaye Plaats was / daar overvloed van alles was te bekomen. In dit Land van Bengale is alle daag / nu op d'eene dan op d'andere Plaats / een groote Markt of Koopdag / by hen Chandeau genoemd / en men heeft groote Booten / die ſy Pericoſe noemen / waar mede ſy van Plaats tot Plaats / om Rijs en allerley andere Waren te kopen / ombaren. Deeſe Booten worden met 24 of 26 Riemen voortgeroepd ; konnen veel laden / dog ſijn boven open. De Heydenen hebben hier veel op met het water van de Ganges ; want hoewel ſy goed water hebben / gaan ſy het water upt de Ganges ver daar van daan halen ; en indien ſy'er niet genoeg van hebben om te drinken / beſprenkelen ſy ſig daar mede / en meenen dus heel wel bewaard te ſijn.

Satagan.

Marktdagen in dat Land.

Hoe daar gehandeld word.

Water uyt de Ganges veel geagt.

Van Satagan repſde ik door het Land van den Koning van Tippara, of Porto Grande, met wien de Mogors, of Mogen, dyna gedurig oorlogen. Deeſe Mogen behoorden onder het Koningrijk van Recon, of Arracan, en Rame : ſijn magtiger als de Koning van Tippara, ſoo dat Chatigan, of Porto Grande, veel tijds onder den Koning van Recon komt.

Porto Grande in Tippara.

Vier dagen repſens van 't gemelde Couche legd het Land Bottanter, en de Stad Bottia, daar Dermain Koning over is. De Inwooners van dit Land ſijn wyt wat lang en ſterk. Upt China, en na hun ſeggen upt Muſcovien en Tartaryen komen Koopliedden derwaards / die'er Muskus / Agaten / Zijde / Peper / en Saffraan / die ſoo goed als die upt Perſien is / koopen. Dit Koningrijk is ruym en groot / en word op drie Maanden repſens gerekend. In het ſelve ſijn ſeer hooge Bergen / en een derſelve ſteekt ſoo hoog upt / dat men den ſelven ſes dagen ver beſchepelijk ſien kan. Op die Gebergten woonen Menſchen met ooren van een ſpan lengte / en die ſulke lange ooren niet hebben / worden van hen Apen genoemd. Men ſegd / dat men op dat Gebergte (waarſchijnlijk de Bergen van Imaus, van de Inwooners Cumao geheeten) Scheepen in Zee herwaards en derwaards zeylende / ſien kan / ſonder

't Land Bottanter, en de Stad Bottia.

Een ſeer groot Land.

Seer hooge Bergen.

Lang-geoorde Menſchen.

Derwaards komen

gien / Cocos-nooten / en andere vrugten. Het Land dat ſig voorby Negrais eerſt opdoet / is vry hoog / maar Landwaards in is laag Land / en vol Water / ſoo dat de Menſchen met Schupten / by hen Paroes genoemd / heen en weder varen / en daar in hunne Hupſen met Vrouwen en Kinderen rondom voeren.

Menſchen in Schuyten woonende.

Van Negrais tot Pegu, is thien dagen reyſens de Rivier op. Van Coſmin voeren wy met die Paroes de Rivier op / en quamen eerſt tot Medon, een fraaye Plaats / daar ongemeen veel Paroes ſijn / door dien ſy hunne Hupſen en Handelplaatſen in deſelve op het water houden. Deeſe Schupten varen af en aan / en hebben al hun Koopmanſchappen binnen Boords; boven deſelve hebben ſy een groote Sombro, of Sonne-ſcherm / welke van Cocos en Vijgebladeren gemaakt / ſeer ligt / en ſoo groot in het rond / als het Rad van een Wagen is.

Medon.

Schuyten met een Sonne-ſcherm.

Van Medon quamen wy tot Dela, een ſeer fraaye Plaats / die een ſchoone Haven aan de See heeft / waar van daan veele Scheepen na Malacca, Mecca, en andere Kuſten varen. Hier ſijn agtthien of twintig ſeer groote en lange Hupſen / waar in veele Elephanten / die hier ontrent gevangen worden / voor de Koningen opgeſlooten en getemd worden. De Landdouw is hier ſeer aangenaam en vrugtbaar.

Dela.

Huyſen voor Elephanten.

Van Dela quamen wy tot Cirion, een fraaye Stad / daar inſgelijks een ſchoone Haven is / daar veel Scheepen van Mecca, Malacca, Sumatra, en andere Plaatſen aankomen / die hier hare Goederen loſſen / en met Paroes na Pegu laten vrengen.

Cirion.

Van Cirion quamen wy tot Macao, een fraaye Stad / daar wy onſe Schupten verlieten / en de anderen daags eenige Delingeges aannamen / ſijnde een ſoort van draag-ſtoelen / van hoorden en matten ſen / op twee ſtaken / die van vier Menſchen gedragen worden; waar mede wy op dien ſelven dag i Pegu quamen.

Macao, Draagſtoelen.

Pegu beſtaat uyt een oude Stad.

Pegu is een ſeer groote ſterke / en ſeer ſchoone St omringd met ſteene Mueren / en groote Graf Sy beſtaat uyt twee / een oude / en een nieuwe S

In de oude Stad woonen alle de vreemde / en veele binnenlandſe Kooplieden. In deeſe oude Stad / die vry groot is / word alles vertierd; deſelve heeft veele Voorſteeden rondom. Alle de Huyſen ſijn van Riet / of Bamboeſen gemaakt / en met Stroo gedekt. Binnen in de Huyſen hebben ſy een Godon, of Pakhuys van Tigchelſteen / om'er de Goederen in te bewaren. Want 't gebeurd meenigmaal / dat vier of vijf honderd Huyſen verbranden / waar door dan alles / indien'er ſulke Godons niet waren / ligtelijk door den brand ſoude vernield worden. In de nieuwe Stad woond de Koning / al ſijn Adel / en Hofgeſin. Dit is een ſeer groote en ſchoone Stad / die in het vierkant legd / en ſchoone Mueren en waterrijke Graagten heeft / waar in veel Crocodillen ſijn. Deeſe Stad heeft twintig ſteene Poorten / vijf in elk vierkant; rondom de Stad ſijn meenigte van houte Schilder-of Wagthuyſen / die alle ſeer fraay verguld ſijn. De Straten ſijn de ſchoonſte die ik oopt geſien heb / ſoo regt als een lijn van d'eene Poort tot d'ander / en ſoo breed / dat'er thien of twaalf Menſchen te Paard naaſt malkander rijden konnen. Aan beyde zijden van deſelve ſtaat voor elke deur een Palm-of Cocosboom / welk dan een ſchoon geſigt / en een ſeer aangename ſchaduw geeft / ſoo dat men den geheelen dag over onder derſelver ſchaduw kan wandelen. Alle de Huyſen ſijn van Hout gemaakt / en met Tegels gedekt.

Huyſen van Bamboeſen; hoe voor brand beſorgd.

En een nieuwe Stad, daar 't Hof des Konings is.

Het is een ſchoone en wel geregulleerde Stad.

Des Konings Hof is in 't midden der Stad / rondom bemuurd / en met een Graagt voorſien. De Gebouwen desſelfs ſijn van Hout / en ſwaar verguld. De Voor-gevel is konſtelijk gemaakt / en ſnſgelijks koſtelijk verguld. Het Huys daar ſijn Pagode, of Afgods-beeld ſtaat / is rondom verguld / en met ſilvere Tegels gedekt. Binnen de eerſte Poort van des Konings Hof is een groot ruym Plein / daar ten wederzijden Huyſen ſijn voor des Konings Elephanten / die ongemeen groot en ſchoon ſijn / en hier tot den Oorlog en dienſt van den Koning geleerd worden. Onder andere heeft hy vier witte Elephanten / die ongemeen raar ſijn / want

Een koſtelijk Hof.

Elephantshuyſen.

Vier witte Elephanten.

geen Koning iſſer dieſe heeft als hy; en indien eenig Koning een witten Elephant heeft / verſoekt hy ten eerſten / dat deſelve hem toegeſonden worde. Als nu ſulken witten Elephant is overgekomen / word aan alle Kooplieden van de Stad belaſt / den ſelven te komen ſien / die dan een halve Ducaat tot een vereering geven moeten / welk dan / alſoo'er ſeer veel Kooplieden in de Stad woonen / een groote ſomme geldts opbrengd. Als men ſijn vereering gedaan heeft / mag men deſelve / al ſijnſe aan des Konings Hof / gaan ſien als men wil. Upt hoofde van die Elephanten word hy met den naam van de Koning der witte Elephanten betiteld. Indien een Koning / een witten Elephant hebbende / hem dien op ſijn verſoek niet ſoude willen ſenden / ſal hy den ſelven daarom beoorlogen / en liever een gedeelte van ſijn Rijk miſſen / als dien niet te bekomen. Deeſe witte Elephanten worden ſeer wel opgepaſt; elk ſtaat in een Huys dat t'eenemaal vergult is / en men geeft haar het eeten in ſilvere en goudene Vaten. Als een der ſelven aan de Rivier te water gebragt word / (welk dagelijks geſchied) word boven hem van ſes of agt Menſchen een Verhemeldſel van goud Laken of van Zijde gedragen / en voor upt van agt of thien Menſchen op Trommels / Schalmeyen / en andere Speeltuygen geſpeeld. Als hy upt de Rivier komt / komt een Edelman / die'er van den Koning toe geſtelt is / hem upt een ſilvere Bekken ſijn voeten waſſen. Maar van de Swarte word ſoo veel werks niet gemaakt / al ſijnſe noch ſoo groot; want daar ſijn'er ſcherlijk die wonderlijk ſchoon en groot / ſommige ſelfs wel negen Elleboogs-ellen hoog ſijn. Na men ſegd / heeft de Koning meer dan vijf duyſend Elephanten / alle ten Oorlog toegerigt / behalven ſeer veel andere die'er nog niet toe geleerd en ſijn.

Koning der witte Elephanten.

Deſelve worden ongemeen wel onthaald, en behandeld.

Ongemeen groote Elephanten.

5000 derſelve ten Oorlog afgerigt.

De Koning heeft een ſeer ruyme plaats om de Elephanten te vangen / die ontrent een mijl van Pegu in een groot Bos is / daar in 't midden een ſchoon Pleyn is. De Jagers gaan dan met eenige Wijfjens van Elephanten (ſonder welke men'er geen

Op wat wijs de Elephanten gevangen worden.

vangen

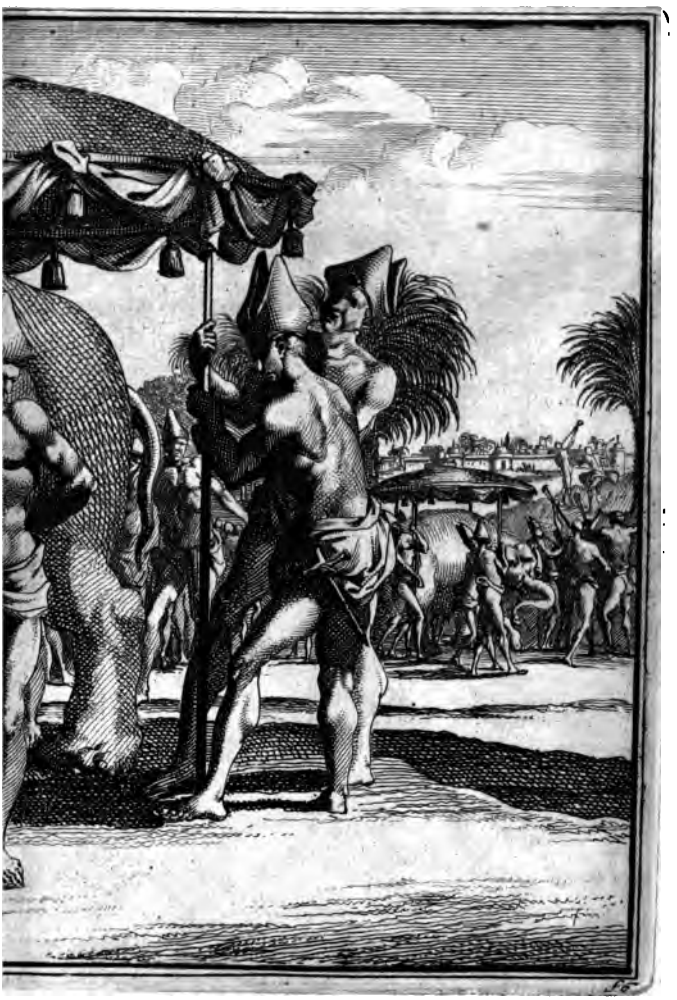

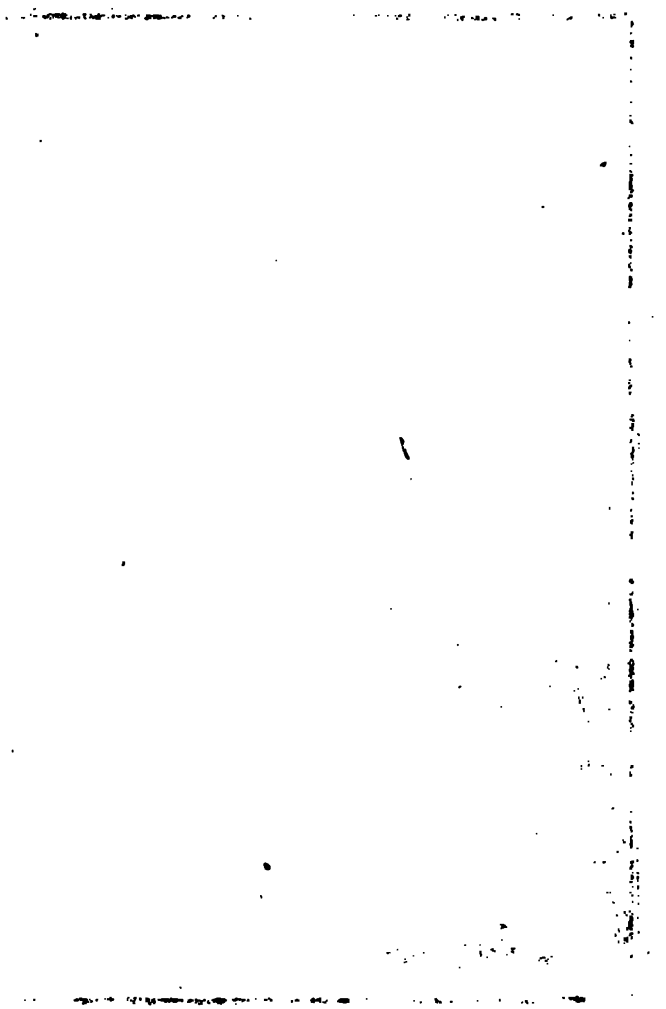

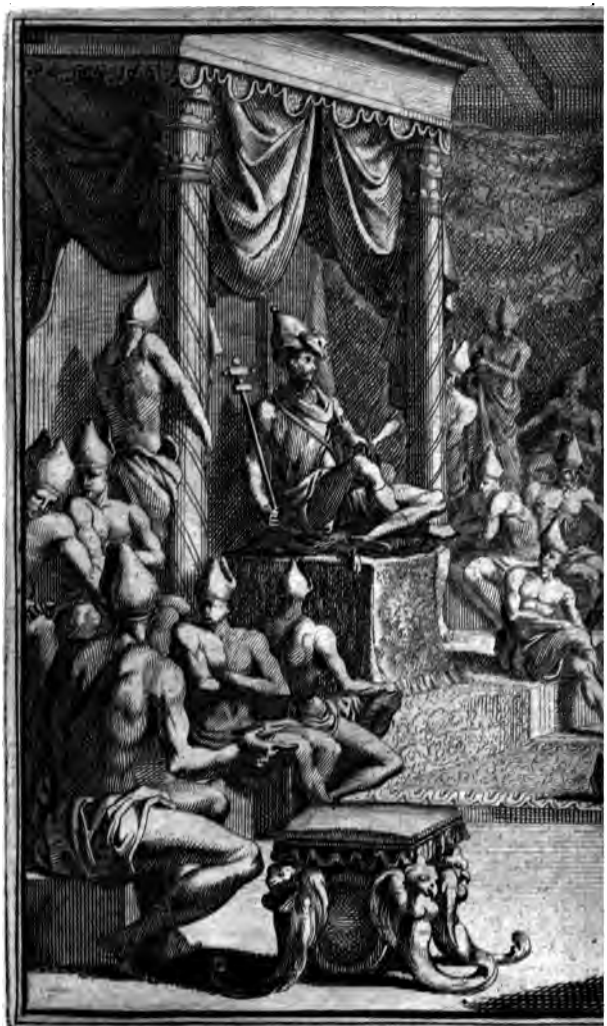

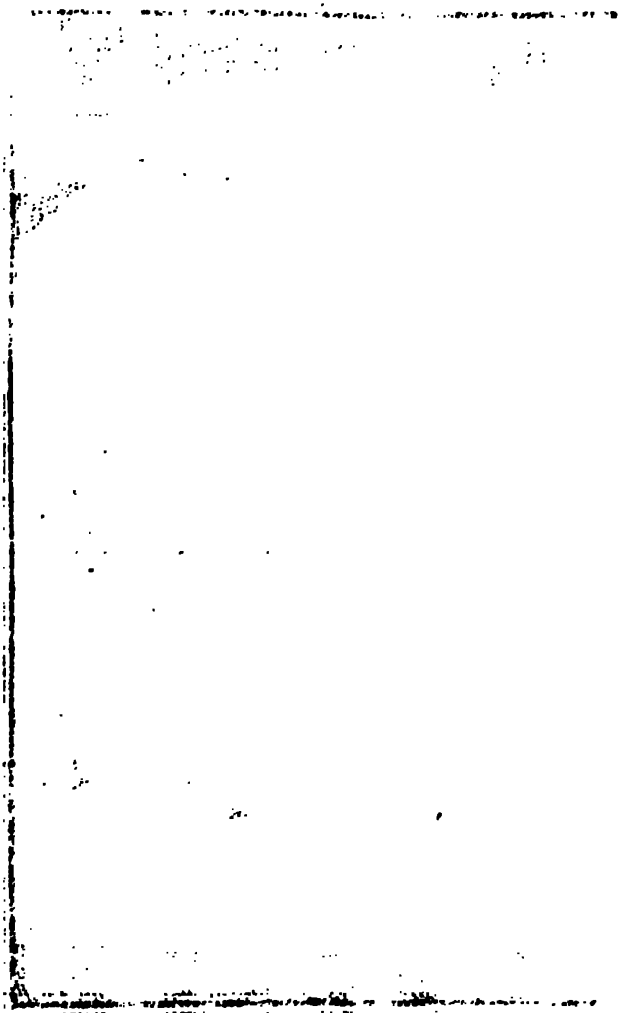

vangen kan) na de woeſte plaatſen; elke Jager heeft'er vijf of ſes by hem/ en weet/ gelijk geſegd word/ die Wijfjens met ſekere Olij of Salf te beſtrijken/ welk van de Mannetjens ſoo dra niet gerooken word/ of ſe volgen de Wijfjens agter na. Dus de Elephanten gelokt/ en ontrent de gemelde plaats gebragt hebbende/ maken ſy hun komſt in de Stad bekend; waar op ten eerſten een meenigte van Menſchen te voet en te paard toeſchiet/ die dat Wijfjen door een enge paſſagie na het gemelde Park aan drijven/ waar op dan het Mannetjen volgd/ daar aanſtonds de ingang geſlooten/ en het Wijfjen door een andere weg uytgelaten word. Als nu de gevangen Elephant merkt dat hy alleen is/ begind hy te weenen en te ſchreeuwen/ en loopt met ſulken geweld tegen de Palliſſaden van het Park/ dat hy wel ſijn tanden daar op breekt; vervolgens ſtikken ſy hem met ſcharpe riet-ſtokken/ en dwingen hem in een enge plaats te gaan/ daar ſy een touw om ſijn middel en om ſijn beenen weeten vaſt te maken/ en hem ſoo ſonder eeten of drinken drie of vier dagen laten ſtaan; daar na brengen ſy een Wijfjen by hem/ met eeten en drinken/ en dus word hy binnen weynig dagen tam.

De Koning doet ſijn meeſte magt met deeſe Elephanten. Ten Oorlog gaande/ maken ſy een houte kaſtrel met touwen op derſelver rug vaſt/ daar drie of vier Menſchen in ſitten/ en met Roers/ Pijlen/ en ander Geweer tegen de Pyanden veghten. Haar Kruyt ſegenen ſoo dik te ſijn/ datſe/ uytgenomen op ſekers plaatſen/ daar dun'er is/ voor een Muſket-kogel wyt is. De Peguanen hebben doorgaans ſlegt geweer/ weeten met de Roers niet wel om te gaan; hunne Pijlen en Deegens ſijn genoegſaam ſonder ſcharp/ e. ſ. v. Hoeſe in den Oorlog gebruykt worden.

De Koning hond een grooten ſtaat. Als hy in 't openbaar ſit/ welk hy tweemaal daags doed/ ſitten alle ſijne Edelen/ by hen Shemines genoemd/ wat van hem aan beyde zijden af/ en een groote Wagt daar buyten om/ op een ſeer groot Plein. Als pemand den Koning ſpreken wil/ moet hy neder- Des Koninge dagelijkſche ſtatie. Eerbied,

die hem beweſen moet worden.

derknielen / ſijne handen op ſijn hooft leggen / en daar mede ter aarde toe bugpen / tot dzie verſchepdene repſen / eens als hp inkomt / nog eens in 't midden van het rupm / en dan als hp nader hp den Koning komt / daar hp dan gaat neder ſitten / en tot den Koning ſpzeekt. Indien hp den Koning aangenaam is / ſit hp ontrent dzie of vier ſchzeeden van hem af / maar anders verder.

Hy komt ongemeen ſterk te veld,

Als hp te Veld gaat / is hp met een groot Leeger voozſien. Terwijl ik daar was / trok hp na Odia, in 't Rijk van Siam op / met dzie honderd dupſend Man / vijf dupſend Elephanten / en had dertig dupſend Man tot ſijn Lijfwagt. Deeſe l'eguanen eeten Wozteien / Gzoente / Bladeren / Honden / Katten / Katten / en Slangen; met een woozd / daar is hp na niets / of ſp eeten het. Als de Koning uptrijd / welk geſchied met een groote Guarde, en meenigte van Edellieden / ſit hp meenigmaal op een Elephant in een Kaſteel / dat koſtelijk verguld is / of op de ſchouders van ſeſthien of agtthien Mannen gedzagen / in een ſoozt van een Kogbaar / hp hen een Scrion genoemd / die boven bedekt / maar aan de zijden open is. Deeſe is geheel over verguld / en met Rubijnen en Saphpren beſet. Van dit ſlag heeft hp'er ongemeen veel dooz ſijn geheele Land.

en vertoond een groote pragt in ſijn uytrijden.

Veelthds wozden'er ter eere van den Koning groote vier-en pzaal-daagen / ſoo van Mannen als Vzouwen / aangeſteld. Op Zee heeft deſe Koning niet veel magt / dooz dien hp maar weynige Scheepen heeft. Hp heeft geheele Hupſen vol goud en ſilver / daar hp veelthds wat inbzengd / maar ſelden pets van uptgeeft / en heeft de Mijnen der Rubijnen / Saphpren / en andere Edele Geſteenten onder ſijn magt. Niet ver van des Konings Paleys is een ongemeen koſtelijke Schat / daar hp om de nabyheyd weynig werk van maakt / en van alle Man kan geſien wozden / dooz dienſe wel in een groote bemuurde Plaats is / daar twee Poozten aan ſijn / maar die altijd open ſtaan. Daar ſijn vier koſtelijkverguide Hupſen / geheel over met Lood gedekt / in elk derſelven ſijn ſeer groote en koſtelijke Pagoden, of

Sijn groote Schatten,

byſonder in vier Pagoden, die beſchreven worden.

Beel-

Beelden. In het eerſte is een Beeld van een Koning geheel van goud / met een gouden Kroon op ſijn hoofd / die vol groote Rubijnen en Saphyren is / daar vier Kinderen inſgelijks van goud rondom ſtaan. In het tweede Huys is de Beeltenis van een Menſch / die geheel van ſilver / ongemeen groot / en ſoo hoog als een Huys is; desſelfs voet is ſo lang als een Menſch / het vertoond ſig als een levend Menſch / en heeft een Kroon / rijkelijk met Edele Geſteenten beſet / op ſijn hoofd. In het derde Huys is een Beeld / nog grooter als de andere / van kooper / met een koſtelijke Kroon op ſijn hoofd. In het vierde / niet verre hier van daan / ſijn vier andere koopere Pagoden, of Afgods-beelden / die ongemeen groot / en ter plaatſe daarſe ſtaan / gemaakt ſijn / (want ſy ſoo groot en ſwaar ſijn / dat het onmogelijk ſoude ſijn deſelve te verplaatſen) / die elk in een byſondere plaats / die raap verguld was / ſtonden. Ook warenſe ſelfs geheel en al / uytgenomen de hoofden / die ſig als die van een Moriaan vertoonden / verguld. Ontrent het vergulden deeſer Beelden word ongemeen veel goud verſpilt. De Koning heeft eene Vrouw / maar meer als drie honderd By-wijven; by welke hy / ſoo geſegd word / tagtig of negentig Kinderen heeft.

De Koning heeft 300 by-wijven, en 80 of 90 Kinderen.

Als hy dagelijks ſit om regt te doen / mogen de Verſoekers niet ſpreeken / maar ſy leveren hun verſoek-ſchrift over / geſchreven op de blaaderen van een Boom / die een el lang en twee duym breed ſijn; waar op hun verſoek met het punt van een yſere Griffie / (en ſoo ſijn'er verſcheyden by malkander) / geſchreven is. Die ſijn verſoek-ſchrift wil overgeven / blijft wat van verre af ſtaan / en heeft een preſent in ſijn hand / welk / indien de Koning het verſoek goed keurd / aangenomen / en bupten dat afgeweſen word.

Hoe hy regt doed.

Bladeren van Boomen voor Papier gebruykt.

In Indien heeft men weynig Koopmanſchappen / die tot Pegu konnen vertierd worden / uytgenomen Opium van Cambaja, gebloemd Linnen van S. Thomas, of Maſulipatan; en wit Linnen van Bengale, dat hier ongemeen veel geſleeten word. Men brengd hier

Wat daar meeſt verhandeld word.

hier ook veel Cottoen en Garen / dat met een wortel / by hen Saia genoemd / rood geverwd is / en altijd sijn coleur houd / welk hier seer wel verkogt word / en daarom overvloedig komt. Men verliest hier veel aan sijn geld.

en waar van daan.

De Scheepen van Bengale, S. Thomas, en Masulipatan, komen tot op de Ree van Nigrais, en tot Cosmin. Tot Martauan, een Zeehaven des Konings van Pegu, komen veele Scheepen van Malacca, bevragt met Sandel-hout / Porcelainen / en andere Chineesche Waren / als ook met Kampher van Borneo, en Peeper van Achen op Sumatra. Tot Cirion een andere Haven van Pegu komen de Scheepen van Mecca, met wolle Lakens / Scharlakens / Fluweel / Opium, en diergelijke Koopmanschappen. Tot Pegu sijn agt Makelaars / by hen Tareghe genoemd / die uwe Goederen / na datse weerd sijn / moeten verkoopen; mids dat sy voor hun moepte twee van het honderd trekken / daar voor sy dan ook voor de betaling staan moeten. Indien sulken Makelaar op den bestemden dag niet betaald / moogd gy hem in uw Huys halen / en daar bewaren / welk een seer groote schande voor hem is; en indien hy niet ten eersten betaald / mag men sijn Vrouw / Kinderen / en Slaven ophalen / aan sijn Deur vast binden / en soo in de open Son ten toon stellen / alsoo dat de Ordonnantie van dit Land mede brengd.

Makelaars tot Pegu.

Order daar ontrent.

't Gemeene geld is Kooper.

Het gemeene geld in deese Gewesten is van Kooper / en word Ganza genoemd / daar men Goud / Silver / Rubijnen / Muskus / en alle andere saken voor kooper kan. Het Goud en Silver is een Koopmanschap / en geld de eene tijd meer / en de andere tijd minder / gelijk andere Waren. Dit Koopergeld word met het gewigt / by hen Biza genoemd / gehandeld. Elk Biza is nu / na onse rekening / soo veel als een halve Kroon / of wat minder. Met een woord / tot Pegu word gehandeld met Goud / Silver / Rubijnen / Saphyren / Spinellen / Muskelaat / Benjamin of Wierook; lange Peeper / Tin / Loot / Lak van hard Was / Rijs / Wijn van Rijs ge-

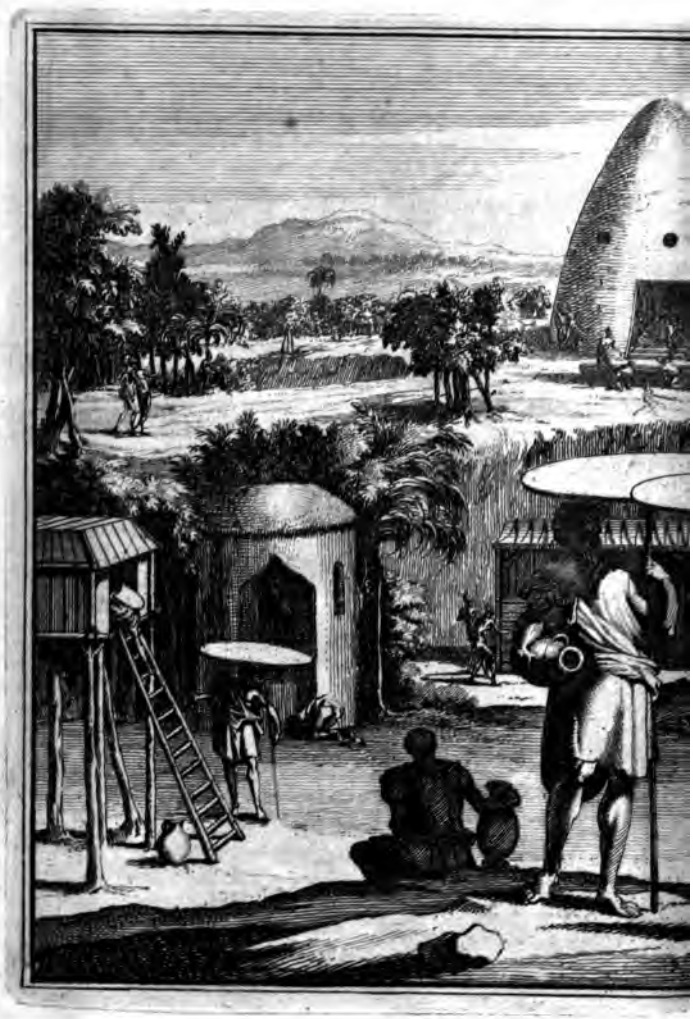

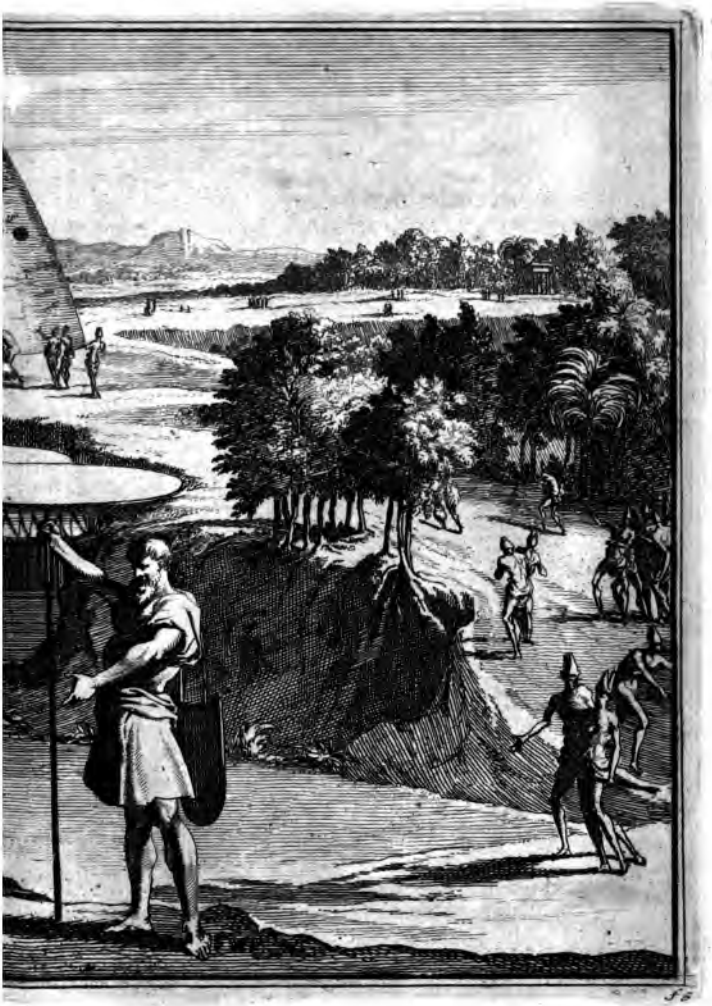

Tallipoies of Prieſters.

In Pegu ſijn veele Tallipoies of Prieſters / die tegen alle ongeregeltheden predicken / onder welke veele andere ſtaan. Als de Peguanen in een Kiack, dat is / in een heylige Plaats of Tempel gaan / vinden ſy aan den Ingang een grooten Bak met water / daar een Kraan in is / waar uyt ſy hunne voeten waſſen / en ſoo binnen gaande / hunne handen op het hooft leggen / eerſt na dien Predicker / en daar na na de Son ſien / en dan gaan neder ſitten. De Tallipoies ſijn miſlijk gekleed ; want op hun bloot ligchaam hebben ſy een byzyn linnen kleed of hemd / en daar over een ander dat geel is / en meermaals om hun ſchouders wordt omgeſlagen / 't welk alles met een breeden gordel wordt om het lijf toegetrocken. Met een Snoer om hun hals hebben ſy een ledere lap hangen / daar ſy op ſitten / en gaan blootes hooftes / ſonder ſchoenen aan hunne voeten ; hun regter arm is bloot / en in de hand hebben ſy een groot en breed Sombrero, of Sonne-ſcherm / om des Somers voor de Son / en des Winters voor den Regen bevryd te ſijn. Als deese Tallipoies, of Prieſters / hun order ſullen aanvaarden / worden ſy eerſt in hunne Schoolen onderweſen / tot dat ſy twintig jaren oud ſijn / of meer ; waar na ſy by een seker Tallipoe, wiens werk dit is / ſijnde de voornaamſte en geleerdſte / en by hen Rowli genaamd / gebragt / die hem 't een en 't ander tegenwerpt / en meermaals afvraagd / of ſy hunne Vrienden verlaten / het omgaan met Vrouwen afſtaan / en het kleed van een Tallipoie aannemen willen. Als nu pemand dit alles aanneemd / wordt hy op een koſtlijk opgeſonkt Paard / onder het gelyd van Trommels en Schalmeyen door de ſtraten van de Stad omgevoerd / om te vertoonen dat hy het vermaak en de ſchatten van de weereld verlaat / om een Tallipoie te worden. Eenige dagen daar na wordt hy op een ſoort van een Rosbaar / by hun Serion genoemd / als een Tallipoie gekleed / van thien of twaalf Menſchen / onder het geſchal van Pypen en Trommels / en van verſchepden Tallipoies, en alle ſijne Vrienden vergeſelſchapten / na ſijn woonplaats buyten de Stad gebragt /

Die in den Tempel gaat, moet ſig waſſen.

Hun kleeding.

Hoe die order aangevaard word.

hzagt/ en daar ſchepden ſy van hem af. Elk heeft ſijn eygen Huys/dat vry klein is/en op ſes of agt Posten ſtaat/ daar sy met een Ladder van twaalf of veertien trappen in opklimmen. Deese Huysen staan meest aan de gemeene weg/ tusschen de Boomen/ en in de Bosschagie. Deese Tallipoies gaan met een houten of aarden Kruyk/ die over de schouderen vast gemaakt/ en onder de armen gebonden is/ om de Kost/ Rijs/ Visch/ en Ezoen te beedelen. Sy versoeken niets/ maar soo dra sy aan een deur komen/ word hem van den eenen dit/ en van een ander wat anders gegeven/ welk sy alles in de Kruyk werpen/ en voorgeven/ van die Aalmoessen te moeten leven/ en daar mede vergenoegt te sijn. Sy hebben hunne Feestdagen by de quartieren van de Maan; maar als het nieuwe Maan is/ hebben sy den grootsten Feestdag/ en dan send elk Rijs/ of yets anders na de Kiack, of Kerk/ daar hy onder behoord/ daar dan alle de Tallipoies van die Kerk tsamen komen/ en het gesondene dat onder hen verdeeld word/ opeeten. Ik konde niet merken/ dat sy bupten hun prediken eenige andere Ceremonien gebruykten/ of dienst deeden.

Sy gaan beedelen.

Hun Feestdagen.

Van Pegu reyste ik na Jamahay, in het Land van Langciannes, (by hen Jangomes genoemd)/ sijnde vijf-en-twintig dagen reyseng na het Zuyd-oosten van Pegu. Onderwegen vond ik veel schoone en vruchtbare Landstreeken; het Land is'er vry laag/ en vol fraaye Rivieren/ maar de Huysen waren slegt met Riet opgeslagen/ en met Stroo bedekt. Hier sijn doorgaans veel wilde Ossen en Elephanten. Jamahay is een seer schoone en groote Stad/ gebouwd met steene Huysen/ en wel bevolkt/ met breede Straten. De Menschen sijn wel gemaakt en sterk/ hebbende een kleedjen om haar lijf; sy hebben niets op het hoofd/ en gaan barrevoets; alsoo in die geheele Landstreek niemand schoenen draagd. De Vrouwen sijn hier doorgaans schoonder als in Pegu. In dit Land heeftmen geen Tarw; men maakt hier koeken of brood van Rijs. Tot Jamahay komen veele Kooplieden uyt China, die'er Mus-

Fitch reyst na Jamahay.

een schoone en groote Stad.

Hoe'er de Menschen gekleed gaan.

en wat'er gehandeld word

naakt / en Suyker; dog die heeftmen hier niet rvloedig / door dien sy de Suyker-rieten den Ele- inten te eeten geven / en veel der selven gebruyken ian hunne Varellaa's, of Afgods-tempels / die soo groot als kleyn / ongemeen veel sijn. Desel- sijn rond / gelijk als een Suyker-brood / onder breed / sommige wel van een quartier uurs in omtrek / en soo hoog als een Kerk. Van binnen se van aard opgeset / en rondom met steen en riet t. Hier aan word veel goud vermorst / alsoo vee- erselven boven aan / en andere van boven tot be- en toe verguld sijn / welk alle thien of twaalf ja- moet vernieuwd worden / alsoo de regen (sy n in de open lugt) het goud doed vergaan. In- sy aan deese ydelheden en sotternijen hun goud t verspilden / het sou'er overvloedig en goed koop . Ontrent twee dagen reysens van Pegu is een elle, of Pagode, genaamd Dogonne, wer- ards die van Pegu in Pelgrimmagie gaan / en ngemeen groot / en van bovenen tot beneden toe guld. By deese Pagode is een Huys / daar in de llipoies (hunne Priesters) prediken. Dit Huys vijf-en-vijftig passen lang; en heeft in de breedte Panden of Wandel-plaatsen / tusschen die Ga- en sijn veertig groote Pilaren / die alle verguld / en aan alle kanten open / en steunende op se- e kleyne Suylen / die insgelijks verguld sijn; met woord / het is geheel verguld van binnen en van ten. Rondom het selve sijn verscheyde Huysen verblijfplaatsen voor de aankomende Pelgrims, andere / waar in de Tallipoies prediken / die vol gulde Beelden / soo van Mans als Vrouws- soonen sijn. Dit is mijns oordeels de fraayste en genaamste Plaats / die'er in de weereld is. Sy t op een hooge plaats / daar men met vier wegen toe gaat / alle met Fruyt-boomen langs heen lant / soo dat men onder derselver schaduw meer twee mijlen lang gaan kan. Als het hun Feest- is / kanmen wegens den drang van Menschen / er van alle Plaatsen na toe komen / de weg te ater of te Land qualijk gebruyken.

Suyker-rieten veel vermorst aan de Afgods-Tempels.

als ook het goud.

Een kostelijke en cierlijke Afgods-tempel.

daar ongemeen veel Menschen na toe komen.

In

Tallipoies of Prieſters. In Pegu ſijn veele Tallipoies of Prieſters / die tegen alle ongeregeltheden predicken / onder welke veele andere ſtaan. Als de Peguanen in een Kiack, dat is / in een heylige Plaats of Tempel gaan / vinden ſy aan den Ingang een grooten Bak met water / daar een Kraan in is / waar upt ſy hunne voeten waſſen / en ſoo binnen gaande / hunne handen op het hooft leggen / eerſt na dien Predicker / en daar na na de Son ſien / en dan gaan neder ſitten. De Tallipoies ſijn miſlijk gekleed ; want op hun bloot ligchaam hebben ſy een bruyn linnen kleed of hemd / en daar over een ander dat geel is / en meermaals om hun ſchouders wort omgeſlagen / 't welk alles met een breeden gordel wort om het lijf toegetrokken. Met een Snoer om hun hals hebben ſy een ledere lap hangen / daar ſy op ſitten / en gaan blootes hooftes / ſonder ſchoenen aan hunne voeten ; hun regter arm is bloot / en in de hand hebben ſy een groot en breed Sombrero, of Sonne-ſcherm / om des Somers voor de Son / en des Winters voor den Regen bevrijd te ſijn. Als deeſe Tallipoies, of Prieſters / hun order ſullen aanvaarden / worden ſy eerſt in hunne Schoolen onderweſen / tot dat ſy twintig jaren oud ſijn / of meer ; waar na ſy by een ſeker Tallipoe, wiens werk dit is / ſijnde de voornaamſte en geleerdſte / en by hen Rowli genaamd / gebragt / die hem 't een en 't ander tegenwerpt / en meermaals afvraagd / of ſy hunne Vrienden verlaten / het omgaan met Vrouwen afſtaan / en het kleed van een Tallipoie aannemen willen. Als nu pemand dit alles aanneemd / word hy op een koſtlijk opgepronkt Paard / onder het gelupd van Trommels en Schalmeyen door de ſtraten van de Stad omgevoerd / om te vertoonen dat hy het vermaak en de ſchatten van de weereld verlaat / om een Tallipoie te worden. Eenige dagen daar na word hy op een ſoort van een Rosbaar / by hun Serion genoemd / als een Tallipoie gekleed / van thien of twaalf Menſchen / onder het geſchal van Pijpen en Trommels / en van verſchepden Tallipoies, en alle ſijne Vrienden vergeſelſchapten / na ſijn woonplaats buyten de Stad gebragt /

Die in den Tempel gaat, moet lig waſſen.

Hun kleeding.

Hoe die order aangevaard word.

hzagt/ en daar ſchepden ſy van hem af. Elk heeft ſijn eygen Huys/dat wy kleyn is/en op ſes of agt Posten ſtaat/ daar sy met een Ladder van twaalf of veertien trappen in oplimmen. Deese Huysen staan meest aan de gemeene weg/ tusſchen de Boomen/ en in de Bosſchagie. Deese Tallipoies gaan met een houten of aarden Kruyk/ die over de ſchouderen vast gemaakt/ en onder de armen gebonden is/ om de Kost/ Rijs/ Visch/ en Kzoen te beedelen. Sy versoeken niets/ maar soo dza sy aan een deur komen/ wozd hem van den eenen dit/ en van een ander wat anders gegeven/ welk sy alles in de Kruyk werpen/ en voozgeven/ van die Aalmoessen te moeten leven/ en daar mede vergenoegt te sijn. Sy hebben hunne Feestdagen by de quartieren van de Maan; maar als het nieuwe Maan is/ hebben sy den grootsten Feestdag/ en dan send elk Rijs/ of yets anders na de Kiack, of Kerk/ daar hy onder behoozd/ daar dan alle de Tallipoies van die Kerk tsaamen komen/ en het gesondene dat onder hen verdeeld wozd/ opeeten. Ik konde niet merken/ dat sy bupten hun, yzediken eenige andere Ceremonien gebzupliten/ of dienst deeden.

sy gaan bedelen.

Hun Feestdagen.

Van Pegu repsde ik na Jamahay, in het Land van Langciannes, (by hen Jangomes genoemd)/ sijnde vijf-en-twintig dagen repsens na het Zupd-oosten van Pegu. Onderwegen vond ik veel schoone en vzugtbare Landstreeken; het Land is'er vzy laag/ en vol fraaye Kivieren/ maar de Hupsen waren slegt met Riet opgeslagen/ en met Stroo bedekt. Hier sijn doozgaans veel wilde Ossen en Elephanten. Jamahay is een seer schoone en groote Stad/ gebouwd met steene Hupsen/ en wel bevolkt/ met bzeede Straten. De Menschen sijn wel gemaakt en sterk/ hebbende een kleedjen om haar lijf; sy hebben niets op het hoofd/ en gaan barrevoets; alsoo in die geheele Landstreek niemand schoenen dzaagd. De Vzouwen sijn hier doozgaans schoonder als in Pegu. In dit Land heeftmen geen Carw; men maakt hier koeken of bzood van Rijs. Tot Jamahay komen veele Kooplieden upt China, die'er Mus-

Fitch reyst na Jamahay,

een schoone en groote Stad.

Hoe'er de Menschen gekleed gaan,

en wat'er gehandeld word

kus / Goud / Silver / en veele Chineesche Waren brengen. Hier is een overvloed van levens-middelen / als ook van Kooper en Benjoin.

Men offerd daar aan den Duyvel voor een sieken,

Als yemand in dit Land siek word / beloofd men aan den Duyvel eenige Spijs te offeren / als de siekte opkomt; hersteld sijnde / stelden een vreugde-maal aan / daar men met Trommelen / Fluyten / en andere Speeltuygen-geschal maakt / en de geheele nagt over dansst / en alle Vrienden met het een of het ander komen / mede brengende Cocos-nooten / Vygen / Arekaas, en andere Vrugten / die sy al dansende en blijmoedig den Duyvel offeren; seggende / dat sy hen te eeten geven / en soo verdrijven. Als

en singd voor hem,

yemand van hen siek is / komt een Tallipoie of twee elke nagt by hem sitten singen / om den Duyvel te behagen / en hem te bewegen / den sieken geen quaad te doen. Als yemand gestorven is / word hy op een

Het uyt-brengen en verbranden der dooden.

groot Stallagie / die hoog / en boven met riet bedekt en verguld is; van sesthien of veerthien Mannen tot buyten de Stad gedragen / en aldaar verbrand. Het Lijk word van alle desselfs Vrienden en Nabueren / maar alle Mansperſoonen / vergeselschapt / die dan aan de Tallipoies of Priesters eenig Linnen en Matten vereeren; weder t'huys komende / maakt men sig twee dagen lang t'samen vrolijk; vervolgens gaat de Vrouw met alle hare Buurvrouwen en Vriendinnen na de plaats / daar de

En rouw-bedrijf.

Man verbrand is. Deese sitten en huylen hier eenigen tijd / en soeken daar na de onverbrande beenen / die'er mogten overgebleven sijn / op / begraven die / en maken / t'huys gekomen sijnde / een eynde van al haar klagen. Alle bloedvrienden / soo Mannen als Vrouwen scheeren by yemands dood hun haar af / welk sy / groot werk van hun haar makende / buyten het geval / dat een der Vrienden gestorven is / noopt en doen.

Calpan, daar worden Rubijnen, e. s. v. uyt de Bergen gegraven.

Seß dagen reysens van Ava, in 't Koningrijk van Pegu, is Calpan gelegen / alwaar men de Rubijnen / Saphiren / en Spinellen vind. Daar sijn veele groote hooge Bergen / daar men die Gesteentens uytgraaft / maar niemand als diese graaft / mag tot die Putten naderen.

In

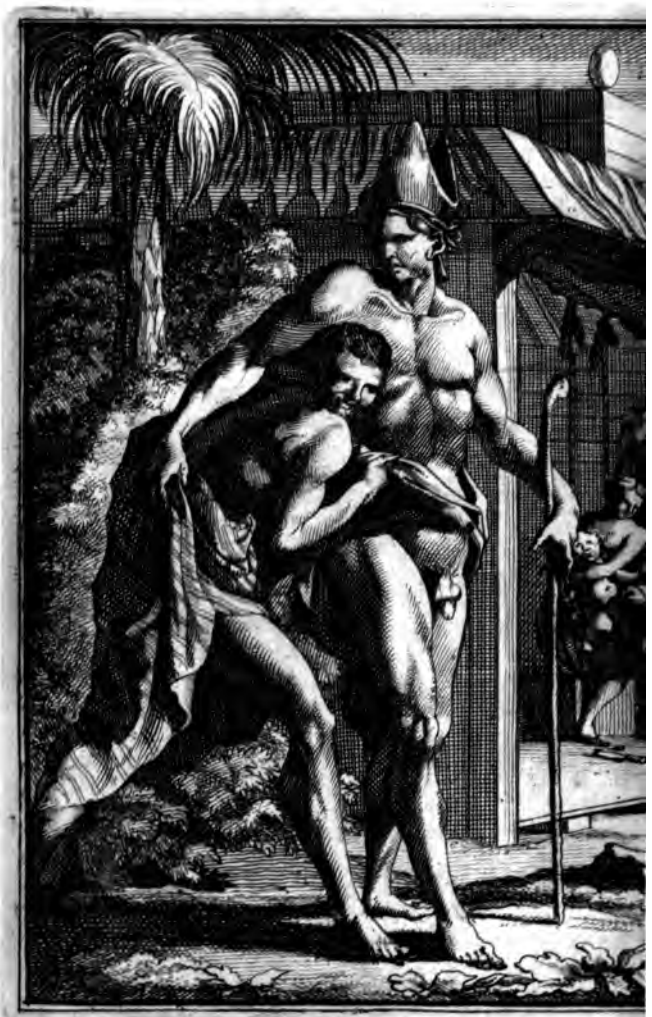

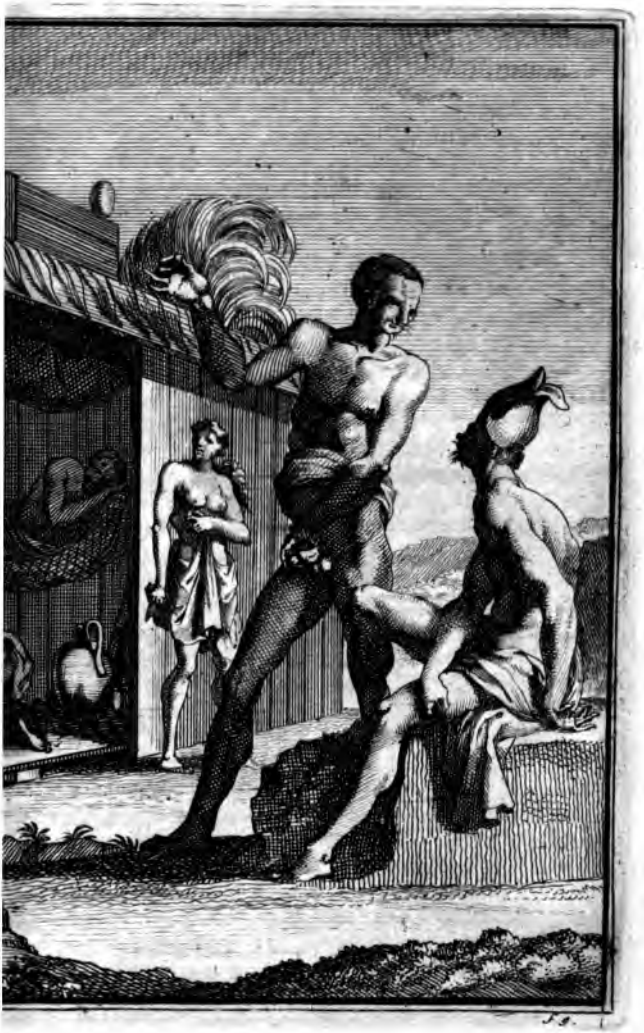

In Pegu, en in 't geheele Land van Ava, Langeiannes, Siam, en Bramas, hebben de Mannen in hun Schamelheyd twee / of wel drie ronde / dog holle Balletjens. Deese weeten sy daar in te steken / (mids een opening in het buytenste vel te maken) / als sy 25 of 31 jaren oud sijn / en wanneer het hen goed dunkt / daar weder uyt te nemen. Als yemand getrouwd is / en sijn Vrouw in de Kraam komt / moet de Man voor elk Kind / tot drie toe / sulke Balletjens in sijn Gemagt in steeken / welke na hun seggen / van de Vrouwen soo begeerd word / en versonnen is / op datse tot de snoode sonden van Mans-persoonen te misbruyken / niet vervallen souden / waar toe de Menschen alhier in voorige tijden soo genegen waren / dat'er schaars Menschen genoeg geteeld wierden. Hier was ook een order / dat de Vrouwen geen wijder rokken / dan van drie Elleboogs-ellen om hun beneden-lijf dragen mogten / die dan soo nauw en kort sijn / datse over straat gaande / met het eene been tot boven de knie bloot gaan. De bovengemelde Balletjens sijn alle niet van eene soort; de kleynste sijn als een kleyne Okker-noot / dog geheel rond / en de grootste soo groot als een gemeen Hoender-ey; sommige sijn van kooper / en andere van silver / (en soo sijn die van den Koning / en van sijne Edellieden) / die dan verguld en aardig gemaakt sijn / en klinken of rammelen gelijk als een Bel; dog daar sijn'er ook van loot / die sy Selwy noemen / welke niet veel geluyd geven / en minder kosten / en van het gemeender slag van Menschen gedragen werden. De Koning neemd somtijds de sijne uyt / en vereerd deselve aan yemand van sijn Adel / die het als een groot Geschenk (als'er de Koning sig van bediend heeft) ontfangt. Met een woord / sy weeten sulke Balletjens in te steken / en de plaats in seven of agt dagen weder te genesen.

Ballen in de Schamelheyd,

reden daar van.

Beschrijving der selven.

De Bramas, als sijnde uyt des Konings geboorteland (want hy een Brama is) / hebben de gewoonte hunne beenen / of buyk / of eenig ander deel van hun ligchaam / elk na 't hem goed dunkt / swart maken; waar toe sy de buytenste Huyd eerst hier en

Gewoonte der Bramas.

daar prikken / en dan met een ſoort van Anilje, of Swartſel beſtrijken / 't welk nopt afgaat. Dit nu word voor een groote eer onder hen gehouden / maar mag ook van niemand als van de Bramas, die van des Konings Maagſchap gereekend worden / na gedaan worden.

't Hayr van den baard word uytgetrocken.

Alle deeſe Landaard laat geen Baarden waſſen / ſy trekken het hayr van hunne Aangeſigten met nijptangetjens / die ſy daar toe hebben / uyt. Sommige egter laten 16 of 20 haartjens op d'een of d'andere plaats van hun Aangeſigt blijven / en plukken voorts de andere uyt / daar toe ſy hun nijpertjen altijd by ſig hebben. Jemand met een baard te ſien / komt hen als een vreemde ſaak voor.

Maken hunne tanden ſwart.

De Mannen en Vrouwen maken inſgelijks hunne tanden ſwart; want de Honden hebben / ſeggen ſy / witte tanden / en daarom willen ſy de hunne ſwart maken.

Miſſelijke regts-uytſpraak.

Als die van Pegu een regtsgeding hebben / 't welk men niet wel kan ſeggen / wien het moet toegewesen worden; ſtelden twee lange rietſtokken in het water / daar het op ſijn diepſte is / waar by beyde parthyen in het water nederſakken / en van de byſittende Regters hem / die langſt onder water blijft / het regt toegeweſen word.

Pitch reyſd na Malacca,

Den 10 January 1588 reyſde ik van Pegu na Malacca, voorby verſcheyde Havens van Pegu; te weten / Martaban, het Eyland van Tavy, daar ſeer veel Tin voor geheel Indien van daan komt / de Eylanden Tanaſſeri, Juncataon, en verſcheyde andere.

daar de Portugeeſen een Fort hebben,

Den 8 February quam ik tot Malacca, daar de Portugeeſen aan de Seekant een Fort hebben / maar het Land eſſen buyten de Veſting / behoord de Maleytſche, een trots en moedig ſoort van Menſchen; deeſe gaan naakt met een kleedjen om hun middel / en een linnen doek om hun hoofd. Hier komen veel Schepen uyt China, van Moluccos, Banda, Timor, en verſcheyde andere Eylanden; bevragt met allerley Specerijen / Drogiſterijen / Diamanten / en andere Juweelen: Maar men mag ſonder verlof van den Gouverneur aldaar / na geen der gemelde Eylanden reyſen / dier daar jaarlijks een groote ſomme geldts

geldt van treckt. De Portugeesen van deese Kust Oorlogen veeltijds met den Koning van Achen, op het Eyland van Sumatra, daar jaarlijks een groote meenigte Peper / en andere Specerijen na Pegu, Mecca, in de roode Zee en elders heenen / van versonden of gehaald wordt. en veeltijds met den Koning van Achan oorlogen.

Als de Portugeesen van Mecca na China en Japan repsen/nemen sy veel witte Zijde/Goud/Muskus en Porcelijn mede / en brengen'er niet als Silver van daan. Sy gaan'er jaarlijks met een groote Spaansche Kraak na toe / en brengen'er t'ellens voor ses honderd duysend Crusaden Silver van daan. Sy halen seer veel silver uyt Japan,

Al dit Japansche Silver nu / en nog voor twee honderd duysend Crusaden, welk sy uyt de Indien halen / wordt met groot voordeel besteed in China, daar sy Goud / Muskus / Zijde / Kooper / Porcelijnen / en andere kostelijke verlakte en vergulde Waren / weder van daan brengen. en kopen'er in China kostelijkheden voor.

Als de Portugeesen tot Canton in China komen om te handelen / mogen sy'er maar sekere bepaalde dagen blijven / en moeten by het inkomen in de Stad hunne namen in een Boek aantekenen / en die / als sy des avonds uytgaan / weder uytschrappen. Sy mogen over nagt niet in de Stad blijven / maar buyten de Stad in hunne Schuyten gaan slapen. Mogen'er egter niet lang blijven, Order daar op.

De bestende tijd verstreken sijnde / mogen sy niet langer daar blijven / of sy worden qualijk gehandeld / en in de Gevangenis geworpen. Een Man mag maar een Vrouw / maar soo veel By-wijven hebben als hy wil. De Chineesen, Japonneesen, en die van Cochinchina schrijven van boven na beneden / met een fijn Pinceel van Honds of Katten-haar. Chineesche schrijfwijs,

Laban is een Javaans Eyland / daar de Diamanten van het nieuwe water van daan komen / die sy in de Rivier vinden / want de Koning laat niet toe / dat men aan de Klippen graaft. Jamba is ook een Eyland daar de Diamanten van daan komen. De Koning van dit Eyland geeft een groote brok aard / daar Goud in is / die in 't midden van de Rivier groeyd / daar hy Goud van nooden hebbende / een stuk laat af hakken / en smelten / daar dan Goud uyt komt, Beschrijving van Javaanse Eylanden, Laban, Jamba. Seldsame Goud-mijn,

komt. De bzok van aarde vertoond ſig maar eens in 't jaar by laag water / welk gemeenlijk is in de Maand van April. Daar is nog een ander Eyland van de Javanen, genaamd Bima, daar de Vrouwen al het werk doen / gelijk onſe Mannen in Engelland, en de Mannen het Hups bewaren / en vooꝛts gaan en ſtaan waar het hen luſt.

en Bima, daar Vrouwen Mannen, en de Mannen Vrouwen ſijn.

Den 29 Meert keerde ik weder van Malacca na Martaran, en vooꝛts na Pegu, daar ik vooꝛ de tweedemaal bleef tot den 17 September. Hier van daan ging ik na Coſmin, daar ik te ſcheep ging / en dooꝛ tegenwinden veel gevaar hebbende uytgeſtaan / dooꝛ Godts goedheyd in November tot Bengale quam; hier bleef ik dooꝛ gebzek van gelegentheyd tot den 3 February 1589, wanneer ik hier van daan voer na Cochin. Op deeſe wijs leeden wy groot ongemak dooꝛ gebzek van bers water; wy waren ſiek van Kooplieden en Reyſigers / en hadden veel ſtilte en ongemeen groote hitte. Den 6 Meert quamen wy eyter op Ceylon, daar wy vijf dagen bleven / om water in te nemen / en ons ſelven van 't geen wy verder noodig hadden / te vooꝛſien. Dit is een ſchoon vruytbaar en koſtlijk Eyland / maar alles is hier / wegen des Konings gedurig oorlogen by duur / alſoo deſelve niets na het Fort der Portugeeſen wil laten bzengen; waar dooꝛ dan meenigmaal gebeurd / dat'er de levens-middelen ſchaars te bekomen ſijn / en van Bengale derwaards gebzagt werden. De naam van dees Koning is Raia, en hy is magtig; want hy kan wel na Colombo, de Plaats daar de Portugeeſen hun Fort hebben / te Veld komen met honderd duyſend Man / en een meenigte van Elephanten / dog het ſijn altemaal naakte Menſchen; eyter weeten veele van hen met hunne Spieſſen / in plaats van Muſketten / wel om te gaan.

Van daar tot Ceylon,

daar alles duur is, en waarom.

De Koning Raia brengd 100000 Man te veld.

Als de Koning met yemand ſpreekt / ſtaat hy op ſijn een been / en ſet de andere voet tegen ſijn knie / en heeft ſijn Degen in de hand. Sijn kleed is een fijn gebloemd Cottoen / dat hy midden om het lijf heeft; hy heeft lang haar / dat met een fijn Cottoentjen om ſijn hoofd opgebonden is; het overige van ſijn

Hy word nader beſchreven.

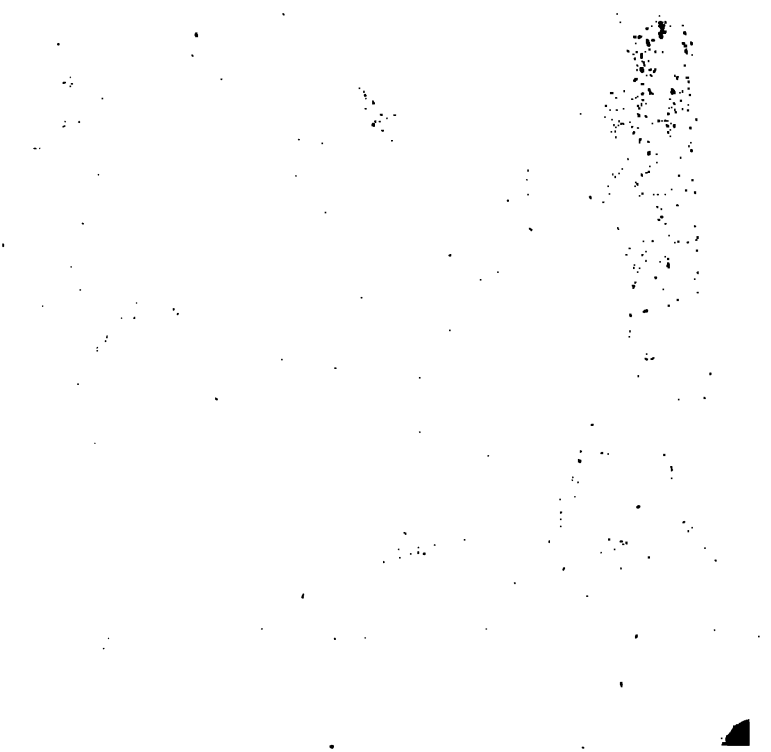

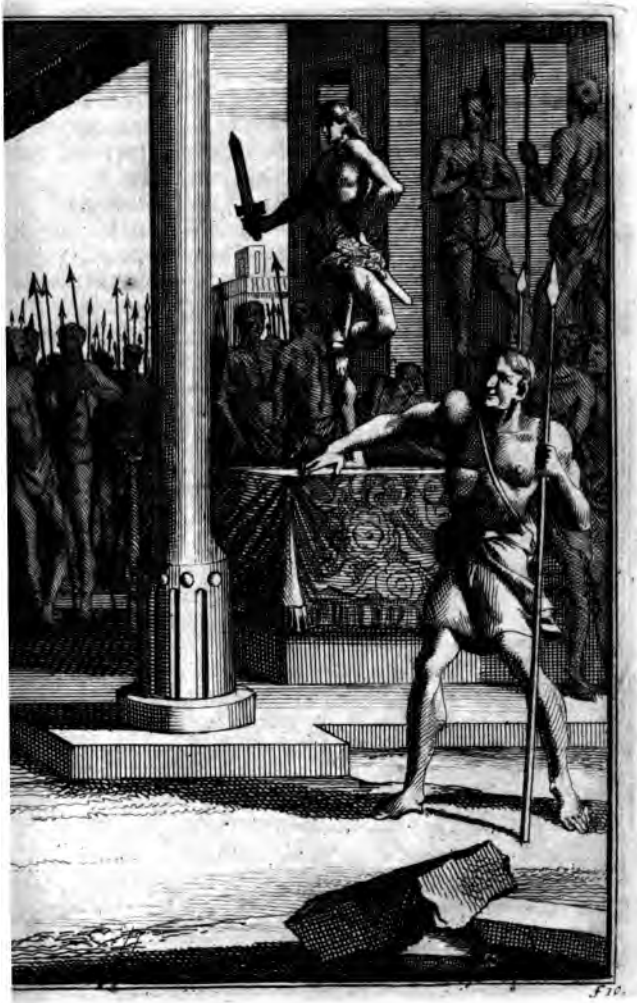

ſijn lijf is naakt. Hy heeft een Lijfwagt van duy-
ſend Menſchen / die rondom hem ſtaan. Als hy uyt
gaat / gaan veele derſelven voor hem uyt / en de
overige volgen hem agter na. Sy ſijn geſprooten
uyt de Stam der Chingalayes (Cingaleeſen), die na
hun ſeggen de beſte ſoort der Malabaren ſijn. Sy heb- Lange
ben ſeer groote ooren / ſommige wel een ſpan lang / ooren veel
en te grooter pemands ooren ſijn / te grooter aan- geagt.
ſien heeft hy onder hen. Het hout / dat ſy branden /
is van Kaneel-boomen / welk een ſeer aangenaamen
reuk geeft. Op dit Eyland ſijn veel Rubijnen / Sa- Geſteen-
phyren / en Spinellen te vinden / en wel van de be- tens op dit
ſte ſoort / maar de Koning wil ſijne Ingeſeetenen Eyland.
het graven niet toelaten / uyt vreeſ dat ſijne vyan-
den ſulks merken / hem daarom bevoorlogen / en hem
dies wegen te Land uytjagen ſouden mogen. In Kleyne
dit geheele Land hebben ſy geen Paarden; hunne Elephan-
Elephanten ſijn ſoo groot niet als die van Pegu, die ten, Men-
ſchen en
ongemeen hoog ſijn / egter geven ſy voor / dat alle Huyſen.
andere Elephanten voor de hunne vreeſen / en tegen
deſelve / hoe kleyn ſy ſijn / niet derven vegten. De
Vrouwen hebben maar een kleedjen om haar mid-
den / 't welk maar tot aan de knien reykt / en ſijn
voorts geheel naakt. Sy ſijn (de Vrouwen ſoo wel
als de Mannen) / hier alle ſwart / en niet groot. Sy
hebben maar kleyne Hupsjens / gemaakt van Co-
cos-boomen-takken / en gedekt met bladeren van
dien ſelven Boom.

Den 11 Meert voeren wy van Ceylon voorby de Paarle
Caap van Comori. Niet ver hier van daan tuſſchen viſſchery
Ceylon en het vaſte Land van Negapatan, worden ontrent
Ceylon.
Paarlen geviſcht / en wel in ſulken overvloed / dat
ſy'er geheel Indien, Cambaja, en Bengale mede kon-
nen voorſien; doch ſy ſijn ſoo helder niet als die van
Baharim, in de Golf van Perſien.

Van de Caap Comori voeren wy voorby Coulam, Coulam.
een Portugeeſch Fort / waar van daan veel Peper
na Portugal verſonden werd / alſoo hier meermaals
een Portugeezſche Kraak in lading legd. Den 22
dito quamen wy tot Cochin, daar het reedelijk warm Cochin,
was / maar de Eetwaren waren hier ſchaars / al-

daar slegt water is,

soo hier geen Rijs nog Kooren wast / en meest van Bengale derwaards gebragt moet worden. Men heeft hier veel slegt water / alsoo'er de Rivier ver van daan is.

welk ongemeen dikke beenen verwekt.

Van dit slegt water komt het / dat veele van hen sien gelijk als Melaatsche Menschen / en sulke dikke beenen hebben / als een Mensch om sijn middel / soo dat veele van hen ter nauwer nood gaan kommen.

Beschrijving van de Menschen aldaar.

De Ingeseetene van dit Gewest sijn Malabaren, en gesprooten uyt de Naires van Calicuth, die van de andere Malabaren veel verschillen. Sy hebben veel hayr op hunne hoofden / welk met een band opgebonden is / en buyten den band met een geheelen bos afhangd. De Mannen sijn hier doorgaans lang van postuur en sterk / en seer veerdig en net met Boog-schieten / welk hun beste geweer is; hoewel eenige Koers onder hen gevonden worden / dog sy weten'er niet wel mede om te gaan.

Peepergewas.

Hier wast veel Peeper / die by een Boom of Staak opklimt / en aan trossen / niet ongelijk onse wilde Cypres, edog wat langer / byna als een Terwenaper groeyd. De Bessen en Trossen sijn eerst groen; rijp geworden sijnde / worden afgesneden / en gedroogd.

Slegte Huysen en kleedingen.

De Huysen sijn hier kleyn / en met bladeren van Cocos-boomen gedekt. De Mannen sijn hier / gelijk gesegd is / redelijk lang / maar de Vrouwen sijn kort / en alle swart / sijnde niet anders gekleed als met een kleedjen om hun middel / welk maar over hunne billen hangd / en voorts geheel naakt.

Lange oren.

Sy hebben vreeslijk groote Oren / die met verscheyde Ringen / beset met Paarlen en Edel Gesteenten / behangen sijn.

Slegte vertooning van den Koning.

De Koning van Cochin blijft niet boven vijf of ses dagen op een plaats / en heeft verscheyde Huysen of Hoven / dog alle seer kleyn / gaande volgens hun order doorgaans van het eene na het ander / dog met groot gevolg.

Calicuthsche gewassen.

Al de Calicuthsche Peeper en de gemeene Kaneel groeyd in dit Landschap / maar de beste Kaneel komt van Ceylon, en word van jonge Boomen afgescheld. Hier is een overvloed van Palm-of Cocos-boomen / die hun eeten en drinken / en daar-en-

boven

boven veele andere behoeften verſchaft / gelijk wy reeds te vooren gemeld hebben.

De Naires ſtaan onder den Koning / of Samorin, en ſy ſijn Malabaren. Die Koning heeft altijd vrede met de Portugeeſen, doch ſijn volk taſt aan / roofd en plonderd alle die ſy op Zee van hen konnen bemagtigen / en heeft tot hun Opperhoofd eenen Cogi Alli, die meeſter van drie Kaſteelen is. Sy varen met vier of vijf Pauwen of Vooten teffens de geheele Kuſt langs / van Ceylon tot Goa toe; in elk van deſelve ſijn 50 of 60 Menſchen / die de Portugeeſen ten eerſten aan Boord klampen. Als nu de Portugeeſen hier over by den Koning klagen / ſegd hy / dat hy deſelve niet uyt ſend / ondertuſſchen laat hy hun Teeroverpen toe / en ſy doen op die Kuſt veel ſchaade / alſoo ſy jaarlijks veel Scheepen en Waaren van de Portugeeſen nemen. Veele deeſer Teerovers ſijn Mooren. Het Gebied van den Koning begind twaalf mijlen van Cochin, en ſtrekt ſig tot digt by Goa. Roovers op die Kuſt.

Ik bleef tot Cochin, tot den 2 November toe / en alſoo geheele agt Maanden / door dien'er in al die tijd geen gelegentheyd om te vertrekken voorquam. Ik quam twee dagen te laat daar / alſoo'er toen een bequame gelegentheyd geweeſt was. Van Cochin reyſde ik na Goa, ſijnde een reys van honderd mijlen / en bleef daar drie dagen. Van Goa reyſde ik na Chaul, welk'er 60 mijlen van daan legd / daar ik drie-en-twintig dagen bleef / en my van al 't geen onderwegen ſoude noodig hebben / beſorgde; want hier van daan voer ik na Ormus, welk'er 400 mijlen van daan is. Tot Ormus bleef ik vijftig dagen / om mijn reys na Balſora voort te ſetten. Hy reyſde na Goa. Chaul, en van daar na Ormus.

Eer ik mijn Reys-beſchrijving af breek / heb ik geraden gevonden / een beknopt verſlag te doen / van de Gewaſſen en Vrugten / die Indien en de verdere Ooſterſche Landen uytleveren.

De Peeper waſt in veele Geweſten van Indien, en byſonder omtrent Cochin. Op veele Plaatſen waſtſe van ſelfs in het Veld tuſſchen andere Struyken. Haar eygen Stam is die van Eyloof gelijk / en moet Berigt wat elke Plaats in Indien uytlevert.

Peeper. by een Boom of Staak opklimmen / of ſoude op de grond blijven leggen en rotten. Als ſe rijp is / word ſe ingeſameld; dog dan is ſe noch groen / en word in de Son gelegd / en gedroogd ſijnde / ſwart.

Gengeber. De Gengeber waſt gelijk onſe Ajpens; de wortel is de Gengeber. Deeſe word in verſcheydene Gewesten van Indien gebouden.

Nagels. De Nagels komen uyt de Molueckſche Eylanden. De Nagel-boom is onſen Laurier-boom niet ongelijk.

Muſcaat-nooten en Foely. De Notenmuſcaat en de Foely waſſen te ſamen / en komen van de Eylanden van Banda. Derſelver Boom is gelijk die van onſe Okker-noten / dog wat kleynder.

Sandel-hout. Het Witte Sandelhout is ſeer ſoet / en veel geagt by de Indianen, die yet kleyn ſtooten / met wat water mengen / en daar hunne lighamen mede beſtrijken. Dit komt van het Eyland Timor.

Campher. Campher word hoog geſchat by de Indianen, en dierder als Gout verkogt; en deeſe geloof ik niet / dat na het Chriſtenrijk gebragt word. De gemaakte Campher komt uyt China; maar die in de Kiedſtokken groyd is de beſte / en komt van het groote Eyland Bornea.

Aloë. 't Aloës-hout komt van Cochin-China.

Benſoin komt uyt de Gewesten van Siam en Jangomes.

Lange Peeper. De Lange Peeper waſt in Bengale, Pegu, en de Javaanſche Eylanden.

Muſcus, hoe gemaakt. De Muskus, of Muskeljaat, komt uyt Tartaryen, en word / na verhaal der Kooplieden / die het tot Pegu te koop brengen / dus gemaakt: In Tartaryen is een Beeſtjen / gelijk als een jong Kee; dit word met een ſtrik gevangen / en ſonder het te laten bloeden / dood geſlagen; ſnijden dan alle beenen daar uyt / en kloppen het vleeſch / met bloed en al / heel kleyn / daar ſy dan de Huyd mede vullen / en dit word Muſcus.

Amber. Van de Amber ſpreekt men verſcheyden / dog meeſt word gelooft / dat deſelve uyt de Zee komt / en aan het Strant gevonden word.

De

De Rubynen, Saphyren, en Spinellen worden in Pegu gevonden. Rubijnen.

De Diamanten vind men op verſchepden plaatſen / als in Biſnagar, Agra, Delli, en de Javaanſche Eylanden. Diamanten.

De beſte Paarlen komen van het Eyland Baharim, in de Perſiaanſche Zee / en de gemeender ſoort word by het Eyland Ceylon, en Aynan, een groot Eyland op de Zuydelijkſte kuſt van China, gevist. Paarlen.

Spodium, en verſchepde andere ſoorten van Drogiſterijen komen van Cambaja. Spodium, e. ſ. v.

Maar om tot mijn Reys weder te keeren: Van Ormus repſte ik na Balſora (Baſora), en van daar na Babilon; dog ons Schip wierd tegen de Stroom op / meeſt door Menſchen / met een touw voortgetrokken. Van Babilon quam ik te Land tot Moſul, (niet verre van Ninive, dat t'eenemaal verwoeſt is) / leggende digt by de Rivier Tygris. Van Moſul quam ik tot Merdin, in het Land der Armeniers; dog thans van Menſchen / die Cordiers of Curdi genoemd worden / bewoond. Reys van Ormus, na Baſora. Babilon. Moſul. Merdin.

Van Merdin repſte ik na Orfa, een ſeer fraaye Plaats / daar een Fontain / of Vyver / en in deſelve veel Vis is. De Mooren hebben hier veele plegtigheden en gevoelens van Abraham, die na hun ſeggen aldaar gewoond heeft. Hier van daan quam ik tot Bir, en over den Euphrat. Van Bir repſte ik na Aleppo, daar ik eenige Maanden / om geſelſchap te hebben / blijven moeſt. Vervolgens quam ik tot Tripoli, daar ik een Engelſch Schip vond / waar mede ik door Gods hulp behouden en ſpoedig tot Londen quam op den 29 April, in 't Jaar 1591; na dat ik agt Jaren buyten mijn Vaderland geweeſt was. Orfa. Daar Abraham ſoude gewoond hebben. Bir. Aleppo. Tripoli. En van daa. na Londen.

REGI-

REGISTER

Van d'aanmerklijkſte Saken, in deſe Reys-beſchrijving verhandeld.

A.

Ada, een Heydenſch Afgodsbeeld, met vier handen, en klauwen aan deſelve, 14. 15. *Sie* voorts op *Beeld.*

Afgoden der Heydenen, van haar genoemd Pagoden, van ſeer ſeldſame Gedaanten, 9. 15 Sie ook op *Ada*, en *Beeld.*

Afgods-Tempel te Pegu, van een ſonderlinge grootte en Heerlijkheyd, 31

——— Werd van ongemeen veel Menſchen beſogt, *ibid.*

Agra, Stad des Grooten Mogols, ſeer groot en Volkrijk. Huyſen, 11

——— Is grooter als Londen in Engelland, *ibid.*

Ait, een Stad aan de Rivier den Euphrat, 3

——— Wonderlijke Opening by deſelve, genoemd de Mond van de Hel, *ibid.* Sie op *Pekopwerping.*

Amandelen, gebruykt voor kleyn geld, 20

Arabiers, geweldige Rovers, 2. 4

B.

Babylon, nu wel geen groote, maar een Volkrijke Stad. Grooten Koophandel, 2

——— Vlotten op Geyten-vellen, 2

Babylonſchen Thoorn. Hoedanig gebouwd; en hoe hy ſig nu vertoond, 3

Bacola, een voorname Stad, in een vrugtbaar Landſchap. Verder berigt, 22

Baharim, van waar de beſte Paarlen koomen, 4

Balletjens in de Schamelheyd der Mansperſoonen, 35

——— Ten welken eynde eerſt bedagt, 35

——— Beſchrijving der ſelve. *ibid.*

Balſora, of *Baſora*, een Stad, oudtijds onder 't gebied der Arabiers; nu onder den Turk. Legt niet verr' van de Perſiaanſche Golfo, 3. 4

——— Grooten Koophandel met Speceryen. Vrugtbaarheyd des Lands, 4

Baſora. Sie op *Balſora.*

Bedelaars, genoemd Scheſche, in een ſeer groote agting, 13

——— Wonderlijke vertooning van eenen derſelve, en ſijn ſeldſaam bedrijf, *ibid.*

Beelden der Heydenſche Afgoden van ſeer ſeldſame Gedaanten, en hoedanig, 14

——— 't Wanſchapen Afgodsbeeld Ada, 15

——— Ander miſmaakt Beeld, 't welk in de Somer altijd met een Wayer verkoeld word, 16

——— Verder Beſchrijving deeſer ſeldſame Beelden, 17

——— Beeld van Goud, doorgaans beſet met Eedele Geſteenten; met vier Kinderen rondom

rondom hem, ook van Goud, 29
—— Ongemeen groot Beeld, geheel van Silver, ſoo hoog als een Huys, en andere byſonderheden, *ibid.*
Bellargan. Koophandel aldaar met Eedele Geſteenten, 9
Bima, een Eyland, daar de Vrouwen al 't werk doen, de Mannen 't Huys bewaren, 38
Boombladeren gebruykt in plaats van Papier, om op te ſchrijven, 29
Bottia, Stad in 't Landſchap Bottanter. Inwooners. Koophandel, &c., 21
Bramas, wat voor Lieden. Uyt 't Maagſchap des Konings van Pegu. Seldſame gewoonte der ſelve, in eenig deel van haar Ligchaam ſwart te verwen, 35
Bramines, of Prieſters in Bengala, &c. Haare vreemde Ceremonien. Waſſchingen, en andere Plegtlijkheden, 12. 13
Brampore, of *Barrampore*, daarmen Silver-Geld gebruykt. Is een groot en volkrijk Land. De Water-overvloeying ſeer onderworpen, 9. 10
—— Jongens van agt of thien jaren trouwen hier met Meysjens van vijf of ſes jaren. Hoe ſulks toegaat. Waarom dit geſchied, 10

C.

Cambaya, Hoofdſtad van 't Rijk Cambaya, groot en volkrijk. Vrouwendragt, 5
—— In tijd van honger verkopen d'Ouders haare Kinderen om een kleynigheyd, 6
—— Willen niets dooden van 't geen leven heeft, of eeten van 't geen gedood is, 7
Campher, van d'Indianen ſeer hoog geagt; en dierder als Goud verkogt, 42
—— Gemaakte Campher uyt China, *ibid.*
—— Uyt 't' Eyland Borneo komd de beſte, *ibid.*
Ceylon, een ſeer vrugtbaar Eyland; echter alles hier dier; en waarom, 38
—— Koning van Ceylon. Sijn Gewoonte, als hy met yemand ſpreekt, *ibid.*
—— Naarder beſchrijving van hem, en ſijne Magt. 39
Ceylonners, of *Cingulayen*, hebben ooren van een ſpan lengte, 39. Sie op *Ooren.*
—— Branden hout van Caneelbomen. Veel Eedele Geſteenten werden hier gevonden, doch de Koning wilſe niet laten uytgraven. Waarom niet, 39
Chaul, beſtaat uyt twee Steeden, waar van de Portugeezen d'eene, de Mooren d'andere Stad beſitten, 6
—— Grooten Koophandel. Waar meede. D'Inwooners beſmeeren hare Huyſen met Koedrek, 't welkſe een loflijke ſaak agten, 7
—— Willen niets dooden van 't geen leefd. Andere ſeldſame aanmerklijkheden, *ibid.*
Chineeſen. Sie op *Schrijf-wijs.*
Cochin, de Koning deeſes Rijks blijft noyt boven de vijf of ſes dagen op eene plaats, 40
—— Seer ongeſond Water. Sie op *Water.*

—— D'Inwooners ſijn Malabaren; doch verſchillen veel van andere Malabaren, *ibid.*
—— Derſelver geſtalte, *ibid.*
—— Peper-gewas alhier beſchreven. *ibid.*
—— Vreeſlijk groote Ooren. *ibid.*
Cocos-boom, leverd alleen uyt Wijn, Oly, Dadelen, Suyker, Touw, Koolen, Hout tot Huyſen en Scheepen, Zeylen, Matten om op te leggen, Spijs, en veel andere dingen, 6-7.
Cofmin, een fraaye Stad. Inwooners, 23
—— De Huyſen op Palen gebouwd; waarom, *ibid.*
—— Menſchen, woonende in Schuyten, 24
Conche, een groot Koningrijk, ſig uytſtreckende tot aan Cochin-China. Kan onder Water geſet werden, 19
—— Sonderlinge ſeldſaamheden, 19. 20
Coulan, een Portugeezſch Fort, waar van daan veel Peper na Portugal werd geſonden, 39

D.

Daman, tweede Stad der Portugeezen in Cambaya. Heeft geenen Handel, als met Koorn en Rijs, 6
Dela, een ſeer fraaye Plaats. Elephanten-Huyſen aldaar, 24
Diu, d'eerſte Stad van Indien, geleegen op een Eyland, in 't Koningrijk van Cambaya, 5
—— Naarder berigt van deſelve, 6
Dooden der Heydenen te Bannaras, worden tot Aſch verbrand, of anders gebraden, of geſengd, in 't water geworpen, dan van de Honden of Voſſen opgegeten, 16
—— Andere ſeldſame bedrijven en Ceremonien by, en na de Dooden-verbranding, 34
—— Waarom die van Chaul haare Dooden niet begraven willen, uyt een dwaas bygeloof, 7

E.

Elephanten-Huyſen te Pegu. De Koning heeft vier witte Elephanten; en derhalven genoemd Koning der witte Elephanten, 24
—— Werden ongemeen-wel getracteert, yeder affonderlijk in een gantſch verguld Huys. Men geeft haar hare Spijs uyt goudene Vaten, 25. 26
—— Ongemeen-groote Elephanten. Duyſend der ſelve ten Oorlog afgerigt, 26
—— Op wat voor een wijs d'Elephanten gevangen worden; en hoe in den Oorlog gebruykt, 26. 27
—— Kleyne Elephanten, doch boven maten ſterk en ſtrijdbaar; 39

F.

Fatepore, een Stad onder den grooten Mogol, grooter als Londen in Engelland. Hoe veel Elephanten, Paarden, Bywijven, &c., de Koning hier heeft, 11
—— Is ſeer Volkrijk. Legt twaalf Mijlen van Agra, *ibid.*
Feeſtdagen der Tallipojes. By de nieuwe Maan haren grooſten Feeſtdag, 33

Fitch, onſen Reyſiger. Sijn vertrek uyt Engelland na Ooſt-Indien, 1
——— Werd te Goa door den Portugeezſchen Gouverneur gevangen genomen met ſijne Reysgeſellen, en na Ormus geſonden, 8
——— Valſchlijk beſchuldigd, ſonder eenig bewijs, 8
——— Van den Vice-Roy echter hard gedreygd; derhalven ſy de vlugt verkoopen met agterlating van twee duyſend twee honderd Ducaten, *ibid.*
——— Sijn geſelſchap verlaat hem, 12
——— Koomd weer te Londen, 43

G.

Ganges, een vermaarde Rivier; vry breed. 't Water der ſelve ſeer ſoet. Eylanden daar in gelegen, 13
——— Loop deeſer Rivier, 14
——— Verder berigt van de breedte, 18
——— 't Water van de Ganges by de Heydenen ſeer hoog geagt, 14
Ganza, een gemeene ſoort van Geld in Pegu, waar voor men Goud, Silver, Eedele Geſteenten en alles kopen kan, 30
——— Is gemaakt van Koper, *ib.*
Geld, in Pegu gangbaar. Sie op *Ganza*.
Gengebar, hoe deſelve waſt, 42
Golconda, een Koningrijk en Stad onder den Grooten Mogol, daar de Diamanten werden gevonden, 9
——— Huyſen. Inwooners deeſer Stad, 9

H.

Hof des Konings van Pegu ſeer pragtig, 25
Houwlijken van Kinderen, de Jongens maar agt of thien Jaren, de Meysjens maar vijf of ſes Jaren oud. Hoe dit toegaat, en waarom ſoo vroeg, 10
——— Te Bannaras. Seer feldſame Gewoonten der nieuw-getrouwden, 17
Huyſen, gebouwd op Palen. Om welke oorſaak, 23
Huyſen te Pegu, gemaakt van Bamboeſen, en met Stroo gedekt, 25
——— Sijn den brand ſeer onderworpen. Hoe de Goederen voor 't Vyer bewaard werden, *ibid.*

J.

Jamahay, in 't Land der Langciannes, anders Jangomes: een ſchoone groote Stad. Inwooners. Koophandel, 35
Jamba, een Eyland, daar de Diamanten van daan komen. Seldſaamheyd aan een Brock Aarde, daar Goud uytgehaald werd: welke Aardbrok ſig maar eens in 't Jaar vertoond, 37

K.

Kinderen-Houwlijk te Bannaras. Sie op *Houwlijken*.
Koeyen te Chaul, en by andere Indiaanſche Heydenen in een hooge Eer, 7
——— De Huyſen met Koedreck beſmeeren, is een Loflijke ſaak, *ibid.*
——— Koe by de Staart vatten; een ſonderlinge Plegtlijkheyd by de Nieuw-getrouwde te Patenauw, 17
——— Koeyen-ſtaarten in ſeer groote

groote waarde, 22
Koophandel, en Makelaars te Pegu. Eenige ſonderlingheden daar ontrent, 30
Koning van Pegu. Sie op *Pegu*.
——— Van Ceylon, ſijne Magt van Volk, 38
——— Sijne geſtalte van ſtaan, wanneer hy met yemand ſpreekt. Andere byſonderheden, 38. 39

L.

Lange Ooren, een ſonderlingh cieraad. Sie op *Ooren*.
Lijk-Ceremonien der Heydenen te Bannaras, en anderweegen, hoedanig. Sie op *Dooden*.
——— Der Heydenen te Chaul, 7
——— Vry ſeldſaam te Jamahay, 34
Lijnwaad als Sijde, gemaakt van Gras, 20

M.

Macao, een fraaye Stad. Draagſtoelen voor de reyſende perſoonen, 24
Makelaars te Pegu, tot 't verkoopen der Goederen. Sonderlinge ordre daar ontrent, tot groot gerief der vreemde Kooplieden, 30
Mandoa, of *Mandoway*, een ſterke Stad, twaalf Jaren langh van den Mogol belegerd geweeſt, eer hy deſelve kon winnen, 10
Maſulipatan, een vermaarde Haven. Koophandel. Vrugtbaarheyd des Lands, 9
Medon, een fraaye Plaats. De Koophandel hier gedreven op 't Water in Scheepen, 24
Mogol, of Mogor (de Groote), een magtig Koning. Meenigte ſijner Elephanten, Paarden, By-wijven, &c. 11
——— Sijne Kleeder-dragt, 12
Mond van de Hel; waarom ſoo genoemd, 3. Sie op *Peck*.
Muſcus, of Muskeljaat, uyt Tartaryen. Van hoedanigh een Beeſtje deſelve werd bekoomen, 42

N.

Nagel-boom, in de Moluckiſe Eylanden. Is onſe Lauwer-boom niet ongelijk, 42
Negrais, heeft een bequame Haven, 23
Notemuſcaat, en Foely, op d'Eylanden van Banda. Hoedanig de Boomen ſijn, 42

O.

Oren, geweldig groot, en hoe grooter hoe aanſienlijker, 39
——— Vreeſlijk-groote Ooren, behangen met Ringen, vercierd met Paarlen en Eedele Geſteenten, 40
——— Van ruym een ſpan lengte, 19. 20
——— De geene, welke ſulke Lang-ooren niet ſijn, werden van d'andere genoemd Apen. 21
Opening, op een ſeldſame wijs overvloedig Pek uytgevende. Sie op *Pek*.
Ormus, een Eyland. Hoe groot. 't Schraalſte van de geheele Weereld, 4
——— Niet anders als Sout groeyd hier. *ibid.*
——— Water, Hout, Eetwaren, &c. moetenſe van de Perſianen bekomen. De Portugeezen hebben hier een Fort, *ibid.*

——— Koop-

—— Kooplieden van allerley Natien worden hier gevonden, 5
—— Koopmanschappen. Dragt der Vrouwen; en andere bysonderheden; *ibid.*
—— Onsen Reysiger Fitch hier gevangen genomen. Sie op *Fitch.*

P.

PAarlen, de beste; koomen uyt 't Eyland Baharim in de Persiaansche Zee; de gemeender soort uyt Ceylon, &c., 43
Patenauw; wat d'Inwooners waarnemen ontrent hare doode in 't water geworpene Mannen en Vrouwen; 18
—— Is een seer lange groote Stad. Hoemen hier Goud vind. Behoord onder den Grooten Mogol. Onnosele Huysen. Koophandel; 18
Pek-opwerping by den Euphrat; by Ait, uyt een Opening; gedurig als kookende te voorschijn komende, met een stinkende rook; sig uytspreydende over een groot Veld, 3
—— Word van de Mooren genoemd de Mond van de Hel. *ib.*
Pegu, bestaat uyt d'Oude en Nieuwe Stad. Huysen van Bamboesen. 24
—— Kostlijk Hof des Konings. 25
—— Des selven pragt in sijn uytryden, 28
—— Sijne groote Schatten; insonderheyd in vier Pagoden, *ib.*
—— Beschrijving der selve. Hoe hy Regt doet. Meenigte van Bywijven en Kinderen, 29
Peguanen, gebruyken Boombladeren, in plaats van Papier; 29
—— Waar in haren Koophandel meest bestaat; *ibid.*
—— Sonderlingheyd van hare Makelaars; en haar gemeen Geld; 30
—— Hare Feestdagen. 33
—— Priesters. Sie op *Tallipoies.*
Pelgrims na de Monstreuse Heydensche Afgods Beelden te Bannaras, en sonderlinge bysonderheden daar ontrent, 10. 14. 15
Pepergewas beschreven, 41
Prague, daar de Rivier Jemena in de groote Rivier Ganges loopt; 13
—— Wonderlijke vertooning eens Bedelaars, *ibid.*
Priesters der Heydenen. Sie op *Tallipoies.*

R.

REcon, een Koningrijk, nevens Mogen; 23
Regtssaken, die twijffelagtig sijn, wonderlijk gevonnisd. 36
Rouw-bedrijven der Heydenen te Jamahay; seer seldsaam, 34

S.

SAndelhout, wit, is seer soet, en van d'Indianen hoog geagt. Waar toe sy 't gebruyken, 42
Sdtagan; een fraaye Moorsche Stad in Bengala. 21
Schatten des Konings van Pegu, en aanmerkelijkheden daar ontrent, 28. en de volgende.
Schrijfwijs der Chineesen, hoedanig, 37
Schuyten, waar in de Menschen woonen als in Huysen; 24
Serrepore, op de Rivier Ganges. 22
Siecke te Bannaras, op een Barbaarsche wijs gehandeld, uyt

overgeloof, 16
—— Voor de Sieke een beloſte aan den Duyvel gedaan; en verdere ſeldſame bedrijven, 34
Sinnergan, een Stad by Serrepore, daar de fijnſte en beſte Cottoenen van geheel Indien werden gemaakt. Verder berigt, 23
Sondenvergeving, waar in deſelve door die van Bannaras werd geſteld; ſonderling ſeldſaam, 15
Spijſen der Peguanen ſijn ook Honden, Katten, Ratten, Slangen, en andere affchouwlijke dingen, 28
Stieren niet grooter dan Engelſche Doggen, loopen ſeer geſwind voor de Karren, beladen met twee of drie Menſchen, raſſer als een Paard, 11

T.

Tanda, in 't Land van Gouron; voortijds een Koningrijk. Grooten Handel met Cottoene Webben, 19
—— D'Inwooners gaan naakt. Andere byſonderheden, *ibid.*
Tanden, maken d'Indianen gantſch ſwart, om dat de Honden witte tanden hebben, 36
Tallipoies, of Heydenſche Prieſters by de Peguanen. Waar toe hare Predicatien ſtrecken. 32
—— Hare ſeldſame Kleeding, en hoeſe haar Orden aanvaarden, *ibid.*
—— Gaan bedelen. Hare Feeſtdagen, 33
—— Hoedanig ſy ſig dragen by de Sieken, 34
Tarach. Sie op *Makelaars*, ſoo by d'Indianen genoemd.
Thoorn van Babel. Sie op *Babylonſchen Thoorn*.

V.

Vrouwen-dragt, en Cieraad t'Ormus, ſeer ſeldſaam, en oncierlijk, 6
—— Moeten ſig met hare doode Mannen laten verbranden, 7
—— Vrouwen-dragt te Bannaras, 16
—— Op 't Eyland Bima, doen 't werk der Mannen, en de Mannen bewaren 't Huys, 38

W.

Waſſchingen der Heydenen, en ſonderlingheden daar ontrent, 16
Water in Cochin ſeer ſlegt en ongeſond. Die'er van drinken, ſien'er uyt als Melaats; en krijgen ſulke dikke beenen, als een Menſch in ſijn midden is; ſoo datſe nauwlijks gaan konnen, 40

EYNDE.

Berigt aan den Boekbinder, waar hy de volgende Platen moet ſtellen.

f 1	Op Pagina	5	
f 2	- - -	12	
f 3	- - -	13	
f 4	- - -	14	
f 5	- - -	17	
f 6	Op Pagina	26	
f 7	- - -	27	
f 8	- - -	31	
f 9	- - -	35	
f 10	- - -	38	

VERSCHEYDE VOORNAAME

REYSEN,

Na

WEST-INDIEN

En andere GEWESTEN, gedaan door den Hoog-agtbaren

GEORG, Graaf van CUMBERLAND,

of op ſijn KOSTEN, en onder ſijn BELEYD, van het Jaar 1586. tot 1598.

Breeder op de volgende bladzijde vermeld.

Waar in veele aanmerkenswaardige ſaken op die Voyagien voorgevallen, verhaald werden.

Verciert met ſchoone kopere Platen / en volkomen Regiſters.

Nu aldereerſt uyt het Engels vertaald.

TE LEYDEN,

By PIETER VANDER AA, Boekverkoper / 1706.

Met Privilegie.

(3)

KORTEN INHOUD DESER REYSEN, MET DE AFDEELINGEN.

Verſcheyde Reyſen gedaan door den Graaf van *Cumberland*, of op ſijn koſten, en onder ſijn beleyd na de Zuyd-zee, en elders, uyt het Dag-regiſter opgeſteld. Pag. 3

Sijn Reys na *Porto Rico*, beſchreven door hem ſelfs in een Brief aan ſijn Vrouw. 30

Een tweede verhaal van de voorgaande Reys, beſchreven door den geleerden en eerwaardigen Heer Doctor *Layfield*, Capellaan van gemelden Graaf op die Reys. 45

I. Afdeeling. De voorvallen op de *Spaanſche* kuſten, en in de *Canariſche* Eylanden, en de Reys van daar na *Dominica*. ibid.

II. —— De beſchrijving van *Dominica* en *Virginien*. Het landen op *Porto Rico*, de Land-togt en het innemen van die Stad. 53

III. —— 'T Fort *Mora* word belegerd en ingenomen; De Stad beſchreven. De Goud-Mijnen. 'T voornemen om die plaats te houden, door de veelheyd der ſieken en dooden veranderd. 68

IV. —— Voornemen van na huys te keeren. Accoord met de *Spanjaards*. Vertrek. Beſchrijving van het Eyland, Beeſten, Gewaſſen, &c. 84

V. —— Voorvallen op Zee in de weg na de *Azores*, &c. 102

na de Spaanſe kuſten ſijn reps voort te ſetten; welk hy op ſijn eygen koſten en perijkel victualieerde / uptruſtede / en met veele wakkere mannen bemande. Hier mede ging hy in Zee ontrent het

Neemt een Schip in 't Kanaal.

eynde van October. In het Kanaal quam hem te gemoet een Koopvaardy-ſchip van Duynkerken, om na Spanjen te gaan / welk hy na een

Moet door ſtorm na huys keeren.

hart gevegt nam en opſond. Maar hy wierd door tegen-winden / en vervolgens door een ſtorm (waar door ſy genoodſaakt wierden de groote maſt af te kappen / en over boord te ſetten) belet ſijn reys voort te ſetten / en ſijn groote oogmerken te verrichten.

III. Reys met vier Scheepen.

Sijn moed egter ſterker ſijnde als de winden / en hy tegen de ſtormen gehard / verkreeg in 't Jaar 1589. van haar Majeſteyt weder een van de Koninklijke ſcheepen / genaamd de Victorie, neffens twee kleynder ſcheepen / de Meg en de Margariet, en een karveel; Hy ruſtede deſelve op ſijn eygen koſten upt / en bemande deſelve met 400. Bootsgeſellen en Soldaten; Hy commandeerde op den Admiraal / en onder hem Capiteyn Chriſtoffel Lijſter; Op de Meg was Capiteyn William Mounſon, Vice-admiraal; Op de Margariet was de Schout-by-nagt Capiteyn Eduard Careles, genaamd Write, en op de Karveel Capiteyn Pigeon.

Nemen 2. *Franſche* Scheepen.

Den 18. July voeren ſy upt van Pleymuyden, en vonden op den derden dag drie Franſche ſcheepen van Nieupoort en S. Malo, geladen met Terraneufſche Viſch / waar van hy 'er twee nam / die hy met het ſchip de Margariet, dat onbequaam was de reys te doen / na Engeland opſond.

Buyt van een *Portugijſchen* Jood.

Den 13. July ontmoeteden ſy elf Duytſche ſcheepen / die in 't eerſt een gevegt ſcheenen te willen afwagten / maar na eenige ſcheuten ſig overgaven / en hunne Schippers aan boord ſonden / die hunne Paſpoorten van Hamburg, Lubeek, Bremen, Pomeren en Callice toonden / edog behenden goederen van een Jood tot Liſſabon in te hebben / die vier duyſend vijf honderd Ponden waard waren;

waren; Dit goed wierd aanſtonds overgeleverd/ en onder de ſcheepen verdeeld ſijnde/ voer de Graaf na de Azores of Vlaamſche Eylanden.

Den 1. Auguſti had hy S. Michiel in 't geſigt/ en hy ſettede/ om onbekend te ſijn/ een Spaanſche Vlag op: Vier ſcheepen op de Ree ontdekkende/ nam hy voor in de nagt derſelver Kabels af te kappen/ en deſelve weg te ſleepen/ gelijk hy ook/ eer ſy hem gewaar wierden/ in 't werk ſtelde. De Spanjaarden op drie der ſelven ſprongen in Zee/ en maakten ſulken geſchreeuw/ dat die van de ſtad in alarm raakten/ en verſchepten ſchooten dog te vergeefs/ alſo het donker was/ na de Boot deeden: De drie Spaanſche ſcheepen waren van Sivilien gekomen/ en geladen met Wijn en Boom-olij; het vierde ſchip was de Valk van Londen, en had de naam van een Schots ſchip/ daar een Schots Stuurman op was. Het Fregat vermeeſterde ook een kleyn ſchip/ geladen met dertig vaten Maderaſche Wijn/ Laken/ Sijde en Tafferas. Hy bemande daar op ſijne booten of ſloepen/ en haalde daar ververſſing mede tot Flores, onder voorgeven/ dat hy een Vriend van hun Koning Don Antonio was: Dog als ſy weder na ſcheepsboord roepden/ volgde haar wel twee mijlen ver een ongemeene groote viſch/ wiens vinnen ſomtijds vier of vijf ellen boven 't water upt quamen/ en die met ſijn bek anderhalf el wijd gaapte/ welke deed vreeſen/ dat hy de boot omverhalen/ en d'een of d'ander van die in de boot waren verſlinden ſoude; maar ſy raakten eyndelijk daar van vry.

S. Michiel.

Vermeeſteren daar verſcheyde *Spaanſche* Scheepen.

Flores.

Ongemeen ſlag van een viſch.

Hier quamen by den Graaf/ en wierden in ſijn geſelſchap aangenomen/ Capiteyn Davis met ſijn ſchip en Pinas; als ook een ſchip van de Heer Walter Raleigh, daar Markesbury Capiteyn op was/ en de Bark Lime.

Als de Graaf verkondſchapt wierd/ dat de Kraaken tot Tercera waren/ quam hy den 27. Auguſti op de Kee van Fyal; Sijnde/ dat hier eenige

Fyal.

Daar ſy goede buyt maken.

ſcheepen digt onder het Land op Anker lagen / ſond hy ſijne booten daar op af / die een ſchip van 250. ton met veertien ſtukken aan-klampten / daar ſy ſo lang mede vogten / tot dat hen upt de Vloot andere te hulp geſonden wierden / en dus wierden ſy'er meeſter van. De Spanjaarden ſprongen alle (uptgenomen Johan de Palma) over boord om na land te ſwemmen / welk ſo nabij was / dat het ſchip aan het Kaſteel geſnoerd was / waar upt / ſo lang het gevegt duurde / luſtig met het Kanon geſpeeld wierd / maar het was voor den Schipper van het Karveel geen ſpel / alſo hem het dikke van ſijn been afgeſchoten wierd. Dit ſchip was van Porto Rico gekomen / en geladen met Suyker / Gengber en Huyden. De ſcheeps-booten haalden ook van de Vlee nog eenige andere kleynder ſcheepen / komende upt Guinea met Olyphants tanden / Grepn / Kokos noten en Geyte vellen / die hy meeſt na Engeland opſond.

Engelſche met een Boot van Tercera omtkomen.

Den 28. dito quamen agt Engelſche upt het Gevangen-huys op Tercera onthomen by ons aan boord met een kleyn Bootje / hebbende geen ander Maſt of Zeyl / als twee ſtaven van een wijnvat. Deſe boodſchapten ſijne Genade / dat de Kraaken reeds voor een week vertrokken waren / welk hem bewoog Fyal aan te doen / en het innemen van die plaats te ondernemen.

Fyal ingenomen;

Den 10. September ſettede hy ſijn volk aan land / waar op upt het Bolwerk eenige ſcheuten gedaan wierden / maar nader komende / vonden ſy het ſelve / en de geheele ſtad van de Spaanſche verlaten / en namen de plaats in beſit. In deſe ſtad ſijn wel 500. huysgeſinnen / en de huyſen hegt en ſterk van kalk en ſteen; Men is'er wel voorſien van water / van aangenaam Frupt / en allerley ſoort van Druyven: Daar wierd ten eerſten een wagt upt geſet / om de Kerken en Klooſters te bewaren / tot dat het randſoen tot 2000. Ducaten ſoude worden opgebragt: Hy haalde van het Bolwerk na ſcheepsboord 58. ſtukken ſer ka-

De Buyt aldaar bekomen.

kanon. De Gouverneur van Gracioſa ſond ſijn Excellentie feſtig aamen Wijn / en excuſeerde hem ſelven / dat hy geen vers water te ſenden had. Daar quam ook een ſchip van Weymouth met een Spaanſche prijs / feſtig duyſend Ponden waardig / met tijding / dat de West-Indiſche Vloot eerſtdaags ſtond over te komen. Tuſſchen beyde namen ſy een ſchip van S. Malo met Terra-neufſche viſch. Na dat hy nu drie of vier dagen op die Vloot gepaſt / en in quaad weder herwaards en derwaards gevaren had / kreeg hy kondſchap / dat deſelve / vijftien Zeylen ſterk / tot Angra op Tercera was ingeloopen / ſo datſe te ver lij-waards van hem af ſijnde / hy deſelve / nu onder het Fort leggende / niet konde aan doen / te meer / alſo hy door een uytgeſonden Pinas berigt kreeg / dat deſelve hare Zeylen geſtreken en af genomen hadden / waar uyt beſlooten wierd / datſe wat langer ſtonden te blijven.

Een Spaanſche Prijs.

En een Schip van S. Malo.

Hy zeylde derhalven na S. Michiel, daar hem het water halen belet wierd / en van daar na S. Maria, daar hy twee Braſiliſche ſcheepen vond geladen met Suyker / welke die van het Eyland ſogten te bergen / maar Capiteyn Liſter viel in het geſigt der Vyanden / en onder het gedruurig ſchieten van het Land op het buytenſte aan / kapte de kabel-touwen af / en ſleepte het weg / en Capiteyn Davis enterde het tweede / maar alſo het op de grond ſat / moeſt hy het verlaten / met verlies van twee mannen en ſeſtien gequetſte: Maar hier op volgde een grooter ramp; Want de Graaf willende het ſelve aandoen / raakte op de baar vaſt in 't midden der Vyanden / daar hy 80. ſwoode als gequetſte kreeg; Hy kreeg ſelfs drie kheuten op ſijn Schild / en een vierde in ſijn zij-e / dog die niet door ging; Ook was hy in ſijn oofd ſo gequetſt / dat ſijn geheele aangeſigt bevloed was.

S. Maria.

Neemen daar 2 Braſiliſche Scheepen.

Cumberland word gequetſt.

De Meg lek ſijnde / wierd met de Prijs na Engeland geſonden / en de Graaf ſelfs wendde het

Maakt een koſtelijke Buyt.

na Spanjen. Onderwegen nam hy een Portugijs ſchip / dat geladen upt Braſilien quam / en naberhand een ander / ſijnde een van de vijftien / die tot Angra waren ingeloopen / groot 400. tonnen / geladen tot Mexico en S. Jan de Ulva met 700. Huyden / ſes kiſten Cochenilje, eenige kiſten Suyker / en een deel Silver. De Capiteyn was een Italiaan, en had binnen boord voor hem ſelven voor vijf en twintig duyſend Ducaten aan goed.

Keerd na huys.

Hier op beſlooten ſy vol vreugde na huys te keeren / maar het geluk van de Zee is wankelbaar / alſo het van twee veranderlijke elementen / water en lugt / afhangd. Capiteyn Lijſter wierd met de Mexicaanſche Pryjs geſonden na Portsmuyden, maar hy leed ſchipbreuk by Helcliff in Cornwal, waar door hy met al ſijn volk / uptgenomen vijf of ſes / verdronk. De Graaf was genoodſaakt door tegen-winden / en gebrek van drinken d'een of d'ander plaats van Yrland te ſoeken / maar wierd t'elkens door het harde weder afgeſet / en ondertuſſchen waren ſy ten eynde van haar Bier en water. Elk menſch wierden over Maal gegeven drie lepels Aſijn / en 't geen ſy upt de Hef van de wijn-vaten parſſen konden; Dit duurde veertien dagen lang / in welke tijd ſy geen ververſſing kregen / als de droppels van hagel en regen / die ſy ten beſten / als ſy konden / met hunne hembden en in bakken opſamelden. Sommige dronken het water upt alle holligheden van het ſchip / andere lekten aan de vogtige maſten en geteerde touwen / gelijk als Honden. Maar het regenwater was door de holle Zee ſodanig met zee-ſchuym vermengd / dat het geheel ongeſond was / ſelfs dronken ſommige haar ſelven met de pot in de hand aan het zout water dood. In deſe upterſte verlegenthept egter liet de Graaf van het wepnige / dat 'er was / een gelijke portie uptdeelen / ſo wel aan de gevangene / als aan ſijn eygen volk; Ondertuſſchen hoorde men in alle hoeken van het ſchip de ſieke en gequetſte deerlijk om drinken roepen /

Ramp en verlies van een Schip.

Groot gebrek van water.

Waar door veele ſtierven.

ym / so dat door gebrek van drank meer menschen (tien of twaalf elke nagt) stierven / als door de rampen van de geheele Reys. Hier by quam nog een ander ongemak / dat het schip door het aanhouden van de storm so reddeloos wierd / dat de Kajuyt / de eetplaats en het half Verdek een wierd / en de Graaf een ander verblijf in het ruym soeken moest ; Zijn moed egter begaf hem niet / en hy bleef wel getroost.

Den 30. November sprak hy met een Engelsch schip / welk hem daags daar aan twee vaten wijn beloofde te brengen / maar dat raakte ten eersten ongelukkig aan de grond. Op den volgenden dag kreeg hy eenige laaffenis van bier / maar niet genoeg / om 'er de Reys na Engeland op te konnen doen. Derhalven settede hy het met een goede wind na de Haven Ventre in het Westen van Yrland, daar van daan hy na genoegsame verversfing den 20. December na Engeland onder Zeyl ging / daar hy eyndelijk aan quam. Hy had op dese Reys dertien Prijsen gekregen / maar de kostelijkste van allen was vergaan. Tot Londen komende / kreeg hy de bedroefde tijding / dat sijn oudste Soon overleden was. Komt in *Yrland.* En van daar tot *Londen.*

Dese eersugtige drift wierd door de voorgaande ramp nog meer aangeset ; Hy verkreeg van van haar Majesteyt een nieuw schip van 600. tonnen / genoemd de Garland, daar hy sijn eygen schip / de Samson, groot 260. tonnen by nam tot Vice-admiraal / en tot Schout-by-nagt de Gulden Nobel, neffens een ander / genaamd Allagarta, en een kleyn Fregat / de Discoverie (de Ontdekking.) Dese rustede hy op sijn eygen kosten uyt / en voer met dese Vloot in 't Jaar 1591. na de kust van Spanjen, alwaar hy goede winst deed / want hy nam een schip komende van S. Thomas geladen met Suyker / maar alsso het selve lek was / en niet konde geholpen worden / moest hy het laten sinken ; Hy nam ook een tweede schip / welk egter in het varen na Engeland door IV. Reys. De Uytrusting tot deselve. Neemt twee Scheepen op de kust van *Spanjen.*

ge-

konden/ haar ſelven na Angra op Tercera ſpoepden: Sy volgden deſelve / en qualijk een halve mijl daar van af ſijnde / kreegen de Heer Johan Borrougs met het ſchip van Walter Raleigs, genaamd de Reebok / 200. tonnen groot in 't geſigt / dat ſig aan de Oeſt-zijde van het Epland gehouden had; Dit quam dwars voor de Kraak of het Galioen / ſo dat het / de Wind Weſtelijk ſijnde / genoodſaakt wierd te loeven / en de Ree van Lagowna aan het Zuyd-eynde van Flores te ſoeken: En alſo de Zee-oxder mede-bxengd / dat alle Oxlogſcheepen bp malkander ſijnde / (al waren ſp te voren niet van een geſelſchap geweeſt) na pxopoxtie van haar groottе de pxijs t' ſamen deelen / maakte Capitepn Norton upt beleefdheyt (hebbende anders geen hulp van noden) overleg met Joh. Burrougs, en ſtelden vaſt het ſelve in den naaſten moxgenſtond aan te klampen. Maar in de nagt ſtond 'er een groote ſtoxm op / waar voox ſp alle van hare ankers dreven; In de moxgenſtond / de ſtoxm wat over ſijnde / quamen ſp weder op de Ree / en vond den Kraak ſo digt op het land geſet als mogelijk is / (daar upt zp / ſo veel als de tijd had toegelaten / aan land gexagt en gexogen hadden) en in bxand geſtooken / hebbende alle Zeylen op geſet en afwapende vlaggen / en al het geſchut geladen / welk / ſo dra 'er het vper bp quam / van alle kanten afging; Een vertooning / die de Portugijſen meer behaagde / als de Engelſche / die ſtaat gemaakt hadden meeſter van het nu verbxande ſchip te woxden. Daar was ook doox de holle Zee (een gevolg van de ſtoxm) niet wel kans / om met de booten aan land te komen / en 't geen de Portugijſen gebexgen hadden / op te ſoeken / ſo dat de Bootsgeſellen / om de booten tegen de Klippen niet te laten aan ſtukken ſtooten / over kop en ooren in het water ſpxingen moeſten / eer ſp konden aan land komen / daar ſp dan op handen en voeten tegen een ſteyle hoogte moeſten op klauteren / van welkers top

(Zee-oxder.)

Die van hen in brand geſtoken wierd,

En het goed op een gevaarlijke wijs aan 't land genomen.

op de Eplanders groote ſteenen op hen neder
oerpen; De hoop egter van winſt deed hen al
ie ſwarigheyt te boven komen / en dus quamen
p aan de ſtad of vlek / (dog van de inwoonders
erlaten /) daar ſy ſig meeſter maahten van het
ebozgen goed / welk daar vooz den bzand en het
ater ſcheen gevlugt te ſijn.

Terwijl ſy nu hier mede beſig waren / quam
obert Croſſe, Capiteyn op een ſchip van haar
ajeſteyt / de Voorſigtigheyt, Mr. Tomſon Ca-
iteyn van een der ſcheepen van Joh. Hawkins
iet ſijn ſchip de Daintie (het koſtelijke/) en Ca-
iteyn Nieuport met het ſchip de Gulden Draak
p hen. Het ſpeet hen / dat dit ſchip ſo verbzand
ag / maar vertrooſteden ſig / dat 'er maar een
an de bijf kraaken in, ſulken vagebyer ontko-
ien wag / en dat 'er ſeherijk nog drie te verwag-
n waren; Dies ſy ſig verſpzepden / om daar
p te paſſen / gelijk ſy deeden van den 29. Juny tot
n 3. Auguſti, wanneer Tomſon de groote kraak /
ladre de Dios, in 't oog kreeg: Nader komende /
af hy 'er de volle laag op een en andermaal / en
eed ſijn beſt om deſelve het vooztvaren te belet-
n / tot dat de andere ſcheepen van de Vloot ſou-
n by hem komen / waar op de kraak hem niet
huldig bleef. Na eenigen tijd quamen by hen
ohn Burrougs en de Gulden Draak, dog de eerſte
eeg een ſchoot onder water / welk hem / om de
k te ſtoppen / deed afwijken / Croſſe daar by ko-
iende / en willende het de volle laag geven / quam
r ſo na by / dat de Zeplen aan het Wand van
kraak vaſt raahten / en hy tegen wil en dank
iet deſelve op zijde moeſt voozt zeplen. De ſchee-
n van de Gzaaf van Cumberland, trager in 't
plen / quamen eerſt laat in den abond ontrent
f upren daar by / ſonder eenige gedagte om ten
rſten de kraak aan te klampen / maar ſo dra
p die van de Voorſigtigheyt Capiteyn Norton
oozden toeroepen: Gy zijt ook mannen (Engel-
he) behoud het ſchip van de Koningin, gaf hy
aan

Ontdek-
ken een
groote
Kraak.

Gevegt
met deſel-
ve.

aan de Samſon oȝder / om de kraak aan de eene zijde aan te klampen / en beloofde met ſijn ſchip / de Tijger, inſgelijks aan de andere zijde te doen. Dit wierd ontrent twaalf uȝen in 't werk geſtelt: Want de Tyger liep 'er met ſijn vooȝ-ſteven regt op aan / waar dooȝ deſelve tot op de budding toe ſchaa-looȝ raakte / en de Samſon quam op zijde van de Voorſigtigheyt, en daar over op de kraak / waar dooȝ het laatſt gemelde ſchip / ſonder dat nog ernig menſch van de vpanden het ſelve ge-enterd had / tijd en gelegenthept kreeg / om ſig van de kraak los te maken.

Enteren deſelve. Dus lagen beyde ſcheepen op zijde van die kraak / maar vonden deſelve ſo hoog / datſe / al was'er geen tegenſtand geweeſt / niet wel konde beklommen woȝden; De vpanden weerden ſig wakker / waar dooȝ dan al eenige van de beklimmers van boven neder vielen / en ſo om quamen; Dit gevegt duurde wel anderhalf uȝ / waar in de Engelſche dooȝ hoop van ſo deftigen bupt als Leeuwen vogten / en epndelijk meeſter van het vooȝſte deȝ ſchipȝ wierden / waar op de Portugijſen na het verdek weeken / en vervolgens om een goed heen komen ſagen. De Engelſche, niet anderȝ als bupt ſoekende / en vlammende om 'er tot de ooren toe in te ſitten / liepen elk met een kaarȝ het geheele ſchip dooȝ / welk ſo ſlozdig toeging / dat 'er vȝand quam in een hut / daar 600. kardoeſen in waren: So dra dit gemerkt wierd / wilde elk de vlugt van het ſchip nemen / maar Capitepn Norton, en eenige van de ſijne quamen met water-emmerȝ toeloopen / en beeden dus niet ſonder perijkel / al wat ſy konden / om de vlam te bluſſchen / ondertuſſchen was 'er geen minder vȝees vooȝ een lek / dat in het enteren gekregen was / en dat het op het land mogt loopen: Maar al die ſwarighept te boven gekomen ſijnde / ſcheelde het wepnig / of de vlam van oneenigheyt ſonde uptgebozſten hebben tuſſchen de Hoofden / alſo elk ontrent ſulken koſtelijken bupt het bewind

Gevaar van brand in 't ſchip.

Werd vermeeſterd.

poog-

poogde te hebben; maar Joh. Burrougs, upt naam en geſag van de Koningin ſtond aan Capitepn Norton toe / ſorg voor de Kraak te dragen / geſchiedde hy dan deed / het lek ſtopte / en ontrent 800 Negers op Corvo aan land ſettede / de nodige Bootsgeſellen op het ſchip hield / en de Edellieden met een van Cumberlands ſcheepen vyphept gaf / om te gaan / waar hen geliefde / welke laatſte egter de plondering van andere Engelſche Soldaten niet ontquamen / die hen (ſonder betaſten zijnde los gelaten) nog 900 Diamanten / behalven andere ſaken / af namen. De Graaf van Cumberland, kreeg door een Pinas of Jagt, van Capitepn Norton afgeſonden hier van kennis / twintig dagen eer de Kraak in Engeland quam / en werkte by de Koningin een order upt / om deſelve veplig in een Engelſche haven te mogen brengen. Sy raakten met de Kraak ter naauwer nood over de klippen van Silly, (daar de Tijger ook niet bupten perijkel was) en bragtenſe tot Dartmouth, daar men het ongemeen groot / en niet wel te beſtieren ſijnde / liet blijven. Het aandeel van den Graaf / ſoude / na proportie van ſijne ſcheepen en volk / ten minſten twee of drie millioenen beloopen hebben / maar alſo ſijn Commiſſie-brief geen bepaling gemaakt had van het voordeel / dat hy / een ander in ſijn plaats geſtelt hebbende / trekken ſoude / wierd van de meeſte geoordeelt / ſulks van de goedheyt en het believen der Koningin te moeten afhangen; Maar het wierd door de bediende ſo beſnoeyd / dat qualijk het vijfde deel van de waarde in rekening gebragt wierd / en voor de Koningin quam / en de Graaf met ſes en dertig dupſend ponden voor hem en de ſijne / welk hem als een gifte vereerd wierd / moeſt afſtaan.

Order op het vervoeren van deſelve.

Word in *Engeland* gebragt.

Hoe de Buyt daar gedeeld wierd.

In het jaar daar aan volgende 1593 kreeg ſijn Lordſchap weder twee Koninklijke ſcheepen / de Gulden Leeuw tot Admiraal / daar hy ſelfs op commandeerde / en de Bonadventure tot Vice-Admiraal / nevens welke hy nog vier andere ſcheepen uptruſtede / doch drie van de laatſte ſoud hy /

VI. Reys.

op de kuſt van Spanjen gekomen ſijnde / na de West-Indiën. Hy nam (hoewel 'er veertien groote Hulſten tot convoy waren) twee Franſche ſchee-
Op welke hy 2 *Franſſche* Scheepen neemd. pen van St. Malo, (die het thans met de ligue hielden / en daarom voor Spaanſche gehouden wierden) ſijnde koſtelijk geladen; Een derſelven hield hy by ſig / en het ander ſond hy na Engeland. De
En een *Spaans* Schip. Spanjaards hier van verwittigd maakten eenige ſcheepen veerdig / die ontrent de eylanden op hem ſouden paſſen. De Graaf gehoord hebbende / dat ſy tot Flores waren / en ontrent vijf mijlen van hen af ſijnde / ontdekte hy een ſchip / welk hy in-
haalde en wegnam / eer het weder by ſijn vloot komen konde; hier uyt verſtond hy / dat de Spaanſche voor ſijn magt beſchroomd / eenen dag by
Word ſiek, en keerd na Huys. heu gebleven / maar daar op reeds voor drie weecken / tien of twaalf mijlen van hen af hadden gaan leggen. Ondertuſſen wierd hy ſo ſiek / dat 'er geen hoop van leven was / ſonder dat hy van land eenige ververſſing wiſt te bekomen / welk Capiteyn Monſon egter met groot perijkel van Corvo quam te halen / hy de overige ſcheepen (die naderhand daar noch een prijs namen) daar laatende / keerde te rug na Engeland, hebbende / buyten ſijn ſielte / een voordeeliger togt gedaan / als voor of na.

VII. Reys. Met drie Scheepen In het ſelve Jaar ruſtede hy weder drie ſchee-
pen uyt / te weten / de Antonius groot 120 ton / daar James Langton, Capiteyn / en Antonio Martino een Spanjaard, (die lang in West-Indiën gewoond had / en de havens van die kuſten wel kende / ſtuurman op was;) De Pelgrim, daar op Capiteyn was Francois Slingsby, en ſtuurman Diego Petrus een Spanjaard, en de Diſcoverie (Verſpieder.) Deſe behoorlijk afſcheyd genomen hebNa de *Antillas*, bende / namen haar cours na de Antillas; Sy deden het eyland St. Lucia aan / en daar / gelijk ook tot Matinnio, hen ſelven drie dagen ververſt hebEn de *Raucherias*. bende / namen voor de Raucherias te overvallen:
De paarle-viſſery. Dit is de plaats der paarle-viſſery van Margarita, beſtaande uyt ſes of ſeven kleyne dorpjens / van

van de viſſchers ſo bewoond / dat ſy nu in 't een en dan in 't ander / naaſt by haar viſſcherye woonen / en waar ſy konnen altijd / ledige huyſen / om haar verblijf te nemen / vinden. De geviſte paarlen worden van Maand tot Maand / om bequaam te ſijn / na de ſtad Margarita, drie mijlen landwaard in / gebragt. Beſchrijving van die plaats.

Om niet ontdekt te worden bleven ſy / ſo lang het dag was / buyten 't geſigt van 't land / maar ſtapten by donker aan land / en quamen in twee Raucherias, doch thans onbewoond / maar ſy kreegen een Spanjaard, die daar in een boot met twee Indianen na toe quam / dien ſy tot een wegwijſer gebruykten / om hen na het bewoonde dorp Raucheria te brengen; Dit was 'er noch vijf mijlen van daan; De booten wierden belaſt langs het ſtrand te roeyen / en het punt niet voorby te varen / voor dat het avond was / en de twee Capiteynen met 28 man marcheerden te land / die door de hitte en gebrek van water veel ongemak leden. Tegen de nagt quamen ſy by de plaats / daar ſy / hoewel ſo ſwak van volk / reſolveerden op aan te vallen / om die van binnen geen tijd van verſameling te geven. De Spanjaarden meenden in 't eerſt / dat het maar een valſe alarm van den Gouverneur was / maar merkende dat het ernſt was / namen de vlugt na de Boſſchagien / ſo dat de plaats vermeeſterd wierd / en daar in omtrent twee duyſend ponden ſterlings aan paarlen gevonden wierden / behalven de andere buyt / die 'er konde gemaakt worden; Alle de krijgswapenen / die ſy 'er vonden / verbraken ſy / om met deſelve van de vyanden niet te konnen vervolgd worden. In den morgenſtond overvielen ſy der viſſchers booten / namen de Oeſters / die nagt gevangen / daar uyt / en keerden dus weder na hunne ſcheepen / (die reeds over hen verlegen waren / en van die ſchielijke onderneming niets wiſten) op den vijfden dag / datſe daar van waren uytgegaan. Als nu de ſcheepen voor de gemelde plaats ſelfs quamen leggen / epſten ſy rantſoen voor de huyſen en baartuygen / welk

Daar ſy landden.

En na een bewoonde Raucheria marcheerden, 30 Man nemen een Stad in.

Daar in ſchoone buyt was.

Berooven de Oeſter-booten.

Krijgen 2000 Ducaten paarlen tot rantſoen.

geaccoꝛdeerd / en met twee duyſend Ducaten aan paarlen betaald wierd.

Komen tot *Aruba*, Dit wierd ten eerſten dooꝛ uptgeſondene Adviſiſagten alom bekend gemaakt / ſo dat ſy tot Cumana komende / alles wel beſoꝛgd vonden / en met verlies daar van afkeeren moeſten; Hier van daan voeren ſy langs het vaſte land / tot aan de Eylanden van Aruba en Correſao (Curacao, Curaſſouw,) *Curaſſouw en Rio de Hache*, alwaar ſy aan land gingen / en hen ſelven verbeerſten; en van daar na Rio de Hache, welk ſy dagten te overvallen / maar vonden daar den vyand gereed om tegenweer te bieden / en ſijne goederen op de gebergten gevlugt te hebben: Weshalven ſy vooꝛt-voeren na Hiſpaniola / alwaar ſy quamen / eerſt aan de Caap Tuberone, vervolgens by de Baap van St. Nicolaas, het Fooꝛt Plat, en andere Nooꝛder-kuſten van het ſelve; Van daar tot Mona, en verder tot Savona, daar ſy weder verſ water ſogten / en op deſe wijs kreegen. Het Eyland is laag / ſonder water-wellen / en na de Zee-kant ſandig / daar ſy ontrent twintig treeden van het opſlaan der Zee een kupl groeven / en daar een oxhoofd ſonder bodem in ſetteden / welk t' elkens vol water quam / welk wel niet anders sig vertoonde als Zee-water / maar tuſſchen beyden ſijn ſiltigheyt verlooren had. *Van daar op verſcheyden Kuſten van Hiſpaniola.* *Liſt om vers water te krijgen.*

Rivier de *Socko*. Hier van daan voeren ſy na de rivier van Socko, leggende ontrent vyf mylen ten Ooſten van St. Domingo; Hier gingen ſy in de nagt ontrent vier mylen ver / langs de rivier opwaards / daar ſy overrompelden een Eſtanca, dat is / een hoeve / alwaar de ſlaven hunner meeſters vee bewaarden / dooꝛ deſelve Caſſavi bꝛood maakten / en gengber en andere vꝛugten dooꝛ hen inſamelden / en dooꝛts deeden al / wat de huyshouding verepſte: Hier van sig meeſter gemaakt hebbende / wierd 'er om rantſoen dooꝛ hunne wooningen / en Negers geſpꝛoken / waar dooꝛ hen het vleeſch van dertig Oſſen / neffens Caſſavi, en frupt gegeven wierd: Maar dit Oſſe-vleeſch kan in deſe geweſten geen 24. uren bewaard wozden / ten ſy dat men het ſoute / en in de

(*hoeve*) overvallen, Die beſchreven word, Oſſenvlees hoe hier voor 't verderf bewaard word.

de Son drooge / dog het moet alvooren midden door geſneden worden / gelijk een zijde ſpeks / ſo dat 'er geen been in gelaten word / en het niet boven een hand dik blijve: Als het ſal geſouten worden; moet het eerſt gekerft / en dan wel met ſout gewreven / en twaalf uren daar na in de Son gedroogd worden / waar door het na vier warme dagen / ten vollen voor verderf bewaard is. Met andere Eſtaneas wierd op deſelve wijs gehandelt.

Hier van daan voeren ſy een andere rivier op / die Marracava genaamd was; Daar vonden ſy een Ingenio of Suyker-makery / waar uyt ſy al de voorraad van ſuyker weg namen / en den eygenaar dwongen / om het verbranden van ſijn Suyker-molen af te koopen. *Rio de Marracava*, Plonderen een *Ingenio*.

Daar van daan voeren ſy na de mond van St. Domingo 's haven / en ginghen aldaar aan de Oost-zijde by het punt Torofilio leggen / om de uytkomende ſcheepen op te ſnappen; De Serjant Majoor ſond hier van daan / om over het loſſen van eenige gevangene te handelen / onder welke was een Engelsman van Lancaſters Compagnie uyt de Vloot van Capiteyn Raymond, wiens ſchip onlangs te vooren uyt Ooſt-Indiën gekomen / op deſe kuſt / ontrent Acoa (Aſua,) niet ver van St. Domingo vergaan was; maar de Spanjaarden ſonden twee Karveelen uyt / om deſe Booten op te ſnappen / gelijk ſy ook deeden / dog de Engelſche ſcheepen hernamenſe met de Karveelen / en bragten by die gelegenthey vier kopere ſtukken / uyt het ſchip van Lancaſter gekomen / mede / en lieten vier yſere ſtukken / als te ſwaar en te ver van het water / leggen; Sy ſleepten ook een fraay Fregat mede / en bragten het mede in Engeland. *St. Domingo*. Hun avontuur aldaar.

Hier van daan voeren ſy na Jamaica, daar ſy vonden en weg namen / twee Barken met Hupden en Canna fiſtula geladen / daar van ſy 'er een bemanden / en na Engeland opſonden / dog die wierd onderwegen van een Franſch Oorlogs-ſchip genomen. Vervolgens quamen ſy by Cuba, de Caap Corientes, en daar na by die van St. Antonio, om op ſcheepen / na Havana komende / te paſſen / maar En blyft op *Jamaica*, Als ook op *Cuba* en elders.

vergeefs. Dus agt Maanden in deſe geweſten geſwerft hebbende / ging het ſchip d' Antonie met het Fregat na de Baap van Honduras; De Pelgrim eenige dagen ontrent Havana gebleven ſijnde / ging van daar onder zepl na Engeland, en quam tot Pleymuyden den 14 Mey 1594.

Een der ſcheepen keerd na *Engeland.*

Gevegt by *Porto Cavallo* tegen 7 *Spaanſche* Scheepen,

De Antonie en't Fregat ontrent vier miſlen van Porto Cavallo gekomen ſijnde / wierden ſeven ſcheepen op de ree gewaar / daar van het kleinſte 180. ton groot was. Sy ankerden qualijk een muſquet ſchoot van deſe Spaanſche ſcheepen / en meerden hunne ſcheepen agter malkander / ſo dat ſy de andere op ſy hadden / daar op ſy die geheele dag en de volgende nagt voor en na ſchooten. Capitepn Langton ſond de Boot met een Sloep na de wal / die 'er een Fregat of Jagt van 20 tonnen van te rug bragten / welk ſy in den volgenden morgenſtond in brand ſtaken / om met hunne Booten op ſy van den Admiraal te leggen / maar die van den Admiraal hen ſiende aankomen / ſprongen alle in hunne Booten / en outquamen na het land. De Admiraal gaf de ſes andere op / dog nam 'er de ſtuuren of roeren af / die hy liet aan land bringen / op dat men met de ſcheepen / indien ſy genomen wierden / niet ſoude konnen wegzeilen. Sy bedragtten hier op den Admiraal met de beſte goederen uyt alle de ſcheepen / en lieten aan land bragen / of ſy het overige wilden rantſoeneeren / maar alſo de Koning van Spanjen het rantſoeneeren van ſcheepen en goederen verboden had / viel daar niet van; Derhalven wierd 'er een van in brand geſtooken / geladen met huyden en bleikhout / en verbolgens een ander / geladen met Salſaparille. Al hun geſchut hadden ſy over boord geſmeeten / uytgenomen twee of drie kopere ſtuikken / met die hoop / dat de Engelſche hen naderhand beter handelen ſouden. Onder deſe ſcheepen was 'er een 500 tonnen groot. Den Admiraal / groot 250 ton / namen ſy mede / en quamen 'er den 15 Mey, en alſo daags na het aankomen van de Pelgrim, mede tot Pleymuyden.

Die ſy vermeeſteren,

En ſommige van verbrandden,

Maar d' Admiraal mede namen na *Engeland.*

In

VIII. Reys na de eylanden van *Tercera*:

In het Jaar 1594 ruſtede de Graaf van Cumberland op ſijn eygen koſten / en met hulp van eenige avonturiers uyt na de eylanden van Tercera de Koninklijke beurs groot 250 ton booz Admiraal / daar Georg Cave op commandeerde; de Mey-bloem van deſelve grootte booz Vice-Admiraal / daar Willem Antonie Capiteyn op was / en de Samſon booz Schout-by-nagt / daar Capiteyn Nicolaus Downton op commandeerde / neffens een Karveel en een kleyne Pinas. Sy voeren uyt van Pleymuyden den 6 April. Ondertwegen vonden ſy een kleyne bark / met Galiſſie-wijn &c. geladen / die ſy wegnamen.

Nemen een bark met Wijn &c. geladen.

Den 27 Juny kreegen ſy St. Michiel in 't geſigt / en ontdekten tien dagen daar na een groote Kraak van 2000 ton / genoemd de Vijf Wonden (Cinque Lagas.) De Mey-bloem deed deſelve eerſt aan / maar wierd niet wel onthaald. Na hem quam 'er de Samſon by / en ten laatſten ook de Admiraal. Sy maakten overleg / dat de Admiraal de Kraak booz den boeg ſoude gaan aan boozd leggen / de Vice-Admiraal dwars op ſy / en de Schout-by-nagt aan het agter-ſchip / ondertuſſen viel het anders uyt / want de Admiraal verviel tegen het agterſte van de Kraak / daar de Vice-Admiraal reeds naaſt by was / ſo dat de Schout-by-nagt genoodſaakt was haar booz den boeg te gaan leggen.

Een ſchip van 2000 ton bevogten,

Van beyde ſijden wierd 'er dapper gevogten / en het vuyr bloog ſonder ophouden heen en weder; Eyndelijk ſchoot de Vice-Admiraal het agterſte gedeelte van de Kraak in brand / en de Schout-by-nagt het boorſte / daar de brand tot de top-zeyls-maſt booyt ſloeg / waar olider met de muſquetten ſo geduyrig geſchooten wierd / dat 'er verſchepene / die den brand wilden bluſſen / ſneuvelden; Deſe brand nu nam ſo ſterk toe / dat de Vice-Admiraals Fok en deſſelfs top-zeyl daar door verbrandde / en de Schout-by-nagt voer niet beter / en de Admiraal had werk genoeg / om het vuyr / dat uyt de Kraak in hem overgewozpen wierd / te bluſſen;

Welk ſeer ſcharp toeging.

wierd het gevegt hervat / maar door stilte afgebroken / maar also hare Capiteynen dood of gequetst waren / weeken sy geheel af / en quamen weder in Engeland in het laatst van Augustus en begin van September, hebbende wel veel schade gedaan aan de vyanden / dog niet veel voordeel voor hen selven.

En komen t' huys.

IX. Reys.

De Graaf niet wel vernoegd over de verdeeling van de Madre de Dios, en het ongeluk van die twee laatste Kraaken niet te konnen bemagtigen / bouwde op sijn eygen kosten tot Deptford een schip van 900 ton / welk de Koningin / als het soude in Zee loopen 1595 / de naam van de Geessel der Boosheyt gaf (dit was het beste schip / dat opt van yemand in Engeland gebouwd was; Drie Reysen wierden 'er mede gedaan voor hem / en wierd naderhand verkogt aan de Oost-Indische Maatschappy / voor welke sy menige Reys gedaan heeft / en tegen de Portugijsen in het Oosten gelukkig was.) Sijn Lordschap nam voor met het selve selfs een Reys te doen / en had tot sijn Vice-Admiraal toegerust de Alcedo, daar hy Monson tot Capiteyn op stelde / en 't schip Antonie, Capiteyn David Jarret, met het oude Fregat: Maar als hy op de hoogte van Pleymuyden gekomen was / en sijn Reys dagt voort te setten / kreeg hy door Francois Drake en Joh. Hawkins order van de Koningin / om te rug te komen; Hier op keerde hy na huys / maar de scheepen setteden haar Reys voort / waar op hy Capiteyn Langton tot Admiraal stelde. Dit nam Capiteyn Monson so euvel / dat hy sig van de andere afscheydde / om met de Alcedo sijn fortuyn alleen te soeken. De Geessel, Antonie, en het Fregat, namen haar cours na de Asores, daar sy voor eerst een Karveel van St. Thomas, groot 100 ton / geladen met Suyker wegnamen / en daar na by het Eyland Flores in een nevel een groot schip gewaar wierden / welk sy meenden een Spaansche Kraak te sijn / maar nader komende / sagen sy / dat het was de St. Thomas, Vice-Admiraal van de Spaansche Vloot / die daar op de Oost- en West-Indi-

Toerusting der Scheepen.

Cumberland op ontboden.

Steld *Langton* in sijn plaats.

Sy komen by *Flores*.

Daar sy een *Spaans* Oorlogs-schip meenden te winnen.

Indiſche Vlooten paſte; Hier raakten ſy in ſulken heeten gevegt mede / dat het bly was af te wijken / en by ſijne makkers te keeren / die ſy by het opklaaren van de nevel niet verre van hen ſagen leggen.

Hier van daan voeren ſy na de Spaanſche kuſt / daar ſy ſig meeſter maakten van drie Duytſche ſchee- pen / die uyt het Ooſten quamen / en met terw / kooper en ander krijgs-gereedſchap voor den Ko- ning van Spanjen geladen waren: En keerden / al- ſo hunne levens-middelen ten eynde waren / weder na Engeland. Némen 3 Duytſche ſcheepen. En gaan na huys.

In het Jaar 1596. ging Sijn Lordſchap ſelfs weder in Zee met de Geeſſel de Boosheyt, en een van de ſcheepen der Koningin / en eenige andere Klepnder ſcheepen: Maar ontrent dertig of veertig mijlen buyten Engeland wierd hy van een ſtorm be- loopen / waar door ſijn ſchip de groote maſt ver- loor / en onbequaam wierd / om de Reys voort te ſetten / ſo dat hy genoodſaakt was met het ſchip van de Koningin weder na Engeland te keeren. X. Reys. Die egter door ſtorm geſtremd wierd.

Als nu in het ſelve Jaar de Graaf van Eſſex, en de Opper-Admiraal met een groote Vloot van de Koningin / neffens een Eſquadre van Hollandſche Oorlog-ſcheepen / ſtonden een Reys na de kuſt van Spanjen te doen / dagt de Graaf van Cumber- land by die gelegenthept eenig voordeel te komen doen / ruſtede de Aſcenſion uyt / een ſchip van 300 ton / welk hy voorſag met 34 ſtukken Kanon / en met 120 menſchen bemande / daar hy Fran- cois Slingsby tot Capiteyn op ſtelde / met or- der om voornamelijk op de ſcheepen van Liſſa- bon komende te paſſen. De Aſcenſion dus voor- ſien / en in Zee ſijnde / hoorden ſy ſulken wind van verre aan komen / dat ſy met aller haaſt de zey- len inhaalden / en niet verre van Godwins Sand van twee Ankers afdreeven / tot op twee kabels lengte van de Sand-plaat; Hier op lieten ſy hun hoor An- ker vallen / welk het tot des anderen daags mid- dag (doch niet ſonder vreeſ van alle uyr ſchipbreuk te lijden) uythield / maar moeſten eyndelijk hun- ne kabels afhappen: Tot Pleymuyden ſijnde in- ge- XI. Reys. Met een Schip. Ramp deſ- ſelfs, in 't uyevaren.

geloopen / voorſagen ſy ſig van 't geen ontſteld was / en ontbzak / en vervolgden daar op haar Reys / en ontrent de klip komende / hielden af en aan: Een Karveel gewaar wordende / wierden 'er de ſloepen op afgeſonden / waar door de Capitepn deerlijk gequetſt / dog op het ſchip ſelfs niets gewonnen wierd; Hier op ſond de Admiraal der Spaanſche ſcheepen Sirago ſes ſcheepen op hen af / klampte ſelfs neffens nog een ſijnet ſcheepen de Aſcenſion aan boord / de eene voor den boeg / en de ander op ſy / en ſo na ſijnde / dat men elkander gemakkelijk konde ſpreken / loſte al ſijn geſchut / waar door de Aſcenſion, van alle kanten doorboord wierd; De Spaanſche hun geſchut geloſt hebbende / ſprongen over / en meenden reeds meeſters / van het ſchip te ſijn / dog wierden kloekmoedig afgeweerd. De Engelſche ſiende / dat veele Spanjaards onder het halfverdek van hun Admiraal waren / ſchooten 'er met ſchroot onder / waar door deſelve niet weynig beſchadigd wierden / en ſo gehavend waren / datſe moeſten afwijken. Dan de Engelſche waren 'er maar 22 dood of gequetſt / om dat veele ten tijde van het gevegt na beneden geweken waren: Om nu diergelijke zaak in het toekomende voor te komen / deeden ſy den Chirurgijn / Scheepstimmerman en Kupper / alſo hen alle aan deſe veel gelegen was / beneden blijven / en ſlooten de lupken toe / op dat niemand ſoude konnen na beneden loopen: Maar als de Spaanſche Admiraal nog eenige bzavade gemaakt had / en de Engelſche gereed ſag om hem af te wagten / week hy ten eerſten af en voer na Liſſabon; En de Aſcenſion bleef op die kuſt ſwerven / tot dat hy maar veertien dagen levensmiddelen over had / welk hem noodſaakte / vzy beſchadigd / en tot ſchade van ſijn Lordſchap na huys te keeren.

Gevegt met 6 *Spaanſche* Scheepen.

Hoe ſig daar uyt redden,

en eyndelijk t' huys komen.

XII. Reys van *Cumberland* na *Porto Rico.*

In het Jaar 1597 nam de dappere Graaf voor / een Reys in eygener perſoon te doen / waar toe hy ſijn eygen ſchip de Geeſſel der Boosheyt klaar maakte / waar op Capitepn Johan Wats in 't uytvaren / en James Langton in het t' huys komen onder hem commandeerde; De Merchant Royal (Koninklij-

ke

ke Koopman) was Vice-Admiraal, en daar op commandeerde de Heer Johan Barkley; Op de Ascenſion was Capitein Robert Flicke, als Schout-bij-nagt; Op 't ſchip Samſon commandeerde Capitein Hendrik Clifford, en na dat hy op Porto Rico geſtorven was/ Chriſtoffel Colthurſt; Op de Alcedo was Capitein Johan Ley, en in t' hups komen Thomas Cotch; Op de Conſent Francois Slingsby; Op de Proſperous James Langton, en in t' hups komen Johan Wats; Op de Centurion Hendrik Palmer, en na ſijn dood William Palmer desſelfs Soon; Op de Gallion-Conſtance Hercules Folyambe; Op de Affection Capitein Flemming; Op de Guiana Chriſtoffel Colthurſt, en in t' hups komen Gerard Middelton; Op de Scout (Spion) Hendrik Joliffe; Op de Antonie, Robert Careles, en na desſelfs dood Andries Andrieſſen; Op de Pegaſus Edward Goodwin; Op de Royal Defence (Koninklijke Verdediging) Hendrik Bromley; Op de Margariet en Johan was Capitein Johan Dixon; Op de Barkley-Bay Johan Lea; Op het oude Fregat was Capitein William Harper, en om het getal van twintig op te maken/ mogen wy hier by rekenen twee Vaartuygen/ om volk/ daar het mogt van noden ſijn/ aan land te ſetten. Met 20 Scheepen.

Voor de Land-militie wierden aangenomen tot Generaal de Heer Johan Barkley; Tot Lieutenant Generaal Capt. William Meſey; Tot Sergiant Majoor Capt. Hercules Folyambe. Capt. Arthur Powel was Lieutenant Colonel van des Graafs regiment. De verdere Capiteynen waren Lowijs Orrell, Thomas Roberts, Hendrik Gijt, Thomas Coche, Huyg Starkie, Ralph Rookesby, Roger Tirwhit, en Andries Andrieſſen, Lieutenant van des Graafs Compagnie; James Tothil, Lieutenant van Berkley; James Evans, en Georg Orell waren Veld-Corporaals; Johan Man Opper-proovoſt/ en Arthur Milles meeſter van de artillery en proviand. De Graaf dus alles (meeſt op ſijn eygen koſten) beſorgd hebbende/ ging met deſe Vloot den 6. Maart van Portſmuyden in Zee/ waar van nauw- En veel Land-militie.

nauwkeurig verslag / uyt de volgende verhalen te halen is.

Kort Berigt van sijn verrigting.

Met een woord: De Graaf alles na sijn genoegen geroofd hebbende / gaf order om al het geschut / ammonitie / klokken / gengder / suyker en so voorts aan boord te brengen / en keerde daar mede na Engeland; in het wegvaren liet hy een Bark, om de vyanden te belemmeren / in de haven sinken; In de Bermudes verging een tweede Bark door storm; De Pegasus strandde op Goodwins banken / en het oude Fregat op Ushent. Hy verloor op de Reys 700 man / waar van 600 aan de roode loop / en heete koortsen tot Porto Rico stierven / 60 in 't vegten waren omgekomen / en 40 met het oude Fregat, en de Pegasus verdronken.

EERSTE VERHAAL

van de Reys gedaan door

GEORG, Graaf van CUMBERLAND,

Na

PORTO RICO,

Beschreven door hem selfs, in een Brief aan sijn Vrouw.

Waarde Vrouw, roem van uw Geslagt.

Brief van de Graaf dien aangaande aan sijn Vrouw.

Oogmerk van de Reys.

Middel daar toe bedagt.

VOlgens u begeerte heb ik / om u genoegen te geven / eenvoudig opgesteld alle de voorvallen van mijn laatst gedane Reys. Ik ging den 6 Maart 1597 van Pleymuyden met mijn geheele Vloot onder zeyl / hebbende een seer goede wind. Wy bleven by malkander tot .... / wanneer de goede voortgang my deed hoopen / dat God ons de weg tot eenig geluk baande / indien wy ons daar van bedienden / om op de Spaansche kust sekerlijk te konnen hooren / of de Kraaken al gepasseerd waren / en indien niet / waar ontrent die mogten sijn. Dit uyt te voeren sonder ontdekt te worden / was niet wel

te

te doen / ebog niet onmogelijk / indien het wel beleyd wierd; Tot dien eynde nam ik voor dat selfs met de Guiana en de Scout (Spion) in 't werk te stellen / en die twee alleen op de kust te laten sien / en gaf de andere scheepen order / waarse my souden inwagten: Maar God / wiens wil boven der menschen voornemen gaat / deed my van dese gedagten affien / want mijne masten waren so goed niet / als ik meende / en men begon te merken / dat 'er swarigheyt te verwagten was / en dat de groote mast geduurig dreygde buyten boord te vallen; Welk mijne Bootsgesellen radeloos maakte / en my in die verlegenheyt wagt / dat ik wel vijf duysend pond voor een nieuwe soude hebben willen geven / also ik / indien mijn schip so reddeloos had moeten na huys keeren / mijn beste so Zee- als Land-volk soude hebben moeten missen.

Ongemak aan *Cumberlands* groote mast.

Ik spraak met elk een 'er van / en allerley gevoelens gehoord hebbende / resolveerde ik eyndelijk / (hoewel het van veele gevaarlijk geoordeeld wierd) eer de wind met een stoxm in het West Noord-West mogt opsteken / na de Burlings (Berlinga) te loopen / en daar te blijven rijden / tot dat mijne masten souden verbeterd sijn / also ik / en buyten my niemand op het schip / die Zee kende / en voor de winden / daar men van spraak / niet vreesde. Mijn eenige bekommernis was / dat ik / daar geen drie mijlen van Penechia sijnde / soude ontdekt worden / also daar dagelijks Karveelen komen om te visschen / maar in dese verlegenheyt moest ik overleggen / hoe te ontwyfelen / wie ik was / want ik moest seherlijk / of daar was geen kans om mijn desperaat verval te herstellen / derwaards aan; het was ondertusschen tot mijn voordeel / dat mijn schip wyt swart was / en daarom / hoewel groot / van verre niet veel toonde. Ik quam dan den 16 Maart / Donderdags avonds ontrent agt uyren op de Zee / op welke tijd ik wist / dat alle Visschers / om hunne visschen te verkoopen / na Lissabon waren / en van het land had ik niet te vreesen. Eer het morgen was / had ik de top-masten al na beneden / en de groo-

Hy loopt na *Burlings*.

Dog bedekt, en onbekend.

Daar hy met alle ſpoed ſijn Maſt verniewde.

groote maſt ont-taakeld / ſo dat de timmerlupden ten eerſten konden aan het werk komen. De kleynder vaartuygen / die my by waren / liet ik / om dus alleen ſijnde minder agterdenken te geven / over dag in Zee blijven; Ik bleef ondertuſſchen op de Kiee met een vreemde vlag en ſpiegel leggen / ſonder ergens jagt op te maken / als of ik een Koopvaarder was / en ondertuſſchen quamen dagelijks verſchepde ſcheepen / die het nemen wel waardig waren / en ſekerlijk goede Prijs ſouden geweeſt ſijn / daar ontrent. De Viſſchers nu komen gemeenlijk des Sondags weder na de Burlings, weshalven ik / om van hen onbekend te blijven / en ſo dra mogelijk was / weder by myn Vloot (op die hoogte tuſſchen 20 en 30 mijlen in Zee my afwagtende / en over hebbende / om alle uytgaande ſcheepen aan te houden) te komen / nagt en dag liet arbeyden / en Saturdags s' avonds weder klaar was om zeyl te gaan.

Gevegt met een *Hamburger*.

Op die tijd hoorde ik met kanon ſchieten tuſſchen myn ſchip en het land / en alſo ik wiſt / dat een kleyn ſchip van Hamton, en myn kleyn Pinas de Spion met een ſchip / dat ſy verbolgden / tegen den avond in 't gevegt geraakt waren / en ik vreesde dat ſy het / gelijk het ook in der daad was / ſouden te quaad hebben / liet myn anker varen / om hen / die verlegen waren / te hulp te komen. So dra ik 'er ontrent quam / wierd op my geſchooten / welk ik onbeantwoord liet / en ſo na quam / dat ik hen konde toeroepen; Ik vraagde dan / waar van daan? en kreeg tot antwoord: Van Liſſabon; dies ik dagt / dat het een Biſcayer was / en die dienvolgende wel ſoude willen vegten; Ik quam hem derhalven digt op ſij / en gaf hem een volle laag / welk ſo beantwoord wierd / dat ik 'er drie mannen door verloor / vijf of ſes gequetſte kreeg / en myn ſchip op ſes of ſeven plaatſen / niet ſonder perijkel / doorhoord wierd: Ik klampte hem aan / wierd 'er meeſter van / en bevond dat het een Hamburger was / geladen met koorn / kooper / krupt en andere verboden Waaren. Ik maakte dit gevegt te

Die genomen wierd.

kor-

hoʒter af / om dat ik / eer het dag wierd / upt het geſigt van het land wilde ſijn / gelijk ik deed: Bupten komende vond ik een Frans ſchip / dat met ſout geladen na Liſſabon wilde / welk ik nam / en tot het uptvoeren van mijn oogmerk gebʒuykte: Want ik ſtelde eenig volk van de mijne daar op / en gaf hen oʒder na Cadix te varen / in den moʒgenſtond daar na toe te komen / niemand als de Franſche, te laten ſien / en dan een teken te maken om Lootſen aan boord te verſoeken / als of ſy de Rivier op moeſten. Dit gelukte wel / en ſy quamen vʒoeg in den moʒgenſtond digt by een Karveel / die uptvoer om te viſſchen / die geen quaad vʒeeſende / na hen toe quam / daar op de onſe ſo ſterk met muſquetten deſelve begonden te beſchieten / dat niemand van hen de handen aan de ʒeplen derfden ſlaan / en ſy ten eerſten hun Boot aan boord ſonden: Sy waren in die nagt gekomen van Liſſabon, en verſekerden my / dat 'er met de eerſte bequame wind ſtonden na Indien upt te loopen vijf kraaken met grooter ſchat als opt / en na Braſilien vijf en twintig ſcheepen. Als ik deſe aangename tijding bekomen had / ontdekte ik en quam weder by mijn geheele vloot / en verlangde nu na de gelukkige uʒe van deſe lang-opgeſogte monſters te ſien / alſo het de grootſte ſcheepen van de wereld ſijn / en egter ſijn ſy koſtelijker / als groot. Ik riep ten eerſten alle de Capiteynen en Schippers aan boord / en gaf oʒder waar / en hoe men gaan leggen en vegten ſoude / alſo ik vaſt ſtelde / datſe van ons niet wetende / ſekerlijk opkomen ſouden / en wiſt / waar ſe moeſten van daan komen. Maar ons met die hoop vermakende / ſagen wy ſo lang upt na het geen niet en quam / dat ik andere gedagten begon te krijgen / en ging (mijn vloot daar latende leggen) met een Karveel na het Land; Onderwegen nam ik een ander Karveel / waar upt ik kondſchap kreeg / dat op dieſelve dag / als ik de eerſte Karveel nam / tot Liſſabon een Schip / Spanjaards upt Engeland overbʒengende / welk ik in Pleymuyden geſien had / aangekomen was / welk verſekerd had /

Gelijk ook een *Frans* Schip.

Berigt van een Vloot, die ſtond uyt te komen;

Scheepsraad daar over gehouden.

Tegen-berigt.

dat ik op die kuſt ſtond te komen / en op hun vloot ſekerlijk paſſen ſoude / waar op ſy alom advijs-jagten om na mijn te vernemen hadden uitgeſonden / een van welke / gelijk ik by mijn vloot komende / verſtond / daar ontrent boven de wind gekomen was / en deſelve ontdekt had. Derhalven vreesde ik / dat het te vergeefs ſoude ſijn langer daar op te wagten / en ſy of een andere koers nemen / of wel geheel niet komen mogten; En wetende / dat ſy kennis van my hadden / verliet ik wederom mijn vloot / om te gaan ſien / of de Scheepen ſo ver de Rivier afgeſakt waren / dat men ſe by nagt op de ree ſoude konnen aan boord komen; Met een redelijke wind quam ik tot by de Rat-ſcheepen / (een ſoort van ſcheepen van die naam) en ſag de ſcheepen leggen rijden in de baay van Wiers: hier ſag ik nu wel / daar ik ſo na verlangd had / maar ſonder hoop van 'er iets mede te konnen winnen / want ſy lagen onder het geſchut van het Fort St. Juliaan, dat met ontrent honderd ſtukken groot Kanon voorſien was / ſo dat / als ik al had geweten / hoe 'er binnen te komen / (gelijk ik geloof dat ſoude hebben konnen doen) geen middel wiſt om 'er weder uyt te geraken / door dien de wind doorgaans by ſlap was / om 'er mede te zeylen / en meeſten tijd ſoo verre Noordelijk / dat ik uyt vreeſ voor de Rat (wagt)-ſcheepen digt by hun Bolwerk ſoude hebben moeten heen komen. Dit / hoewel niet tot mijn genoegen / geſien hebbende / keerde ik weder te rug na mijn Vloot / en gingen nog dienſelven avond op den 5 April alle onder zeyl na de zuyder Caap. Den 8 voeren wy daar van na de Canariſche Eylanden / en quamen den 13 dito tot Lancerota, alwaar na het berigt my van verſchepden Engelſche en Spaanſche gegeven een Marquijs woonde / die / indien hy onvoorſiens overvallen wierd / voor hen honderd duyſend Pond ſoude waardig ſijn; Ik ſtelde vaſt denſelven ſekerlijk te ſullen in handen krijgen / alſo drie of vier binnen Scheepsboord daar gevangen geweeſt ſijnde / my verſeker-

Waar op nieuw beraad genomen wierd.

Sy vinden de Scheepen onder het Fort *St. Juliaan.*

Vertrekken na de *Canariſche* Eylanden: Komen tot *Lancerota:*

Aanſlag om een rijken Marquijs te ligten.

den

den by nagt op de Ree en aan land / en so na het kasteel / daar de Marquijs op woond / te sullen brengen / al was het nog so donker. Maar het een en het ander misse: Want by 't land komende / wisten sy de Ree niet te vinden / so dat ik genoodsaakt wierd anker te werpen / daar ik grond vond / maar waar die te vinden was / konden sy niet seggen / en om de waarheyt te seggen / wy waren so digt by een plaat van klippen / dat de scheepen / indiense een weynig verder gekomen waren / in groot perijkel souden geweest sijn. Word te werk gestelt.

In den naasten morgenstond sag ik geen kans om dien Marquijs te krijgen / ten ware hy sig misschien in sijn kasteel mogt houden / en vond daarom raadsaam alle mijn Soldaten aan land te setten / te meer om dat ik se tot nog toe niet geexerceerd had / en wel wist / dat veele van hen by ruw en onbedreven / om te land te dienen / waren. De Land-Soldaten aan land geset.

Ik bleef te scheep / alsoo ik de koorts verwagtende wat ingenomen had / en gelaten was / en sond de Heer John Barkley met hen na land; ik konde wel denken / dat die plaats het geweld van so veel menschen niet soude konnen tegenstaan: Maar als sy aan land gestapt waren / en na de stad / die na het gemelde woegwijsers seggen / maar drie uren daar van daan was / marcheerden / bevonden sy / dat het wel drie mijlen ver was / en hadden over losse steenen / en door veel sand de elendigste weg / die 'er wesen kan. In een geheel etmaal hoorde ik niets van hen / maar kreeg tegen den volgenden avond berigt / dat sy de stad / en het kasteel sonder eenige tegenstand vermeesterd hadden / dog dat de boeren / en bysonder die van het gebergte / so snel ter voet / dat niemand met loopen hen agterhalen kan / op-pasten / of 'er iemand buyten af week / om dien met hunne lancien te voorvallen. die na een ongemakkelijke togt de stad vermeesterden.

In het kasteel vonden sy niet meer als eenige weynige stukken ongereedderd Kanon / en in de huysen van de stad (die seer onnosel waren) maar een weynig wijn / die egter nog te veel was / want de meesten wierden 'er so door ont- Wat sy daar vonden.

ſtelt / dat als 'er een ſterke wpand was op aangekomen / ſp niet als dronken luyden / om te vegten / ſouden gevonden hebben; De gemeene Soldaten waren reeds dooz den drank bevangen / en de hoofden waren of dooz de wijn ontſtelt / of ſo grootg met het verſmaden van wpanden / en verheffen van hen ſelfs / dat 'er wepnige waren / die niet op een ongeregelde wijſe met hunne makkerg begonden te kraakeelen.

De Wan-order door den drank.

Order daar tegen voorgeleſen.

De Heer John Barkley ſepde mp met droewige oogen / dat ik ſulke wan-ozdeng op een ſtrenge wijſe ſoude moeten weeren / of dat onſe ſtepg niet wel ſoude uptvallen; hier op ging ik g' anderen daags aan land / om de Wapen-oeffening van mijn volk te ſien / en riep alle de Bevelhebbers t' ſamen / die ik over die fouten beſtrafte / eenige artijkelen / om 'er ſig te water en te land na te gedragen / overgaf / en / om te toonen / dat ik magt had de gedreppde ſtraffen te oeffenen en de overtreders niet ſoude dooz de vingeren ſien / mijn Laſt-bzief voozlag.

Berigt van het uytkomen der Spaanſche Schepen.

Den 21 April ging ik onder zepl / en vond tuſſen Groot Canarien en Tenerife de Royal Defence, welk met mp upt Engeland ſouden gevaren hebben / maar niet klaar ſijnde mp gevolgd was; Tegen over de klip ſijnde / quam bp ons een Karveel, met tien Engelſche, die tot Liſſabon gevangen en uptgebzoken / met dit Baartupg bp nagt in Zee geſtoken hadden; Deſe verſekerden mp / dat men aldaar op de tijding / dat ik die kuſt verlaten had / de kraaken binnen wepnige dagen meenden te laten uptloppen. Dit maakte ik aan alle de Hoofden bekend / die dan neffens mp goed vonden eenige dagen daar ontrent derſelver komſte te blijven afwagten / gelijk wp deeden / maar vergeefs / dies ik / het jaar ſoo verre verloopen ſijnde / vaſtſtelde / dat deſelve of reeds gepaſſeert waren / of dit jaar niet ſouden komen / alſo de tijd om de Caap de Bona Eſperance (goede hoop) te paſſeeren nu voozbp was / want ſp nopt ſo laat ſijn uptgevaren als eens / en toen moeſten ſp te rug keeren.

Die vergeefs afgewagt wierden.

Menig een ſoude denken / dat het miſſen van dit

dit verhoopte geluk my geweldig ſoude hebben ontſteld / dog het lag by my ſo niet / om wat reden ſult gy in het verbolg hooren. Maar om voort te gaan / ik liet alle de Capiteyns en Schippers by my aan boord komen / die ik vraagde / of hen raadſaam dagt daar langer te blijven wagten / en ſeyde hen myn gevoelen te ſijn / dat 'er wepnig hoop tot het komen der ſcheepen was / en wy door langer wagten in het uytboeren onſer andere voornemens ſouden belemmerd worden; Dit wierd van allen toegeſtaan / en daar op gereſolveerd onſe Reys voort te ſetten. Ik vraagde hen voorder / of ſy niet dagten de tijd te ver verlopen te ſijn / om na Fernambuco te gaan? en kreeg tot antwoord / van neen. Maar hoewel ik beter wiſt / ſpraak ik hen niet tegen / door dat ik twee Portugijſche Stuur-lieden / die met my uyt Engeland gekomen meer als twintig-maal uyt Portugaal derwaards gevaren hadden / by my had laten aan boord komen; Deſe / na hun gevoelen daar van gevraagd ſijnde / gaven ons tot berigt / dat ſy op ſulken tijd van het jaar wel derwaards gevaren hadden; maar verſcheydemaal waren te rug gedreven / en op de beſte togt ſes of ſeven weken hadden werk gehad / eer ſy een graad konden voorderen: waar op van ſommige wierd geantwoord / dat / al was het ſomtijds ſo gebeurd / ook wel anders ſoude konnen uytvallen; en dat in allen gevalle / ſchoon wy lang onder wege waren / die plaats ſekerlijk wel te winnen was / en die vermeeſterende rijkdom genoeg hebben ſouden. Ik hield my digt / tot dat het tijd ſoude ſijn myn voornemen te uyten. Ik liet een Koop-baarder uyt de Canarien na Engeland gaande ſijn reys voortſetten / en als die by giſſing ſo verre ſuydelijk aan was / dat hen geene ſcheepen noordelijk aan wiſſende konden ontmoeten / op dat by gevolg in Spanjen niet ſoude konnen geweten worden / waar ik was / door dat het uyt Indiën gehoord wierd / in welke tijd ik dagt my ſelven op de plaats / daar ik het oog op had / te konnen ſterk maken / om niet te overrompeld

Overſlag en beſluyt om voort te reyſen.

En overlegd, waar na toe.

Cumberlands beleyd,

worden / of wel met ſatſoen te verlaten: Gy merkt wel / dat te ſchielijke drift hy gevaarlijk is / en dat ik maar het minſte hebbende laten blijken / myn voornemen genoegſaam ſoude ontdekt ſijn: Maar als ik de tijd rijp ſag / begon ik rond uyt te ſpreken meer / als te voren. Ik ſeyde hen, met bedagtſaamheyt alles, wat van d'een en d'ander was, voorgeſteld te hebben, overwogen, en dat ik, eer ſy hadden geredeneerd, wel genoegſame reden ſoude hebben konnen geven, om na een ander, als de *Braſilſche* kuſt te varen, en dus al hun redeneeren had konnen affnijden, maar dat ik raadſamer geoordeeld had elks gevoelen eerſt te hooren, en dan mijne gedagten te uyten, die ik my ſelven verſekerde voor ons de beſte te ſullen ſijn, edog indien iemand van hen daar iets mogt tegen hebben, dat ik ſulks niet alleen wel nemen, maar met hem toe houden ſoude. Hier op begon ik te verhalen, dat reeds veel van ons Volk ſiek was; en dat 'er geen beterſchap te verwagten was, als ſy de *linie* (al was het nog ſo voorſpoedig) quamen te paſſeeren: Ik erinnerde hen ook, dat wy op de kuſt van *Spanjen* en het Eyland berigt ontfangen hadden, dat de Koning 600 Soldaten, om die plaats tegen my te verdedigen, derwaards geſonden had; En het ook waarſchijnlijk was, dat men daar order had, indien de plaats niet konde gehouden worden, alle draagbare goederen na het gebergte te vlugten, en hun ſuyker en Braſilien-hout in brand te ſteeken, in welken geval wy geen voordeel ſouden doen; En voor het laatſte ſeyde ik, dat, in geval wy lang onder de linie mogten blijven, wy buyten twijfel, meeſt alle ſouden ſiek worden, en alſo ſonder iets te hebben verrigt, moeten na huys keeren, want die koers genomen hebbende, konde men, ſeyde ik, geen andere plaats aandoen.

Sijn aanſpraak daar over.

Hier op ſweeg ik een weynig / om te hooren / of 'er iemand iets op te ſeggen had / dog als niemand ſpraak / voer ik voort / en ſeyde / uyt hun ſtilſwijgen wel te konnen merken, dat mijne woorden een verlangen in hen veroorſaakt hadden, om te

wee-

weeten, wat ik ſeggen wilde; Dit wilde ik hen nu niet langer verbergen, en quam hier op uyt, dat ik, niet uyt *Engeland* hebbende konnen gaan voor Kerſmis, noyt in ſin gehad had te gaan na *Braſilien*, maar wel na *Weſt-Indiën*, daar apparentie was een goede reys te konnen doen; Men kan voor eerſt *Margarita*, een rijke plaats, afloopen, en vervolgens *Porto Rico*, en daar na *St. Domingo*; tot *Acoa* konnen wy in *Julius* niet miſſen de Vloot te vinden, die na huys keerd, en daar ons genoegen niet vindende, ſullen wy in 't laatſt van die Maand, of in *Auguſtus* de Vloot op de Caap *St. Antonio* vinden.

Om na *Weſt-Indiën* te gaan.

Dit ſepde ik ten grooten deele / meer om die togt by mijn volk ſmakelijk te maken / als dat ik dat alles in 't ſin had; Mijne woorden nu hadden een gewenſten uytſlag / want elk was hier even happig op / en hoopte deel aan de buyt te hebben. Ik gaf dan order / om ſoo haaſt / als mogelijk was / na Dominica te varen / en daar malkander af te wagten / dog dat men ſig wat verre van malkander verſpreyden ſouden / alſo men dus onderwegen nog 't een of 't ander ſoude ontmoeten en wegnemen konnen. Dus verſpreyden ſy ſig alle / uytgenomen de Alcedon, Centurion en twee Vlamingen niet kooxn geladen / die ik op de Spaanſche kuſt genomen had / welke ik als een vooxnaam hulpmiddel tot het uytvoeren van mijn oogmerk gedurig by my hield. Alle quamen wy behouden ter beſtemder plaats / daar wy op den 23 Mey onſe ſieken aan land bragten / en bleven leggen tot den 1 Juny toe.

Sy komen tot *Dominica*.

Op dit Eyland woonen niet anders als Indianen, die de Spaanſche ongemeen ongenegen ſijn / en veel liefde voor de Engelſche hebben: Sy quamen ons beyden een menigte van Potatoes, pijnappelen / en Plantaans, als ook veel Tabak / Mammyes / Indiſche peper en andere waren / die hun land uytlevert / waar voor ſy deegens / bijlen / of meſſen en linnen aanmaanen / en ſulks niet konnende krijgen / verlogten ſy hunne waa-

Daar hen allerley Land-vruchten geveyld worden.

ten voor ſlegte koralen en diergelijke beuſelingen.

Virginiſche Eylanden onbewoond. Hier van daan voeren wy na de Virginiſche Eylanden / die onbewoond ſijn; Hier nam ik voor mijn Volk wederom te monſteren / welk ik op Dominica, om dat het vol hout was / niet konde doen. Hier quamen wy den 3 Juny tegen den avond op anker / op den 4 deed ik de Soldaten aan land gaan / die ik monſterde / en daar na om verſcheyden reden goed vond dus (ſoo veel my heugd) aan te ſpreken: Lieve lands-lieden en mede Krijgs-knegten, ik ben verſekerd, dat 'er niemand van u allen is, of hy heeft gemerkt, en dat de wijſte van u ſig verwonderen, dat ik op ſo veele grove fouten van u, ſedert dat wy in Zee geweeſt ſijn, begaan, ſo weynig agt gegeven, en elk toegelaten heb te doen, wat hy wilde, ſonder hem verder als ſijn ſin was te perſſen. Verſcheyden redenen heb ik hier toe gehad, die ik raadſamer oordeel by my ſelven te ſmooren, als aan ſo veele bekend te maken, maar ik ſal 'er alleen een van ophalen. De groote hoop van de Kraaken te vinden gaf my moed, om maar een korte Reys te doen, welk gelukkende, dagt ik beter te ſijn, met de genegentheyt van al mijn Volk na huys te keeren, als door het behoorlijk ſtraffen de ongunſt van iemand op den hals te halen. Maar die hoop, gelijk gy ſiet, nu voorby ſijnde, hebben wy een andere koers genomen, die wel ſo veel niet opbrengen, en onſe Reys noodſakelijk langer maken ſal, maar op mijn eer en conſcientie u verſeker (welk ik ook vaſtelijk geloof) tot meerder eer van God, beter dienſt voor onſen Vorſt en Land, en grooter roem voor ons ſelven ſtrekken ſal, als het nemen van alle de Kraaken. Om nu dit wel uyt te voeren, moeten wy ons anders gedragen, ik in 't regeeren, en gy in 't gehoorſamen, ik in 't geven van order, wat gy doen moet, en gy in 't opvolgen van deſelve. Tot dien eynde heb ik u reeds ſekere Artijkelen voorgeſteld en overgegeven, waar uyt gy ſien kond, hoe het verbreken derſelven ſal geſtraft worden: Hoewel gy nu ten minſten twin-

Soldaten aldaar gemonſterd,

En ernſtig aangeſproken.

tig

tig dagen deſelve gehad hebt, egter hoor ik, dat ſommige onder u ſeggen te willen nemen, wat het ook is, als ſy het maar voor my verbergen konnen. Booſe genegentheden ſijn hatelijk in menſchen, die de Wapenen dragen, maar onder die is niet vuylder nog ſnooder als dievery, en geen dievery is ſo ſnood en ſchandelijk, als dat iemand ſijn eygen makker beſteeld; Die iets op deſe Reys gekregen verbergd of agterhoud, ſteeld dat van alle ſijne reys-genooten, die een deel van 't geen gewonnen word toekomt. Dit heb ik raadſaam geoordeeld in 't bijſonder te melden, om dat ſulken wijs van ſpreken een groote ergernis aan andere gegeven heeft, en andere tot diergelijke ſnoode gedagten en bedrijven ſoude konnen aanſetten; maar laat deſe mijne waarſchouwing u tot andere gedagten brengen, en u alle de andere Artijkelen insgelijks naauwkeurig doen waarnemen: want ik verſeker u, dat ik mijn te groote verdraagſaamheyt en ſlapheyt afgelegd heb, en voortaan niemand, die ſtraf verdiend door de vingeren ſien of ongeſtraft laten ſal.

Dit geſegd hebbende / deed ik aanſtondſ al mijn Volk ſcheep gaan / en gaf oꝛder om de zeylen klaar te maken / ondertuſſchen ontꝛak ons niet / als vaſt beſcheyd / waar wp vepligſt en bequaamſt ſouden konnen landen: Verſcheyden Schipperſ en Capitepns wilden de weg nemen dooꝛ de Virginies, gelijk als de Heer François Drake daar ſijnde gehad had: Maar ik nam de bꝛeede paſſagie / die ik ſekerder en vepliger ooꝛdeelde / en had meer luſt / om de eerſte te weſen / die Porto Rico innam / als de tweede / die dooꝛ de Virginies paſſeerde. Gaan onder zeyl. Soeken een bequame plaats om te landen.

Den 5 dito in den moꝛgenſtond ontbood ik Capitepn Langton, en Knotsford Schipper van het Galioen / die deſe geweſten kende / en op het Schip van John Hawkins (als hp ſtierf) ſtuurman geweeſt was; Deſe ſond ik elk met een Sloep vooꝛ uyt / om vooꝛ den avond een bequame landingplaats te gaan opſoeken. Ik bleef met de gehee- door een sloep;

te Vloot daar leggen tot den donkeren avond toe / wanneer ik alle zeylen bijsettede / en bupten verwagting ontrent een uur in de nagt by een quam / maar sy deeden my geen voordeel / want de plaats / die sy souden gaan ontdekken / was verder als sy meenden / so dat het reeds donker was / eer sy daar by quamen / en daarom vreesende / dat ik te ver lij-waards soude sakken / daar waren bijsven leggen / en seyden also niets verrigt te hebben ; Ik hield derhalven by de wind af en aan tot in den morgenstond / wanneer wy niet verre van land sijnde / ons toescheen dat aldaar / een bequame effene landing-plaats was / welke alle Zee-luyden op mijn Vloot / die met François Drake daar geweest waren / onmogelijk seyden te konnen aandoen / te meer also de wind die geheele dag sterk uyt Zee waayde ; Dit bewoog my / om met John Barkley in een Boot derwaards te roepen / en vond niet alleen een effen strand / maar so ver wy sien konden een sandige Baay / bequaam om langs de Zee-kant tot aan de stad te gaan : Dit stond my wel aan / so dat ik aan boord gekomen sijnde / aan alle Hoofden en Bevel-hebbers order gaf / om aldaar ten eersten te landen ; Maar verscheydene van hen maakten daar swarigheyd in / en gaven voor dat de togt te voet te groot scheen ; dat niemand de weg wist / en dat / indien de stad / gelijk sy meermaals gehoord hadden / op een Eyland lag / wy weder na onse scheepen / sonder egter daar te konnen bijkomen / souden moeten keeren. Mannen, seyde ik daar op tot antwoord, een gewillig gemoed kan gemakkelijk vry wat voortstappen : Ik ben siek geweest, en als nog niet sterk, gy sult niet verder nog sterker gaan, als ik u sal voorgaan; Tot wegwijsers hebben wy niemand, als onse eygene oogen van noden, also de stad aan de Zee-kant legd, en wy aan land komende niet als een effen sand-strand voor ons sien; Wy souden wel lij-waarder en nader konnen landen, maar wy sijn niet verseker daar een Baay en Hoofd, gelijk hier, te sullen vinden, binnen welke wy so wel konnen

dog vergeefs.

Cumberland ontdekt een bequame plaats.

Swarigheden en redeneringen daar over.

aan

aan land komen als hier, en daarom meen ik my van deſe plaats te bedienen, die ik vaſt geloof van God ons aangeweſen te ſijn; want ik weet voor ſeker, dat my nog niemand beter heeft aangeweſen; En 't geen gy voorgeeft, dat het miſſchien een Eyland is, en wy alſo daar niet ſullen konnen bijkomen, is onnoſel, want gy ſiet onſe booten, die neffens ons heen roeyen, en by een water komende, indien het diep is, ons overſetten konnen, maar indien het ondiep is, ſullen wy 'er door waaden. Dus alles wat gy geſegd hebt of ſoud konnen ſeggen beantwoord hebbende, laat ik geen woorden meer daar over hooren, maar laat al u Volk in de booten ſtappen, en de gegeven order volgen. Ik ſal voor af in mijn boot gaan, en als gy mijn Vlag ſiet afwaayen, haaſt u ſo veel mogelijk is om aan land te komen. Doet het met een goed hert en wakkeren moed, u verſekerende, dat gy de maagde-kroon van *Porto Rico*, en alſo de Sleutels van geheel *Indiën* in handen krijgen ſult; En genomen, dat 'er tegenwoordig ſo veel Millioenen niet in ſijn, als wanneer 'er een grooter magt als de onſe is afftrok, egter verſeker ik u, dat de ſtad rijk en vol koſtelijkheden is: Voorleden jaar voeren hier van daan 18 Scheepen geladen met gengber en ſuyker, en ik verſeker u, dat 'er Goud-mijnen ſijn: Dit nu ſijn wel beweegredenen, om u tot het vegten aan te ſetten, maar ik heb daar niet van willen melden. Gy ſijt krijgsmannen, en indien gy krijgmans herten hebt, ſult gy buyten twijffel verder als op voordeel ſien. Men meend, dat de plaats voor onſe magt te ſterk is, door dien ſe reeds een ſterker magt heeft afgeweerd, maar daar is reden om 'er goede gedagten van te hebben, en (gelooft my) wy ſijn verſekerd meeſter van die plaats te worden, nu wy een plaats gevonden hebben, daar wy onbelemmerd konnen aan land komen, en de *Indiaanſche* Soldaten te weeldrig ſijn, om hun leven te wagen: want als ſy hier 2 of 3 jaren gewoond hebben, winnen ſy door hunne ſlaven (ſonder ſelfs het minſte te doen) al

wat

wat ſy te voren verlooren hebben, ſo dat ſy, met een woord geſegd, wel groot gerugt maken ſullen, maar geen ſtand houden; Indien het anders is, ſcheurt my vry in ſtukken.

Sy ſtappen aan land.

Op deſe aanſpraak gingen de Capitepnen elk na ſijn Volk / die ſp mijn reſolutie bekend maakten. So dra als ſp mp na het land ſagen roepen / volgden ſp mp alle in gevolg van mijn gegeven order: Dus quamen wp den 6 dito op een gemakkelijke plaats aan land / daar niemand ſijn geweer behoefde nat te maken / en niet een Dpand geſien wierd / waar dooz wp ons in goede ozder konden ſtellen en te ſterker waren / als wanneer wp / ſonder in poſtuur te ſijn / de minſte tegenſtand geboden hadden. Deſe landing-plaats was nog... mijlen van de ſtad / daar wp na toe trokken; Wp gingen derwaards op de grootſte hitte van den dag / en hadden een ſandige weg / waar dooz den hupten twijfel veele ſouden afgemat ſijn / ten ware men langs de Zee gaande / als het ons luſtede / in het water ſtappende ſig had konnen verkoelen / daarenboven hadden wp de plaats / daar wp na toe gingen / geduurig in 't oog / maar alſo die boven op een berg ſtond / ſcheenſe nader als ſe was.

En gaan langs het ſtrand na *Porto Rico*.

Ruyters van die plaats geſien.

Ontrent 3 upren gegaan hebbende / ſagen wp 6 of 7 Ruyters / die ontrent 16 of 20 roeden van ons af ſijnde / hunne paarden wendeden en met een gelop wegreeden. Niet lang daar na quam een Neger bp ons / die ons ſijn dienſt aanbood / welk wp ſeer wel aanſtond / alſo ik mp verſekerde van hem de naaſte weg na de ſtad gelepd te ſullen worden; maar hp konde geen Spaans ſpzeken noch verſtaan / en bzagt ons / tot daar de Zee inkomt / en het Epland maakt / daar ik mp verbeeld had met de booten te ſullen overkomen; Maar dat was dooz ons ondoenlijk / dooz dien op het Epland aan de mond van dat binnen-water een bolwerk met 5 metale ſtukken lag; De mond was niet boven 60 roeden bzeed / en een wepnig binnen-waards met paliſſaden van de eene kant tot de ander geſloten / ſo dat het onmogelijk was daar in te komen /

Een *Neger* gebruykt tot weg-wijſer.

men / ſo lang de Vpand meeſter van die plaats was. Dit maakte ons radeloos / egter ſtelde ik vaſt / dat 'er een andere goede weg was / om op het Eyland te komen / die de gemelde Kupters genomen hadden / en gaven den Neger / daar wy niet mede ſpreken konden / met veel moeyte te kennen / dat ik van hem wilde gebragt ſijn ter plaatſe / daar die overgekomen waren. Als ik dagt dat hy mijn meening verſtond / volgde ik hem door het godlooſte hout / dat ik mijn leven geſien heb / en bragt my eyndelijk aan de agterſijde van alle mijne troepen / die ik / om geen tijd te verlieſen / alſo het reeds laat wierd / order gaf / om aan te marcheeren; Deſe waren die van d'Heer John Barkley, ondertuſſen liet ik mijn Regiment aan ſeggen / om na de agter-ſijde te komen. Hier niet ver voortgegaan ſijnde / vonden wy de voetſtappen der paarden / die wy te voren geſien hadden / die wy volgden; en alſoo ontrent ſonnen ondergang / quamen wy by een ſmalle brug / daar maar drie menſchen naaſt elkander gaan konden / en redelijk lang was; Op het midden van deſelve ſagen wy een ſterke houte poort / die geſloten was / en aan de overſijde een Blok-huys met geſchut / daar 5 Spanjaarden by ſtonden. Als ik nu met d'Heer John Barkley deſe plaats beſigtigd had / verſtonden wy uyt een ander derwaards gaande Neger, dat wy by laag water wel ter ſijden de brug konden overkomen / en dat het geen laag water was voor 2 uyren in de morgenſtond / dies wy na een klepn veld / daar wy te voren waren overgekomen / te rug keerden / om wat te ruſten en ons Volk wat ververſſing te geven / om in den morgenſtond te bequamer tot het gevegt te ſijn.

Ongemakkelijke weg.

Een brug na het Eyland.

Paſſagie by deſelve by laag water.

Hier houd de hand van die dappere Man op; Wat hy verder uytvoerde / berigt ons Doctor Layfield in het volgende verhaal.

TWEE-

TWEEDE VERHAAL,
van den
GRAVEN VAN CUMBERLANDS
Reys na
PORTO RICO,
Beſchreven door den geleerden en eerwaardigen
HEER DOCTOR LAYFIELD,
Capellaan van gemelden Graaf op die Reys.

I. AFDEELING.
De voorvallen op de Spaanſche kuſten, en in de Canariſche Eylanden, en de Reys van daar na Dominica.

Cumberland ſteekt van *Portſmuyden* in Zee.

ALs ſijn Lordſchap door openе brieven tot Weſtminſter den 14 January 1597 magt bekomen had / om Zee- en Land-volk te mogen aanneemen / quam hy den 6 February tot Portſmuyden, en van daar in Zee / alwaar niets merkelijks voorviel voor den 13 Maart. Op welken dag het gebeurde / dat onder het morgen-gebed de Graaf een van het volk in Orlando Furioſo (den raſenden Roeland) ſag leſen; So dra het gebed gedaan was / ging de Graaf in aller tegenwoordigheyd na hem toe / ſeyde hem / dat men moeſt denken / dat God / indien men hem niet beter diende / ons niet ſoude wel doen / en verſekerde hem / dat / indien hy hem wederom ſo vond / hy ſijn boek in Zee werpen / en hem uyt het Schip ſetten ſoude.

Ongeregeltheyd onder het gebed beſtraft.

Den 14 dito tegen den avond wierd bevonden / dat wy 25 of 26 mijlen van de Noord-Caap waren: Hier op gaf de Graaf order aan den Vice-Admiraal / dat hy ſijn Vlag in top ſoude ophalen / en met een Kanon-ſchoot de geheele Vloot in ly

Order van hem gegeven.

van

van hem doen komen / en dat ſy alle met hem / als hun Admiraal voor die tijd / haar ſouden houden dan zuydelijk en dan weſtelijk / en vervolgens af en aan bijven varen na het Noorden en Zuyden op de hoogte van de Burlings, tot dat hy weder by hen quam: Ondertuſſen liep hy met de Guiana en noch een Schip na de Noord-Caap / in meening om 't een of 't ander Karveel of Viſſer te nemen / en daar uyt regt berigt te krijgen van de 5 Kraaken / die ſijn Lordſchap wiſt / dat ontrent die tijd ſtonden uyt te loopen / maar het ongemak aan ſijn groote maſt noodſaakte hem na de Burlings te loopen. Ongemak aan *Cumberlands* maſt.

De Burlings is een Eyland wat langer als het breed is / en is door de kragt van de daar-tegen ſlaande Zee-baren bijna tot 2 Eylanden gewor-den / gelijk het binnen weynig jaren ſekerlijk weſen ſal; het is ongemeen klip-agtig en bijſonder door en onvrugtbaar. Wy vonden 'er geen lebendige gedierten op / als hagedisſen en eenige weynige konijnen. Hy loopt na de *Burlings*. Een onnoſel Eyland.

Den 13 April kregen wy de Canariſche Eylanden in 't oog; het eerſte / dat wy met kennis ſagen / was Alegranza, het noordelijkſte van alle / welk / gelijk ook de drie kleyne bergen / (want dat ſijn ſy meer / als Eylanden) met de naam van Grange bekend / aan ſtuur-boord lieten leggen. Op den namiddag kregen wy Lancerota een van de 6 groote Canariſche Eylanden voor ons. Des anderen daags in den morgenſtond quamen wy ten anker op de Rée / die ten Oost-Zuyd-Oosten van het Eyland is. Sijn Lordſchap had 's nagts te vooren door het waken een koude gevat / waar op hy ſig des morgens (ſijnde goede vrijdag) ſo qualijk bevoelde / dat hy in de kajuyt bijven / en Medecijn innemen moeſt: Derhalven ontbood hy de Heer John Barkley ſijn Lieutenant Generaal / en gaf hem order met eenige Compagnien tot 5 of 600 man aan land te gaan. Ontrent 10 uren waren ſy al aan het marcheeren / en namen de naaſte weg / die ſy konden / na de Hoofd-plaats van *Canariſche* Eylanden. *Lancerota*. Daar volk te land geſet word.

Om een Marquijs te ligten.

van het Eyland / dog vlamden meest op den Marquijs / Heer van dat en het naast gelegen Eyland / Forteventura genaamd / dien sy hoopten te ligten.

De Stad word gevonden verlaten van Volk.

De stad is van de plaats / daar sy aan Land stapten / ten minsten 10 mijlen (Engelsche). Ontrent 5 uuren na de middag quamen sy by de stad / die sy buyten verwagting geheel van den Vyand verlaten vonden / daar om so te spreken niets gelaten was / als een groote voorraad van seer goede wijn en haags. De stad in verseekering genomen sijnde / sond d'Heer Barkley een troup van sijn Volk na een Kasteel / maar een halve mijl van de stad gelegen / welk de Marquijs met krijgs-gereedschap en geschut wel voorsien had: Onse troupen op de hoogte komende / vonden tussen de 80 en 100 Eylanders en Spanjaarden in geruelde plaats / dog die verlieten sy sonder slag of stoot / so dat de onse sonder verlies en hinder daar binnen quamen / alwaar sy 12 of meer kopere stukken / daar van de kleynste bassen / en de andere halve en heele kartouwen waren / en daar benevens ontelbare menigte van steenen / die op plaatsen / daar se souden konnen gebruykt worden / gestapeld lagen / vonden. Het Huys of de Vesting selfs was gebouwd van vierkante steenen / en had sterke borst-weeringen / die so gemaakt waren / dat 'er een vyand so wel konde mede afgeweerd / als beschooten worden; De ingang in het selve was niet gelijk die van onse Forten gelijks gronds / maar ontrent een pieks lengte hooger / so dat men 'er sonder ladder niet konde binnekomen. Ik heb verscheydene onser verstandigste krijgs-hoofden hooren seggen / dat de ladder ingenomen en de Poort gesloten sijnde / 20 menschen / met levens-middelen voorsien / de vesting tegen 500 souden konnen houden.

En een Kasteel ingenomen.

Welk beschreven word,

Gelijk ook de Stad.

De stad bestaat uyt ruym 100 huysen / die sterdig gebouwd / en doorgaans maar van een verdieping sijn / hebbende platte daken / dog voor het afsakken van den regen eenigsins afhellende / en enkelijk gedekt met riet of stroo / dat op eenige wepnige ribben legd / daar dan kley en slijk

over

over geſmeerd is / welk door de ſon hard gewor-
den ſijnde / een miſſelijke vertoning maakt.

De Ingeſetenen alhier ſijn wyp veerdig en leven- En de In-
dig / doorgaans lang van poſtuur / en komen in geſetene.
dat bergagtig land bijna ſo ſnel loopen / als hunne
paarden en kameelen; hun geweer beſtaat in pie-
ken en ſteenen; Als ſy ſien / dat men op hen aan-
legd om te ſchieten / gaan ſy op de grond neder
leggen / en ſo dra de ſlag gehoord is / rijſen ſy we-
der op / werpen met hunne ſteenen / en vallen 'er
met hunne pieken op aan / waar door ſy / bijſonder
als man tegen man komt / (want van ordentlijke
ſchermutſelingen weten ſy niet / of ſijn 'er afkeerig
van) menigmaal meer ſchade doen / als lijden. Het
Eyland is niet rond / maar wat langwerpig / door Hoedanig-
het midden van het ſelve loopt een ry bergen van heyd van
't een eynd tot het ander / gelijk het Apennijnſche het Eyland.
gebergte door Italien; Deſe bergen ſijn onbygt-
baar / maar worden door menigte van ſchapen en
geyten geweyd; De Vallepen ſijn wyp ſandig en
droog / niet ongelijk de rog-velden in Engeland, ſo
datſe niet ſeer veel belooven / egter leverenſe redelijk
goede gerſt en wijn uyt. Hun Vee beſtaat uyt ſcha-
pen en geyten / veel eſels / weynige koeyen / nog
minder kameelen / dog paarden ſijn 'er minſt / en
niet groot. Men oordeeld / dat het Eyland grooter
in de breedte en lengte is / als Wight; Het legd op
28 graden en eenige minuten; De inwoonders ſijn
bruyn; Men had 'er reeds voor het midden van
April den oogſt gehad / en ontrent St. Michiel was
'er een 2 oogſt te verwagten.

Den 15 April trok de Heer Barkley, alſo hy geen
kans ſag van den Marquijs te vinden / nog wiſt /
waar hy hem ſoude ſoeken / weder te rug na de Vloot /
ſonder de ſtad of het kaſteel verder te beſchadigen /
als dat hy 'er eenige behoefden / en 't geen hen nodig
was / van mede nam. In de ſtad is een heel oude
Kerk / die geene glaſen / en alſo geen ander ligt heeft / Kerk en
als door de deuren; In deſelve is geen koor / aan Klooſter
beyde ſijden ſijn ſteene ſitplaatſen / en aan het eynde aldaar.
een Altaar met ſijn toebehooren; De menſchen ſijn

hier vry dom en bijgelovig / en men vond in verſcheyden hupſen veele bullen en wijf-brieven. Daar is ook een Monikken-klooſter / dog niet volbouwd; het legd ſtaap in het vierkant / en heeft meer gemak van verſ water en tuynen / als in de geheele ſtad / en ſelfs in het hups van den Marquijs is.

Tegen den avond quamen ſy aan de waterkant / daar booten gereed waren / om hen aan boord te brengen / maar ſy vonden raadſaam die nagt aan land te blijven. Daags daar aan / ſijnde Paasdag / ging ſijn Lordſchap / die ſig nu wat beter bevond / na den eeten aan land / ſag het Volk de Wapen-oeffening doen / en wetende / dat de Vpand op die buyten afliepen paſte / liet hen alle voor hem t' ſcheep gaan.

Wapen-oeffening.

Op den volgenden dag aaten alle de Capiteyns by den Admiraal / en na den eeten liet ſijn Lordſchap hen voorleſen ſijn Laſt-brief (die vry groot was / en uyt veele Artijkelen beſtond) / en leverde vervolgens over ſekere Artijkelen / waar na alle Zee-Capiteyns / en andere van het Landvolk ſig ſouden hebben te gedragen; Aan de eerſte gaf hy met eenen een verſegelden brief / die ſy ſouden openen / in gevalle iemand van hen van de Vloot afraakte / om te konnen ſien / waar hy ſijn Lordſchap ſoude moeten ſoeken / dog met dit beding / dat buyten dat geval niemand die brief ſoude mogen openen / en in gevaar ſijnde van door een vpand genomen te worden / die ſo geſloten / als ſe nu wierd overgeleverd / in Zee ſoude geworpen worden / alſo ſijn Lordſchap ſijn voornemen geenſins / al was dat ſy daar over onderſogt en gepynigd ſouden worden / wilde ontdekt hebben.

Commiſſie en Artijkelbrief.

Met een ſecreete order.

Op de kuſt van Teneriffa komende / wierden de ſcheepen meer door de ſlag van de Zee als de winden / die geen ſtreek hielden / ſo digt na het land geſet / dat wy gemakkelijk in St. Cruz, en andere aan de Zee leggende plaatſen / konden ſien / en de menſchen bekennen op de hoogſte der bergen; Een dier bergen is ongemeen hoog / en word geloofd veel hooger te ſijn / als de Piek van de Azores; De-

St. Cruz.

Berg op Teneriffa.

ſelve

ſelve was t' hans bedekt met ſneeuw / daar het beneden den berg ſo heet was / als het in Engeland te midden-ſomer is. Dit Eylandt / hoewel na de Zee-kant ſeer hoog land / heeft veel vrugtbare plaktens en wijngaarden / die den Koning geſegd worden (en het is geloofslijk) jaarlijks upt te leveren 28000 aamen Canarie-ſek; Na 't gemeen berigt ſoude het rijker of koſtelijker ſijn / niet alleen als de andere / maar als 't groot Canarien ſelfs; immers dat 'er de Koning meer werk van maakt / is ontwijfelbaar / door dien hy hier grooter guamiſoen / als op Canarien houd. Dit Eylandt levert ſeer veel wijn uyt.

Capiteyn Charles Leygh tot nog toe op de Alcedo gecommandeerd hebbende / verliet den 4 Mey de Vloot / ſtapte in ſijn eygen bark (de Black-lee), en nam ſijn cours na de Rivier van Orenoque. Sijn Lordſchap hield raad / en ſtelde na veel overleg vaſt met de Vloot na Dominica te gaan. (Wat hier over geredeneerd / en van Slingsbie ingebragt wierd / en verſcheyden andere bijſonderheden ga ik / om my te bekorten / voorby). Nemen de kours na *Weſt-Indien.*

Een oud Portugijs ſtuurman verhaalde ſijn Lordſchap / dat hy 28 togten na Braſilien gedaan had / doch maar een op ſulken tijd van 't jaar / als het nu was / en doen hadden ſy ſoo veel tegen-winden en ſo veel ongemak gehad / dat ſy hadden moeten te rug keeren / en de reys voor dat jaar quijt waren / waarom hy / gemerkt de winden in die geweſten op geſette tijden des jaars altijd deſelve ſijn / oordeelde / dat wy derwaards varende deſelve ſwarigheden hadden te gemoed te ſien. Redeneering over het varen na *Braſilien.*

Ondertuſſen hielden wy onſe kours na de Weſt-Indiën, en liepen Weſt ten Zuyden / en doorgaans Weſt-Zuyd-Weſt aan / doch hielden het geduurig weſtelijk aan / om op die ſtreek beter de friſſe koelte te hebben (hoewel ſommige van ander gevoelen waren) / en om dat wy beter onder den Tropicus komende / waarſchijnlijker de Braſilſche Vloot ſouden ontmoeten / alſo die als dan noodſakelijk ſo verre noordelijk aan ſijn ſoude. Wat kours ſy hielden.

Den 19 Mey (want tot die tijd toe viel 'er niet

In de hoogte van de Son.

merkelijks voor / alſo van de menigte der vliegende viſſen / die wy hier ſagen op te halen / als te bekenden ſaak / onnodig is) waren wy ſo regt onder de Son / dat men van een ſtok lijn-regt opſtaande geen ſchaduw ſag / ten ware men deſelve wat na het zuyden hield; en door het peylen van de ſterren met de aſtrolabe (want van de ſtok konden wy ons nu niet bedienen) merkten wy / dat wy onſen ſon-keer-kring 3 graden en een half gepaſſeerd waren / en dat op die dag de ſons afwijking net op 20 graden was; Dit merkten wy in de volgende nagt nog klaarder / als wy de hoogte peylden van het ..... (een ſterre / die men duydelijk ontrent de zuyder-as-punt gewaar word / en die van de zuyder-geweſten is / 't geen de kleyne beer is / voor die noordelijk leggen.)

West-Indiën word ontdekt.

Van de Canarien na de Weſt-Indiën is een lange reeks / en het was den 21 dito, dat wy 'er het eerſte geſigt van kregen / en het ſig vertoonde / als een hoop kep-ſteenen / die in een poel lagen. Maar wy begonden 'er den 13 al giſſing op te maken / alſo wy doen / en vervolgens meeſt alle dagen regen hadden; Met die regen wierden wy een vuylen / wy ſwavelagtigen reuk gewaar / die ſo lang duurde als het regende; of nu die reuk quam uyt de natuur van het water / dat ſo na onder de Son nederviel / of dat het ſchip heel droog was (gelijk dan door groote droogte / ſelfs op het land ſulken reuk wel geſveurd word) kan men niet voorſeker ſeggen of weeten / dog heb het willen aanteekenen / op dat andere het nader ſouden mogen onderſoeken. Men had die ſtank niet op het verdek / nog elders / als digt by de hut / of ten minſten nergens was ſe ſo ſterk; De reden hier van ſoude konnen ſijn / dat de lugt in de nauwte ſterk inkomende meer in de hut / als elders op het ſchip / gevoeld wierd / en de hoedanigheyd van deſelve daarom meeſt geroken wierd.

Een ſtinkenden regen.

Dog ſonder ongemak.

Vervolgens hadden wy andere teekenen / (dog ſonder ſulken ſtank) want de Vloot ging geduryg verder van de Son af / maar 't geen hier nog merkelijk was / beſtond hier in / dat niemand van die

reuk

reuk eenig ander ongemak had / als dat de selve onaangenaam was. Op die tijd had sijn Lordschap medicijn ingenomen / meer om een siekte voor te komen / als om sijn gesondheyd te herstellen / (want sijn lighaam was / God lof / seer wel gesteld om sijn siel te gehoorsamen) en die deed daar haar werking so wel / als in Engeland, welk andere ter Zee varende reysigers tot berigt kan strekken; gelijk ook dat wy op den 19 Mey de Zee sagen een andere coleur krijgen / want daarse te voren helder hemels-blaauw was / begonse nu wyn wyn te worden. Wy waren op die tijd ontrent 160 mijlen van de West-Indiën, en waarschijnlijk is het / dat men op andere tijden ter selver plaats die coleur van het water vinden sal. Wy stelden vast / dat wy op de hoogte van Dominica waren / en stelden daarom onse kours regt na het Westen / welk andere (nadien men op de kaarten niet kan vast gaan) kan tot narigt dienen. Verandering van 't Zee-water.

Op den 21 dito sondags tegen den avond gaf sijn Lordschap den Schipper last die nagt geen groot zeyl te voeren / also hy gelooſde nader by Land te sijn / als de meeste van sijn Scheeps-volk konden gelooven; Hy was ook de eerste / die het ontdekte en Land riep / welk ten eersten van de wepnigste gelooſd wierd; Ondertussen waren 'er / die 'er so na verlangden / dat sy het aanstondts gelooſden / en andere wensten so gelukkig geweest te sijn / dat sy het land eerst mogten gesien hebben. Cumberland siet eerst land.

Wy zeylden dan land-waard aan / en bevonden na 2 uyren zeylen / dat wy by Matinino waren / welk wy dan op sijde lieten leggen / en voortvoeren na Dominica, welk wy ontrent een uyr daar na in 't oog kreegen. Komt by Dominica.

II. AFDEELING.

Beschrijving van Dominica en Virginien. Het landen op Porto Rico, de land-togt, gevegt en 't innemen van die Stad.

Ten 2 uyren na de middag quamen wy so na by land / dat 'er by ons quam een menigte Ca-

Canoes met naakte *Indianen.*

noes (Indiſche Daartuygen) / bemand met menſchen / die geheel naakt waren / uytgenomen dat ſommige van hen met arm-banden of oor-ringen / of ietſ dergelijke in hunne neuſen en aan de lippen opgeſchikt waren; Deſe quamen om hun tabak / pijn-appelen / plantanen / potatoes en peper voor beuſelingen / die maar fraay in 't oog waren / te ruylen; In 't eerſt vreesden ſy / dat wy Spanjaards of Franſche waren / maar verſekerd ſijnde / dat wy Engelſche waren / quamen ſy onbeſchroomd by ons aan boord. Deſe menſchen waren van een goed poſtuur / ſterk en breed van lendenen / maar niet 'er niet veel lange menſchen; Sy ſijn vry ſnedig / om 't geen hen voordeelig dunkt te verſinnen.

Hun poſtuur.

Beſchrijving van hunne Canoes.

Hunne Canoes ſijn meeſt alle uyt de breedte van eenen boom / en in deſelve is niet meer als een man / hoewel in ſommige ook wel 2 met de ſchouderen aan malkanderen ſitten roepen; Maar ſy ſijn niet alle even lang / want in ſommige ſitten 3 of 4 roepers redelijk ver van elkander / en in andere wel 8 of 9. Behalven de koopmanſchap / die ſy willen verhandelen / heeft elk een boog en pijlen by ſig. Sy ſpreken eenige Spaanſche woorden. Om den regen te mijden / gebruyken ſy een hout / dat plat / en een breed ſchild gelijk is / en die dat niet hebben / bedienen ſig van een breed blad; Dat ſy nu ſo voor den regen beſorgd ſijn / is / om dat deſelve ſoude afſpoelen hun roode verw / daar ſy ſo dik mede beſchilderd ſijn / dat men daar op taſtende het aan ſijn vingeren ſien kan. Hunne riemen / daar ſy mede roepen / leggen niet op de boorden / gelijk in de booten / en ſijn gemaakt / gelijk als palletten / uytgenomen datſe langer als breed ſijn en ſmal uytloopen / en in het midden wat dikker / even gelijk de groote Weſterſche ſlag-ſwerden; De ſchenkels daar van ſijn doorgaans even dik / maar aan derſelver boven-eynde is een dwars-hout / gelijk als aan een kruk. Sy roepen deſelve met beyde handen; doch na dat ſy d'een of d'ander weg willen ſtuuren / dan meeſt met de eene / en dan wederom met de andere hand.

Hun andere bijſonderheden.

D'Indianen ſijn rood beſchilderd.

Beſchrijving hunner riemen.

Dien

Dien avond dan na veel moeyte land gevonden hebbende / quamen wy op het vierdedeel van een mijl na by het land / daar wy ons anker lieten vallen / maar hoewel daar een goede waterplaats en een seer soet riviertjen digt by ons was / nam sijn Lordschap voor met den naasten morgen de ankers weder op te halen / en op een ander plaats / daar hy met eenen dagt een warm bad te vinden / te gaan leggen; Gelijk wy dan ook in den naasten morgen deeden / en quamen aan het Noord-Westelijk eynde van dat Eyland / daar wy een schone haven of baay vonden / daar de grootste Vloot / die by onse tijd in See geweest is / bequamelijk leggen kan. Hier vond sijn Lordschap ook de heete baden / niet verre van een seer fraaye Rivier. Dit bad is so warm of heet / als het krups-of Konings-bad in de stad Bath in Engeland, en loopt ontrent 3 of 4 roeden verder in de Rivier / die een steenwoyp daar van daan in See loopt; Hier vonden onse sieken groote verquikking by / en bleven daar / om water in te nemen / 6 dagen leggen met de geheele Vloot / die nu geheel by malkander was / uytgenomen het fregat / een van de swarte Pinassen / en een van de Vlamingen, die wy hoopten / also se oyder hadden / voor ons uyt te sijn. Men oordeelde raadsaam hier het Volk te monsteren / om elk wat meer aan sijn eygen Vaandel te gewennen / maar het was so ongemeen slordig weder / dat men 3 of 4 dagen sleet / sonder iets daar ontrent te voorderen / weshalven op den 31 of laatsten Mey vastgestelt wierd / daar niet langer te blijven leggen / maar na de Virginien te gaan / en daar een dag met de Wapen-oeffening van het Volk te stijten / also men die weg nemen moest na St. Jan de Porto Rico, welk sijn Lordschap nu verklaard had te willen aandoen. Ondertussen (want met het slordig weder konde sijn Lordschap niets uyt voeren) wierd de 2 swarte Pinas afgenomen en tot een sloep gemaakt / om 'er het Volk beter mede te konnen aan land setten. In gevolge van de gemelde resolutie wierd nog dien avond al ons Volk aan boord gebragt / en wy waren dan-

Goede water-plaats.

Een warm bad.

Het Volk soude gemonsterd worden, dog wierden belet.

derdags avonds zepl-baardig na de Virginien.

Beſchrijving van *Dominica.* Wat dit Epland (Dominica) aangaat / het legd Noord-weſt en Zuyd-ooſt / de grond is 'er vry vet / ſelfs in de onbebouwde plaatſen / en heeft doorgaans een ſchoone ſwarte aarde / maar ſo berg-agtig / (immers ontrent de Zee-kuſten daar wy waren) dat de Vallepen eer putten als vlakke velden gelijken / en doorgaans ſo vol hout-gewas / dat het te verwonderen is / hoe de naakte ſielen daar / ſonder hunne natuurlijke klederen te ſcheuren / konnen doorkomen; Men ſegd egter / dat 'er op het Epland binnen-waards gemakkelijker paſſagien ſijn / en het is waarſchijnlijk / dat men die doorden / en omtrek van het land ſo laat waſſen tot meerder verpligheyd van de Ingeſetene.

Deboomen. De bergen ſijn beſet met ſeer ſchoone groene boomen van allerlep ſoort / en alſo die in 't wild waſſen / ſchijnen de bergen nog hooger / als ſe in der daat ſijn; Deſe boomen / waſſen en groepen / gelijk ſommige weeldige kinderen op / ſonder dat 'er iemand na ſiet of deſelve bedwingd / en ſakken weder niet verre van haar ſtam met de takken in de grond / waar door dan deſelve oneffener word / als ſe anders ſoude ſijn; Die natuurlijke kinderen (aſſetſels) nu ſchijnen ſo veel van gelijkheyd en vermenigvuldiging te houden / dat ſy tot een redelijke en gewoonlijke hoogte opgeſchooten / andere niet willen boven het hoofd waſſen / en hare takken van ſelfs laten om laag sakken / die op de aard komende / weder worzelen maken / als offe dus het geſlagt van de oude wilden voortſetten / die egter altijd groen blijven / welk veroorſaakt word / ten deele door de mildadigheyd van de nabij ſijnde Son / die door de nabijheyd van de Zee haar wel van regen voorſiet / en ten deele door verſchepden Rivieren / die voor de ſchaduw en koelte van de boomen een geduurige verquikking van een ſeer ſoet / en aangenaam water uptleveren.

En deſelfs inwoonders. Wat de Inwoonders van dit Epland aangaat / een Capitein of twee uptgevaren om water te halen ontrent de plaats / daar wy eerſt op anker quamen / nam de tijd / om de Rivier op te roepen / by hem

hem hebbende eenige piekeniers en musquettiers / en quam by de stad (vlek) van dese arme wilde / die upt 20 eer-kotten / als hupsen bestond / egter was 'er een Koning / dien sy vonden bekleed met een rupmen hangenden rok / van kostelijk taffeta's krip / hebbende een Spaanschen degen in sijn hand / en op sijn borst hangen een leeuw van blinkend kooper. Hebben een Koning. Hier sagen sy de Vrouwen so naakt / als wy de mannen gesien hadden / en even so / selfs in de ooren en lippen opgeschikt / egter wierden sy gewaar / dat 'er by haar nog eenige sedigheyd of schaamte was / door dien sy schroomden / in 't gesigt van vreemde en gekleedde menschen te komen / en als sy quamen / haar best deeden / om 't geen behoorde bedekt te worden / te bedekken. Naakte Vrouwen. Sy sagen de Koningin niet / nog ook de voornaame Vrouwen / maar enkelijk de gemeene soort; De Vrijsters egter scheenen so afkeerig niet te weesen / want de Koning gebood sijn dogters voor den dag te komen / die na den eeten met de onse dansten: Dese beschroomdheyd der Vrouwen schijnd voort te komen upt een over-sugt / die onder dit Volk gemeen is / want na het seggen is / mag wel een man veele Vrouwen hebben / maar die bevonden word by iemand anders getrouwde Vrouw te leggen / word met de doot gestraft / en dus is 't geen wonder / dat sy sulken strengen wet hebben / om andere quaden voor te komen. Het schijnd / dat sy hun naaktheyd selfs beginnen moede te worden / want behalven dat de Koning gekleed is / toonen sy een grote genegentheyd om voor hunne waaren / een ouden versleten rok / of maar een paar handschoenen te mogen ruplen. Sy beginnen de naaktheyd moede te worden.

Aardig is het / dat men een Vrouw en een Vrijster aan 't opschikken kennen kan; De Vrijsters hebben geen kousse-band (en om de waarheyd te seggen / sy hebben die niet van noden) maar een Vrouw word op den eersten nagt / als se getrouwd is (welk niet geschied / ten sy de ouders ten minsten het hebben toegestaan) so nauw om haar beenen bewonden / dat 'er het vleesch wel onder en Kenteken van een Vrouw of Vrijster.

boven upt pupik. De mannen en vrouwen dragen hun hayr even lang / en op het selve fatsoen. Maar 't aanmerkelijkst van allen is / dat sy hunne hupsen / elk tot sijn dienst hebben / maar in een gemeene plaats alle / ten minsten de mans-persoonen / te samen eeten: De Koning sit in 't selve gemak / daar alle de andere sitten / doch in een verhevener plaats / hebbende tot sijn tafel-genooten 3 of 4 / die van den meesten aensien sijn. Hun spijs bestaat upt frupten van hun land; Sy hebben wel hoenders en verkens / maar so het schijnd meer tot vermaak als om te eeten; Hun gemeene drank is water / maar sy maken ook een drank van Cassain, of dat nog beter is van pijn-appels / (daar men waarschijnlijk een goed nat van maken kan) / en de beste / die voor den Koning is / van Potatoes; Hun brood is Cassain. Voor het laatste sal ik verhalen / 't geen ik door ondervinding selfs bevonden heb / en dat is / dat sy seer begeerig sijn om de Engelsche taal te leeren / want daar waren 'er / die op 't een of 't ander lid van hun lighaam wijsende en gesegd hebbende / hoe het in hun taal genoemd wierd / versogten te weeten / hoe het in het Engels genoemd wierd / welk sy dan so lang na-sepden / tot dat sy het regt konden seggen / of immers meenden te konnen seggen / welk al redelijk wel gelukte / uptgenomen dat sy hp alle woorden met een medeklinker (eonsonant) eyndigende een klinker (vocaal) bijvoegden / en dus van alle enkel-letter-greepige woorden een twee letter-greepige maakten. Maar 't is tijd van hen / die reeds veele mijlen van ons af sijn / af te schepden.

Hebben een gemeene eet-plaats.

Hun spijs en drank.

Sy wilden *Engels* leeren.

Op Sonderdag avond dan / sijnde den 1 Juny, gingen wp onder zepl na de Virginien, die wp des saturdags morgens in 't gesigt kregen / en daar 's namiddags onse ankers lieten vallen. Op Pinxterdag vroeg in den morgenstond wierd ons landvolk aan land geset / (waar toe 's avonds te voren een bequame plaats gesogt en gevonden was) / en van sijn Lordschap nauwkeurig gemonsterd; De Compagnien wierden na veel siekte nog redelijk bevonden / en het getal der Soldaten was niet minder

De Soldaten ontsene 1000 sterk gemonsterd; En geoeffend.

der als 1000. Na dat nu het Volk op allerley wijs hun Wapen-oeffening getoond / en sig dan dus / en dan so / als tegen een Vpand in postuur gesteld had / gaf sijn Lordschap order om de trommels te roeren / en het Volk so digt aan te voeren / dat sy hem alle souden konnen hooren; Hy plaatste sig aan de voet van een klip-agtige hoogte / met het aangesigt na de Zee / stapte op een der grootste steenen / (welk / behalven dat hy selfs groot van postuur was / hem boven al het Volk deed uytsteeken) / spraak hen / alvorens stilte geboden hebbende / wijdlopig aan / (Sijn aanspraak heeft hy in sijn brief / aan sijn Vrouw voorgestelt / (in het eerste verhaal) / en word daarom hier niet herhaald) en stelde / also wy qualijk eene dag zeplens van Porto Rico waren / order op de Bevel-hebbers / die te land het gebied hebben souden. De Compagnien waren 12 in getal / en die minder als 80 man waren / wierden ten eersten door wakkere Edel-lieden / die op 't schip van Capiteyn Bromley sijn Lordschap volgden / aangebuld / maar de Heer Barkley had meer dan 80 man in sijn Compagnie / so dat alle de troepen / die te land gebruykt souden worden / weynig minder als 1000 man waren / te meer om dat de Officiers van verschepden Compagnien daar niet onder gerekend wierden. Hier op gaf sijn Lordschap aanstonds order / om al het Volk met booten t' scheep te brengen / daar na den eeten beraadslaagd wierd / of het beter soude sijn door de Virginien te passeeren / (welke weg niet geheel onbekend was / gemerkt verschepdene onser Soldaten en Bootsgesellen met de Heer François Drake op sijn laatste togt derwaards deselve bevaren hadden) of de oude kours door de passagien te houden: Men wist wel / dat door de Virginien de naaste / maar dat het ook de gevaarlijkste weg was / want daar is geen breeder water / als de Theems by Londen, en wy derfden ons selven niet verseheren van een goeden wind te sullen houden; de andere / daar-en-tegen was wel verder om / maar buyten perijkel / en also men geen grooten haast had / wierd de laatste

Cumberlands aanspraak aan hen.

Hoe hy de weg nam na Porto Rico.

over

over de gemeene paſſagie gehoren / te meer / om dat ſijn Lordſchap ſoude liever de eerſte te willen zijn / die Porto Rico innam / als de tweede / die door de Beſchrijving van de *Virginien.* Virginien quam. Deſe Virginien ſijn kleine en onbewoonde Eylanden / waar van ſommige weenen de reden te ſijn / dat 'er geen water is / andere egter ſeggen / dat 'er andere redenen van moeten ſijn / alſo 'er overvloed van water is. De grond is 'er ſchraal en klipagtig / niet ongelijk de Burlings, maar ſandiger / door dien het daar wat heeter is. Onder andere van die Eylanden / is 'er een / genaamd het Vogelen-Eyland, van wegen de ongeloofljke menigte van Vogelen / die 'er ſo veel ſijn / dat een duyve-kot in Engeland ſo veel duyven niet uytleverd / als dit Eyland Vogelen / die men met de hand ſo overvloedig kan vangen / dat men 'er geheele vaten mede vullen kan. *'t Vogel-Eyland.*

Landing-plaats op *Porto Rico* word geſogt. Wy ſetteden dan noch dien avond onſe zeylen by / en liepen die nagt door de Paſſagie. Maandags-middags / dagten wy niet verre van Porto Rico te ſijn / en oordeelden beſt / het in den morgenſtond / voor den dag aan te doen / om te minder ontdekt te worden: Tot dien eynde wierde de Spion, en de Antony voor uyt geſonden / om onſe landing-plaats te gaan opſoeken / en dan te rug te komen / welk niet voor middernagt was / welk ſijn Lordſchap bewoog / Sir John Barkley by hem aan boord te doen komen; (alſo ſijn meeſte bekommernis reeds eenige dagen herwaards geweeſt was om ſijn volk veylig aan land te brengen / en dat gedaan hebbende vaſt ſtelde wel een opening te ſullen maken) / met wien hy in een boot ſtapte / om een landing-plaats te gaan ontdekken; Niet lang uyt geweeſt ſijnde / quam hy weder / dog ſo nat / dat hy ſig moeſt verſchoonen / maar hy gaf met eenen order / dat alle Capiteynen hun volk in de booten doen gaan / en ſijn bloed-vlag / die hy op het land ſoude planten / volgen ſouden. *En gevonden.*

Dingsdags morgens / ontrent 8 uyren (den 6 Juny) was het Regiment van ſijn Lordſchap / en het meeſte gedeelte van de Heer Barkley 's volks aan *Landing.* land /

ſand / ſijnde t' ſamen ontrent 1000 man ſterk. So
dra wy in order waren / begon men te marcheeren /
en wierd de verlooren hoop (wagt) voor upt aan- En togt.
gevoerd door Capitein Andrews, die de lijf-com-
pagnie van ſijn Lordſchap commandeerde / en door
Capitein Powel, Lieutenant Colonel van ſijn
Lordſchaps Regiment / die deſen dag in de voortogt
geplaatſt was. De weg / die wy marcheerden / was
langs de Zee-kant / meeſt op vaſt / en ſomtijds op
los ſand; Dus gingen wy ten minſten 3 mijlen /
en vonden eyndelijk een Moor, die wy hoopten onſe Een Moor
wegwijſer te ſullen ſijn / daar toe hy gewillig was / gebruykt
maar hy konde geen goed Engels, nog goed Spaans ſer,
ſpreken; Deſe leyde ons een groote weg om / want
hy bragt ons over heel ongebaande klippen en ber- Daar ſy niet
gen / daar wy tuſſen ons / en het Eyland / daar wel van ge-
de ſtad op legd / een arm van de Zee niet breeder diend wor-
als een muſquet-ſchoot ſagen / en aan de overſijde den.
een Fort met 5 groote ſtukken geſchut / en eenige /
hoewel niet veele / muſquettiers. Men had reeds
's avonds te voren daar onſe Vloot ontdekt / en van
ons landen kennis gekregen / gelijk wy konden
merken / door dien verſchepden Rupters waren upt-
geſonden om te ſien / hoe ſterk wy waren. Hier nu
wierd van ſommige voorgeſlagen / een deel muſ-
quettiers op deſe hoogten te ſtellen / om die in het Fort
ſo te beſchieten / datſe hun geſchut ſouden moeten
verlaten; Dit wierd doenlijk geoordeeld / en nader-
hand ook gedaan / dog nu uytgeſteld / niet om dat
ons upt het Fort ſulks belet wierd / maar om dat
wy als nog geen raad wiſten / om over het water
te komen / door dien wy niet konden weeten / hoe
diep het was / en onſe booten geen bequame plaats
om te landen by het Fort gevonden hadden. Hier
dus ten eynde raad ſijnde / en onſeker / wat weg wy /
om by de ſtad te komen / nemen ſouden / wierd een
ſchoot of twee met grof geſchut op ons gedaan /
(dog ſonder ſchade) upt een ander Fort / welk op En door
dieſelve arm van de Zee / daarſe nauwſt was / omwegen
ſtond / en de eenige paſſagie was / om van het groo- eyndelijk
te Eyland / daar wy op waren / op het klepne / gebragt.

daar

daar de stad op was / te komen. Dit gaf den Neger een weynig moed / en deed hem bedenken / werwaards hy ons geleyden moest / en na dat wy hem hadden doen blijken / dat wy sekerlijk geloofden / van de weg af te sijn / also 'er geen weg meer gesien wierd / begon hy / (ten deele door onse dreygementen / en ten deele door beloften / indien hy ons by de stad bragt /) ons weder te geleyden / en wy hem te volgen met een veerdige drift / hoewel wy vermoeyd van leden / also wy van den morgen tot nu toe / selfs tot het vallen van den avond / gemarcheerd hadden / en egter niet wilden laten blijken / dat wy vermoeyd waren.

Eyndelijk bragt ons de Neger door veele onbetreden wegen / of liever geene wegen / en sulke struyken / hoogtens en laagtens / daar de trotste en sterkste soude leeren beswijken / op een vlakke / losse / sandige weg: Ondertussen waren wy nog by de brug niet / daar wy over moesten / en verscheydene van onse hoofden begonden na so langen en moeyelijken togt te beswijken / so dat 'er order gegeven wierd / om de voor-troepen te doen stil staan / om te sien / of het God mogt believen / hen door het een / of ander middel / als aan so veel paarden te helpen / dat wy onsen weg konden vorderen: Men konde sig verbeelden te sien een arm afgesloofd paard / dat sonder toom of sadel / met een lont in de mond verwagt wierd / van hen / die de beste paarden in Engeland konden in order brengen. Wy raakten eyndelijk ten eynde van onse togt by de brug / dog so laat / dat wy dien avond geen hoop konden maken / daar over te komen / te meer / also wy niet sonder reden vaststelden / dat deselve tegen onse overkomst / wel voorsien / en versterkt was: Men liet dan de troepen daar neder slaan / en wagten uyt setten; Ondertussen ging sijn Lordschap selfs met de Heer Barkley, so bedekt als mogelijk was / de plaats beschouwen / die daar vond een langen dijk / die hen bragt aan een brug / die van 't eene Eyland / tot het ander reykte; Sy konden ook merken / dat de brug opgehaald / en aan de waterkant

By een brug.

Hoe die bevonden wierd.

met

met een ſterke voorſtweering / en een weynig binnenwaards / een veſting met geſchut voorſien was / doch hoe veel geſchut / of veſetting daar in lag / konden ſy niet gewaar worden / egter merkten ſy wel / dat 'er niet als by laag water / over te komen was. Onſe maats en zee-mannen konden niet veel van het ebben of vloeyen / op deſe kuſt ſeggen / ſo dat 'er geen ander middel om de tijd van op het Eyland te konnen aanvallen / overig was / als dat men op het vallen van het water nauw paſſen liet; Ondertuſſen lagen de troepen ſtil / om haar ſelven wat te ververſſen.

Wy ſetteden ons neder / of gingen leggen in een groote vlakte / en verquikten ons met vers water / dat ons van de Negers wierd aangewesen; Sommigen hadden nog wat brood / en 't geen ſijn Lordſchap had / deelde hy aan andere mede; Hy ſliep / die nagt op ſijn ſchild / en ik lag aan ſijn hoofdeynde / daar ik ſo wel / immers na my heugd / ſliep / als ik mijn leven gedaan heb. Vroeg in den morgenſtond (ten minſten 2 uren voor den dag) wierd ſonder veel gerugts al-arm gemaakt / en elk was ten eerſten in 't geweer / want men had niet te doen / als ſijne ooren te ſchudden. De Compagnien wierden in gelederen en rye digt geſloten; Elk had nu door de groote drift / om dienſt te doen / vergeten / hoe vermoeyd hy des avonds te voren geweeſt was: Selfs teeg 'er een kleyn verſchil tuſſen ſijn Lordſchap en de Heer Barkley, wie van hen die dag de voortogt hebben ſoude: De Heer Barkley oordeelde / dat ſijn Lordſchap mogt commandeeren over hen alle / en hem derhalven by ſtond de voortogt te nemen / of over te geven / maar gemerkt het hem beliefd had / al het Volk / in 2 Regimenten te verdeelen / en die van ſijn Lordſchap daags te voren / de voortogt gehad hadden / meende hy met de Oorlogs-order / beter over een te komen / dat het ander Regiment nu ſijn beurt had. Om die reden en op het verſoek van de Heer Barkley, dat ſijn Lordſchap ſoude gedenken / dat hy de Generaal was / en ſijn plaats ſo gevaarlijk niet weſen ſoude / liet ſijn Lordſchap

Nagt-ruſt.

Voort-togt.

Order daar van.

ſchap ſig geſeggen / om aan het Regiment van de Heer Barkley de voortogt toe te ſtaan / doch wilde de uytvoering ſelfs bijwoonen: Hier op wierd aanſtonds de wijs / van de plaats aan te taſten / beraamd; Sijn Lordſchap trok ſijn harnaſ aan / ſo deeden ook alle de Bevelhebbers / en elk die een wapen had / want men ſtelde vaſt / dat het daar / gelijk ook de uytkomſt geleerd heeft / wyd wat het ſoude afloopen.

Het naderen van ons Volk / wierd ten eerſten van der Vyanden ſchild-wagt gemerkt / die daar op al-arm maakten. Dapper wierd 'er van de Engelſche gevogten / en was het dag geweeſt / dat men had konnen ſien / wat men deed / waarſchijnlijk was het / dat 'er noch meerder drift ſoude getoond ſijn. De aanval duurde meer als 2 uyren / in welke tijd de Spanjaards niet ſtil ſaten: De beſprингers lieten niets onverſogt / en vonden egter geen middel om in de poort te komen; De dijk / de gemeene weg / om 'er na toe te komen / was ſo ruw en onbegaanbaar / dat ons Volk raadſamer oordeelde ter ſijden deſelve / door het water te gaan; alwaar ſijn Lordſchap het ongeluk had / (door het ſtruykelen van ſijn ſchild-drager) van te vallen / en in perijkel te komen van te verdrinken / want ſijn wapen maakte hem ſo ſwaar / dat de Serjant Majoor / ten allen gelukken naaſt by hem ſijnde / werk had hem uyt het water op te beuren / ondertuſſen had hy ſo veel ſout water in ſijn lijf gekregen / dat hy 'er ten eerſten ongemeen ſiek van wierd / en daar op den dijk moeſt nedergelegd worden / tot dat hy een weynig bekomen op een vepliger en gemakkelijker plaats gebragt konde worden / daar de kogels hem egter van alle kanten / geen aangenaam muſiſk maakten / egter wilde hy / voor dat 't gevegt gedaan was / daar niet van daan gevoerd worden.

Gevegt.

Cumberland in perijkel van te verdrinken.

De Heer John Barkley voerde ſijn Regiment aan / welk niet minder als 3000 Engelſche kogels den Spanjaarden toeſond / die wel ſo veel volks niet hadden / als wy / doch ons met het toeſenden van die droevige loodene boden deſ doods / niet ſchuldig ble-

Moeyelijken aanval.

bleven. Want behalven 6 ſtukken grof geſchut / die regt op den dijk ſpeelden / ſo waren 'er een redelijke party muſquettiers / en aan de haven / by de poort / lag een geſchut / welk meer ſchade deed / dan alle de andere / en met ſchroot ſchoot / en daarom de naam van een moordenaar kreeg. Egter quamen onſe Soldaten tot aan de poort / daar ſy met 2 of 3 bijlen / (geen ander gereedſchap hebbende) / begonden te hakken / en quamen aan der Vpanden ſchietgaten / tot onder hunne pieken / die ſy / na dat de hunne reeds in ſtukken waren / met hunne bloote handen aanpakten / en verbraken. Egter was 'er geen kans / om binnen te komen. De Heer John Barkley om te vernemen / of 'er aan de een / of d'ander ſijde van de poort / geen paſſagie te vinden was / raakte tot 2 verſcheyden reyſen / ſo diep in het water / dat hy / ten ware hy niet had konnen ſwemmen / ſoude verdronken ſijn. Die tot aan de poort gekomen waren / riepen / dat men eenige pieken ſoude aanbrengen / waar op aanſtonds alle de pieken ontboden wierden. Die omſtandelijk verhaald word.

Ondertuſſen begonden de Vaanen van ſijn Lordſchap ook te naderen / en quamen by den dijk / daar ſijn Lordſchap heel ſiek lag op een plaats / daar hy niet vepliger was / dan of hy in 't midden van den aanval geweeſt was. Hier konden ſy niet voorderen / alſo de vloet ſo ſterk in quam / dat het water eerſt aan hunne knyen rakende / eerlang tot aan hun middel quam / te meer / om dat de dag begon op te komen / welk ſommige wel tot hun voordeel duydden / maar in der daat menig een / het leven ſoude gekoſt hebben / want de Vpanden hadden hun geſchut ſo geplant / dat het den geheelen dijk konde beſchieten / die wy nu / om dat ſy denſelven voor ons onbruykbaar gemaakt hadden / niet gebruykten / en als ſy by het dag-ligt dat geſien hadden / ſouden ſy hun geſchut tot groote ſchade van de onſe / op ons hebben komen aanſetten.

Maar God wilde niet / dat 'er meer bloed vergoten wierd / en dat de onſe voor die tijd / hun oogmerk ſouden bereyken: Men liet dan het Volk af- Met verlies van beyde ſijden.

trekken na de plaats / daar het die nagt gelegen had / alwaar de Chirurgijns ten eerſten quamen ſien na de gequetſte / die niet veel waren / nog minder egter waren 'er doot gebleven / en konden te ſamen geen 50 upt maken; Daar waren geen Officiers gequetſt / of doot / als 2 / welke waren Belings en Cholmley, die ſig ongemeen wel gequeeten had. Het verlies der Vpanden / was niet minder / hoewel 'er van de onſe eenige meer waren doot gebleven. Van gemelde plaats / marcheerde ons Volk na de Zee-kant / daar ſijn Lodſchap voor hen levens-middelen had doen brengen / en hen tijd gaf om ſig te ververſſen / ondertuſſen ging hy ſelf aan boord / ſijnde ſo ſiek / dat men 'er voor bedugt was / en nam voor wat upt te ruſten / maar hy was ſo vol gedagten / en ſo ruſteloos / dat hy binnen weynig uyren daar na / weder aan land quam / daar hy in 't werk ſtelde / 't geen hy in die tijd bedagt had / welk was het Volk / by het ander Fort aan land te ſetten: Om dit upt te voeren / gaf hy order / dat een van de ſcheepen digt onder het land ſoude gaan leggen / al was het / gelijk ook bleek / met een oogſchijnlijk gevaar om het ſelve te verlieſen / maar die dienſt moeſt gedaan worden / het koſte wat het wilde. Met eenen wierden op de hoogte / tegen over het Fort / (te weten / dat wy eerſt ſagen / en daar wy niet konden by komen) 50 muſquettiers geſet / om de Vpanden met hun ſchieten van het geſchut te verdrijven / en de Capiteynen Coach en Orell met 200, ſo piekeniers als muſquettiers in booten aan de andere ſijde / tuſſen het Fort en de ſtad aan land geſet / die daar plaats grijpen en ſtand houden ſouden / tot dat de overige / (indien het de nood vereyſte) ſouden overgebragt ſijn / of anders voort trekken / en dat ander Fort ſouden mogen aan taſten van die ſijde / terwijl men ook aan de andere ſijde te gelijk / daar op wilde aanvallen. Dese aanſlag gelukte ſeer wel / want binnen de tijd van een uyr na de gegeven order / had het ſchip / en de muſquettiers ſo veel op het Fort gevorderd / dat de booten de handen ruym hadden / om het overige

Nieuwe vond, om de plaats aan te taſten.

Uitvoering daar van.

Volk

Volk aan land te ſetten; Hier op verlieten de Vyanden ten eerſten de plaats / ſonder dat wy 'er veel hoor verlooren / want wy hadden niet boven 3 gequerſte / en een dooden / dog het ſchip was tegen de klippen geſet / en aan ſtukken geſtooten. Men maakte ſtaat / dat de Soldaten de plaats wel ſouden konnen bemagtigen / en men twyfelde niet / of hun getal was groot genoeg / en daarom hadden de booten order / om weder na ſijn Lordſchap te keeren / die ſe ordonneerde te gaan paſſen op de paſſagie / tuſſen het groote Eyland / en het punt / of de hyg / en het roode Fort / genaamt Mata-diabolo.

Ons Volk quam een ſtuk weegs voorby het voorſ Fort veylig aan land / daar de Spanjaarden hen inwagteden / en voor een korten tyd tegen hen vochten / maar ſig te ſwak bevindende / met order weken tot aan een kreupel-bos / daar ſy eerſt ſtaan bleven. De onſe trokken daar op regt na het Fort toe / welk ſy verlaten vonden / ſo dat ſy 'er die geheele nagt bleven. Als nu de booten weder op weg na ſijn Lord-ſchap waren / was de maan reeds hoog / en het water ſo laag / dat 'er geen hoop was voor de naaſte vloed / te konnen voorkomen. In het Fort ſag men ondertuſſen geen kaars / of het minſte ligt / waar op ſijn Lordſchap tot de Heer Barkley ſepde / te geloven / dat dit Fort ook verlaten was / te meer / om dat men menſchen van het Fort / na het Fregat had ſien gaan / en ging met de Heer Barkley na den dyk / om te ſien / of ſy daar wat nader zekerheyd bekomen konden / daar Capiteyn Rukesby hy hen geſonden wierd / met zeker berigt / dat de Vyanden geweken waren.

Waar op de Veſting ingenomen word.

Ondertuſſen wierd het laat / en ons Volk had wat ververſſing van noden / dies het te ſamen getrokken wierd / ter plaatſe / daar het den voorleden nagt ſijn leger-plaats gehad had / alwaar het wat at / en aanſtonds weder aangevoerd wierd na het punt / alwaar ſy de Capiteynen Coach en Orell vonden / die nu gereed ſtonden regt op de ſtad aan te trekken; Ons Volk nu een vaſte voet op het kleyne Eyland hebbende / maakte in de geheele ſaak geen

Sy trekken na de ſtad.

geen ſwarigheyt meer. Wy begonden te marcheeren / als het nog nagt was / en quamen met het aanbreken van den dag op een Donderdag / ſijnde den 6 Juny by de ſtad. De weg / die wy gingen / was met hout-gewas beſet / en ſo nauw / dat 'er ten hoogſten drie naaſt malkander gaan konden; De ſtad lag van het Fort anderhalve mijl ; Die geheele weg was ſeer bequaam / om op de Yrſe manier iemand onvoorſiens op het lijf te komen / maar daar was geen hond / die tegen ons baſte / ſo dat wy in ſtilte by de ſtad quamen / die wy van alle weerbaare mannen verlaten vonden / want uytgenomen de vrouwen en mannen / die of door ouderdom of quetſuuren tot het vegten onbequaam waren / was elk uyt de ſtad / en na een der Forten aan de zee-kant / Mora genaamd / als hun laatſte hoop en toevlugt / geweken.

Die ſy verlaten vonden.

III. AFDEELING.

'T Fort Mora word belegerd en ingenomen; De Stad beſchreven; De Goud-Mijnen. 'T voornemen om die plaats te houden, dog om de veelheyt der ſieken en dooden veranderd.

Na dat de plaats met genoegſame wagten beſet / en de troepen hun quartier aangewesen was / wierden de geblevene Spanjaards ten eerſten by den Vyvoost in verſekering genomen; Straks daar na ſond Syn Lordſchap een Tamboer na het Fort Mora, en liet het voor de Koningin van Engeland op eyſſchen / alſo hy van haar tot dat eynde derwaards geſonden was; Waar op de Gouverneur antwoordde / dat hy van den Koning van Spanjen derwaards geſonden was, om die plaats te bewaren, en hy deſelve, ſo lang hy leefde, niet ſoude overgeven. Syn Lordſchap ſijn eyſch gedaan hebbende / bedagt / op wat wyſe hy die plaats met het verlieſen van ſo weynig volk / als mogelijk was / beſt ſoude verneeſteren / alſo hy ſtaat maakte daar een ſterke beſetting te ſullen moeten laten /

'T Fort *Mora* word opgeeyſt.

(Des Gouverneurs antwoord.)

en

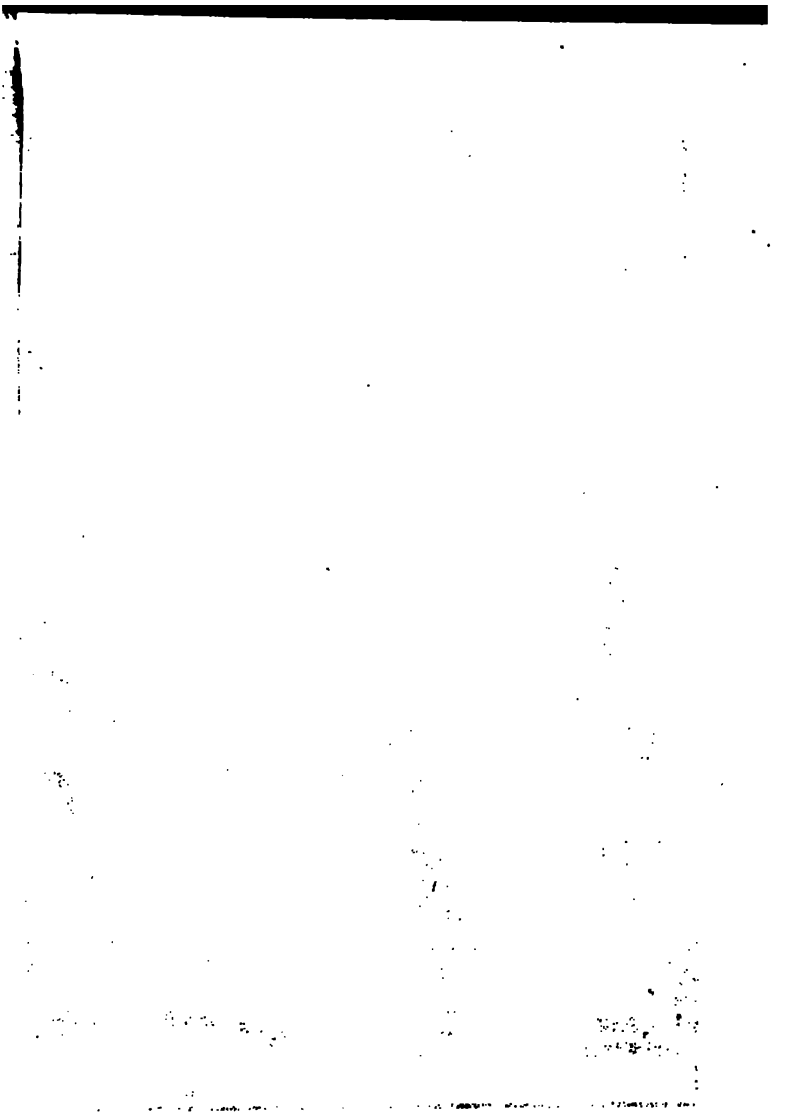

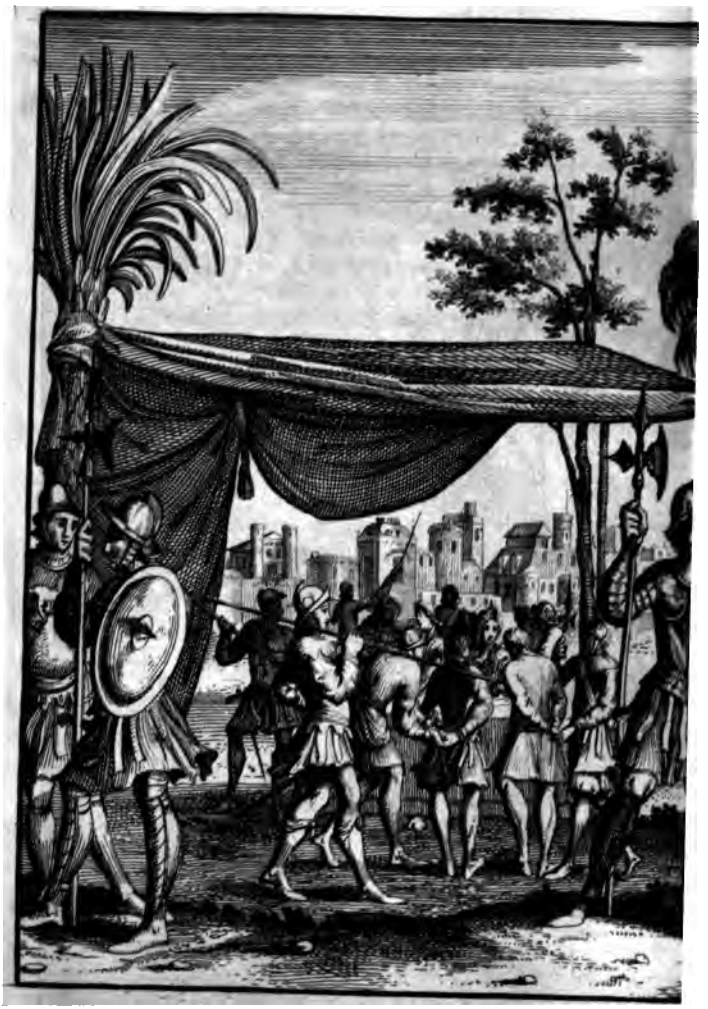

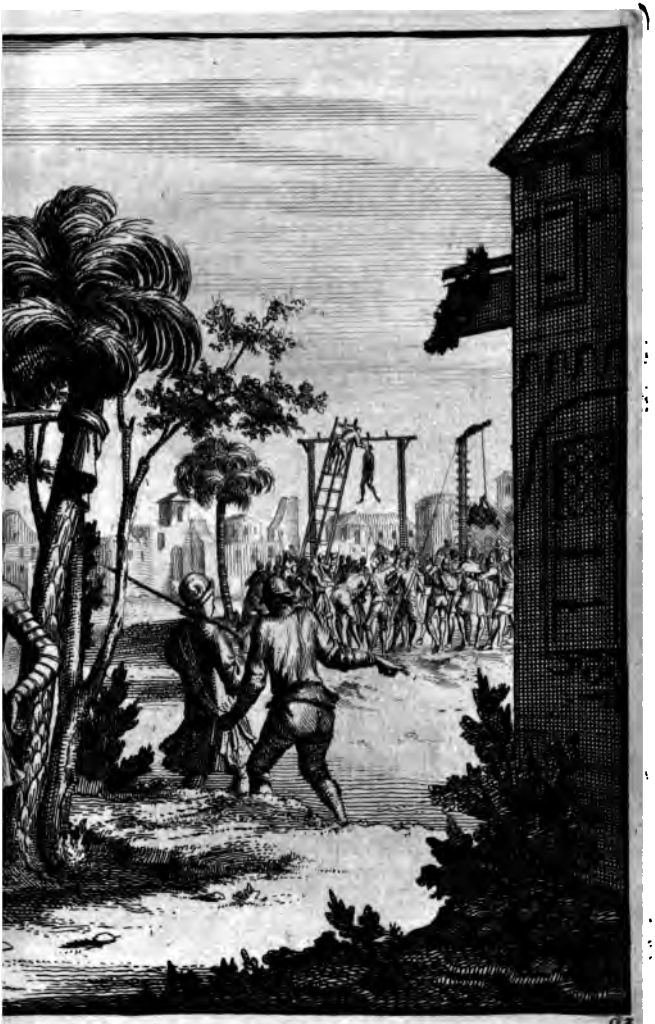

en egter niet ſonder een goed getal van menſchen niet konde na huys keeren; Tot dien eynde nam hy voor de plaats ſonder vegten te winnen / en door een nauwe belegering tot het overgeven te dwingen / bijſonder door gebrek van levens-middelen / gelijk ook naderhand gebeurde; Ondertuſſen liet hy een batery opwerpen / om hen van binnen / in geval hunne levens-middelen langer / als hy wenſte of hoopte / duurden / te konnen benauwen. Vervolgens ſtelde hy op ſeketen dag order / om die van binnen alle middelen van toevoer af te ſnijden / mids eenige booten tuſſen het Fort / en het vaſte land te laten kruyſſen; Hy deed ook 2 bolwerken gereed maken / en met verſchepden ſchans-korven voorſien / op dat men hen van 2 plaatſen te gelijk ſoude konnen beſchieten / waar toe 2 geheele / en 2 halve Culverings (ſtukken geſchut van die naam) uyt een der ſcheepen gebragt / en ontrent nog 4 andere ſtukken bequaam om te gebruiken / by de ſtad gevonden wierden; Onder die laatſte was 'er een / welk effen te voren de Heer Nicolaus Clifford het leven gekoſt had. En gebloc queert.

Den 17 Juny, ſijnde Saturdag / was het geſchut klaar / maar ſijn Lordſchap wilde niet / dat men op den Kuſt-dag / met het ſchieten beginnen ſoude / ſo dat het tot Maandag wierd uptgeſtelt.

De oorlog egter / hoewel die een groot geraas maakte / belettede niet de juſtitie te doen hooren. Het is niet vreemd / dat onder ſulken volk eenige wanbedrijven voorvallen / en ſo was het hier / waar over ſijn Lordſchap een ſeer goed Soldaat / die een Dame hare juweelen met geweld afgenomen had / in tegenwoordigheid van allen / ſijn geweer liet afnemen. Maar alſo dit by de andere geen genoegſame ſchrik verooraakte / en by de juſtitie met het geſag van alle de Bevel-hebbers wilde verſterken / liet hy by die gelegenthepd den Krijgsraad beleggen / daar den artijkel van het ſchenden der Kerken en Kloosters / als ook der Vrouwen geleſen wierd / en volgens denſelven 2 ter dood veroordeeld wierden. Een van deſe had geweld gedaan aan een Spaanſche Soldaten over moet wil geſtraft.

vrouw / en was een Soldaat / die seer goede proef-stukken van sijn dapperheyd gegeven had / en dien sijn Lordschap uyt dien hoofde bysonderlijk hende / maar van het gemelde wanbedrijf overtuygd / was 'er voor hem geen genade te verkrijgen / en hy wierd op de gemeene markt opgehangen / welk de Spaan-sche, so veel als 'er wilden komen / wyd stond te komen sien. De tweede was een zeyl-maker / en die wat bewind op den Vice-Admiraal had / die buyten order van den Generaal / eenige cieraden in de kerk geschonden had / en daarom tot driemaal toe gewipt / en eyndelijk door veel voorspraak gepardonneerd wierd. Dese weynige / dog in der daat merkelijke exempelen van straf-oeffening / maakten het volk wat geseggelijker / en bedaarder.

'T Fort *Mora* word beschooten.

Op den 19 Juny 's Maandags begon men sig van de batery wakker te laten hooren / en schoot men op het werk der Spanden / dat digt by de stad / op het punt gemaakt was. Hun geschut op dat hoorn-werk / was reeds op de middag om vet geschooten / en hoewel het daar meest om te doen was / wierd 'er egter tot den avond toe op geschooten / om dat de wal en de batery reeds begon te sakken. In al die tijd / sag men qualijk een Spanjaard op hun wal / daar nogtans / eer ons geschut begon te speelen / in het gesigt / en bereyk van het Fort / geen 4 of 5 Soldaten konden by malkander gesien worden / of sy schooten 'er met grof geschut op. Tegen den avond / sagen de Constapels / dat sy alle de kogels van hun groot Kanon verschoten hadden / so dat sy op die tijd met de kleynder stukken schieten moesten / dog tegen den naasten morgen / wierden sy weder na behooren voorsien; Ondertussen merkte men / dat het werk genoeg doorboord / en sodanig beschadigd was / en met den naasten regen (die op die tijd van het jaar / niet of selden valt) stond in te storten / also het / (gelijk het geheele land) wyd sandig is / en reeds door de droogte tot stof wierd: Men gaf derhalven de Constapels last / aanstonds het ander punt / naast aan de Zee-kant te beschie-ten / door dien men van het selve by de poort / en

de

de reeds gemaakte bres so ter sijden henen schieten konde / dat men 'er niet als met groot gevaar konde op aanballen / en sijn Lordschap ongemeen haarig wierd / gelijk reeds gesegd is / om iemands leven te waagen.

Dit nu had so veel kragt / dat men ontrent ten een uyr op de middag / een tamboer upt het Fort sond / en versogt te parlementeeren ; Dese sloeg voor / dat 2 Capiteyns van weder sijde t' samen soude mogen spreken / welk wierd toegestaan / en de by-eenkomst beraamd / op de onverschilligste plaats / die men bedenken konde / daar men de sterkte van d'een / of d'ander party niet konde ontdekken ; Hier gaven de Spandlijke Capiteyns (Lansois en een tweede) hun versoek in geschrift over / in de Spaansche taal / welk hier op upt quam / dat sy wilden met vliegende vaandels / brandende lonten / en kogels in de mond upt trekken / en gebragt worden bupten het punt by de brug / om dan verder te gaan / werwaards sy wilden ; Dat men ook alle de gevangene sonder rantsoen soude overgeven / en niemand sijn slaven en Negers onthouden.

En 't parlementeerd.

Voorslag der Spaansche.

Dit voorstel behaagde sijn Lordschap geheel niet / maar hy liet hen seggen / dat hy / geen lust hebbende tot het vernielen van Christen bloed / hen eenige artijkelen wilde voorstellen / op welke hy hen / als sy deselve aannamen / sonder meerder omslag te maken / in genade soude aannemen ; Die nu met eygen hand van den Generaal geschreven / en den Gouverneur toegesonden / luyden aldus :

Afgeslagen.

Mijn resolutie, daar gy staat op kont maken, is, dat ik u, en al uw manschap het leven toesta, en u volk, neffens de Capiteyns en Officiers sal laten uyt trekken met hunne deegens en pooken. Dat gy alle hier by my sult blijven, tot dat ik u van het Eyland laat vertrekken, welk geschieden sal binnen den tijd van 30 dagen. Dat een van u, na mijn believen, met my sal gaan na *Engeland*, die daar niet langer, dan een maand sal gehouden, en dan veylig sonder rantsoen weder na *Spanjen* gesonden worden.

Cumberl. stelt hen andere artijkelen voor.

Men wiſt niet / of 'er iemand in het Fort was / die Engels konde ſpreken / en daarom verſogten ſommige / dat men die artijkelen in 't Spaans overgeſet hen ſoude overgeven / maar ſijn Lordſchap wilde niet / dat men hun taal ſoeken ſoude / en dat ſy de ſijne mogten ſoeken te verſtaan / en alſo het nu reeds laat geworden was / gaf hy hen uytſtel om te antwoorden / tot 8 uren van den volgenden dag / en daar wierd van beyde ſijde beloofd alles in die ſtaat / als het nu was / te laten. Des anderen daags eer de beſtemde uyr verſchenen was / quam hier op by den Generaal neffens de 2 Capiteynen / de (tot nog toe geweſen) Gouverneur / medebrengende een van des Generaals Volk / dien ſy / terwijl hy een geſchut digt by het Fort quam beſien / gevangen bekomen hadden. Deſe verſogten den Generaal alleen te mogen ſpreken / en ſtonden ſonder veel ſwarigheyd te maken de voorgeſtelde artijkelen toe / dog verſogten / dat hen 2 daandels mogten gelaten worden / waar voor ſy beloofden alles in het Fort te laten / ſo als het was. De Gouverneur met ſijn geſelſchap / bleef by ſijn Lordſchap eeten / en bragt ſtraks na den eeten ſijn Volk buyten het Fort / ſijnde ontrent 400 man ſterk / en gaf de ſleutels aan den Generaal over / die aanſtonds ſijn eygen Daandels / en die van de Heer John Barkley op de 2 punten van het Fort liet planten. De Spanjaards wierden ſonder plondering (want de Generaal ſtond hen / daar egter niet van beloofd was / toe / hun bagagie te mogen mede dragen) verſekerd en gebragt in een ſterk kaſteel / dat in de ſtad lag / en Fortileza genoemd wierd. Dus wierden wy meeſter van het Fort / op den 21 Juny, ſijnde Woensdag; Des volgenden daags wierd order gegeven / de Vloot / die dus lang buyten gebleven was / in de haven te brengen. Dit Fort is na de Zee-kant wel ſterk / wel voorſien met ſchoone ſtukken kanon / en met alles / daar een yder mede ſoude konnen benabeeld worden / ſo wel beſorgd / als men ſoude konnen bedenken. Men ſtelt vaſt / dat geen ſchip dat punt ſoude konnen paſſeeren / ten ſy het

Beraad daar over genomen.

't accoord word gemaakt.

't Fort voor de *Engelſche* ingeruymd.

En 400 *Spanjaarden* in verſekering genomen.

Sterkte van dit Fort.

het Fort ſulks toeliet / of het ſoude ten eerſten in de grond geſchoten worden. Het leggen der ſchee-pen hier buyten de haven / is wy gevaarlijk / ge-lijk wy bevonden / door het verlieſen van verſchep-den ankers en kabels / waar door verſcheyden ſchee-pen groot perijkel liepen / en een derſelven verging. Maar na de land-ſijde / is het Fort ſo ſterk niet / doch bequaam genoeg om (van levens-middelen voorſien ſijnde /) een langduurige belegering upt te ſtaan.

De ſtad heeft veele lange ſtraaten / de huyſen ſijn 'er op de Spaanſche wijſe gebouwd / 2 verdiepingen hoog en wy ſterk / met fraaye ruyme vertrekken; In plaats van glaſen / ſijn 'er groote deuren / om 'er de wind / die 'er bijna den geheelen dag waayd / te doen inkomen: want ontrent 8 uyren in den mor-genſtond / is 'er gemeenlijk een fraaye koelte / die tot 4 of 5 uyren na de middag duurt / waar door hunne huyſen ſeer verkoelen; Des morgens van 3 tot 6 uyren / is het wy gematigd / ſo dat men dan wel een ligt kleedjen lijden kan; maar van 6 uyren tot 8, als de koelte beginnt / is het wy warm / en van 5 uyren na de middag tot middernagt toe / heeft men de meeſte hitte; In de nagt nu / ſeyd men het niet geſond te ſijn / in de open lugt te blij-ven / van wegen de Serena's, gelijk ſy het noemen / welk een regenagtige dauw is / welk onſe Soldа-ten in 't open veld de wagt houdende gewaar wier-den / door dien ſy op hun lijf een merkelijke vog-tigheyd gevoelden.

Beſchrijving van de ſtad.

Huyſen ſon-der glaſen.

Verande-ring van hitte en koelte op geſette tijd.

Serena, een regenagtige dauw.

De ſtad is in haar omtrek niet ſo groot / als Ox-ford, maar wy grooter / als Portſmuyden binnen de Fortificatie / en veel fraayer in 't oog. Daar is in de geheele ſtad niet veel ledige plaats / want men was 'er geduurig beſig met bouwen / ſo datſe bin-nen 3 jaren herwaards / een vierde part vergroot is. De Hoofd-Kerk is niet ſo fraay / als die in Engeland, egter is ſe fatſoenlijk en wel geordon-neerd / want ter ſijden van het ruym ſijn 2 ryen pylaaren / buyten welke 2 wandel-plaatſen ſijn / en ten eynde van deſelve is het hoog Altaar. Sy is

Grootte en bebouwd-heyd van de ſtad.

Beſchrijving van de Hoofd-Kerk.

donſterder / als dooꝛgaans de kerken op het land in Engeland, want daar ſijn maar weynige / en kleyne venſters / en die nog ſonder glaſen / (die men in de geheele ſtad niet heeft) maar met riet beſet / ſo dat het meeſte ligt moet inkomen dooꝛ de deuren / waar van de grootſte aan het Weſt-eynde is / en regt op de Zee uyt ſiet / ſo dat men in de kerk wandelende / de ſcheepen op de ſee in een ſeer ſchoone haven leggende / ſien kan; behalven die ſijn 'er (ſonder die uyt des Biſſchops huys te rekenen) aan beyde ſijde nog 2 andere / eeſſen boven hun hooꝛ; want dat is het ſonderlingſte / dat hier / geheel anders / als in Engeland, het hooꝛ aan het laagſte en Weſtelijkſte gedeelte van de kerk is / alwaar des Biſſchops koſtelijke ſtoel / 3 trappen verheven / ſtaat / en aan beyde ſijde ſit-plaatſen vooꝛ 6 Prebendariſſen / en wat verder na boven vooꝛ de Choꝛ-ſangers en Sangereſſen ſijn. In deꝛs kerk is alles / wat 'er vereyſt kan wooꝛden: Aan de Nooꝛd-ſijde heeft men een ſchoonen Orgel; bp elke ſijde-deur ſtaat een arme-bus; Aan de ſijde van den Orgel / is een bequame Predik-ſtoel / die 'er op een ſeer goede plaats ſtaat; Ter ſijde van de gemelde ſijde-deuren ſijn 2 wp-waters vaten / waar uyt de inkomende ſig beſprengen / en in den Zuyd-weſter hoek bigt bp de groote deur / is een plaats met een ſteenen afgeſchooten / waar in een ſchoone Font (Doop-vat) ſtaat. Deſe kerk is den H. Dooper Johannes toegewijd / gelijk ook het geheele Eyland / maar behalven de beelden van hen / wierden 'er nog in deſe en gene hupſen andere / welke van de Hollanders ſonder te konnen belet wooꝛden / t' eenemaal vernield wierden / gevonden. In de ſtad ſijn nog 3 of 4 kleyne Kapelletjens van St. Anna, Barbara en andere.

Die door de deuren haar ligt ontfangd.

Is van alles wel voorſien.

Behalven het Fooꝛt Mora, welk eenige dagen / gelijk gemeld / tegen hield / en maar eenige wooden van de ſtad legd / is na de Weſt en Zuyd-ſijde van de ſtad een ſterk Kaſteel / met vierkante ſteenen opgebouwd / welk gemeenlijk des Konings huys / maar te weten Fortileza genoemd wierd / in het wel-

't Kaſteel Fortileza.

welke een groote voorraad van oorlogs-gereedſchap gevonden wierd. Tuſſen dit Kaſteel en het Fort Mora is nog een ſteene werk / met een batery voorſien / die na de Zee-kant is / en de haven kan beſchieten: Upt dit alles nu moeten wy beſluyten / dat het de magtige hand Gods was / die ons enkelijk met verlies van 2 menſchen / beyde door een kanon-kogel te gelijk getroffen / meeſter van ſulken ſterken plaats maakte / daar wy ſo weynig Volk hadden / te meer / als men bedenkt / dat de Spanden van onſe komſt gewaarſchouwd / en ten minſten een maand te voren / daar van verwittigd waren; Sy hadden ook reeds aan de waterkant ter plaatſe / daar de booten upt de haven plegen te komen landen / een groote gragt / om het landen te beletten / gegraven / maar God hagt ons op een beter weg.

Een Monnikken-kloofter.

Effen buyten de ſtad / aan de Noord-ſijde / is een Monniken-klooſter / welk egter nog niet volbouwd nog beſlooten is; Het is een langwerpig vierkant van gebakken ſteen / waar in is een Kerk / een eetſaal / en ſo veel kamers / als 'er voor een Prior en de Monniken nodig ſijn; Alle de Monniken waren gevlugt / uytgenomen een / die by oud was; Deſe ſeyde my in ſo veel gebroken Latijn, als hy konde / dat ſy waren Dominicani ordinis prædicatorum mendicantium, waar mede hy wilde zeggen / dat ſy Dominicanen van de order der predikende Bedel-monnikken waren.

Uytwerking van de hitte aldaar, aan boeken en anderſins.

De ſtad heeft een ongemeen aangename ſtandplaats / want ſe legt eenigſins aan het hangen van een hoogte / en is bijna aan 3 kanten van de Zee beſloten. De grond is 'er ligt / en wy ſandig / even als onſe rog-landen in Engeland; De lugt is 'er heet / egter meer in haar uytwerking / als dat men het voeld; Boeken in den rug gelijmd / raken hier door het ſmelten van de lijm upt den band; Bloemen en ſtruyten in Engeland gehandaliſeerd / verlieſen hier haar koſt / of hardigheyd / en de Engelſche conſtenuren worden 'er week. Maar 't ſcheen waarſchijnlijk / als men daar aan gewent was /

Een geſonde plaats.

was / een ſeer geſonde plaats ſijn / want men ſepde wel / dat 'er onlangs een ſierſte geweeſt was / dog wat plaats van de wereld / is van de voede Gods vrp? maar my wierd / van die daar een grumnen tijd gewoond hadden geſegd / dat 'er in de tijd van 17 maanden niet meer / als 2 menſchen / die bepde ſeer oud waren / geſtorven en begraven waren; Immers wp vonden daar komende / menſchen van 80 en 90 jaren / die noch kloek en friſk waren.

Onbekende boomen.

Dit kleyne Eylandjen / ontrent een halve myl lang / is voorts bewaſſen met boomen / die ſig beklagen / datſe ſo weynig behandeld en beſnoeyd worden / ondertuſſen ſtaanſe jeudig groen / en elk draagd de een / of de ander vrugt / maar die ſo onbekend ſijn / dat de bedrevenſte in Engeland daar werk aan ſoude vinden / om ſe te kennen; In deſe boſſen konnen egter / paarden en oſſen vet worden / alsſe daar mogen gaan weyden: Maar daar ſijn beſloten parken / die wel gehanteerd worden op die wijſe / als men de hop-tuynen behandeld / en daar is niet een hoogte / of ſe leverd vrugten van dat land uyt.

Citroenen, Oranje-appels.

Men heeft 'er Citroenen / en de beſte Orangie-appels / die ik opt geſien heb / doorgaans in het wild.

Cocos-boomen.

In en rondom de ſtad / ſijn ſeer veel Cocos-boomen / die behalven hare treffelijke vrugten een ſeer aangename ſchaduw in de ſtad maken. Op dit Eylandjen weet men van geen rivier / of fonteyn / maar effen aan de andere ſijde van het punt / op het ander Eyland is een water / welk met een overwulfde water-leyding herwaards gebragt word; Ook heeft elk huys in de ſtad / een grooten put /

Water-leydingen, en regen-bakken.

en regenbak of twee / ſo dat men om water niet kan verlegen ſijn / te meer / om dat het daar ſo dikwijls / en overvloedig regend; En ten ware men ſig ſelven te veel aan gemak / en vermaak overgaf / niets van 't geen een menſch nodig heeft / ſal hem hier ontbreken: Maar het beſte / en bekendſte voordeel van deſe plaats word gedaan met gengber / ſuyker en huyden / en met het graven in de goudmijnen / hoewel dit eenige jaren herwaards geheel agter gelaten is: Waarom nu de Koning daar niet

Gengber, ſuyker en huyden.

meer

meer aan liet werken, hoewel hy wiſt, dat 'er veel goud te vinden was, gaf men verſchepde redenen van: De eerſte was / om dat 'er ſo veel te vinden was / want ſepden ſy dit gevonden te hebben / gaf hem ſo veel genoegen / dat hy 'er geen mede-makers in wilde hebben / en dat hy daarom / (wel wetende / dat deſe plaats in de weg na Indiën, naaſt by die Natien lag / die hy te vreesen had / dat 'er by tijd en wijle ſouden willen inkruppen) ſulken lok-aas / om daar te komen landen / daar niet wilde leggen / door dien hy wel te gemoed ſag / dat ſy daar eens voet aan land hebbende / niet alleen hunne vingers vergulden / en met ſijne ſchatten hunne Soldaten betalen / maar dit ſelfs tot een peyſter-plaats maken / en van daar na de andere Eylanden / en het vaſte land van Indiën, het regte comptoir / waar uyt hy den oorlog voeren kan / voort reyſen ſouden. Als men daar op hen tegenwierp / dat het werken in deſe Mijnen al was geſtaakt / eer de Koning van (Spanjen) reden had / om voor inval van Engelſche, of Franſche aldaar te vreesen / alſo 'er te dier tijd tuſſen hem / en hen nog geen oorlog was / wierd 'er van een Spanjaard aan ſijn Lordſchap opgeantwoord / dat de oorloogen toen reeds gebrouwen wierden. Door een tweede reden / waarom hun Koning in de Mijnen niet meer liet werken / ſepden ſy / om dat de Koning niet alleen deſe / maar ook alle de andere Mijnen / wilde hebben / want hy wel ſag / dat gelijk alle menſchen ſugt tot rijkdommen / ſo ook tot gemak hebben / en dat niemand / als hy / met minder arbeyd even ſo veel voordeel doen kan / onnodigen arbeyd ſal willen doen; Uyt welke algemeene ſtelling van ſelfs volgde / dat als ſijn onderſaten ſouden verſekerd ſijn met een korter reys / en in minder tijd / meeſter van ſo veel goud te konnen worden / als wanneer ſy een verder togt deeden / en met geen meerder vragt ſouden t' huys komen / qualijk iemand na Peru, of de meer binnenlandſe geweſten / om goud ſoude willen varen / als ſy het met halven arbeyd / en in de helft van

Goud-mijnen.

Waarom daar niet aan gewerkt wierd.

de

Eenen *Sevalta* versoekt *Cumberlands* protectie.

Dese versogt / dat hy voor de Engelsche, die het land dagelijks op en neder trokken / bevreest sijnde / sijn Lordschaps protectie genieten / en sonder perijkel vertrekken mogt: Waar op sijn Lordschap hem schriftelijk antwoordde; Dat hy van sijn versoek moest afsien, maar indien hy, of iemand van sijn natie, of andere daar hun verblijf hebbende, binnen 8 dagen by hem tot *Porto Rico* quamen, de selve uyt kragt van desen brief souden versekerd wesen, dat sy door geen van sijne Soldaten souden benadeeld worden; Dit wilde hy, dat hy aan de gene, die by hem waren, soude bekend maken, ten eynde alle de Eylanders daar kennis van mogten hebben; en beloofde, dat alle die overquamen, niet alleen veylig souden mogen komen, maar indien sy wilden, ingescheept, en gelijk als de Gouverneur, en de andere *Spanjaarden* zouden versonden worden.

Gedagten om tot *Porto Rico* te blijven.

Sijn Lordschap had niet voorgenomen / als hy op reys ging / so ver van huys te gaan / om d'een of d'ander plaats in dese andere wereld enkelijk te overvallen / of te plonderen / en dan na huys te keeren / maar Porto Rico, indien het God beliefde hem het selve in handen te geven / met de hulpe Gods te houden / also dat de regte sleutel van de West-Indiën was / daar mede men al het goud en silver in het vaste land van America, en Brasilien openen / of sluyten konde. Hy wist wel / dat Domingo gemakkelijker te winnen / en daar voor die tijd meer te halen was / en daarom had hy somtijds daar wel op gedagt / om sijne maats meer winst toe te brengen / maar eyndelijk sloeg het voornemen van Porto Rico aan te doen by hem over / en was vast gesteld. Gelijk hy nu te voren so geresolveerd had / eer hy meester van dese plaats was / so bleef hy daar na by de selve gedagte / waar in alle moedige geesten sulken genoegen schepten / dat die genoemd wierden om weder na huys te keeren / meenden / dat hen ongelijk gedaan wierd: Maar het beliefde God anders / want terwijl wy hier waren / wierden veele van ons Volk siek / dog in 't eerste stierven 'er niet heel veel; Dit trof egter

Siekte onder het Volk.

de

de Engelſche niet alleen / maar ook de Spaanſche; De onſe ſogten de oorſaak hier van in de ongemakken / die ſy hadden uytgeſtaan / of elders / maar 't een / en 't ander konde wel waar ſijn: Want in Julius en Auguſtus is het daar winter; ſo ſpreken ſy 'er van / om dat het dan ſeer veel regend / welk voor lighamen door de hitte van de Son als dan reeds geopend / (te meer als door ſterke bewegingen de ſweetgaten reeds geopend ſijn / en de inwendige warmte uytgewaaſſemd was /) noodſakelijk vol gevaar ſijn moeſt. De ſiekte was een ongemeene loos-lijvigheyd / daar dan binnen weynige dagen een roode loop uyt ontſtond; Somtijds begon de ſiekte met een heete koorts / daar altijd op het laatſte by quam een ongemeene verſwakking / en gebrek van geeſten / ſo dat ontrent 2 dagen voor de doot / de armen en beenen van den ſieken wonderlijk koud wierden / welk dan een ſeker teken van de nakende dood was: Door die ſiekte wierd een menſch binnen den tijd van weynig dagen (alſo de ſelve 60, 80 en wel 100 maal op eenen dag afgang had) t' eenemaal magteloos / ſo dat als 'er een ſiek was / (bijſonder die wat meer als gemeen was) 2 gemeenlijk geen dienſt konden doen. Dit was de reden / meer / als het getal der dooden / welk ſijn Lordſchap de gedagten begon te maken / van die plaats te verlaten: Want hoewel 'er ontrent het begin van Julius, niet boven de 200 dooden waren / egter waren 'er wel twee-maal ſo veel ſieken / en van het meerder deel derſelven / was geen hoop van herſtelling. De ſcheepen bleven / als men ontrent 1000 man had aan land geſet / ſiegt bemand / alſo de meeſte bootsgeſellen of geſtorven / of onbequaam waren / om tegenwoordig dienſt te doen; En eer ſijn Lordſchap hier van daan trok / hadden wy / gelijk geſegd wierd / meer als 400 dooden / en wel ſo veel ſieken; die ten meerderen deele ſo ſwak waren / dat ſy niet konden t' ſcheep komen / voor dat ſijn Lordſchap reeds aan boord gegaan was.

Waar door veroorſaakt.

Waar in beſtond.

Menigten van dooden dat gedagten maakte van die plaats te verlaten.

So dra bekend gemaakt was / dat ſijn Lordſchap voornam die plaats te verlaten / wierd 'er

oꝛder geſteld om de ſcheepen klaar te maken / ondertuſſen viel 'er het volgende vooꝛ:

Op den 7 July, wierd men in Zee een zepl gewaar / welk wp / als het binnen gekomen was / bevonden een van de onſe te ſijn / dog dat het dooꝛ vermeeſtering het onſe gewoꝛden was. Wp hebben reeds te vooren gewag gemaakt / van het miſſen van het Fregat / en een van de ſwarte Pinaſſen; Deſe waren van de Canariſche Eylanden / met Capitepn Slingsby in de Conſent, tot ſekere verrigting uptgeſonden / en hadden / hem verlatende / jagt gemaakt op ſeker baartupg / dat ſp in Zee ſagen / (ſonder te weten / waar het van daan quam / of na toeging) en vermeeſterden; Het was bevragt enkelijk met ſchapen en hoenders / die ſp van het eene Eyland / na het ander bragten / ondertuſſen muſten ſp onſe Vloot / en zepden / of 6 dagen heen en weder / in hoop van ons te vinden / dog vergeefs: Hier op vond ſig Capitepn Harper, die op het Fregat commandeerde / genoodſaakt ſijn laſtbrief te openen / ten epnde hp ſoude konnen weeten / waar de oꝛder van ſijn Loꝛdſchap hen belaſtede te gaan; Volgens deſelve / hadden ſp hun courꝛs genomen na Margarita, maar ſijn Loꝛdſchap daar niet vindende / nog eenig beſchepd van de Vloot hoorende / vooꝛtgeſet na Porto Rico, in gevolge van deꝛ Generaals oꝛder. Maar ſp waren dooꝛ de ſterke ſtroom / die ſp hier niet al te wel kenden / ſo ver in-waards van Porto Rico gedꝛeven / dat ſp aan Domingo eerder / als hp ons quamen; Hier hadden ſp gehooꝛd / dat ſijn Loꝛdſchap tot Porto Rico was / die Stad ingenomen had / maar dat het Foꝛt nog tegen hield; Dies hadden ſp ſig met aller haaſt geſpoed / en waren epndelijk dus hp ons gekomen; Het Volk op dit ſchip / waren de ſelve van de ſwarte Pinas / die ſp / dooꝛ dienſe begon te lekken / en de Zee niet langer verdꝛagen konde / hadden in de grond gebooꝛd / daarom op de pijls waren overgegaan / welk beter bezepld ſijnde / als het Fregat / quam het vooꝛ upt zepen / met berigt / dat binnen weynige dagen het Fregat ſtond te

Avontuur van een Fregat.

te volgen / gelijk het ook deed / hebbende een mast op de reys verlooren / en waren voorts alle sterk en wel gedaan.

Op Woensdag den 19 dito quam in de haven een Karveel / die men bevond van Margarita te komen / bevragt met passagiers na Spanjen, en scheen maar effen met 't geen hen / om derwaards te komen nodig was / voorsien te sijn / maar men vond 'er eenige paarlen / ter waarde van 1000 ducaten. Nader onderzogt sijnde bleek uyt aller bekentenis / dat het so verre daar van daan was / dat sy van het komen der Engelsche in dese westerse gewesten souden gehoord hebben / dat selfs des Konings kist nog tot Margarita was enkelijk met een gewoone besetting / alsoo'er geen andere als de dertig oude soldaten waren / maar daar was / seyden sy / order van den Koning die kist / alsoo 'er een groote schat in was / niet als wel verseekerd over te senden / waar toe hy eenige Galioenen of Fregatten oversenden soude; die kist / seyden sy / was eenige jaren herwaards niet versonden / en dienvolgende rijk / als sijnde in een plaats / die so overvloedig veel paarlen uytleverd. Sijn Lordschap sond dese scheepen daar na toe / maar also Margarita Zuyd-oost of Zuyd-oost ten Zuyden van Porto Rico legd / en de winden op die tijd van het jaar Oost Zuyd-oost / of Zuyd-oost ten Oosten waayen / moesten sy / sonder iets te konnen voorderen / te rug keeren.

Een schip vald in hunne handen.

Daar in 1000 ducaten aan paarlen waren.

Kostelijke Kist met paarlen op Margarita.

IV. AFDEELING.

Voornemen van na huys te keeren. Accoord met de Spanjaards. Vertrek. Beschrijving van het Eyland, Beesten, Gewassen. &c.

SIjn Lordschap gesien hebbende / dat het Gods believen niet was dese plaats van de de Engelsche te laten behouden / had reeds van verre de ge-erfde en voornaamste van het groote Eyland laten aanseggen / dat sy het Eyland en de stad souden komen rantsoeneeren; hier toe gebruykte hy

Cumberland laat eyschen het rantsoeneeren van het Eyland.

Door Robles, sekeren Antonio Robles, Licentiaat in de gewes-konst / die wy op het schip van Angola, daar te voren van gesproken is / gekregen hadden; en man / die neffens sijn geleerdheyt en ervarentheyt een natuurlijk verstand had / en daar door snoot en listig was; Dese quam / als hy voor de eerste reys afgesonden wierd / weder te rug / maar na-derhand weder afgesonden / bleef daar. Even voer sijn Lordschap met nog twee andere; dies hy den gewesenen Gouverneur / en de andere Spanjaards nauwer deed opsluyten / en hun vrijheyt in-kortede; Dit nu werkte soo veel by hen uyt / dat de Gouverneur Pedro Suarez sijn Lordschap be-loofde / indien het hem beliefde sekeren Vincent Lopez (eener der gevangenen) nog eens na het hoofd van die ge-erfde te senden / om over het rantsoeneeren der stad en hofsteden te handelen / borg voor desselfs te rug komst te sullen sijn. Maar sijn Lordschap weygerde verder aan menschen / die sijn goedheyt misbruykt hadden / te schrijven / dog seyde: Het sal my lief sijn, indien gy denkt iets te konnen uytwerken, en indien gy uyt u selfs hen tot hun eygen besten wild raden, ik sal op uw woord en borgtogt dien *Lopez* laten gaan. Hier op wierd deselve op den 1 Augusti, sijnde Dings-dag / afgesonden met brieven aan den Bisschop / en den opper-ge-erfde / beyde geschreven van Pedro Suarez; hy quam Donderdag den 3 te rug / met een brief / die quansuys van boven gemelden Antonio Robles geschreven / maar in der daat een antwoord was van Pedro Garcia, den opper-ge-erfde en de andere / die thans het bewind in han-den hadden. In die brief maakte hy verscheyden verschooningen / (die egter alle onnosel waren) waarom hy sijn belofte niet voldaan had / (welk hen na alle waarschijnlijkheyt so wel behaagd had / dat hem last gegeven wierd hunne gedagten vor-der te uyten) en / indien sijn Excellentie een sekere somme / daar hy sig mede soude genoegen laten / geliefde te nemen / aanbood te sien / wat sy souden konnen doen / en als dan sijn Excellentie te verse-keren /

Naderhand door *Vincent Lopez*, afgesonden van *Ped. Suarez*,

En wat daar op volgde.

heren / dat ſy het ſelve binnen den tijd van 7 dagen aan het hoofd / daar hy ſijn wagt had / ſouden ſenden.

Maar ſijn Lordſchap merkte wel / dat dit enkelijk diende om uptſtel te maken / en vond niet raadſaam meer aan hen te antwoorden ; maar ſpoedde ſo veel mogelijk / om hem ſelven en de Vloot tot een gelukkige en by veelen gewenſte thuys-reys veerdig te maken / alſo hem genoegſaam bleek / dat het God voor die tijd niet behaagde dit Eyland van de Engelſche te doen bewoonen ; Hier op wierd aanſtonds al de gengber / ſuyker-en huyden / die veerdig waren of veerdig gemaakt konden worden / ingeſcheept / gelijk ook al de krijgsgereedſchappen en het geſchut / dat op het geheele Eyland te vinden was / welk van allerley ſoort was / en 80 ſtukken bevonden wierd upt te maken / daar onder eenige ſo ſchoon waren / als ik oyt geſien heb. Doch als ſy ſagen / dat ſijn Lordſchap voornam niet meer over het rantſoeneeren der ſtad met hen te handelen / begonden ſy een / en andermaal hem daar over te beſenden ; Sijn Lordſchap had wel niet in 't ſin hun ſtad te verwoeſten en onbewoonbaar te maken / maar ſloeg de bequaamſte weg in / en liet ſijn voornemen den wanden niet blijken / alſo hy door de ſwakheyt van ſijn volk geen ander middel had / om hen in te toomen ; hy lupſterde dan na hun voorſlag / en ſtond toe / dat eenige van hen upt den naam van hen alle met een vrije pas ſouden mogen in de ſtad komen / om met ſijn Lordſchap te accorderen ; Hier op quamen Emanuel Cordero en Don Pedro de Pantoia 500 quintalen (elk van 100 pond) gengber aanbieden / welk ſy ſeyden bupten order van den Biſſchop te doen / en beloof den binnen drie of vier dagen weder te komen / doch maakten geen ander ſtaat / als dat ſy wel driemaal ſo veel ſouden moeten geven. Ondertuſſchen was de Vloot nog niet klaar / en de Heer John Barkley niet genoeg herſteld van de gemeene quaal / dies raadſaam geoordeeld wierd / dat hy ten eerſten na bupten

Aftogt en inſcheping van alle goederen,

En 80 ſtukken geſchut.

500 Quintalen gengber tot rantſoen aangeboden.

ten waren / daar bliſven / en volgens order van ſijn Lordſchap het accoord maken ſoude. Dewelgens wierden de twee afgeſondene / boven gemeld / op den 12 Auguſti, ſijnde Saturdag weder afgeveerdigd / om na hunne vrienden tot Luiſa te keeren / met beding van op den naaſtkomenden Dingsdag weder te komen. Maar eer de beſtemde dag quam / maakte ſijn Lordſchap Zeyl / welk door ſeker voorval egter geſtremd wierd. De oude man Pedro Suarez ſcheen een eerlijk man te ſijn / en wierd om ſijn ouderdom en ſwakheyt niet ſo nauw / als te voren / bewaard ; Deſe oude ſieke man nu vond een middel / om des avonds / als de andere na Luiſa vertrokken waren / te ontkomen / welk ſeerlijk met ſijne landsgenooten overlegd was / en met kennis van ſijn bewaarder geſchiedde ; Welk ſijn Lordſchap geweldig mishaagde / en alſo dit met ſnoodheyt toegegaan was / deed beſluyten / dat hy niet te onregt altijd gelooft had / dat der Spanjaarden onderhandelingen met ons uyt een valſch hert voort quamen / en wat anders / als men voorgaf / bevoogden. Dog ſiende / dat het langer bliſven van ſijn eygen perſoon onnodig was / (want hy wiſt wel / dat de Heer Barkley al het geen 'er te doen was / wel verrigten konde) gaf hy order in Zee te gaan aan ſijn eygen ſchip / en onder de groote ſcheepen enkelijk aan 't ſchip de Samſon, en onder de klepndere aan de Royal Defence en nog vier andere / neffens twee kleyne in de haven gevonden / waar van het eene een Frans , en 't ander een Spaans Fregat was / en die ten tijde van ons verbliſf toegetakeld waren ; So dat ſijn Lordſchap de voornaamſte ſcheepen van de Vloot / te weten Aſcenſion, Gallion, Alcedo, Conſent, Pegaſus , Centurion , twee kloeke jagtſcheepen / en de Anthonie by de Heer John Barkley bliſven liet.

Suarez de geweſen Gouverneur ontvlugt.

Cumberland vertrekt met eenige ſcheepen.

En laat de overige onder Barkley daar.

Wat hem tot het ſchielijk vertrekken bewoog.

De ware reden egter / waarom ſijn Lordſchap ſo ſchielijk van Porto Rico vertrok / was / om dat hy verlangde by de Eylanden te ſijn / alſo hy ſijn reys ſo had aangelegd / dat 'er altijd een ſnaar voor

ſijn

ſyn hoog ſoude overig ſyn: Hy had hondſchap / dat de Vloot / die dit jaar van Mexico ſoude komen / thans op het vertrek ſtond / en was verſekerd / datſe met de eerſte ligte Maan van hunne September, die thans op den 27 Auguſti na onſe rekening weſen ſoude / ſtond in Zee te gaan: Dies hy / eer deſelve daar quam / ſogt by de Eylanden te ſyn / welk hy konde hoopen / om dat hy reeds op de hoogte van de Bermudas konde ſyn / eer gemelde Vloot van de Baay in Zee ging. Daarenboven had hy reden / indien hy half September by de Eylanden was / te denken / dat hy daar een kraak ſoude vinden / want hoewel die uyt Ooſt-Indiën komen / hun reys gemeenlijk vroeger nemen / en in Augúſtus thuys komen / egter indien'er dit jaar eenige van Liſſabon weder mogten te rug komen / heeft men die in September by de Azores te verwagten. Om egter de geheele Vloot weder te ſamen te doen komen / en ſo na huys te keeren / gaf hy aan alle ſcheepen deſe order: Gy ſult my aan de Zuyderkant van *Flores* vinden, en my daar niet vindende, my ſoeken tuſſen 10 en 14 mijlen in het Weſt Zuyd-Weſten van *Fayal*. En indien gy my daar niet vind, vaart dan tuſſen *Fayal* en de *Piek*, en ſoekt-my op de Ree van *Gratioſa*; En indien gy my op geen deſer plaatſen vind, mogt gy u verſekeren, dat ik na de Eylanden van *Engeland* vertrokken ben.

Order, waar de Vloot ſoude te ſamen komen.

Aangaande nu de ſtad van Porto Rico, gaf de Heer Barkley order deſelve onbeſchadigd te laten / maar het fort Mora aan de land-ſyde te ſlegten. Dus verlieten wy deſe plaats / en namen onſe kours / ſo veel de wind / die hier doorgaans Ooſtelijk waayd / toeliet / regt na de Eylanden; De wind diende ons redelijk wel / ſo dat deſelve uyt den Ooſt-Zuyd-Ooſten waayende / wy onſe kours Nooord-Nooord-Ooſt aan namen / dog onſe ſcheepen een ſtreek lager moeſten laten afſakken / en maakten ſtaat met ſulken kours het befaamde Eyland van Bermuda, daar het doorgaans ongeloofelijk met ſchrikkelijke donderen en blixemen ſtorm / te ſullen ontgaan.

En *Mora* te ſlegten.

Wat kours hy nam,

Om de *Bermudas* te ontgaan. (Daar 't doorgaans donderd en blixemd.)

Saturdag den 19 Auguſti, de 6 dag na ons vertrek van Porto Rico, waren wy een goed ſtuk weegs ter ſyde van de hoogte van Bermuda, welk op 33 graden legd. Op deſe weg / nu tuſſen Porto Rico en Azores, die wy wat ver is / en daar wy door geen repſigers belet wierden / maakte ik my ſelven de hoop van gemakkelijke tijd te hebben / om volgens beloſte wat nader van de natuur / gelegenthept en uytgeſtrekthept van het grooter Eyland van Porto Rico te konnen aanteekenen; Om dit egter beter te konnen doen / heb ik wel gaarn meerder aanlepding willen gehad hebben / en ſag dagelijks te gemoed / dat ſyn Lordſchap na het ſelve ſoude overvaren / alſo ik bupten dat daar geen luſt toe had / en men my ten eerſten ſoude gemiſt hebben / gemerkt ſyn Genade my in alles / dat onder ſyn hand moeſt worden uytgevoerd / gelief de te gebruyken; So dat ik niets / als uyt het verhaal van andere kan ſeggen / en niets ſal melden / als 't geen ik eerſt nodig ſag om te konnen gelooven.

Layfields voornemen om het groote Eyland te beſchrijven.

Hoe ſig het Eyland vertoond,

Het Eyland vertoond ſig / als een vierkant / dog ſo veel langer / als het breed is / als de proportie van 4 tegen 7 uytmaakt / want men ſegd / dat het 36 mijlen lang en 20 breed is / en deſelve breedte van het eene eynd tot het ander heeft. Het legd Ooſt en Weſt; Aan de Weſtſyde ſteken twee hoeken ſodanig uyt / dat ſy tuſſen beyden een bequame Baay maken / maar die niet veel voordeel doet / om dat een ſraape Rivier / die haar ſelven in deſe Baay ſoude loſſen / met ſand in de mond geſtopt is / welk uyt Zee opgeworpen / maakt / dat deſelve / die anders een ſtuk weegs landwaard in baarbaar ſoude ſyn / onbequaam is / om die met eenige Vragtſcheepen te bevaren: Daar ſyn egter in deſelve Baay nog eenige kleyne Rivierſens / daar de Repſigers gewoon ſyn / verſ water in te nemen / gelijk dan François Drake deed / als hy van Porto Rico afgeſlagen na Nombre de Dios voer. Aan deſe ſyde van het Eyland / gemeenlijk la Aquada, dat is / de Wateringplaats woonde eenen Chereno,

En gelegen is.

Baay en Waterplaats.

Chereno had ontrent 10 mijlen omtrek van eygen land.

een

een man / die 'er 't meeste gesag had / en meest gegoed was / also sijn eygen land gesegd wierd in den omtrek weynig minder / als 10 mijlen groot te sijn: Het ander eynd / of de Oostelijke sijde is bekend met den naam van la Cabeza de Sant Juan, of by ons het Hoofd van St. Jan. De stad van Porto Rico is / gelijk als de regter sijde / of arm / maar de Zuydsijde na het gewest van Choama (werwaards de Bisschop by onse komst geweken was) maakt den linker arm uyt / daar men minst mede doen kan / en de waterplaats is / gelijk als de voet. De bekendste Rivieren van dit Eyland sijn Toa en Baiamond, te meer / om dat die in de haven van de stad Porto Rico loopen; De eerstgenoemde is merkelijk grooter / en valt op het west-eynde der stad aan; Dese Rivier komt uyt een berg / genaamd Guiamo, die 15 of 16 mijlen ten Oosten van Porto Rico op het Zuyd-eynde van het groote Eyland legd / waar van daan deselve met eene stroom voort loopt tot aan een tweeden berg / Cawas genaamd / en tussen beyde verscheyden kleyne beekjens ontfangd / dog men kan niet seggen / datse haar naam verliest of behoud / also se tot so verre toe / na hun seggen / geen sekere naam heeft; Maar by die berg verdeeltse sig in twee stroomen / waar van de eene Noordelijk loopt na Luisa, een stad / die niet groot / maar gefortificeerd is / en ontrent 6 mijlen ten Oosten van Porto Rico legd: of nu die stad de naam geeft aan desen arm der Rivier / of daar van ontfangd / kan men niet seggen / maar wel / dat sy beyde eene naam hebben; De tweede stroom loopt Noord Noord-west aan / en vald in de haven van Porto Rico, daar se Toa genoemd word.

De Rivieren van dit Eyland, *Toa*, Die beschreven word.

De Rivier Baiamond heeft sijn oorsprong tussen Toa en Luisa, en loopt Noordelijk aan / en eenigsins na het Oosten / tot datse haar aan de Zuydweste sijde van Porto Rico met het sout water vermengd.

En *Baiamond*.

Het Eyland word van verscheyden andere Rivieren / Beeken en Wellen bewaterd / die egter geen an-

Andere Rivieren.

andere naam hebben / als na de Wapen en Bekken / daar se voorbij loopen / en meest alle Noordwaard aan stroomen: Want behalven Guiamo, die haar begin heeft in het land van Coama, en na de Zee ten Zuyden loopt / en behalven die / op welke aan het West-einde van het Eyland / niet verre van de Caap Roxo, St. Germain (anders Salamanca en Guadianilla genaamd) legd / loopen alle de andere bekende Rivieren na de In-kant van het Eyland / en vallen in de Zee ten Noorden.

De Laquada, daar ik te voren van spraak / (als de plaats / daar Fr. Drake, gelijk gesegd is / sijn water haalde) en aan het West-einde van het Eyland de naam geeft / is naast by de gestopte Baay / daar ik reeds van gemeld heb / alwaar op het Noord-weste punt is de Gawaraba, welk door de Zee eenigsins onbevaarbaar gemaakt is / so dat de passagie na St. Domingo, en de verder In-waardse kusten van West-Indien gemeenlijk voor die van de westelijke kant des Eylands derwaards willen / genomen word van Laguada (Laquada.) Wat St. Germain of Salamanca aangaat / my is wel gesegd / dat het een Haven en een Zee-plaats is / maar ik heb 'er so veel ander berigt van gehoord / dat ik daar by aan twijfel / egter kan ik ook het gemelde berigt / hoewel my van een verstandig Spanjaard gegeven / niet volkomen toestemmen.

De *Gawaraba.*

St. Germain.

In alle die Rivieren nu word goud gevonden / en wel eer men het behoefd te soeken. Ik weet voor sekere waarheyt / dat de Spaansche gemerkt hebbende / dat sijn Lordschap Porto Rico op sulken wijs verliet / dat hy niet vertrok sonder oogmerk om weder te komen / een van hen sijn Genade verseekerde / dat men in geen der gemelde of andere Rivieren de spade steken konde / of men vond'er goud in: Door bevinding heb ik hier van de waarheyt bevonden / als eenig sand uyt de Rivier by sijn Lordschap gebragt wierd: Want als de aard en 't sand daar van afgespoeld was / bevond men na proportie redelijk veel sijn goud. By dese geleegenheyt moet ik u een sekere waarheyt verhalen / waar

Goud in alle de Rivieren.

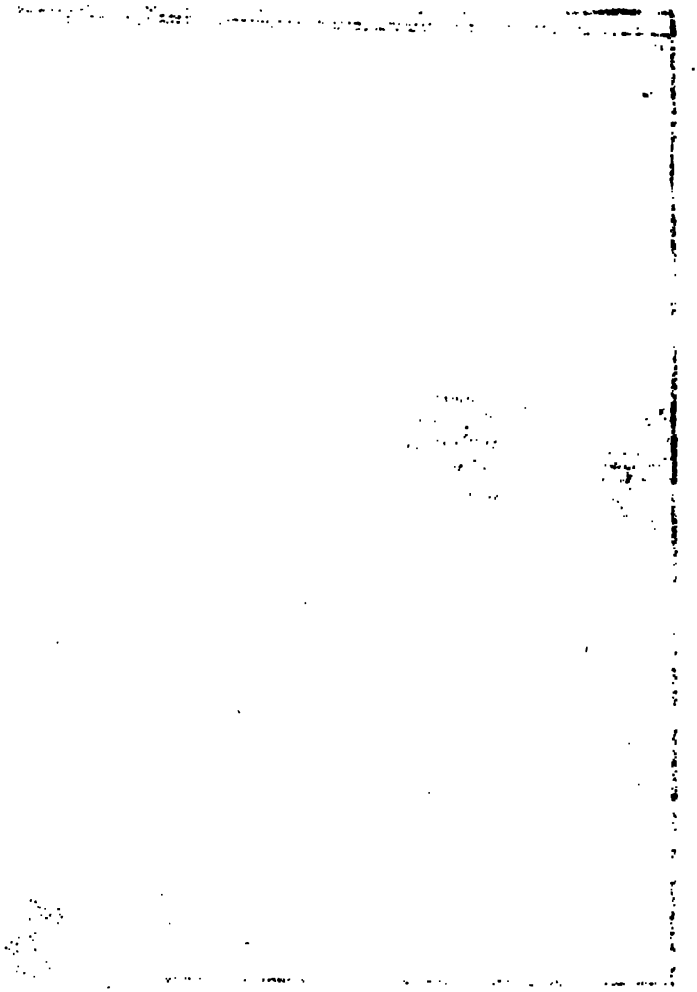

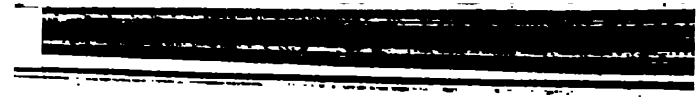

waar uyt men van de kostelijkheyt der Goudmijnen op Porto Rico kan oordeelen. Sekeren Joancho de Luyando, een Muntmeester op dit Eyland / woonende niet verre van St. Germain, of ten minsten aldaar eenig werk hebbende / vond een klomp van so suyver goud / dat het niet verder behoefde gelouterd te worden / welk na den Koning gesonden sijnde / 3500 Ducaten weerdig bevonden wierd; Diergelijke nu vond hy meermaals / so dat hy van het gesmolten goud Tafelborden en Schotels om uyt te eeten maakte. Egter word geloofd / dat dese man vry onagtsaam / of wel van geen groot verstand was / want men verhaald voor waarheyt / dat hy menigmaal sijn eygen slaven / die het goud tot Porto Rico in sijn huys quamen brengen / niet en kende van sijn volk te sijn / voor dat sy hen selven bekend maakten; Ondertussen stierf hy so rijk / dat hy 3 Sonen hebbende / elk 10000 Ducaten naliet; De jongste derselven / om iets voor sijn Vader te vereffenen / in Spanjen sijnde / was daar in sulken aansien / dat seker Marquis sijn Dogter hem ten huwlijk gaf: Maar sie / wat staat op het goed te maken is / als God het met sijn segen niet geliefd te bewaren / want tegenwoordig is 'er qualijk iets van al die rijkdom over / so dat dese groote / dog nu arme Mevrouw / geen kans siet / om haar staat te houden / en sy haar na de tegenwoordige armoede en slegten staat van haar Man niet weet te schikken / dies sy de vrijheyt versogt en verkregen heeft / om van hem af te scheyden / en in een Nonnen klooster tot St. Domingo gegaan is.

Een klomp goud van 3500 Ducaten.

Eenen *Luyando* had goude Tafelborden en Schotels.

En liet grooten rijkdom na,

Dog liep alles te niet.

Wat de grond aangaat / ik heb door de bequaamste van onse natie / om 'er van te oordeelen alles landwaard in laten ondersoeken / die my eenparig berigt hebben / dat de gemeene wegen vry slijkerig en modderig sijn / also de grond meer bruyne aard als gravel of sand is / en by gevolg / gelijk der Engelschen spreekwoord is / dat het beste bouwland de quaadste wegen maakt; Dat het gras en groente alom hoog opgeschooten / dog wat geof was / waar

Beschrijving van de grond.

bragt / dagten meeſter te worden / ſupſt op die ſelve tijd derwaards quamen / waren de Spaanſche genoodſaakt haar ſchip in de haven te laten ſinken / welk ſo ſchielijk toeging / dat het ſcheeps volk geen tijd had / om hun goed te bergen / ſo dat de geheele lading met leeftogten en alles in de grond raakte / daar wp wel eenige overblijffels van vonden / maar de koſtelijke ſchat van deſelve was niet meer te vinden.

De velden op het groote Epland vertoonen ſig ſeer aangenaam met veelerlep ſoorten van vrugten / want behalven de ruyme velden / daar het vee bijna in 't wilde weyd / hebben ſp hier hunne Stancies en Ingenios, daar de gengber en de ſuyker-rieden in overvloed waſſen : De Ingenios ſijn gemeenlijk bp een Rivier / of ontrent moeraſſige plaatſen / door dien het ſuyker-ried daar beſt groeyd / en men ſig daar beſt van water tot molens en anderſins bedienen kan / hoewel hunne molens meeſt door menſchen en paarden / gelijk de rog-molens in Engeland, gaan / maar alſo ik deſelve niet geſien heb / kan ik van derſelver maakſel en fatſoen geen nader berigt geven / daar egter / die deſelve geſien hebben / wonder veel van weeten te ſeggen. De Stanſias ſijn wat meer landwaard in / dog ſo / datſe niet te verre van de een of de ander Rivier ſijn / om de gengber te gemakkelijker te konnen brengen na Porto Rico, waar van daan deſelve na andere landen vervoerd word. Gengber en Suyker-ried-plaatſen.

Behalven de ſuyker en gengber leverd dit Epland een menigte van huyden upt; Wp wierd van een Spanjaard verhaald / dat die Chereno, wiens land bp de Laguada tegen over de Caap Roxo legd / geſegd word een getal van 12000 ſtuks beeſten te hebben / waar upt men kan afnemen / wat een onepndig getal beeſten op dit Epland ſijn moet / door dien in het Weſtelijk gedeelte deſſelfs / welk egter vp ſlegter Weyland heeft / als het Ooſtelijke / welk na St. Jan ſtrekt / ſulken ongelooflijken menigte van beeſten is. Met een woord / men verhaald voor waarheyt / dat om de groote menigte *Chereno* heeft 12000 beeſten.

der

der beesten het elk een geoorlofd is een Os tot sijn gebruyk te dooden / mids dat hy so eerlijk sy / dat hy den eygenaar de huyd weder brenge. Dese huyden nu moeten noodsakelijk een grooten rijkdom uytleveren / te meer / also de beesten vry grooter sijn / als by mijn weten ergens in Engeland. Maar ik weet geen reden te geven / waarom de ossen en koeyen in dese Zuyder-gedeelten der wereld beter slagen / als de paarden / die ik hier so groot en schoon niet gesien heb / als in Engeland. Daar sijn wel veel paarden en wel gemaakt / maar men vind'er mijns oordeels niet in / 't geen men in de gemeene Engelsche paarden heeft: Sy loopen alle op een draf / en heb met mijn weeten maar een / vry kleyn gesien / dat een tel liep / dog het soude konnen sijn / dat 'er beter aangequeekt wierden / indien 'er werk van gemaakt wierd / maar sy sijn voor hun gebruyk goed genoeg.

Huyden geven hier grooten rijkdom.

Paarden sijn 'er, en hoedanig.

Wat schapen en geyten aangaat / ik kan niet seggen / dat 'er groote kudden sijn / edog sijn de schapen daar nog minder / als de geyten: Want ik heb 'er verscheyden geyten gesien en gegeten / maar by mijn weeten nooyt een schaap / egter sijn 'er nog / gelijk ik van oog-getuygen berigt ben / op het Eyland redelijk veel schapen / dog dat' er niet so veel sijn / als men wel soude denken / kan niet toegeschreven worden aan de grond / als of die niet bequaam soude sijn / om dit sober en schadeloos soort van schepsels te voeden / maar veel meer aan een soort van wilde honden / die de aart van wolven hebbende / in de bosschagien met groote troepen te samen loopen / en hier de kost vindende / liever in de woeste vrijheyt leven / dan tot der menschen dienst sijn. Dese honden leven doorgaans van krabben / een soort van levendige schepsels / die selfs menschen met vermaak en groot genoegen eeten. De bossen nu sijn vol van sulke krabben / die grooter sijn / als de Zee-krabben / die ik oyt in Engeland gesien heb / en hunne holen hebben / gelijk de Engelsche konijnen; So veel ik heb konnen merken / geleeken se geheel en al de Zee-krabben /

Veel Geyten;

Schapen door Honden geruineerd.

Land-krabben,

ben / welk ik niet heb van hooren ſeggen / maar upt eygen bevinding / alſo ik 'er ſeer veel hier en tot Dominica geſien heb ; Ons volk vongen en aaten de blankſte / (want daar ſijn 'er ook / die leelijk ſwart ſijn) met ſmaak en ſonder hinder / alſo ik 'er nopt over heb hooren klagen. Als wp eerſt tot Porto Rico quamen / maakten de honden van de ſtad elke nagt een vreeslijk gehupl / en liepen met het aankomen van den dag met geheele troepen langs de Zee-kant na de boſſen : Dit huplen geloofden wp te ſijn / om dat ſp hare meeſters miſten / maar wanneer ſp ons begonden gewend te worden / lieten ſe het huplen bp nagt wel na / maar liepen egter volgens gewoonte met geheele troepen na de boſſchagien / daar ſp op de jagt gingen / en de krabben / die 'er in menigte ſijn / aaten : Waar wanneer ſe geen krabben genoeg vonden / vielen ſe wel ſomtijds (door dien ſe in de boſſen bupten beſtier van menſchen ſig ophoudende / bp veel van der wolven aart kregen) op de ſchapen aan / daar ſp dan veel ſchade onder deeden / welk egter ligt had konnen voorgekomen worden / indien maar de Spanjaards deſe honden anders gewent / of wat meer beteugeld hadden.

Daar de Honden op aaſden,

of op de Schapen.

De gepten ſijn 'er vepliger / alſo die ſig op de klippen en toppen der bergen houden / en dus bupten de ordinaire jagt ſijn van deſe vernielende honden / die meeſt op de krabben / die in de laagte en langs de Zee-kant ſijn / haar jagt maken.

Behalven de ſchapen en gepten ſijn hier redelijk veel verkens / die in deſe Weſtelijke en Zupdelijke Eplanden ſeer ſoet vleeſch en ſpek hebben. Haſen of konijnen heb ik 'er niet geſien / maar daar is een overvloed van hoenders / ſo hanen / kapoenen als hennen / ook wel kalkoenen en Guineeſe hoenders / en bijſonder is 'er een ongeloofljke menigte van dupven / die ſeer goed ſijn / dog niet / gelijk bp ons in dupven-hokken / maar in de boomen neſtelen en broepen : Want behalven andere plaatſen / ſijn 'er twee of drie kleyne Eplandjens digt bp Porto Rico, naaſt aan de mond van de Ri-

Verkens.

Hoenders;

Duyven.

Ongemeen veel.

Rivier Toa; (het grootſte derſelven heeft / gelijk ik hoorde / de naam van des Gouverneurs Eyland) daar een boot op een avond of morgen na toe varende / met der haaſt 9, 10 of wel 12 doſijnen kan van daan halen. Vlepn gevogelte merkte ik op dit Epland in geen overvloed / ook ſijn 'er niet ſeer veel op het groote Epland / gelijk my van die 'er geweeſt waren getuygd wierd: Maar papegayen en perokieten ſijn hier ſo gemeen / als de kraayen en kaauwen in Engeland; Ik ſag ſe gemeenlijk met geheele hoopen t' ſamen vliegen / dog men maakt 'er / indien men de praat gelooven mag / niet veel werk van.

Papegay, en Perokieten.

Potatoes. Pijn-appels. Vrugten en gewaſſen ſijn op dit Epland overvloedig en ſeer goed. Potato's ſijn gemeen; Hunne Pijnen vertoonen ſig even / als een pijn-appel / en heeft mijns oordeels om de gelijkenis ook de naam van een pijn-appel / hoewel ſy in het voeden en proeven geheel niet overeen komen: Want deſe pijn-appelen ſijn in geen hout beſlooten / maar hebben een ſagte baſt / die men met de hand in ſtukken wrijven kan / en worden ſeer ligt meelagtig / ſo dat ſe niet lang konnen duuren / daar de andere in hout bewaſſene pijn-appels doorgaans ongemeen lang konnen goed blijven. De ſmaak van deſe vrugt is ſeer lekker / en men is 'er haaſt van verſadigd; Ik kan ſe mijns oordeels nergens beter by vergelijken / als by ſeer rijpe aard-beſſen en de ſmaak van room / bijſonder als iemand ſijn buyk bijna vol gegeten heeft / want dan komt haar ſmaak met deſe Pijn-appel wel overeen; Ik heb 'er geſien / die ten minſten een vierendeel van een el lang / en na proportie dik waren / en dus niet qualijk de regte pijn-appelen geleeken; Deſe vrugt waſt op een ſtam / die wel na een artichok gelijkt.

Mammeis. Hunne Mammeis hebben een bruyn-roode appelkoleur / of ſijn geel / gelijk een lederen kolder; hun groote is / als van een grooten appel / om deſelve is een hupd / die ſo dik is / als de ſchors van een wilgen boom / dog 'er gemaklijk afgaat / en bin-

binnen die ſchorſ vind men een geele / dog lekkere vrugt / die gelijk een karoot / en nog beter ſmaakt; In deſelve ſijn 2 of 3 ruwe en miſſelijke ſteenen / en in deſelve / na my voorſtaat / waren pitten.

Hun Guiavas is een klepnder vrugt / en heeft de grootte van een perſik / die ſe van buyten niet qualijk gelijkt / maar van binnen isſe niet ſo vaſt / als een Mammeis, of een appel / en vol klepne ſaadjens / gelijk in de doorn-beſſen / dog die niet ſo groen / maar wat rood-agtiger van koleur ſijn; De ſmaak van deſe Guiavas quam my voor / gelijk als die van een witte pruym / die heel rijp is; Dit fruyt is / welk men niet ſoude denken / een geneesmiddel tegen de buyk-loop / gelijk ook hunne Papaies, een vrugt / die een appel gelijkt / en een vreemde wateragtige ſmaak heeft. Men heeft hier ook bruyne en witte pruymen / die grooter van ſteen ſijn / en minder ſpijs hebben / als die in Engeland, welke inſgelijks goed tegen de loop ſijn; So doen ook hunne wilde druyven; een vrugt / die aan troſſen waſt / en daar in enkelijk / ruyms voordeels / gelijkende na druyven; Sy ſijn rond / hebben de grootte van een muſquet kogel / en egter is 'er weynig aan te eeten / alſo derſelver ſteen indien men het geen egter niet hard is / een ſteen mag noemen / na proportie van die vrugt ongemeen groot is / ſo dat het geen men eet / maar eſſen een ſchorſ over de ſteen is / die / gelijk ik reeds ſepde / niet hard is / en met de vingers kan gebroken worden / en van binnen een bittere kern heeft; Het buytenſte nu / is van een aangename en ſmakelijke geur.

Guiavas.

Papaies.

Pruymen.

Wilde druyven.

Hunne Plantijnen (Plantans) ſijn een vrugt / waſſende aan een ſtruyk / die tuſſen de grootte van een krupd-gewas en een boom is / maar word gemeenlijk een boom genoemd / om datſe de hoogte van een menſch heeft; De ſtam is ſo dik / als een menſchen dye. De vrugt ſelfs / die de grootte / en het fatſoen van een gepten hoorn heeft / word geel en meelagtig / alsſe op den boom / of gepluckt rijp word / en is beſloten in een dunne ſchorſ / die met

Plantijnen.

een mes in de lengte geopend word / en de vrugt upt leverd / die / 't sy rauw / 't sy gebraden / een goed eeten geest.

Cocos-boomen. Hunne Cocos-boomen sijn schoon voor het oog / en de noten daar van niet minder voor de smaak. De stam deser boomen is dun / nergens na so dik / als een mensch in sijn midden / en na bovenen allenskens dunner; Sy sijn dertig of veertig voeten hoog sonder eenige takken / maar hebben deselve alle boven by malkander / die sig alle vertoonen als so veele schoone vederen van een struys-vogel / en de bladeren sijn seer aardig by malkander gevoegd / en hebben byna de gelijkenis van een zee-gras of wilde lelie: Onder die bos nu / die het hoofd of top van den boom is / hangen aan elke boom omtrent 40 Cocos-noten in 't rond / een wepnig lager / als daar de takken beginnen. Dese boomen geven een groot cieraad aan Porto Rico, en sijn 'er in menigte in de stad: Die nu dese gesien heeft / kan eenige bevatting maken van de palmijten / (palm-boomen) also die daar niet veel van verscheelen. Dese boomen / als se niet te oud sijn / sijn selfs goed om te eeten / en smaken / na my dagt / gelijk een okkernoot / uptgenomen / datse wat bitter sijn; Oud sijnde / segt men / datse dadels dragen / een van de beste vrugten na mijn oordeel / hoog op geen van die ik sag / heb ik eenige vrugten gesien / so dat ik dit niet / als op het verhaal van andere kan verseekeren.

Palmijten.

Ongelooflijk groote citroenen. Behalven dese vrugten leverd ook dit Eyland upt vijgen, meloenen, en seer schoone citroenen, hoewel het byna ongelooflijk is / 't geen van gelooffwaardige luyden verhaald word / dat hunne citroen-appelen hier wel so ongemeen groot worden / dat een klepn getal derselven / drie of vier / een paard bevragten konnen. Limoenen heb ik hier niet gesien / hoewel men seyde / dat 'er eenige waren / maar de lijmtjes sijn hier ontelbaar / en wat de oranjen-appelen aangaat / die sijn / om de waarheit te seggen / mijns oordeels / de smakelijkste en beste / die in de werelt sijn / want de soete en suure sijn 'er vol

En smakelijke oranjen-appelen.

van

van een ſeer lekker / en ſeer ſmakelijk ſap / en ſo ſchoon en groot / als ik 'er opt geſien heb.

Hier waſt ook peper op de boomen ; De peper ſelfs is een klepn ſaadjen / van koleur tuſſen wit en geel / welk beſloten is in een ſchorſ. Die ſomtijds ſo rond is / als een bal / en ſomtijds langwerpig en ſpits uptloopt / gelijk als die vrugt / die wy in Engeland in de tuynen verſamelen / en by het ſchapen vleeſ eeten ; Die laatſte ſoort nu is heeter en ſterker als de ſwarte / die wy in ons land gebruyken. Peper.

Alle deſe en meer andere boom-gewaſſen ſijn hier / en het is die alle gemeen / dat een boom te gelijk knoppen / groene en rijpe vrugten draagd / en veeltijds met eenen jonge boomen voortbrengd ; En ſo is het mijnes oordeels met alle de gewaſſen van dit Eyland. De boomen hebben hier knoppen, groene en rijpe vrugten te gelijk.

Denkt nu iemand / wy hebben hier wel veel / en menigerley eeten gevonden / maar men hoord van geen brood en dranк / ik ſal hem met een woord antwoorden / dat die naarſtig is / en voor geen moepte ſchroomd / van 't een en 't ander genoeg kan voorſien worden ; Want voor eerſt geeft hun Caſſavie, beſonder als ſe verſ en wel gehandeld is / goed brood / welk ſo wel kan duuren / dat de ſcheepen hier van daan na Spanjen varende tot genoegen van het ſcheepsvolk ſig daar van voorſien. Deſe Caſſavie is de wortel van een boomtjen / dat niet grooter is als de ſtam van pſoop / of van een jonge wilge ſtam / uptgenomen / dat de bladeren niet ſo breed / maar veel dikker ſijn ; Deſe wortel is vol ſap / welk 'er nauwkeurig moet uptgeparſt worden / eer men van het drooge brood maken kan ; Want als men de wortel met het ſap / of het ſap alleen eet / krijgd men een groote pijn en ſwelling in den buyk / daar menigmaal de dood op volgd / welk de Spanjaarden doorgaans deed gelooven / dat deſelve een ſoort van vergift is / maar my is geſegt / dat ons volk die wortels / niet ſijnde uptgeperſt / en die ſy voor Potato's (waar upt men kan giſſen / hoe ſe voorkomen) aanſagen / binden- *Caſſavie-brood.* Wat *Caſſavie* is, en hoe het bereyd word,

de gegeten hadden / ſonder dat 'er een doodelijke ſiekte op volgde / en na alle waarſchijnlijkheyt is 'er voor een lighaam / welk door een natuurlijke warmte derſelver rauwigheyt kan overwinnen / geen gevaar in ; ſelfs ſeyden ſy my / dat van het gekookte ſap een redelijke dranck / niet ongelijk het dun bier / gemaakt word. Het brood van deſe wortel gemaakt is redelijk blank / doch word niet opgemaakt / gelijk ons brood / maar uytgerold als koeken tot een redelijke dikte / en dan t'ſamen gerold.

tot brood.

Mais. Behalven deſe Caſſavie hebben ſy Mais , welk beter brood geeft / en van de rijkeſt luyden gebruykt word. Daar is tweederley ſoort van Mais , de kleynſte / ſeggen ſy / in grootte en ſmaak / de rijs niet ongelijk te ſijn ; Deſe heb ik niet rauw / nog in ſijn waſſen geſien / maar op de tafel / daar ik het in 't eerſt voor rijs aanſag / uytgenomen / dat het my wat meer geſwollen voor quam ; Die 'er van aten / ſeyden / dat de ſmaak was / gelijk als van rijs. De grooter ſoort van Mais heb ik ſien waſſen / en is het ſelve / of immers niet veel onderſcheyden van 't geen wy Engelſche Guineeſche Weyt noemen ; Deſe waſt op een ſtam / die leden heeft gelijk een riet / met breed uytgeſpreyde bladen ; Sy ſchiet ten minſten op tot de hoogte van anderhalve vadem / en aan het bovenſt eynde is de Mais.

Rijs. Ook waſt op dit Eyland veel rijs / en daar rijs wil waſſen / kan niemand twijfelen / of daar ſoude ook ander hoorn waſſen / waar van by ondervinding de proef genomen is / want Mulato Chereno , daar ik te voren van gewaagd heb / had hier hoorn geſaayd / en daar een goeden oogſt van gehad / maar alſo hier volk en arbeyd toe verepſt wierd / en ſy ſig van de Caſſavie en Mais konden bedienen / ontſagen de Spanjaards de moeyte.

Wat hun drank is. Wat den drank aangaat / de Spanjaards gebruyken hier meeſt water / welk in ſo warmen lugtſtreek wel van de Engelſche ſoude konnen gevolgd worden ; De Spanjaards hebben egter nog twee andere ſoorten van dranck ; De eene genaamd Guacapo , gemaakt van Moloſſes (het groſſte van hun ſuyker)

ſuyker) en eenige ſpecerijen; De tweede ſoort / gebruykt van faſoenlijken lupden / word Alo genaamd / en gekookt van verſchepden warme ſpecerijen; En op gebrek van deſe dranken hebben ſy voorraad van goede wijnen / die uyt andere gewesten herwaards gebragt worden; niet om dat hier geen wijngaarden ſouden willen waſſen / want ik heb 'er op Porto Rico verſchepdene geſien / die goede tier hadden / maar om dat de Koning / gelijk my geſegd is / uyt hoofde van ſtaadkunde het planten en queken van wijnbergen aldaar verboden heeft. Wijnbergen daar verboden.

Hier ſoude ik van het ſpreken / rakende de gewaſſen van dit eyland / mogen afbreken / alſo het myns oordeels genoeg is / om te toonen / dat men hier wel en tot genoegen van levensmiddelen kan voorſien worden / maar ik mag egter niet nalaten iets van hun Yerva viva te melden. Dit is in het oog een ſlegt en ongeagt onkruyd / welk met een lange ſtronk op de grond henen kruypt / en ſelden hooger / als een hand boven de grond opkomt: Maar heeft een eygenſchap / daar myn verſtand voor ſtil ſtaat / en die mogelijk den wijſgeeren vreemd ſal voorkomen / welke willen / dat geene gewaſſen eenig gevoelen hebben / daar nogtans deſe plant ſekerlijk ſchijnd gevoelen te hebben: Want als men deſſelfs blad met een vinger of ſtok aanraakt / krimpt aanſtonds het aangeraakte / en 't geen 'er naaſt by is / in malkander / als of het ten eerſten ſterft en verwelkerd; So doet ſelfs de ſtruyk ook / als menſe aanraakt / even offe liever wijken / als aangeraakt will ſyn / en dus blijft blad en ſtruyk een tijd lang / eer ſe weder herſteld worden: Men ſegd / dat ſo lang die deſelve heeft aangeraakt daar by ſtaan blijft / het blad niet weder open gaat / maar na dat hy vertrokken is / welk laatſte ik egter niet door onderwinding weet / en waar ſijnde / moet 'er iets meer als gevoelen in ſijn / welk ſulken afkeerighept veroorſaakt / maar het eerſte heb ik met groote verwondering ſelfs meermaals geſien / alſo het op het kleyne Eyland op verſchepden plaatſen gevonden word. *Yerva viva* een gevoeglig Kruyd. Nauwkeurig berigt daar van.

Sijn Lordschap liet eenige van dese planten in potten met aarde setten/die levendig bleven/maar hoe lang dat duren sal/weet ik niet.

Wy wierd eenig kaneel en nog 't een en ander gegeven/als vrugten en gewassen van dit Eyland maar ik geloof/dat het ten besten genomen maar raritepten waren/en daarom sal ik 'er niet van melden/en eyndelijk keeren/tot onse te rug reys na de Azores.

V. AFDEELING.

Voorvallen op Zee in de weg na de Azores &c.

Bermudes. OP Bartholomeus avond hadden wy veel blixem en donder/welk/gelijk ook andere aanmerkingen/ons deed vast stellen/dat wy niet verre van de Bermudes waren. Op den volgende dag ontrent de middag begonden wy onse kours Oost en Noord-oost en nog verder te nemen. Op den 25 Augusti smolten wy bijna door een grooter en heeter kalmte/als wy nog opt gehad hadden/en egter/welk het vreemdst van allen was/hadden wy uyt het noord-westen hooger Zee/als ik by de sterckste winden opt te voren gesien heb; Dat nu de Zee so geswollen was/merkten wy niet alleen met ons gesigt/maar ook/en wel meest door het ongemeen slingeren van ons schip/dat sekerlijk so min of minder een hooge Zee by stilte als eenig ander verdragen konde. Dese stilte was so ongemeen heet/dat wy ons de hoop maakten/datse/gelijk alles dat tot het een of ander uyterste overslaat/niet lang duuren soude/maar se duurde geheele dertien dagen/uytgenomen dat 'er somtijds een lugtjen scheen te komen/maar welk ons ten eersten weder begaf/even of het maar diende/om ons te doen sien/dat 'er nog hoop van verandering was. Daar wierd al meermaals gesproken van een vloed/die wy hier ontrent te verwagten hadden/en van veele geloofd/dat deselve hier was/dog men kond 'er niet vast op gaan/maar op Woensdag den 30 dito quam het ons klaar voor; want hoewel 'er so wep-

Een heete kalmte,

(Met een hooge Zee)

Die 13 dagen duurde.

weynig wind was / dat het qualijk wind genoemd kon worden / en deselve nog so tegen was / dat wy souden hebben moeten laveeren / waren wy / gelijk wy bevonden / daags te voren meer als 50 mijlen voort geset / want daags te voren waren wy / volgens peyling bijna effen op 32 graden / en Woensdags op den middag hadden wy de Son op 33 graden / twee derdendeelen en 8 minuten / so dat wy in een etmael / een graad en 48 minuten geklommen waren / welk indien wy regt Noorden of Zuyden geloopen hadden / ontrent 34 of 35 mijlen soude uytgemaakt hebben / maar also onse kours meest Oost-noord-oost / en Oost ten Noorden was / konde ons schip niet minder / als 50 mijlen gevorderd sijn ; Door dien nu dat geschiedde / daar wy geen wind hadden / bleek hier uyt vallen / dat hier een sterke stroom was ; Dit bleek ons noch sekerder / als wy Donderdags nagts de as-punt-ster peylden : Maar wat van de saak was / wierden wy eerst regt gewaar op den 2 September, sijnde de naaste Saturdag / want al wisten wy / dat 'er sulken stroom was / egter merkten wy eenige verandering in de omstandigheden : Want de stroom wierd bevonden Oostelijk en Zuydelijk te gaan / (hoewel dit meer tegen onse voorgaande aanmerkingen aanliep) want so menigmaal wy een reep lieten vallen / dreef deselve / wat weg ook het schip nam / na het Oosten ten Zuyden aan ; en al 't geen tot nader ondersoek in Zee geworpen wierd / nam die selve weg / en wy schielijker / als de vaart van ons schip was ; Selfs was nu de wind / indien'er eenige was / Zuyd-oost / en by gevolg settede ons de stroom regt tegen de wind aan.

Een ongemeen sterke Vloed.

Hier nu moet ik ophalen een saak / welker geheugenis my thans meer doet beven / als toen se voorviel / even gelijk die man / die van schrik doot bleef / als hy gedagt / met wat gevaar hy over de brug van Rochester gekomen was. Het was een vreeslijke storm / daar ik op sie / daar ik / terwijl se duurde / niet seer voor vreesde / maar als ik na-

Ongemeene storm,

derhand oude ervarene Zee-luyden daar van heb hooren ſpreken / heb ik wel bevat / dat het ſomtijds goed is iets niet te weeten.

Den 7 September, ſijnde Donderdag / quam 'er een fraaye koelte / ſo dat de Zeylen geſpannen ſtonden / welk die gantſe dag duurde; maar Vrijdag den 8 dito, liet ſig de wind ſterker hooren / en begon door de touwen te huylen / ſo dat onſe ſchipper de Bram-zeylen liet afnemen / maar eer het avond was / was 'er reeds een van aan ſtukken / welk door een begin van de ſtorm / die men ſag aankomen / gehouden wierd / want tegen het vallen van den dag quam ſe met ſulken getier en furie / dat men niet konde ſeggen / dat ſe ons ongewaarſchouwd overviel. Ik han niet ſeggen / dat ik mijn leven de wind ſo hoog en ſterk gehoord heb: Doorts wierd het Top-zeyl van onſe groote maſt afgenomen / en de Top-maſt neder gelaten / en voerden wy maar een kleyn Zeyl aan elke maſt / en egter ſoude het Schip / ten ware het ongemeen wel geſteevend was geweeſt / ſulken rouwen weder niet hebben konnen uytſtaan / want de Zee wierp 'er met de golven menigmaal ſo veel / als 3 of 4 tonnen water te gelijk in / waar door de 2 pompen werk hadden / om het daar weder upt te halen / want hoewel ſe de geheele nagt gingen / was het al middag van den volgenden dag / eerſe ledig waren; Indien nu ons ſchip ondigt geweeſt was / of een lek onder water gekregen had / ſouden wy ſeckerlijk hebben moeten te grond gaan / door dien de pompen reeds ter nauwer nood het water / dat 'er boven de gangboorden in quam / konden uythalen. Het Zeyl was tegen den avond wel beſorgd / (alſo de wind van de ſtuurboordſe ſijde quam) en egter wierd het van de ſtorm gevat / en met ſulken geweld en woede aan ſtarden geſcheurd / dat by na alles om ver raakte / egter wierd nog dat quartier deks en het agterſte van het ſchip voor het open raken vry. Dit alles nu was in de nagt / welk dan alles pſelijker maakte / bijſonder in de voornagt / eer de Maan op quam. Deſe ongemeen

Die omſtandelijk beſchreven word.

ſter-

ſterke wind duurde tot middernagt toe / en begon na die tijd een weynig te minderen / maar doen gevoelden wy de uytwerking van de wind / want de Zee begon te werken / en ging hooger en holler als te voren. Het ſchip van ſijn Lordſchap was al wyd groot / egter was het ſomtijds als in een put / en met bergen van water rondom beſet / ſo dat 'er niet anders te ſien was : Want ik kan met waarheyt ſeggen / dat de baaren hooger als de top van onſe groote maſt ons aan alle kanten omcingelden / en dat de wind het compas rond loopende / de ſtuurlieden verlegen waren / om voor het breken der ſware golven het ſchip te konnen bewyſen. Dit duurde de geheele nagt / en hoewel de wind van tijd tot tijd verſlapte / egter bleef de Zee op den volgenden dag ſo ontſteld / dat wy hoewel buyten ſtorm / in een ſtormige Zee waren / waar door onſe groote Top-maſt aan ſtukken raakte.

Den 10 September, ſijnde Sondag / kreegen wy redelijk weder / en eer te weynig / als te veel wind. Daar op een ſtilte volgde.

Den 11 dito, was het bijna ſo ſtil als te voren / welk wy ſo min / als een goeden ſtorm / ſouden hebben konnen uytſtaan / door dien wy na land begonden te verlangen / en daar niet ſeer verre van daan waren. Als de ſtorm over was / vond den Admiraal hem ſelven alleen / en bleef ſo bijna den geheelen volgenden dag / maar tegen den avond quam het nieuwe Fregat by ons / en men ſag agter uyt een ſchip / welk binnen twee dagen nader quam / en bleek de Samſon te ſijn. Den 15 dito, met den dag hadden wy de Zuyd-weſtelijke ſijde van Flores in 't oog / daar wy het tot den middag toe op toe ſetteden. Sijn Lordſchap egter maakte geen gedagte / om die plaats met geweld aan te taſten / of daar langer te blijven / als dat hy eenige ververſſing konde innemen ; Tot dien eynde ſond hy een boot na land met een oud Portugijs, en een Africaan van Mozambique; Deſe ſouden een Vrede-vlag opſteken / en den Eylanders aanſeggen / dat ſijn Lordſchap / indien ſy hem Sy komen by *Flores*.

voor ſijn geld hunne waaren wilden laten volgen/ met hen niet arger / als in vorige tijden wilde handelen: Hy had met eenen aan de boot order gegeven / om hem beſchepd te brengen aan de Oſt noord-ooſte ſijde van het Eyland / daar hy wilde gaan op anker leggen/ en de tijding / die ſy brengen ſouden / afwagten. Terwijl men doende was met de boot upt te ſetten / quam de Samſon voor ons upt op anker; Niet lang daar na wierd men een/ vervolgens twee / daar na drie / en eyndelijk vier zeplen gewaar / die men eerſt niet kende / maar alſo de Samſon veel nader ſijnde leggen bleef / geloofden wy / dat ſy voor vrienden van ons wierden aangeſien / en eerlang merkten wy / dat ſy wimpels aan hunne vooꝛſte maſt hadden / welk ons verſekerde / dat het ſcheepen van ons eygen Vloot waren / want ſijn Lordſchap had by ſijn vertrek van Porto Rico hen belaſt ſulke wimpels te laten afwaapen / om daar door bupten weeten van andere gekend te worden: Deſe 4 ſcheepen waren de Merchant, de Aſcenſion, de Conſent, en de Pegaſus, die alle digt by ons ten anker quamen; Hier door groepden wy weder tot een redelijke Vloot aan / ſo dat de een de ander verſterkte / daar elk te voren kragteloos gewoꝛden was / want de ſtoꝛm had de ſcheepen van de Heer Barkley ſo wel verſtroyd als de onſe / hoewel die deſelve ſo ſwaar niet ſcheenen gehad te hebben / als wy. Van de ſcheepen van de Heer Barkley manqueerden egter noch de Gallion, Alcedo, Centurion, Antonie, Ceſar en de Dove, (de Dupf) welke waren de Vlamingen.

Daar de verſtroyde ſcheepen weder t'ſamen komen.

Berigt van Spaanſche ſcheepen.

De eerſte tijding / die de boot ons bragt / maakte het komen van deſe / hoewel onſe Vrienden / ons te aangenamer / indien hun boodſchap waar was: Want ſy bragten de tijding / dat ſy ons niet ſouden konnen laten landen / maar dat egter Sijn Lordſchap ſoude konnen bekomen alles / wat het Eyland uptleverde / Maar, hadden ſy geſegd, wy ſijn ſlegt voorſien, alſo 29 Oorlog-ſcheepen even te voren hier geweeſt ſijn, die byna al onſen voor-

raad

raad mede genomen hebben, want het waren groote ſcheepen, vol kloek volk, en onder deſelve waren de 5 Kraaken, die dit jaar na *Ooſt-Indiën* ſouden gegaan hebben, maar ſo lang op de kuſt van *Condes* gelegen hadden, dat 'er voor haar geen goede reys te hoopen was, en daarom van Koopvaardij-ſcheepen tot ſcheepen van Oorlog waren veranderd, en neffens de andere na deſe Eylanden geſonden, om de Kraaken, die van dit jaar te rug verwagt wierden, na huys te geleyden. Maar, ſeyden ſy verder, eer ſy quamen, (en ſy hadden order om, indien het nodig was, tot het eynde van deſe Maand hier te blijven) waren de Kraaken al voorby: Waar nu deſe Vloot na toe was, konden ſy niet ſeggen, nog ook of deſelve ſtond weder te komen, maar ſy hadden daags te voren nog een groot Galioen geſien.

Welk bekommerdheyt veroorſaakte.

Deſe tijding gaf ons groote reden / om toe te ſien en ſorg te dragen / dat wy haar / die ſekerlijk voor ons te ſterk ſouden ſijn / niet in de mond liepen / en deed ons wenſchen / dat ſy van de Eylanden t' eenemaal vertrokken waren / maar vaſt ſtellende / dat de Kraaken voorby waren / had men eenig agterdenken van de Mexicaanſche Vloot / en hoopte daar een jagt onder te maken / dog men was ook bekommerd / of ſy op onſe te rug komſt / denkende / dat wy ſouden verſtropt en ſwak ſijn / ſouden mogen paſſen / dog dat was onwaarſchijnlijk / alſo ſy niet konden weten / of wy op die tijd / of die weg komen ſouden. Derhalven ſond Sijn Lordſchap Capiteyn Slingsby, een wakker man / na land / om ſekerder beſcheid te hooren van des Konings Vloot / en waarom deſelve daar gekomen was. Het vorige berigt was gekomen van Santa Cruz, maar Slingsby bragt laat in de nagt beſchepd van Villa de la punta Delgada, een andere plaats van het Eyland / welk hier op uyt quam; dat Sijn Excellentie alles ſoude konnen bekomen / daar ſy hem mede konden dienen / en indien het hem beliefde aan land te komen / ſy ſulks voor een groote gunſt ſouden opnemen: Wat des Konings

Nader en beter berigt.

nings Oorlog-ſcheepen aanging, ſy geloofden ſekerlijk, was hun ſeggen, dat ſe reeds na huys vertrokken waren, alſo ſe nu al voor 14 dagen van daar gevaren waren; Die Oorlog-ſcheepen waren gekomen, om de Kraaken te begeleyden, dog die waren alle vier reeds voorby, eer die Vloot daar quam; De Vloot nu had ſekerlijk order, om tot het eynde van de Maand te wagten, maar was, ſo dra de Kraaken t' huys gekomen waren, door een Advijs-jagt op ontboden. En wat aangaat, ſeyden ſy, de Vloot van *Mexico*, men wiſt van haar komſt voor dat jaar niets te ſeggen.

De Gouverneur komt ſelfs aan boord.

Dit berigt nu van Capiteyn Slingsby in de late nagt gebragt / wierd op den volgenden dag al vroeg beveſtigd / door de komſte van den Gouverneur dier plaats ſelfs / Juan Fraga de Mendoza, in der daat een onnoſele Gouverneur / en qualijk ſo goed / als een Engelſche Conſtapel / die Sijn Lordſchap al het ſelve quam aanbieden / en eenige hoenders en ſchapen medebragt / die hy wel wiſt niet voor niemendal te ſullen geven / hoewel hy de ſchijn maakte van 'er niet voor te willen hebben;

Onderhandeling met den ſelven.

Hy was een geruymen tijd by ſijn Lordſchap / en al 't nieuws / dat hy wiſt / verhaald hebbende / kreeg hy verlof om te vertrekken / en hem wierd mede gegeven een vry-gelep-brief voor hem ſelven / en een verſekering van vepligheyt voor de Eylanders / dat ſe van de onſe niet ſouden geplonderd worden. Sijn Lordſchap gaf ſijn gevolg deſelve vrijheyt / en op ſijn verſoek ſtond hy toe / dat ſijn volk op die ſelve wijs / als de Graaf van Eſſex voor 12

Vertrek na huys.

Maanden min 2 dagen hem vergund had / en tot nog toe nagekomen was / ſouden gehandeld worden. So dra deſelve vertrokken was / wierd de Vlag / om Scheeps-raad te houden / opgeſteken / daar in dan de reys na huys beſloten wierd. Hy vertrokken den 16 September 1598 van Flores. Op St. Michiels dag peylden wy de grond / en men

Komen in het Kanaal.

bevond aan de aard / aan het peyl-loot meer en meer / dat wy in het Kanaal waren / en aan de ſchelpen / dat wy te veel na de Franſche kuſt waren /

ren / hoewel de Schipper en andere ſulks tegen ſpraken; Dies Sijn Lordſchap op ſijn eygen gevoelen en oordeel order gaf / om de koers Noordelijker aan te ſetten; Welk niet geſchied ſijnde / ſouden wy / na alle waarſchijnlijkheyt op de Ushent, en de klippen vergaan ſijn / want in den volgenden morgenſtond ſagen wy het Land van Normandijen.

EYNDE.

REGISTER

Der voornaamſte Saken, Steden, Rivieren, enz. in deze Reiſen begrepen.

A.

Afogt van Porto Rico, 85
Alegranza, een van de Canariſche Eylanden, 47

B.

Bad van warm water, zeer gezond voor Zieken, 55
Bahia de Todos los Sanctos, een Stad, 4
—— verrigting aldaar, 4, 5
Bajamond een Rivier beſchreven, 89
Barkleys moeyelijke aanval, 65
—— vond om Porto Rico aan te taſten, 66
Berg op Teneriffa van ongemene hoogte, 50
Boeken door de hitte uit haar band geraakt, 75
Boomen, die raar groeyen, 56
—— die onbekent zijn, 76
Bougonia, een ſchip met 4 millioenen in de grond geboord, 92
Buenas Ayros, legt 50 mijlen de rivier Plate op, 4
Buit op zommige plaatzen gemaakt, 21
Burlings, een Eyland beſchreven, 47

C.

Caſcays, een Fort, 15
Caſſavie wat is, en hoe 't bereyd word, 99
Chereno heeft een groot gedeelte van Porto Rico, 88
—— heeft 12000 beeſten in bezit, 93
Citroen appelen van ongeloofelijke groote, 98
Cocos boomen beſchreven, ibid.
Cumberlands eerſte reis na de Zuid Zee, 3
—— II. Reis, 4
—— waar toe aangelegt, maar te vergeefs, ibid.
—— III. Reis, en wat hy uitvoerde, 6
—— word gequetſt, 9
—— verkrijgt een koſtelijke Buit, 10

Cumberland wat hy op de IV. Reis uitvoerde, 11, 12
—— V. Reis, en vertrigting, 12
—— VI. Reis, 17
—— neemt op die Reis 2 Franſche, en een Spaans ſchip. 18
—— VII. Reis, ibid.
—— VIII. Reis, 23
—— IX. Reis, 26
—— word t'huis ontboden, ib.
—— X. Reis, door ſtorm geſtremd, 27
—— XI. Reis, ibid.
—— ramp in 't uitvaren, ibid.
—— XII. Reis na Porto Rico, 28
—— ongemak door zijn Maſt, en hoe geholpen, 31, 32
—— aanſlag om een rijke Marquijs, maar te vergeefs te ligten, 34, 35
—— beleid, 37
—— zijn aanſpraak, 38, 39, 40, 42
—— Godvrugt, 46
—— in gevaar van verdrinken, 64
—— vertrek van Porto Rico met eenige ſcheepen, 86
—— waarom zo ſchielijk geſchied, ibid.

D.

Dominica beſchreven, 56
—— Inwooners van het zelve, ibid.
—— ſtraf van die, die by een getroude Vrou legt, 57
—— kleding van haar Koning beſchreven, ibid.
—— ſpijs en drank, 58
Druiven, die wild zijn, beſchreven, 92

E.

Estanca beſchreven, 20

F.

Flores, 7, 15
Forteventura, een Eyland, 48
—— Stad en Kaſteel beſchreven, ibid.
—— Ingeſetenen daar van in haar geſtalte beſchreven, 49
—— hoedanigheid van dat Eyland, ibid.
—— 2 oogſten aldaar, ibid.
—— Kerk, en Klooſter van het zelve, ibid.
Forteleza een Kaſteel ingenomen, 74
Fyal, 7
—— goede buit daar gemaakt, 8
—— ingenomen, ibid.
—— beſchrijving van die Stad, ibid.

G.

Gwaraba, 90
Gebrek van water, 10
—— waar door veele ſterven, ib.
Gevegt by Porto Cavallo tegen 7 Spaanſche ſcheepen, 22
Goud tot Porto Rico in al de Revieren, 80
Goudmijnen te Porto Rico, 77
—— waarom daar niet aan gewerkt word, ibid.
—— haar koſtelijkheyt, 28
Grond van Porto Rico beſchreven, 91
Guiano een Rivier, 90
Guiavas wat voor een vrugt, 97

H.

Hitte, en koelte op wat tijd vernomen, 73
Honden aſen op ſchapen, en landkrabben, 94, 95
Huiden van beeſten geeven groote rijkdom, 94

In-

I.

Indianen zijn rood beſchildert, 54
—— beſchrijving van hun riemen, ibid.
Ingenios waar te vinden, 93
St. Juliaan, een Fort, 34

K.

Kalmte met ongemeene hitte, 13 dagen durende, 102
Kanoes van de Indianen beſchreven, 54
Kerk van Porto Rico beſchreven, 73, 74
Kiſt met paarlen op Margarita, 83
Kraak genomen, en 't goed daar uit op een gevaarlijke wijs aan 't land gebragt, 14
—— van ongemeene groote na veel moeyte verovert, 15
—— van 2000 ton bevogten, 23
—— met 1100 menſchen, en veel koſtelijkheyt te grondegegaan, 25
—— van 1500 ton te vergeefs aangedaan, ibid.

L.

Lancerota vermeeſterd, 34
—— een van de 6 grote Canariſche Eylanden, 47
—— volk aldaar aan land geſet; ibid.
Landing by Porto Rico, 44
—— ongemakkelijke weg daar na toe. 45
—— op Porto Rico hoe geſchiet, 60
Laquada waar gelegen, 90
Layfields verhaal van Cumberlands Reis, na Porto Rico, 46
Lojando's grote rijkdom, 91
—— dog loopt te nier, ibid.
Loquilla een berg overvloedig in Goud-mijnen, 92
St. Lucia, een Eyland, 18
Lyſter, een Capiteyn, met veel volk verdronken, 18

M.

Mais, een ſoort van brood, 100
—— is tweederley, ibid.
Mammeis beſchreven, 96
Margarita, 18
—— beſchrijving daar van, 19
—— ſchone buyt daar gemaakt, ibid.
St. Maria, een Eyland, 9
St. Michiel, een Ree, 7
Mora een Fort opgeeyſt, 68
—— daar na geblocqueert, 69
—— parlementeerd, 71
—— ingenomen, 72
—— deſſelfs ſterkte beſchreven, ibid.

O.

Oſſenvlees op wat wijs voor 't bederf bewaart, 20, 21

P.

Palmijten hoedanige boomen, 98
Papaies wat zijn, 191
Plantijnen beſchreven, 97
Porto Rico beſchreven, 88
Pijn-appels beſchreven, 96

R.

Raucherias, een paarle-viſſery van Margarita, 18
Regen zeer ſtinkende, zonder ongemak gevallen, 52
Rio del Oro een Rivier, 14 of 15 mijlen hooger op, zo breed, als in den mond, 3
—— de Plate, een Rivier, 4
—— Marracava, een Rivier, 21
Robles geſonden tot rantſoenering van Porto Rico, 84

S.

Schapen door Honden gerui-neerd, 94
Schepen, die verſtroyt zijn geweeſt, weder gekomen, 106
Seralta verſoekt Cumberlands beſcherminge, 80
Serena een regenagtige dauw, 73
Sickte onder het volk, 80
—— waar uyt veroorſaakt, 81
—— vele daar van geſtorven, ib.
Sierra Liona, 3
Sluys in Vlaanderen, wanneer, en van wie belegerd, 5
Socko, een Rivier, 20
Soldaten over moedwil geſtraft, 69
Spaanſche ſcheepen, 22
—— die vermeeſterd worden, ibid.
Spanjaarden waarom na Cartagena geſonden, 28
Stanſias waar die gevonden worden, 93
Storm van ongemene hevigheyt, 104

T.

Tenriffa zeer vrugtbaar in wijnen, 51
Toa een Rivier hoedanig is, 89
Tuccuma, gelegen 230 mijlen van de mond van Rio Plate, 4

V.

Ventre, een Haven in 't Weſten van Yrland, 11
Vers water op wat wijs verkregen, 20
Virginien beſchreven, 60
Virginiſche Eylanden onbewoond, 40
Vis van een ongemene groote beſchreven, 7
Vogel Eyland, waar om ſo genoemt, 60
Vrugtbaarheyt van Porto Rico, 76
Vrijſter van een Vrouw, op wat wijs onderkend, 57

W.

Wanorder door den drank voorgekomen, 36

Y.

Yerva viva, een wonderlijk, en gevoelig kruyd, 105

Z.

Zee-order beraamt, 14
Zee-waters verandering, 53

EYNDE.

Berigt voor den Boekbinder, waar de volgende Figuren moet ſtellen.

0 1 op pagina 10
0 2 —— 57
0 3 —— 69
0 4 —— 90